Свети ЈОВАН ДАМАСКИН

БЕСЕДЕ

Превео са грчког + Епископ Атанасије

Библиотека
ДЕЛА ОТАЦА ЦРКВЕ
(на српском језику)
књига 5.

Из исте *Библиотеке:*

Књига 1: ***Дела Апостолских Ученика*** (увод, текст, напомене), 1999. године (стр. 490).

Књига 2: Свети Иринеј Лионски: ***Дела*** (увод, текст, напомене) – *у припреми*

Књига 3: Свети Григорије Богослов: ***Празничне беседе*** (увод, текст, напомене), 2001. године (стр. 224)

Књига 4: Свети Јероним Стридонски: ***О знаменитим људима и друга дела*** (Животи Св. Павла Тивејског, Св. Илариона, Монаха Малха; Предговор Пахомијевим Монашким правилима; Писмо 16 и 53) – *ускоро у штампи*

Књига 5: Свети Јован Дамаскин: ***Беседе*** (увод, текст, напомене), 2002. године (стр. 448)

Свети ЈОВАН ДАМАСКИН

БЕСЕДЕ

Превео са грчког + Епископ Атанасије

БИБЛИОТЕКА ОТАЦА ЦРКВЕ

Требиње ∴ Врњци, 2002.

С благословом
Епископа Жичког г. ***СТЕФАНА***
и Епископа ЗХП г. ***ГРИГОРИЈА***

Издавачи:
Манастири ХИЛАНДАР, ОСТРОГ, ТВРДОШ
и Братство Св. СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

Слог, прелом, коректура и
ликовно-графичка опрема:
Братство Св. СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

Штампа:
ИНТЕРКЛИМА — Врњачка Бања

Тираж:
2000 примерака

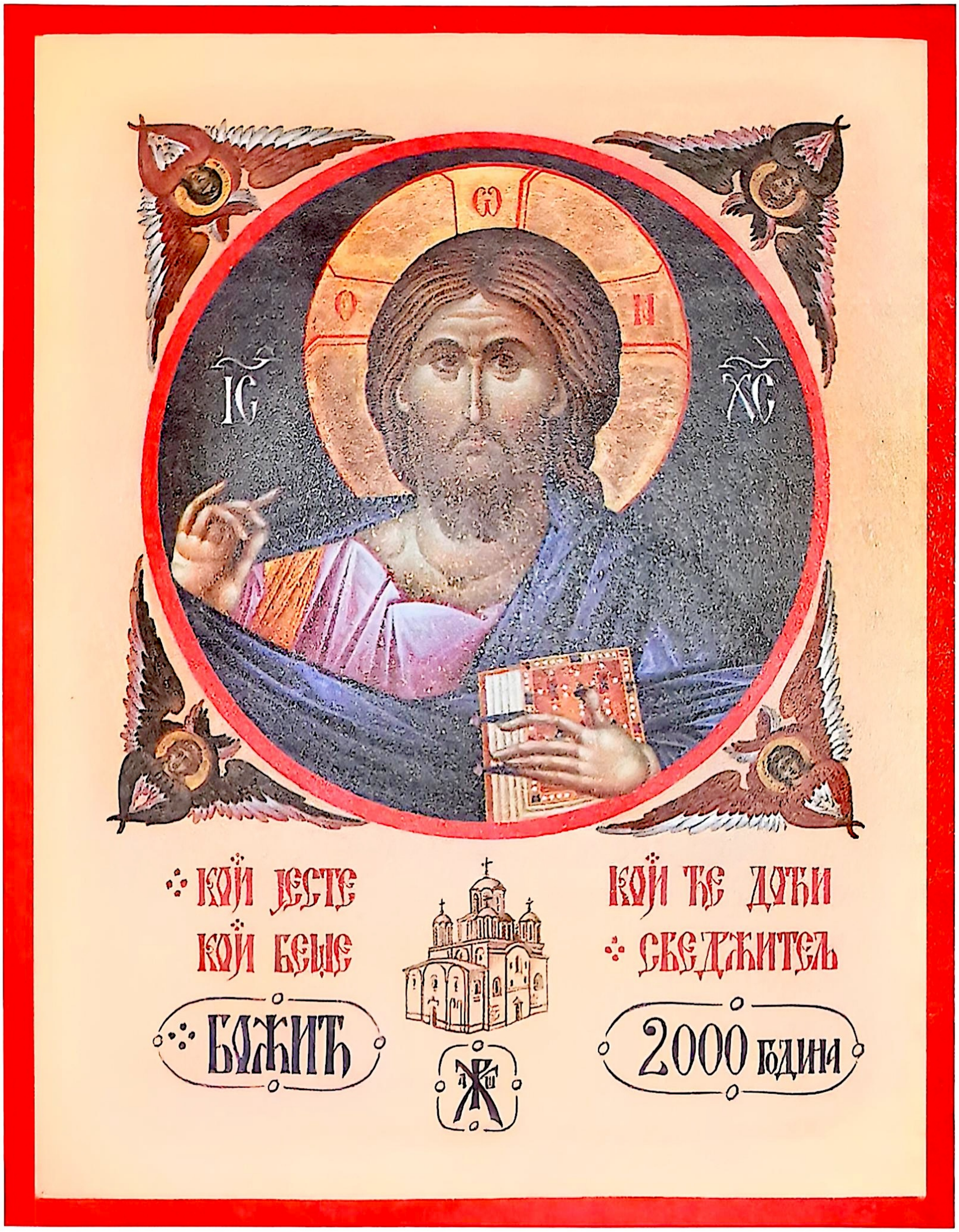
О ѠН
ІС ХС
КОЈИ ЈЕСТЕ
КОЈИ БЕШЕ
КОЈИ ЋЕ ДОЋИ
СВЕДРЖИТЕЉ
БОЖИЋ
2000 ГОДИНА

„Христос је Првина, Средина и Крајње Савршенство.
Јер је Он у свима, првима и средњима и последњима, као у првима.
Јер у Њему нема разлике међу њима,
као што нема ни Варвара ни Скита, ни Јелина ни Јудеја,
него је ***све и у свему Христос*** (Кол. 3, 11)“ — *Св. Симеон Нови Богослов*

⁘ Правилно и истинито ми називамо Свету Марију Богородицом, јер то име сачињава сву Тајну Христовог Домостроја спасења. Јер ако је Родитељка — Богородица, свакако је Рођени од Ње — Бог, а свакако је и — Човек... И тако треба схватати и називати Свету Дјеву Богородицом, не само ради Божанске природе Логоса (која се у Њу уселила), него и због обожења Човечанске природе (од Ње узете)... Јер је Богомати натприродно дала Саздатељу да се сазда, и Богу и Творцу свега да се очовечи и да обожи узето на Себе човечанство, пошто је Ипостасно (=лично Христово) сједињење очувало сједињене природе (=Божанску и Човечанску) онаквима какве су се и сјединиле... Бог, дакле, будући савршен (Христос) — Човек савршен постаје, и збива се од свега новога Најновије, Једино Ново под сунцем (Проп.1,9), чиме се пројављује бескрајна моћ Божија. Јер шта је веће од тога да Бог постане Човек? И Логос Божији непромењиво постаде тело (Јн.1,14) од Духа Светога и Марије Свете Вечнодјеве и Богородице, и бива Посредник Бога и људи — Једини Човекољубац ⁘

(*Тачно изложење Православне вере*, 3,1.12/45.56).

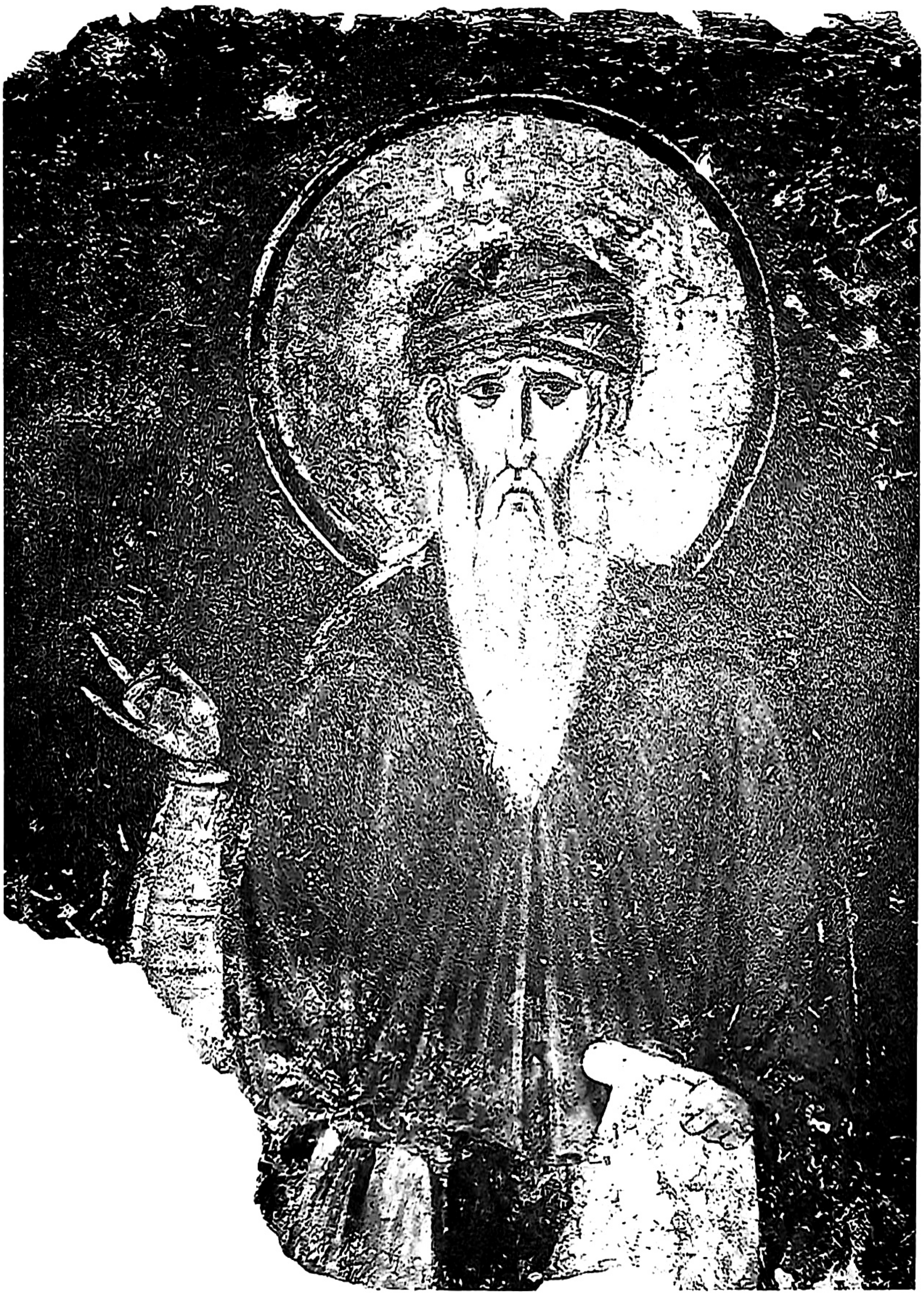

Св. Јован Дамаскин
(фреска у манастиру Студеници, 1208)

⁘ Посвећено с љубављу Јовану Дамаскину
⁘ љубави оца Јустина Ћелијског ка њему
⁘ љубави обојице ка Христу и Богоматери

УВОД

ЕПОХА, ЖИВОТ, ДЕЛА
СВЕТОГ ЈОВАНА ДАМАСКИНА

* * *

Преподобни Јован Дамаскин или Дамаштанин, велики богослов, писац, песник и беседник, који је живео у другој половини седмог и првој половини осмог века, био је пореклом Арапин, из знамените сиријско-грчке породице у Дамаску, која је бар кроз три генерације имала високу службу на двору Арапских калифа у Дамаску, коју службу је и сâм Дамаскин краће време обављао, пре но што је постао монах и подвижник, богослов и песник у Лаври Св. Саве Освећеног у Јудејској пустињи, и убрзо затим презвитер и главни проповедник у Храму Васкрсења Христовог у Јерусалиму и по другим Светим Местима Свете Земље.

По своме светом животу и делима, а нарочито по богословској борби против иконоборства, Дамаскин је брзо постао познат у читавом Хришћанском свету као велики богослов, свестран писац и надахнути песник, те је био читан, превођен и проучаван надаље кроз векове код свих културних народа Блиског Истока и Европе. Код нас Срба, од почетка наше црквено-народне културе и духовности, повезан је са апостолским радом и свештеним спомeном Светога Саве и са манастиром Хиландаром, а онда преко њих и са свим српским манастирима и црквама, са библиотекама и училиштима теологије, философије, културе, уметности, песништва и црквеног појања. Код свих православних народа познат је највише по своме *доѓматском боѓословљу*, по својим *беседама* и по својим *ӣесмама*, посвећеним нарочито Христу и Богородици.

Преко Христа и Богородице у Цркви Свети Дамаскин је познат и повезан са живом Црквом Божијом у Српском народу још од првих дана нашег крштења од наших кумова по Богу, православних Византинаца, до данас, од Светог Фотија и његових ученика до последњег српског владике, свештеника, монаха и верника, до сваког читача и певача и иконописца по црквама и манастирима Српских Земаља. Светим Дамаскином православствује сваки благочестиви Србин, и богословствује сваки српски богослов, и пева сваки српски појац, и иконопише сваки наш иконописац. Његова дела, превођена су, зато, на стари словенски и српски језик још од Словенске Браће и њихових првих ученика на овим просторима, како његове *боѓослужбене ӣесме*, тако и његова *Доѓмаӣика*[1] и његове *Беседе* и остали текстови.

Овај наш превод његових *Беседа* на Христове и Богородичине Празнике с молитвом жели и с трудом настоји да то свето предање живо настави.

О Јовану Дамаскину и његовом животу, раду и писаним делима и песмама, иако не знамо све, знамо ипак довољно да би савременом српском читаоцу представили његов Свети и Светли Лик у приближно верној величини, као и његова богата богословска, философска, беседничка и песничка дела, која се у последње време све више преводе и на савремени српски језик. (Сложени проблем, настао у историјско-патролошкој науци око разних и понегде различитих текстова његових *Житија*, свешћемо овде на основне елементе, да не оптерећујемо оне читаоце којима је и намењен овај нови српски превод његових богонадахнутих *Беседа*).

---

[1] Први познати превод његовог *Боѓословија* (=*ТиПв*) на словенски урађен је још крајем 9. и почетком 10. века од Јована Егзарха (званог *Буѓарски* због тадашње превласти бугарске државе на овим просторима). Види Linda Sadnik, *Monumenta linguae Slavicae dialecti veteris*, Wiesbaden 1967-83, у 4 тома.

Дамаскинов живот и рад био је углавном познат на Православном Истоку, код Грка и Арапа, и пре но што су се, век-два касније, појавила његова, до нас дошла, писана пуна *Житија*, на арапском и грчком.[2] Ако узмемо као највероватније да је живео око 70 година (извесни текстови остављају могућност да је живео 90 или чак 100 година), онда је његов земаљски живот протекао између осме деценије седмога и пете деценије осмога века (око 675/80 – 745/50. године).[3]

Пре но што пређемо на садржај његовог традиционално познатог *Житија* (или *Житијâ*), најпре да проговоримо нешто о географском и историјском окружењу у коме се родио и живео Св. Дамаскин пре доласка у Јерусалим.

---

[2] Митрополит Софроније Евстратиадис овако објашњава касније писање *Житија*: „Ево околности под којима је одгајена и развила се ова многоплодна лоза Божија (Јован), и постао препуно звезда небо Цркве: Разлози унутрашњи — разлози спољни, природа унутрашња — природа спољна, племенита породица у кући — иконоборство издалека, духовно богатство: жива вера и благодат Божија, која га је дигла и истакла као стуб Цркве непоколебиви и мерило јасноће догмата црквених. Уздижући се из славе у славу, у коју су га дигли његови подвизи за славу Цркве, стекао је још за живота истакнуто место у Цркви, поставши свима познат и стекавши велики догматски ауторитет. Ово је можда и разлог због којег његови савременици нису сматрали за нужно да опишу његов живот, који је био познат свима, нарочито њему блискима који су га добро познавали.“ (Ποιηταὶ καὶ ὑμνογράφοι... стр. 4).

[3] Ово датирање усваја већина научника. Међутим је већ 1950.г. арапски научник Joseph Nasrallah (у својој до сада најдетаљнијој монографији о Дамаскину: *St Jean de Damas*, p. 58, 128) датум рођења померио на 655.год. (в. даље стр. XX и *напомену* 17), а тај датум предлаже и најновији рад млађег грчког научника Васе Контичело, стављајући Дамаскинов живот оквирно између 655. и 745. г. (V. S. Conticello, „Jean Damascène“, DPhA t. III, Paris 2000, 989-1012). Колебање показују и други новији радови из области историје, патрологије и хагиографије (в. у *Литератури* на крају: Деторакис, Каждан, Auzépy). Наша проучавања показују да је досадашње уобичајено датирање ипак највероватније.

Топо-хроно-логија Дамаскина и Дамаштана

Свети Јован је рођен и провео младост у Дамаску у Сирији. За овај отаџбински град нашег Светитеља вели његов грчки животописац (Патријарх Јован, 10. век):

„Дамаск је град који се хвали да је његова отаџбина. Јер као што се Павлом поноси, пошто је први видео овога Небоходника да се преобраћа из неверја (у веру) и уместо христомрсца постаје христољубац (ДАп.9,1-11), тако се и за овога мужа (=Јована) хвали смерно и красно; јер овај није однекле другде ту дошао, нити је из друге вере прешао у Православну, него га је овај град из корена произвео и већма у благочешћу неголи у телесном узрасту одгајио и у науци васпитао; зато се веома хвали њиме као својим изданком. Радује се и весели њиме већма неголи другим лепотама које има за (своју) похвалу, било да је то лепо време годишњих му доба, било да су токови прозрачних и слатких вода које га врло запљускују... Тако је град Дамаск прослављен овим својим изданком — Јованом Дамаскином — већма неголи свим другим лепотама и добротама којима је богат“.[4]

Дамаск (асирски назив, који су задржали и Јевреји и данашњи Арапи) древни је библијски град, смештен у плодној оази (долина Ghouta) Феникијско-Ливанске Сирије, источно од Антиливана, североисточно од Хермона. Иако се налази на почетку простране пустиње, на надморској висини 690 метара, кроз њега протиче река, коју су Грци звали *Златотекућа* (Χρυσορρόας παταμός), а коју Арапи зову *Барада*, а има и других извора богатих водом; клима му је топла, блиска медитеранској.[5]

---

[4] PG 94, 433-6. — Сличну похвалу града Дамаска дао је пре тога један други велики Дамаштанин, Св. Софроније, Патријарх Јерусалимски (634--638). PG 87/3, 3621.

[5] Сам утврђени град Дамаск (данас *Стари град*) имао је зидове у квадрат: 1550м дужине и 850м ширине, изграђене паралелно са реком Χρισορρόας

Дамаск се у Светом Писму први пут спомиње у време (18. век пре Христа) када је до њега стигао патријарх Аврам ослобађајући синовца Лота (1Мој.14,15); отуда муслиманско предање у Дамаску још и данас казује за место код цркве на Бејт-Лихији, да је Аврам ту поразбијао идоле.[6] Становништво Дамаска било је већином арамејско, али се у њега настањиваху и Арапи из пустиње (бедуински каравани су стално долазили у град, и многи су ту и остали). У средња библијска времена био је престоница истоименог Сиријског царства, да би у 10. веку ушао у царство Давидово (1010-970. пре Хр.) и Соломоново (970-931); затим се опет осамосталио под својим „царевима“, а онда су га освајали Асирци (732.г.), па Вавилонци (око 612), па Персијанци (око 500), па Александар Македонски (333), чији наследници Селевкиди темељно изграде град и претежно арамејско становништво скоро сасвим јелинизују, јер се у Дамаск доселило доста Грка, те је ту грчка колонија постала веома бројна.[7] Дамаск под Римљанима (заузео га Помпеј 66.г. пре Хр.) није изгубио своју грчку културу и грчки језик, као што се види у првим година Хришћанства, кад је ватрени фарисеј Савле пошао из Јерусалима да и у синагогама Дамаска угуши појаву следбеникâ новога *Пута*, тј. Христа (Јн.14,6), међу којима је било и Јудејâ, који су говорили арамејски, и јелинистâ, који су говори-

---

=Барада, која кроз њега протиче. Средином града, који је имао најмање 7 капија, ишла је од источних до западних врата велика улица (ширине 26м), која се у Делима Апостолским (9,11) назива *Права*.

[6] Ове и друге детаље о старом Дамаску доноси J. Nasrallah, Damas et la Damascène: Leurs églises à l'époque byzantine, *Proche Orient Chrétien*, 35/1985, 37-58, 264-276. — В. и R. Janin, *Diction. Hist. Geogr. Eccl.* XIV, 42-47, и Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, (Ἀθῆναι), τ. 4, 925-931.

[7] У Дамаску су рођени и живели бројни грчки писци, ритори, философи, историчари, као што су: Антипатар, Павсаније, Никола Дамаскин, секретар Јудејског цара Ирода Великог, у време Христовог рођења; из Дамаска је био и последњи неоплатонски философ Дамаскије, у Академији у Атини, пре но што је исту затворио цар Јустинијан. Отуда је могуће да је Св. Јован Дамаскин своје философско образовање стекао добрим делом још у Дамаску.

ли грчки (ДАп.9,2. 19-29; 22,4-5.12.21; 2Кор.11,32). Зна се од Јосифа Флавија (*Јуд.рат 2,20.7,8*), да је у Дамаску била велика Јудејска колонија, а Хришћанство су у град донели хришћани из Јерусалима и затим Апостол Павле, који је, по чудесном преобраћењу пред Дамаском, више пута у њему боравио и проповедао Христа (Гал.1,17.21). И данас хришћани у Дамаску показују на градским зидинама место низ које је у котарици спуштен Свети Павле (2Кор.11,32).

Из прва три века историје Хришћанства нема много података о Цркви у Дамаску, али је сигурно да је и у том граду било гоњења хришћана (вероватно да већ 68-70.год. по Христу, у време Јудејског рата против Римљана, између 10.000 покланих у граду Јевреја, страдају међу њима и хришћани, нарочито они јудејског порекла), јер се у раној Цркви спомињу бројни Мученици из Дамаска, страдали у разна времена за Христа. У граду је остало и доста многобожаца, са идолима и паганским храмовима, што је дало повода Јулијану Одступнику (361-363.г.) да хвали многобожачке храмове Дамаска. Кад је овај претенциозни рестауратор паганства покушао да искорени Хришћанство, тада су Јевреји у Дамаску искористили то против дамаштанских хришћана и запалили им две базилике, од којих су једну хришћани убрзо обновили, док је друга стајала у рушевинама још при крају 4. века.[8] Цар Теодосије Велики (379-395) издао је декрет, по којем је делом срушен велики пагански храм *Зевса Дамаског*, а остатак је претворен у хришћанску базилику у част Св. Јована Крститеља (Малалас, *Хроника* XIII, 344-5).

Кроз све потоње векове у Дамаску била је јака хришћанска заједница, нарочито за византијске владавине, када је Дамаск био седиште области друге Феникије (*Ливанске*, за разлику од Феникије *Приморске*). Тада је град имао свога Митрополита са 11 епископија, који је у саставу Антиохијске Патријаршије имао прво место после Патријарха. Од епископâ града Дамаска, где је по предању први епископовао Св. Апостол Ананија (крстио Апостола Павла; и данас у Дамаску показују кућу Св. Ананије), познати су: Магнос (на Никејском Сабору), Филип (учесник 2. Вас. Сабора), Јован (учесник 3. Вас. Сабора), Теодосије (учесник Халкидонског Сабора), његов наследник Доротеј, и наследник овога Јован II у време цара Лава I (457-474). Почетком 6. века у Дамаску је био митрополит Петар, који је, кад је 512.г. у Антиохију за патријарха дошао монофизита Север и настало гоњење православних од стране јаких у Сирији монофизита, морао да бежи у Палестину, а монофизити су на његово место поставили свог кандидата Мамијана; али је већ његовог наследника монофизита Тому цар Јустин протерао 518.г. и православнима вратио Митрополију. Сто година касније, у време персијске окупације Сирије и Палестине (611-629.г.), монофизити су били фаворизовани; претходно прогнани из Сирије у Египат, јаковитски епископи били су под Персијанцима враћени на епископске катедре, док су православни халкидонски епископи били позатварани, тако да је хроничар Михаило Сиријац[9] написао за то доба: „Спомен Халкидонитâ био је избрисан од Еуфрата до Истока“ (*Хроника* II, 379-381). Са Ираклијевом победом над Персијанцима (630.г.)

---

[8] *Писмо 40*, 13 Св. Амвросија Миланског (PL 16, 1154).

---

[9] Сиројаковитски Патријарх Антиохијски, из 12.в, који је иначе као монофизит негативно писао о Дамаскиновој породици Мансур и о самом Јовану Дамаскину, па је зато чудно како на њему, као и на мелкитском, опет монофизитском хроничару Евтихију Александријском (10.в.), M.-F. Auzépy добрим делом заснива своје нетачне оцене о Јовану Дамаскину (De la Palestine à Constantinople /VIII-IX siècles/: Etienne le Sabaïte et Jean Damascène, *Travaux et Mémoires*, 12, 1994, 183-218). Исти научник, професор на Универзитету Париз 8, такође и у другим својим радовима необјективно пише о Св. Дамаскину и о другим православним иконопоштоватељима (које упорно клеветнички назива „иконодули“, јер здушно навија за иконокласте и цара Константина V Копронима, бранећи његову изразито цезаропапистичку политику), као нпр. у уводу и коментарима свог издања *Житија и Страдања Св. Стефана Новог* (в. *Литературу* на крају), мученички растргнутог на улицама Цариграда 765. г. по наредби Константина Копронима због поштовања светих икона, кога карактерише као „политичког провокатора“, који „сноси одговорност“ за Копронимово брутално гоњење православних монаха и верника (*La Vie d'Etienne le Jeune par Etienne le diacre*, p. 29-42).

православни епископи су у овим крајевима били ослобођени и васпостављени на своје раније катедре.[9a]

Дамаск је познат и по својим црквама, међу којима је, осим поменуте Св. Јована Претече, била позната и црква Богородице, звана *Мириамјех*, која се у Сирији сматра најважнијом после Храма Васкрсења у Јерусалиму и која је, уз бројне обнове, и данас Саборна црква Православне Антиохијске Патријаршије. Из Дамаска су били родом двојица врло учених монаха, Јован Мосхос, звани *Евкратас* (=*испосник*, 550-619.г.) и Св. Софроније, звани *Софистис* (=*школовани*, око 575-638.г.; Патријарх Јерусалимски: 634-638), учени монаси, који су још пре рођења Јована Дамаскина живели у Лаври Св. Теодосија код Јерусалима (налази се између Витлејема и Лавре Св. Саве Освећеног), и затим обишли Палестинске, Синајске и Египатске манастире и монахе и описали сусрете и разговоре са њима.[10] Софроније је водио успешну богословску и црквену борбу са новом варијантом монофизитске јереси – монотелитством (позната је његова дубоко богословско-христолошка *Синодска Посланица*), а писао је и црквене песме, и на њега ће се у обе струке угледати и Св. Јован Дамаскин. Трећи знаменити монах дамаштанско-јерусалимски био је Св. Андреј, образован у Дамаску, замонашен у једном Јерусалимском манастиру, одакле је послан црквеним послом у Цариград, где га изаберу и хиротонишу за Архиепископа Критског (711-740.г.). Остао је познат као песник (творац=ποιητής) *Великог канона*, и такође као сјајан беседник, нарочито по *Беседама* о Пресветој Богородици. И на њега ће се, у обе ове струке, угледати Јован Дамаскин. Тако је у Дамаску, и пре Св. Јована Дамаштанина, цветао православни црквени живот, богословље и литургијско песништво за византијске владавине.

[9a] О јереси Монофизитства и разним монофизитским групацијама Св. Дамаскин пише у своме делу *О јересима*, 83-86 (Kotter, IV, 49-56).

[10] Јован Мосхос све то описује у познатом делу Λειμονάριον=*Луг духовни*, које ће Св. Дамаскин цитирати у свом *Слову о св. иконама* (1,64 и 3,91), као уосталом и Светог Софронија (*Житије* Св. Кира и Јована – 3,132.135). *Луг духовни* је, поред словенског и старосрпског превода, недавно превела и објавила на савременом српском игуманија Соколичка на Косову, мати Макарија: Јован Мосх, *Лимонар или Духовни Луг*, изд. ман. Соколице, Косово 2001.

Међутим, град Дамаск и хришћани у њему, посебно православни, доживели су не мало невоља и патњи убрзо по преласку Дамаска испод византијске под власт Арапа муслимана. Наиме, под Мухамедовим (570-632) наследником калифом Омаром (634-644), почела је велика арапска експанзија и брзо је дошло до освајања целе Сирије и Палестине. Арапска војска, коју је водио Јазид ибн Абу Суфиан, заузела је 634. г. хришћанску Бостру у Арабији, и после шестомесечне опсаде града (март-август 635. год.) заузме и Дамаск, пошто га је царска византијска војска била напустила, а град се сâм није могао више бранити, те се одлучио на предају Арапима.[11]

При предаји Дамаска Арапима, 30. августа (по другима 10. септембра) 635. г., преговоре о условима предаје града водио је (изгледа по сагласности и тадашњег православног митрополита града Дамаска, у коме су Арапи затекли већи број православних хришћана), Ал-Мансур ибн Саргун,[12] деда Св. Јована Дамаскина, који је у Дамаску низ година имао важан положај царског главног контролора финансија (λογοθέτης τοῦ γενικοῦ — Теофан, *Хроника* год. 6183=690/1)[13] у провинцији Феникији Либанској, чији је главни град био Дамаск.[13а] Услови потписани приликом предаје града (а не „издаје“, како су неки каснији монофизитски хроничари злобно тумачили, а што понављају и неки савремени учењаци) били су тада доста повољни за хришћане, тако да је Мансур, као стварни гувернер града (јер је византијска војска била напустила град), спасао град од пљачке и изборио тада најбоље могуће услове за хришћане, и те су „привилегије“ потрајале дуже времена касније. Хришћани су морали да плаћају само ǧizyat (=главарина) — порез на живот, и haraǧ (=харач) — порез на посед, док им цркве и манастири нису тада дирани ни одузимани.

---

[11] Арапи ће ускоро у Дамаску засновати своју муслиманску државу – **калифат**, који ће, под Омејадима, ту остати од 660. до 750.г., а од 750.г. под Абасидима премештен је у Багдад. — Пре тога, Дамаск је био поприште честих сукоба Византије са Персијом, па је тако 614. г. персијски цар Хозроје III заузео и опљачкао град Дамаск и приличан број његових житеља одвео у ропство (како сведоче хроничари Теофан и Кедрин). Свети пак град Јерусалим пао је у руке Персијанаца 19. маја 614. г., када је срушен Храм Васкрсења, Патријарх Јерусалимски Захарија (609-632) одведен у ропство, све цркве у Јерусалиму и многе друге цркве и манастири по Палестини били су опљачкани, велики број хришћана поклан од Персијанаца и Јевреја, као и велики број монаха по манастирима. Катастрофу Јерусалима описао је песнички у свом *Плачу* Софроније Јерусалимски, тада монах у Лаври Св. Теодосија. Цар Ираклије, победивши Персијанце године 630. поврати Часни Крст и свечано га унесе у Јерусалим, где је Свети Модест, тада патријарашки наместник (а затим, пошто је Захарија умро, и Патријарх Јерусалимски: 632-634) већ увелико био обновио Храм Васкрсења и друге хришћанске светиње.

[12] Према имену *Мансур ибн Сарѓун* (=*Мансур* син Сергијев), како га преносе и грчки и сиријски и арапски историчари, порекло ове хришћанске православне породице није грчко, него сиријско-арапско. Породица

Мансур је позната међу хришћанима Арапима (име *Мансур* сусреће се код полуномадског полунастањеног племена Ајад, док се име Саргун сусреће код племена Калб и Таглеб), мада је несумњиво била јелинизована, што показује и Дамаскиново изврсно знање грчког језика и културе. Име пак *Саргун=Сергије* било је у византијско време врло популарно код хришћана арапског језика (изговарано: *Саргис*, и деминутив *Саргун*, *Сарги*, *Сарга*) давано по Светом *Сергију* и Вакху, Мученицима веома поштованим у Сирији, где су им често подизани храмови, како примећује J. Nasrallah (наведени рад, стр. 14-15). Исти аутор (у истом делу, стр. 16, *нап.* 2) примећује да мишљење да је Јован Дамаскин пореклом Арапин „потврђује и византијска иконографија, која га најчешће представља *са косом као турбан*, док нпр. полубрат његов Козма Мелод, који је такође из Дамаска, ниједном није представљен са турбаном“. У наставку исти аутор (стр. 17) доказује да је Дамаскинова породица била строго православна, халкидонска, а никако јаковитско-монофизитска, и за то наводи поуздане доказе, међу којима је и *Хроника* Михаила Сиријца (монофизита, ненаклоњеног православнима), у којој је Дамаскинов отац Сергије Мансур критикован као *халкидонац* због свог става према Јаковитима. Уосталом, сва Дамаскинова дела, па и овде преведене *Беседе*, а и посебно написан богословско-полемички спис *Против Јаковита̂* беспорно потврђује Дамаскиново халкидонско Православље.

[13а] Теофанову *Хронографију* користимо по PG 108 и у енгл. преводу, са коментарима: C. Mango, *The Cronicle of Theophanes Confessor*, Oxford 1999².

[13] Дамаскинов деда Мансур Саргун био је (према *Хроници* монофизитског патријарха Евтихија Александријског, 930-940.г.) на таквом положају у византијском Дамаску, и тиме у Сирији, још од краја владавине цара Маврикија (582-602) и надаље под царем Ираклијем (610-638), па су породицу Мансур и нови властодршци Арапи задржали на том положају, као уосталом и византијску администрацију са грчким језиком и новцем, све до калифа Абдел Малика (685-705).

Међутим, арапска власт у Дамаску убрзо је престала (мада само закратко), јер је Јазид морао с војском да напусти град и повуче се према југу у Габију, пошто се Ираклијева војска, под вођством Теодора Сакеларија и Банаса, реорганизовала на северу и обишавши Дамаск напала Арапе (први неуспео сукоб 23. јула 636). Али, Арапи ускоро коначно победе царску војску у пресудној битци на реци Јармук (источна притока Јордана) 20. августа 636.г. (када су сиријски Арапи током битке напустили Византинце и прешли Арапима муслиманима), чиме је судбина све Сирије, а ускоро и Палестине, била дефинитивно запечаћена.[14] Јазид се опет повратио на Дамаск, који се брзо предао Арапима (15. децембра исте 636. год.), али су сада услови предаје били већ неповољнији. Већи број хришћана муслимани Арапи су овога пута опљачкали, неке насилно поисламили, но ипак је остала већа група православних у Дамаску, под условом да плаћају тражене порезе калифу. Хришћани су морали муслиманима уступити и неколико цркава, али им је унутар града остало још 15, међу њима и чувена базилика Св. Јована Крститеља. Арапски гувернер Дамаска и области био је са̂м освајач града Јазид ибн Абу Суфиан, који ускоро потврди Мансура на функцији коју је имао и под Византијом.[15]

---

[14] Цар Ираклије, чувши у Антиохији за пораз на Јармуку, рекао је с болом: „Збогом моја Сиријо, моја дивна епархијо, ти си сада у непријатеља“. — Калиф Омар ибн Хатаб је, после двогодишње опсаде, 638.г. заузео и Свети Град Јерусалим (у то време био је Патријарх Св. Софроније, 634-638), пошто су Арапи претходно победили византијску војску управника Палестине патрикија Сергија, у битци, као што рекосмо, на реци Јармуку 20. августа 636.г. Том приликом су византијску војску напустили бројни хришћани арапског порекла, нарочито монофизити (који су и пре тога дочекали Персијанце као „ослободиоце“, па су тако сада дочекали и Арапе муслимане), и придружили се муслиманској војсци. Један монофизитски хронограф је с радошћу поздравио Арапе муслимане као „ослободиоце“ од православних Јелина̂, иако ће сами монофизити убрзо платити скупу цену тога, јер ће доживети насилну исламизацију многих својих верника.

[15] По неким муслиманским хроничарима, чије писање није поуздано, син Мансуров Сергије, отац Јована Дамаскина, примио је тада ислам, али то је касније смишљена лаж, јер је Сергије Мансур остао познат као

Стари Мансур Саргун је умро, по некима, приближно кад и гувернер Дамаска Јазид (639.г.), док је по другима[16] то било касније, пред почетак владавине калифа Муавије (661-680), који се 660.г. у Јерусалиму прогласио за калифа и од 661. г. преместио седиште калифата у Дамаск, дајући предност овом граду наспрам Меке. Иако је Муавија у почетку хтео да ратује са Византијом, да би консолидовао своје заузеће Феникије, убрзо је, због борбе око власти са „правоверним“ калифом Алијом, Мухамедовим зетом, морао да склопи мир са Византијом 659.г. и плаћао јој данак, те је зато имао и миролљубивији став према хришћанима. Муавија је оставио породицу Мансур на њеном положају у државној служби, тако да је син и наследник Мансуров, Саргун-Сергије, отац Св. Дамаскина, био човек његовог поверења и предводио му је веома важно „министарство финансија“. Муавија је иначе имао шире државничке и религиозне погледе и зато је око себе окупио способне људе, без обзира на расу или веру, и чак је био ожењен хришћанком из племена Калб (монофизити).

По арапским хроничарима, син Муавијев Јазид I (наследни калиф од 680. до 683) провео је детињство у друштву са хришћанима, са једним лекарем и песником Ахталом, и играо „дечије игре“ са Мансуром, сином Саргуновим, тј. са младим Јованом Дамаскином, али је овај последњи податак од озбиљних научника оспораван, због тешког усклађивања остале хронологије Дамаскиновог живота.[17]

χριστιανικώτατος (=најхришћанскији човек), како вели Теофан (*Хроника*, год. 6183=690/1), а тако је и свога сина Јована крстио, одгајио и васпитао. Штавише, Сергије Мансур је под исламском влашћу успео да подигне и једну цркву у Дамаску (J.Nasrallah, 28). Уосталом, читава фамилија Мансура била је и остала и под Арапима дубоко хришћанска и православна, и дала је Цркви неколико познатих монаха и епископа. Из ове фамилије била су и два Патријарха Јерусалимска: Сергије I Мансур (842-858) и Илија III (878-907).

[16] L. Caetani, *Chronographia Islamica*, 1912, t. I, 465.

[17] Π. Χρήστου, Ἑλ. Πατρολογία, τ. Ε, 313: „Пошто је Јазид рођен око 645.г., разложно би било да је око тог времена рођен и Јован (Дамаскин), али тај податак арапских извора треба одбацити из саме чињенице што је седиште калифата пренето из Меке у Дамаск тек 661, а тада би Јазид и Јован већ били младићи. Осим тога, несхватљиво би било да Јован око 730. и 734.г.,

Наследник Муавијев, старији му син Јазид I, оставио је Сергија Мансура на његовом положају, а такође и млађи Муавијев син, Муавија II (683), коме је због неискуства формиран државни савет, у који је ушао и Сергије Мансур. Арапски историчари пишу да је Сергије Мансур остао на том положају и за време калифа Авимелеха=Абдел Малика (685-705), а исто тврде и Теофан (*Хроника* год. 6183=690/91) и Михаило Сиријски.[18] Сергије је чак извршио утицај на овога калифа, кад је он, око 690/691.г., хтео да узме камене стубове из Богородичине базилике у Гетсиманији[18а] и искористи их за градњу џамије у Меки, те га од тога одвратио, а преко хришћанина патриција Клависа у Палестини добио је од византијског цара Јустинијана II (685-695) друге стубове који су као замена послани у Меку (Теофан, *Хроника* год. 6183=690/1). Овај догађај је свакако био у време док је калиф одржавао склопљени на почетку мир са византијским царем Јустинијаном II и имао мирнији став према хришћанима. Тај догађај треба такође да значи да су Мансури још увек били познати и цењени на византијском двору.

тј. у узрасту од 90 година, показује неуобичајену покретљивост" (мисли на путовање Јованово у Дамаск и друге активности, међу којима и проповедничку). Сâм проф. Христу је напустио своје раније мишљење (изнето у ΘΗΕ) да је Дамаскин живео 104 године (према млађем *Синаксару* грчких Минеја — в. даље стр. XXXVIII, *напом.* 45) и вратио се прихватању хронологије која живот ЈД смешта приближно између 680-750.г.

[18] Он оптужује Сергија Мансура да је чак под овим калифом вршио притисак на Јаковите-монофизите да прихвате Халкидонску веру: „Сергије, син Мансуров, вршио је притиске на многе вернике у Дамаску и у Емеси, и не само да их је натерао да избришу израз *Распети* (ὁ σταυρωθείς) из *Трисвете песме*, него је и привукао многе од наших у своју јерес" (*Хроника* II, 492). И овај податак, између осталих, сведочи о привржености фамилије Мансур и, наравно, самог Св. Ј. Дамаскина Православној вери и Цркви (како с правом истиче J. Nasrallah, 55), а то потврђује и Дамаскиново писање (после 735. г.) посебног теолошког дела *О Трисветој песми* (изд. Kotter, t. IV, 304-332), на тему коју овде спомиње монофизита Михаило Сиријац. Иначе, спорадично помињање израза *„Распети за нас"* у Трисветој песми, које су Св. Оци осудили, строго је забранио Трулски Сабор 692.г. својим 81. каноном.

[18а] По *К. Манго* (*The Cronicle of Theophanes*, Oxford 1999, p. 510, n. 3) то је била можда Базилика на месту Христове молитве у Гетсиманији (која је стајала још до почетка 8. века), или Базилика на Гробу Богородице у Гетсиманији, коју је обновио цар Маврикије (582-602).

Међутим, два арапска хроничара пишу о удаљењу Сергија Мансура са овог положаја управо за време калифа Абдел Малика ибн Марвана (685-705).[19] Овај догађај се збио око 700. године, јер је од тог времена исти калиф почео да арабизује администрацију свога дивана, да би отклонио хришћанско присуство и утицај у својој управи, те је убрзо потиснуо и избацио из употребе у калифату не само грчки језик, него је и грчки новац заменио арапским. Калифова реформа је захватила и судије, и надаље је она све његове хришћанске поданике правно деградирала. Тако је сваки хришћанин био дужан да пријави властима своје имање, лозе, маслине, број својих синова. Како пише хроничар Дионисије Тел Махре (Denys de Tell Mahré), „ово је био почетак свих зала за верујући (=хришћански) народ. Отада су потомци Агаре (=Исмаилћани=муслимани) потчињавали синове Аврамове (=хришћане) у ропство, које подсећа на оно египатско“ (J. Nasrallah, 37). Биће, дакле, да је Саргун-Сергије Мансур протестовао против ових калифових мера и да је због тога био смењен са свога положаја.[20]

Сергије Мансур је убрзо потом умро (око 700.г.), пре краја владавине калифа Абдел Малика, будући стар око 80 година. Како је засигурно познато да је и његов син Јован Мансур — ако је Дамаскиново крштено, а не тек монашко, име било Јован, мада је познато да је носио дедино име Мансур[20a] — био једно време у служби дамаског калифа, онда се пре може претпоставити да га је на очев положај πρωτοσύμβουλος-а, или неки сличан, вероватно нижи положај у *дивану*, поставио не калиф Малик, него његов син Ал Валид I (705-715). Али, како је и Валид убрзо наставио очеву политику елиминације хришћана из администрације калифата, и такође вршио разне притиске на хришћане, логично је претпоставити да је тек у време Валидово, или касније (у време калифâ Сулејмана: 715-717, Омара II: 717-720, Јазида II: 720-724 или Хисама: 724-743), а не раније,[21] дошло до Дамаскиновог, мање или више драматичног, напуштања тога положаја (о чему говоре неоспорни извори, као што су акта VII Васељенског Сабора, како ћемо даље видети), и одласка са двора у Дамаску у манастир Светог Саве Освећеног код Јерусалима.

---

[19] „Хришћанин Саргун ибн Мансур, био је претпостављени на дивану *аш Шам* под Абдел Маликом ибн Марваном (685-705); калиф му је дао једну заповест, он га није послушао, и био је смењен, и на његово место постављен Мухамад ибн Јазид ал Ансари“, тј. калиф је смењеног Грка заменио Арапином (J. Nasrallah, 36). По другима, уместо Сергија калиф је поставио Сулејмана ибн Саида.

[20] Како пише L. Pargoire (*L'Eglise Byzantine de 527 à 847*, Paris 1905, p. 184), Ислам је форсирао Јаковите=*монофизиѿе*, јер је калифима Омејадима и затим Абасидима Цариград био противник, те је исповедање од стране њихових поданика мелкита-халкидонаца „византијске“ вере постало сумњиво, пошто су следовали противнике муслиманске државе и вере. Тако, пише Pargoire, „кад су Спарам, политички вођ Агована, и Бакур, њихов верски вођ (=из редова Јаковитâ), хтели да приђу Халкидонској вери, јерменски католикос Јегија (703-707) пожурио је да их оптужи код калифа Абдел Малика да раде у корист Византије, те су одведени у Дамаск и везани гвожђима“. — Све ово указује на почетке прогона православних хришћана, па се у том контексту исто може односити и на даљи положај породице Мансура у Дамаску.

Но пре него што дођемо до тога момента Дамаскиновог живота, да изнесемо још неке чињенице.

⁂

У почетку су и калиф Абдел Малик (685-705) из фамилије Марванида, као и његов претходник Муавија (661-680) и остали калифи Суфианиди, поштовали права хришћана, а та права је бранио својом чашћу и поштеном службом калифату и Сергије Мансур, отац Дамаскинов. Хришћани у почетку, углавном, нису страдали, а неки, попут монофизитâ Јаковитâ, добили су чак и извесне привилегије, као што су аутономна управа и већа права њихових духовних вођа.[22] Било је, свакако, ту и тамо масакра хришћана од стране муслимана (као нпр. у Хомсу, где је епископ града био спаљен и град делом исламизован – Теофан, *Хроника* год. 6157), као и спаљивања неких њихових цркава, али то још није било оно стање које ће настати за хришћане под каснијом муслиманском влашћу. Нови властодршци званично су остављали хришћанима храмове, а било их је по Сирији и Палестини доста (чак су понегде и нове цркве подизане), и такође крстови су још могли стајати на црквама и манастирима. Ово зато што су хришћани били велика већина у Сирији и Палестини.[23] Међутим, није прошло много времена када су почели притисци за поисламљење хришћана, чак и целих племена у Сиријској пустињи, као што је био случај са племенима Танах и Таглеб, којима је још Омар забранио да своју децу крштавају.[24] Насељавање Арапа муслимана у градове такође је убрзало исламизацију. Притисци и насиља нарочито су порасли за време калифа Омара II (717-720).

[20a] В. даље *напомену* 59 на стр. 47.

[21] Имамо у виду писање M. van Esbroeck-а (*Le discours de J.D. pour la Dédicace de l'Anastasis*, p. 67-68), који сматра да је Дамаскин одмах по смрти оца (коју ставља у 690. г.), отишао у Јерусалим и тамо већ пре 692.г., кад је, по њему, подигнута џамија на Стени са златним кубетом, одржао *Беседу о Обновљењу Цркве Христовог Васкрсења* (сачувану у грузинском преводу, коју аутор доноси у француском преводу), за коју Беседу каже да је „младалачко дело" (une oeuvre de jeunesse) Дамаскиново. — Закључци van Esbroeck-а почивају на погрешним претпоставкама, хронолошким и чињеничним, од којих је једна и датум подизања џамије на Стени — Qubbat al-Sakhra (насупрот ауторовој тврдњи, Дамаскин баш њу има у виду, као тада постојећу у Јерусалиму, у § 16 *Беседе о Обновљењу*, ib. p. 80), коју је калиф Абдел-Малик подигао већ 691.г., о чему сведочи и натпис на њој. И друга џамија, на месту Јустинијанове Богородичине цркве, била је подигнута већ 670.г. (*Enciclopedia Judaica*, CD rom edition, под *Jerusalem*).

И раније су калифи Муавија и Абдел Малик били покушали да православним хришћанима у Дамаску одузму величанствени храм Св. Јована Претече, да би и на њега проширили новоподигнуту уз њу џамију, али су обојица, на велика преклињања дамаских хришћана и Сергија Мансура, одустали од тога. То је пак урадио следећи калиф Ал Валид I (705-715), одмах на почетку своје владавине. Он је пре тога из цркве града Илиупоља у Сирији отео величанствени трон и пренео га у Омарову џамију у Јерусалим, и затим, хотећи да направи велику џамију у Дамаску, затражио од хришћана да му за новац уступе цркву Светога Претече, чији су један део већ били заузели муслимани. Када хришћани на то нису пристали, он је у бесу срушио ову величанствену катедралу и на њеном месту подигао џамију, у облику базилике са кубетом, тако да је личила на хришћански храм.[25] Управо због бруталног отимања и рушења хришћанских цркава овога су калифа опевали арапски песници, а и зато што је многе хришћане насилно превео у ислам, док је многе од њих побио или протерао. Од њега је коначно престао грчки језик као званично државни језик, али је код хришћана у Дамаску и читавој Антиохијској Патријаршији грчки језик био задржан, те отуда није чудо што је Свети Јован Дамаскин тако изврсно знао грчки.[26]

---

[22] Под калифом Јазидом I (680-683), јаковитски патријарх Илија је био овлашћен да живи у Антиохији и подигао је 2 цркве: једну у Антиохији, а другу у Сармади.

[23] „Велики градови: Дамаск, Антиохија, Емеса, Јерусалим, очували су свој карактер и популацију хришћанских центара, током првог века хиџре“. (H. Lammens, *Etudes sur le Siècle des Omayades*, Beyrouth 1930, p.325; cit. J. Nasrallah, 39).

[24] За Таглибите је Омар рекао Алију: „Ја знам шта ћу учинити овом хришћанском племену: Пошто се одупиру (наредби) да не крштавају своју децу, масакрираћу све њихове борце, а остале ћу продати као робље“ (J. Nasrallah, 39).

Следећи калиф Сулејман (715-717) вршио је страховит притисак на хришћане узимањем од њих многих данака, и то тако да, уместо да имена оних који су платили данак уписује у књиге, он им је усијаним гвожђем утискивао жиг, те који се хришћанин ухвати да нема тог жига бивао је кажњаван одсецањем руке или главе.[27] Његов наследник Омар II (717-720) наставио је такав однос према хришћанима, па је рушио све нове хришћанске храмове (који нису уписани приликом предаје градова), ограничавао црквене службе: забранио црквена клепала, јавне и гласне молитве, није дозвољавао сведочење хришћана на суду, ношење одела сличног муслиманима и ступање у јавне службе. По сведочењу Св. Теофана Исповедника, он је многе хришћане присиљавао да се одрекну вере и приме ислам, многе невине побио само зато што су били хришћани: *многе чинећи мученицима* (πολλοὺς μάρτυρας ἀπειργάσατο), — све, дакле, оно што смо ми Срби вековима преживљавали под Турцима.[28]

---

[25] Теофан, *Хронографија*, PG 108, 761. — Ову су прелепу цркву Св. Јована Претече у Дамаску описали западне хаџије, као што је франачки епископ Аркулф, који је за време калифа Муавије, око 670. г., прошао кроз Дамаск и тада видео џамију како стоји крај још постојеће цркве Св. Јована; док је Беда Венерабилис, око 720, исту цркву већ видео претворену у џамију. (ʻΑρχαῖα... ʻΟδοιπορικά, изд. Κ.Κοικυλίδου-ʼΙ.Φωκυλίδου, ʻΙερουσαλήμ 1912, с. 173, 208).

[26] Χ. Παπαδόπουλος, ʼΙστορία τῆς ʼΕκκλησίας ʼΑντιοχείας, 754-6, са нав. изворима.

[27] Н. Медников, *Палестина от арабской инвазии*... 1,703-4; J. Nasrallah, p. 74.

Значајно је споменути да је већ овај калиф почео уништавање свих култних слика које су представљале жива бића, посебно пак уништавање свих хришћанских икона у читавом Омејадском царству, а ово је наставио и његов наследник калиф Јазид II (720-724). Јазид II је, под утицајем неког Јеврејина из Лаодикије у Феникији, који му је прорицао да ће владати 40 година ако уништи хришћанске иконе, на три године пре цара Лава III Јерменина (717-741) издао декрет против светих икона, тј. забранио је хришћанима да у храмовима имају иконе, пошто иконе забрањује Коран.[29] Неки, стога, претпостављају да Јован Дамаскин за време овога калифа, а можда и за претходнога, већ није био у Дамаску на положају сарадника калифовог, јер је врло вероватно између њих дошло до разлаза, мање или више драматичног.

За време овог калифа пострадали су бројни хришћани, као што је било страдање 60 Мученика из Аморија, који су били дошли као поклоници у Јерусалим и тамо сви од Арапа побијени 724. године.[30] Гоњење хришћана настављено је и за време његовог наследника калифа Хисама (724-743), који је 734.г. протерао из Дамаска у пустињу Теодора Мансура, Дамаскиновог стрица (или, по другима, брата), од кога је остао десетогодишњи син Стефан, по кога је тада лично долазио сâм Јован Дамаскин, тада већ у Јерусалиму, да би дечака одвео у манастир Св. Саве Освећеног.[31]

---

[28] Теофан, *Хронографија*, год. 6210; PG 108, 805-8; Медников, 1, 705-719.

[29] Теофан, *Хронографија*, PG 108,812. — Г. Острогорски, *Историја Византије*, 169-170. — Vasiliev, A.A., 'The iconoclastic Edict of the Calif Jazid II, A.D.721', DOP /Washington DC/ 9 (1955), 24-47. — И на VII Васељенском Сабору 787.г. епископ из Месине је говорио: „Ја сам као мало дете био у Сирији када је поглавар Сарацена (=калиф) уништавао иконе" (Mansi 13,200).

[30] Κεραμεύς, Α.Π., Συλλογή Παλαιστινῆς καὶ Συριακῆς ʿΑγιολογίας, Петроград 1907 /Солун 2001/, 136-163. Њихово Μαρτύριον = *Страданије* описао је „*Симеон монах презвитер и исихаста* из св. пећине Четрдесетодневне Горе" код Јерихона.

Гоњење хришћана повећало се за време Хисамовог наследника Валида II (743-744), и то се наставило и за време калифа Марвана (744-750). Тада је у самом Дамаску, 745.г., православном Митрополиту тога града Петру II, који је, по Теофану хронографу, „изобличио безбоштво Арапâ и Манихејаца“, одсечен језик и изагнан је у Евдемону у Арабији, где је мученички скончао, одслуживши претходно ипак гласно Свету Литургију.* Мученички је пострадао тада и Епископ Мајумски (=пристаниште Газе) Петар, који је, пре тога, како вели Теофан, позвао арапске прваке да им, у болести, саопшти свој хришћански тестаменат, који је гласио: „Сваки који не верује у Оца и Сина и Духа Светога, Једносуштну и Живоначалну Тројицу у Јединици, има окорелу душу и достојан је вечне муке; такав је и Мухамед, ваш псевдопророк и претеча Антихриста. Зато данас одступите од његове митологије, да не будете мучени са њиме... Анатема Мухамеду и његовој митографији (мислећи вероватно на „митологију“ *Корана*) и свима онима који јој следују“.[32]

---

[31] О томе видети у грчком *Житију* Стефана Саваита, Acta Sanctorum Julii III (1723), 580. Такође П. Χρήστου, Πατρολογία, τ. 5, 313 и 315. — Постоји спор око овог грчког *Житија*, нарочито после публиковања арапског *Житија* једнога од Стефанâ Саваитâ, али није спорно постојање Стефана Саваита, песника, Дамаскиновог синовца. Наиме, постоје бар три Стефана Саваита: 1) Стефан *Чудотворац* (слави се 31. марта), 2) Стефан Аскет арапског *Житија* (†794) и 3) Стефан *Песник* (†807), назван и Мансур, дакле синовац Ј. Дамаскина, писац-очевидац *Страдања* 20 монаха Лавре Св. Саве (797.г.), но то је питање изван оквира овог Увода. — В. даље *напомену* 42 (стр. 36).

* Његов свети спомен слави се 9. фебруара. На његово тражење је Јован Дамаскин написао томос *Против Јаковитâ*, који је Петар послао монофизитском епископу града Дареје (=Анастасиопољ) у Месопотамији.

[32] Теофан, *Хронографија*, PG 108, 840-1. Одмах после овога Теофан спомиње Дамаскинову *Похвалу* овом Св. Мученику Петру, нажалост изгубљену.

Спомињемо посебно ову двојицу Свештеномученика зато што је на молбу Петра II, Митрополита Дамаског, Св. Јован Дамаскин написао своје дело *Против Јаковитâ*, и што је њему посветио своје *Исповедање Православне вере* (које у нашем преводу доносимо на крају књиге, *Прилог 2*), а Петру Мајумском је, према Теофану, Дамаскин саставио *Похвалу*, која није до нас дошла.

Враћамо се сада непосреднијим историјско-биографским подацима о Св. Јовану Дамаскину.

⁂

Историјска сведочанства о Св. Ј. Дамаскину

1. Најстарији спомен његовог имена у историјским изворима онога доба[33] јесте текст иконоборачког псевдосабора у Јерији 754.г., сазваног и држаног од цара Константина V Копронима,[34] који *псевдосабор* (ψευδοσύλλογος) је, уз патријарха Германа Цариградског и Георгија Кипарског, анатемисао и Мансура (=*Јована*) Дамаскина као браниоца светих икона, овим речима:

---

[33] В. Контичело (DPhA, III, p. 989) помиње извесну сиријску *Epistula apologetica Eliae ad Leonem syncellum Harranensem* из времена, по њој, пре 743.г., где је споменут Дамаскин и цитирана три његова дела; нама тај извор за сада није био доступан.

[34] Владао од 741-775; савладар оцу Лаву III Исавријанцу већ од 720.г. и у односу према Цркви понашао се као и овај цезаропапистички: обојица су говорили *„цар сам и* (прво)*свештеник“* (βασιλεὺς καὶ ἱερεύς εἰμί – Mansi 12,975). Ово понашање је Копроним изразито пројавио на свом иконоборачком *псевдосабору* у Јерији 754.г., као и у бруталном убиству Преподобномученика Стефана Новог 765.г. на улицама Цариграда и у даљем прогону православних монаха и верника због иконопоштовања. Отуда је више него чудно писање M.-F. Auzépy (у уводу и коментарима свога издања *La Vie d'Etienne le Jeune*, p.38-41), којим здушно брани овог бруталног иконоборца и његову антиправославну веру и антицрквену политику — чему се супротставио Св. Стефан Нови и павославни иконопоштоватељи (које она стално назива иконоборачким називом *„иконодули“*), — те чак назива Копронима *„барјактарем васељене и православља“* (како су га лакејски називали послушни му епископи, учесници псевдосабора у Јерији), а притом сасвим некритички и ненаучно превиђа његов цезаропапизам (насупрот њој, в. Г. Острогорски, *Сабрана дела*, V, 228-230), и чак окривљује Св. Муч. Стефана Новог да је „изазвао“ царев гњев и гоњење благочестивих лаика и монаха, јер су, по њој, „његови поступци имали тешке последице за Цркву и много погодили аристократију...“ итд. итсл. — По тој истој логици би и Мученици ране Цркве Христове били „провокатори“ и „противници државе“ Римске што су се противили антихришћанској политици и религији многобожачких императора (тако уосталом и пишу неки на Западу

„Мансуру злоименитом и сараценомислећем: анатема. Иконопоклонику и фалсификатору (φαλσογράφῳ=*кривопису*) Мансуру: анатема. Христовом ружитељу и завеленику (ἐπιβούλῳ) против царства Мансуру: анатема. Учитељу безбожности и кварититељу Божанског Писма Мансуру: анатема.“[35]

Наведени текст има у виду Дамаскиново опширно и наглашено писање против иконоборачке јереси цара Лава III Исавријанца (717-741), а то су његова три позната *Апологетска Слова против клеветника на свете иконе* (PG 94,1232-1420; Kotter, t. III, 1975), написана око 726--730. године, као црквено-догматски утемељени богословски списи о православном иконопоштовању, који су тада и касније имали велики одјек међу хришћанима на Истоку, како онима под Арапима тако и онима у Византији под влашћу Исавријанаца. Творци ове анатеме, свакако цар Константин V (који се издавао за „великог теолога“) и послушна му група епископâ иконобораца, изругују се над Дамаскиновим породичним именом *Мансур* (о чему сведочи и Теофан у својој *Хронографији*, како ћемо даље видети) и називају га *иконопоклоником*, тј. иконообожаватељем (што је клевета, јер *поштовање* светих икона није и *поклоњење=обожавање* икона);[36] затим га називају *фалсификатором* - „кривопис-

---

за Св. Свештеномученика Игњатија Богоносца, с почетка 2. века. В. наш превод и изд. *Дела Апостолских Ученика*, Врњачка Бања-Требиње, 1999, стр. 57-59).

[35] Текст анатеме сачуван у *Актима* VII Васељенског Сабора (Mansi 13,356 CD). О овом Копронимовом баналном – „*по трговима*“ – анатемисању „*Јована из Дамаска Сиријског, званога Мансур*“, заједно са Германом Цариградским и Георгијем Кипарским, пише и Св. Патријарх Никифор у својој *Хроници*, написаној крајем 8. века (*Кратка историја*, 72; цит. у PG 94,505).

[36] Грчки израз προσκύνησις буквално значи: *целивање*, љубљење, дакле *поштовање из љубави* (Св. Сава Српски је преводио са: *љубавно поштовање*).

цем“ (нејасно чега? — можда цитатâ Светих Отаца, што не стоји) и *кварититељем* Светога Писма (што такође не стоји). Они, дакле, настоје да Светитеља-богослова, коме очигледно нису дорасли, најпре дискредитују црквено-богословски, а затим настоје да то исто учине и *политички*, називајући га *„сараценомислећим“*, што би требало да значи: својеврсним присталицом арапско-исламске државне и верске идеологије, што сасвим не стоји, јер су Сарацени, као и Јевреји, били изразити противници светих икона и управо су они утицали на иконоборачки став царева Исавријанаца.[37]

На крају, ваљда зато што пише са Исавријанцима туђе територије, Дамаскина називају и *завереником противу царства*, наравно свога, тј. Византијског. Из текста се не види у чему је тај *заверенички*, „субверзивни“ рад Дамаскинов противу Византијског царства, али је очигледно да та оптужба има неку стварну (или смишљену) „политичку“ позадину. Неки научници сматрају да је овим пребацивано Дамаскину због неког „компромиса са калифатом и завере против империје“, док други сматрају да је по среди био „неки догађај релевантан с његовим положајем (у служби калифата) и нека интервенција византијског цара“, због чега је Дамаскин морао да напусти своју функцију и повуче се у манастир.[38] Тај догађај би могао бити и онај у одно-

---

Поклоњење пак као Богу, тј. служење и обожавање, на грчком је λατρεία, па су иконоборци називали православне εἰκονολάτραι и εἰκονόδουλοι, што је била клевета.

[37] Како пише Св. Теофан Исповедник (*Хронографија*, PG 108, 812), цар Лав III Исавријанац је од калифа Јазида II (720-724) примио иконоборство као „безакону и отровну какодоксију“, и надаље Теофан употребљава за цара Лава III назив σαρακηνόφρων=*сараценомислећи* (=муслиманомислећи – PG 108, 817-820). Православни иконопоштоватељи су Исавријанце такође називали *јудаистима* (а не хришћанима), зато што су већи значај придавали Старом Завету, нарочито *2.заповести* на Синају.

[38] За прво мишљење в. V. Conticello, ib., p. 990, а за друго F.-M. Auzépy, *De la Palestine*... p. 200-1.

сима Арапског калифата и Византије у време Хисама (724-743), кад је овај, добивши нетачну вест да је цар Лав III побио све арапске затворенике, и он заузврат побио све византијске затворенике (међу којима и патриција Евстатија, затвореногa у Харану), као и догађај у време калифа Валида II (743-4), кад су из Византије Константин V и супарник му Артавазд послали своје амбасадоре у Дамаск ради склапања пријатељства, а калиф тада одсекао језик Митрополиту Дамаска Петру и протерао га у Арабијску пустињу (по сведочењу Теофана и сиријске *Хронике*, о чему је већ било напред помена). Нама се чини да овај израз у анатеми о *завери против царства* на свој начин указује на збивања која ће *Житија* Дамаскинова нешто касније изразити причом у супротном смеру (или је Копроним обрнуо смер): да је византијски цар, да би напакостио Дамаскину као борцу за иконе и тиме противнику цареве политике, оптужио овога калифу како, тобоже, ради на издаји свога арапског владара (о томе в. ниже).

2. Следећи рани писани документ о Св. Дамаскину јесу *акта Св. Седмог Васељенског Сабора 787.г.* у Никеји, где је, у завршном поздраву ђакона катанског Епифанија Сабору, дата кратка и јасна просопографија Јована Дамаскина и дотакнут баш онај моменат његовог живота који малочас споменусмо, тј. његов раскид са калифом и одлазак из Дамаска у манастир у Палестину. Ево тога саборског текста у целини:

„Јован пак, којега они (=иконоборци) увредљиво називају Мансур (Μανσούρ), оставивши све, по угледу на јеванђелиста Матеја, пошао је за Христом, сматрајући поругу Христову за веће богатство од свега блага у Арабији, и више вољаше да страда са народом Божијим неголи да има привремену насладу греха (Јевр.11,25-26). Он, дакле, узевши крст свој и Христов и пошавши за Њим, са Истока је за Христа и за Христове (=истине и вернике) затрубио Христом, сматрајући за неподношљиву ону насталу у туђини новотарију (τήν καινοφωνίαν=иконоборачку јерес) и безакону заверу и побеснелу манију против Цркве Божије; те тако победивши исту, све је (православне) поучно и саветно утврђивао (у вери) да не буду заведени заједно са делатницима безакоња, тражећи да се држи стара установа (θεσμοθεσίαν) Цркве (о поштовању икона) и мирно стање које је Господ даровао Својим ученицима, као обележје оних који су названи Његовим именом, говорећи: *Мир Свој дајем вам, мир Свој остављам вам* (Јн.14,27). Када се, дакле, тако појавише овакви честити и достојни вере људи у Католичанској (=Саборној=Православној) Цркви (мисли на: Германа Цариградског, Георгија Кипарског и Јована Дамаскина), каква је против њих подигнута бунтовничка клевета и како је она страшна, тако да је човек не може ни поднети?! Заиста, бедници (иконоборци), право незнање не знадоше, те сопствени језик срамно обнаживши, назваше дволичним и дрвопоклоником (ξυλολάτϱην) Германа, приносиоца жртве (μυστηπόλον) и свештеника Христовог, а такође и Георгија и Мансура“ (Mansi 13,365).

После овакхих похвала овој Тројици Светих иконопоштоватеља, VII Васељенски Сабор је, на својој свечаној завршници, анулирао иконоборачку анатему „саборчића“ у Јерији (754. г.) и Св. Дамаскина, са осталом двојицом, прославио овим речима:

„Герману православноме — вечан спомен! Јовану и Георгију — вечан спомен! Проповедницима истине — вечан спомен! Тројица (Света) је прославила тројицу. Зато нек се удостојимо да следујемо њиховим речима (διαλογαῖς=науци), милосрђем и благодаћу Првога и Великога Архијереја Христа Бога нашег, молитвама Пречисте Владичице наше Свете Богородице, и свих Светих. Нека тако буде. Амин!“[39]

---

[39] Осма Саборска седница, одржана 21. октобра 787. г. — Mansi 13,357. 400.413.

Из наведеног текста (који, наравно, не излаже све периоде Дамаскиновог живота) јасно се види да је у време VII Васељенског Сабора 787.г. било познато не само да је, и шта је, Св. Дамаскин писао у одбрану светих икона, него и да је он то учинио пошто је напустио положај „цариника“=*йорезника* (као јеванђелист Матеј) на двору арапског калифа, и оставио све своје породично имање, те „поневши крст свој“ и „Христову *йоругу*“,[40] отишао је из Дамаска у Јерусалим, да заједно са монасима и народом Божијим, са Црквом Христовом Православном, подноси даље тегобе и прогоне за Христа и истиниту веру Христову. Из овог текста не би се могло, ни смело, олако закључити, како то неки чине, да Јован Дамаскин није отишао у манастир Св. Саве код Јерусалима и тамо живео и подвизавао се, него да је био само презвитер и проповедник у Јерусалимској Цркви Васкрсења Христовог. Таквом схватању се противи древно и неоспориво Јерусалимско и Светосаваитско предање, јер у манастиру Св. Саве се и данас може видети његова монашка келија у пећини и његов свети гроб (о чему говоре и *Житија*, која ћемо даље изложити).

3. Следеће такође старо писано сведочанство о Дамаскину пружа нам *Житије Св. Стефана Новог Мученика* (пострадао у Цариграду 765. г. за св. иконе; *Житије* је написано 809. г.), где његов биограф (ђакон Св. Софије у Цариграду Стефан), говорећи да су Патријарси Рима, Антиохије, Јерусалима и Александрије не само „анатемисали мрску јерес иконоспалитељâ“ (ἀναθεμάτισαν τὸ μυσαρὸν τῶν εἰκονοκαυστῶν δόγμα), него су и „писали разобличујуће посланице нечестивом цару (Копрониму), називајући га отпадником и јересеначалником“, одмах у наставку тог текста додаје:

---

[40] Овај израз из Св. Писма (употребљен за сличан Мојсијев положај на фараоновом двору у Египту – Јевр.11,26) сусреће се врло често у *Беседама* Дамаскиновим у Јерусалиму, што значи да је његов живот, онај у Дамаску и онај у Јерусалиму, као и живот свих православних хришћана под муслиманима био тежак и крстоносан (в. *Беседу о смокви*, §6, стр. 151, и *Беседу на Велику Суботу*, §39, стр. 192).

„Међу којима је и најчаснији и најмудрији Јован Дамаскин, презвитер, који је од овог тиранина (=Копронима) назван Мансур (Μανσούρ), а код нас је он Преподобни и Богоносац (ὅσιος καὶ θεοφόρος), који није престајао пишући њему и називајући га јересеначалником (ἐρεσχελῆ) и Мухамедом и иконоспалитељем и светомрзитељем“.[40a]

Текст цитираног *Житија* Св. Стефана Новог показује дубоко поштовање личности и дела Јована Дамаскина тада у Цркви, дакле већ у 8. веку, као *„Преподобнога и Богоноснога“*, тј. као Светога и као Православнога — поборника светопредањског поштовања светих икона. То пак што му текст овог *Житија* приписује да је писао и против Константина V Копронима, само показује да је аутор, уз Дамаскинова *Слова* о св. иконама, имао у виду и познати антииконоборачки спис *Посланица Константину Кавалину* (PG 95,309-344), која је већ тада словила под Дамаскиновим именом (иначе је дело другог Јована, Јерусалимског). Наведени текст, такође, повезујући Дамаскиново писање *Писама* са сличним писањем *Посланица* Римског и Источних Патријараха, као да указује на то да су и Дамаскинова *Слова* о св. иконама писана отуда, тј. из Јерусалима (а не из Дамаска), што је заиста ближе садржају Дамаскинових трију *Слова у одбрану св. икона* (као што ћемо даље видети).

4. Из времена мало пре писања овог *Житија* Стефана Новог потиче и *Канон Св. Јовану Дамаскину*, спеван од његовог синовца Стефана Саваита, песника-химнографа (који је умро 807. године; слави се 28. октобра). У *Канону* који носи натпис: „*твореније* (ποίημα = спев) *Стефана Саваита*“,[41] описује се Јован као човек који „оставља светску част, и богатство раздељује сиромашнима“, и „сиромахујући са Христом, узима крст свој и иде за Њим“, те „живи подвижнички (=*монашки*) у пустињи“, „очишћујући душу, тело и ум“, и „прима божанску светлост“; „делима умножава таленат мудрости“ и „украшава Цркву Православну песмама“ и „складним хоровима појања“, која зато „прославља спомен“ његов. Из ових речи песме види се, дакле, да је Дамаскин напустио положај и имање у свету и постао монах у пустињи и прослављени песник и мелод=појац Православне Цркве. Затим *Канон* хвали Дамаскина као мудраца, философа и богослова, „благодаћу Духа просветљенога знањем Божанских и људских ствари“; истиче га као догматског писца који је „својим списима разобличио злоумље (κακόνοιαν) свих јереси“: „безбоштво Манихејаца“, „Несторијево раздељивање и Севирово сливање, монотелитско неразумље и моноенергетску (криву) веру“, и „кукољ јеретикâ што непријатељ (ђаво) посеја у Цркви“, то јест иконоборачко „одбацивање поштовања (προσκύνησιν) часних икона“ (*песма 1-3, 4-6,7-9, катизма, ексапостилар*).

[40a] PG 100,1117-20; изд. Auzépy, 125-6. — *Житије* Стефана Новог, као и Νουθεσία γέροντος περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων Георгија Кипарског (изд. Мелиоранский, Спб. 1901) назива Копронима и иконоборце *светомрзитељима* (=који мрзе Свеце), јер су одбацивали и назив и поштовање *Светих*, као и њихових *моштију*; поштовали су, тобоже, само Крст и Јеванђеље. (В. и Г. Острогорски, Студије из борбе око икона... *Сабрана дела* 5, 9-52).

На крају га *Канон* опевава дословно овако:
„Све си синове Цркве научио
да православно славе Часну Јединицу у Тројици,
и јасно богословствују Божанско Оваплоћење Логоса,
објашњавајући многима недостижне (тајне)
у свештеним ти списима, Јоване!“ (*песма 9*).

---

[41] Налази се у свим штампаним грчким и словенским *Минејима*, под *4. Децембром*, заједно са посебним *Каноном* Св. Вмч. Варваре (такође спев Стефана Саваита), која се истога дана слави, а којој је Дамаскин одржао посебну *Похвалу Св. и Славној Христовој Мученици Варвари* (Kotter, t. V, 256-278), и спевао јој *Канон* и посебну стихиру, *идиомелон* гл. 8, на Јутрењу.

Мада ће неки рећи да у овим похвалама има и „општих места“ хагиографске и химнографске литературе, ипак се не може порећи да је песник Стефан Саваит[42] добро познавао и у *Канону* верно представио Дамаскинов живот и делатност, као монаха и богослова, поборника Православља, поготову што су овај и други Стефанови *Канони* били намењени пре свега Јерусалимској Цркви, где су овог Светог Оца добро познавали и високо ценили, сматрајући га већ међу Светима на небу, као што каже и сам песник на крају *Канона*:

> „Славећи химнама зборове Светитеља, Преподобни,
> Пречисту Богородицу, Христовог Претечу,
> и опет Апостоле, Пророке, с Подвижницима,
> Мудре Учитеље, Праведне и Мученике –
> сада се настањујеш у њиховим насељима (на Небу)“.

Творац *Канона* овде, чини се, има у виду не само Дамаскинове *песме*, него и његове *Беседе*, посвећене Богородици и Светитељима, јер их он и у *Беседама* химнички слави.

5. Следеће такође старо историјско сведочанство о Св. Дамаскину даје нам Св. Теофан Исповедник, у својој *Хроници*, с почетка 9. века.[43] Говорећи о Свештеномученику Петру Мајумском (пострадалом у време калифа Хисама, као што смо већ спомињали), Теофан пише дословно овако:

---

[42] У грчком *Житију* Стефана Саваита (Acta. SS. Julii III, 580) говори се да је Јован Дамаскин имао брата Теодора Мансура, чији је Стефан син, рођен 725.г. (што индиректно указује да, ако му је брат Теодор и био млађи, ни Дамаскиново рођење не треба стављати много пре 680.г.), по изгнању у пустињу оца му Теодора од стране дамаског калифа, око 734.г. (дакле од калифа Хисама, 724-743), у својих 10 година био одведен од лично дошавшег у Дамаск стрица му Јована у манастир Св. Саве код Јерусалима, где је са стрицем провео 15 година (Дамаскинова, дакле, смрт је била 749.г., како је доказивао и Vaihlé још 1906, в. *Литературу*), учећи се од њега монашком животу и „певајући и састављајући са њим црквене песме“, како вели С. Евстратиадис (Ποιηταὶ ϰαὶ ὑμνογϱάφοι...с. 393-7). — В. напред *напомену* 31 (стр. 27).

[43] PG 108,841/C. Mango, *The Cronicle*... AM6234=AD741/2. — Према најновијим проучавањима, ову драгоцену *Хронографију* је тек започео писати Георгије, сингел Патријарха Тарасија (784-806), па је протеран у изгнанство 808.г., а *Хронику* је наставио, допунио, довео до 813. г. и завршио пре 815. године Св. Теофан Сигријански, Исповедник за св. иконе (умро 817.г.; слави се 12.

„Овога (Петра) похвалним речима почаствовао је Преподобни отац наш Јован, лепотно названи *Златострујни* (Χρυσοῤῥόας) због процветале у њему кроз речи и живот златоблистајуће благодати Духа Светога. Њега је безбожни цар Константин (Копроним) подвргао годишњој анатеми због преизобилног у њему Православља (τῆν ὀρθοδοξίαν), и уместо прадедовског (през)имена његовог *Мансур* (Μανσούρ), што значи *искупљени/избављени*, преименовао је јудејском мишљу у *Манзир* (Μάνζηρος= подругљив назив: *копиле*) овог новог по узрасту Учитеља (Цркве)“.[44]

Наведено Теофаново сведочанство је утолико драгоценије што он у *Хроници* и раније, како смо видели, даје податке о породици Мансур и о догађајима из времена Дамаскиновог живота у Дамаску и Јерусалиму.

марта). Види: C. Mango ect., *The Cronicle of Theophanes Confessor* (engl. trad.), Oxford 1997; и: B.Coulie — P.Yannopoulos, *Thesaurus Theophanis Confessoris*, Brepols-Turnhout 1998, p. XXVII-LVIII.

[44] Теофана парафразира касније и Кедрин (у својој *Историји*), додајући и нове елементе о Дамаскину: „А у Дамаску у Сирији, беше (бранитељ икона) Јован монах и презвитер, Златоточни (ὁ Χρυσοῤῥόας), (син) Мансуров (ὁ τοῦ Μανσούρ), што значи Лентравос (Λέντραβος), којега је безбожни (цар) јудејским схватањем преименовао у Манзир (Μανζηρόν); овај Преподобни Јован, назван је и мелод, са Козмом Епископом Мајумским и с Теофаном, братом Теодора – Начертаним, зато што су они мелодисали (=компоновали за певање) да се одређене у Црквама Христовим песме (овако) певају. Јер овај Свети Јован беше животом и речју изврсни Учитељ, испуњен сваким божанским и људским знањем“ (PG 121, 877). — Takође и Суида (у своме *Лексикону*, 10-11. век) каже за Дамаскина: „Јован Дамаскин, назван Мансур, беше муж најученији, не заостајући ни за једним од оних који су као он у образовању заблистали. Дела његова су врло многа, и особито философска, и у Божанском Писму *Паралеле* по избору, и певани *Канони* јамвички и посебно говорени (καταλογάδην). А са њим је заједно блистао и Козма, из Јерусалима, муж врло даровит, који је дисао сасвим музиком хармоничном. Азматички *канони* пак Јованови и Козмини немају премца, нити ће имати до краја нашег живота“ (PG 117,1283).

Такође је сама собом речита Теофанова висока оцена Дамаскина као Светога, по животу и речима, *Учитеља* Цркве, дакле као *Светог Оца* Православља.

6. После Теофана да наведемо и сведочанство *Синаксара Цариградске Цркве*, из 10. века (писаног за цара Константина VII Порфирогенита, † 959), где под 4. Децембром стоји кратко (пролошко) *Житије* Дамаскиново, које доносимо у целини:

„Спомен Преподобног оца нашег Јована монаха и презвитера, Дамаскина. Он беше за време цара Лава Исавријанца и Константина сина његовог [званог и Копроним], из града Дамаска, знаменитог рода. Имајући врлинскога оца, изучио је сву општу науку (τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν), и дубину Богонадахнутога Писма добро је испитао. Христове ради вере напустио је очево богатство, заволео је монашки живот са блаженим Козмом, који је касније постао Епископ Мајумски; они, од Бога надахнути, химнопојаху Бога и Богородицу и многе Свете, и још увек се певају (у Цркви) њихове мелодичне песме (μελῳδήματα), будући свима божанско уживање. Такође су обојица заједно проводили подвижништво. Преподобни Јован је снагом својих речи (τῶν λόγων=списâ) и мудрим доказима Светога Писма веома изобличио безбожну јерес иконобораца, и многе списе (συγγράμματα) оставивши, којима се скоро свако тражено знање јасно стиче, завршио је живот у дубокој старости. [А звао се Мансур, јер су претци његови имали то назвање].“[45]

---

[45] Delehaye H., *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitane*, Bruxellis 1902, col. 278-279. — Сличан је и други, мало опширнији, али нешто каснији *Синаксар*=пролошко *Житије* Дамаскиново, које се налази у децембарском *Минеју* (у свим грчким штампаним издањима), и гласи овако: „Овај (Св. Јован) беше за време царевања Лава (III) Исавријанца и Константина (V), сина његовог, из града Дамаска, од рода славног и блистајућег православном вером. Имајући пак врлинољубивог оца, изучио је све јелинско опште образовање (πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν) и дубину Богонадахнутог Писма добро испитао, и монашки живот последовао заједно са најблаженијим Козмом,

Навођењем овога текста из *Синаксара* из 10. века, који је у ствари скраћено Дамаскиново *Житије*, дошли смо тако и до времена писања његовог првог опширног *Житија*, и још друга два, нешто млађа, те приступамо излагању њиховог садржаја.

Претходно пак навешћемо податке о том првом и остала два опширна *Житија* Ј. Дамаскина, и о њиховим издањима.

који је са њим заједно одгајан и касније постао Епископ Мајумски. Ови, дакле, будући заједно образовани од једнога учитеља, који се зваше такође Козма и назван Асинкритис, а од Јовановог оца откупљен са другим заробљеницима, достигоше до врхунца мудрости имајући таквога учитеља. [Затим, поставши монаси, обојица су се посветили Богу. Јован пак, предан будући игуману манастира Св. Саве, научен би од њега блаженој послушности], којему се, кажу, јавила у сну Пресвета Богородица и рекла, док Јован још беше под учитељем, или је пре заповедила самом ученику Јовану, да напише химне у славу од Ње бесемено̣ Рођенога (Христа) и похвалу за оне који Њу требају из свег срца да славе. Он је то и учинио, поставивши то као почетак писања својих списа (λογογραφίας). Провевши тако једнако подвижништво, блажени Козма, многе списе Цркви оставивши, у миру је починуо; а славни пак Јован, и он слична и многа (дела) написавши, и снагом својих разложних речи и мудрим доказима Светога Писма много изобличивши безбожну јерес иконобораца, те многе списе Цркви Божијој оставивши, којима се може јасно наћи познање свега траженога, у дубокој је старости завршио живот, поживевши 104 године.“ (PG 94,501; Μηναῖον Δεκεμβρίου /Απ. Διακονία/, Ἀθῆνα 1993, 48-49). — Врло слично, али доста краће, *пролошко* Житије *„Преподобног Оца нашег Јована монаха и презвитера, Дамаскина“* садржи нешто старији од овога *Минологион цара Василија* II (976-1025), под 29. новембром (под којим датумом је Дамаскинов спомен и у ркпс. Лавре Светог Саве, бр. 2 /=Часног Крста, бр. 40/, из 10. века), с тим што на крају овај *Синаксар* има додату реченицу о *прогону* и *затварању* Ј. Дамаскина „од царева јеретикâ“ = иконобораца, те да је ЈД „скончао у исповедништву, сахрањен од свога ученика“ (=Стефана Саваита). (PG 94, 501-4=PG 117, 184). — Овде можемо само поставити питање, на које засад немамо одговора: да ли ово спомињање *прогона* Св. Дамаскина *од царева* указује ипак на неку „безакону заверу“ (о којој говоре акта VII Вас. Сабора) цара и калифа против Св. Дамаскина, те према томе и на његово *страдање* од њих (одсецање руке, напуштање Дамаска, изругивање, анатемисање), или је посреди мешање Дамаскина са нешто каснијим монасима Саваитима, који су заиста доживели прогоне за свете иконе (Михаил Сингел и браћа *Граптии*)? — На крају, да споменемо и још једно кратко, мање-више из истог времена, *пролошко* Житије Дамаскиново (има га ркпс. Sinaitic. gr. 376, 10-11. век, а издао га M. Gordillo по ркпс. Marcian. gr. 363, из 12. века; в. *Литературу* на крају), које садржи оно што и претходни *Синаксари*, с тим што, незнано одакле,

Три постојећа Житија Св. Дамаскина

1. Опширна *Житија*-Животописи *Преподобног и Богоносног Оца нашег Јована Дамаскина*, написана су, колико је до сада познато, тек у 10, 11. и 12. веку, на арапском и грчком језику.[45a]

Према досадашњим сазнањима патролога и других научника, најстарије сачувано пуно *Житије* је грчко, које је иначе најпознатије и најраспрострањеније (BHG^3 884; PG 429-489), чији је писац *имењак* Јована Дамаскина — *Јован*, Патријарх *Јерусалимски* или *Антиохијски*, јер таква разлика називâ постоји у самим рукописима овога *Житија* (који датирају од 10-12. века итд.).[46] Из текста овог *Житија* јасно се види да је његов писац несум-

---

додаје: пут ЈД у Цариград ради сусрета с Патријархом Германом (!), као и то да је ЈД умро у Дамаску (!), те на крају вели да је ЈД „провео стално у подвижништву и савршеној врлини и изучавању божанског закона 70 година, и дошав у дубоку старост, починуо је у Господу". Овај број од 70 година, са годинама проведеним у Дамаску пре монаштва (око 34), износи опет 104 године живота ЈД, како је закључио и писац цитираног *Синаксара* у грчком *Минеју* за Децембар. Но такво продужавање живота ЈД на 104 године дошло је вероватно као последица тврдње да је живео у време не само цара Лава III, него и сина му Константина V Копронима, а на то је, претпостављамо, утицало приписивање Дамаскину познате *Посланице Константину* (V) *Кавалину*, на што посредно указује и напред цитирано *Житије* Св. Стефана Новог.

[45a] В. *напомену* [2] напред на стр. 11.

[46] Сачувано је у више од стотину рукописа, од којих једна група има у колофону „Патријарх *Антиохијски*", друга „Патријарх *Јерусалимски*", док трећа група има само „Јован". Најстарији ркпс. *Ватопедски 497* (пергамент) из 10. в. има „Патријарх *Антиохијски*", док други *Бечки* такође из 10. в. (Vindob. phil. gr. 158, пергамент палимпсест) има оштећен колофон, али изгледа да има само „*Јован*". — Стари српски превод са грчког овог Дамаскиновог *Житија* од Јована *Антиохијског* налази се у Хиландарском ркпс. бр. 442, из 1625. г., л. 620д. и такође у *Панагирику* из 1614-25.г., ркпс. бр. 59/60 у Народној библиотеци Србије. Словенско *Житије* Дамаскиново, превод са грчког, штампано је у *Чети Минеи*, а његов српски превод о. Јустина Поповића, у *Житија Светих за (4) Децембар*, изд. ман. Ћелије/Ваљево-Београд, 1975.

њиво учен и духовно искусан човек, високог црквеног ранга, и својим животописањем сведочи да је у његово време било живо предање о високом уважавању Дамаскина као *Светога* у Цркви на Истоку. Писац углавном тачно наводи Дамаскинове карактеристике, изводећи их често из самих писаних дела Светитељевих. Сам аутор, на почетку и на крају свог списа, каже да је пред собом имао један предложак за ово *Житије* „срочен сељачки“ (ἐσχεδιασμένον ἀγροϊκιστὶ) на арапском језику, који је он превео и темељно језички, а свакако и садржајно, прерадио. Наводимо његову последњу реченицу: *Опрости ми, Триблажени* /Јоване/, *и буди ми пред Богом топли и усрдни молитвеник, због овога што је други добрим трудом сакупио, колико је човек могао, а ја, имењак твој* (ὁ ὁμωνυμῶν σοι), *нашавши то простонаивно* (ἀφελῶς) *записано језиком и писмом арапским, из љубави према словесности и марљивости, колико је могуће, претворио сам Твојим посетама и, ако тако треба, и интервенцијама, те* (молим) *да и мене учиниш поклоником Свете Тројице*... (PG 94, 433.489).

О томе који би *Патријарх* могао бити писац овог *Житија*, научници се још увек не слажу, тако да они који за писца сматрају Патријарха *Јерусалимског* — јер је сигурно да је Јерусалимска Патријаршија и добро знала податке о Св. Дамаскину и била заинтересована за детаљан опис његовог живота (мада је, у том случају, врло чудно зашто биограф скоро да и не помиње велику Дамаскинову *беседничку делатност* у Јерусалимској Патријаршији) — предлажу једнога од могуће тројице Јерусалимаца: Јована VI (838-842), Јована VII (964-966) или Јована VIII (1106-1156). Овај последњи отпада самим тим што је сачуван грчки рукопис *Житија* већ из 10. века; мало је пак научника који као писца сматрају Јована VI, јер већина сматра да би тако опширно *Житије* из прве половине 9. века било већ негде запажено и засведочено у другим изворима, те зато више њих истичу

Јована VII; но како је он патријарховао свега две године и завршио живот мученички (у време спаљивања јерусалимског Храма Васкрсења),[47] а и није познато да је ишта писао, с разлогом се сматра да, кад би он био писац, рукописна би традиција свакако сачувала његово свето име у наслову *Житија*. Зато је већина других патролога склона да као писца овог *Житија* виде *Антиохијског* Патријарха, а у том случају у обзир долазе: Јован III (996-1021) или Јован IV (1088-1100), при чему овај последњи отпада из већ помињаног разлога што постоји рукопис *Житија* већ из 10. века (*Ватопедски 497*, који има натпис: *Јован Патријарх Антиохијски*). Зато је још митрополит Софроније Евстратиадис[48] сматрао да би то могао бити Јован III Антиохијски, звани Оксит (из манастира Оксиа код Пропонтиде), а то у најновије време још аргументованије заступа и Васо Контичело (DPhA, III, 997-8), наводећи за то бројне аргументе. Наиме, године 969, у време цара Никифора Фоке (963-969), Византија је ослободила Антиохију и затим, у време његовог наследника Јована Цимискија (969-976), и Дамаск од Арапа, те је тамо постављена грчка јерархија, дошла углавном из Цариграда.[49] Тада је почело навелико превођење делâ Св. Јована Дамаскина на арапски, нарочито од игумана Антонија из манастира Св. Симеона на Дивној Гори код Антиохије[50] (где је затим око 1084. монах Михаило написао Дамаскиново арапско *Житије*, о којем ће бити више речи ниже). Разумљиво је да је тада порастао и интерес за детаљнији опис живота и рада Јована из Дамаска, те је у то време вероватно настало прво, *скицирано сељачки* (ἐσχεδιασμένον ἀγροίκιστὶ), *Житије* на арапском (тј. више збирки несређених података) које је грчком Патријарху Антиохијском Јовану III (996-1021), пореклом из Цариграда (где је дотада био учени *хартофилакс* Велике Цркве Св. Софије), послужило као предложак за опширно и врло литерарно написано, до нас дошло најзначајније *Житије* Св. Јована Дамаскина, духовног великана који је био Сиријац пореклом, али Грк по језику и култури, те је сасвим прикладно служио јачем повезивању православних Грка и Арапа на Истоку. У прилог томе иде и чињеница да *Житије* садржи низ драгоцених података о Дамаскиновој породици Мансур и о њиховом и његовом животу и раду у Дамаску, који податци су били сачувани у народном памћењу и у арапским *Хроникама*.[51] Наравно да ово *Житије* садржи и доста података из Дамаскиновог живота у Јерусалиму, али су ти податци били већ познати не само у Сирији него и на читавом православном Истоку, с обзиром на величину Дамаскинове личности и његове црквене и богословске заслуге, нарочито као борца у одбрани православног иконопоштовања. Ово, дакле, прво грчко *Житије* укратко ћемо ниже изложити, користећи и материјал из остала два *Житија*, као и податке из раније цитираних историјских извора.

---

[47] Опис тог догађаја в. у *Patrologia Orientalis*, t. 18, 799-802.

[48] Ποιηταὶ καὶ ὑμνογϱάφοι... /из Νέα Σιών, 1931/, Јерусалим 1940, т. 1, 5-6.

[49] Χ. Παπαδόπουλος, Ἱστοϱία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, Александрија 1951, 813д.

[50] Тада су преведена дела: *Дијалектика*, ***ТиПв***, *Исповедање вере* (при Дамаскиновом рукоположењу за свештеника, сачувано на арапском и преведено на латински), списи против *Несторијанаца*, *Јаковита*, *Иконобораца*, и вероватно још нека дела.

2. Следеће опширније *Житије*, које по хронолошком реду треба поменути, јесте арапско *Житије*, написано од јеромонаха Михаила, из манастира Св. Симеона на Дивној Гори близу Антиохије, године 1084,[52] као што казује сâм аутор у свом уводу, где спомиње чудесни догађај на празник Св. Варваре и Св. Дамаскина 4. децембра те године, показујући да је Свети Дамаскин у то време био широко познат и слављен, али да народу није била позната „потпуна биографија, ни на грчком, ни на арапском“, па је зато он сабрао све „неповезане биографске вести“, притом је „неке изоставио, јер не одговарају оригиналу“ — којем то, он не каже — и тако је саставио „једну континуирану биографију“, тј. ово арапско *Житије* (Portillo, p. 171-172). Иначе, сâм садржај овог *Житија*, иако краћи и простије писан, сличан је у основним елементима и догађајима Дамаскиновог живота и рада, са напред поменутим првим грчким *Житијем*.[53]

---

[51] Извесни *арапски хронографи* династије Абасида и Сасанида пружају важне податке за дамаски период Светитељевог живота, и ми их користимо из доскоро најпотпуније студије о Дамаскиновом животу и раду: J. Nasrallah, *Saint Jean de Damas. Son epoque – sa vie – son oeuvre*, Harissa/Liban 1950 (са богатом дотадашњом библиографијом).

[52] Ово арапско *Житије* — које не треба мешати са изгубљеним првим арапским *Житијем*, предлошком напред описаног првог грчког *Житија* — издао је први пут 1912.г. C. Bacha: *Biographie de Saint Jean Damascène*. Texte original arabe, Harissa (Liban) 1912. На руски га је превео А. А. Васиљев, Араб-

3. Ово Михаилово арапско *Житије* утицало је на *друго*, млађе, грчко *Житије* (BHG^3 395), које је написао *Свјатјејши Архиепископ и Патријарх Јерусалимски Јован* (IX) *Меркуропулос* (1156-1166),[54] као и на *Похвалу*

ская версия жития Св. И. Дамаскина, Спб.1913 (*Полное Собрание Творений Св. I. Дамаскина*, т. 1, Спб. 1913, с.1-22). Недавно је издан и енглески преводтог *Житија* са арапског, са уводом и напоменама: The Arabic Life of St. John of Damascus, by R.D.Portillo, *Parole de l'Orient*, 21 (1996), 157-188 (посебно видети стр. 166-8 увода). — Ово *Житије* преведено је први пут на грчки од митрополита Аданског (у Сирији) Самуила (између 1086-1100). Са тог, данас изгубљеног грчког превода је стари грузијски превод Јефрема Мцире († после 1110.г.), издао га М.С.Кекелидзе, Грузинская версиа арабского Жития С.I.Дамаскина, *Христианский Восток* (Спб.), т.3/1914, с.119-174. — В. и В. Hemmerdinger, «La *Vita* arabe de St Jean Damascène et BHG 884», OCP 28, 1962, p. 422-423.

[53] Отуда постоји мишљење да је Михаилов само накнадно додати *увод*, а да је сâмо *Житије* старије и да је оно било онај *предложак* првом грчком *Житију*.

[54] Издао га Пападопулос-Керамевс, из једино постојећег Атинског рукописа бр.983, из 1267.г.: Ἀ'ΙΣ, т. 4, 303-350 (исправке т. 5,405-7), где његов пун наслов гласи: „*Живот и живљење* (Βίος καὶ πολιτεία) *Преподобних и Богоносних отаца наших и самобраће* (αὐταδέλφων) *и пчелица Цркве Божије, Јована Дамаскина и Козме, написан од Свјатјејшег Архиепископа и Патријарха Јерусалимског Јована Меркуропула*“. Овај Јерусалимски Патријарх је иначе резидирао у Цариграду због окупације Јерусалимске катедре од стране латинске јерархије (од 1099-1187). Зна се да је учествовао на једном сабору 12. маја 1156. г. и потписао се као „Смирени монах Јован, милошћу Божијом Патријарх Мајке свих Цркава, Светог Сиона Града Јерусалима“

Јовану Дамаскину, коју је касније саставио логотет Константин Акрополит.[55] Сам писац овог *другог* грчког *Житија Св. Дамаскина и Св. Козме*, Патријарх Меркуропул, неоспорно је био добро образован, човек дубоког богословског, пастирског, монашког и црквено-литургијског искуства. Осим на арапско Михаилово, он се, како се види већ при првом читању овог *Житија*, доста ослањао и широко, често дословно, користио и прво грчко *Житије* истоименог му Патријарха *Јована* (он не каже *Јерусалимског* или *Антиохијског*), па зато на крају свог *Житија*, слично ономе првоме, каже: „*Опростите ми, Оци, и будите ми ка Богу молитвеници, за оно што сагреших у овоме, што се други потрудио да ово сабере, колико сам могао наћи написано језиком и писмом арапским, ја имењак вас обојице* (ὁ ὑμῶν θατέρῳ συνωνυμῶν = обојице *Јованâ*), *претворих то у ову врсту Слова* (=беседе), *Вашим посетама, те* (молим) *да и мене учините заједничарем тамошње славе*…“ (П. Керамевс, Ἀ῾ΙΣ, т. 4, 350). Ово, наравно, не значи да Меркуропул није и оригиналан писац, јер се из његовог дела види да је користио и друге изворе за своје *Житије*, посебно кад су у питању односи Св. Јована и Козме, као и познавање и навођење скоро свих дела Козме Мајумског.[56] Тако је

(Деторакис, стр. 39-40). Последње речи о „*Јерусалимској-Сионској Мајци свих Цркава*“ чест је израз код Св. Јована Дамаскина (нарочито у *Беседама и црквеним песмама*, в. нпр. *Беседу о смокви*, §7, и тамо *напомену* 82, стр. 151).

[55] Λόγος εἰς τόν Ἅγιον Ἰωάννην Δαμασκηνόν, PG 140, 812-885.

[56] Деторакис, стр. 42. — Тема овог нашег рада није Св. Козма Мелод, побратим Св. Дамаскина и Епископ Мајумски. За више обавештења о њему упућујемо читаоце на опширну студију колеге Теохариса Деторакиса, издану 1979. г. у Солуну (коју нам је љубазно поклонио са личном посветом). Међутим је чудно да научници попут А. Каждана и В. Контичело говоре о Св. Козми Песнику као о некој „проблематичној личности“ (personnage problématique – V. Conticello, DPhA, 996 – мислећи, вероватно, да је „проблематична“ за науку), или као о човеку и песнику са неком пре „политичком идеологијом“, неголи као искреном православном иконопоштоватељу и богослову, сличном Св. Дамаскину (A. Kazhdan, *Kosmas of Jerusalem*, p. 329. 346). Ово бива, мислимо, пре свега зато што световни научници игноришу Свето *Предање* Цркве.

он користио, и то врло критички, и једно друго, назовимо га четврто *Житије Козме и Јована Дамаскина*, на којем се не бисмо за сада посебно задржавали.[57]

* * *

Кратак ЖИВОТОПИС Светог Јована Дамаскина

(*по* Житијима *и* Хроникама)

Јован Дамаскин, или Дамаштанин, рођен је у Дамаску, у последњој четврти 7. века (око 680.г. или нешто пре), *пореклом од родитеља православних хришћана*, како веле *Житија*. Отац му, по имену Сергије, био је из старе познате и богате породице Мансур (како му се презивао отац и деда), па зато хронографи називају Дамаскина *Мансур син Сергијев* (Mansour Ben Sargoun).[58]

Породица дамаштанских Мансура била је у време монофизитске и монотелитске јереси изразито православно хришћанска. Сергије је био *муж веома побожан*, ἀνὴρ χριστιανικώτατος, вели Теофан Исповедник (*Хронографија* год. 6183), али и славан и богат и „веома човекољубив“, који је „живео по правој врлини човекољубља и похвалној побожности (=*Халкидонском Православљу*), богобојажљив, испуњујући заповести (Божије), пун мудрости“, како вели биограф монах Михаило и грчки животописци (PG 94,435-9). На двору дамаског калифа (од Муавије: 661-680 – до Абдел Малика: 685-705) Сергије је имао службу „управника (ἐπιτρόπου) јавних дела“ (=*финансија*) или *логотета*, како вели Теофан (*Хроника* 6234=741/2), тј. нешто као везир, што је био значајан државно-политички положај за једног хришћанина у муслиманском калифату. Такође по Теофану (*Хроника* год. 6226), Сергије је имао брата Теодора, кога је 734.г. протерао у затвор у Арапску пустињу калиф Хисам (724-743), али ће пре бити (због велике старости, јер је сâм Сергије умро пре 705. г. у 80. години) да је то био Сергијев син, а брат Јованов, отац Дамаскиновог синовца Стефана Саваита, који ће касније поћи за стрицем у манастир Светог Саве Освећеног и постати познати песник.

---

[57] Реч је о врло чудном „*Житију и делимичном казивању чудеса преподобних и богоносних Отаца наших Козме и Јована Дамаскина, песникā*“ (BHG^3 395), које је објавио, из 1 ркпс. 14. века, а постоје још свега 2 ркпс., П. Керамевс (ʼΑʼΙΣ, τ. 4, 272-302, поправке τ. 5, 404-5), а које научници датирају између 9. и 12. века. Ово хаотично писано *Житије*, више посвећено Козми него Дамаскину, препуно је свакаквих „чудеса“ и историјских и хронолошких нетачности, нпр.: од Дамаскина чини прво муслимана, па Персијанца итд., а од Св. Козме неког белосветског путника, који је напустио своју Мајуму и путује чак до Рима и Персије! (Опширни приказ и критичку процену даје Т. Деторакис, стр. 51-64; а краћи V. Conticello, DPhA, 994-7, али пристрасно и скоро навијачки, желећи да ово *Житије* прикаже као најстарије и извор за остала!). Није зато чудо што у грчком ркпс. са Халке (14.в) стоји на маргини белешка: „Ово *Слово* не треба уопште писмени да читају, јер је сво лажно, и ништа истинито не говори“; оно је као „мед са отровом“! Сличну белешку има и још један млађи ркпс.; нетачности овог „Житија“ критикује и Константин Акрополит (PG 140, 817D).

[58] Само име *Мансур* на арапском значи *победник*; византијски хронографи Теофан и Кедрин преводили су га са „искýпљени“, док су иконоборци Дамаскина подругљиво звали *Мансер* (=*незаконито дете*), што је искривљење и имена и порекла.

По рођењу и крштењу Јовановом,[59] умре му убрзо мајка (чије име није познато), а његов побожни отац Сергије усвоји једно сироче по имену Козма „из Јерусалима“, јер је био човек веома христољубив и човекољубив, и своје велико богатство *стално је трошио на откупљивање робова*. Овај усвојени *брат* младог Јована био је потоњи његов сабрат — познати Козма *Јерусалимљанин*, Козма Мелод, монах у Лаври Светог Саве Освећеног и песник не мањи од побратима му Јована, а затим од 734. године епископ града Мајуме (пристаништа града Газе на југоистоку Палестине).[60]

---

[59] Житија кажу да је *Јован* било Дамаскиново крштено име: „*благодатно-именити* овај муж и препун духовне *благодати*“ (од јевр. יוֹחָנָן – *Јоханан=Јахвеова благодат*=Божи-дар), док хроничари спомињу само *Мансур* (=име по деди), те би *Јован* било његово касније монашко име.

[60] Прво *Житије* се више бави Јованом, а мање Козмом, док друго *Житије* више говори о Козми. Опширније о њему в. Т. Деторакис, 84-98, који

Отац Јованов и поочим Козмин Сергије постарао се не само за телесни одгој своје деце, него и за њихово по Христу васпитање и образовање: *да би они бесловесност* (ἀλογίαν) *потчинили уму, и цареви над страстима показали се, и победили дивље звери — демоне.* За учитеља његове деце Промисао Божији дао му је једног мудрог и светог монаха, кога је он откупио на тргу у Дамаску као роба од Сарацена̂, који су га заробили као путника на лађи којом је из Цариграда ишао за Јерусалим. Био је то Козма, родом из Калабрије (области у Јужној Италији, која је била грчка по језику и култури): *опредељењем монах, памећу постојан, животом боголик, изгледом честит*, како вели друго *Житије*.

Козма (*Старији*, за разлику од усиновљеног Козме *Млађег*) био је образован богословски, философски и аскетски, тј. монашки, способан да пренесе на друге *све што душу може изобразити према Праволику*, то јест према Богу. Козма је учио своје ученике Јована и Козму Млађег људској и божанској *науци и мудрости* (за разлику од нашег времена, кад многи мисле да је *наука* сама собом већ и *мудрост*, док умни песник каже да се данас „мудрост изгубила у знању, а знање у информацији“ – *Т. С. Елиот*). Учио их је Козма (=*Красоје*), човек-монах „*красан* изгледом, још *краснији* душом, чија је зрачећа смерност лица објављивала унутрашњи садржај“, најпре световној *философији* – то јест: писмености и реторици, аритметици и геометрији, физици и астрономији, дијалектици, етици и музици — по Платону и Аристотелу; и такође хришћанској *богољубној философији*, тј. православном *богословију* по Божанским Писмима и Светим Оцима. Нарочито их је, како вели животописац, учио подвигу молитве и смирења: „*јер је сматрао да треба најпре освећивати и душу и језик и ум молитва-*

сматра да је и Козма пореклом из Дамаска, а *Јерусалимљанином* се називао, као и Дамаскин и Андреј Критски, јер су сви они волели да се тако зову.

ма, постављајући пре свега *смирење као темељ* философије и мудрости“.[61] Благодарећи својој даровитости и вредноћи, вољној послушности и марљивости, двојица младих ученика брзо су напредовали у учењу и стицању знања, остајући притом свагда у смерности, као што вели биограф за Јована: да се одликовао „племенитошћу природе и марљивошћу воље“ (εὐφυΐᾳ φύσεως καὶ σπουδῇ προαιρέσεως), али се „није надимао знањем, него се смиравао љубављу за тајанственијом мудрошћу“ (PG 94, 445-8).

Када је сматрао да је довољно научио своје ученике основним наукама, њихов мудри учитељ, монах Козма Старији, замолио је оца им Сергија да му дозволи да отиде за Јерусалим куда је отпочетка био намерио, што му је овај, иако жалећи, ипак дозволио. Старац Козма је отишао у Свету Земљу и живео као монах у Лаври Св. Саве Освећеног. Није сигурно да су га тамо затекли међу живима на земљи двојица његових дамаских ученика, када су тамо ускоро и сами дошли да се предају монашком подвижништву.

По смрти оца Сергија, који се, по биографу, представио ка Господу убрзо по Козмином одласку, дамаски калиф (а то би могао бити тек Ал Валид I: 705-715) поставио је Јована на очево место, које биограф назива местом „првог саветника“ (πρωτοσυμβούλου), тј. на неки положај опет сличан везиру на двору.

Дамаскин је, по животописцима, тешка срца прихватио ове дужности, јер је већ тада стремио монаштву, али је служио часно и поштено у јавним пословима Арапског, муслиманског калифата, док се за Козму вели да се углавном бавио књигама. Тако им је живот текао наизглед мирно, до прогона хришћанâ и појаве иконоборства, тј. до доласка на власт у Византији цара Лава III Исавријанца (717-741),[62] гонитеља светих икона и иконопоштоватељâ. Ниједно *Житије* не спомиње удео арапско-муслимански у настанку иконоборства, о чему, видели смо, јасно говори хроничар Теофан, а та чињеница је и историјски тачна и имала је своју улогу у настанку сукоба Св. Дамаскина са арапско-муслиманским калифом у Дамаску и била један од разлога — други разлог је свакако био прогон хришћанâ у калифату — драматичног напуштања положаја, и имања, у Дамаску и одласка у манастир Св. Саве.

---

[61] Мисао да је „темељ наше /хришћанске/ философије смиреноумље“ изражена је још код Св. Јована Златоуста (PG 51,312;57,431). У својој каснијој *Похвали* Светом Златоусту, Дамаскин ће карактеристично рећи: „Ти си вид сваке врлине изградио на најдубљем темељу смирења, којом једино Бог благоволе да спасава (човека), и којом се човек спасава. Јер ниједна основа није сигурнија од смирења, а свакако је јасно да је смирење од вере“ (PG 96,764). Ове речи показују да је и сâм Св. Дамаскин стекао христолико смирење и смиреноумље, што се види и у *Писму* Козми Мајумском на почетку *Извора знања*. (В. и уводно *Писмо* Петру II у Дамаск: *Прилог 2*).

Наиме, нова Мухамедова религија — настала делом из закржљалог јеврејског наслеђа (заосталог у деградираном стању у Арабији од времена праоца Аврама и сина му Исмаила) међу Арапима, Бедуинима и другим племенима, а делом и из хришћанских јеретичких секти Манихејства, Аријанства и Несторијанства — била је изразито против хришћанског, традиционално црквеног поштовања светих икона. Први гонитељ икона, видели смо, био је муслимански калиф Јазид II (720-724) из Дамаска, чији је едикт против икона на три године претходио едикту Лава Исавријанца 726. г. (који је био и пореклом из источних крајева Исаврије, суседних Арапима муслиманима), а од њега је, по Теофану, цар Лав и примио „отровно зловерје“ иконоборства.

---

[62] Тако пишу 1. и 2. грчко *Житије*, док арапски животописац вели најпре да је Лавов син Константин (Копроним) започео прогон светих икона, да би се затим аутор вратио да спомене и цара Лава. Историја је на страни грчких животописаца, али арапско *Житије*, опет, потврђује ону традицију која говори о Копронимовој мржњи и борби против Светог Дамаскина, и клеветању и анатемисању њега, као заштитника светих икона. Таква мржња може значити да је ЈД доживео и Копронимов пароксизам — псевдосабор у Јерији 754.г., али је такву тезу тешко бранити.

Биографи не кажу када је тачно Св. Дамаскин реаговао на Лавов прогон св. икона, али из речи првог животописца да је борба била и „против часних икона“ и „против православне пуноће Цркве”, те да је цар иконе „спаљивао огњем“, а „њихове (православне) поклонике“ затварао и разгонио, те да је тада, чувши то, Јован Дамаскин реаговао — *подражавајући ревност Илијину и строгост свога имењака* (=Јована Крститеља),[63] — онда изгледа да је то било почетком 730. године, када је Лав издао други, строги едикт против светих икона и збацио у Цариграду Св. Патријарха Германа (715–17. јан. 730) зато што је протестовао против тога. Дамаскин је, кажу животописци, реаговао написавши „епистоларна *Слова* (λόγους/τόμους) о части уважених икона (у Цркви), и послао их православнима који га познају, показавши врло мудрољубиво да је потребно поштовање божанских изображењâ, те је и њима (=православнима) поручио да и другима то исто говоре и свима показују његове посланице“, за које се и сâм он постарао да међу православним верницима иду „из руке у руку“ (PG 94,452-3).[64] Из контекста грчких *Житија*, а донекле и из самих Дамаскинових до нас дошлих *Слова у одбрану св. икона*, може се закључити да је он почео писати ове списе/трактате још у Дамаску и наставио исто у Јерусалиму. Али, у том случају датум првих Дамаскинових реаговања против иконоборства треба помаћи за низ година пре 730. г; јер је Св. Дамаскин тада већ био у Јерусалиму, пошто се у данашњем 2. *Слову* (2,1; PG 94, 1284) већ обраћа Патријарху Јерусалимском Јовану V (706-735).

---

[63] Патријарх Меркуропул додаје да је Дамаскин у том моменту био „*незадржив у стремњи* (тј. у гњеву, пргавости), *да би* (тако) *гњев био и ревност и врлина*“ (стр. 318).

[64] Интересантно је да 2. *Житије* говори само о „два епистоларна *Томоса*“ (=*списи* у виду *свитка*), док 1. *Житије* јасно помиње *три Слова*, али оставља могућност да су она писана и из Дамаска и из Палестине: „Живећи прво у Дамаску, а касније у Палестини, и подвизавајући се у пустињи“, овај „троструки победник“ (ЈД) храбро се борио против цара Лава иконоборца, гађајући га издалека „речима, скованим у огњу Духа (Светог) и прекаљеним живом водом, као *троострим* (τριλόγχοις) копљима право у срце“ (PG 94,433).

У сваком случају, било је то велико изненађење за цара Лава Исавријанца, а свакако и за муслиманског калифа и, наравно, за њихове трабантске присталице иконоборства, када се изненада, као гром из ведра неба, појавио моћни глас Св. Јована Дамаскина из Сирије и са Истока: да је поштовање светих икона темељно и изначално *Свето Предање* у Цркви Христовој. До нас су дошла, као што је познато, само његова тада састављена *три Слова* (=говора/беседе) *против оних који клеветају свете иконе* (али је могуће да их је написао више). *Прво Слово* написано је и упућено најпре народу православном, којему саветује да се не боји царевих наредби, него да се држи правилне вере о поштовању светих ликова. *Друго Слово* је опширније и теолошки дубоко објашњавајуће правилни смисао православног иконопоштовања, а *Треће* је резиме претходна два, са богатим доказима на крају из црквеног светоотачког Предања.[65]

Овакво писање Св. Јована покварило је планове иконобораца̂, што с правом подвлаче сва три *Житија*, и зато је са̂м цар Лав кренуо у противнапад клеветањем Светога Јована код калифа и, фалсификујући Дамаскинов рукопис, исфабриковао је у својој канцеларији „издајничко писмо“ Јованово, наводно упућено из Дамаска цару у Цариград, да дође и заузме град, чија ће му врата сам Јован отворити!

---

[65] Шири приказ садржаја ових *Слова* даћемо ниже, при опису Дамаскинових *дела*, а опширније о православном иконопоштовању в. у нашем раду *Икона и оваплоћење по Св. Ј. Дамаскину* (у књизи *Духовност Православља*, Београд 1990, 23-63); в. на крају ове књиге, *Прилог 4*. — Такође Χ. Κρικώνη, Ἡ περὶ εἰκόνων διδασκαλία Ἁγ. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, Солун 2001.

Даља историја овог драматичног догађаја свима нам је, верујемо, позната:[66] Калифово драстично кажњавање Св. Јована одсецањем његове десне руке и истицањем исте на трг,[67] затим Јованова молба калифу да му дâ одсечену руку да би је сахранио, па усрдна Јованова молитва пред иконом Пресвете Богородице[68] у његовом дому, где је икона до тада стајала и била веома поштована, и онда, на ту Јованову сузну молитву, милостиво, Богоблагодатно, Богородичино чудо исцељења и зарастања одсечене руке, коју је Јован био ставио тако да рубови посекотине буду међусобно спојени, те после буђења из богопосланог му сна, у коме је видео Богородицу живу на икони, његов радосни доживљај уцељења руке (уз останак видљивог трага претходне посекотине), што је веома изненадило моћнога калифа, који је зато Дамаскину све опростио и понудио му поново претходну службу на његовом двору. Све ово је лепо и дирљиво описано у сва три *Житија*, где су чак забележене, скоро дословно, и лукаве, притворне речи царевих фалсификованих писама,[69] као и топле, надахнуте речи Дамаскинове молитве, и затим његова захвалност Богородици и Христу за исцељење десне руке чудотворењем Богомајке.[70]

---

[66] В. *Охридски пролог* Еп. Николаја (Велимировића), *Житија Светих* о. Јустина (Поповића) и многобројна популарна издања *Повести о чудотворној икони Пресвете Богородице „Тројеручице“* (недавно изд. ман. Хиландара, 1996).

[67] Потресним речима то описује животописац: „И одсече се Десница, која је, оним што је написала, Богом дала снагу православнима; одсече се Десница, која је изобличила мрзитеље Господње; и уместо мастила, којим се обојила пишући претходно *Речи* о поштовању икона, обоји се сопственом крвљу! И затим ону одсечену Господњу Десницу, да тако кажем, обесише на тргу!“ (PG 94, 456).

[68] Та молитва је у првом *Житију* дата у анакреонтским стиховима (PG 94, 157), и у њој Св. Дамаскин обећава да ће исцељеном десницом „писати ритмичке и хармоничне химне“ Богородици и од Ње оваплоћеноме Христу.

[69] Стари јерменски извори говоре о размени писама између Лава III Јерменина и калифа Омара IV (717-720), у којима сваки од њих настоји да преубеди другога за своју веру, али се та писма сматрају апокрифним (*Histoire de Christianisme*, t. IV/1993, p.103).

Житија такође не спомињу било какав сукоб Дамаскина са калифом, као што не говоре ни о сукобу Арапског калифата у Дамаску са Византијским двором у Цариграду. Историја, међутим, као што смо видели, говори о прогону православних хришћана као таквих у Арапском калифату, као и православних хришћана као иконопоштоватеља у Исавријском царству. Анатема цара Константина Копронима, коју смо навели раније, напада Дамаскина са више страна, па и за *„заверу против царства“*, што несумњиво открива позадину једног сукоба, који смо напред покушали да објаснимо, али чију праву суштину не знамо. Јер оптужба у анатеми није експлицитна у смислу *сарадње* Дамаскина са калифом. Много је јасније оно што кажу акта VII Васељенског Сабора, која, како смо видели, анулирају анатему Копронимову. Акта говоре о „порузи Христовој“ коју је понео Свети Дамаскин, као и о његовом „страдању са народом Божијим“ и „ношењу крста свога и Христовог“. Нема сумње да је овде у позадини неко стварно *понижење* и *страдање* Светог Дамаскина *Христа ради*, то јест, због светих икона. И у осталим напред наведеним историјским сведочанствима, видели смо, није забележена врста страдања, али неко страдање је наш Светитељ свакако претрпео *„ради Христове вере“*, како вели *Цариградски Синаксар*.

---

[70] Ниједно од три *Житија* не наводи даље да је Св. Дамаскин приложио Чудотворној Икони Богородице *трећу руку* од сребра, која се и до данас може видети на Икони *Тројеручице* у манастиру Хиландару у Светој Гори, коју је донео Св. Сава Српски из манастира Св. Саве Освећеног код Јерусалима. Ово је Свети Јован могао учинити и у манастиру Светог Саве, када је тамо донео тако за њега драгу и драгоцену Икону Богородице. У сваком случају, јерусалимско *Саваитско* и светогорско *Хиландарско* предање знају за *трећу руку* Богородице *Тројеручице*.

Минологион цара Василија још наглашеније говори о прогону Дамаскина „од царева јеретикâ“.

Индикативно је да, још пре ова два сведочанства (из 10. и 11.в), *Хроника* Георгија Монаха–Амартола (завршена 867.г.), бележи дословно за цара Константина V Копронима: „Јована Дамаскина, којега називаху Златоточним (Χϱυσοϱϱόαν) због мудрости која беше у њему, он (Константин) назвао је *Мансур*, то јест хулник, и он је приредио (*κατεσκεύασεν=смајсторисао*) одсецање његове десне руке, коју је Света Богородица невидљиво исцелила“ (PG 110,941CD).

Познато је из даљег Дамаскиновог живота, и из његових богатих богословљем и врлином делâ, да је био човек *дубоког смирења*, и то сведоче и његове *Беседе* о Христу и Богородици, које су овде преведене. Он се нигде није хвалио својим страдањем за Христа, али је често говорио о ношењу „поруге Христове“ (в. даље стр. 107/8). Он из смирења не спомиње неко чудо које се над њим догодило (како нпр. чини његов старији земљак и претходник, Св. Софроније, †638; док нпр. Св. Максим, †662, није се хвалио а страдао је за Христа). Но, његова предубока, преискрена, бескрајно смирена љубав према Пресветој Богородици (коју ће читаоци сусрести нарочито у *Беседама на Успеније*, посебно у *1,14* и *2,5* и *3,1*) сасвим је довољна да објасни Богородичино чудесно *творење* над њим и над његовом *Христоисцељеном десницом* (χϱιστοθεϱάπευτον δεξιὰν), чудотворење које је Свети Монах, Богослов и Песник претакао у своје чудесно *твореније* (ποίησις=*поезију*), у којем су најдирљивији стихови посвећени Богоматери, Која га је и *руко-произвела* (ἐχειϱοτόνησεν) у *песника*.

Колико је заиста Свети Дамаскин био прожет искреним и дубоким, Христоликим *смирењем*, види се из његових монашких подвига, које је проживљавао као прост монах у манастиру Светог Саве код Јерусалима. Наиме, Јован је, веле *Житија*, после чудесног исцељења десне руке од Пресвете Богородице, брзо раздао своје имање сиромашнима, и из Дамаска са својим побратимом Козмом отишао у Јерусалим и затим у манастир Св. Саве Освећеног. Претходно су у Јерусалиму „учинили доликујуће поклоњење тамошњим Светим Местима“, а онда су „као јелени жедни за Богом“ изишли у Јудејску пустињу и дошли у „Лавру Богоносног Оца Саве“, где су примљени као обични монаси. Са собом су, свакако, понели и Чудотворну Икону Богородице Тројеручицу (која ће касније из манастира Св. Саве Освећеног бити дата Св. Сави Српском и од тада, као Хиландарска Игуманија *Тројеручица*, имати за нас Србе тако велики значај).[71]

Житије подробно описује познате подвиге Јовановог смирења и послушања код једног простог, али монашки дубоко искусног старца. Старац, наизглед груб и прост, наложио му је најпре, „као најбољи темељ — смирење: да ништа не чини својом вољом, него да приноси Богу жртве зноја у молитвама“, јер права молитва је „дуга и напорна“, те да покајничким сузама очисти свој претходни живот, што се сматра „чистом жртвом Христу, већом од сваког другог кадионог мириса“. У том подвигу учествује цео монах, и душом и телом, зато старац саветује подвижника-послушника да свој ум „ослободи сваке надмености“, да „мисли (=*разум*) не расејава“, док се ум сасвим „просветли Богом, и душа очисти, и тело стекне невиност“, те да се на крају „тело са душом обоје присаједине уму, тако да то троје (=*тело, душа, ум*) постану прости (=једноставни), ради сједињења са најпростијом (=најједноставнијом) Тројицом (Свесветом), чиме човек постаје ни (само) телесан, ни (само) душеван, него свецело *духован*" (πνευματικὸς=прожет Духом Светим). (PG 94,464).

---

[71] В. Ἰ. Φωκυλίδου, Ἡ ἱερὰ Λαύρα Σάβα τοῦ Ἡγιασμένου, Ἀλεξάνδρεια, 1927, 353. — Уопште је познат утицај Палестинске-*Саваитске* традиције код нас Срба и других православних Словена. У *Мартирију* Св. Михаила Саваита с разлогом стоји: „Као што је Јерусалим царица свих градова, тако је и Лавра Св. Саве принцеза свих пустиња; и као што је Јерусалим норма свих градова, тако је и манастир Св. Саве пример за све манастире“.

Старац је ученом и многима познатом Дамаштанину наложио да „не пише писма никоме", нити да спомиње „ишта од спољашњег образовања", него да се „вежба у ћутању са разборитошћу", и да не мисли да је „добро говорити добро пре времена", јер је тако и Давид чинио, док се није, како сâм вели (Пс.38,4), „запалило срце моје у мени", запалило једино љубављу према Богу Живом (Пс.41,3). Искусни старац је, затим, наложио Јовану да у „монашким ритама" оде у град (*Житије* каже: у сâм родни Дамаск!) и тамо прода исплетене котарице, а да притом ни са ким не проговори, што је Јован и учинио. „Грубијан" духовник је у испробавању подвижника пошао још даље: забранио је Јовану да пева песме Богу и братији! Но, дубоко ганут тугом једног сабрата монаха за умрлим му братом, Јован је прекршио старчеву заповест, и, да би брату тугу ублажио, спевао му и отпевао погребну песму „Све људско је таштина"...[72] Дознавши за то старац га је избацио из келије, и није више хтео да зна за њега. Тек на молбу других манастирских умних отаца, пристао је да Јовану опрости преслушање: ако у читавом простору Лавре својим рукама очисти све нужнике по келијама и стамбеним зградама. Јован је то беспоговорно и смерно, не гунђајући, одмах извршио.

Старац је био потресен Јовановом смиреном, *Христоликом* послушношћу: „Јован је послушношћу повраћен у Рај Едемски; јер се непослушношћу изображава стари Адам, а смиреном послушношћу се изображава Нови Адам — Христос" (PG 94,472).

---

[72] То је до данас сачувана *Трећа* од Дамаскинових осам стихира на *Опелу* (глас 3), „која се до данас пева устима свију", како стоји у једном запису на старом рукопису (в. и Г. Акрополит, PG 140,865-8).

Како је старац био забранио Јовану да саставља и пева песме, јави му се тада у сну сама Пресвета Богородица, и запита га: „Зашто си затворио извор, који точи воду слатку и прозирну, изобилну и нектарну; воду која је одмор души, боља од оне чудесно проистекле из стене у пустињи; воду коју је Давид зажелео да пије; воду коју је Христос обећао Самарјанки? Зато пусти извор нека тече“... Тада је старац схватио да је Јован добио са неба „пророчке струне, и онај псалтир Давидов“, те да ће зато од сада надаље „певати песме нове, песме Господу Богу, и превазићи ће мелодијама Мојсијеву песму, и Маријамнин хор играчица; превазићи ће митску песму Орфејеву, и певаће духовну и небеску мелодију; подражаваће химне Херувимске, и све ће Цркве, као кћери Јерусалимске, учинити девојкама са тимпанима, које ће певати песму нову Богу, објављујући смрт и васкрсење Христово!“ И још: „Он ће право изложити (ὀρθοτομήσει) догмате вере, и изобличити кривду и квареж сваке јереси. И из срца свога изговараће речи благе, и казиваће дела царева пречудесна“ (Пс.44,1). (PG 94,472-3).

И заиста, од тада је Св. Јован Дамаскин *отворио уста* своја, и прво што је, по светом предању, спевао била је химна *Благовештењу* Богородици: „Отворићу уста моја, и напуниће се Духа, / и реч упутићу Царици Матери, / и певаћу достојно Њена чудеса“.[73]

Наставићемо овде и даље исписивање из *Житија* Дамаскиновог оних речи које можда и нису дословни исказ његовог старца — духовног оца, али су зато засигурно верни одраз црквеног *Предања*, висока и тачна оцена коју је Дамаскин заслужио и добио: својим светим подвизима правог монаха, песника, проповедника и богослова Православне Цркве. „Отвори (сада) уста своја, говорио му је старац, не у причама него у истинама, не у загонеткама него у догматима. Говори унутар Јерусалима — који гледа Бога, — миротворне Цркве Његове; не речи празне и у ветар, него речи које уписа Дух Свети у срце твоје. Узишао си на Гору Синај божанских визија и откривења, јер си себе смирио до безданâ неизмерног смирења. Сада узиђи на Гору Цркве, и благовестећи проповедај Јерусалиму, јер ми је славне ствари о теби говорила Мати Божија. А мени опрости за све што ти бејах сметња, јер ти то чињах од моје грубости“. (PG 94,473).

---

[73] *Катавасија на Благовести*, која парафразира Псалам 44 (в. целу песму, *Прилог 1* на крају књиге).

Од тога дана, вели животописац, тј. од момента појаве духовне зрелости, Јован је „поставио почетак божанског песништва. И певао је медоточиве песме, које су сву Цркву орадостиле и учиниле је местом шатора (=*станишта*) Божијег, где се чује чисти глас свих празнујућих“ (Пс.41,5). Но Јован није само певао песме, него је и „беседе (λόγους) на светле празнике изговорио“; и „свештену књигу као богонаписану таблицу“ исписао, која је мудрима и простима велико утешење, као „улазна врата у тајне Богословља (=Свете Тројице) и остале догмате вере истините, и као сажето виђење и познање постојећих умних и чулних бића“ (94,473-6).

Биограф, наравно, има овде у виду Дамаскинову књигу *Извор знања*, и у њој као најважније *Тачно изложење Православне вере* (=***ТиПв***). За ово Дамаскиново најсуптилније богословско дело биограф је још на почетку *Житија* рекао: „Какав је овај (животописани) Јован, јасно се показује из делâ која је написао“, тако да се „теологија његова и тачност догмата може упознати, и њима се дивити, из његове *елементарне* (στοιχειωτικῆς), боље рећи *свесавршене* (παντελείου) у догматима књиге“ (PG 94,448).

Јован је, вели даље *Житије*, саставио и опширна *Слова* (λόγους=расправе) о „јавном и славном поштовању божанских икона; и колико је у себи самоме првобитну лепоту божанске иконе преобразио на још лепшу, толико је још узвишеније и светлије истакао поштовање часних икона“ (94,477). Сматрамо да није могуће боље од ових речи окарактерисати Дамаскиново богословље о светим иконама у Православној Цркви, чије се догматско сведочење управо у томе и састоји што оне видљиво живопишу тајанствене и невидљиве црте Божанског Прволика у човеку, пројављене у Оваплоћеном Христу, Богородици, Светитељима. Животописац још додаје да је Дамаскин разобличио и мракове развратних и пагубних за људе јереси̂, јер се јавио као „звезда на небу Цркве, свевелика и свесветла, која не само светли у ноћи раширене јереси (иконоборства), него зрачењем својих речи расејава сваку какодоксну ноћ заблуде и обмане“ (94,432).

Како се види из досадашњег хагиографског (=*светожитијског*) излагања, Православна Црква онога времена и њени челни људи (подсећамо да су Дамаскинови биографи: два Патријарха и један јеромонах) сасвим добро и одговарајуће оценили дамаштанско-јерусалимског Светитеља, речима које нису „општа места“ стереотипног „плетенија словес“, како неки мисле, него је лепоречно и краснословно, али сасвим тачно, акрибички прецизно и одговорно изражавање и изображавање основних црта духовног, књижевног, песничког и богословског лика и карактера како Светог Јована лично, тако и његових дела.

Из манастира Св. Саве Освећеног, где је са братом Козмом подвижнички живео и у Цркви песмословио и песмопојао надахнуте богослужбене *химне* (стихире, тропаре, каноне), они су се брзо прочули, те су у литургијском песништву и црквеној музици њих двојица „постали такви какви се (после) показују разборитима из својих божанских песама које ἐμουσουργῆσαν (=саставише, компоноваше, певаше)“ (PG 94,445). У међувремену, Св. Козма Мелод је изабран за Епископа Мајумског 734.г. (или

743), где је епископовао око 10 година, пишући и даље црквене песме, химне, каноне.

Свети пак Јован Дамаскин рукоположен је још пре Козме за презвитера и проповедника Јерусалимске цркве Васкрсења Христовога од стране Патријарха Јерусалимскога Јована V (706-735), кога сâм Светитељ назива својим учитељем (у познатом делу *О Трисветој песми*). „Хвалећи Господа са катедре презвитерâ“, како вели *Житије*, Јован је проповедао по Светим Местима Јерусалима и околине и скоро читаве Свете Земље: на Гробу Господњем и у Храму Васкрсења (*Беседа на Вел. Суботу* и о *Обновљењу Храма*), у Витфаги и на Јелеонској Гори (*Беседа на Цвети* и *О осушеној смокви*), у бањи Витезди код Овчијих врата (*Беседа на Рођење Богородице*), у Витлејему (*Беседа на Рођење Христово*), на Гори Тавору у Галилеји (*Беседа на Преображење*), и на смирају живота, у Гетсиманији, на Богопријемном Гробу Мајке Божије (три *Беседе на Успеније*), где је Богоматери посветио најискреније изливе своје љубави и благодатног усхићења, ваљда зато што је од Ње најпре и добио чудотворну и песмотворну, исцељујућу и надахњујућу благодат — *творитељну* (ποιητική) свега што је био, чиме је живео и битовао, говорио, писао и певао.

По свему судећи, Свети Дамаштанин није прекинуо односе са својим родним Дамаском (о томе говори његова посета Дамаску, дела *Против Јаковитâ* и *Исповедање вере*, списи писани за Дамаског Митрополита Петра II (в. *Прилог 2* на крају књиге). Сигурно је такође да је имао и не само сусрете, него и заједничко живљење и подвизавање, у понечему и спорење, а много више договарање, са осталим Јерусалимским и Палестинским монаштвом (како се види на почетку списа о *Трисветој песми*). Неко време је живео и у *Старој Лаври* Св. Харитона, у истој Јудејској пустињи западније од Лавре Светог Саве (како се види у наслову *1. Беседе на Успеније*). Но сигурно је да се при крају живота опет вратио у своју матицу — „Лавру богоносног Саве Освећеног“, као „високолетни орао у своје гнездо“, где је уместо дотадашње „двоструке части“, коју Апостол назначује презвитерима (1Тим.5,15), старао се да „удвостручи смирење“ себе као презвитера, придодајући подвигу подвиг. Ту је, при крају дугог и плодног живота, извршио преглед и задњу редакцију/ревизију свих писаних дела својих (као некада Свети Августин): „Сабирајући одасвуд ум савршен, и сакупивши све што је раније написао, извршио је *преглед и пресмотру* (ἐπίσκεψις) свих дела својих, побољшавајући, улепшавајући, тачније исправљајући — по речи, и смислу, и ритму, и синтакси. И тамо где је лепота била и сувише цветна (=китњаста) и неумерена, смиравао ју је чедношћу целоумља, тако да му речи немају ничега на показ (=*рекламерско*) и извештачено. Зато, додаје биограф, ко се航 зналачки удуби у његова дела, сагледаће у њима висину созерцањâ (τῶν θεωρημάτων) и лепоту речи (τὸ κάλλος τοῦ λόγου) са смерношћу и суздржаношћу“ (94,481-4).

Због свега овога животописац је на Светог Јована Дамаскина с правом применио назив, дат му од Св. Преподобномученика Стефана Новог, пострадалог за част иконе Христове 765.г., а то је назив Θεοφόρος=***Богоносац*** (каквим је назван Св. Свештеномученик Игнатије *Богоносац*, из суседне Дамаску Антиохије, почетком 2. века), додајући да је заиста био ***богоносац*** „макар и да није био помазан благодаћу архијерејства“ (као Св. Игнатије) (94,448).

И завршава животописац своје надахнуто писање Дамаскиновог *Житија* овим речима (непосредно пре молитве Светитељу, коју смо напред навели): „Тако поживевши, и тако ток подвижништва савршивши, и веру сачувавши, боље рећи речима и списима проширивши је и учврстивши догматским излагањем, и до садашњег времена својим делима је потврђујући, подржавајући и утврђујући — отишао је ка Христу, Кога љубљаше. И сада Га гледа не у икони, поклонички поштује не у слици, него Га лицем у лице Самога види, гледајући откривеним лицем (2Кор.3,18) славу Свете и Блажене Тројице“. — „Зато је требало похвалити речима, колико је нама могуће: духовног Борца за веру, Монаха подвижника, Украситеља Цркве, Огласитеља Истине, Уразумитеља неразумних, догматског Учитеља непросвећених — троструко Блаженога Јована, Имењака благодати“ (94,448-9).

Свети Дамаскин је преминуо из земаљског у небески свет 4. децембра године 349/50. (Неки ову годину помичу за око пет година раније, неки сматрају да је доживео и време цара Константина V Копронима (741-775) и његових прогона светих икона и иконопоштоватеља; највећи пак број научника сагласан је да није доживео време Копронимовог псевдосабора у Јерији код Халкидона, 354. године). Сахрањен је у манастиру Светог Саве Освећеног, где му се и до данас налази часни гроб, уклопљен заједно са келијом-пећином, у којој се подвизавао, у невелику цркву касније подигнуту у његов свети спомен. Иначе, спомен Св. Јована Дамаскина слављен је у Цркви већ од 8. века, *Канон* му је написао синовац песник Стефан Саваит, а *Службу* му је нешто касније написао епископ Евхаитски Јован (онај исти који је написао и *Службу* Света Три Јерарха).

Руски игуман Данило, посетивши 1106. године манастир Св. Саве, записао је да је затекао „осим моштију Св. Саве Освећеног, и кости више других Светих Отаца који тамо почивају… међу којима и Светог Јована Дамаскина“. Византијски путник Јован Фока, из времена Комненâ (1117.г), сведочи да је видео у истом манастиру гроб песникâ Козме и Јована: „Испред храма (манастирског) постоји предворје поплочано каменом, и усред њега гроб великог оца нашег Саве… Близу њега и још около, а под земљом, виде се гробови Светих Отаца који су засијали у пустињи. Са њима се виде и гробови Светих (Отаца) Козме и Јована, некадашњих песника“ (PG 133,948C). Скоро три века касније, Игњатије

Смоленски (1389-1405) не спомиње више Дамаскинов гроб у Лаври Св. Саве, али помиње келију у којој је он провео свој монашки живот.

Зна се, међутим, да су мошти Светог Јована, негде у 13. веку, како сведочи Георгије Пахимер (PG 144,47), однете у Цариград и да је цар Андроник II Палеолог, марта 1283. године, дао Арсенитима ковчег са телом Златоточног песника (да би их придобио из раскола), а они су их држали у старој цркви Свих Светих у Цариграду, која је била призидана уз цркву Светих Апостола, коју ће 1204. г. латински крсташи спалити, а муслимански Турци 1463. г. сасвим порушити, да би над њом подигли џамију Мехмеда II! (J. Nasrallah, p.128-9). Ипак, брутални Ислам[74] није угасио свети спомен Христовог Поборника истине и лепоте Лика Бога живога и Човека живога.

⁂

ДЕЛА Св. Јована Дамаскина

Дела Светог Дамаскина су многа и разноврсна, Богу хвала, највећим делом сачувана, благодарећи томе што су уживала велико поштовање и признање и била широко коришћена у Цркви на Истоку, а касније и на Западу. Дамаскинова дела показују његово изванредно познавање грчке философије и културе и, наравно, библијске и патристичке теологије. Она су итекако оригинална, мада поједини новији критичари, махом западни теолози, не виде или потцењују његову оригиналност, ваљда због тога што се сâм Дамаскин смирено прикрива речима: „Нећу говорити ништа своје, него ћу сабрано уједно изложити оно што су спорадично рекли Божански и Мудри људи (=Свети Оци)“.[75]

---

[74] Св. Ј. Дамаскин овако карактерише Ислам: „Демагошка обмана Исмаилћана, која је претеча Антихриста“, јер има „псевдопророка Мухамеда“, и такође их критикује што се „клањају камену у Ћаби“ — у Меки (PG 94,764-9).

Дамаскинова дела, попут делâ других великих Светих Отаца Цркве, захватају скоро све области црквене вере, живота, богословске мудрости и богослужбене праксе.

Свакако су најзначајнија и најпознатија Дамаскинова *догматска дела*. Од њих, а можда и од свих укупно, најзначајније је капитално дело ***Извор знања*** (Πηγὴ γνώσεως – сачувано у 560 грчких рукописа, и преведено на све старе источне језике, укључујући и старословенски-старосрпски, и на многе новије светске језике).[76] Дело је Св. Јован посветио своме брату Св. Козми, Епископу Мајумском (хиротонисаном 734. године, што значи да је дело написано после овог датума, али не много касније), а посвета је написана са потресном смиреношћу, толико својственом Дамаскину. У тој посвети-предговору сâм писац каже да се дело састоји из три дела: *Философске главе*, *О јересима*, и „*Истина вере изложена речима богонадахнутих Пророка и богонаучених Апостола и богоносних Пастира и Учитеља*“ (=***ТиПв***). *Философске главе* (сачуване у широј /68 глава/, краћој /50 глава/ и најкраћој /15 глава/ верзији) називају се још и *Дијалектика* (=*кроз-речје*), то јест, разматрање и тачно одређивање значења речи и појмова, које су употребљавали грчки философи, а затим и Црквени Оци, често у новом библијско-црквеном смислу и значењу. Други део садржи укратко приказ настанка и учења 100 јереси̑, које су се од почетка Хришћанства до Дамаскиновог времена појавиле (као стоту јерес Дамаскин убраја *Ислам*). Ово дело следи углавном раније слично дело Св. Епифанија Кипарског и његових настављача.

---

[75] Писмо-предговор *Извору знања*; Kotter, t. I, 53, 55. — За претходно погрешно мишљење о „неоригиналности“ Дамаскиновој в. нпр. B. Studer, из Рима (у DSp. 8,454 et DECA, 2,1303-4). Исти аутор у наставку, опет погрешно, говори о утицају ЈД на каснију теологију „мање у византијском, неголи у латинском домену“! Аутор ваљда мисли на латинску схоластику, која се позивала на Дамаскиново коришћење Аристотела, али ЈД није стварно био узор и узрок схоластичком сувом рационализму.

[76] О издањима и преводима делâ Св. Јована Дамаскина в. на крају књиге: *Извори и литература*.

Трећи, најважнији део *Извора знања*, назван од самог писца *Тачно изложење Православне вере* (Ἔϰδοσις ἀϰϱιβὴς τῆς Ὀϱθοδόξου πίστεως), а понегде у рукописима и просто *Доīматика* (Δογματιϰὰ ϰεφάλαια), подељен је у 100 поглавља (која је латински преводилац у 13. веку поделио у 4 књиге: прва: 1-14. гл.; друга: 15-44. гл.; трећа: 45-81. гл. и четврта: 82-100. гл.). Ово у патристици прво опширно, систематско и синтетички оригинално[77] излагање целокупног догматског учења Православне Цркве обрађује две главне области Православне вере: ***Теолоīију*** = Богословље о Светој Тројици, и ***Икономију*** = Божије стварање света и човека и спасење и обожење кроз Христово Оваплоћење. Тематска подела хришћанске вере на *Теолоīију* и *Икономију* потиче од великих Кападокијских Отаца, конкретно од Св. Григорија Богослова, на кога се Дамаскин иначе у свему угледа и коме следује као ученик: у Тријадологији, Христологији, Теотокологији, Антропологији, Сотириологији, и наравно, у беседништву и песништву. Свети Григорије је био Св. Дамаскину кроз сав живот духовни вођ и путоказ (с том разликом што Дамаскин није био епископ, а Григорије јесте). У *Беседама*, које у овој књизи приносимо савременом српском читаоцу, у свакој је видно присуство

---

[77] Донедавно су скоро сви западни патролози, и понеки православни (осим Г. Флоровског, Ј. Поповића и П. Χϱήστου) сматрали да је главни део списа ***ТиПв*** Дамаскин компилирао из дела *О Свеīој Тројици* (приписаног Св. Кирилу Александријском, PG 77,1120-74). У најновије време Васо Контичело је убедљиво доказала да је поменуто дело *О Свеīој Тројици* у ствари компилација из Дамаскиновог ***ТиПв***, коју је у 14. веку извршио Јосиф Философ /1280-1330/ (в. V. Conticello, Pseudo-Cyril's „De SS. Trinitate“: A Compilation of Joseph the Philosopher, OCP 61/1995, 117-129).

Дамаскиновог богословствовања о Светој Тројици и о Христу оваплоћеном од Свете Богородице, с тим што, почињући увек од краћег артикулисања праве вере у Свету Тројицу, наш Богослов-беседник у наставку увек шире излаже православну Христологију. Тако је и у овој његовој *Догматици*: скоро две трећине њеног садржаја чини излагање Тајне Христове, која собом обухвата и тајну света и човека, и тајну Цркве и спасења, и тајну свих Св. Тајни у Цркви и свих Св. Врлина у хришћанском животу, поготову у монашком подвижништву. Излажући Православну Христологију, Дамаскин раскрива заблуде монофизитске и других јереси.

Остала Дамаскинова догматска дела су: ***Елементарни увод у догмате*** (упућен еп. Јовану Лаодикијском), ***Свитак о православном веровању*** (доносимо га у преводу на крају књиге, *Прилог 2*) и ***Изјава вере*** (краћи спис сачуван само у арапском преводу, одакле је начињен латински превод), који, изгледа, представља Дамаскиново кратко исповедање православних догмата дато кад је рукоположен за свештеника[78] од Патријарха Јерусалимског Јована V (706-735), кога и у том тексту хвали речима: Nutrivisti me aquis rectae doctrinae per manus Pastorum Tuorum (=*Напојен сам вером праве науке/вере рукама Твојих Пастира* – PG 95,418). Познати спис *О уснулима у вери* (PG 95, 247-278) рукописна традиција приписује Дамаскину, али га у науци сматрају делом Михаила Сингела (†846.г.).

Другу групу догматско-богословских дела Св. Дамаскина чине његове ***полемичке расправе***, написане против у његово време још увек актуелних христолошких јереси. То су: две расправе против Несторијанизма: *Против јереси Несторијанаца* и *О вери против Несторијанаца*. Затим пет расправа против Монофизитâ: *О сложеној природи против Акефалâ*, *Против Јаковитâ*,[78a] *О двема вољама и енергијама у Христу*, *О Монофизитима и Монотелитима* (још увек неиздана – ркпс. Vat. gr. 1075), и *О Трисветој песми* (*Посланица* упућена архим. Јордану).

---

[78] Вековима је у Православној Цркви на Истоку и свештеник приликом рукополагања читао своје кратко *Исповедање вере*, а не такозвану *Заклетву*, која је преко Кијевске школе (под латинским утицајем) уведена у Карловачкој митрополији у 18. в. Зато млађи српски епископи данас изостављају ту „заклетву“ и враћају праксу читања *Символа вере* од кандидата пред ђаконско и свештеничко рукоположење.

У догматска дела Светог Дамаскина спадају свакако и његове три бриљантне расправе о светим иконама: *Апологетска Слова против клеветникâ светих икона*. Ове три *Речи одбране против оних који клеветају свете иконе*, написане су негде 726-730.г., а њихов данашњи текст, нарочито у *2. Речи*, показује да их је писао у Јерусалиму, и то на тражење Јерусалимског Епископа. *Прва Реч* почиње смиреном изјавом писца да је требао, „осећајући своју недостојност, да живи у тишини и Богу приноси исповедање својих грехова; но пошто је све добро у своје време, а како видим Цркву, коју је Бог саградио на темељу Апостолâ и Пророкâ, где је Крајеугаони Камен Христос, Син Његов, нападану као морском буром и од најнепријатељскијег удара злих духова потресану и узнемиравану, и *Хаљину* Христову, изаткану с више, сада раздирану, а коју су безбожници дрзнули да поцепају, и *Тело* Његово на комаде расецано, — а то (тело) је *Реч* Божија и отпочетка држано *Предање* Цркве, — нисам сматрао за разборито и оправдано да ћутим и да свој језик вежем“ (1,1; PG 94,1232; B. Kotter, t. III). Даље говори против дрскости цара Лава III Исавријанца да квари истиниту веру и поредак Цркве, због чега писац устаје у одбрану „Црквеног установљеног поретка (θεσμοθεσίαν), којим се стиче спасење“, и моли најпре Господа, да га просвети и оснажи, а затим „сав народ Божији, свети народ, царско свештенство, *са добрим Пастиром словесног стада Хрис-*

[78a] Пуни наслов овог дела показује за кога је написано: *„Јована смиреног монаха Дамаскина: Томос од лица Петра* (II) *најсветијег Епископа* (града) *Дамаска* (упућен) *тобоже епископу Дареје* (код Низибије), *Јаковиту*“.

товог (очигледно има у виду Јерусалимског Патријарха Јована V), који у себи Христову јерархију описује (ὑπογϱάφοντι): да приме моју реч са наклоношћу, не пазећи на маленкост вредности, нити тражећи плетеније словеса (λόγων στϱοφάς), — јер сам ја убоги не сасвим зналац тога, — него нека обрате пажњу на снагу мисли и појмова“ (*Реч* 1,2-3; PG 94,1233).

Надаље у *Речи 1, 5 и 8* христолошки заснива православно иконописање и иконопоштовање: „Јер (при Оваплоћењу) није Божанство постало природа тела, него је Логос (=Син) непромењиво постао тело. Зато смело изображавам Бога Невидљивога, не као *невидљивога*, него као за нас посталог Видљивога, заједништвом у телу и крви“. Не изображавамо (=сликамо) невидљиво Божанство, него изображавамо видљиво тело Оваплоћенога Бога: „Кад видиш ради тебе поставшег човеком Бестелесног, тада ћеш урадити људског обличја одраз (τὸ ἐκτύπωμα); када Невидљиви бива видљив телом, тада ћеш изобразити обличје (τὸ ὁμοίωμα) Јављенога и Виђенога... Цртај (=*сликај*) Његово неизрециво снисхођење, рођење од Дјеве, крштење у Јордану, преображење на Тавору, Његова страдања — узрочник (наше) нестрадалности, смрт и чудеса — знаке Његове Божанске природе — чињена дејством Божанским кроз дејства тела; Крст спасоносни, Погреб, Васкрсење, Узлазак на небеса. Све то исписуј и речју и бојом“ (1,5.8; PG 94,1236-40). Такође, у *Слову 1, 9*, објашњавајући шта је икона, додаје: „Сликамо (ἱστοϱοῦμεν) Христа Цара и Господара, не обнажујући Га од (Његове) војске. А војска Господња су Свети“ (1,21; PG 94,1252). Наводећи затим бројна сведочанства Св. Отаца о светопредањском у Цркви поштовању светих икона, завршава *1. Реч* овако: „Нећемо пристати да се научава нова вера. *Јер ће са Сиона изићи закон*, пророчки је рекао Дух Свети, *и реч Господња из Јерусалима* (Ис.2,3)... Нећемо прихватити да се потчинимо царевој наредби која покушава да укине обичај од Отаца... Остаћемо чврсти, непоколебиви, несаломиви, на Камен тврди ослоњени, који је Христос“ (PG 94,1281-4).

Такође, у *2. Слову* на почетку, обраћа се своме Епископу Јерусалимском: „Дајте разумевање ономе који тражи, Владико мој, и примите реч обавештења од мене непотребног и најмањег слуге Цркве Божије... Јер су нека чеда Цркве предложила ми да ово урадим (тј. да напишем и *2. Слово*) зато што није прва реч била сасвим лакочитљива многима, те зато опростите мени, који испуњујем послушање“. Обраћа се и свима верницима у Цркви, и свима људима и народима. Као Ап. Павле, прети цару иконоборцу анатемом, али исту не изриче, очекујући још увек покајање (2,1.6; PG 94,1284-8) и, наравно, очекујући суд Цркве.[79]

Да је ово *2. Слово* Светитељ писао у Јерусалиму, види се у *2,16*: „Нису нам само писмено предали Црквене установе очевидци и служитељи Логоса (Лк.1,2), него и неким неписаним *п̄редањима*. Јер одакле знамо Свето место Лобање (=Голготу)? одакле Гроб живота (=Гроб Господњи)? — зар не примајући то неписано као деца од оца? Јер да је Господ разапет на месту Голготе написано је, као и да је сахрањен у Гроб, који је исклесао Јосиф у стени. А да су то ова сада поштована (Света Места), знамо из неписаног предања; и много другог томе сличног. Одакле трипут се крштавати, то јест, са трима погружењима? одакле клањати се Крсту? — зар не из неписаног предања? (И цитира *2 Сол. 2,14*). Пошто је, дакле, много ствари неписано предато Цркви, и до сада сачувано, зашто о иконама ситничарите? Манихејци су написали Јеванђеље по Томи; напишите и ви (сада) Јеванђеље по (цару) Лаву!... Као што је у свему свету писмено проповедано Јеванђеље, тако је у свему свету неписано предато да се слика (εἰκονίζειν) Христос, Оваплоћени Бог, и Светитељи, као и да се клањамо Крсту, и молимо се стојећи окренути ка истоку“ (2,16; PG 94,1301-4). Трећа *Реч* је синтеза прве две, са богатим на крају цитатима-сведочанствима из Св. Отаца и праксе Цркве.

---

[79] Према Теофану (*Хронографија*, 6221=728/9, C. Mango, 565), Патријарх Јован V Јерусалимски (706-735) одржао је ускоро сабор у Јерусалиму и осудио нову јерес иконоборства. Заслуга за то припада свакако и Св. Ј. Дамаскину (као некада Св. Максиму на Латеранском сабору у Риму 649.г.). И касније, 764.г. држан је сабор у Јерусалиму против иконобораца (C. Mango, 566, n.8), које је ЈД иначе називао χριστιανοκατήγοροι καὶ εἰκονοκλάσται=*хришћаноклевет̄ници* и *икономит̄ељи*! (Колико ли их и данас има у савременој цивилизацији?!).

Постоји и пет ***апологетских*** расправа Светог Дамаскина; две против Манихеја̂: *Дијалог против Манихеја̂*, и *Разговор Јована православног са Манихејцима*; и две против Ислама: *Разговор Хришћанина и Сарацена* и *Побијање Сарацена̂* (на арапском, неиздано дело); као и дело упућено Јеврејима: *Одговори Јудејима* (сачувано у јерменском преводу, неиздано). Што се тиче списа̂ против Манихејаца, то су били тада јеретици Павликијанци, који су се од 7. века појавили у Византији и од којих је, као што је познато, настало и Богумилство на Балкану. Односно пак полемике са Исламом, Свети Јован је имао разговоре са муслиманским представницима још у свом родном Дамаску (о чему говоре и арапске хронике). Могуће је да је нешто од тих разговора већ тада записао, али је сигурно да је и у Јерусалиму имао сусрете и расправе са тамошњим мање-више ученим муслиманима, које је затим и записивао. Познато је да је његов ученик и монах у манастиру Св. Саве Освећеног, Теодор Абукара († 820), написао пет расправа против Ислама, што значи да су православни црквени кругови у Јерусалиму и Светој Земљи у Дамаскиново време и после тога имали шире теолошке расправе (данас би рекли *дијалог*) са муслиманима. У науци је данас познато и признато да је Свети Јован Дамаскин извршио позитиван утицај на развој исламске философије и теологије.[80]

---

[80] В. у *Литератури* на крају радове D. Sahas-а и J. Nasrallah, p.176-8.

Од ***морално-аскетских*** дела Јована Дамаскина најзначајније је дело *Свештене Паралеле* (Ἱερὰ Παράλληλα).[81] То је обимна збирка библијских и светоотачких одломака који се односе на хришћански верско-морални и подвижнички живот. Ова антологија је подељена у три тематска дела: први део садржи цитате о Богу, други о човеку, и трећи о етичком животу. Дело је више пута при преписивању другачије распоређивано, и зато је до нас дошло у више редакција. Отуда, иако није спорно Дамаскиново ауторство овог зборника, остаје отворено питање колико је било потоњих интервенција других руку у прераспоређењу текста. Друга дела морално-етичког карактера јесу: спис *О светим постовима*, као и спис *О осам духова зла* (=о осам врста нечистих помисли), за које постоји сумња у Дамаскиново ауторство, јер сличних монашко-аскетских састава има више кроз векове. Слично је и са списом *О врлинама и пороцима*, као и са још неколико неизданих текстова под Јовановим именом: *О трезвености душе, О молитви Господњој, О девичанству*.

Свети Дамаскин се несумњиво веома много бавио Светим Писмом. У његовим делима заиста је свуда присутна Реч Божија из Светог Писма, пре свега из Псалтира, затим из Пророкâ и понајвише из Новог Завета, а особито из Апостола Павла. Сачувано је његово синоптичко ***Тумачење*** *на Посланице Павлове* (Ефесцима, Филипљанима, Колошанима, Солуњанима, Тимотеју). Ово дело је, у ствари, епитом (=сажетак) Златоустовог тумачења Павлових Посланица, као што изјављује и сâм Дамаскин у наслову овога свога дела, у којем, међутим, наводи и тумачења Св. Кирила Александријског и других Св. Отаца уз, наравно, и лична своја краћа тумачења. Ово не значи да Св. Дамаскин није био дубоко библијски богослов. Напротив, сво његово богословље, као и код других Св. Отаца, дубоко је прожето и натопљено библијским, пророчко-апостолским духом и садржајем. То што није написао посебна библијска егзегетска дела, вероватно је отуда што је сматрао да је за њега довољно оно што је већ садржало живо светоотачко херменевтичко предање. Његова пак дела, па и *Беседе* које су пред читаоцем, показују итекако дубоко и аутентично бављење Библијом и библијском тематиком и егзегезом.

---

[81] B. M. Richard, *Florilèges Damascèniens*, DSp V, 476-486.

Следећа важна грана Дамаскинове писмене делатности јесу његова ***хагиолошка дела***. То су најпре две похвале, које је изговорио за двоје Светитеља које је посебно волео: *Похвала Јовану Златоусту* (на чије се подвижништво, страдалништво и беседништво угледао) и *Похвала Светој (Великомученици) Варвари* (Бог му је дао да се на дан њеног светог спомена, 4. децембра, упокоји, тако да се од тада заједно са њом слави истога дана; њој је спевао и посебан *Канон*). Његово је, такође, дело *Подсетник о страдању Св. Великомученика Артемија*, као и *Подсетник о великом Пророку Илији Тесвићанину*, а приписује му се и *Похвала Св. Мученици Анастасији* и *Страдање Св. Екатерине*. Постоје и неколико неизданих њему приписаних хагиолошких дела: *О Св. Мученици Параскеви*, *Страдање Св. Петра Капитолијадског* (сачувано на грузијском), пострадалог у време кад и Петар II Дамаски и Петар Мајумски (које смо спомињали раније), и *Страдање 60 Мученика Аморејских* (такође спомињано раније) што су их Арапи побили у Јерусалиму 724. год., али то дело није Дамаскиново.[82]

Најопширније хагиографско дело које се приписује Св. Дамаскину јесте познато *Житије Варлама и Јоасафа*. О овом делу, које има своје порекло из старе индијске традиције, и нехришћанске и хришћанске, написано је до сада толико да сама библиографија о томе чини за себе посебну књигу. Не улазећи у расправу о писцу грчког текста овог занимљивог и лепо написаног *Житија* (у чије 26. поглавље је унет текст изгубљене Аристидове *Апологије*, из 2. века), преведеног и на старословенски, мислимо да је тешко порећи сваку везу Дамаскиновог имена са њиме.[83]

---

[82] В. напред *напомену* 30 на стр. 26.

На крају, али не и као последња по значају, треба споменути многобројна Дамаскинова ***песничка дела***. Дамаскинов је, пре свега, *Пасхални-Ускршњи канон*, који почиње скоро дословним речима Пасхалне Беседе Св. Григорија Богослова:

„Васкрсења је дан, просветлимо се, народи!
Пасха је Господња, Пасха!
Јер од смрти у живот, и са земље на небо
Христос Бог нас преведе,
Којему песме победне певамо“.

У трећој песми овога *Канона*, први тропар гласи:

„Сада се све испуни светлошћу:
небо и земља и преисподња;
нек зато празнује сва творевина —
Васкрс Христов, којим се утврдисмо!“

Светосаваитско предање каже да је игуман тога манастира благословио монасима Јовану и Козми, који су већ увелико постали познати по своме црквеном, богослужбеном песништву, да сваки од њих понаособ састави *Пасхални канон* (ниску од девет песама са тропарима). И они су то послушно учинили. Када су дошли пред игумана, сваки са својим исписаним Ускршњим каноном, Козма је уступио предност брату Јовану. Када је Јован отпевао *Ирмос* прве песме, са још две строфе, и почео трећу песму, коју смо малочас навели, Свети Козма је одједном поцепао свој папир, рекавши: „После овога, нема шта више да се каже!“ Овим је, наравно, Свети Козма projавио своје искрено смирење пред игуманом и Јованом, мада, по мишљењу већине познавалаца православне црквене поезије, Козмини *Канони*, нарочито јамвички, по песништву надмашују *Каноне* Јована Дамаскина. Не знамо какав је био *Ускршњи канон* Светог Козме, али држимо да је Дамаскинов *Пасхални канон* заиста ненадмашан, како по дубини садржаја, тако и по песничким узлетима, надахнутим усхићењима, светлорадосним доживљајима Христовог и нашег Васкрсења. Само човек који је дубоко доживео Крст Христов могао је да тако изворно доживи и изрази свесветлу радост Васкрсења.

---

[83] Франц Делгер (SPB, 1, 1953, 3-31) је доста убедљиво доказивао Дамаскиново ауторство овог *Житија* (в. П.Χρήστου, Πατρολογία, 326). — Ср. И.Н.Лебедева, *Повест о Варлааме и Иоасафе*. Памятник древнерус. перев. лит. XI-XII в., Ленинград 1985.

Свети Дамаскин и Свети Козма су иначе итекако сарађивали на црквеном песништву и појању. Њихов је несумњиво, а посебно Светог Јована, „темељни допринос састављања *Окшоиха*“ (П. Христу, 660), нарочито што се тиче *васкршњих* (=недељних) служби у њему на свих *осам ѓласова*, за које такође постоји предање да су их Јован и Козма смислили, спевали и увели у црквено богослужење (по новијим сазнањима ови гласови су постојали и раније, али су их Свети Побратими усавршили). Њихов заједнички рад на *Окшоиху* забележен је у бројним старим рукописима, тако да се ова драгоцена богослужбена песничка књига може сматрати пре свега њиховим поетским делом (за осталу, коначну дораду *Окшоиха* заслужни су каснији песници Студити). Дамаскинови су несумњиво Канони *Васкрсни*, *Крсноваскрсни* и *Боѓородични* сваке недеље на Јутрењу, на осам гласова. Дамаскинови су сигурно и сви *Васкрсни шройари* на осам гласова, и сви Богородични — *Доѓмашици*, такође на осам гласова.

Нема сумње да је Светом Дамаскину посебно надахнуће давао Живоносни Гроб Христов и Храм Васкрсења. Како правилно примећује изврсни зналац црквеног песништва, Митрополит Софроније (Евстратиадис), Дамаскинове песме о Христовом Васкрсењу надахнуте су светлом радошћу, и истом радошћу и веселошћу оне испуњују и душе хришћана који их певају и слушају. „Радост Васкрсења излива се из његовог срца, кроз васкрсне му песме, са толико свештеног трепета и клицања, да се у њима уопште не осећа плач (као нпр. код Студитâ); јер је он, по речима Јована Евхаита, лирска ласта и славуј слаткопојни, хармонична песничка лира, која као извор точи духовни нектар; он је пехар златоточни, и музички орган Духа Светога“.[84]

После *Васкрсних канона*, којих има између 55 и 60, Дамаскин је спевао и многобројне каноне Светој Богородици, Коју после Христа и заједно са Христом неизмерно воли и поштује, ваљда зато што га је Она и *хиро-тонисала* (=*руко-произвела*) за песника. Дамаскинови су канони и на све веће Христове и Богородичине празнике: Антипасху (=Томину недељу), Вазнесење, Христово Рођење (и Недељу пред Божић), Богојављење, Преображење, Обновљење Храма Васкрсења и Воздвижење Часнога Крста. На Богородичине Празнике: Благовести, Рођење и Успеније Богородице, и на Обновљење Храма Богородице (то је манастир τῶν Σπουδαίων, данас Мегали Панагија, близу Храма Васкрсења), као и још најмање 20 канона Богородици. На Празнике Светих, Дамаскинови канони су: Арханђелима, Зачеће и Рођење Јована Претече, Пророка Исаије, Јована Богослова, Св. Апостола Петра и Павла (два канона), Св. Василија Великог и Григорија Ниског, Св. Игњатија, Св. Николаја, Св.

---

[84] Неиздана *Стихира* Јована Евхаитског посвећена Дамаскину, у рукопису Капсокаливског скита у Св. Гори (Евстратиадис, 20-21).

Златоуста, Св. Кирила Александријског, Првомученика Стефана, Максима Исповедника и многих других Светих, укључујући и новог Свештеномученика Петра Капитолијадског. Број од Дамаскина спеваних *Канона* превазилази 90. Треба, међутим, приметити да се извесни канони, нарочито јамвички, у неким рукописима приписани Јовану Дамаскину, у другима приписују истоименим монасима Јовану Аркласу или Јовану Евхаитском.[85] Новија проучавања доносе извесне корекције о *творцима* канонâ, што је и разумљиво, поготову када се зна да је рукописна традиција црквеног песништва понајмање обрађена у патролошко-филолошкој науци.

Светом Дамаскину се приписују и три *Молитве* пред Свето Причешће (PG 96,816-817).

Колико ми, поетски неуки и нестручни, разумемо: Свети Дамаскин је песник *Семит* пореклом, попут библијских песника, и његови семитски извори песништва видни су у његовим душевним даровима, у безданој дубини срца и богатствима осећањâ, у узлетима имагинације и созерцатељним виђењима. Али је он, исто тако, и *Јелин* по образовању, са оштрином ума, јасноћом мисли, тачношћу лексичког израза. Кроз сво његово песништво и сва његова дела струји жива вера и пулсира дубока побожност, жубори његова безрезервна љубав и зрачи бескрајно смирење. Па ипак, у његовом надахнутом песништву није запостављен *праворечни* (ἀκριβολόγος) догматичар, који и у својим песмама успева да тачно изрази догматска виђења и сазнања, кратким и јасним речима и формулацијама, а да оне притом не изгубе своју песничку свежину и лепоту.[86]

---

[85] Широко питање врсте и броја Дамаскинових канона, тропара, стихира, и детаљно набрајање њихово дао је, из штампаних црквених књига и још више из многобројних неизданих рукописа, споменути Митрополит Софроније Евстратиадис, Ποιηταὶ καὶ ὑμνογράφοι, стр. 19-273. — Додајемо овде и податак да је добар део песама нашег данашњег *Опела* Дамаскиново творение. — Такође треба споменути да су Дамаскинове песме касније тумачили: монах Теодосије Граматик, Јован Зонара, Св. Марко Ефески, Св. Никодим Светогорац.

⁂

БЕСЕДЕ Св. Јована Дамаскина

Јерусалимска Сионска Мајка свих Цркава није оскудевала у богатој традицији црквеног беседништва. Не само Св. Кирило Јерусалимски, са својим чувеним *Катихетским* беседама, него и ближи претходници Светог Дамаскина: Св. Патријарх Модест, Св. Софроније Јерусалимски и Св. Андреј Јерусалимљанин (Критски) били су истакнути беседници, са увек богословским садржајем и тоном својих беседа. То живо *предање* наставио је и Св. Јован Дамаштанин-*Јерусалимљанин*. Истина, његов најнепосреднији учитељ и пример, којим се надахњивао и кога је следио, био је Св. Григорије Назијанзин — Цариградски. Иза Дамаскина није остало толико *Беседа* као иза Св. Григорија Богослова, али је сачувана десетина аутентичних *Проповеди*, и друга десетина оних које му се приписују, или које нису издане.

Дамаскин има дванаест ***Празничних Беседа***, које доносимо овде у преводу српским читаоцима, а то су: седам *Беседа* на *Христове* Празнике, и пет на *Богородичине* Празнике. Прве четири и седма на Христове празнике несумњиво су Дамаскинове, док *Беседама* на празнике *Сретења* и *Цвети* (овде у преводу 5. и 6.) оспоравана је аутентичност од стране неких научника. Ми пак сматрамо да је *Беседа на Сретење* свакако Дамаскинова, јер то сведоче и већина рукописа[86a], као и језик саме

---

[86] П. Христу, Πατρολογία, 663. — Већ је житијеписац Патријарх Меркуропул запазио да Дамаскин: τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν ἐν μέλεσιν ἀπογράφεται = „*тачност догмата̂ у песмама исписује*" (Ἀ'ΙΣ, стр. 348).

[86a] Мада у 3 рукописа стоји име Св. Григорија Ниског, али тешко да је празник Сретења празнован у његово време. В. и *напомену* на почетку *Беседе на Сретење*.

Беседе, уз извесне неологизме. *Беседа* пак на *Цвеши* сачувана је са јединственим почетком, а онда се појављује у две сличне верзије текста, што значи да ју је неко делимично прерађивао. Тешко је одредити колико је било која од до нас дошлих верзија (обе у ркпс. тек из 13. века) заиста Дамаскинова, али добар број патролога препознаје у обе верзије Дамаскинов језик и тематику, с тим што је друга верзија нешто проширенија и упрошћенија. Сигурно је Дамаскинова и овде преведена *осма Беседа* на Христов Празник *Обновљење Храма Васкрсења Хрисшовоī и Воздвижење Часноī и Живошворноī Крсша*, која је сачувана у грузијском преводу (и недавно преведена на француски, са којег је извршен овај наш превод – в. *Лишерашуру*).

Постоје три *Беседе на Блаīовесши* приписане Св. Дамаскину: једна на арапском (латински превод у PG 96, 643-8), и две на грчком: *ūрва* (PG 96, 648-661), коју смо овде превели (као 12. у књизи), и *друīа*, која се приписује и Св. Герману Патријарху Цариградском (PG 98,320-340); ова последња преведена је и на старосрпски и има по садржају и форми много заједничког са Дамаскиновим *Каноном* на *Блаīовесши*, са песнички драматизованим дијалогом између Архангела и Богородице.[87]

Пар *Беседа* с именом Дамаскина још је неиздано, те о њима не можемо доносити суд. Неколико других *Беседа* приписане су Дамаскину, али припадају Св. Златоусту, Јовану Евијском, Св. Проклу Цариградском и Св. Теодору Студиту (в. CPG 8084,8091,8096-8100,8119,8125).

Не бисмо да читаоцима препричавамо садржај ових дванаест *Беседа* које смо овде превели. Кратко обавештење о њима дато је у *найомени* на почетку сваке, као и у схолијама испод текста.[87а]

---

[87] В. *найомену* на почетку *Беседе на Блаīовесши* (стр. 347).

[87а] У тим *Беседама* читалац ће запазити да нису сви њихови наслови једнаки, ни називи Дамаскина, ни називи догађаја-празника из живота

Рећи ћемо, ипак, као подсетник савременом читаоцу, да у овим *Беседама* нема оне, познате нам у античкој и новијој европској литератури и реторици, сујетне извештачености у речима и обртима, нема „*ш̄ехно-лоīије*“, него има *Тео-лоīије*; нема „ларпурлартизма“, али има лепоте мисли и лепоречивости. Бесeдников језик је и леп и богат; у њему налазимо изразе сеоског, пољопривредног, поморског, климатског итд. језика и речника, уз, наравно, богату библијску, теолошку, философску и монашко-аскетску лексику. Да би савремени читалац могао да с пуним разумевањем прати Дамаскина у његовим *Беседама*, потребна је претпоставка темељног познавања Св. Писма и црквено-библијске књижевности, јер *Беседе* садрже врло честе и јасне анафоре (=позивања) на библијске списе и догађаје, али и често само алузије на њих, при чему Беседник најчешће наводи Св. Писмо слободно, недословно, често парафразирајући, како то уосталом чине и Апостоли и Свети Оци.

У овим *Беседама* свуда је присутно Дамаскиново православно богословље, и посебно сотириолошки значај и димензије његове Христологије и Теотокологије. Док у својој *Доīмаш̄ици* Дамаскин можда некима изгледа теоретичар, овде у *Беседама* он је практични пастир, који са одговорношћу свештенослужитеља и јеванђелског проповедника говори својој пастви, Јерусалимским хришћанима, најдубље тајне Христове вере, наглашавајући истовремено њихов богословски, сотириолошки и морално-етички садржај и значај. У томе је сличан великом Григорију Богослову, као што се уосталом на њега угледао и у песничко--литургијском

Христа и Богородице. Ми смо у нашем првом издању (в. ΘΕΟΤΟΚΟΣ), као и Kotter, следили стање у рукописима, који нису из истог времена, ни од истог преписивача; но јасно је да нису такви наслови изашли испод пера самог Беседника-писца.

тону својих проповеди и својих богослужбених песама. После читања ових *Беседа* можемо разумети сав онај химнички, но и богословско-сотириолошки садржај наших богослужења, конкретно оних на Христове и Богородичине празнике.

Задивљујућа је у *Беседама* љубав Светог Дамаскина према Христу и према Богородици. Он, попут Григорија Богослова, све време је погружен у божанствену *Тајну* Христове личности и Његове кроз Богородицу, у Цркви, Богочовечанске Икономије спасења и нашег у Њему препорођења, обновљења, истинског оживљења за вечни живот, облагодаћења и обожења. То је видно у свим делима Св. Јована, а нарочито присутно у овим његовим *Беседама*, које су бисер не само говорништва и теологије, него и благодатног искуства Православља и његове духовне (=светодуховске) и литургијско-подвижничке културе.

* * *

Тешко је, скоро немогуће, у оквиру оваквог увода дати *синопсис* пребогатог Дамаскиновог ***богословља***. О његовом богословском опиту и опусу написано је доста чланака и студија, али најбољи увид у његову теологију пружају сама његова дела, пре свега *Тачно изложење Православне вере*, затим његове *Беседе* и његове *Песме* (нарочито *Богородични Догматици* на осам гласова).

Дамаскиново богословље сво извире из Светог Писма и Светих Отаца, тј. из живог бића Цркве и њеног благодатног *Светог Предања*. Он се учио *у Цркви* и *од Цркве*, и конкретно, од великих Кападокијаца и Св. Максима Исповедника, а учитељи су му и Св. Атанасије и Кирило Александријски, и Св. Ареопагит и Дамаскинови јерусалимски претходници: Свети Софроније и Андреј Критски. Међутим, Дамаскин није био само „колекционар“ цитатâ и еклектички понављач већ реченога код Отаца, него, како је сасвим правилно приметио отац Г. Флоровски: „Дамаскин је сакупљао и синтезирао не лична мишљења Отаца, него управо живо *Светоотачко Предање*“ (*Визант. Отцы*, стр. 231).

Дамаскиново *богопознање* верни је израз живог благодатног опита Живога Бога, какав је био и опит Св. Апостолâ и Св. Отаца, доживљен у Цркви откривенога Тројичнога Бога. Светотројичко Откривење, јављено у *самоделатном* (αὐτουργική) Оваплоћењу Једнога од Тројице, Христа Сина Божијега, Који је постао Син Човечији, остајући Један и Јединствени Богочовек, јесте живи извор благодатне светлости, која осветљује и испуњује све остале тајне вере, све догмате Цркве. Зато је Света Тројица: Отац, Син и Дух Свети, полазиште свег богословља Дамаскиновог. Одатле полази и произилази сва величанствена, пречудесна, несхватљива, а ипак крајње реална *Тајна Христова*, која се састоји у томе што је Ипостас (=Личност) Логоса и Сина Божијег примила у Себе, и са Својом Божанском природом, несливено али и нераздељиво, сјединила пуну Човечанску природу, *уипостазирала* (=уличностнила) потпунога човека. Тако је Христос постао Истински Човек, као што је остао Истински Бог; Истински Син Човечији, рођен од Богородице Дјеве, као што је остао Истински Јединородни Син Божији, вечно рођен од Оца. При томе и у свему томе је Он исти Један, и Јединствени: Син, Логос, Христос, Господ, Спаситељ, у Којем је „Божанска Природа проникла кроз људско тело и душу, и дала телу и души неизрециво проницање у Божанство, што и јесте Ипостасно (=Лич(ност)но) сједињење двеју природа у Христу“, несливено али и нераздељиво, сходно Христолошкој дефиницији Халкидонског Сабора.

Свети Дамаскин, као што је до краја прихватио и развио Кападокијску Тријадологију, тако је до краја прихватио и развио Халкидонску Христологију, допуњену Максимовим богословљем о две воље и две енергије у Једноме Христу, Једној сложеној из две и у две природе Ипостаси=*Личности* (в. стр. 134/5).

У овој и оваквој *Тајни Христовој* кључно место и улога припада Пресветој Богородици, Чије „име Θεοτόϰος садржи сву Тајну Христовог Домостројитељства“.[88] Христос и Богородица су двојединa тајна јединствене праве вере Цркве (Ὀϱθοδοξίας=*Православља*). Заправо, они и јесу сама *Тајна Цркве*, наравно, уз све Свете — живе на земљи и живе на небу — чланове Цркве. На *тајни* и *догађају* Христовог Оваплоћења од Богородице Дамаскин заснива не само Тајну Цркве, него и свега што је у Цркви, а пре свега Свету Тајну Евхаристије „која собом испуњава сву духовну и натприродну Икономију (=Домострој) Оваплоћења Бога Логоса“ (PG 95,408). На истој тајни и реалности Боговаплоћења он заснива и црквени, светопредањски, Христолошки факт љубавног поштовања и чествовања светих икона.

Видели смо из кратког приказа садржаја три Дамаскинова *Слова о светим иконама*, да је код њега икона у Цркви не само древно предање, и не само сликовита и поучна књига за неписмене, него пре свега, Христолошки факт.[89] Без те христолошке основе и смисла постојања и поштовања иконе у Цркви, што је Св. Дамаскин први, на оригиналан начин, развио и богословски аргументовао, не би била појмљива онаква и онолика борба, и одстрадавање и одстојавање Православне Цркве за свете иконе.

Христос је *Икона* Бога Невидљивога. Човек као живо и словесно биће је створен по тој Живој *Икони*

---

[88] За шире учење Св. Јована Дамаскина о Богородици в. *Прилог 3: О Православној Теотокологији*, на крају.

[89] Опширније о томе в. наш рад, на крају, *Прилог 4: Икона и Оваплоћење*. — Западни теолози углавном наглашавају *дидактички* значај светих икона, и зато не могу до краја да схвате Дамаскиново *христолошко* заснивање православног иконопоштовања. В. нпр. Ch. von Schönborn, *Icône du Christ*, Paris 1986, p. 191-200; *Histoire du Christianisme*, t. 4, p.120-1.

Божијој. И кад је Архетип, Логос и Син Божији, Сâм постао оно што је Његова Слика-Икона, то јест Човек, онда је и могуће и потребно живописати (=сликати) Христа и Богородицу и Свете Боголике и Христолике људе. Благодарећи Христовом Оваплоћењу и Очовечењу, православним иконопоштовањем је високо оцењена и вреднована и сама *Материја*, за коју каже Св. Дамаскин овако: „Не клањам се материји, него се клањам Творцу материје, Који је ради мене постао *Материја* (τὸν ὕλην δι᾽ ἐμὲ γενόμενον), и у материји изволео да се настани, и кроз материју ми спасење извршио; и нећу престати да поштујем материју, којом ми је спасење израђено... Зар није материја, пре свега, сâмо Тело и Крв Господња (у Св. Евхаристији)!... Зато немој ружити и клеветати материју, јер није нечасна (ἄτιμος), него је пуна божанске енергије и благодати“ (*Слово 1,16*). У христолошкој иконологији Дамаскиновој заиста је велики и оригинални допринос његов као православног теолога, богослова и борца за Православље, и на то његово богословље иконе касније су се надовезали Св. Никифор Цариградски и Св. Теодор Студит.

Зато, на крају, подсећамо на оно што је рекао његов животописац, када је и почео Дамаскиново *Житије* богословском темом о човеку као *икони* Божијој, за коју се против иконоборства толико борио Дамаскин. Рекао је, наиме, да Св. Дамаскин, „колико је ону у себи изначалну лепоту божанске иконе преобразио у још лепшу, толико је и о поштовању часних икона написао још узвишеније и светлије“. (PG 94, 477).

+ *Епископ Атанасије*
ð Жича, Крстовдан 2002.

БЕСЕДЕ
НА ХРИСТОВЕ ПРАЗНИКЕ

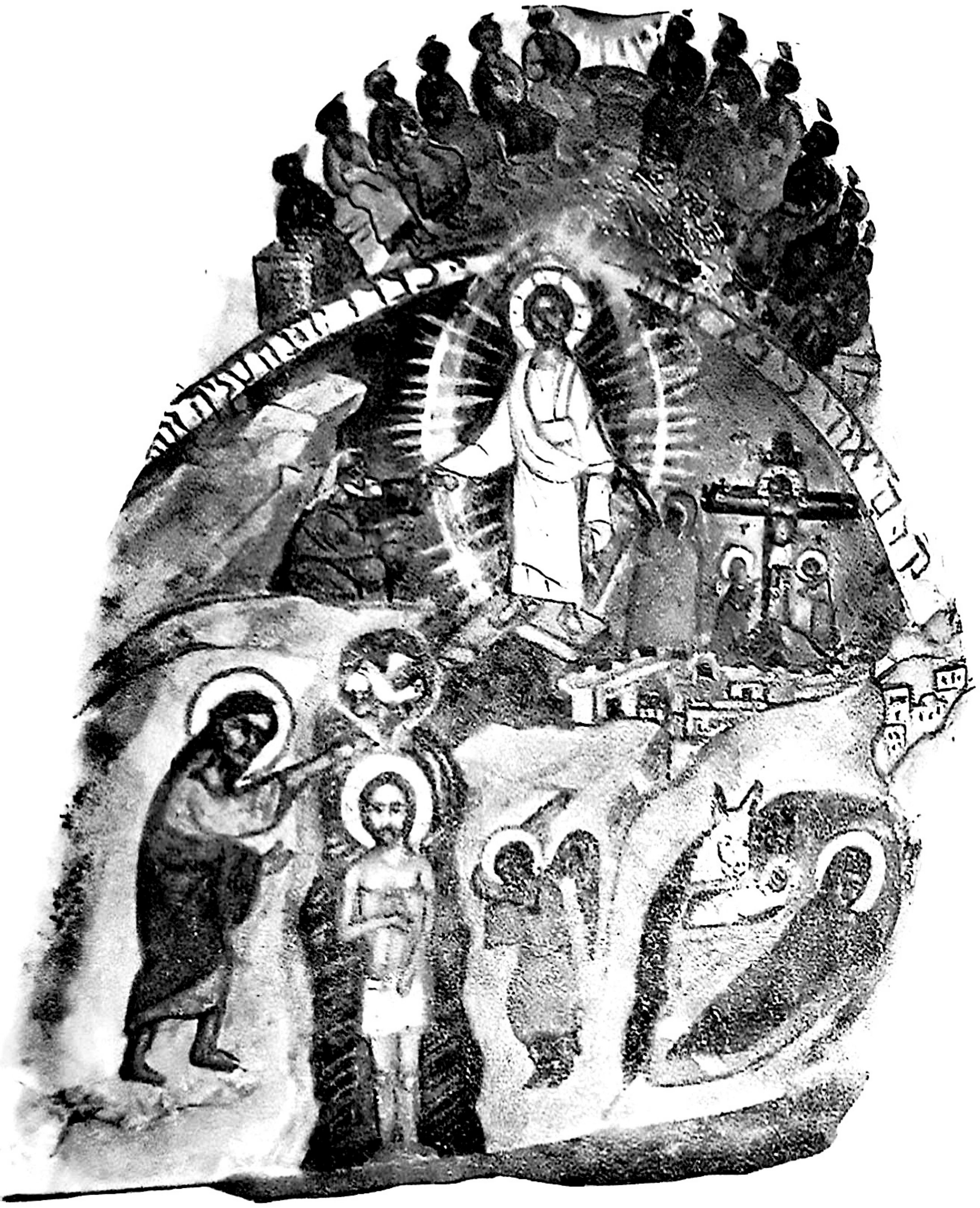

Свеспасоносни* ДОГАЂАЈИ–ПРАЗНИЦИ *Христови:
Рођење у Витлејему, Крштење у Јордану, Распеће на Голготи,
Васкрсење из Гроба, Силазак Св. Духа на Апостоле на Сиону.
(Савремена икона-фреска на камену Манастира Св. Саве Освећеног,
рад м. Јоане, Јерусалим – 2002. год.)

Јована, смиреног и најмањег монаха и презвитера, Дамаскина

Беседа на
СВЕТО ХРИСТОВО РОЂЕЊЕ[1]

1. Када дође пролеће,[2] елементи (=саставн) тела враћају се (својој) обнови. Тада сви људи, улазећи у благорастворење ваздуха (погодног годишњег доба), стичу добро здравље тела. Тада и земља, произрастајући лепоте семења и свакојако цвеће биљака, украшава се и иде

Општа напомена: Све речи у заградама (...) додатак су преводиоца, ради јаснијег поимања текста. Речи пак у угластим заградама [...] налазе се само у неким грчким рукописима.

[1] *Беседа* (Λόγος=Слово) *на Божић*, сачувана је у 72 грчка рукописа (10-18. века); први пут штампана од Софронија (Евстратиадис), бив. Митроп. Леонтопољског, у Νέος Ποιμήν, 3/1921,23-42; најновије критичко издање, на основу 9 најстаријих рукописа (10-13. в.), приредио Византолошки институт у Шејерну (под надзором немачке Академије наука): B. Kotter, Die Schriften des Johannes von Damaskos, t. V: Opera homiletica et hagiographica/Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1988, pp.324-347. — У два рукописа из 14. в., уз наслов (који је у неким ркпс. опширнији), стоји и ово: „*придодато је* (у *Беседи*) *појашњење од Анастасија, Патријарха Теупољског* (=*Антиохијског*), *о ономе што се догодило у Персији*“. То јест, беседник је навео туђи текст о Персијским мудрацима (в. § 7-11 и *напомену* 16). — Постоји стари грузијски и словенски превод ове *Беседе*. Прегледали смо старосрпски превод у ркпс. бр. 272 Патријаршијске библиотеке: *Панагирик* из 1636. г. манастира Св. Николе под Кабларом, л.138-164, и његове варијанте наводимо Мирослављевим словима. — *Беседа* је, и поред сумње извесних проучавалаца и пар друкчијих насловљења у неким ркпс., аутентично дело Дамаскиново, што посведочује и језик и стил (уз извесне неологизме). Славни беседник Јерусалимске Сионске Цркве, „*Мајке свих Цркава*“, Св. Дамаскин, изговорио је ову надахнуту *Реч* највероватније у величанственој Цркви Рођења Христовог у Витлејему, над Пећином у којој је Господ рођен (в. § 15), на сам Празник Божића (25. децембра), вероватно пре 726. г., тј. пре почетка иконоборства, јер тај проблем не спомиње.

[2] Цео овај први пасус посвећен је опису пролећа, и подражава сличан опис пролећа Св. Григорија Богослова у *Беседи на Нову Недељу* (*Беседа*

своме благољепију. Тада и стока, нашавши зелена поља паше, показује добро развијено тело. Тада и (све) врсте птица, летећи и узлетајући на висину, производе многи цвркут, и славуј и ласта кљуном цвркућу брзо-слатко-трепетним гласом, и горе и шуме и дрвеће одјекују крицима. Све се радује и објављује пријатно пролеће слаткојезичним гласима. Тада и пастири, подражавајући птичји род, започињу фрулом сложену (=плетену) музику, и изгоне стада на погодну пашу. Тада и сунце, светло оптичући земљу по долинама и вртовима и пољима, краси најлепшу боју кринова и сваковрсних ружа, и чини да се ноздрве свију испуне миомиром пријатних мириса, и развија гране дрвећа плодног и неплодног, и изводи дивно цвеће из сваковрсног растиња. Тада и земљорадници започињу обраду свога посла, и очекују да њихови напори и трудови буду награђени жетвом. Тада и виноград орезиван, произраста лозе и гроздове, и украшава своју (зимску) наготу. Тада и горе пролистају, и шума густим лишћем скрива младунчад дивљих животиња. Тада и море постаје пловно по мирним таласима, те морепловцима пружа несметану и спокојну пловидбу.

2. Тако исто, када је Господ наш данас (=на Божић) рођен од Дјеве Марије, Он као Пролеће радосно засија свој васељени и [сву твар] поврати обновљењу.

Јн.3,16-18 Јер се данас рађа Божији Син Јединородни, Сјајност
Јевр.1,3 Славе Његове, Обличје бића и вечности Његове, Очев Израз и Реч,[3] кроз Којега је и векове (=светове) створио,
Јн.1, 10; Кол.1,16 кроз Којега је постало све видљиво и невидљиво.

44,10-11); в. наш српски превод и издање: Св. Григорије Богослов, *Празничне Беседе*, Требиње-Врњци 2001, стр. 165-167.

[3] Израз ὁ τοῦ Πατρός ὅρος καί λόγος = *Очев Израз и Реч*, позајмљен је од Св. Григорија Богослова (*Беседе 38*,13 и *45*,9) и сусреће се често у Дамаскиновим *Беседама* (*1. на Успење*, 3 и 8) и у његовом главном догматском делу *Тачно изложење Православне вере* (надаље: ***ТиПв***), 8. — Уместо превода:

Јер је *Лоīос* Очев (данас) неизменљиво ***ūосūао ūе-***
ло од Духа Светога и Дјеве Богородице, и бива Посред- Јн.1,14
ник Бога и људи — Једини Човекољубац. У пречистој 1Тим.2,5
утроби Дјеве зачет је не од воље или похоте или сједи-
њења мужа, него од Духа Светога и од првог Адамовог Јн.1,13
рођења (=првог стварања); и бива послушан Оцу по узетој
нашој и од нас природи (људској), исцељујући нашу Фил.2,8; Рим.5,19
непослушност.

Јер Дух Свети наиђе на Дјеву очишћујући Је[4] и
дајући Јој силу да прими Логосово Божанство, и уједно
да (као девојка) роди. И тада Њу осени Ипостасна (=Лич-
на) Мудрост и Сила Бога Вишњега, Син Божији, Оцу Лк.1,35; 1Кор.1,24
једносуштни, као Божанско семе, и Себи састави од
Њене чедне и најчистије крви тело, одушевљено ду-
шом разумном и умном, првину (ἀπαρχή) нашег (људ-
ског) састава, не семенски него творачки* Духом Све- Рим.11,16
тим. Не да је (зачето) Тело обликовано постепеним дода-
вањем, него је одједном (било) савршено, а Сâм Божији
Логос [и Син] постао је телу Ипостас (=Личност). Јер није
се предпостојећем по себи (телу) сјединио Бог Логос,
него, уселивши се у утробу Дјеве, неописиво је у Сво-
јој Ипостаси створио (ὑπεστήσατο=уипостазирао) Тело[5] из
чисте крви Приснодјеве, одушевљено душом разумном
и умном, узевши на Себе првину људске природе и
поставши Сâм Логос Ипостас телу, тако да: истовреме-

Израз и Реч, могао би доћи и: Очев *Одраз и Израз*; *Мера и Мисао*; *Правило и Лоīика*; *Одређење* (предјел) *и Слово* (=Словљење).

[4] Израз је такође Св. Григорија Богослова, *Беседе 38*,13 и *45*,9: „од Дјеве Која је и душом и телом *ūредочишћена* Духом Светим“.

* οὐ σπερματικῶς ἀλλά δημιουργικῶς=не из семена, него (новим) стварањем. ***Првина*** (ἀπαρχή) значи: *ūрви* и *најбољи* „примерак“ (1Кор.15,20; Кол.1,18; Откр.3,14).

[5] О спасоносној **тајни-догађају** Христовог оваплоћења и очовечења и како је Божанска Ипостас (=Личност, јер *Иūосūас* значи *Личносū*) Логоса – Сина Божијег примила у Себе и **у-ипостазирала** (=*у-личносūнила*) потпуног човека, целокупну људску природу са словесном душом и телом, Св. Дамаскин говори опширно у своме делу ***ТиПв***, књ. 3, 46-71 (в. српски превод: С. Јакшић, Св. Ј. Дамаскин, *Исūочник знања*, изд. „Јасен“, Никшић-Београд 1997. и 2001). — В. и даљи наставак *Беседе*, и ниже *наūомене* 60 и 123 (стр. 128 и 175).

но чим је тело, истовремено је Бога Логоса тело, са душом разумном и умном. Зато Њега не називамо човеком обоженим (ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα), него (Га) исповедамо (=признајемо) Богом Очовеченим (θεόν ἐνανθρωπήσαντα).[6]

Јер, будући по природи Савршени Бог, постао је по природи Савршени Човек — Он Исти, не променивши природу, нити привидним чинећи Домострој (оваплоћења),[6a] него се Телу, снабдевеном душом разумном и умном, које је узео од Свете Дјеве и које је у Њему (=Богу Логосу) добило биће, сјединио по Ипостаси, несливено, неизмењиво, нераздељиво, те јесте и назива се Савршени Бог и Савршени Човек.[7]

Зато, побожно (εὐσεβῶς=православно) исповедајући Христа из две природе и у двема природама — чиме се показује разлика (природâ), — не чинимо од (тог) сједињења мешање (природâ), нити од разлике (природâ) чинимо раздељење. Отуда, Пресвету Дјеву исповедамо ваистину Богородицом (θεοτόκον), јер као што је истински Бог Онај који се од Ње родио, тако је истинска Богородица Она која је Истинитог Бога из Себе родила.[*]

---

[6] Задржавамо овде и свуда надаље реч *исповедамо*, *исповедање*, за превод грчких израза ὁμολογῶ, -οῦμεν, ὁμολογία, јер је то стари словенски и српски израз *исповедам, исповедање* (вере), што ће рећи: *признавање* и *изговарање* срцем и устима Божанских истина које верујемо (Рим. 10,9-10), док *исповедање* својих грехова зовемо у данашњем језику *исповест* (грчки: ἐξ-ομολόγησις). — Односно пак мало ниже наведених израза εὐσεβῶς и εὐσέβεια = *побожно* и *побожност*, они су код Светих Отаца Цркве, нарочито кад су у питању богословско-догматски текстови, истозначни са изразима ὀρθοδόξως и ὀρθοδοξία = *православно*, *православље*. Јер εὖ-σέβειν значи: *добро поштовати*, а ὀρθῶς-δοκέω = *право мислити* (сматрати, веровати) о Богу и Божанским истинама. Словенски превод тих двају израза је: *благочестиво* и *благочестије*, што обично кажемо: *побожно*, *побожност*, тј. *по-Богу* живети/мислити/веровати; и: (имати) *по-Божанској* науци (правилно) схватање/живљење/понашање. — Св. Дамаскин истиче у први план: правилно-истинито-побожно (=православно) *исповедање вере* у Свету Тројицу и у Христа Оваплоћеног (две темељне истине Хришћанства=Цркве=спасења=вечног живота), као битно и веома важно, јер је то „од свих дарова (Божијих човеку) дар најузвишенији" (*Беседа на Преображење*, §6, стр. 120). — В. и *напомену* 145 на стр. 189.

[6a] В. ниже *напомену* 13 (стр. 93).

[7] Изрази: *несливно, неизмењиво, нераздељиво*, и: *Бог савршен* и *Човек савршен*, као и изрази следећег пасуса: *из две природе и у двема природама*, узети су из Халкидонског ороса (IV Васељенски Сабор 451.г.) и сусрећу се често у делима Св. Дамаскина.

Отуда, родивши се (данас=на Божић) Господ и Бог наш, повратио нас је од зиме заблуде и од хладноће обмане (идолске) ка пролећу радости, узевши на Себе наше обличје[8] и обновивши га приликом узимања Тела Фил.2,6-7
Свога (од Дјеве). Јер поневши на Себи све што је наше (људско), али без греха, учинио нас је [љүбављү] усвојеним Јевр.4,15
синовима Оца Свога и санаследницима Царства Свога. Рим.8,17; Кол.1,13

3. Пошто смо, тако, видљиви простор (θέαθρον=позориштє) беседе рашчистили, хајде онда и ми, сабирајући цветове разних ружа, да исту пажљиво саслушамо. Дај, дакле, да изведемо на средину Јеванђелиста Матеја, да рођење Христово добро започевши, подробно изложимо.

А рођење Исуса Христа (вели Матеј) *овако би: Кад је Мати Његова Марија била обручена Јосифу, а пре него се беху састали, нађе се да је затруднела од Духа Светога. А Јосиф, будући праведан и не хотећи Је јавно изобличити, намисли Је тајно отпустити. Но кад он тако помисли, јави му се у сну Анђео Господњи говорећи: Јосифе, сине Давидов, не бој се узети Марију жену своју; јер Оно што се у Њој зачело од Духа је Светога.* Мт.1,18-20

4. Слушај, дакле, јасни исход догађајâ, овде подробно тумачених. Јер нису се просто и залудно збили догађаји о човечанству (=о очовеченьу) Христа Бога нашег, него су сви они: због нечега, и ради нечега, и пуни су тајни. Слушај, зато, јасно сплет тајнû. Заручује Јосиф Марију као муж, да дознавши ђаво безмужно рођење (Христово) од Дјеве, тако случајно (кад сє догоди) промаши (свој) циљ.[9]

---

[*] В. и ***ТиПв*** 3, 1.12/45.56 (текст наведен на почетку *Прилога 3*).

[8] Израз из Фил.2, 6-7: μορφήν преводимо са ***обличје*** (као и превод Вуков и Св. Синода), но тај израз не значи само „облик“, „форму“, него значи *потпуну* прилику људску, тј. *пуну природу* човека, као што у Фил. 2,8: „обличје *Божије*“ (μορφή Θεοῦ) значи: пуну ***природу*** Божију. (В. опширније у нашој студији *Еклисиологија Апостола Павла*, на грчком, Атина 1967, стр. 52).

[9] Још је Св. Игњатије Богоносац почетком 2. века говорио да је Богом било „сакривено од кнеза овога века (=од ђавола) девичанство Маријино и

Чуо си затим Јеванђелиста Луку где говори: *Изиђе заповест од кесара Августа да се попише сав свет. Ово је био први попис за Киринове управе Сиријом. Пописиваху се, дакле, сви људи, сваки у своме граду. А узиђе и Јосиф из Галилеје из града Назарета у Judeју у град Давидов, који се зове Витлејем, јер он беше из дома и племена Давидова, да се запише са Маријом, заручeном за њега женом, која беше трудна.* Лк.2,1-5

Гледај и овде човекољубље Владике (Христа): Имајући као Бог сву творевину уписану,[10] и рекавши Својим ученицима: *Томе се већма радујте што су имена ваша* Лк.10,20 *написана на небесима*, пристао је да Мати Његова буде записана у малене римске спискове, да би нама, који смо себе добровољно поробили творевинама, подарио слободу, и да се наша имена као служитеља Његових запишу и унесу (у вечне књиге) на небесима, да би овај попис био залог васељенског доброг поретка. Зато је и Себи самом допустио да буде записан римском влашћу, ради потврде донoшених закона. Јер царев закон тада бива на снази када сâм цар законодавац први испуњује закон.[11]

И испуњује се речено кроз Пророка, који говори: *У дане Његове засијаће правда и мноштво мира.* Јер кад они иђаху да се попишу, веле[12] да су два народа

Њено рођење Христа“. В. његову *Посланицу Ефесцима* 19,1 (наш превод и издање: *Дела Апостолских Ученика*, Врњци-Требиње, 1999. стр. 239).

[10] Уписану *„у књигу миробитну“*, што би рекао Владика Његош. В. и Лк. 10,20; Откр.3,5; 13,8.

[11] Дамаскин сматра (као и Апостол Павле, Рим.13,1-8) да Христос није деловао политички, још мање као „револуционар“, него је желео светски ред и мир: „васељенски *добар* и *законит* поредак“ (τῆς οἰκουμενικῆς εὐταξίας... τῶν θεσπιζομένων νόμων). (Одавде је вероватно и цар Душан унео одредбу 96. свога *Законика*, по којој и цар има поштовати сопствени закон). — Но Христово *доброзакоње* (εὐνομία=*благозаконије* и васељенско благочиније) није само за „овај свет и век“, него има свекозмички смисао и значај. — В. и *Беседу на Велику Суботу*, §27, и *напомену* 126 (стр. 178).

[12] Следи позивање на апокрифно *Протојеванђеље Јаковљево* 17, 2, у којем (као и у још неким апокрифним списима с почетка Хришћанства), има сачу-

посматрала Дјеву: с десне стране беху радосни духови Пророкâ и Светих, који се радоваху и весељаху Христовом Пс.71,7 рођењу; а други, с леве стране, беху у жалости и плачу — масе демонâ, које оплакиваху своју пропаст, и то свакако с разлогом.

5. Но слушај опет Јеванђелиста где говори: *И би кад они беху онде, испунише се дани да Она роди; и* Лк. 2,6-7 *роди Сина свога Првенца.*

О, парадоксалних (=прєславних) ствари! Творац временâ чекаше природно одређено деветомесечно време (рођења), да не би неко помислио Домострој (оваплоћења) као привидан или као маштарију.[13]

И би, вели, *кад они беху онде, испунише се дани да Она роди; и роди Сина Свога Првенца, и пови Га, и положи Га у јасле, јер не беше места у гостионици.* Лк. 2,6-7 Беше то пусто место (=приграђе Витлејема), и час беше к вечеру, и беше у том месту само малена пећина.

Јер и то је благовољење [Очево],[14] што у малој пећини пристаде да се роди Господар (света) — Несместив нигде, Који има Небо за престо и Земљу за подножје (Своје) — да би човека палог у велики пад и заиста Ис.66,1 посталог пећина разбојничка због измене лика (Божи- Мт.21,13; Јер.7,11

вано и извесних детаља који нису записани у канонским Јеванђељима, нарочито о Богородици. Ти апокрифни списи су одбачени од ране *Апостолске* Цркве, као претенциозне, неаутентичне верзије *целине* Христовог живота и рада, док неки детаљи у њима нису лажни ни измишљени. Јер, ниједна лаж, заблуда, јерес, не бива саткана од потпуних лажи, него се обично лажи компонују са деловима истине.

[13] Тако су у раном Хришћанству јеретици звани *Докети* (и за њима Гностици, Павликијанци, Богумили) сматрали да је Христово оваплоћење, страдање и сав *телесни* Домострој спасења, био само *привид*, *маштарија*, зато што су сматрали да је *материја* зло по себи, па се Бог као чисти дух није могао у њу *отеловити*.

[14] Врло чест израз код Св. Дамаскина: εὐδοκία (τοῦ Πατρὸς), — дословни словенски превод: *благовољење Божије* — потиче из Св. Писма (Пс.50,12; 105,4; Мт.11,26 итд.) и означава најдубљу *добру вољу* Божију (као нпр. у Лк.2,14; Еф.1,5.9; Фил. 2,13; 2Сол.1,11), најинтимније *расположење* Бога Оца према нама људима, пројављено у пуноћи у Христу Очовеченом, Сину Божијем који је постао и Син Човечији (в. Мт.3,12; 12,18; Кол.1,19; Гал.1,15). (В. и *Беседу на Преображење*, § 18). — На другом месту Дамаскин самог Христа Сина Божијег

јег у њему), божанском сарадњом поново просветлио ка блиставијем благољепију (богодане) красоте.[15]

И повојима бива повијен од Своје Матере Онај који Пс.103,2 се Божански одева светлошћу као хаљином, да би разрешио свезе наших многосвезних (=многостегнутих) грехова.

Гледај тајанствено Дјевино рађање! Јер Она порођајне муке није познала, и (болове) што је мајкама својствено — избегла је. Свако пак рађање повређује девственост, и трпи порођајне болове због одговарајуће казне проклетства (Евиног): *у жалости ћеш рађати* 1Мој.3,16 *децу*. А Она — пре рођења и по рођењу остаје Дјева, јер је Рађано (Дете) био Бог.[15a] Она бива Мајка без (порођајног) бола, и Служитељка Рођенога, и самоука Бабица, родивши Онога који је из Ње, изнад Себе саме и натприродно, без болова, и повивши Га, и у јасле положивши.

Вај, потресне ли тајне! У јаслама бесловесних (живо- Пс.17,2 тиња) лежи Бог — Који седи на престолу херувимском, 2Петр.1,8 узводећи (нас) смртнике из бесловесја ка божанском познању. Јер стока (у пећини Витлејемској) представља Господару херувимску свиту (=дворење), изображавајући, како се чини мени и онима који правилно мисле, бесловесност људску: некорисно и мучно служење тварима (као боговима – Рим.1,23.25), и предназначујући призивање

назива „*Очево Благовољење*“ које је Богородица родила (*Беседа 2. на Успеније*, § 3), јер у Њему почива сва предвечна Воља Божија о свету и човеку.

[15] Богати грчки језик Св. Дамаскина тешко се дословно, са истом лепотом израза и стила, преноси на савремени српски, али смо ипак настојали да преводећи не жртвујемо дубину и богатство смисла Дамаскинове Христологије и антропологије. Реч је овде о живој *икони* Божијој = животно-персоналном *лику* Божијем у човеку, као конститутивном језгру људске личности, правог достојанства и вечне вредности, дакле о човековој *боголикости*, која *боголикост*, будући „великим падом“ у грех помрачена и искварена, у Христу Богочовеку се обнавља, васпоставља и већма усавршава, више но што је била у првоме Адаму у Рају. Ово препородно *обновљење*, *пресаздање*, истинска ре-креација (ἀνάπλασις — в. *Бес. на Рођење Богородице*, 5) човека бива, због поштовања човекове слободе, не без самога човека, зато Дамаскин говори овде о ***божанској сарадњи*** (θεϊκῇ συνεργείᾳ) Бога и човека у Христу. Човек пак *сарађује* са Богом најбоље слободном *вером* и *љубављу*.

[15a] В. ниже *Беседу 2. на Успеније*, §2 и тамо *напомену* 46 (стр. 313).

незнабожачких народа ка божанском познању и анђелском благопоретку, који (их призив) чини Господу блискима и усвојенима. Јер пророкујући о томе Исаија, говораше: *Позна во свога домаћина и магарац свога господара, а Израиљ Мене не позна, и народ Мој не разумеде.* Ис.1,3 А бабицом беше представљена Црква из незнабожаца, Еф.3,6-8 пошто је примила рођеног Господа као добро заручeног Откр.18,23 Жениха, и уместо *Салим* бѝ названа *Сион*, у црвену пор- 1Мојс.14,18; Јевр.7,1; 12,22 фиру оденута из Витлејема уместо из Едема, од чедне и пречисте крви Дјевине, које је црвенило хаљинâ од винограда Восора, од истинског Чокота — Христа, обојено Ис.63,1-2 часном и пречистом крвљу (Његовом – 1Петр.1,19). Јн.15,1

И *велику радост* благовести Анђео пастирима, *која ће бити свему народу: јер вам се данас роди Спас, Који је Христос Господ, у граду Давидовом* — Пастир пастирâ Лк.2,10-11 и Пастироначалник и Стадоначалник и Цар и Првак (Πρύτανις=Строитель),* Који ће, установивши словесна стада (Цркве), поставити (им) Своје мудре и истинске пастире (=Апостоле), који ће животе своје добро положити за Јн.10,11-17 овце, као што је Архипастир Христос за све (људе Свој 1Јн.3,16; 1Петр.5,4 живот) положио; и (они) ће стадо водити на духовне паше Царства Небеског, одбијајући и одгонећи од стада вукове штапом гвозденим, тј. потирући их Крсним оружјем, којим је Христос придобио у наслеђе народе Јн.10,9.12; Пс.2,8-9 и крајеве земаљске.

6. Пошто је Анђео то благовестио пастирима и отишао од њих, друга војска Анђелâ дође у пећину, као хор певајући: *Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља.*[16]

---

* В. Јн.10,11.16; 12,1; Јевр.13,12; 1Петр.2,25; 5,4; Мт.2,2; 1Тим.6,15. Све Дамаскинове Беседе натопљене су Библијом. Буквални наводи или алузије из Св. Писма свуда су у њима присутне; зато је тешко назначити сва, директно или по смислу, подразумевана библијска места у његовим *Беседама*.

[16] Лк.2,13-14: εὐδοκία је овде: Божија и људска *добра воља*, искрено и дубоко *расположење*: Бога према нама, нас према Богу и људи међусобно. В. претходну *напомену* 14 (стр. 93).

Слава Ономе који је преславно сјединио вишња створења са нижњима (=небеска са земаљским)!

Слава Ономе који је материјална (бића) са нематеријалнима (тј. људе и Анђеле) складно саставио у једно гозбовање![17]

Слава Ономе који се по благовољењу, (Очевом и Своме), здружио телом са људима.[17a]

Док се то тако свршавало, и сва невидљива и видљива твар од радости играла, са истока заблиста звезда (Мт.2,1-2) надчудесна (=прєчүдна), објављујући рођење Рођенога Наднебеског Цара, Који на земљи свршава потресна и величанствена чудеса. Коју (звезду) видећи мудраци, 4Мој.22 5-24,25 цареви персијски, астрономи, потомци Валамови, и задивљени прејаком светлошћу звезде, прихватише Валамово пророштво: *Засијаће Звезда из Јакова, и устаће* 4Мој.24,17 *Човек из Израиља, и поразиће кнезове Моавске*, тако да због величанствености сјаја необичне звезде по- (Мт.2,2) мислише на Великог Цара, и закључише да ће Он владати великим господством над целом земљом и васељеном.

Но нису они то само из Валамовог пророштва схватили, него су и од другде тачност о Христу Богу нашем дознали, у њиховој земљи, од страшног чуда које се (тамо) догодило.

⁂

7.[18] »Јер када сконча Касандрос* остави сестру Дориаду, (кћер) Пилада, убијенога у Јелади (=Грчкој), коју зажеле Аталос, цар Лакедемоњанâ. И ушавши с намером да спава с њом, она, имајући нож, заби му га у срце, и заклавши га, заузе царство његово. А кад се то догоди, многе захвати страх. Брат пак убијенога, по имену Филип, убојавши се Дориаде, освоји Ахајце, и тамо узевши за жену (сестру) њиховог војсковође Калиопа, звану Алисвида, тражаше да ратују против Дориаде и њеног народа, и бојаху се; јер беше многе напала и све потрла. Јер сви народи око ње, дивећи се лепоти њеној, служаху јој (с намером) еда би с неким од њих ступила у брак. Страх, дакле, сви имађаху од лица њеног.

---

[17] Грчки израз συνευωχεῖν=*гозбовање, заједно бити на гозби*, овде несумњиво означава заједничку Мистичку Вечеру свих Божијих створења, Анђела и људи, и све творевине, у Царству Небеском, тј. Свету Евхаристију=Литургију Цркве, која почиње на земљи и наставља се вечно на Небу. (Лк.22,29-30; 1Кор.10,16-17). — В. ниже *Беседу 2. на Успеније*, § 6, и тамо *нап*. 53.

[17a] Израз ὁμιλήσαντα σαρκί значи овде: *здружио се телом са нама* и *оптио и разговарао*, тј. *сјединио се у телу с нама*, пошто се истински оваплотио и очовечио.

[18] Одавде надаље (§7-11), према запису у два ркпс. из 14. в. (Vatic, gr. 1816; Stuttgarth. phil. 108), Дамаскин наводи текст из дела приписаног Анастасију Синаиту, Патријарху Антиохијском: Τὰ Περσικά. Реч је уствари о грч-

Тада Ахајци одлучише да пошаљу (некога) у Делфе и тамо добију пророштво (χρησμόν=овјет) о томе рату. И отишавши они ка свештеници Евоптији, на Касталијску воду (=извор), питаху да дознају оно зашто су дошли. А она, окусивши изворске мантичке воде, прорече овако: „Једном касније, вели, Неко ће освојити ову многораздељену земљу, и без греха постаће тело; неуморним пак Божанства одлукама (ὅροις) укинуће неизлечивих страсти трулеж; и према Њему ће бити завист од неверног народа, и на висину биће обешен (κρεμασθήσεται =биће распет) као осуђен на смрт; све то пак добровољно ће прихватити да поднесе, и умревши, у вечни живот устаће (брзо)“.

А они, исмејавши је и проклевши је, рекоше: Триклета, питали смо о жени, зар о човеку [ти нешто рекосмо,

---

ком тексту насловљеном Ἐξήγησις τῶν πραχτέντων ἐν Περσίδι, који је узет из *Црквене историје* (данас изгубљене) Филипа Сидита, ученика Св. Ј. Златоуста (5. век). Тај текст је критички издао E. Bratke (*Das sogenannte Religionsgespräch am Hof der Sasaniden* /TU 19,3; NF IV,3/, Leipzig 1899, где се наведени текст налази на стр. 5-9 и 11-19), но ми у преводу следујемо критички текст ове Беседе (изд. B. Kotter), али упоређујемо и Браткеов и понегде га наводимо у [...]. — У српском *Панагирику* из ман. Крушедола (16. век; ркпс. у Музеју СПЦ, бр. 25, л. 171^{б}-176^{б}) налази се већи део овог текста (§8-11), независан од Беседе, назван: Сказаније Афродитиана о бившем чудеси у Персиској земљи о Рождеству Христову.

• Касандрос II, владар македонски, син Антипатров, живео око 358-297. године пре Христа.

који је дошао из Македоније]?[19] А она им рече: „Непобедива времена почела су настајати; јер и она и он и људи са њиме све ће победити“. А они изруживши пророчицу отидоше, и пређоше у Атинин храм (=жртвєник); и ставивши себи ткано свештеничко платно и свечану порфиру, сами приступише и уђоше. А јерија Ксантипа, разљутивши се, рече им: У зао час уђосте овде, дрски неуредници! Они пак (наљутивши се) изружише и њу, говорећи: Недостојна сваке части, туђа свештеничког понашања, вређаш порфиру коју су богови дали царевима, којом част и славу стекоше они који је носе; престани говорити неподобштине, надувена и горда! А она им рече: То нисте мени, него сте пре неувредљивим [боговима] принели. Ипак, добивши (ово) поуздано мантијско пророштво, идите: „Јер неки човек млад,[20] будући јаки пород постеље мешане, Првак (=Промислитєль) Бога Непобедивог, имајући непобедиву снагу, бескрајни свет као јаје (=гнєздо) окруживши, све копљем побеђује“. А они пљунувши је [и много ружнога на богове рекавши],[21] отидоше, говорећи: Нећемо (иначе) користити себи, ако не одемо ка Аполону Красном и Великом.*

И дошавши у Аполонов храм (=трєбиштє), рекоше молећи: Победници и чисти, угодни богови, зашто тако чините слугама својим, који траже да се победи женски рат? Уместо рата, рат нам уводите. Немојте тако, бесмртни богови, истински господари [који сте нам највеће материјалне дарове дали, него дајте (реците) нама слугама: Шта ће се десити?]. И одједном изиђе глас невидљиво (говорећи) овако: Окренувши се троножац трећи окрет, пророчица *пиҭује*;* јер трострука је њихова. Неки небопослани светлоносац (ἑωσφόρος=даница), **дошавши усред алавастра обитава утробу девојке свезе себи обликујући**; а име је њено двапут седамдесет шест;[22] који ће владавине (=кнежевине) и свако наше свештено место (=жртвиштє) срушити, и на врху славне мудрости истаћи (=промєнити) сваке славе похвалу.« Они пак чувши то, отидоше са жалошћу [и ништа нє успєшє].

---

[19] Три грчка рукописа (и стари српски превод) и издање Bratke-а имају овај текст у [...].

[20] Следимо овде јаснији текст ркпс. Vatic. gr. 555 (11.в.) и издања Bratke-а, наспрам нејаснијег избора Kotter-овог издања.

[21] Овај и следеће додатеке у [...] има само ркпс. Vatic. gr. 555 (11.в.) и издање Bratke-а.

* Митолошки грчки бог светлости, син Зевса и Лете, рођен на острву Дилосу, са многим епитетима, од којих су најчешћи Феб (=Лепи) и Велики (Φοῖβος καὶ Μέγας).

8. »А Кир, цар Персијанаца, [зналац сваке побожности], храм начини [Хери, који је иза царских дворова], и постави у њему кипове богова, златне и сребрене, и украси га камењем скупоценим. У оне пак дане, као што написане таблице (=књигє) уче, када цар уђе у храм да добије разјашњење (својих) снова, рече му свештеник Прупипос: Честитам ти, царе, Хера је зачела! А цар, насмешивши се, рече му: Зар ће мртва зачети? А он рече: Да, Умрла је оживела, и живот рађа. А цар (рече): Шта је то, објасни ми? А он (рече): Заиста, господару, у прави час си дошао овде; јер сву ноћ кипови (богова) играху коло, и мушки и женски, говорећи једни другима: Ходите да се радујемо са Хером. И веле ми: Хајде, пророче, и честитај Хери, јер је завољена. А ја рекох: Од кога је завољена, кад је нема?[23] Они рекоше: Оживела је, и више се не зове Хера, него Уранија (=Небеснаја). Јер велико Сунце (Хелиос=῞Ηλιος) заљуби њу. А женске (тј. кипови жена) говораху мушкарцима, као тобоже понижујући ту ствар: Извор (Πηγή) је ова завољена, зар је Хера? Градитеља (=дрводељу) је заручила Хера. [И рекоше мушкарци]: Да је с правом названа Извор, то прихватамо, али њој је име Мирија (Μυϱία/Μαϱία),* која у утроби као у пучини носи мироводни брод (μυϱιάγωγον δλϰάδα=брод који носи мирисе). А тај Извор треба овако схватити: јер извор воде свагдаизвире (ἀεναΐζει) извор духа, имајући само једну рибу, удицом Божанства хватану, сав свет као у мору проходећи, својим телом (σαϱϰί=месом) храни. Добро рече: Градитеља (=дрводељу) она има,[23a] али не из порођаја који рађа градитеља. Јер овај рађани Градитељ, Син (Првог) Архитекте (Τεϰτονάϱχου=дрводељеначелника), изградио је триипостасни (τϱισυπόστατον=трисаставни) свод небески свемудрим вештинама (=художествији=*уметностима*), ово тристамбено обиталиште (τϱιϰάτοιϰον στεγότιδα =трижитељни храм) речју саградивши.

---

* Тј. пророкује као Питија. Старосрпски превод: Пророчица, погледавши у дубину, одговори.

[22] То је 2x76=152, што је збир *слова=бројева* имена Дјеве Марије: Μʹ+αʹ+ϱʹ+ιʹ+αʹ=40+1+100+10+1=152. — Претходних пак 9 речи (које смо подвукли **болдом**), у 8 најстаријих коришћених за критичко издање рукописâ, писане су скоро у сваком различито, јер се ради о *пиҭијском*, мантијском, вишесмисленом пророштву. Наш превод настоји да задржи ту амбивалентност. — Старосрпски превод (који следује други предложак) има: Дође милости ради, да сє усели у дєвствєну утробу, и да прође (=изађе) сачинивши заповєст (!) сєби.

[23] Читање *„кад је нема“* (ἡ μὴ οὖσα) чини се умеснијим, а имају га 3 ркпс. и издање Bratke-a; Kotter-ово издање даје предност варијанти осталих рукописа (са којих је и старосрпски превод): *„кад је моја“* (ἐμή ἐστιν), али наставак текста тражи смисао: *„кад је нема“* (јер је умрла).

9. И остајаху кипови спорећи о Хери и Извору, те једногласно рекоше: Када сване дан сви и све дознаћемо објашњење. Сада, пак, господару, сачекај остатак дана. Јер ће свакако ствар имати савршено разјашњење (=откривење); јер ово што се појавило, није нешто тек случајно. И док је цар тамо остао и посматрао кипове, аутоматски су почеле свирачице (=свиралнице) да ударају у гитаре (=прегудилнице) и музе да певају, и оне што беху унутра четвороножне (животиње) и птице сребрно-златне, свака да одаје свој глас. А цар се устрашио, и сав испуњен страхом хтео је да оде, јер није подносио буку (=метеж) тог аутоматизма. А вели му свештеник Прупипос: Сачекај, царе, јер дође потпуно откривење, које је Бог богова изволео да нам објасни.

---

* Рукописи имају варијанте: и Μυϱία и Μαϱία.

[23a] Вероватно алузија на дрводељу Јосифа, заручника, али не и стварног мужа Дјеве Марије (Мт.1,18; 13,55; Лк.1,27).

Док је пак то тако говорено, отвори се кров храма, и сиђе Звезда светла, и стаде изнад ступа (тј. кипа) Извора (=Хере), и чу се овакав глас: „Госпођо Изворе, Велико Сунце посла ме да ти јавим, и уједно послужим ти око порођаја, чинећи неупрљан брак с тобом, која си постала мајком Првака свих војски (τῶν ταγμάτων=свих чинова), будући невеста троимените монократорије (=јединодржавија);[24] а назива се то бесемено Дете — Почетак и Крај (Ἀϱχή καί Τέλος=Начело и Конец), *Почетак* спасења, а *Крај* пропасти". И када је тај глас изречен, сви кипови падоше на лице и разбише се; једино стајаше Извор (=Хера), на којој се појави чврста (=стојећа) круна царска, имајући на себи од жара и смарагдног камена звезду сливену, и изнад ње стајаше звезда (=даница).

И одмах нареди цар да доведу све мудре знакотумаче, колико их беше под царством његовим. И када гласници трубама пожуриваху, дођоше сви у храм. А када видеше звезду изнад Извора и круну звездокамену, а идоле на тлу разбијене, рекоше: „Царе, Корен божански и царски израстао је носећи Печат (χαϱακτῆϱα) небеског и земаљског Цара. Јер Извор Карије (=Марије)[*] кћер је Витлејемке, а круна је царски облик (τύπος=образ), а звезда је небеска порука, на земљи чудесно јављена (=чудодејствована); из Јуде устаде царство, које ће укинути све спомене (τά μνημόσυνα) Јудејâ. А то што су богови пали на тло — дошао је крај њихове части (=поштовања). Јер Онај који је дошао, будући старијег достојанства, како ће скоројевиће у истом оставити? Зато сада, царе, пошаљи (посланике) у Јерусалим, јер ћеш наћи Сина Свецаревог, телесно у телесном наручју женском ношенога.“

---

[24] Ркпс. Vatic. gr. 555 (11.в.) и издање Bratke-а имају: „невеста *троимените монократорије* [и једнобоштва]", док Kotter-ово издање (и старосрпски превод) има: „*троименита невеста* монократорије". Ми смо узели прво читање, где се „*троименита монократорија*" односи вероватно на (Свето)*Тројичну Једновладавину* [и Једнобоштво]. Но такође је могуће и друго читање, где се „*троименита невеста*" односи на *троструко девичанство* Богородице Невесте: јер је Она и ***пре*** рађања и ***у*** рађању и ***после*** рађања — Дјева.

[*] У рукописима имају варијанте оба имена: и Καϱίας и Μαϱίας.

10. А звезда остаде изнад Извора, званог Уранија (=Небесниjа), док не пођоше (послани) мудраци, и (тада) са њима пође на пут. Цар пак Персијски, ништа не доцнећи, нити уопште чекајући, дозвавши потчињене му цареве мудраце, посла их са даровима на поклоњење Новорођеноме Цару, који (тиме) привођаху првину незнабожачких народа (Христу).«

А ови (мудраци), чинећи путовање годину одређених дана, достигоше у Јерусалим, и питаху говорећи: *Где је (Ново)рођени Цар Јудејски*? Јер дођосмо да Му се поклонимо. *Јер видесмо звезду Његову на Истоку, и дођосмо да Му се поклонимо. А Ирод цар чувши то, уплаши се, и сав Јерусалим са њим. И сазвавши свештенике и књижевнике народне, распитиваше се код њих где ће се Христос родити. А они му рекоше: У Витлејему Јудејскоме; јер је тако написано преко Пророка: И ти Витлејеме, земљо Јудина, ни по чему ниси најмањи међу кнежевима Јудиним; јер ће ми из тебе изаћи Вођа, Који ће напасати народ мој Израиља. Онда Ирод, тајно дозвавши мудраце, сазнаде тачно од њих време када се јавила звезда.* Мт.2,2-7 А они му рекоше да има година дана данас како гледамо звезду и, док чињасмо путовање, довде смо њоме доведени. Јер Ирод тражаше да дозна време рођења Христова, не као да хоће да (Му) ода почаст, него намеравајући да Га убије.

»И тражаху Јудеји од мудрацâ (да дознају) оно што ће се догодити, и зашто су дошли. И рекоше мудраци: „Којега називате Месијом, родио се“.[25] А Јудеји се збунише, и не усудише се противречити им. Него им говоре: Заклињемо (вас) небеским Судом (Δίκην=Правдом), реците нам: Шта сте дознали? А они им рекоше: Болујете од неверја, и нити ћете са заклетвом, нити без заклетве веровати, [него ћете следити своме бесавесном циљу]. Јер Христос, Син Вишњега, родио се, укидајући ваш Закон и синагоге. А они, међусобно се договоривши, замолише их да приме дарове (и) прећуте ово у земљи њиховој, да не би било одступништва међу њима. А ови рекоше: Ми смо у част Његову донели дарове, да проповедамо што се догодише чудеса велика у земљи вашој кад се Он рађао, а ви говорите да узевши поклоне (=мито) сакријемо оно што је објављено од Небеског Божанства и да презремо наредбе нашега цара? А они, уплашивши се, веома много их молише, па их отпустише. Ови пак (=мудраци) изиђоше из Јерусалима и дођоше тамо где су послани (=у Витлејем), а звезда им показа Царско Дете (τό Δεσποτικόν Βρέφος=Владичанског Младенца).«

---

[25] Јеврејска реч ***Месија*** (מָשִׁיחַ=*Машиах*), на грчки је тачно преведена са **Χριστός**=*Помазаник* Божији. Име ***Христос*** никако и ни у ком случају не може бити изговарано *Христ*, јер је тиме битно осакаћено то Свето

И видеше Родитељку и Рођенога, и *отворивши ризнице своје*, *поклонивши се* до земље *принеше Му даре*: *злато и тамјан и смирну*: злато — као Цару, тамјан Мт.2,11 — као Богу, смирну — као Смртном. Тада се испуни речено преко Пророка: *Цареви Арапски и Савски принеће даре; цареви Тарсијски и острва даре донеће; и* Пс.71,10.15 *даће Му се од злата Арабијског*.

11. »А мудраци рекоше Дјеви: „Како се зовеш, прехвална Мајко? — А она рече: Марија. — А они: Одакле потичеш? Из ове, вели, Витлејемске земље. — [Они пак]: Ниси ли имала неког мужа? — Она рече: Само сам обручена, био је (то) предбрачни символ (ради изображења брака). — А мудраци ће Њој:[26] Мајко над мајкама, сви богови

Име и његов пуни садржај и *смисао*. (В. нашу књигу *Христос а не Христ*, Требиње-Н. Сад-Врњци, 2002).

[26] Два рукописа (*Атински* бр. 2433 из 13. в., и *Лионски* бр. 625 из 12. в.) имају овде следећи додатак (који Kotter ставља у подтекст): „Од којег си рода, кад

персијски прославише Те. Похвала Твоја је велика, јер си надмашила све славне жене, показала се царскија од свих царица!“

А Дете сеђаше на земљи, започевши [замало, како је Она говорила] другу годину, имајући делимично лик (χαρακτῆρα=начертаније=*црте*) Родитељке. Она пак беше висином малога раста, а телом младолика (τρυφερόν), боје као зрелога жита (σιτοχροοῦσά πως), и прелепе косе, везане око главе. А они, имајући са собом [способног] слугу живописца, (који их наслика), понеше слику Њих обоје у (своју) земљу; и поставише (је) у свој храм да јој се клањају сви, написавши овако на златним таблицама: „У с неба палом храму Зевса Хелија (=Сунца), Богу Великом Цару Исусу, Персијска држава (ово) постави“.

Узевши пак мудраци Дете Исуса у своје наручје, сваки појединачно, и [целивавши Га] поклонише Му се, и рекоше: Теби Твоје љубочествујемо (φιλοτιμοῦμεν=с љубављу част одајемо), Небомоћни Исусе! Не би се (иначе) добро управљале неуправљиве ствари,* да Ти ниси дошао. Не би се другачије здружила вишња (бића) са нижњима (=горња са доњим), да ниси Сâм сишао.[27] Јер је то приличило Твоме мудром методу (=снисхођењу), [Владико], да се побуњеници, вешто обрате (μεθοδεῦσαι) у оваквом телу, Твојим рађањем. — Дете пак смејаше се и радоваше похвалама мудраца. Затим, поздравивши се са

си Таквога родила? А Она (рече): Од рода сам царског и свештеничког, потомак сам Давида и Арона, а од корена (=племена) Јудиног, кћи Јоакима, и пород Ане.“

* Израз Οὐ καλῶς ἐδιοικοῦντο τὰ ἀδιοίκητα=*Не би добро управљале се неуправљиве* (стварӣ у животу), старосрпски преводи са: не добрѣ жити хотѣхꙋ жител'ствꙋ̑емаа, вероватно подразумевајући под διοικῶ и διοίκησις појмове *управе* (=режима, владања), начина *живљења* и *животног понашања*, тј. *владања* (и собом и другима) у заједници-друштву-држави-свету (слично в. ниже у *напомени* 149).

[27] У тексту код Bratke-а овде је још додато: „Јер не би толико успела служба (=посао) да неко пошаље слугу, као кад сâм он дође; нити цар, шаљући у рат сатрапе (=слуге), колико када сâм пође (у рат)“.

Мајком, и Она њих почаствовавши а они Њу прославивши, вратише се у место где су одсели.«

»Причаху међусобно (мудраци) догађаје о Детету, и како им се Оно чињаше. Први од њих рече: Ја Га видех као Дете (νήπιον=Одојче). А други: Ја Га, вели, видех Младића од тридесет година. А трећи: Ја Га видех Старца остарелог.[28] И док се они чуђаху промени изгледа Детета, настаде вече и дође им блистајући Анђео, страшан изгледом, говорећи им: Брзо изиђите одавде, да не би доживели неку замку (=заседу). А они са страхом рекоше: А ко то, божански војсковођо, спрема заседу овако великом посланству? А он рече: Ирод, [цар Јудејски. Него брзо устаните и идите у миру, спасавши се].« Чувши то мудраци, и *примивши заповест* од Анђела, узајахаше снажне коње, и *другим путем отидоше у* Мт.2,12 *земљу своју*.

⁂

12. *А кад отидоше* мудраци, *јави се Анђео Господњи Јосифу*, говорећи: *Устани, узми Дете и Матер Његову па бежи у Египат, и буди онамо док ти не кажем; јер ће Ирод тражити Дете да Га погуби. И уставши* Јосиф истога часа *сиђе у Египат* са свим домом, по речи Анђеловој, *да се испуни речено преко Пророка: Из Египта дозвах Сина Мојега. Тада Ирод, видећи да* Мт.2,13-15; Ос.11,1 *су га мудраци преварили, пославши* сатрапе (=слуге) *поби сву децу по Витлејему и по свој околини његовој од две године и ниже, по времену које је тачно дознао* Мт.2,16 *од мудраца*".

Дошавши (Иродови војници) у Гаваон и у Раму и Рахиљ, градове племена (=колена) Венијаминова, погубише сву децу њихову. Јер племе Венијаминово коцком доби (у наслеђе) земљу близу удела Јудиног; и градови њихови (=Јудини) такође: Витлејем и Јевус, а то је Јерусалим; и такође градови Венијаминови: Гаваон и Рама и Рахиљ, једни и други градови, Јудини и Венијаминови, међусобни су блиски.[29] *Тада се испуни речено преко Пророка Јеремије: Глас у Рами чу се, плач и ридање и нарицање много; Рахиља оплакује децу своју, и неће* Мт.2,17-18 *да се утеши, јер их нема.*

---

[28] Ова три узраста Христова: *Дете*, *Младић*, *Старац* (=Стари данима), како се Христос као Син Божији и Син Човечији често и иконопише и фрескопише, означавају да је Он *Вечни*, Сввремени: *Алфа* и *Омега*, *Почетак* и *Средина* и *Свршетак*: Који *беше*, Који *јесте* и Који *долази* (ср. Дан. 7,9-14; Откр.1,8; 22,13: Св. Максим Исповедник; Св. Симеон Нови Богослов).

[Но да видимо разлог, и умом испитамо циљ, зашто је Јеванђелист овде споменуо Пророка, који говори: „*Глас у Рами чу се, плач и ридање и нарицање много; Рахиља оплакује децу своју, и неће да се утеши, јер их нема*“.]*

13. Знате сви ви да је Јаков имао дванаест синова. Од прве му жене Лије шест: Рувима, Симеона, Левија, Јуду, Исахара, Завулона; од друге му жене Рахиље два: Јосифа и Венијамина; од Вале, слушкиње Рахиљине, два: Дана и Нефталима; а од Зелфе, слушкиње Лијине, 1Мој.29, 32-35; 30,1-24 два: Гада и Асира. Од њих настадоше дванаест племена (=колена) Израиљевих, и добише називе по броју тих дванаест Патријараха.[30]

14. *А беше неки човек левит, који живљаше у подножју горе Јефремове,*[30a] *и узе себи за жену иночу из* Суд. 19,1-3 *Витлејема Јудиног.* И пође иноча (=посадница) његова од њега у дом оца свога у Витлејем Јудин; и би тамо четири месеца дана. И уста муж њезин из подножја горе Јефремове, и дође у Витлејем Јудин, да поврати иночу своју себи. И гле, боравивши у дому оца жене своје пет дана, у подне устаде да се врати опет на пут свој. И *дође насӣрам Јевуса* — то је Јерусалим, — и са њим два магарца натоварена, и иноча његова, и момак његов са њиме. И дан беше веома нагао (заласку), и иђаху; и сунце им зађе кад беху код Гаваона, који је наслеђе Венијаминово; и скренуше онде да преноће; и уђоше и седоше на тргу (=стагну) града, и не беше нико ко би их примио у дом свој.

---

[29] Ис.Нав.18,11.21-28. Витлејем, град Јудиног племена, налази се десетак км југозападно од Јерусалима, а испред њега је место Рахиљино, где је и гроб њен, док су Рама и Гаваон, градови племена Венијаминовог, нешто мало даље и северније од Јерусалима.

* Три најстарија рукописа (и старосрпски превод) имају ову реченицу у [...], коју издавач Kotter ставља у под-текст, али она представља логички прелаз на даљи ток беседниковог излагања, те смо је зато и навели.

[30] Грчка реч Πατρι-άρχης (јевр. הָאָבוֹת =*Ха-авот*) = *Патријарх* значи: *прво-отац, родоначелник*; данас значи *Поглавар* (=Првак – осталих *отаца*).

[30a] Јефремова гора је део Самарије, која се налази северније од Витлејема и Јерусалима, између Јудеје и Галилеје.

И гле, човек неки старац, који долажаше из поља свога увече, и тај човек беше из горе Јефремове и беше дошљак у Гаваону, док људи онога места беху синови Венијаминови. И подиже (човек) очи своје, и виде човека путника на тргу града, и рече му: Где идеш и одакле долазиш? А он рече: Пролазимо ми од Вителејема Јудиног до подножја горе Јефремове; ја сам оданде и дођох овде да преноћим с пута, и нема ко да нас прими као странце;* мада имам сламе и хране на магарцима својим, и имам хлеба и вина мени и мојој иночи и момку довољно, и нема шта да нам недостаје. И рече му старац: Ипак нећете преноћити на тргу (=на стагну). И уведе га у дом свој и начини места магарцима његовим, и они опраше ноге своје и једоше и пише.

Док се они весељаху, гле, људи из (тог Венијаминовог) града, синови безаконикâ, опколише кућу, лупајући на врата и говорећи старцу: Изведи човека којег имаш овде, да га познамо. И изиђе пред њих човек, домаћин куће, и рече: Браћо, немојте зла чинити човеку који је ушао у дом мој, нити учините на њему то безумље. Ево ћерке моје девојке, и иноче његове, извешћу њих, и понизите њих, и учините са њима оно што се чини добро очима вашим. И узе човек путник своју иночу и изведе је њима напоље; и познаше је, и изиграваху је сву ноћ до јутра, и (потом) одаслаху је. И дође жена у зору, и паде пред врата дома, где беше заноћио муж њен, и (ту) умре. И устаде муж њен ујутро, и отвори врата дома, и изиђе да иде путем својим; и гле жена иноча његова лежаше крај врата куће. И рече јој: Устани, и да идемо. И не беше у њој гласа, нити слуха. И узе је (мртву) на магаре, и отиде у земљу своју. И узе мач свој и ухвати иночу своју, и исече (=растеса) је на дванаест делова, и посла их у све крајеве Израиља. И сваки који ово виде, би у кукњави. Суд.19,1-30

---

* Израз ὁ ξενοδοχῶν (=који прима-угошћује странца) старосрпски преводи са странствујеј нас. У српским и руским манастирима се и до данас може чути назив за *госӣионицу*: странопри(је)мница.

И устадоше сва племена Израиљева против племена Венијаминова, тражећи безаконе људе да погубе. Али они не прихватише, него изишавши из Гаваона спремише се за бој. И сукобише се сва племена Израиљева са племеном Венијаминовим, и паде првога дана од синова Израиљевих двадесет две хиљаде. И после тога одлучише синови Израиљеви да не превиде ту неправду, и сабраше се опет за битку на истом месту. И изиђоше синови Венијаминови у сусрет њима у Гаваону другога дана; и паде од синова Израиљевих још осамнаест хиљада. И изиђоше синови Израиљеви у Ветиљ пред Господом, и плакаху пред Њим плачем великим и веома јаким. И услиша Господ глас њихов, и рече им: Изиђите још једном (у бој), јер ћу их сутра дати у руке ваше. И узиђоше синови Израиљеви на синове Венијаминове трећега дана, и сукобише се код Гаваона, још једном и једном; и учинише заседу око града; и када јекну велики рат, побеђени бише синови Венијаминови и истребише се сасвим, од малога до великога њиховога. И опколише синови Израиљеви, и освојише градове њихове, и спалише их огњем; и погибе племе Венијамина, сина Рахиљиног, сасвим онога дана. Суд.20,1-48

Зато је, дакле, и овде Јеванђелист споменуо Рахиљу, која оплакује децу своју, указујући на (то) пророштво. Јер, као што се у оно време истреби племе Венијамина, сина Рахиљиног, тако би и (сада) овде (у Витлејему), и уништи се сваки узраст деце од две године и наниже, као што вели и Јеванђелист: *И не хтеде се* (Рахиља) *утешити, јер их нема*.

Јер оно: *глас у Рами чу се*, речено је да се чуло *узвишеним* гласом, јер *Рама* значи: нешто *високо*, тако Јез.20,28
да: *глас у Рами чу се*, речено је уместо: *глас у високој проповеди чу се*. Јер заиста, *до крајева васељене* одјек- Рим.10,18
ну Апостоловим гласом у високој проповеди убијање деце (Витлејемске од стране Ирода), и чу се с краја на крај васељене.[31]

⁂

15. Ми, пак, празнујмо данас како доликује, и почаствујмо Христово Рођење, и светлорадосно ускликнимо, са Пастирима песмама похвалимо, са Анђелима у хору певајмо, и са Мудрацима поклонимо се Рођеноме Богу нашем. И благодарност (одајмо) Дошавшему *у своје* као туђинац (ἀλλοτρίως=странообразно), јер је странца Јн.1,11
(=човека) прославио.

Њему слава са Беспочетним Оцем, и Светим и Животворним Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.[32]

---

[31] Рукопис Vatic. Palat. gr. 35 (из 10.в.) овде на крају додаје: „*Ово су, дакле, страшне повести о богоносним Мудрацима и о Деци* (Витлејемској)". — Кости побијене Христа ради Витлејемске Деце — Првих Мученика Хришћанских — сахрањене су близу Пећине Витлејемске, крај Храма-Базилике Христовог Рођења у Витлејему где је од 4. века до данас Православни манастир Јерусалимске Патријаршије, који је, Храм и Манастир, недавно био 42 дана (30.март–10.мај 2002.г) изнутра окупиран од наоружаних муслимана Палестинаца, а споља опкољен од Израелске војске.

[32] Библијски и црквено-богослужбени израз: „*сада и увек и у векове векова*" (неки то скраћено преводе: *и кроза све векове*), није тавтологија него је језички израз духовног искуства: предокушаја вечности, есхатолошког надилажења сваког временског одређења и ограничења. То је остало и у нашем народном говору као израз: *и во вјеки вјеков*, или: *вавек века*.

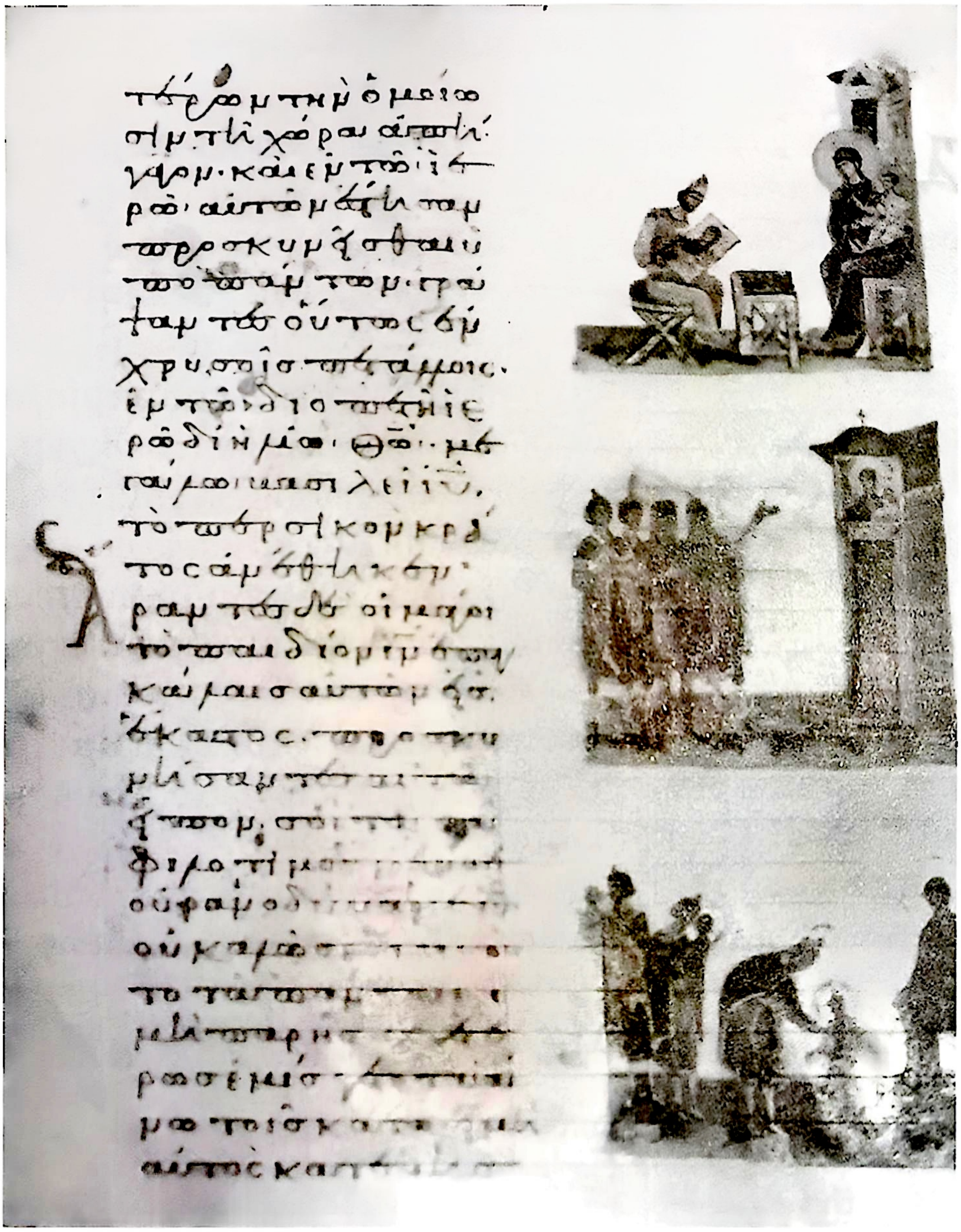

Персијски Мудраци** на **поклоњењу Новорођеноме Христу** у **Витлејему
(рукопис Јерусалимске Патријаршије бр. 14, из 11. века
са Дамаскиновим *Беседама*, л. $98^{б}$)

Блаженог [оца нашег] Јована монаха и презвитера, Дамаскина

Беседа на [Преславно] ПРЕОБРАЖЕЊЕ ГОСПОДА И СПАСА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА[33]

1. Ходите да данас светкујемо, о богољубиви саборе!

Ходите да сапразнујемо са празникољубивим Силама (Небеским), јер су (и) оне овде дошле да са нама празнују.

Хајдете да устима као милозвучним кимвалима кличемо! Пс.150,5

Ходите да духом заиграмо (од радости)!

---

[33] *Беседа* (Λόγος=Слово) *на Преображење* сачувана је у 77 грчких рукописа (од 10-16. века), а од 16.в. до данас више пута је штампана (такође у Migne, PG 96, 545-576); најновије критичко издање /на основу 6 ркпс. из 10-11. в./ је већ поменуто B. Kotter-a, t. V, p. 436-459. Превођена је на грузијски и арапски, и на словенски и старосрпски; налази се у два Хиландарска рукописа: бр. 458, л. 269ид. из 14. в. и бр. 649 из 17. в., као и у рукопису ман. Ораховице, бр. 55, из 1538. г. (=Музеј Срба у Хрватској, Депозит СПЦ, бр. Р-75), л. 477^{6}-491, који је, према В. Мошину, молдавске редакције; њега смо прегледали и разлике дајемо Мирослављевим словима. (Савремени српски превод објављен је у *Видослов*/Епархија Захумско-Херцеговачка и Приморска, Требиње, бр.3/1994,3-15). — Беседа је говорена на сам Празник Преображења (6. августа) на гори Тавору, како се то види у § 16 (в. даље *напомену* 64). Одржана је иза година 726-730, када је почео прогон Цркве од царева иконобораца (в. даље § 6 и *напомену* 50). — Ова величанствена Беседа изобилује свим богатствима православног библијског, јеванђелског, апостолско-светоотачког и црквено-литургијског богословља и красноречја. Од Дамаскинових може се поредити са *Беседама на Велику Суботу* и на *Успеније Богородице*. Беседу је често цитирао Св. Григорије Палама и остали православни исихасти Свете Горе и Балкана.

Јер коме је (ово) Празник и Свечаност? Коме весеље Пс.14,5 и радовање? — Онима који се боје Господа, који служе Тројици (Светој), који са Оцем Сина и Духа Савечног поштују; који душом и мишљу (=умом) и устима исповедају[34] Једно Божанство у Трима Ипостасима (=Личностима) нераздељиво познавано; онима који познају и говоре Христа Сина Божијег и Бога, познаванога као једну Ипостас (=Личност) у двема нераздељивим и несливеним природама и њиховим природним својствима.[35]

Нама (хришћанима) је весеље и свака радост праз- Прем.8,16 нична. Нама Христос празнике усаврши, *јер нема ра-* Ис.48,22 *дости безбожнима*. Одагнајмо облак сваке жалости, која ум помрачује и не допушта му да се уздигне у висину. Пренебрегнимо све земаљско; јер *наше живљење* (τὸ πολίτευμα)[36] није на земљи. Ум ка *небу* уздигнимо, Фил.3,20 *одакле и Спаситеља Христа очекујемо Господа*.

2. Данас је (на земљи) бездан неприступне Светлости!

Данас на гори Тавору Апостоле обасјава безгранични излив Божанскога Сјаја!

Данас се обзнањује Старог и Новог Завета Господар — Исус Христос, мени драго Лице и Име, заиста најслађе и најжељеније и сваки појам сладости превазилазеће.[37]

Данас начелник Старог (Завета) Мојсије, божански законополагач, на гори Тавору стоји пред Христом Законодавцем као слуга пред Владарем, и озарује се Његовим Домостројем (оваплоћења), у који је некада праобразно био посвећен — јер то, ја бих рекао, означавају *леђа Божија* (која он виде) — и јасно гледа славу Божанства покривен раселином стене (τῆς πέτρας), као што каже Писмо. А Стена (Πέτρα=Камен) је Христос, оваплоћени 2Моj.33,22-23 Бог Логос и Господ, као што нас јасно научи божански Павле, рекавши: *А Стена* (Πέτρα=Камен) *беше Христос*, 1Кор.10,4 који од Својега тела одшкрину као неки најмањи отвор, и Светлошћу изобилном и јачом од сваког вида обасја (τγ) присутне.

---

[34] В. напред *напомену* 6 (стр. 90).

[35] В. *напомену* 7 код *Беседе на Рођење Христово*, §2 (стр. 90).

[36] В. *напомену* 152 код *Беседе на Велику Суботу*, §39 (стр. 192).

[37] Свети Дамаскин у много чему, па и у овој дубокој и раздраганој љубави према Личности и Имену Исуса Христа, следује Св. Григорију Богослову, често и са истим речима и изразима (в. Григоријеву *Беседу 39*, 1).

Данас прворврховни Новога Завета (=Апостол Петар),[38] који је Христа Сином Божијим најјасније назвао кад је рекао: *Ти си Христос, Син Бога Живога*, гледа Мт.16,16 начелника Старог (Завета – Мојсија) како стоји пред Законодавцем оба (Завета – Христом) и гласно говори: Ово је Онај *Који Јесте* (ὁ ὢν=Сый – 2Моj.3,14),[39] за Кога сам прорекао да ће устати *Пророк као ја*. То јест: *као ја* — као 5Моj. 18,15 Човек и као Начелник новога народа, а *изнад мене* — као Онај који господари и мноме и свом творевином, Који је и мени и теби (Петре) завештао оба Завета, и Стари и Нови.

Данас девственику Новога (Завета – Апостолу Јовану) девственик Старога (Завета – Пророк Илија) благовести Девственика из Дјеве — Господа.[39а]

Ходите, зато, да послушавши Давида Пророка, *певамо Богу нашем, певајмо! Запевајмо Цару нашем, певајмо! Јер је Цар све земље Бог, певајмо* (Му) *разумно.* Пс.46,6-7 Певајмо радосним уснама, певајмо разумом ума, осећајући укус речи̑. *Јер грло окуша јела, а ум речи распознаје*, вели премудри. Певајмо и Духу, Који све испитује Јов 12,11

---

[38] В. даље у § 3, где су и остали Апостоли названи „Прваци Апостола“, и такође ниже *напомену* 49 (о Апостолу Петру), стр. 120.

[39] Црквено, новозаветно и светоотачко схватање јесте да, јављени Мојсију из пламтеће купине на Синају Живи и Истинити Бог ***Јахве***, јесте са̂м Син Божији, Господ **Христос** (ДАп.7,30-33; Јн.8,58; Откр.1,8 – в. и Дамаскиново уводно *Писмо* у *Источник знања*, Kotter, t. I, 51; срп. превод, стр. 51), насупрот оним Јеврејима и секташима тзв. *Јеховистима* који то поричу. Јер Бог који се *открива* јесте Бог Син, и тек Он у Себи и Собом открива Бога Оца (Јн.1,18; 14,9).

[39а] Христос је *Архидевственик*, вели Св. Григорије Ниски (*О девичанству*).

1Кор.2,10 и саме тајанствене дубине Божије неизрециве: у Светлости Оца — у Духу (Светом) Који све просветљује, Светлост гледајући Неприступну — Сина Божијег.

Сада бӣ виђено што је људским очима невидљиво — Тело земљано блистајуће Божанским Сјајем; Тело смртно које точи Славу Божанства. Јер *Логос тело*, и Јн.1,14 тело Логос, *постаде*, мада ниједно (=ни Логос ни тело) не иступи из своје природе.

О чуда, које сваки ум превазилази! Није Телу (Христовом) споља придошла слава, него је она изнутра, из сједињеног му на неизрецив начин по Ипостаси надбожанственог Божанства Бога Логоса. Како се несмесиве (ствари) мешају, и остају несливене? Како се сходе у једно (εἶς ἕν) (стварности) несходиве, и из својих начела (и закона) природе не иступају? То је дело ипостасног сједињења (Христовог): да сједињене (природе) чини Једног — Једну Ипостас (=Личност Христову), да у нераздељивој разлици и у несливеном сједињењу чува јединство Ипостаси и одржа́ва двојност природâ (τῆς δυάδος ... τῶν φύσεων=двојице јестества), кроз неизменљиво оваплоћење Логоса и ум превазилазеће непроменљиво обожење људског тела.[40]

И Божије постаје оно што је људско, а човеково оно што је Божанско — начином размене и узајамног несливеног прожимања и ипостасног крајњег сједињења.[41] Јер је Један (Христос) Који је и оно био вечно (тј. Бог), и ово постао касније (тј. Човек).

---

[40] Ова мисао, боље рећи основна хришћанска истина: да наше људско благодатно *обожење* долази као последица Христовог истинског *оваплоћења и очовечења*, истакнута је од најранијих времена на Истоку (Св. Иринеј Лионски, Св. Атанасије Велики, Кападокијски Оци). Јер се у Христу наша човечанска природа, тело и душа, потпуно *обожила* (не губећи се, него остајући истински људском), и онда у Христу, у Цркви ми, заједничарећи у тој Његовој обоженој, с Богом сједињеној људској природи (као што смо заједничари људске природе Адамове), постајемо усиновљени и обожени синови Божији у Христу, Сину Божијем и Сину Човечијем — Новом и Последњем Адаму (као што смо били синови старога Адама).

[41] Ова три христолошка израза: ипостасно *сједињење* (καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως), узајамно *прожимање* (τῆς περιχωρήσεως), и međусобна *размена* (τῆς ἀντιδώσεως) својстава двају природа, Божанске и Човечанске, у Једноме

3. Данас уши људске слушају ствари нечувене! Јер 1Кор.2,9 Виђени (на Тавору) Човек — Син је Божији, и као Јединородни Љубљени бива посведочен да је Јединосуштан (Оцу – Мт.3,17; 17,5). Нелажно је сведочанство, истинито проглашење, јер са̂м Родитељ Отац исказује то прогла- Лк.9,35 шење.

Нека приступи Давид и нек удара у богогласну лиру Духа, и нека сада јасније и израженије опева пророчку изреку, коју је у старини издалека чистим и прозирућим очима провидео: Телесни к нама долазак Бога Логоса, што је изрекао као будући (овако): *Тавор и Ермон — Именом Твојим обрадоваће се.*[42] Пс.88,12-13

Ермон је раније, чувши име *Синовства*, посведочено Христу од Оца, обрадовао се, када је тада Претеча Лк.3,1-3.21-22 (Јован), као посредник Старог и Новог (Завета), излазио на Јордан да крштава — та скривена у пустињи Ризница која као у тами светли свету, послата да објави Светлост Неприступну и непримећену од кратковидих; када је Јн.1,5 усред Јордана стајала Вода Опроштаја (=Христос – ср. Ис.

Христу Богочовеку — чине срж православног исповедања и богословског изражавања (логичко-језичког артикулисања) Тајне Христовог Боговаплоћења и Богоочовечења (за разлику од јеретика Монофизита̂, који то погрешно и дефектно схватају). Ти изрази се сусрећу често у овим и другим Дамаскиновим *Беседама*, нарочито у његовом главном делу *ТиПв* (*=Тачно изложење Православне вере*). В. српски превод тог дела, С. Јакшић, Св. Ј. Дамаскин, *Источник знања*, Никшић-Београд 1997 и 2001.

[42] Тавор, гора на којој се Господ Христос преобразио (око 500м надморске висине), налази се у Галилеји, недалеко на југозапад од Генисаретског језера (које је 220м испод нивоа мора). Ермон је висока планина (2800м) изнад Галилеје, према Антиливану и Дамаску; испод њега на југу извире река Јордан код Дана и Панеје, тј. Кесарије Филипове, где је 6 дана пре догађаја *Преображења*, Апостол Петар, као најватренији од Апостола̂, први исповедио Христа као Сина Божијег и Бога. Онда је одатле Христос кренуо на југ, у Јудеју, на страдање у Јерусалиму, па зато, да би Апостоле пред страдање утврдио у вери — *преобразио* се пред њима, сав у *Слави* и *Светлости* Божанства ***у телу*** на гори Тавору (Мт.16,13.16.21; 17,1).

Нав.3,11-17), свет очишћујућа, а не Сâма очишћавана; када
је гласом Оца, грмећим с неба, Крштавани био посведочен
као *Син Љубљени*, а *голубом — Духом* (Светим), као
Мт.3,1,5,13-17 прстом био показан Сâм Посведочавани.

Сада пак, Тавор се радује и поиграва, Гора божанска
и света и висока, која се достојно весели, не мање славом
и сјајем неголи узвишењем у ваздуху, јер се благодаћу
такмичи са Небом. Јер Онога, Кога Анђели не могу
гледати неуклоним оком, Њега на Тавору прваци (οἱ
πρόκριτοι) Апостолâ[43] виде где зрачи славом Царства Свога.
На овој (Гори) се потврђује васкрсење мртвих, и
Лк.20,38; Рим.14,9 Христос се показује као Господар мртвих и живих.
Јер је из мртвих Мојсија привео, а живога сведока довео
Мт.17,3 Илију, који је некада као огњени колесничар узнет
2Цар.2,11 био колима са земље на ваздушни пут. На њему (=Тавору)
и сада најистакнутији међу Пророцима пророкују,
најављујући излазак (тј. смрт – Лк.9,31) Владике кроз
Крст (на Голготи). Зато се (Тавор) од радости потреса и
весели, и скокове јагањаца подражава, чујући из облака
— Духа (Светога), исто сведочанство *Синовства*:
Животодавца Христа од Оца посведочаваног. Јер то
Фил.2,9; је *Име изнад свакога имена*, којем ће се Тавор и Ермон
Пс.88,12-13; Мт.17,5 обрадовати: *Ово је Син мој Љубљени*! То је радост свеукупне
творевине, то је почаст и неодузимљива похвала
Ис.61,11 људима. Јер Посведочавани јесте Човек, иако није само
голи (ψιλός) човек.

О, надумне ли дароване нам радости!

О, ненаданог ли овог блаженства!

О, дарова ли Божијих који надмашују и саму Тежњу!

О, благодатних ли давања која не подлежу мерама тражења!

---

[43] В. напред *напомену* 38 и ниже *напомену* 49 (стр. 113 и 120).

О, Дародавца ли изобилног, Који има натприродну величанственост!

О, дара који је достојан не̏ примаоца, него у највећој мери Даваоца!

О, чудних ли размена! О, Даваоца моћи, а Примаоца слабости!

О, Показиваоца човека беспочетним тиме што са̂м Беспочетни, саздајући се телесно (тј. оваплоћујући се), добија почетак! Јер, ако се човек обожује тиме што се Бог очовечује, и Један и Исти показује се као и Бог и Човек, онда је Он Исти, будући Човек, беспочетан Божанством; и будући Бог, човечанством добија почетак.[44]

4. У старини су на Гори Синају дим и примрак и бура и горући огањ покривали онај врх, проповедајући 2Мој.19,16-18
Неприступног Законодавца, и сенковито приоткривајући Његова *леђа* (παραδεικνύντα ... τά ὀπίσθια – 2Мој.33,23),* и из Његових творевина објављујући Врховног Уметника. Сада пак — све и сва се испуни светлошћу и сјајем. Јер са̂м Законодавац, Уметник и Господар свега, дође из наручја Очевог, не прешавши из сопствене постојаности, то јест из обитавања у наручју Очевом, него снисходећи слугама, уобличи се у обличје слуге и природом и изгледом постаје Човек, да би се Бог Несместиви Фил.2,6-7
сместио у људе, показујући кроз Себе и у Себи светлост Божанске природе.

Јер у почетку је Бог човека поставио у сједињење са Својом благодаћу када је, стварајући новога (=младога) од праха земаљског, удахнуо му дух живота и дао му удео у бољем, и Својом сликом и приликом[44а] почаство-

---

[44] В. Св. Григорије Богослов, *Беседа* 38, 13 (наш превод и издање, стр. 57) и Св. Максим Исповедник, *Главе о теологији и икономији* VII, 74 (*Добротољубље*). В. и напред *напомену* 40 (стр. 114).

* В. Св. Григорије Богослов, *Беседа 40*, 6 (наш превод и издање, стр. 93).

[44а] Израз *сликом и приликом* — εἰκόνει καί ὁμοιώσει, може се превести и: *ликом и сличношћу*, тј. *боголикошћу* и *богосличношћу*.

вао га, и учинио грађанином Едема (=*Раја*) и сажитељем
1Мој.1,26; 2,7-8 Анђела̂. Али, пошто ми (људи) подобије Божанскога
лика прљавштином страсти̂ помрачисмо и помутисмо,
Састрадални (Господ) је ступио са нама у другу
Јевр.2,14 заједницу, сигурнију и преславнију.[45]

Јер Он, остајући у превасходству Свога Божанства,
узима удела у лошијем (тј. у људској природи), обожујући
(θεουργῶν) у Себи човека, и са ликом (човека) спојио је
Прволик (Божански – τό Ἀρχέτυπον), и у том лику показује
Мт.17,2.5 данас Своју Лепоту. И зато Лице (Његово) *сија као сунце*,
јер се (Преображавани) по Ипостаси поистовећује са
Светлошћу Нематеријалном, те отуда Он постаде Сунце
Мал.3,20 Мт.17,3 Правде. А хаљине (Му) се беле као снег, јер се огртањем
а не сједињењем, односом а не сједињењем по Ипостаси,
Мр.9,7 прославише (и оне). Облак сјајан заклони их,
живопишући светлост Духа (Светога). Јер тако је некако
рекао божански Апостол: да море носи слику воде,
а облак — Духа (Светога – 1Кор.10,1-2). И све је светлосно
и пресјајно пријемчивима за светлост, и који нису душу
1Петр.3,21 упрљали нечистом савешћу.[45a]

5. Ходите, зато, и ми поревнујмо послушности ученика (Христових), и усрдно следујмо за позивајућим (нас) Христом, и метеж страсти̂ одбацимо, и Сина Бога Живога непостидно испове́димо (=признајмо – Мт.16,16) и, поставши достојни обећања (Божијег), успењимо се на гору врлина̂ — љубав, и постаћемо видиоци славе и слушаоци неизрецивих тајни. Јер су заиста, као што рече Господ, блажене очи гледаоца што виде, и уши што чују, оно што многи Пророци и цареви пожелеше видети и чути, и не испуни им се жеља. Мт.13,16-17

---

[45] Израз *друга заједница* (δευτέραν κοινωνίαν), употребљен и у *Беседи на Рођење Богородице*, §8 (види тамо *напомену* 12), узет је дословно од Св. Григорија Богослова, *Беседа 38*, 13 и *45*, 9. В. наш превод тог Григоријевог места и кратко али јасно тумачење Св. Максима Исповедника (у: Св. Г. Богослов, *Празничне Беседе*, стр. 57-58, *напомена* 13). — Укратко, реч је о новој и вечној, нераскидивој заједници и општењу и сједињењу и обожењу човека с Богом у Христу Богочовеку.

[45a] Боговиђење као светловиђење тражи морално-духовну чистоту.

Ходите, зато, да изреке божанских речи (=*Светога Писма*) колико је могуће раскријемо, и поставимо трпезу нама добрим гостима на гозби, који сав свој апетит усмеравају ка божанским (јелима). Поставимо трпезу одговарајућу апетиту, трпезу божанских речи, зачињену благодаћу Духа (Светога), неулепшавану мудровањем јелинских речи, јер и нисмо много изучавали њихово знање,[46] него се ослањамо на благодат Онога који мутавима даје јасан језик да говоре. 2Мој.4,10-12

⁂

6. У Кесарији Филиповој — то је (град) Панеа, некада чувена међу градовима, и названа је град Филипа Кесара, а у Божанском Писму звана је Дан, јер се каже: „*Изброја Давид народ од Дана до Вирсавеје*", — у њу 2Сам.24,2 је дошао Господ са служитељима и исушио извор крви (жене) крвоточиве; у њој је васкрсао кћер старешине синагоге; у њој је окупио први сабор Својих ученика, Мт.9,20-25 и, на једном камену, Он — Камен Живота, изабравши седиште, питаше ученике Своје, говорећи: *Шта о мени говоре људи: ко је Син Човечији?* Мт.16,13

Запитао је (то) не што није знао људско незнање — Свезналац, него хотећи да светлошћу знања растера то (незнање), које као неки мрак лежи на духовним очима (људи). А они рекоше да: *једни* казују да је Он *Јован Крститељ*, *други* да је *Илија*, *трећи* да је *Јеремија*, или *један од Пророка*. Пошто су видели толики Мт.16,14 бездан чудеса, претпостављаху да ће бити да је један од старих Пророка устао из мртвих и зато се удостојио такве благодати. А то се види (по томе) што вели (Јеванђеље): *Јер чу Ирод четверовласник глас о Исусу, и рече својим слугама: То је Јован Крститељ, он устаде из мртвих, и зато чини чудеса.* Мт.14,1-2

---

[46] Израз скромности Дамаскинове, јер, напротив, он је имао одлично јелинско образовање и добро знао класичну грчку културу, о чему сведоче сва његова дела, нарочито *Извор знања*. И у свом уводном писму Козми Мајумском, у *Извор знања*, Дамаскин такође врло скромно говори о себи (Kotter, t. V, 51).

Хотећи да то подозрење разагна и да истинско исповедање (вере), као дар од свих дарова најузвишенији,[47] подари онима који не знају, шта чини Онај чијој је руци све могуће? Као Човек Он поставља питање, а као Бог Он потајно даје мудрост првоме позваноме и првом следбенику (=Петру), кога је Својим предзнањем предодредио за достојног председавајућег (πρόεδρον) Цркве.[48] Њега Он као Бог надахњује и кроз њега говори. А какво је питање? — *А ви шта кажете: ко сам ја?* А Петар, горећи огњеном ревношћу и богоношен Светим Духом, рече: *Ти си Христос, Син Бога Живога.* Мт.16,15-16

О, блажених уста! О, славних усана! О, богословске душе! О, богоносног ума, достојног божанског посвећења (у Тајну)! О, гласних органа, кроз које је одговорио сâм (Бог) Отац! *Блажен си заиста, Симоне, сине Јонин!* — јер то рече Нелажни (Господ – Мт. 16, 17), — није ти тело, ни крв, нити људски разум, него Отац Небески открио то божанско и неизрециво богословље (θείαν καί ἀπόρρητον θεολογίαν). Јер нико не зна Сина, осим само Родитељ Отац, Којега једино Син познаје, и Дух Свети, Који зна и дубине Божије. Мт.11,27; 1Кор.2,10

То је вера чврста и непоколебљива, на којој се као на Камену (πέτραν) Црква утврди, чији имењак ти (Петре) достојно постаде.[49] Њу врата адова, јеретичка уста, демонски органи, нападају али не побеђују, оружају се (против ње) али је не надвладавају. Њихови ударци Мт.16,18 (Цркви) били су и биће као дечије стреле. Њихови ће језици ослабити и на њих саме се окренути. Јер против себе ће зло погађати онај ко се противи Истини. Њу 2Тим.3,8 (Цркву) је Својом крвљу (Господ) стекао, а теби (Петре) ДАп.20,28 је поверава као највернијем служитељу. Њу твојим молитвама сачувај непоколебиву и безбурну, јер је чврсто уверење да неће никада пасти, нити се поколебати, нити бити освојена. То је рекао Христос, Који је небо утврдио, а земљу засновао те остаје неколебљива. *Јер речју Господњом небеса се утврдише*, рече Дух Свети. Пс.32,6

---

[47] В. напред *Беседу на Рођење Христово*, §2 и *напомену* 6 (стр. 90).

[48] Види следећу *напомену* 49. — Треба приметити да *први позвани* Апостол није био Петар, него Петров брат Андрија (Јн.1,35.39-1); зато се и зове: Св. Андреј ***Првозвани*** (Πρωτόκλητος).

[49] У овој, а и другим својим Беседама и делима, Св. Дамаскин на више места изриче похвале Апостолу Петру, називајући га: *првоврховни*, *проедрос* Цркве, *кључар* Царства, и др. Латински теолози покушавају да у томе виде неки „примат власти“ Петра над осталим Апостолима, и онда у наставку — примат Римског папе, као „наследника Петровог“, што ничим није доказано и што стара Црква није познавала ни признавала. Дамаскин просто следује традицију Православне Цркве, по којој је Апостол

Но молимо да се ова морска бура смири, да престану немири, и да нам се дарује тихи и непоколебиви мир.[50] За то (Петре) усрдно моли Христа, Пречистог Же-

---

Петар *први међу себи равнима*, као што је то предање важеће и до данас међу Апостолским наследницима, Епископима и Патријарсима, на Православном Истоку. Отуда Дамаскин мало даље, §7, говори да су сви Апостоли били једнаки и назива *првацима* (τοὺς κορυφαίους) не само Петра, него и Јакова и Јована. Такође, у *Беседи 2. на Успеније*, §12, он све Апостоле зове „првацима Новог Завета“, јер нису међусобно мањи или већи. Он иначе јасно вели да је Црква основана не на Петру, него на *Камену* праве вере — ***Христу*** (1Кор.10,4; 3,10-11; Еф.2,20-21; в. претходно израз: „*Он* (=Христос) — ***Камен Живота***, пита ученике“), тј. на исповеђеном прво од Петра (али не само од њега, него и од Натанаила, Томе и других Апостола: Јн.1,49; 20,28) *Христу* као Сину Божијем и Богочовеку, чиме је Петар постао удеоничар те вере и самим тим и Христа=Камена Цркве, што постају и сви Апостоли (Еф. 2, 20) и сви хришћани (како вели сâм Петар у 1Петр.2,4-6). Дамаскин то каже и у својој песми на Петровдан: „Христос-*Камен*, први Апостоле, кроз тебе је ***на Себи*** Цркву основао“ (Евстратиадис, 125). Иначе, шта би било са Црквом да је „заснована на Петру“, кад се Петар трипут одрекао Христа (па је зато Христос по Васкрсењу троструким питањем васпостављао га у Апостолство и Првопрестолништво – Јн.21,14-17). Сам Св. Дамаскин, иначе, не сматра Римску, него **Сионску**, Јерусалимску Цркву, као *Мајку свих Цркава*, и то стално наглашава у својим делима и песмама (в. нпр. *Беседу о Смокви*, 7, или Стихире Васкрсне, гл. 8: на *Вечерњи*). Дамаскин би на римокатоличку „нову теологију папства“ рекао, као што вели у *Слову 1. о светим иконама*: „Нећемо пристати да се научава нова вера. *Јер ће са Сиона изаћи закон*, пророчки је рекао Дух Свети, *и реч Господња из Јерусалима* (Ис.2,3; Михеј 4,2)... Останимо чврсти, непоколебиви, несаломиви, ослоњени на ***Камен Тврди*** (ἐπί πέτραν ὀχυράν), Који је **Христос.**“ (PG 94,1281-4).

[50] Вероватно да Беседник има у виду *иконоборачку* буру у Цркви на Истоку, насталу тада, од година 726-730, кад је цар Лав III Исавријанац

ниха Цркве, Који те је поставио за кључара Царства (Небеског), Који ти је даровао да вежеш и дрешиш одговорности (εὐθύνας=грехе људи), Којега си богоречитим
Мт.16,16-19 устима нелажно назвао Сином Бога Живога.

О, божанских и неизрецивих ствари! Христос је Себе самог Сином Човечијим прогласио, а Петар, или пре Онај који је у њему говорио (тј. Бог Отац), Сином Божијим (Га) проповедао. Јер (Христос) јесте заиста Бог и Човек, не будући Петров, ни Павлов, ни Јосифов, нити некога оца (син), него (Син) Човечији, јер није имао оца на земљи Онај који није имао мајку на небу.[51]

7. Хотећи, пак, да на делу потврди реч, и знајући шта ће учинити, Светворачка Божија Мудрост и Сила
1Кор.1,24; Кол.2,3 (Христос), у Коме су скривене све ризнице знања, говораше: *Имају неки међу овима што стоје овде који неће окусити смрти док не виде Сина Човечијега где долази*
Мт.16,28 *у Царству Своме* (=у Слави Својој). Да је (ово) рекао као за једнога: да *има неко од овиx што стоје овде*, претпостављамо да би (тиме) наговестио исто што је речено Јовану Богослову: *Ако хоћу да он остане док ја не дођем, шта је теби до тога?* — као да ће (Јован) остати да не окуси смрти до другог доласка Христовог, јер
Јн.21,22-23 тако су већ неки од врло мудрих то схватили. Али, пошто је реч (Његова) назначила више њих који ће (то) видети, а тако је и на делу уследило, нема места онима који би хтели да овако схвате значење тих речи.

Има, дакле, *неких међу овима који стоје овде*, вели (Господ). Због чега *неки*, а не *сви*? Зар нису сви ученици и Апостоли? Зар нису сви, будући позвани, једнако по-

---

почео прогонити православне иконопоштоватеље. Речи у *Беседи* се могу истовремено односити и на стање хришћана под Исламом, који је тих година постајао све агресивнији против Хришћана и Цркве. (В. *Увод*, стр. 25-26).

[51] То је једно од јединствених својстава Христових (о којем пише Св. Дамаскин у бројним својим делима и песмама): да је без мајке вечно рођен на небу од Бога Оца као Бог, а на земљи без оца рођен као Човек од мајке — Богородице Марије.

следовали (за Христом)? Зар нису сви подједнако добили дар исцељивања? И како се не сви подједнако удостојише и овог над-видног виђења?[51a] Зар Господ гледа на лица? Да, сви су они ученици, али нису сви болешћу 1Петр.1,17
среброљубља ослепљени. Сви су ученици, али се нису сви заразом зависти лишили зоркости ока.[52] Сви су ученици, али нису сви издајници. Сви су Апостоли, али нису сви из очајања омчом око врата покушали да злом исправе зло. Сви су христољубиви, један је Мт.27,3-5
среброљубив: онај Јуда Искариотски, који једини није био достојан виђења Божанства. *Нека се*, вели (Писмо), *уклони безбожник, да не види славу Господњу*. Једини, Ис.26,10
дакле (Јуда), остављен од других као завидљив и себичан, распаљиваше се на све већу лудост (=мржњу).

А требало је, свакако, да буду видиоци славе (Христове) они који ће касније бити гледаоци страдања (Његових). Зато је узео врховне Апостоле (τούς κορυφαίους) да буду сведоци Његове Славе и Божанства,[52a] тројицу на број, указујући на часну Тајну (Свете) Тројице, и (зато што) *на двојици или тројици сведока свака се реч утврђује*. Тако (Христос Јуди) издајнику отклања узрок 2Кор.13,1
(=грех) за издају, а Апостолима открива Своје Божанство. Јер гледајући (Јуда) Андреја (да је остао доле), неће имати изговор да се брани да је издао Господа зато што није био удостојен виђења. Зато је Андреј и сав остали хор Апостолâ остао доле (под гором), телесно удаљени местом, али сједињени свезом љубави; бора-

---

[51a] Уместо ὑπερθέαν = над-видног гледања/виђења, два старија грчка рукописа и словенски превод имају ὑπερθέου = надбожанског виђења.

[52] Израз τό ὀξυδερκές τοῦ ὄμματος може се превести и са: *оштрине вида* = бистрог гледања.

[52a] За „врховне Апостоле“ в. напред §6 и *напомену* 49 (стр. 120). — У *Тропару* Преображења изнета је иста мисао: да је Христос „преобразивши се на Тавору, показао Ученицима славу Своју… да када Га, потом, виде распињаног на Крсту, схвате Његово добровољно страдање, и свему свету проповедају: да је Он Син Божији, Избавитељ света“.

већи телом доле (под гором), они су ка врху (горе) следовали за Учитељем љубављу и душевним покретима.

8. *И после шест дана*, благовесте божанствени Ма- Мт.17,1; Мр.9,2 теј и Марко, док Лука премудри (вели – 9,28): *И би после ових речи око осам дана*. Правилно и истинито и *осам* и *шест* дана проповедници истине казују. Јер ово што говоре није неслагање, него управо сагласност изговарана од једног и истог Духа; јер нису они ти који гово- Мт.10,20 ре, него Дух Божији који говори у њима. *Јер*, вели, *када дође Утешитељ, Он ће вас научити, и подсетиће* Јн.14,26 *вас на све*. Они, дакле, који су рекли *после шест дана* изоставили су крајеве, велим за први и задњи (дан), и избројали (дане) између; док онај који је избројао *осам* (дана), убројао је и једне и друге дане. Јер људи имају обичај да и овако и онако броје.

А *шест* се узима као први савршени број. Јер се он састаља од својих делова: њему је три половина, два је трећина, а један је шестина; па сабрани (уједно) чине га савршеним. Зато број *шест* назваше савршеним они који су стручни у томе. Но, и за *шест* дана Бог је речју створио састав (τό σύστημα =систем) свега видљивога. А савршени су они који заиста гледају Божанску Славу, која је изнад свега (πάντων ἐπέκεινα), која је једина надсавршена и предсавршена (ὑπερτελῆ καί προτέλειον).* Јер вели (Господ): *Будите савршени, као што је савршен Отац* Мт.5,48 *ваш Небески*.

А *осам* је број који носи слику (τύπος=образац) будућега века. Јер се са седам векова обухвата (συμπεραίνεται= завршава) садашњи живот, а осмим се назива будући живот (βιοτὴ=житєльство), као што рече велики Богослов Проп.11,2 Григорије, тумачећи Соломонову изреку: *Дај део седморици* — вели за садашњи живот, *и осморици* — за будући (живот).[53]

---

* Изрази Св. Д. Ареопагита, *О Божанским именима*, 2, 10 и 7, 2.

Требало је, дакле, *осмоѓа* дана откривати савршенима (тајне) тог осмог (дана). Јер, као што је рекао заиста божанствени и богоречити Дионисије (Ареопагит): Тако ће се Господ јавити Својим савршеним служитељима, на начин како су Га видели Апостоли на гори Тавору.[54] Имаш (дакле, тачно) бројање дана.

9. Али, зашто је Петра и Јакова и Јована узео (на Тавор)? Петра — желећи да оно сведочење, које је он истински посведочио, покаже (му) да је од Оца засведочено, и потврђујући Свој исказ: да је то њему (=Петру) Отац Небески открио; и (узима га још) као председавају- Мт.16,17
ћег (πρόεδρον=првопрестолника) који ће примити кормило целе Цркве.* Јакова — као онога који ће пре свих ученика за Христа умрети и испити чашу Његову и крстити се ДАп.12,2
крштењем за Њега. Јована — као девствени и најчи- Мр.10,39
стији орган богословља,[55] како би он, видећи (на Тавору) надвремену славу Сина (Божијег), загрмео: *У ӣочеѿку беше Лоѓос, и Лоѓос беше у Боѓа, и Лоѓос беше Боѓ*, Јн.1,1
због чега је унапред и назван *син ѓромов*. Мр.3,17

10. А зашто на *ѓору високу* узводи ученике? Бо- Мт.17,1
жанско Писмо *ѓорама* преносно назива врлине. Свих врлина врхунац и вишеград (ἀκρόπολις=врхоград=краjеградије)
јесте љубав, јер се њоме одређује савршенство. Јер, Кол.3,4
ако неко говори језике људске и анђелске, и ако има веру да и горе премешта, и (има) све знање, и зна све

---

[53] В. *Беседа* 41,2 Св. Григорија Богослова и објашњење Св. Максима уз то место (наш превод и издање, стр. 138-9).

[54] Св. Ареопагит, *О Божанским именима* 1, 4 (PG 3, 592 C). Ово место из Ареопагита и Дамаскина цитира касније Св. Григорије Палама у потврду исихазма.

* В. напред §6 и *наӣомену* 49 (стр. 120).

[55] Израз „девствени и најчистији орган богословља" показује Дамаскинову, и уопште Светих Отаца, мисао: да су Апостолу Јовану, управо као ***девсѿвенику***, откривене најдубље тајне Божије. И Св. Стефан Високи, деспот српски, у свом *Слову љубве*, говори да се „*девсѿвеношћу* — наша природа Божанској уподобљује" (стих 7). Ову истину остварило је понајвише православно Монаштво (в. Откр.14,4).

тајне, и преда тело (своје) да се сажеже, а љубави нема, онда је као звоно које јечи и прапорац који нејасно 1Кор.13,1-3 звечи, и сматраће се ни за шта.

Треба, зато, оставивши оно што је од праха праху, и превазишавши тело унижења, уздићи се на највиши и божански видиковац (περιοπήν) љубави, и тако гледати невиђено (τά ἀώρατα=оно невидљиво). Јер ко достигне до врхунца љубави, иступајући (ἐξιστάμενος) на неки начин из себе, умом сагледава (κατανοεῖ) Невидљивога, и летећи изнад ометајућег мрака телесног облака и дошавши у ведрину (ἐν τῇ αἰθρίᾳ=у прозрачност) душе, јасније гледа Мал.3,20 Сунце Правде, иако не може бити сасвим у пуноћи тога виђења; и моли се у себи, јер је тишина мајка молитве, а молитва је јављање Божанске славе.[56] Јер када затворимо чула и будемо са собом и са Богом (ἑαυτοῖς καί Θεῷ συγγενώμεθα), па, ослободивши се лутања по спољњем свету, дођемо унутар себе, тада ћемо јасно у себи видети Царство Божије. Јер *Царство* Небеско, које је *Божије* Лк.17,21 Царство, *јесте унутар вас*, рекао је Исус Бог.

Но другачије се слуге, а другачије Владика (=Господ) молио. Јер слуге, са страхом и љубављу приступају кроз мољење Господу, и молитва постаје уму узрочник одласка к Богу и сједињења (с Њим), собом га хранећи и ојачавајући. Сједињени пак по Ипостаси Богу Логосу свети ум (Христа као човека), како ће се молити? Како представити Господа да се моли? Очигледно као Онога који је усвојио наше лице, и васпитава нас и пут отвара

---

[56] Ова реченица садржи све кључне елементе православног *исихазма*: *љубав* као излажење („ек-стаза“) из сопствене самозатворености у сусрет Богу Живом и Откривајућем се; *молитва* у *тишини* (ἡσυχία =у *молитвеном тиховању*, како о. Јустин Поповић преводи исихастичко молчаније, словенски: безмолвије); надилажење „мрака“ телесне и светске преокупације, те виђење Божанске *Славе* = вечне нестворене *Светлости* = Царства Божијег, што и следеће реченице ове Беседе потврђују и допуњују. — Бројни од ових израза налазе се већ код Св. Григорија Богослова (4. век), а понавља их дословно и Св. Григорије Палама (14. век).

(παιδαγωγῶν ἡμᾶς καί ὁδηγῶν) за усхођење Богу кроз молитву; и учи (нас) да молитва постаје узрочник Божанске славе; и показује (Себе) да није противубожан, и да као Начело и Узрок Свој поштује Родитеља (=Бога Оца); и допушта телу (Своме) да иде по својој природи, да би се оно молитвом оснажило и васпитало и дошло у посвећење и држање онога што је узвишеније; а тако исто (Христос као човек моли се) и (зато) да завара тиранина (=ђавола), који је пажљиво пратио да ли је Он Бог, јер је то проповедала моћ чудесâ (која је чинио). Зато (Христос) свуда са Божанским меша људско, скривајући као неким мамцем удицу.[57] Јер тако ће ђаво, који је надом божанства* преварио човека, бити с правом преварен истицањем напред тела (Христовог). Јер гледајући Христа како блиста са молитвом, сетио се и Мојсија 2Кор.3,7; прослављенога лицем. Но Мојсије је прослављен сла- 2Мој.34,29 вом која је споља придошла, док Господ Исус није имао накнадно стечену лепоту славе, него из урођене (Му) (ἐμφύτου=природне) Светлости Божанске Славе.

11. Али, какво је то називање (ἐπίκλησις=призивање), нека те научи Пророк Давид, који овако јасно унапред говори: „Он ће ме назвати: *Ти си Отац мој, Бог мој, и Заступник спасења мога. Отац* (је назван *Отац* Христа) Пс.88,27 — као Бога и предвечнога Сина и Просијавшег из Родитељеве суштине; а *Бог и Заступник спасења* (назван је) — као Оваплоћенога и Очовеченога (Христа), и Обновитеља у Себи наше природе, и Узводећег (нас) у древну лепоту лика (Божијег), и Носећега у Себи заједничко лице човечанства.[58] Зато је и додао (Пророк): *И ја ћу га*

---

[57] Ову мисао Св. Дамаскин даље опширно развија у *Беседи на Велику Суботу*, §22 (и *напомена* 119; стр. 172) и такође у ***ТиПв***, §§45 и 71.

* То јест, лажним обећањем првим људима: „*постаћете као богови*" (1Мој.3,5).

[58] Христос Оваплоћени носи у Себи „*опште* (=заједничко) *лице Човечанства*" – τό κοινόν… τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον – јер је Он Нови и Последњи

Пс.88,28 *поставити Првенцем*. Јер *Првенац међу многом бра-*
Рим.8,29 *ћом* постао је (Христос као) Онај који је најприсније с нама узео удела у телу и крви (тј. постао Човек – Јевр.2,14), Који као Бог Логос беше увек Син, не поставши (то) доцније, а као Човек каже се да је и касније постао (тј. родио се као Син Човечји), да би остало непромењено у Њему својство Синовства.[59]

Јн.1,14 Јер пошто Он (*=Логос=Си́н*) *постаде тело*,[60] а тело је, због сједињења по Ипостаси, постало (тело) Сина Божијег од самог почетка (свога) постојања, каже се да је Он Са̑м то постао, будући (то већ) Божански, а поставши (то сада) као Човек.

12. На гори, дакле, Тавору, узевши (Исус ученике)
Мт.17,2 прослављене висином врлина, *преобрази се пред њима*. Пред ученицима се преображава — вечно на исти начин Прослављени и (вечно) Сијајући Светлошћу Божанства.

Адам (1Кор.15,45). Треба до краја схватити истину да је Христос ***Богочовек***, један од нас, први од нас, **Првенац** Човечанства. Дамаскиново тумачење овде исто је као речи самога Христа у Јн.20,17: „Узлазим *Оцу мојему и Оцу вашему*, и *Богу мојему и Богу вашему*", где Христос говори као Бог, и опет као Човек. Даљи наставак *Беседе* то јасно показује.

[59] Ову истину: да се *Син* Божији (а не Дух или Отац) оваплотио и постао *Син* Човечији, да би остало својство *Синовства*, Дамаскин опширније излаже у ***ТиПв*** I, 8 и IV, 77.

[60] Кључни христолошки израз у Јовановом Јеванђељу 1,14: „Логос (=Син Божији) *постаде тело* — ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο, значи: **Логос**-Син постаде **Човек**; не само *тело* или месо, него ***Живи Човек од крви и меса*** (наравно: и од душе и ума), какви смо и *ми људи*, како стоји у цитираном мало даље месту Јевр.2,14 (в. и цео контекст Јевр.2,10-18). Нагласак овде на ***телу*** (које се словенски каже: *плоть*) није ради умањења *пуноће Човека*, тј. *пуне људске природе* у Христу, него ради истицања *реалности* о-ва-**пло(т)**-ћења, о-**тело**-вљења Христовог, тј. да Син Божији није постао *Анђео* (Јевр. 2,16) или неки бестелесни и бескостни *дух* (Лк.24,39), него је постао *истински Син Човечији*. Христос је Син Божији=*истински Бог*, као што је и Син Човечији=*истински Човек*. В. истовремено 1Јн.2,22 (против порицања Исуса као *Христа*=**Бога**, што чине Јевреји и јеретици и касније Ислам) и 1Јн.4,3 (против *докета̑*, тј. порицатеља реалности Оваплоћења и **Очовечења** Христовог). Обе пак ове ***Бого-Човечанске*** реалности спојене су у ***Једноме Христу***, у Једној Ипостаси=Личности Његовој као **Богочовека**. (В. наставак *Беседе*).

Јер, беспочетно од Оца Рођени, Он има природом беспочетно Зрачење Божанства, не касније добивши биће, нити пак славу. Јер је Он из Оца, и то беспочетно и ванвремено, имајући Сопствену Светлост Славе; и (опет), оваплотивши се, Он је Један Исти, остајући у истоветности Божанског Сјаја. И прославља се тело (Христово) истовремено са (својим) увођењем из небића у биће, и Слава Божанства постаје и Слава Тела, јер је Један и ово (=Божанство) и оно (=Тело) Христос, једносуштан Оцу и нама саприродан и једноприродан (=једносуштан).

Према томе, иако свето Тело (Христово) никада није било без удела у Божанској Слави, него се из крајњег сједињења по Ипостаси савршено обогатило Славом Невидљивог Божанства, тако да је једна и иста *Слава* Логоса и Тела, али будући да је (та) слава била (досад) непројављена у видљивом Телу (Христовом), била је невидљива за оне који не могу сместити оно што је и Анђелима невидљиво, (то јест) за оне који су телесним везама спутани. Преображава се, дакле, не накнадно добијајући оно што не беше, нити се претварајући у оно што не беше, него пројављује Својим ученицима Оно што (одувек) беше, отварајући њихове очи и чинећи их од слепих — гледајућима. И то значи оно: *преобрази се пред њима*. Јер остајући Сâм у истоветности (Својој), сада, поред онога што се раније показивао, видеше Га ученици (Преображеног) да се друго (ἕτερον) показује (тј. као Бог у телу).*

13. *И засија се лице Његово као сунце,* (лице) Онога Мт.17,2
који је великом моћју снабдео сунце светлошћу, Који
је ону предсунчану (=првобитну) светлост створио, и све- 1Мој.1,3
тионик сунце — сасуд светлости, затим саздао. Јер је 1Мој.1,16
Он — Светлост Истинита, која се из Истините и Нематеријалне Светлости (=Оца) вечно рађа, Очев Ипостасни

---

* Све ово понавља и Св. Григорије Палама у *Тријадама о исихазму*.

Јн.1,1.9; Јевр.1,3 Логос, Одсјај Славе и природни Печат Бића Бога и Оца. Таквога је (дакле) Лице *засијало као сунце*.

Шта кажеш, о Јеванђелисто? Зашто сравњујеш заиста несравњиве (ствари)? Зашто уједно полажеш и паралелно стављаш заиста неупоредиве (стварности)? Зар Господар засија као слуга? Зар Неподносива и Непри-
1Тим.6,16 ступна Светлост заблиста као ово сунце које сви гледају? Али, рећи ће (Јеванђелист): Не упоређујем ја нити сравњујем једини Јединородни и ничим изобразиви
Јевр.1,3 Сјај Божанске Славе, него, говорећи онима који су свезани телом, износим као пример оно (небеско) тело (=сунце), које је од свих најбоље и најсјајније, које није у свему најсличније, — јер је немогуће Нестворено без остатка изобразити у творевини, — него као што је сунце једно, а има две суштине: (једну) светлости, која је постала раније, и (другу) тела (сунчевог, тј. масе), које је створено касније, али је кроз цело тело светлост нераздељиво сједињена (с масом), и то тело остаје само собом, а светлост се простире на све крајеве земље, тако и Христос. Будући Беспочетна и Неприступна *Светлост од Светлости* и поставши (=оваплотивши се) у временском и створеном телу (Своме), Он је Једно Сун-
Мал.3,20 це Правде, Један Христос, у двема природама нераздељиво познаван.[61]

Дакле, свето Тело (Његово) јесте ограничено, — јер стојећи на Тавору није се протезало изван те горе, — док је Божанство несместиво ни у шта и онострано свему (=превише свега). И Тело *сија као сунце*, јер се догодио бљесак (ἡ ἔκλαμψις) Светлости Тела (Његовог). Јер, све је постало заједничко Једноме Оваплоћеноме Богу Логосу: и оно својствено Телу, и оно својствено неограниченом Божанству; али је друго оно (=Божанство) из којег су заједничка преимућства Славе, а друго је оно (=Тело), из којег познајемо заједничка страдања (Христова).[62] Али Божанско надвлађује и Свој Сјај и Славу предаје Телу, остајући Са̂мо и у страдањима нестрадално (=страсти непричасно).

---

[61] Израз *Светлост од Светлости* је из Никејско-Цариградског Символа вере, а израз *Један Христос у двема природама нераздељиво познаван* је из Халкидонског догматског *ороса* (IV Васељенски Сабор 451. г.).

Тако је *засијало Лице Његово као сунце*, не као да Он није био сјајнији од сунца, него онолико колико су могли видети гледаоци (=Апостоли). Јер, ако би Он показао сав Сјај Славе (Своје), како они не би били спаљени? Јевр.12,29

Засија (дакле) *Лице Његово као сунце*, јер оно што је међу чулним тварима сунце, то је међу духовним (бићима) Бог.

Хаљине пак Његове постадоше беле као светлост. Мт.17,2 Као што је друго сунце, јер је извор светлости, немогућ да се јасно гледа, а друго је светлост која из њега достиже до земље, — јер њу гледамо и посматрамо дејством Божије премудрости и човекољубља, да не бисмо били сасвим лишени добара, — тако Лице (Христово) *сија* јасније, *као сунце*, а *хаљине Његове беле се као светлост*, просветљиване предајом Божанске Светлости.

14. Док се то тако дешавало, — па да се покаже Један Старог и Новог Завета Господ, и да се и јеретичка уста затворе, чије је *грло гроб отворен*, и да се потврди Пс.5,10; Рим.3,13 оживљење мртвих и удостовери да је Посведочавани (на Тавору) Господар живих и мртвих, — (зато) стоје Јн.5,21; ДАп.10,42 пред Њиме Мојсије и Илија, као слуге пред Господа-

---

[62] Израз *заједничка* — κοινά (средњи род, множина) — употребљен је оба пута једнако: и за Божанску *Славу* и за људска *страдања*, јер обоје заједно припадају Једноме Истоме Христу, као својства сваке од Његових двеју природа, Божанске и Човечанске, али и као *заједничка* обема њима услед узајамне *размене својстава* (ἀντίδοσις ἰδιωμάτων) међу њима, благодарећи њиховом ипостасном сједињењу у једној Личности Богочовека Христа. То је, по речима о. Георгија Флоровског, православни *диофизитизам*, за разлику од једностраног јеретичког *монофизитизма*, у којем је људска природа у Христу потиснута и скоро апсорбована Божанством.

ром у слави, и с Њиме разговарајући бивају виђени од сличних им слугу (=Апостолâ – Мт.17,3). Јер је требало да Апостоли, видећи славу и слободу себи сличних слугу а Божијих служитеља (=Мојсија и Илије), удиве се човекољубивом снисхођењу Владике (Христа) и још више поревнују, и ојачају за подвиге (који им предстоје). Јер ко зна за награде трудовима, тај ће се лако осмелити на подвиге. Јер жеља добитка зна да покрене на нештеђење тела.

Јер као што војници и борци (=спортисти) и земљоделци и трговци са великом готовошћу прихватају се трудова, и осмељавају се на бурну пучину и не мисле на пиратство и гусаре, да би достигли жељени добитак, па кад виде претходне трудбенике како уживају у добитцима, бивају већма подстицани на подношење напора; тако и духовни Господњи оружници и борци и земљоделци и трговци, не тежећи ка земаљским добитима, нити жудећи за видљивим добрима, кад својим очима виде оно што им предстоји у нади, и (виде) претходне трудбенике да се наслађују уживањем очекиваних добара, свакако ће са више воље стремити на под-
1Кор.9,26 виге, не борећи се са људима, нити бијући ветар, нити ујармљујући волове у рала (=плугове) и њима бразде земље орући, нити се пак рвући са бурним морским пучинама, него ратујући са поглаварствима таме (демонима – Еф. 6,12), радују се примајући ударце, и наготом богатство сабирају, и кормило Крста истичу пред светске буре и њихове покретаче зле духове, и силом Духа одгоне их као разјарене грабљиве звери, и (тако) у људска срца као у неке бразде сеју реч богопоштовања (θεοσεβίας)[62a] и жању Господу многоплодно класје.

Но вратимо се нашој теми.

[62a] Израз τῆς θεοσεβίας овде значи: јеванђелску проповед, новозаветну истиниту веру у Бога, право *Богопоштовање*.

15. Тада Мојсије, с једне стране, како доликоваше, проговори: *Чуј Израиљу* духовни,[62б] оно што не могаше (раније) слушати телесни Израиљ (=Јевреји): *Господ Бог твој је Господ Један*. Јер је Један Бог у Три Ипостаси 5Мој.6,4
(=Лица) познаван, пошто је једна суштина Божанства: Сведочећег Оца, и Посведочаваног Сина, и Осењујућег Духа. Овај Кога Отац сада посведочава — јесте Живот Мт.17,5-6
људима. Тај Живот, обешен на крсту, видеће неблагодарни (телесни Израиљци – 5Мој.28,66; Јн.19,37; ДАп.5,30), и Животу своме неће поверовати!

А с друге стране, Илија одговори: Ово је Онај кога ја давно Духом (Светим), као у тихом лахору, Бестелесног 1Цар.19,12
сагледах. *Јер Бога нико никада није видео* по природи Јн.1,18
како јесте. А оно што је (Илија) видео, у Духу је то сагледао.

Ово је измена деснице Вишњега. Ово је *Оно што* Пс.76,10
око не виде, и ухо не чу, и на срце човеку не дође никада. 1Кор.2,9
Тако ћемо, у будућем веку (као сада о Преображењу), *свагда са Господом бити*: Христа (свагда) гледајући 1Сол.4,17
Блистајућег Светлошћу Божанства.

16. А зашто Петар, поставши гледалац овог Божанског откривења, као надахнут Духом, рече Господу: *Добро нам је овде бити*? (Јасно је зашто:) Јер ко би заменио Мт.17,4
светлост за мрак? Видите ли ово сунце: како је лепо, како красно, како пријатно, како жељено, зрачеће и светлеће! И живот, како је сладак и љубак, и како га се сви држе и све чине да га не изгубе! Колико ли мислите да је већма жељена и слађа Самосветлост (Αὐτοφῶς=Бог), од Које се свака светлост осветљава? И Саможивот (Αὐτοζωήν=Бог), од којег се сваки живот животвори и предаје, Којим сви живимо и крећемо се и јесмо — ДАп.17,28
колико је већма жељенији и слађи? Нема никакве сла-

[62б] Мисли на Цркву као Нови Израиљ, названу *духовни Израиљ*, зато што није више изабрана по *телу и крви*, него по вери у Христа и благодати Св. Духа.

дости, нема никакве жеље, нема речи, нема мисли која
би меру тог превасходства представила. Превазилази
свако упоређење и не подлеже мерама. Јер, како ће се
измерити Неограничено и самим мислима Необухва-
тљиво? Ова Светлост односи победу над сваком приро-
1Јн.5,4 дом. Овај Живот је Онај који победи свет. Како, дакле,
да није добро не одвајати се од добра? (Зато) Петар није
неумесно говорио.

Али, пошто је све добро у своје време, — *јер има време*
Проп.3,1 *свакој ствари*, рекао је Соломон, — требало је да се добро
не ограничи само на оне који су ту били, него да се добро
прелије и пређе на све верујуће, да буде мноштво удео-
ника (=причасника) у доброчинству, а то је имао да изврши
Крст (Христов), и страдање, и смрт. Није добро да остане
(само) ту Онај Који је сопственом крвљу искупио (ἐξαγο-
ράσαντα) Своје створење, ради чега се и оваплотио. Да је
остао на гори Тавору, не би се до краја остварило обећање
теби, (Петре), нити би (ти) постао кључар Царства, нити
Мт.16,19 Лк.23,43 би се разбојнику Рај отворио, нити би било уништено
Јевр.2,14 црно тирјанство (=грдно мучитєльство) смрти, нити би било опле-
Ис.33,23 1Кор.15,49 њено царство пакла, нити би Адам био спасен, нити би
Ева била избављена, нити би Патријарси, Пророци и
Праведници били ослобођени из утробе ада, нити би се
(наша) природа обукла у непропадљивост (=бесмртност).

Да Адам није пре времена тражио обожење (=изјед-
начење с Богом – 1Мој.3,5), жеља би му се испунила.[63] (Зато), о

---

[63] Грчка реч ἔφεσις значи више од: жеља=желанијє, и може се превести са: *склоност, стремљење*, урођена *тежња*. У *Беседи* је изнета Светоотачка мисао (Св. Г. Богослов, *Беседа 38*, 11): да је човек Богом створен за *обожење* = *изједначење с Богом*, али у љубави и слободи, а не у отмици и гордој, властољубивој „*исотеији*“ (=равнобоштву), чему сâм ђаво надмено тежи и то сугерише и људима (Ис.14,12-15). О изначалном *савету* и *вољи* Божијој да човек добије *теосис*=обожење у Христу (2Петр.1,4) в. даље *Беседу на Рођење Богородице*, §9. Грех Адамов, и наш људски, у томе је: не што стремимо да достигнемо обожење, него у лажном путу, погубним средствима, и сарадњи, уместо с Богом, са ђаволом! Јер није Бог завидан *обожењу* човека, него ђаво. В. и *Беседу на Велику Суботу*, §8-9 (стр. 162-3).

Петре, не тражи добра пре времена. Има времена када ћеш ово виђење бескрајно добити. Владика (Христос) не поставља те за градитеља сјеницâ (=колиба),* него Цркве свега света. Твоји ученици, твоје овце, које ти Добри Архипастир у́ручи, остварили су твоје речи направивши (сада на Тавору) сјенице Христу и Мојсију и Илији, Његовим служитељима, у којима данас празнујемо.[64]

Петар није ово говорио (својим) разумом, него надахнућем Духа, Који је будућност предодређивао. *Јер не знађаше шта говори*, вели Лука божанствени. А узрок Лк.9,33
(тога) додаје Марко: *Јер бијаху*, вели (за Апостоле), *уплашени*. Мр.9,6

Док је Симон (Петар) то говорио, *гле, облак сјајан заклони их*, и ученике захвати велики страх видећи Иcуса Спаситеља и Господа са Мојсијем и Илијом да се налазе унутар облака. Мт.17,5

17. У старини боговидац (Мојсије) улази у божански примрак (τόν θεῖον γνόφον – 2Мој.20,21), указујући на сенку Закона (старозаветног). Јер чуј шта пише Павле: *Закон имађаше сенку будућих добара*, а не саму Истину. И тада пак Јевр.10,1
Израиљ није могао да гледа у славу лица Мојсијева која пролази, а ми *откривеним лицем гледамо* и *одражавамо* 2Кор.3,7
славу Господњу, преображавајући се из славе у већу *славу, као од Духа Господа*. Отуда (на Тавору) заклони 2Кор.3,18
их не облак примрака, него Светлости.[65]

---

* Петар је, наиме, даље рекао Христу на Тавору: „Да начинимо овде три *сјенице* (=колибе): теби једну, и Мојсију једну, и Илији једну“ (Мт.17,4).

[64] Св. Дамаскин има у виду обичај у Јерусалимској Патријаршији: да се на празник Преображења на гори Тавору праве *три колибе* од дрвећа, грања и лишћа, у којима су сви заједно прослављали овај Празник. Тај се обичај, иако Тавор има и данас шуме, у новије време ретко држи. Но зато ће вам свако у Јерусалимској Патријаршији, и у самом Православном манастиру Св. Преображења на Тавору, посведочити да сваке године на Преображење (6/18. августа) бели облак наткрили целу гору Тавор, макар да је у осталој Галилеји тада ведро време.

[65] Има се утисак да наш Беседник, иако добро зна патристичку традицију (Григорије Ниски, Ареопагит) о уласку Мојсијевом у божански *мрак*

Кол.1,26 Јер, *Тајна сакривена од векова и од ӣокољења* откри се, и Слава постојана и вечна показа се. Управо зато Мојсије са Илијом предстадоше (пред Христа), представљајући лице Закона и Пророкâ. Јер Онога кога Закон и Пророци проповедају, Тај се (овде) обрете — Исус Жи-
Јн.1,45 вотодавац. И Мојсије изображава сабор Светих уснулих у старини, а Илија (сабор) оних живих. Јер је Преобра-
ДАп.10,42 жавани — Господар живих и умрлих.

(Данас) Мојсије уђе у Земљу обећану, јер га уведе Исус, Дародавац наслеђа.[66] И оно што је у старини прао-
5Мој.3,25-28; 34,1 бразно видео, данас га (то) изобилно обасјава, јер то показује светлозрачност облака.

18. *И чу се ӣлас из облака, ӣоворећи: Ово је Син мој*
Лк.9,35; Мт.17,5 *Љубљени, Који је ӣо мојој вољи, Њеӣа слушајӣе*. Глас Оца, из облака — Духа (Светога), чуо се: *Ово је Син мој Љубљени*!

Овај Човек кога видите, Који Јесте и Кога видите,[66a] Који је јуче постао Човек, Који смирено са вама општи,[*] Чије лице сада засија, Тај је *Син мој Љубљени*, Предвечни, Једини из Јединога Јединородни, ванвремено и вечно произашао из мене Родитеља, Који из Мене и у Мени и са Мном свагда Јесте (ἀεὶ ὢν), а не (да је) каснији по бићу.

Из Мене: као из Очевог узрока, из моје Суштине и Ипостаси (=Личности) Рођен (γεννηθείς), зато је и Једносуштан.

(тачније: *ӣри-мрак* — γνόφος), ипак наглашава да је Таворско *боӣовиђење*, и од њега настајуће *боӣоӣознање*, далеко веће не само од старозаветног Мојсијевог, него и од оног које описује Ареопагит у своме апофатичком излагању дијалектике божанске *свеӣлосӣи* и *ӣримрака* (в. Ареопагит, *Посланица 5. Дороӣеју лиӣурӣу*). Зато и Св. Григорије Палама у одбрани православног исихастичког искуства виђења Божанске *Свеӣлосӣи* више следи Дамаскина неголи Ареопагита.

[66] Алузија на *Исуса* Навина, праобраз Христа *Исуса*.

[66a] Израз ὁ ὢν καί ὁρώμενος = *Сушӣи*/Постојећи и *Видљиви*/Виђени (2Мој. 3,14; Прем.Сол.13,1). В. напред *наӣомену* 39 (стр. 113).

[*] συναναστρεφόμενος — Варух 3,33-38: „Који створи земљу… Који шаље светлост… Он је Бог наш… Који се потом на земљи јавио (ὤφθη = *би виђен*) и са људима *ӣоживе* (συνανεστράφη = *дружио се, оӣшӣио*)“. (В. и 1Тим.3,16).

У Мени: као неодељиво и неиступајуће Рађан (γεννώμενος).

Са Мном: као самосавршена постојећа Ипостас (=Личност), не као изговорена реч која се у ваздуху разлива,[67] зато је и *Љубљени*. Јер који је син тако љубљен као јединородни (=јединац)?

Он је ӣо мојој блаӻој вољи (ἐν τούτῳ ηὐδόκησα = у Њему *блаӻовољах*, благоизволех).

Блâгом вољом Оца[67а] Његов се Јединородни Син и Логос оваплотио. Jн.1,14; Еф.1,5-9

Блâга воља Оца у Јединородном Сину Његовом изврши спасење свега света.

Блâга воља Оца у Јединородном Сину састави спој (συνάφειαν) свију и свега. Еф.1,10

Јер ако је човек мали свет (μικρός κόσμος),[68] носећи у себи свезу сваког видљивог и невидљивог бића, будући и једно и друго, заиста је благоизволео Господ и Творац и Господар (=Промислитель) свега да у Јединородном и Једносуштном Сину Његовом буде сједињење Божанства и Човечанства и кроз ово (човечанство) свеукупне творевине — *да Боӻ буде све у свему.*[68а] 1Кор.15,28

Ово је Син мој [*Љубљени*] — Сјајност Славе моје, Обличје (χαρακτήρ=Печат) Бића мога, кроз Којега сам и Јевр.1,3

---

[67] Иако се Христос назива Логос-Реч и то је Његово вечно Име и Својство (Jн.1,1.14; 1Jн.1,1; Откр.19,13), али због вишезначности тог израза (Λόγος значи: реч, мисао-словесност, раз-лог, узрок, смисао, логика, принцип, з-број, итд.) и због злоупотребе од Јевреја (где је у Старом Завету синоним за *Реч Божију*: דבר יהוה) и Јелинâ-незнабожаца, као и јеретикâ у раној Цркви, богословско исповедање Цркве паралелно је, и још више, уз назив *Лоӻос* наглашавало да је Христос: и **Син Божији** и **Бог**, Ипостасна (=Самолична) **Реч** Очева, а не само *унуӯрашња* реч (ἐνδιάθετος λόγος = мисао неизговорена) или пак спољашња, *изӻоворена* реч (προφορικός λόγος), управо то што овде и наш Беседник наглашава.

[67а] εὐδοκίᾳ=*блаӻовољењем*. В. напред *Беседу на Божић*, § 5 и *наӣом.* 14.

[68] Ср. Св. Григорије Богослов, *Беседа 38*, 11 и *45*, 7. — В. и ниже *Беседу на Рођење Боӻородице*, § 1, стр. 274.

[68а] В. Св. Максим Исповедник, *Одӻовор 60. Таласију* (PG 90, 620-1).

Анђеле створио, Којим је Небо утврђено, Земља основана,
Јевр.1,2-4 *Који све држи моћном речју Својом* и *Духом уста*
Пс.32,6 *Својих*, то јест Живоначалним и Владичанским Духом
(Светим).

Њега слушајте. Јер ко Њега прима, прима мене
Лк.9,48 Који сам Га послао; послао не господарски, него очински.
Јер Он бива послан као Човек, а као Бог остаје у
Јн.6,56; 17,21 Мени и ја у Њему. Ко не поштује Јединородног и
Љубљеног Сина мог, тај не поштује Оца — Мене који
Јн.5,23 сам Га родио. *Њега слушајте*, јер Он *има речи живота*
Јн.6,68 *вечнога*.

Ово је закључак онога што се (на Тавору) свршавало, ово је смисао (све) Тајне.

19. Шта бива затим? Мојсија и Илију послао је
(Христос) у њихова места, а појављује се само Апостолима,
и тако силазе са горе (Тавора), никоме ништа од
виђенога и чувенога не говорећи. Јер то Господ заповеда.
Мт.17,8-9 А зашто то и ради чега, рећи ћу: Мислим да је (Христос)
знао да су (остали) ученици несавршени, јер још
нису стекли савршено удеоништво (=причастије) у Духу
Јн.16,6 (Светом), па да не би жалост испунила срца њихова, и
да не би издајника (Јуду) беснило зависти опседало.

Хајдете, зато, да и ми са овом темом завршимо нашу реч (=беседу).

20. А ви, памтите свагда ово што је речено, носећи
у срцу лепоту оног виђења, имајући у ушима свагда
одјекујући Очев глас: *Ово је* — не слуга, не посланик,
Ис.63,9 не Анђео, него — *Син мој Љубљени, Њега слушајте*!

Слушајмо, зато, Њега шта (нам) говори: *Љуби Господа Бога својега свим срцем својим! Не убиј*, а и не гњеви се узалуд на брата свога! *Помири се најпре са братом својим, и онда дођи и принеси дар свој! Не чини прељубе*, нити се прилепљуј за туђу лепоту! *Не куни се криво*, нити се (уопште) куни, *него нека реч ваша буде: да, да; и не, не, а што је више од тога,* то је изум *лукавога. Не сведочи лажно! Не отимај*, него и ономе *који тражи од тебе, подај! И који хоће да му позајмиш, не одреци му*; и онога који твоје узима, немој спречавати!

Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, добро чините онима који вас мрзе, и молите се за оне који вас вређају и прогоне! Не судите, да вам се не суди! Праштајте, и опростиће вам се! — *да будете* синови Оца вашега, *савршени* и милостиви *као што је Отац ваш Небески*; јер Он *сунцем Својим обасјава и зле и добре и даје кишу праведнима и неправеднима.* Мт.5-7 гл.

Ове Божанске заповести држимо са сваком пажњом, да бисмо се и ми насладили Његове Божанске лепоте, испуњени Његовим најслађим окушањем (γεύσεως=јелом: Пс.33,9; 2Петр.2,3): сада (у овом животу) колико је могуће (још) отежанима овим шатором тела; а потом 2Кор.5,2-8
(у будућем животу) јасније и чистије,[69] када праведници засијају као сунце, када, ослобођени потребâ тела као Мт.13,43
Анђели, са Господом буду непропадљиви — у великом и славном Откривењу (ἀποκαλύψει=Јављању) са неба Самога Господа и Бога и Спаса нашег Исуса Христа, са Којим 1Кор.1,7; Тит 2,13
слава Оцу, са Светим Духом, сада и у бескрајне векове векова. Амин.

---

[69] Св. Дамаскин овде мисли на Св. Евхаристију (=Литургију=Причешће), о којој говори и на другим местима Својих Беседа (в. *Беседу на Вел. Суботу*, §35) и нарочито опширно и наглашено у ***ТиПв***, 4,13/86 (срп. превод, стр. 312-318). – Отуда је бесмислено и злонамерно тврђење проф. Унив. Париз 8, M.-F. Auzépy (*De la Palestine à Constantinople: Étienne le Sabaïte et Jean Damascène*, p. 190-1 и у другим чланцима) да су, наводно, православни иконопоштоватељи (она их константно клеветнички зове „*иконодули*“) запостављали Евхаристију, а истицали *иконе*. Истина је у обратном: иконоборци (које Auzépy здушно брани) називали су Евхаристију једином „сликом“ и „обрасцем“ (τύπος) Христовог оваплоћења (Mansi 13,264), тј. правом *иконом*, те зато не требају друге иконе, због чега су их оштро критиковали православни Оци, па и Св. Дамаскин у наведеном поглављу ***ТиПв***, јер се тиме деградира *реалност* Св. Тајне *Тела и Крви* Христове у Евхаристији. — В. и Острогорски, Студије... око икона, Сабрана дела, 5, стр. 31-32.

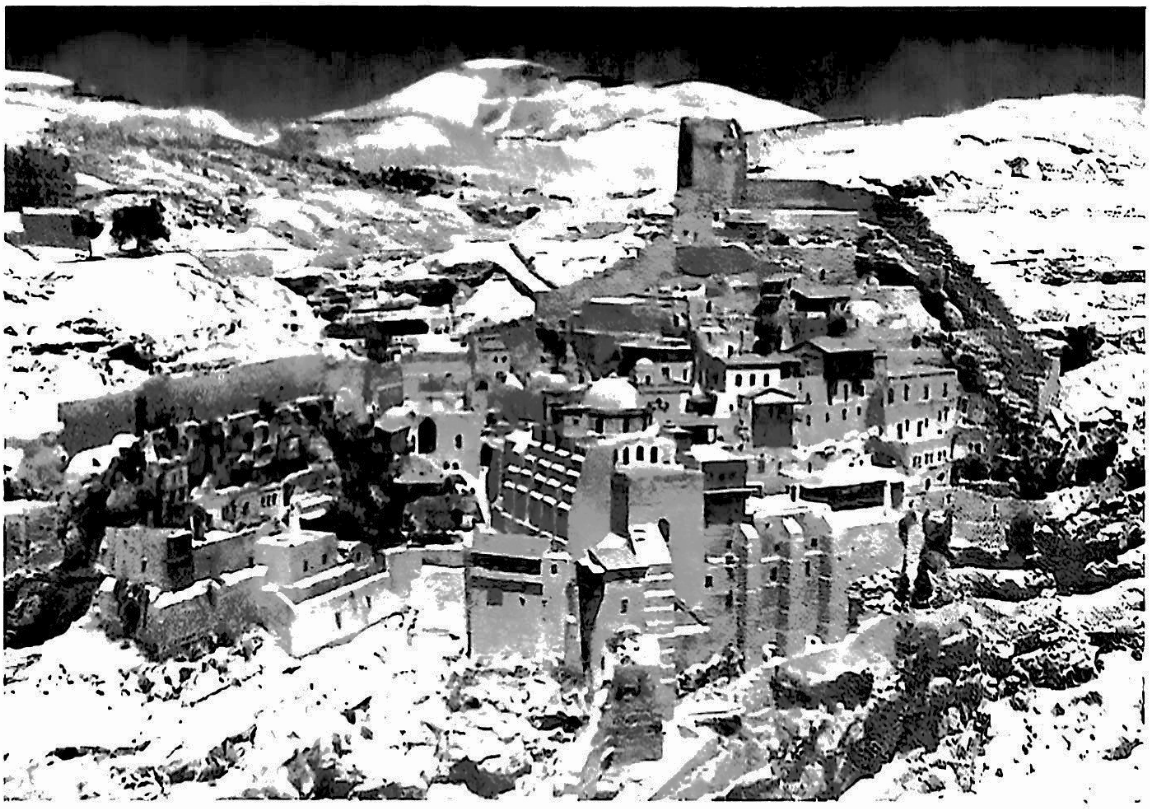

***Манастир Св. Саве Освећеног** у Јудејској пустињи*
(подигнут крајем 5.в., црква освећена 502.г.)

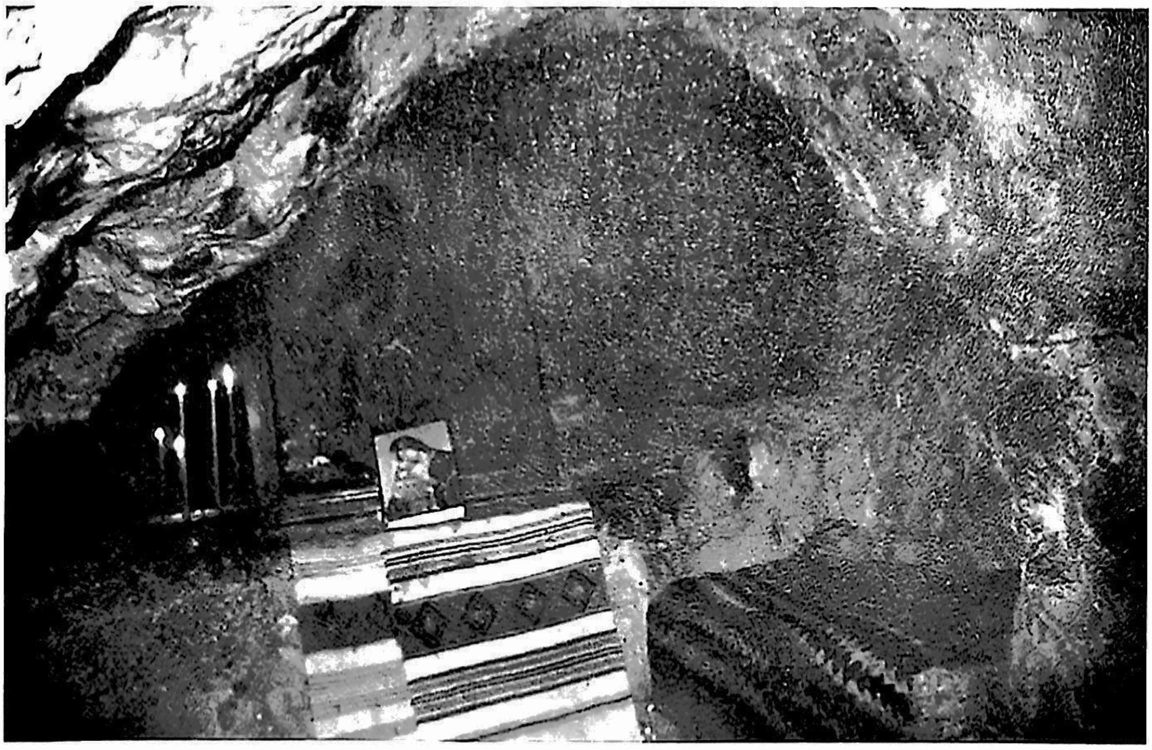

***Келија у пећини** у којој је **Св. Јован Дамаскин** подвизавао се и писао. — Манастир Св. Саве Освећеног*
(снимак 2002. г.)

Преподобног оца нашег Јована [Дамаскина], монаха и презвитера Светога (храма) Васкрсења Христа Бога нашега, [то јест Мансура]

[Беседа на Велики Понедељник]

Беседа о осушеној смокви и причи о винограду[70]

1. Покреће нас да говоримо Ипостасни Логос Бога и Оца, Који није иступио из Очевог наручја, а у утроби Дјеве је неописиво зачет; Који је ради мене по мени постао; Који је нестрадалан Божанством и подобострадално ми Тело обукао; Који је ношен на Херувимским колесницама, а на земљи на ждребету магарета јахао (јуче = на Цвети – Мт.21,7) — Цар славе; Који је од Серафима

---

[70] Ова *Беседа* (Λόγος=Слово) (сачувана у 36 грчких рукописа, од 9-18. в., издавана више пута, и у PG 96, 576-588; најновије критичко издање B. Kotter-а, на основу 5 ркпс. од 9-11. в., t. V, 102-110), „*изговорена је на* ***Свети Понедељник***“, како стоји на почетку два старија рукописа из 10. века, док на крају најстаријег ркпс. из 890. г. стоји: „*Преподобног оца нашег Јована монаха и презвитера Светога Христа Бога нашега* (храма) *Васкрсења, то јест Мансура, Беседа* ***на Свети Понедељник***“. *Беседа* је посвећена читаним на почетку Велике Недеље, од Великог Понедељника надаље, зачалима из Св. Јеванђеља: о озеленелој а **неплодној** ***смокви*** (Мт.21,18-22; Мр.11,12-14) и о ***винограду*** и злим *виноградарима* (Мт.21,33-41;-Мр.12,1-12; Лк.20,1-18). Свакако је одржана у Јерусалиму, *у Сионској* Цркви — „*Невести Христовој*“, којој се Беседник и лично обраћа на крају *Беседе*, §7. Чини се по стилу да је ово једна од раних Дамаскинових беседа (која по дубини мисли још не досеже велике Беседе на Преображење, на Велику Суботу, на Успеније Богородице), јер нема алузија на иконоборство, него само на муслиманско изругивање Христу и стешњавање хришћана. — Преведена је рано на грузијски језик, а затим и на словенски-старосрпски; нашли смо је у Хиландарском ркпс. бр.404 (Јефтимијевски правопис) из 1370/80.г., л.186^a-187^a, и упоређивали, а варијанте наводимо Мирослављевим словима. (Постоји такође и у ркпс. бр. 112, из Пећске Патријаршије, 14/15.в., л. 6-11).

Ис.6,3 благохваљен као *Свети*, заједно са Оцем и Духом, и дечија гугутања са безазленог језика примао (на Цвети – Мт.21,15); Који јесте Бог (θεὸς ὢν) и јесте (ὑπάρχων) у обличју слуге (=Човек), и обличје је слуге узео (на Себе – Фил.2,7); будући Нематеријалан и Невидљив као Бог, и видљиво и опипљиво Тело узео је на Себе; Који је добровољно дошао на страдање, да би мени даровао нестрадалност (τὴν ἀπάθειαν=бестрастије).

Јер, пошто је видео да је створење руку Његових — обманути преваром змијином човек, којега је по Своме лику и подобију саздао, допао у преступ заповести Његове те постао поробљен пропадљивости и подложан смрти, Он, по природи Сажаљиви (=милостиви), није поднео да се лиши љубљенога (човека), него га је на много начина позвао на повратак и покајање, васпитавајући (παιδεύσας=карајући) као слугу незахвалног, као сина још детињућег (νηπιάζοντα=још младога), изналазећи многоврсно и многострано и свакојако (спасоносни) начин, да се он, одбацивши робовање тиранину (=ђаволу), поврати своме Саздатељу; зато што је сам (човек) био немоћан да се поврати, једном себе поробивши греху и добровољно се сарастворивши земаљској похоти.

1Мој.1,26; 2,7

Јевр.1,1

Зато Предобри Владика (=Господ), видећи онемоћалу природу (људску), узима је на Себе. Јер, видећи човека непокорнога (Божијој) речи и заповестима и наредбама спасоносним, шта вели? Треба ми да на делу васпитам незнајућега. Треба да се прихватим његове природе и да је употребим као орган за врлину (=добродетељ), да би (човек), навикнувши исту, и сâм је чинио. Треба ми се јавити (тако) да будем виђен, и тако да излечим болујућега. Треба ми повратити залуталу овцу, да је одведем на првобитну пашу Раја. А како ћу је повратити, не будући виђен? Како ћу водити онога који ми не види кораке?

Лк.15,4-7

Зато је (Христос) постао Човек, да оним што је учинио и пострадао, на делу научи незнајућег (човека) начину делања врлине (=добродетєљи), да видећи Њега Сишавшег из Очевог наручја домостројитељно (οἰκονομικῶς) на земљу ради нас,[71] и ми од матере наше, земље, узиђемо ка Њему добровољно, да би Он показао превасходеће богатство љубави Своје према нама. Јер већу љубав Еф.2,7; 3,8.16-18 нико не може показати, него да душу своју положи за пријатеље своје. Како ће пак онај који нема душу показати љубав? Јн.15,13

2. Зато узима на Себе тело, да се јави на земљи и Јн.1,14; Јевр.2,14 са људима поживи. Зато узима на Себе душу, да би Варух 3,38 душу Своју положио за пријатеље Своје. А пријатеље Јн.15,13 кажем не оне који Га љубе, него оне које Он љуби. Јер ми смо омрзнули Њега и одвратили се (од Њега) служећи другоме, но Он остаде (веран) имајући непромењену Рм.11,29; Јевр.6,18 љубав према нама. Зато је трчао за нама. Дошао је ка Песм.пес.1,4 мрзитељима, гонио се за бегајућима, и достигавши није грубошћу изобличио, није шибом повратио, него као изврстан Лекар, вређан, пљуван, шамаран од умоболнога, пружио (му) је лекове.

---

[71] Светоотачки богословски термин: ***домостројитељно*** – οἰκονομικῶς, употребљаван често од Св. Дамаскина, врло је важан за правилно схватање Христологије, тј. науке о оваплоћењу Сина Божијег, Који, по природи будући и остајући Бог, добровољно постаје истински по природи Човек, али не нуждом природе (било Божанске било људске), него добротом Божанске воље и љубави, по *спасоносном плану* Божијем о свету и човеку, који се план назива Божија Οἰκο-νομία =*Домо-строј*(*еније*), словенски-старосрпски: Смотреније=Промишљање, тј. Божије делатно *старање о свету* као *Дому* Божијем, за човека створеном и нама људима назначеном. Домострој је, дакле, *спасоносни план* и *промисао* Божијег Човекољубља о човеку као *домаћем* (=*укућанину*) Божијем (Јн.14,2; 1Тим.3,16; Јевр.3,5-6; 10,21; 1Петр.4,17; Еф.2,19-22). (Ср. и термин Οἰκο-λογία =*екологија* (правилно читање: *Икологија*), што ће српски рећи: *домологија*, *домословље*, *словесно* старање о кући и околини човековој). Отуда, израз *икономијски* =***домостројитељно*** значи не мање *стварно и истинито* Оваплоћење и Очовечење Христово, него указује да то *спасоносно* ***Богочовечанско дело*** није плод природе и њених нужних закона, него плод воље, слободе и љубави Бога Живога и Истинитога, Који је Творац и природе и њених закона, али им подлеже слободно када то Сâм хоће, као што их опет слободно и стварно надилази када хоће, што се и збило у Христовом Оваплоћењу и Његовим делима, поступцима, догађајима, чудима.

Као величину лечења принео је Своје Божанство
за лек природи људској, лек најделотворнији, лек свемоћни.
Оно (=Божанство) је (ово наше) слабо меснато тело
показало јачим од невидљивих (сила демонских). Јер
као што гвожђе сједињено са огњем бива неприступно,
Пс.102,14-15 тако трава наше природе, сјединивши се са огњем Божанства,
постаде неприступна ђаволу. Па пошто су супротности
лекови супротностима, кажу лекари, Он супротнима
руши супротно: уживање — трудовима, гордост
Фил.2,6-8 — смирењем. Не само да је понизио Себе богат будући
Божанством и Човек поставши, него је и међу људима
(као човек) понизио Себе.

Ко је од људи толико смирен (као Он)? Јер Он није
Мт.8,20 имао где главу склонити. Није имао магаре, ни другу
одећу, ни хаљину другу. *Ружен, није узвраћао ругањем;*
1Пет.2,23 *страдајући, није претио.* Као Јагње безазлено
Ис.53,7 (=нєзлобиво) вођен бй на заклање, не спорећи, нити вичући.
Мт.5,39 Шамаран, окретао је добровољно образ ударачу. Није
Ис.50,6 одвратио лице (Своје) од срамоте пљувања. Самарјани-
Јн.8,48 ном и бесомучним називан је; гоњен, све је трпео, да
би и ми Његовим стопама следили. Све се то свршавало
благовољењем Очевим.[72]

Јер, будући из Њега, Син Јединородни и Једносуштнй, објавио је Његову Очинску љубав према нама. Јер тако нас је *заволео Бог* и Отац, *да је Сина Свога Јединороднога дао* — Избављење за нас (λύτρον – откуп – Јн.3,16; 1Јн.4,9).

О, љубави ненадмашне! Сина Јединородног и (Себи) Сацарујућег, дао је за слуге на смрт, за слуге незахвалне, за слуге непослушне, за непријатеље хулеће, и непријатељу (ђаволу) служеће, и њега проглашујуће за бога!
Рм.11,33 О дубино богатства Божије Доброте!

---

[72] εὐδοκία πατρικῇ=*Очева добра воља.* — В. напред *напомену* 14 у *Беседи на Божић,* §5 (стр. 93).

Но, Јединородни Син није се успротивио, није одбацио Очев савет (βουλήν=одлуку воље); јер је Он Са̂м био Савет и Воља Очева. Зато што је заједничар и учесник природе (Очеве), зато је и заједничар доброте (Очеве), — јер је једна природа Оца, и Сина једна (иста), — као Сопственом вољом се служи, и Човек постаје, и бива послушан Оцу до смрти, смрти крсне, исцељујући моју Фил.2,8 непослушност.

3. Долази, дакле, хитајући да страда (за нас) и журећи се, да пије чашу смрти, спасоносну за сав свет. Јн.18,1 Долази жеднећи спасење људи (=људске природе), и не налази на њој плода; јер на њу (=људску природу) указује смоква у причи (овој). Јер (иначе), ко једе ујутро? Цар, Мт.21,18-19 Господ, Учитељ, ујутро гладује, и не задржава жељу за јелом! Не задржава природу, него, као неко несуздржљив и незајажљив, неразумно наваљује на јело у неодговарајуће време!? Па како (онда) учи ученике да посте, и да не буду побеђени страшћу жеље (за јелом)?

Није то тако, него, као што је говорио учећи речју у причама, тако је (сада) и на делу излагао приче (као што је ова).

Пришао је смокви огладневши. Смоква је изобра- Мт.21,18-19 жавала природу човечанства. Сладак је плод смокве, грубо (јој) је лишће и некорисно, и готово да се спали. Но и природа човечанства имађаше најслађи плод врлине (=добродетєљи), са (усађеном) од Бога заповешћу да исту (врлину) плодоноси; али је неплодношћу врлине накнадно стекла грубост лишћа. Јер шта је грубље од житејских брига?[73]

---

[73] *Житејске бриге* овде нису оно основно и природно потребно чоveково старање о богоданој му души и телу и њиховим основним *животним потребама*, које је и Христос као Човек пројављивао: глад-јело, умор-одмор, жеђ, сан итд. (в. *Беседу на Велику Суботу*, 2), него је реч о страсној, похотљивој грамзивости за угађањем својој души и телу, или за стицањем ствари, имања, средстава, положаја, славе итд. да би се не само *живело*, него *у-живало*. Зато на Св. Литургији говоримо у Херувимској песми: „Оставимо *сада* сваку *бригу житејску*...“

Јер, наг је био некада Адам и Ева, и нису се стидели; наг једноставношћу (τῇ ἁπλότητι=простотом) и неизвештаченошћу живота. Нису они (тада) имали неке вештине* и житејске бриге; нису измишљали како да прекрију наготу тела, нити су се стидели неимањем (τῇ ἀκτημοσύνῃ=непоседовањем), нити скромношћу живота, него, мада су били наги телом, покривали су се Божанском благодаћу. Нису имали телесни огртач (=одећу), него им је била одећа непропадљивости (ἀφθαρσίας=нетљенија, *бесмртности*). Јер колико су се послушношћу усвајали (=приближавали) Богу, толико су покривани одећом непропадљивости (=*бесмртности*).

Но, не послушавши (Бога, први људи), удаљише се од (Господње) благодати која их је покривала, обнажише се од стремљења к Богу и од созерцања;[74] видеше своју наготу тела, зажелеше животна уживања, застидеше се једноставног и неграмзивог живота, *сашише себи* 1Мој.3,7 *смоквино лишће, и начинише себи одећу*; потражише мисли многе, и нађоше живот груб и врло упослен и мучан.** (То је оно што Бог рече): *У зноју лица свога јеш-*

---

* Израз τέχναι значи овде: *занате, струке, технику.*

[74] Буквално текст гласи: ἐγυμνώθησαν τῆς πρός Θεόν ἐκστάσεως καί θεωρίας = „обнажише се *од екстазе*/=иступања/ к Богу и *од контемплације*/=сагледавања/ (Њега)“, тј. изгубише непосредни однос и блискост с Богом. Јер у Православном Хришћанству *ек-стаза* значи: излажење љубављу из себе, из своје самозатворености и самодовољности, и прелаз у пуноћу живљења у заједништву Љубави и Слободе, која је Бог (1Јн.4,7-13; 2Кор.3,17). Јер су се први људи у Рају с Богом сусретали, општили, разговарали (како се види из 1Мој.3,8-10), што затим изгубивши, почеше се скривати, стидети, „измишљати изговоре за грехе“ (Пс.140,4); као дете кад се унереди па се ушепртља и измишља свакакве приче... (види напред у §1. израз: „као сина, тј. дете, *још детињуће* (νηπιάζοντα = тј. детињасто)“, као што говори и Св. Иринеј Лионски (2.век): да је Адам у Рају био још као νήπιον = *неодрасло дете*. — Ово ни у ком случају не значи да је потребно „искуство зла и греха“ да би човек одрастао и „сазрео“. Зато Христос истински пролази све наше људске узрасте, од детињства до смрти, али без греха и зла, и тако показује савршенство Човека без греха, меру која је и нама свима назначена (Еф.4,12-15).

** τόν τραχύν καί ἐμμέριμνον καί κατόδυνον βίον = *живот тежак и испуњен бригама и мукама.*

ћеш хлеб свој. Проклета земља у делима твојим; трње и чкаљ израстаће ти. И такође: *Земља си, и у земљу ћеш отићи.* 1Мој.3,17-19

Имао си земљано схватање (φρόνημα=мудрованѥ), ка земљи ће бити и стремљење твоје. Уподобио си се бесловесној стоци, јер ниси схватио у каквој си части. У Богу си био, и врлину плодоносну ниси познао, него си рађе изабрао земаљска уживања, заволевши живот бесловесних. (Зато) *Земља си, и у земљу ћеш отићи.* Попут бесловесних животиња — наследићеш смрт.

Зато се и одева (Адам) у кожне хаљине.[74а] Јер будући раније младолик (τρυφερός) телом, пошто је боравио у Рају сладости у царској одаји, касније је стекао смртно и грубо тело, (но) способно да издржи трудове и напоре (τούς πόνους = болове). Заиста је грубо смоквино лишће наше (људске) природе, грбава злост (κακία = порок) наше природе. 1Мој.3,7

Ка таквој, (дакле), смокви, то јест природи човечанској, дошао је Спаситељ гладан, тражећи од ње плод најслађи, то јест Богу најслађу врлину (ἀρετὴν=добродетель), кроз коју долази спасење. Но не нађе плода, него само лишће — најгрубљи и најлукавији (=мрски) грех и зла која из њега израстају. И зато баш њој (=смокви) изриче (суд): *Да не буде више плода на теби.* Јер не долази спасење од људи, није врлина од људске моћи. Ја ћу учинити спасење, ја ћу осушити лишће мојим страдањем (на Крсту) дарујући васкрсење, и подарићу ослобођење од грубог живљења. То је (Христос) заиста и учинио. Мт.21,19

⁂

4. Затим, испуњујући ову причу на делу, улази у Храм (Јерусалимски) посећујући Дом Очев; и налази (у њему) зле *виноградаре*, (јеврејске) архијереје, који Мт.21,12.13.23

[74а] В. Св. Григорије Богослов, *Беседа 45*,8 (наш превод и издање, стр. 178).

Мт.23,2 су засели на столицу Мојсијеву, али нису показали
дела Мојсијева; вукове који су споља огрнули овчију
Мт.7,15 одећу; оне који су са неплодном смоквом упоређени,
који немају најслађи плод, него (само) грубост лишћа.
Јер је видео грубост речи њихових.

[И пришавши, рекоше Му: Реци нам]: *Каквом влашћу то чиниш?*
Мт.21,23 *И ко ти је дао ту власт?* Видиш ли неплодност душе
и неверовања? Уместо да кажу: Добро је, Учитељу Добри,
што си Лазара васкрсао; што си сакате учинио да
право ходе; што си слепима даровао моћ вида; што си
исцелио скрушене, и сваку болест и сваку слабост одагнао;
што си демоне прогнао; што учиш путу спасења,
— они говоре: *Каквом влашћу то чиниш?* О, незахвалници!
Па ако вам каже, хоћете ли (Му) поверовати? Нећете
поверовати, ви који нисте ни Јовану поверовали.
Ка њему (=Јовану) сте као поток реке излазили, и исповедали
Мт.3,5-6 грехе своје, наизглед крштавајући се; и нисте
поверовали. Па ако вам ја кажем, хоћете ли веровати?
Мт.17,17 О роде зли и неверни!

Ви сте зли *виноградари*, који прождирете виноград
Јер.12,10 ДАп.7,52 Господа Саваота. Којега од Пророка не убисте? Послао
вам је Отац мој слуге моје, Пророке, тражећи плод винограда.
Мт.21,34-36 Виноград, (вели Господ), из Египта кроз Мојсија
пренесох, којега засадих у земљи плодној, изгонећи
Пс.79,9-10 незнабожне народе, и конопцем размеравања дадох
Пс.104,11 (вам га) у наслеђе. Његове сам лозе засадио Законом
и речју Пророкâ, и он испуни земљу; лозе његове
простреше се до мора, и младице му испунише реке
(околних) народа. А ви порушисте ограду његову, (то
јест) помоћ од Закона; и пошто је нечуван, беру га пролазећи
животним путем (вашим) демони; дивља свиња
из шуме, разбојник, опустошио га је, и дивља звер га
Пс.79,9-14 је упропастила. Од овог винограда, добро засађеног,
плодног и истинитог, тражаху од вас плода слуге моје,
Пророци. (А ви): једнога претестерисасте, другога у блатну
Мт.24,35; Јевр.11,37 јаму бацисте, трећега каменовасте!

Гле, ево Ја, сâми Син и Наследник дођох; успоштујте Мт.21,37-38 моје Синовство, устидите се мојег достојанства Очеве природе (Божанске). *Ја сам у Оцу и Оūац у мени*, Јн.10,38 мада сам к вама дошао милошћу винограда мога; мада сам на земљу сишао, али боравим у наручју Оца мога. Дајте ми плод винограда мога. Али, заиста као зли Јн.1,18 виноградари, ви испунисте меру отаца ваших. Они су Мт.21,37; 23,32 пророкоубице (προφητοκτόνοι), а ви ћете постати богоубице (θεοκτόνοι), јер ћете злобом преизобиловати.

Ја сам Наследник — Камен Крајеугаони, Којега ви одбацисте, али ћете се (о њега) разбити, а Ја ћу два Мт.21,38.42-44; 1Пет.2,6 народа сјединити, оне раздвојене, земаљска бића (сјединићу) са небеским (тј. *људе са Анђелима* – Еф.2,14-16; 2,10). Еф.2,14-16; 2,10 Кроз Мене ће постати од Анђела и људи једна Црква.[75] Кроза Ме ћете, непријатељи будући, помирити се са Оцем мојим; јер ћу (вас) помирити, и учинити излив жртве за мир, крв моју, која ће се пролити за свесветско Рим.5,10; Кол.1,20 спасење.[76]

5. Указујући ово кроз приче (Христос) није убедио (јеврејске старешине), јер они затворише очи своје да не гледају, и ушима тешко слушају. Зато их и није Ис.6,9 обасјала светлост Јеванђеља. О, неумесне ли окамењености несвештених свештеника! Они сами себи суд изрицаху, не знајући шта говоре. Јер они против себе донеше пресуду; пошто запитани шта ће учинити (Домаћин) оним *виноградарима*, нехотице истинито одговорише: *Злочинце ће зло казниūи*. Праведно је заиста Мт.21,41 да се зло мучи, настало из сопственог слободног избора.[77]

---

[75] Мисао ову пре Св. Дамаскина истакао је Св. Јован Златоуст (*Омилије на Посл. Ефесима*), а и други Оци Цркве (у наше време о. Јустин Поповић), и она је ушла и у *Боīослужења* наше Цркве, нпр. *Сūихире* на Сабор Св. Арханђела, 8. новембра.

[76] τῆς κοσμικῆς σωτηρίας=*космичко, свесвеūско сūасење* (Рим.5,10; Кол. 1,20). Ср. *Дидахи* 11, 11: μυστήριον κοσμικόν = „свесветска тајна“ спасења је у Цркви Христовој (в. *Дела Аūосūолских Ученика*, наш превод и издање, стр. 140).

[77] προαιρέσεως = *слободне воље*. О пореклу зла в. детаљније учење Дамаскиново у ***ТиПв***, 4, 92-93 (српски превод С. Јакшића, стр. 337-341).

А виноград ће дати другим виноградарима, који ће му дати плод на време (веле они – Мт. 21, 41). Као свештеници и имајући достојанство свештенства, иако не знајући истину, они пророкују. Јер је (заиста) предат виноград — народ Господњи, виноградарима, велим Апостолима, који су дали Господу плод богат и разноврстан. Јер: *по свој земљи изиђе глас њихов* (тј. проповед Јеванђеља), *и до крајева васељене речи* (благовести) *њихове*. И још:
Пс.18, 5; Рм.10,18 *Како су красне ноге оних који благовесте мир, који бла-*
Рм.10,15 *говесте добра.*[78] Они (=Апостоли) идући као овце међу вуковима, вукове претворише у овце; некадашње гонитеље Јелине (=незнабошце) учинише овцама Христовим, и сте-
Мт.10,16; Тит2,14 коше Господу народ изабрани, ревнитеља добрих дела.

⁂

6. Хајдете, зато, браћо, ми који смо примили име вере (Христове), који смо удостојени да се називамо и будемо народ Христов, немојмо да одбацимо звање наше; немојмо веру упрљати неприличним делима. Није довољно звати се верник, него да на делу покажемо веру нашу. Јер, вели (даље Јеванђеље), беху два сина у једнога оца, и он рече једноме: *Иди, ради у винограду*. Овај пак обећа, али не испуни обећање. Затим вели (то исто) другоме, а овај се речју одрече, али је на делу извршио запо-
Мт.21,28-31 веђено. И бива окривљен први, а похваљен други.

И ми се опоменимо (нашег) одрицања (од ђавола) и присаједињења (Христу), што учинисмо у крштењу. Одрекли смо се ђавола, и анђела његових, а и свих дела његових, и свег служења њему, и све горде пратње његове.[79] Одржимо (то) одрицање; немојмо се као пас вра-
Приче 26,11; 2Пет.2,22 ћати на своју бљувотину.

---

[78] Подсећамо да грчка реч *Јеванђеље* на словенском и српском гласи: Благовест=*благовешћење*; а онда: проповедати Јеванђеље – εὐαγγελίζειν значи *благовестити*, и проповедници Јеванђеља – οἱ εὐαγγελιζόμενοι су *благовесници*.

[79] Види *Чин оглашења* пред Св. Крштење, у *Требнику* (српски превод о. Јустина (Поповић), изд. Призрен 1994).

Дела ђавоља су: прељуба, блуд, нечистота, зависти, убиства, свађе, препирања, лицемерја, оговарања, подсмевања, љутње, злопамтљивости, осуђивања, кривоклетства, хуљења, гатања, сплеткарења. Знаци неверовања су: (разне) немилосрдности, пристрасности, непријатељства, лукавости, прејeдања, опијања. И ђавоља горда пратња је: гордост, тaшта слава, надувеност, преузношење (=хвалисање), сујетност, самоистицање, украшавање тела.

Одрекавши се удеоништва у свему томе, пошто смо се сјединили са Христом, поревнујмо за супротним њима врлинама: чедношћу, целомудреношћу, сиромаштвом, трпељивошћу, миром, љубављу, сажаљивошћу, милостињом, давањем потребитима (=убогима), скромношћу у изгледу, одећи и ходу, речју истинитом, смирењем. Изнад свега (да подносимо) поругу Христову,[80] да бисмо, поставши заједничари страдања Његових, добили удео и у слави Његовој, приносећи Богу и Оцу жртву живу и непорочну, у Цркви прворођених, где је обиталиште радујућих се Светих.[81]

Јевр.11,26

2Кор.1,5-7;
1Пет.4,13

7. Опет ћу ка теби обратити реч (=беседу), љубљена Невесто Христова.[82] Љуби достојно Онога који те је заволео.

---

[80] Највероватније да Св. Дамаскин овде има у виду *исламско изругивање* Христу и Хришћанима, јер је од муслиманског заузећа Јерусалима (638. г.) пропао читав век и изменио се првобитно толерантнији став муслиманске власти, и нарочито се погоршао однос локалних исламских властодржаца и појединаца муслимана према Цркви и Хришћанима (о чему в. више у *Уводу*, стр. 25-29). И завршетак ове реченице (нарочито алузија на Апокалипсис 12,11-12), указује на то. — В. даље *Беседу на Велику Суботу*, § 37 и *напомену* 148 (стр. 190).

[81] В. Рим.12,1; Јевр.12,22-23;Откр.12,11-12;Пс.86,7. — Старосрпски превод изоставља цео даљи § 7 и *Беседу* завршава само краћим славословом.

[82] Беседник се овде несумњиво обраћа *Сионској Цркви* Јерусалимској, као живој личности — *Невести* Христовој (Откр.21,2-3), јер је њу претходно споменуо (из Јевр.12,22-23 и Пс.86,2.5.7). Ту се још једном потврђује Дамаскинова изузетна љубав према Јерусалимској „Мајци свих Цркава“, истовремено и Земаљској и Небеској. У последње пак две реченице овога, и у

Свецелу ризницу срца твога Њему отвори, да би
Јн.14,23-26 свецело обитавао у теби са Оцем и Духом.

Избаци из себе све земаљско, да нађе улазак у тај дом. Јер дом неће примити заједно земљу и (свежи) дах ваздуха. Уколико унесеш у кућу земљану прашину, одагнала си (свежи) дах ваздуха; и уколико у срце твоје уселиш земаљско, одагнаћеш Духа Светога.

Одакле блуд? Одакле прељуба? Одакле свађе, препирања, зависти, убиства и сав рој порокâ? Зар не од жеље за земаљским стварима? Одагнај сваку сујетну славу, мајку неверја. *Јер не можеш*, вели Христос, *веровати*
Јн.5,44 *у Мене, примајући славу од људи*. Изагнај из
срца свога сваку надменост, гордост, преузношење; јер
Приче 16,5 је нечист пред Господом сваки гордог срца; (пошто) *гордима*
Приче 3,34 *се Господ супроти, а смиренима даје благодат*.
Одреци се сваке дрске самовоље, самоугађања и човекоугађања, да се само закону Божијем потчињаваш, и он ће те одвести у пристаниште воље Његове.

Немој уводити другог жениха у брачну одају срца твога; јер је твој Жених Христос — ревнитељ, Он — Најслађи, Једини Жељени, сав Сладост, сав Љубав. Само Њему широм отвори срце своје, и кликну Му:
Песм.пес.5,8 *Ја сам срца рањенога*!

Ван себе ме изведе жеља Твоја, измени ме љубав Твоја, Владико! Заробљена сам љубављу Твојом. Уђи у одају Твоју! Пољубићу стопе Твоје; јер нисам достојна
Песм.пес.1,2 да кажем: *Пољуби ме пољубцима уста Твојих*. Усели
се у мене, и ходи у мени, по нелажном обећању Твоме,
3Мој.26,11-12; 2Кор.6,16 и учини ме храмом Свесветога Духа Твога.[83] Овла-

---

следећем пасусу, као да звучи и извесна беседникова критика тој истој Цркви — њеним члановима, вишим и нижим. Међутим, задњи пасус је опет чиста песма тој истој Цркви, тј. скраћени беседников препев библијске *Песме над песмама*!

[83] Сличне изразе има Преподобни Симеон Нови Богослов (10-11.век), нарочито у својим *Химнама љубави* и у две *Катихезе захвалности*.

дај потпуно срцем мојим, Владико, и сасвим га наследи, и учини обитељ код мене са Оцем и Духом. Рашири Јн.14,23-26
у мени место шатора (=*насеља*) Твога — енергије (=*дејства*) Свесветога Духа Твога.[84] Ис.54,2

Јер си Ти Бог мој, и славићу Те са Беспочетним Јн.20,28
Твојим Оцем, истовремено са Благим и Животворним Твојим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

⁂

---

[84] Упореди ово са исихастичким богословљем о *енергијама* Св. Духа, код Св. Григорија Паламе и других православних подвижника и богослова исихазма. Јер, енергијама=*дејствима* благодати Духа Светога Бог се и настањује у човека и човек постаје *обиталиште Божије у Духу* (Еф.2,22).

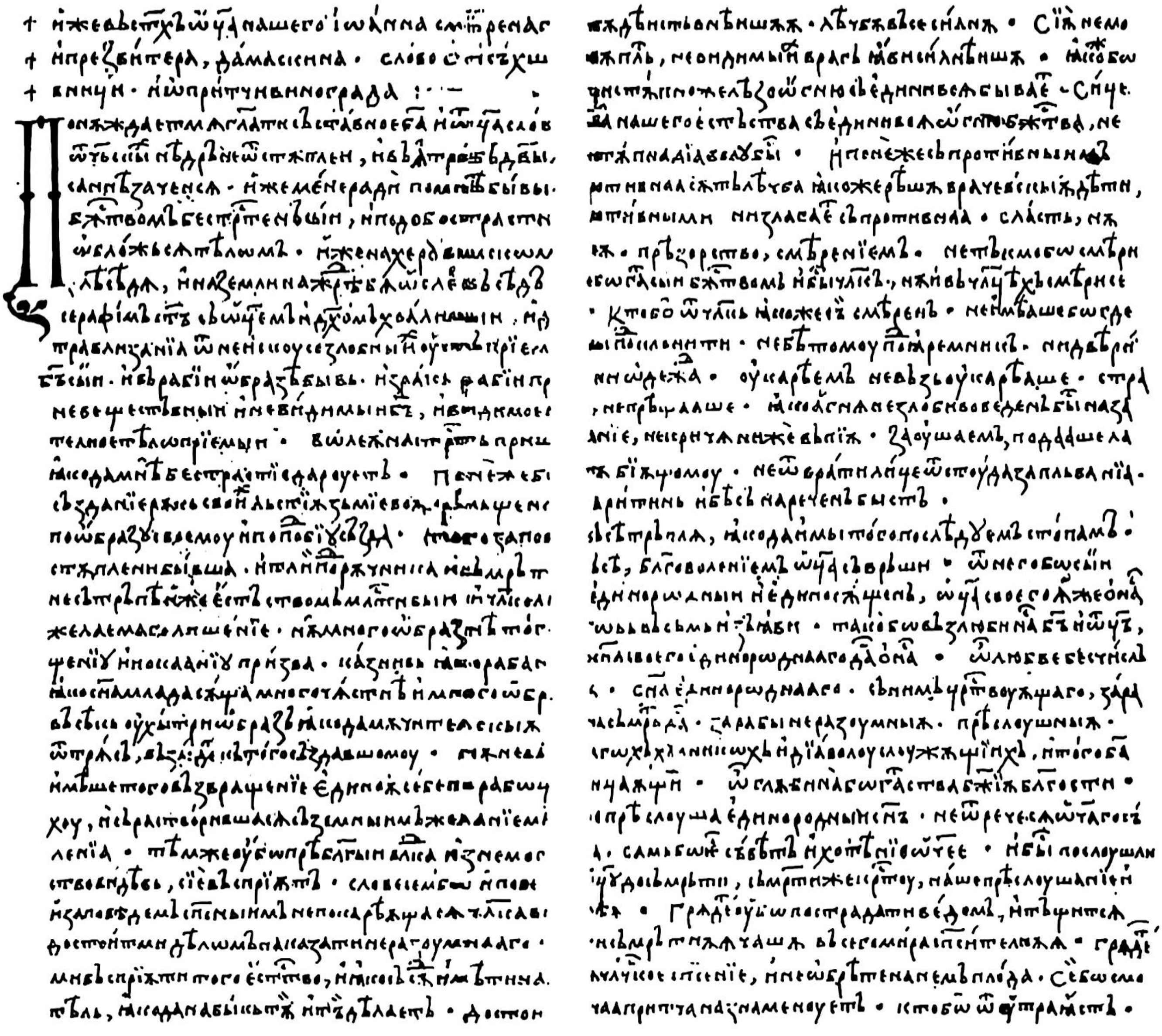

Заглавље Дамаскинове ***Беседе о смокви и винограду***
(*старосрпски превод, ркп. м. Хиландара, бр. 404:* Маргарит, *1370/80. год., л. 186-7*)

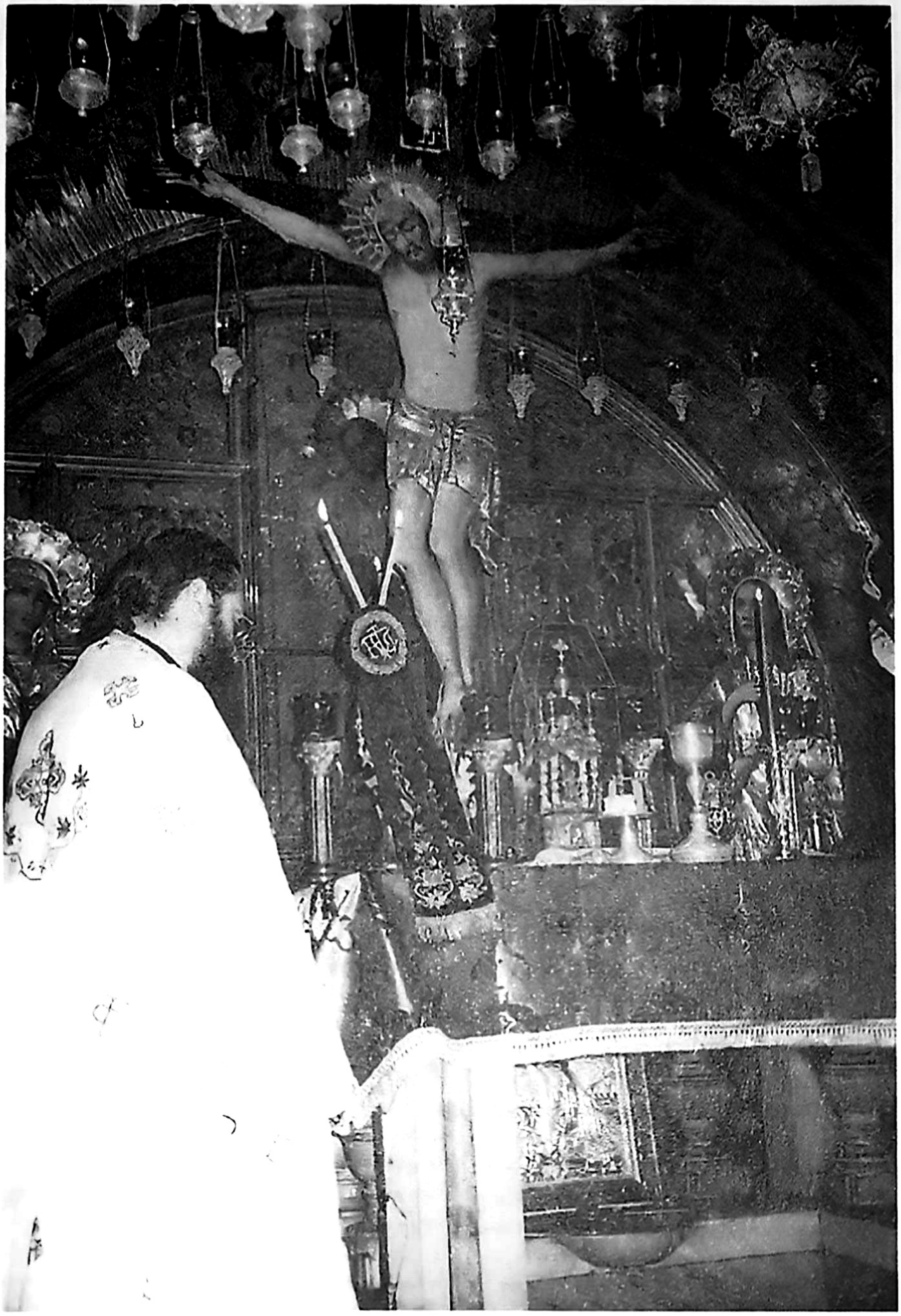

Страшна Голгота — место Христовог Распећа и Смрти
(испод Св. Жртвеника-Престола, налази се Голготска стена – распукла где је био пободен Крст Христов)

Јована, смиреног монаха и презвитера, Дамаскина

Беседа НА СВЕТУ и ВЕЛИКУ СУБОТУ[85]

1. *Ко ће изрећи силе* (τάς δυναστίας=могућности) *Господње, учинити да се чују све хвале Његове*? Ко ће исказати пребогату (=непрепловљиву) и бескрајну пучину Доброте Његове? Ко ли пак несхватљиву Љубав (Његову) према слугама? Ко ли надумно Снисхођење (Његово)? Ко ли Милосрђе (Његово) према нама, и неизрециво из тога (произашло) Старање (о нама)? Нема (таквога) ниједнога, нема (га) ни кад би језицима анђелским и људским говорио; нема (га) ни кад би у себе сабрао сву људску мудрост. Зато што, иако је дух бодар, но језик је слаб да изговори, и ум затамњен да појми. Пс.105,2

---

[85] Ова *Беседа* (сачувана у 20 грчких рукописа од 10-18. века; више пута издавана, и у PG 96, 601-644; најновије критичко издање B. Kotter, на основу 6 ркпс. из 10-15. в.), у 2 најстарија ркпс. (10-11. в.) има наслов: *„**Слово на боготелесно** (θεόσωμον) **погребење Господа нашег Исуса Христа и о мироносицама**“*, где је израз *боготелесно погребење* узет из сличне старе *Беседе на Велику Суботу* приписане Св. Епифанију Кипарском. — *Беседу* је одржао презвитер Јован Дамаскин свакако на Гробу Господњем, у Храму Васкрсења, у Јерусалиму, и она, мислимо, представља најзрелији и најлепши плод Дамаскиновог богословско-литургијског и песничког беседништва. У средини *Беседе* (§§21-27) достиже висине и дубине једне истински надахнуте химне Христу Распетом, Умрлом и Васкрслом, и самим тим и Човеку у Христу! — Преведена је врло рано на грузијски, арапски и словенски-старосрпски. Пред собом смо имали и упоређивали старосрпски превод из два Хиландарска рукописа: бр. 404 из 1370/80.г. (л. 197^{б}-201^{б}) и бр. 388 из 14. века (л. 98^{б}-118), који имају исти превод (са неким правописним разликама); на њихов превод указујемо Мирослављевим словима. (Постоји такође и у српском ркпс. бр. 112, из Пећске Патријаршије, 14/15.в., л. 110-124).

Јер *заисӣа* (ὁμολογουμένως) ***Велика је Тајна*** Божанског
1Тим.3,16 Домостроја (=Промишљања) спасења,[86] несместива умом, него једино вером, и потребује чистоту душе, састављену од страха Божијег и љубави. Јер није могуће иначе стећи очишћење (=чистоту) душе него страхом Божијим и љубављу. Нити је опет могуће примити божанско просветљење ако оптика (=вид) душе не буде претходно очишћена.

Јер је Бог недоступан оскврњенима (=упрљанима),
Мт.5,8 него ће само ***чисӣи срцем Боӣа видеӣи***, како вели Христос — Сушта Истина (ἡ ὄντως Ἀλήθεια). Јер и при бившем ранијe богојављењу Мојсију у купини (под Синајем), заповеђено му је да прво изује обућу и (тек) тако да приступи јављеноме му знамењу (συμβόλῳ=образу – 2Моj.3,2-5). А скидање обуће означава одлагање мртвих и долевукућих мисли.[87] И потом, док се димила гора Синај, за време давања Божанских закона, нису се сви успели (на гору), него је (Бог) очишћењем (=чистотом) одмеравао узлазницима
2Moj.19-20 гл. пењање. Ако је, дакле, код праобразâ било Законом наређено одбацивање сваке мрље, колико ли треба да себе очисте и учине боголиким (=боговидним) они који желе да приступе истинитим и првообразним (=прволиким) Стварностима?[88]

Зато, о! браћо, очистимо себе од сваког земаљског мудровања и сваке метежи и житејског помрачења, да бисмо јасно примили светловидне зраке Логоса (Христа), и нахранили душу хлебом духовним — анђелском храном, и ушавши унутар неулазних скривности̂ (τῶν ἀδύτων) јасно познали Божанска и свега света спасоносна страдања Нестрадалнога (Христа Бога).[89] Пс.77,25

---

[86] В. напред *Беседа о сувој смокви*, §1, и тамо ***најомену*** 71 (стр. 143).

[87] В. Св.Григорије Богослов, *Беседа 45*, 19 (наш превод, стр. 190).

[88] Уз грчки средњи род множине са чланом: τοῖς ἀληθηνοῖς καί πρωτοτύποις – из Јевр.8,2.5; 9,24; 10,1 – додали смо ***сӣварносӣима*** ради јасноће. По Апостолу Павлу, кога заједно са Оцима Цркве следи и Св. Дамаскин, сав Стари Завет био је само сенка и праобраз (τύπος=образ – 1Кор.10.6; Кол.2,17) Новозаветне ***Сӣварносӣи***, која је Тело Истине, тј. ***Христос у Телу*** и ***са Телом***=Црквом. Све што је тамо бивало само је наговештавало Христа и Цркву као Истину-Оригинал.

2. Сада се открива од века скривена Тајна. Сада се завршава главнина (τό κεφάλαιον) Божанског Домостроја спасења. Кол.1,26

Сада се ставља круна оваплоћењу Бога Логоса.[90]

Сада се објављује бездан Божанске Љубави. Јер је Бог Логос *тако заволео свет*, да је благовољењем Оца сишао у Оваплоћење; да је тежину материјалног тела Јн.3,16 Нематеријални обукао (на Се), да би оним што је страдално примио страдање, и поставши (самој) смрти страдање, обукао нас страдајуће у нестрадалност (ἀπάθειαν=бестрашће). Отуда (Он има људске страсти=страдалности): глад, и жеђ, и спавање, и умор, и жалост и (предсмртну у Гетсиманији) борбу и бојазан, то јест суштинско стремљење ка животу (τῆς ζωῆς οὐσιώδης ἔφεσις); отуда (голготски) Крст и страдање и смрт — од наше (људске у Христу) природе.[91] Јер то су (све) њене природне и беспрекорне

---

[89] У *Беседама* Дамаскиновим је видно присутан језик Ареопагитских списа, али са наглашеним христолошким садржајем; тако је и овде.

[90] Стари српски превод ову и претходну реченицу спаја у једну: „Сада се јавља савршење (=завршетак) оваплоћења Бога Слова“.

[91] Ове и друге сличне дубље богословске, нарочито *христолошке* ставове, Свети Дамаскин детаљније излаже у своме капиталном догматском делу ***ТиПв*** (=*Тачно изложење Православне вере*) (нпр. књ. 3, 2). — Претходни пак израз: „*суштинско стремљење ка животу*“ (τῆς ζωῆς οὐσιώδης ἔφεσις; старосрпски: суштински устави живота), потиче од Св. Макисма Исповедника (7. век), који говори да је сваком бићу својствено природно стремљење да остане у бићу и животу, што је, између осталога, доказ да смрт није природно стање за Богом обићена, осуштињена, оживотворена створења, јер Бог није створио смрт, него је „створио човека за бесмртност, по лику Своје Вечности, а завишћу ђавољом смрт је ушла у свет“ (Прем.Сол.1,13; 2,23-24). То богомдано природно створењима *ѝмање*=кохезију=*држљивост* за биће и остајање (=одстојавање) у бићу, Св. Максим назива ἕξις или σχέσις=ѝмање, држање, кохезија, природно својство битисања и битовања. Зато је Христос, као истински Бог и Човек, имао, заједно са Своје две природе — Божанском и Човечанском, и њихова природна ѝмања-својства: две природне воље, две природне енергије (=дејства, способности, делатности), а што су јереси моно-

страсти; то је од моје (адамовске) осуде, којих искуство
Јевр.2,14-18 (=искꙋс=доживљај) [Христос] није одбацио; (с циљем) да би,
у Њему покренута и савладана (та стања), и нама (затим) била потчињена.[92]

3. Христос је на Крсту — саузиђимо (са Њим на
крст),[93] и постанимо заједничари страдањâ, да бисмо
2Кор.1,7; 2Пет.1,4 били и славе (васкрсења) Његова.

Христос међу мртвима — умртвимо се греху, да
Рм.6,11; 2Пет.2,24 бисмо поживели за правду (=праведност).

Христос се повија покровима и чистим плаштани-
Мт.27,59 цама — разрешимо се од ланаца греха и оденимо се
божанском светлошћу.

Мт.27,60 Христос је у гробу новом — очистимо се од старог
квасца, и постанимо ново тесто, да Христово будемо
1Кор.5,7 обиталиште.

Христос је у аду — сиђимо до високотворног смирења,[94] да бисмо и саваскрсли (са Њим); и саўзвисимо се,
и сапрославимо се, Бога стално гледајући, и (од Њега)
гледани (Θεὸν ὁρῶντες ἀεὶ καὶ ὁρώμενοι).[95] Ви који сте од века

физитска и монотелитско-моноенергетска порицале. — О Христовим пак људским *страстима=страдалностима* види следећу *напомену* 92.

[92] Односно *природних и невиних страсти* (=страдалности): τά φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη=*природне без прекора страсти*, тј. *страдална* (али негреховна) *стања* Христове људске природе, наслеђених од палога и смртношћу осуђенога Адама, које „страсти“ је Христос имао само до *страдања и смрти* (после Васкрсења није их више имао), говоре често Св. Оци и за њима Св. Дамаскин, као и наш Св. Сава Српски (види његову *Беседу о Правој вери* у нашој књизи *Свети Сава и Косовски завет*, СКЗ, 1992, стр. 134), зато што оне показују реалност Христовог очовечења и кроз то реалност нашег спасења, препорођења и обожења, но без губитка истинске људске природе, јер се Оваплоћењем не збива о-без-природјење човека, него спасоносно о-без-страшћење, о-без-страдање, тј. облагодаћење и обесмрћење (без трошности и пропадљивости) људске природе. — В. даље *напомену* 118 (стр. 172).

[93] Ова и неколико следећих реченица парафразирају речи Св. Григорија Богослова (в. *Беседа 1*, 4-5), с тим што је код Григорија језик још лаконскији: „*Сараспнимо се* са Христом, да бисмо и *саваскрсли* са Њим…“ итд.

[94] Израз из *Лествице* Св. Јована Синаита, гл. 25 (прев. Д. Богдановића: „Узвишено /=узвишујуће/ смирење“).

[95] В. 2Кор.3,18 и нарочито Гал.4,9: „Бога *познавши* и од Бога *будући познати*“ (слично код Св. Григорије Богослов, *Беседа 45*, 3). У овим и оваквим

(сужњи у аду) — ослободите се; оковани — изиђите; који сте у тами — изађите на јаву; отпустите се на слободу — заробљеници; Ис.49,9; 61,1; Лк.4,18; 1Петр.3,19 слепи — прогледајте; устани — спавајући Адаме, и васкрсни из мртвих, јер се јави Христос — Васкрсење! Еф.5,14; 1Кор.15,20-23

Но, ако је по вољи, да почнемо с беседом од почетка, јер ће тако бити јаснија и уједно уверљивија, и кретаће се глаткијом стазом. А измолите ми божанско просветљење Духа Светога, без којег су мудраци неразумни, а са којим неписмени постају мудрији и од најмудријих.

⁂

4.[96] Узрочник свега је Бог (Отац), а Он сâм није ни од кога, зато је и Нерођен (ἀγέννητος); имајући Логоса-Сина Ипостасног (ἐνυπόστατον = Лично(стно)г), Савечног, од Њега ванвремено и нетљено Рађанога (γεννώμενον), никада од Оца раздвајанога; Савршеног Бога, у свему осим нерођености подобнога (ὅμοιον) Родитељу: по суштини и сили, вољи и дејству, царству и господству; не безузрочнога, јер је од (узрока) Оца; не од времена започетога, јер не беше никада Отац када не беше Син. Јер је Отац — Отац Сина, и нема Оца — ако нема Сина, Који

речима Св. Писма и Св. Отаца изражено је искуство хришћанског, црквеног *богопознања* и *светлосног боговиђења* као истинског *богоопштења*, које се открива као узајамно приближавање, сједињавање и прожимање — *перихорисис*, Бога и човека (без сливања или ишчезнућа иједнога, како је то иначе код пантеистичких, мрачних, безблагодатних мистика, чије је мистичко искуство најчешће демонско). — Бог *види* човека у правој светлости када му је човек близак те и он Бога види, наравно по мери своје очишћености и богоуподобљености. Бога *познајемо* кад нас Он познаје и *препознаје* као Своје, Себи сличне, то јест Христолике. То православно искуство духовног живота као Богоопштења, Христоживљења, Богозаједништва у Христу наглашава овде Беседник.

[96] Одавде надаље, у свом излагању православне Теологије, космологије, антропологије, сотириологије, Дамаскин следи, у основној структури своје *Беседе*, Св. Григорија Богослова (у *Беседама 38*, 7-15 и *45*, 3-9). — Слично излагање Тројичног богословља о Личним својствима Св. Тројице в. у *Беседи на Рођење Богородице*, §5, *напомену* 8 (стр. 279).

истовремено (ἅμα) са Оцем има биће (τὴν ὕπαρξιν = битије, постојање), рађајући се из Њега неодвојиво и у Њему остајући неизступно, будући Премудрост Родитељева и Ипостасна Сила, по природи Бог, Оцу једносуштан; не без Духа (Светога) познаван.

Јер и Дух Свети од Оца исходи (ἐκπορεύεται – Јн.15,26), Једномоћан (је), Истосавршен, Истоделатан, Истосилан, Савечан, Ипостасан (ὑποστατικόν=Личн(остн)и), не на синовски начин (οὐχ υἱϊκῶς=не као Син), него исходно происходећи (као Дух) (ἐκπορευτῶς προερχόμενον), — а то је друг(ачиј)и начин постојања,[97] божански и несхватљив, — (Дух) Оцу и Сину у свему подобан (ὅμοιον), (Дух) Благи (Ἀγαθός), Владар, Господ, Творац, по природи Бог, Оцу и Сину једносуштан, Сацарујући, Сапрослављан, Саобожаван (са Њима) од све твари.

То је нама Бог Којега поштујемо и служимо (τό λατρευόμενον):[97a] Отац — Родитељ Сина, Нерођен, јер није ни од кога; Син — Пород Оца, јер је од Њега Рођен; Дух Свети Бога и Оца, јер је из Њега Происходећи, Који се назива и (Духом) Сина, јер се кроз Њега јавља и даје творевини, но немајући постојање (=битије) од Њега.[98]

Један је Бог, јер је Једно Божанство, једна Сила, једна Суштина, једна Воља, једна Енергија (=дејство); Нераздељив у једино раздељеним Ипостасима (=Личностима), то јест особеностима (личног) постојања.[99] Јер, једино је Оцу (својствена) *Нерођеност*; једино је Сину (својствено) да је од Оца беспочетно, ванвремено и свевечно *Рођен*; и једино је Духу (својствено) да ванвремено и свевечно *Исходи* (од Оца). Тројица је Једна, Проста, Несложена, Суштина бескрајна, Светлост несхватљива, Сила неограничена, пучина Доброте; Један Бог у Трима савршеним Ипостасима (=Личностима) нераздељиво славослољен.[99a]

---

[97] Израз ἄλλος.. τῆς ὑπάρξεως τρόπος = „други (=другачији) начин постојања" (старосрпски: ини битија образ) потиче од Св. Василија Великог, *О Духу Светом*, гл. 18, и означава посебан, лични, непоновљиви *начин бића и постојања* (персонални модус егзистенције) Тројичних Личности. (В. опширније ***ТиПв***, 1, 8, 10).

[97a] В. слично у *Беседи 2. на Успеније*, §15 (стр. 329).

[98] Дамаскинова *Тријадологија* (учење о Св. Тројици) овде и надаље следује верно Кападокијским Оцима. Последње речи о Св. Духу: да Дух *нема биће од Сина*, јасно су уперене против погрешног латинског учења о исхођењу Духа Светога „и од Сина" (Filioque), које се заблудно учење нешто пре Дамаскиновог доба почело појављивати понегде на Западу. Опширније о овоме в. ***ТиПв***, књ. 1, 8 и 10.

5. Он је из небића створио Анђеле, небо, земљу, и
све што је у њима. (У небу пак): огањ етерски и бездан
водâ; ваздух — ризницу даха (πνοῆς=дисања) и светлости Пс.145,6
најпрозрачнију колесницу; свод други, утврђен водом,
средиште између горњих (лебдећих) и (доњих) бездавних 1Moj.1,7
вода, што је назвао небом; светлогрејуће сунце, двострукопутног
делатника дана и ноћи, све осветљујућег сјајним 1Moj.1,8
зрацима; месец који ноћ просветљује и смањује жару сунчеве светлости; звезде — те украсе небеског свода. (А на земљи): цвеће разноврсно и многокорисно, траву семенасту, дрвеће плодоносно — украс земљи најлепши; свакојаке врсте животиња које плове у води, китове велике и изузетне, разне врсте гмизаваца, и птице пернате, које из воде имају рођење, а у ваздуху лете и по земљи живе; животиње опет са земље, и звери дивље, и стада стоке припитомљене. Све заједно — показатеље Његове великоделатности (μεγαλουργίας=генијалности) и станиште (ἑστίασιν=кућиште) човека који ће (тек) бити саздан по лику Божијем.

6. И на крају свега, као некога цара, (Бог ствара) најславније живо биће[100] — човека, почаствованог Ње-

---

[99] Израз „особеностима постојања“ — ταῖς τῆς ὑπάρξεως ἰδιότησι (старосрпски: бытиꙗ својствнма) може се превести и са: „*својствима (личне) егзистенције*“, „особеностима личног бића“ — свакога од *Три Лица* Свете Тројице.

[99a] Већина ових тријадолошких израза су Св. Григорија Богослова.

[100] Израз за човека: τό πολυθρύλλητον ζῶον, може се превести и са: *многопричано* (старосрпски: многословеће), *чувено* (фамозно!) живо биће.

гово̀м сопственом руком и ликом (εἰκόνα=образом); (ствара га) саставивши тело од земље, а душу створивши божанским и животворним удахнућем, то јест Духом Светим, Животворним и Стваралачким и Усавршујућим и Освећујућим све и сва. Не да је (душу) претпостојећу уселио у тело — не било те Оригенове глупости, бесмислене и ружно звучеће! — него је њу у сложеном саздавању (са телом) из небића створио.[101]

7. Њега ето, тога човека, којега је по Своме лику створио, умнога уједно и разумнога (λογικόν=словеснога), носећег дах животни (πνεῦμα ζωῆς=дух живота), њега је поставио у заједницу Своје благодати, и учинио га чуварем (πολιοῦχον=заштитником) Раја, који је на истоку у Едему
1Мој.2,8 засадио — јер Јевреји Едем називају уживање (τήν τρυφήν), — дарујући му блажено и сјајно живљење (πολιτείαν), ослобођено сваке бриге и угодно, од којег одбеже сваки бол, туга и уздах.[102] Јер (човек), живећи као неки други анђео на земљи, слављаше (ὕμνει=појаше) Бога Творца, испуњен божанским мислима, узвођен кроз сву твар ка Створитељу, ради чега (ἐφ' ᾧ) је и саздан. А мислим, кад би неко говорио анагошким начином: да је то оно Дрво живота, које има свецело (τό πᾶν) и потпуно и нераздељиво и једино причешће (μέθεξις=удеоништво) добра, да не би погрешио.[103]

Јн.8,44 8. Али, проналазач зла, отац лажи, творац зависти, змија ђаво, није могао поднети да гледа човека да ужива у богатству толиких добара. Зато га напада, старајући се за лишење (човека тих) добара. И глуми (=лицемери) наклоност, а саплиће преваром човека, и наноси му пад (πτῶμα), несрећнији од свих падова. А погледајте каква је замка (τό δέλεαρ=мамац)!

---

[101] Реч је о Оригеновом (†254.г.) заблудном учењу о *преегзистенцији* душа људских, које су потом по казни „послане у тела“ (трагови таквог схватања налазе се и у Његошевој *Лучи микрокозма*), о чему Св. Дамаскин говори и у ***ТиПв***, 26, где детаљније излаже *сложено стварање* (ἐν τῇ συνθέτῳ διαπλάσει) човека. Ово питање је важно и због тога што се то затим одражава и у Христологији и Сотириологији.

[102] В. Св. Григорије Богослов, *Беседа*, *45*, 7-8 и ***ТиПв***, 26-28. — Последње речи *„одакле одбеже сваки бол, туга и уздах“* сусрећу се често у православној црквеној служби *Опела* и *Парастоса*.

[103] В. исту мисао код Св. Григорија Богослова, *Беседа 45*, 7-8 (наш превод и издање, стр. 176-8).

9. Шта је од свега узвишеније? И шта је једино високо? Свакако да је Бог, Који је изнад свега и узрок свега. И шта може бити жељеније од Бога? Нема ничега. Том (управо) тежњом (τῇ ἐφέσει=жељом) обманувши човека (да ће постати „као бог“ – 1Мој.3,5), набеђује га (ђаво) да окуси од дрвета познања, претходно придобивши (за то) женску (=*Евину*) простоту. Јер бива да се зло некако прикрива привидом добра и сопствену срамоту прикрива врлином.[104] Полапно окушање тог дрвета забранио је, Адаму на корист, Онај који све зна. Зато (му) вели: *Од свакога дрвета у Рају јешћеш јело, а од дрвета познања добра и зла нећеш јести од њега, нити ћеш га се дотаћи. Јер у који дан будете јели од њега, смрћу ћете умрети.* 1Мој.2,16; 3,3 Но ако хтеднеш да и (то) дрво схватиш као посађено ради испробавања и провере послушности и непослушности (човекове), те је отуда и названо *дрво познања добра и зла*, или пак да и познаватељну (γνωστικήν) моћ сопствене природе даје онима који га једу, нећеш промашити одговарајуће објашњење.

10. Међутим, некорисно је (било) његово окушање пре усавршења (човека). Јер, кад је (Адам) окусио, познаде себе да је наг, и справљаше (себи) одећу, и расејаваше се, и бӣ у метежу због старања о сопственом телу, 1Мој.3,19.21 удаљивши се од божанског познања; зато се обнажује од благодати, и одева у пропадљивост, и враћа се у земљу, и бива изгнан из божанског Раја, и осуђен на зној и муку и смрт. Не као да (сâмо то) дрво рађа смрт, јер Бог смрти не створи, него је непослушност (Богу) наву- Прем.Сол.1,13

---

[104] В. Св. Григорије Ниски, *О стварању човека*, 20 (PG 44, 200).

кла смрт (човеку).[105] Отуда грех, задобивши право,[106] поробљује ме тринесрећнога, и сваку врсту зла у мени
израђује, и собом засољујући слатку храну, предаје
Рим.5,12.21; Јак.1,15 (ме таквога) смрти.

11. И шта бива? По природи Сажаљиви (=милостиви), Давалац бића (τὸ εἶναι) и Дародавац нам добробића (τὸ εὖ εἶναι), зар је презрео Своје најдрагоценије, најомиљеније саздање, тако страшно тиранисано? Нипошто. Него, да кажемо апостолски: *Много пута и на разне начине Бог је издавна говорио оцима кроз Пророке, а у ове последње дане говорио нам је кроз* Јединороднога и Јед-
Јевр.1,1-2 носуштнога *Сина* Свога, Кога је послао у свет да за-
Лк.15,4-7.22-24 блуделог човека поврати древном блаженству.

И — о премногое Доброте! — шта бива? Несмешиво се меша; Оно што је изнад природе (тј. Божанство) — постаје![107] Оно *што око не виде, и ухо не чу, и на срце*
Ис.44,4; 1Кор.2,9 *човеку не дође*, сада бива виђено, и чувено, и говорено, и веровано. Шта је то? Син Божији и Бог — постаје
1Тим.2,5 Син Човечији, Посредник Бога и људи, не одбацивши то да је Бог, јер је непромењлив, нити претварајући се (=глумећи) постаје Човек, јер је нелажан и (јер) је свака превара и обмана сасвим туђа истинском Божанском благовољењу, него је истински природно (ἀληθῶς φύσει)

---

[105] По речима Св. Василија Великог, смрт је *одвајање* (χωρισμός) од Бога, дакле прекид општења, заједништва, љубави, живота, чега је свега извор Бог. Послушност или непослушност Богу није само ствар *моралне*, или још мање *правне* природе, него онтолошко-егзистенцијалне, као кварење здравља и живота, прекид са извором спасоносне животне силе, енергије, благодати. Послушност није требала Богу, него човеку, као однос детета према родитељу, одојчета према мајци, љубећега према љубећем.

[106] Израз λαβοῦσα νομὴν=*стекавши право*, буквално значи: *задобивши пашу*, како је и старосрпски превод.

[107] Ὑφίσταται=*улази у постојање*. Дамаскин овде очигледно понавља Св. Григорија Богослова: „Онај који Јесте — постаје" (*Беседа 38*, 13; *45*, 9; наш превод, стр. 57 и 179). Исто је Дамаскин унео и у своје *Божићне стихире*, спеване под Григоријевим утицајем. — В. и *Беседу 2. на Успеније*, § 7 и тамо *напомену* 57 (стр. 321).

постао Човек, без икакве измене и сливања (природâ), да истински дарује спасење природи (људској).[108]

12. Савршен је, дакле, Бог (Христос), *јер у Њему обитава сва пуноћа Божанства телесно*; и савршен Кол.2,6 је Човек, да спасе свега Човека, јер (иначе) оно што није узето, то заиста није ни спасено.[109] Један је и Исти у двема савршеним природама, без икаквог раздељивања познаван; по Ипостаси је поистовећен са Својим телом, а природно (φυσικῶς) Оцу и Духу као Бог је једносуштан, и нама људима као Човек постао је саприродан и једнородан (συμφυὴς καὶ ὁμόφυλος), носећи у Себи сву суштину првога Адама, оно из чега је, и у чему је, и што јесте човек:[110] тело смртно и душу умну и бесмртну, разумну (=словесну), самовласну (=слободну), вољевну и делатну. Јер живо биће које нема једно од свега овога — није човек. Из Свете Дјеве је у Себи створио Тело одушевљено душом разумном и умном, и са њим се по Ипостаси сјединио, и рођен је — Бог Оваплоћени, Један Син и Христос и Господ, и учинио је Богородицом Ону која (Га) је родила.

---

[108] У последњој реченици звучи јасно Христологија Св. Кирила Александријског, нарочито у изразу да је Христос „*истински природно*" постао Човек, где ἀληθῶς φύσει може значити и „истински **природом**" (старосрпски превод је испустио реч „*природом*").

[109] Израз τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον=*оно што Христос није узео на Се* (од људске природе) *то није ни спасао*, потиче дословно од Св. Григорија Богослова (*Писмо 101, 32 Клидонију*. SCh 208, 50).

[110] Овај троструки израз: ἐξ ὧν, καὶ ἐν οἷς, καὶ ἅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος (тешко дословно преводив, због грчког средњег рода множине у косим падежима, па је и старосрпски превод недовољно јасан: од њега, и њему, и како јесте човек), делом потиче од Григорија Богослова (*Беседа 39*, 11), где се други и трећи израз примењује на Бога-Свету Тројицу, а овде су сва три употребљена христолошки. (Дословно пак као Дамаскин употребио је ова три израза његов побратим Св. Козма Мајумски у спеваном од њега *Канону на Велики Четвртак*, песма 9). Смисао тих израза јасан је из даљег текста: Христос је узео на Себе *потпуну људску природу*: ***све из чега*** је она, тј. из чега је човек састављен/а, ***у чему*** се он/она налази, и ***што*** стварно он/она ***јесте***. Јер човек није човек мимо и изван своје природе и њених конституанти: душе и тела, са свим њиховим богоданим елементима, саставима, својствима, али сједињеним у једно лично живо биће. (Старосрпски превод надаље, после речи словесну, изоставио је даља три својства душе, вероватно превидом). — В. даље *напомену* 123 (стр. 175).

13. Јер да није Један по Ипостаси, како би *Логос*
Јн.1,14 *постао тело*? Јер то објављује Дух Свети: не да се Ло-
гос променио у Тело, него се већма сјединио са Телом
по Ипостаси. Или, како би *Јединородни Син, Који је у*
наручју Очевом, вели (Јеванђелист – Јн.1,18), *објавио* Оца?
Јер Јављени Човек — Он Га је *објавио*, Који кад не би
био и Бог, како би Му поверовали да је Он у наручју
Очевом? Или како би (било истинито): *Нико не узиђе*
на небо осим Онога који сиђе с неба, Син Човечији који
Јн.3,13 *је на небу*? Јер још није (био) узишао телесно на небо,
кад је и после васкрсења рекао: *Још не узиђох ка Оцу*
Јн.20,17 *мојему*. Или (опет) како: *Онај који сиђе, то је Исти*
Еф.4,10 *који и узиђе*? Јер сиђе Божанством, али не местом
(τοπικῶς=локално), него снисхођењем (συγκαταβατικῶς); а
узишао је телесно, будући Један Исти и Бог и Човек.
Или како (би) говорећи и показујући се (као видљив)
Јн.10,30 Човек, рекао: *Ја и Отац једно смо*? Јер није могуће да
прост (ψιλός=наг) човек говори такве речи, да није (исто-
времено) био Бог и Оцу једносуштан.

14. А ако ли (Христос) није познаван у две природе, како ће Он Исти бити истовремено и смртан и бесмртан, и створен и нестворен, видљив и невидљив, савршени Бог и савршени Човек? Јер то не могу бити својства једне (исте) природе, јер није исто по природи створено са нествореним, ни смртно са бесмртним, ни видљиво са невидљивим, ни Божанство са човечанством.

15. А како ће Христос бити „једне сложене природе",[111] када су Отац и Дух (Свети) созерцавани у једној простој природи (којa je и природа Сина)? Јер (тада), Он ће бити некако по једној истој (сложеној) природи једносуштан и Оцу и нама, осим ако неко не назове и Оца нама једносуштним? — што је бесмисленије од сваке друге апсурдне мисли.[112] А како би (тада) Он сâм рекао: *Који виде мене, виде Оца*? Јн.14,9 И опет: *Зашто тражите да ме убијете, Човека који вам истину говорих*? Јн.8,40 Јер ко је Њега видео само као човека, тај није видео Бога и Оца.

---

[111] Дамаскин све време и у *Беседама* излаже Православну, *Халкидонску* Христологију, те је зато и претходно споменуо (у § 14) кључни халкидонски израз: да је Христос „познаван *у две природе*" (ἐν δυσὶ φύσεσι). Надаље критикује погрешно учење о „једној сложеној природи" (συνθέτου μιᾶς φύσεως), како је учио јеретик Север Антиохијски, монофизитски теолог (6. век),

16. А ако кажемо и да је једно Његово дејство (ἐνέργεια),[113] где ћемо ставити (тада Његово) телесно ходање, ломљење хлеба, произнесену (=усмену) реч, и томе слично (што говори Јеванђеље), а што нису (својства) Божанске природе, него људског дејства? Јер то (набројано) нису (била дејства) само наизглед, него се збивало истином (Његове људске) природе.

17. Ако ли пак Његову људскост (τὸ ἀνθρώπινον=људску природу) претпоставимо без природне и самовласне воље, где ћемо (онда) ставити природну тежњу ка хра-

---

кога су у највећој мери следили каснији монофизитски теолози и Црквене заједнице које су се после Халкидонског Сабора (451. г.) оделиле од Православне Цркве, а то су јереси: *монофизитизам* и каснији огранци *монотелитизам* и *моноенергитизам* (*=једновољност* и *једноделатност* у Христу Богу и Човеку). Те јереси биле су и у Дамаскиново време још увек актуелне (а и данас су то на Блиском истоку), те отуда он у својим *Беседама* редовно износи православном народу правилну Христолошку веру Цркве. Тим питањима, која нису теоретска него дубоко сотириолошка, посвећена су многа и опширна поглавља у његовој *Догматици* (***ТиПв***), као и посебни теолошки састави међу његовим делима. В. српски превод његове Догматике, *Источник знања*, прев. С. Јакшић, изд. „Јасен“, Никшић 1997. и 2001.

[112] Наиме, Христос јесте једносуштан Оцу (=једне и исте суштине са Оцем), али Својом Божанском природом (или суштином); а јесте једносуштан и нама, али Својом Човечанском природом (или суштином). Рећи да је „једном (истом) сложеном природом“ једносуштан Оцу и нама, значи да су се две природе слиле у једну (=сложиле, скомпоновале, синтетизовале једну смешану природу), те је онда и Бог Отац нама једносуштан, што је чисти пантеизам, те дакле бесмислено и безбожно.

[113] Како су опет говорили споменути јеретици монофизити и њихов огранак *моноенергити*. — В. Дамаскиново дело *О јересима*, 83 и 99.

ни и остало: велим за сан, и пијење, и томе слично? Јер то (све) покреће се законом природе, по нужди води неразумну (τὴν ἄλογον=бесловесну) душу ка (своме) испуњењу, отуда и прати ту тежњу (=жєљꙋ) стремљење ка (њеном) испуњењу; јер бесловесна бића природа води, зато су она и без одговорности, не подлежући никаквом начину казне. А код бића која имају словесност (τὸν λόγον=разум) и самовласно се покрећу (αὐτεξουσίως κινούμενα=слободно делују), природа бива пре вођена, и они имају власт да следе или да суздрже ту тежњу (=жєљꙋ). Јер природна воља јесте словесна и самовласна тежња (ὄρεξιν=стремљење=жєља). А ово говорим за оне који очувавају природност (τὸ κατὰ φύσιν=природно стање), док они који су из немара дошли до неприродног стања (τὸ παρὰ φύσιν=стање противприродно), они су пре вођени него што воде, јер су навику страсти̂ стекли као тиранску власт (над собом).

18. Којом ћемо, дакле, вољом рећи да је Господ дошао у кућу, и *не хотећи да ико то дозна, није се* Мр.7,24 *могао сакрити*? Јер божанска воља јасно је сасвим да је свемоћна, док је, наравно, људска (воља) немоћна и слаба (ἀδρανές=инертна). А како је, опет, одричући се Своје Мт.26,39.42 (људске) воље, молио за испуњење Очеве воље? Којој је природи својствено молити се? Свакако створеној (тј. људској). Њена је, дакле, и она воља које се одрицао.

Тако је Један Христос, Син и Господ, у двема природама и њиховим природним својствима, нераздељиво и уједно несливено Хотећи и Делајући (θέλων καὶ πράττων) оно што је својствено свакој природи, са заједничарењем (=општєњєм) оне друге, сходно међусобном несливеном прожимању природâ (τὴν ἐν ἀλλήλαις ἀσύγχυτον περιχώρησιν) — Један од Свете Тројице, Син Божији и ради нас поставши Син Човечији.[114]

---

[114] О овој важној христолошкој теми: *узајамном општењу* и *несливеном прожимању* двају природа Христових, чиме је обезбеђено очување,

19. Јер пошто је кроз човека (дошла) смрт, требало 1Кор.15,21 је кроз човека и подарити васкрсење. Пошто је душа умна, самовласном вољом учинила преступ, требаше да душа умна, природном и самовласном вољом учини послушност Створитељу, и да се (тако) поврати спасење кроз оно (исто) кроза шта је смрт изагнала живот, да смрт не помисли да човек бива (споља) тиранисан.[115]

20. Шта, дакле, отуда бива? Намамивши (ђаво) човека надом Божанства (да ће постати „као бог“ – 1Мој.3,5), (сада сâм) бива намамљен истицањем напред Тела (Христовог); те (тако) смрт, окусивши безгрешно тело (Његово), смучи јој се, и сву храну из своје утробе избљува, Јов 20,15 несрећница![116]

Јер Створитељ наш Бог Логос, узевши на Себе све наше за нас, и будући искушан од наших страсти (=страдања), подобно нама осим греха, испунио је закон, и Јевр.4,15 једини међу људима показао се безгрешан, и зато није 1Пет.2,22; 1Јн.3,5 био подложан (ὑπεύθυνος=кривац) смрти, и кроз чуда показавши моћ Божанске суштине (Своје), на крају добровољно за нас долази на страдање, спасоносно за сав свет; и Себе даје, поставши за нас проклетство, не будући Гал.3,13 Сâм проклетство, него већма благослов и освећење, 1Кор.1,30; Откр.5,13 него узевши на Себе наше проклетство, разапиње се

али и пуно спасење и обожење људске природе, в. напред *Беседу на Преображење*, §2 и *напомену* 41 (стр. 114).

[115] Беседникова мисао, овде згуснута, значи: да Христос оваплоћењем и узимањем на Себе свеукупне људске природе са свим њеним својствима, дакле и слободном вољом и дејством људским, чини спасење и избављење од греха, смрти и ђавола тако што из самог човека, изнутра из људске природе коју Он носи, бива побеђен и грех и зло/ђаво и смрт, да се не каже да је Бог насилно, тиранијом, наметнуо човеку Себе и Своје дело спасења. Божија моћ је уравнотежена Правдом, а све што Христос чини прожето је Слободом и Љубављу.

[116] Дословно израз ἐναυτίασε значи: *доби морску болест повраћања*. — О овој од нашег Беседника драматично представљеној Божанској „*обмани*“ ђавола помоћу људског *тела* и *јела*, тј. управо оним чиме је ђаво *обмануо=уловио* првог човека, в. и даље у овој *Беседи* (§22) и *напомену* 119 на исту тему (стр. 172).

за нас, и умире, и бива погребен. А *проклет сваки који виси на дрвету*, вели [божанско] Писмо. И: *Земља си и*
Гал.3,13 1Мој.3,19 *у земљу ћеш отићи*, рече Бог Адаму. Он, дакле, постаје за нас проклетство, да ми благослов добијемо. Јер, вели, *који Га примише, даде им власт да буду деца Божија,*
Јн.1,12 *онима који верују у Њега.*

⁂

Пс.79,2 **21.** О чуда! *Који напаса Израиља* као Бог Предвечни, од руке Израиљске предаје се на смрт као Човек!

Пс.79,2 *Који води Јосифа као овцу*, бива као *Јагње безазле-*
Јер.11,19; 1Пет.1,19 *но* одведен на заклање; и дрво живота (=Крст) доноси насупрот дрвету познања, и окуша жучи помешане са
Мт.27,34.48 оцтом, и (тако) изагна болест која се увукла у природу
1Мој.3,6 од јеђења слаткога плода.

Пс.79,2 *Који седи на Херувимима* као Бог, као осуђеник
Гал.3,13 виси на крсту, Сâм будући Живот људи, у Кога гледа-
4Мој.21,9 јући обешенога на крсту богоубице не повероваше. Јер очи своје затворише (да не гледају), и уши своје отежа-
Ис.6,10; Јн.12,39-40 ше да не слушају.

1Мој.2,7 Онај који је божанским рукама саздао човека, сав
Ис.65,2; Рим.10,21 дан пружаше пречисте руке (Своје) ка народу непокор-
Лк.23,4-6 ном и противном, и у руке Очеве предаје душу (Своју).

И копљем бивају прободена ребра Онога који је од
Јн.19,34; 1Мој.2,22 ребра Адамовог створио Еву; и источи (из ребра) бо-
Јн.19,34 жанску крв и воду — пиће бесмртности и крштење пресаздања.[117]

---

[117] Израз ἀναπλάσεως βάπτισμα = „крштење ***пресаздања***" означава *благодатно препорођење* у Св. Тајни Крштења, које се назива и „новим стварањем", „новотворењем", *пресаздавањем* (ἀνάπλασις) човека у Христу — за живот вечни, живот који смрт не прекида, тј. човек се више не одваја од Христа Бога. Зато се и Причешће=Света Евхаристија-Литургија назива овде „*пиће бесмртности*". — Мисао о тесној вези *крви и воде*, истеклих из ребра Христовог на Крсту, са Св. Тајнама *Крштења и Евхаристије* у Цркви као Телу Христовом, потиче од Светих Отаца (Св. Ј. Златоуст, *Омилија* 85, 3 на Јована, PG 59, 463).

Зато се постиде сунце, не подносећи да гледа умно Сунце Правде злостављано. Мал.3,20

Земља се потресаше, окропљавана Владичанском крвљу, стресајући (са себе) прљавштину излива идолских жртава, и радосно играјући због (свог) очишћења.

Мртви устајаху из гробова, преднајављујући васкрсење Умртвљенога за нас.

Сунце се угаси и опет упали, чинећи Господње тридневно набрајање (Васкрсења).

Завеса храма се раздираше, јасно најављујући улазак у сâму (дотад неприступну) унутрашњост (храма) и пројаву скривених (тајни). Јевр.6,19-20

Разбојник имађаше ходити по Рају, а попут злочинца убијени Човек (=Христос на Крсту) биће поверован и поштован као Бог од све творевине — јер је заиста 1Тим.3,16 Бог, — и земљано и од праха састављено Тело биће узвишеније од небеса и седеће заједно са Богом (на Престолу), и објавиће се познање Свете и Блажене и Многослављене Тројице. Мт.27,45-54; Лк.23,39; Мр.16,19

22. Онај који је Адаму удахнуо дах живота и учинио га душом живом, (данас) Мртав и без даха полаже 1Мој.2,7 се у гроб.

Онај који је осудио човека да се врати у земљу, (данас) 1Мој.3,19 би̏ прибројан заборављенима у земљи. Пс.87,13

Бакарна врата (данас) се скршише, и полуге гвоздене поломише се, врата пак вечна узеше се, и задрхташе Пс.106,16; 23,7; Јов 38,17 вратнице ада, и открише се темељи васељене. Пс.17,16

Јер Слободни од греха, би̏ увршћен међу мртве; и погребним платном повијен би̏ Онај што (мртвоме) Лазару раздреши погребне повоје, — да грехом умртвљенога Јн.19,40; 11,44 и ланцима његовим свезанога човека раздреши од окова и пусти слободним.

Сада Цар славе сиђе на тиранина (=ђавола), Он — Моћни у рату, Чији су изласци ка нама од краја небеса, Пс.23,8 Који као Исполин иде путем животним. Јер се сукоб- Пс.18,6-7

љава с њиме слабошћу човечанства,[118] и свезује као
птицу јакога (=ђавола – Мт.12,29; Јов 40,24), док пратиоци
(=слугє њєговє) ишчезоше од Свемоћнога Божанства, те (тако)
учини разграбљење плена његовог (тј. заробљене природе
људске), добро узводећи на висину оно што је он
Мт. 12,24; Еф.4,8-10 зло низвео у низину.

Откр.12,3-7 Сада Логос силази ка змији, ка Левијатану одметнику
Ис.27,1 — јер се Левијатан тумачи да је змија, — ка уму
Ис.10,12 великом Асиријаца, велим за противничке силе (ђавола),
који се скрива у срцу земље, и њега извлачи удицом
Јов 20,15; 40,19-20 Божанства, прикривеном телом као неким мамцем
(σκώληκι=црвом),[119] и оне које је он (=ђаво и ад) надјачавши
прогутао врло жалосно, принуђен је (сада) да повратити
Лк.1,53 (ἐμεῖν=изблујє), те (тако Христос) одашиље празним
Јов 20,15 онога који се велехвалио богатством.

Ис.9,5 Ис.11,8 Рођено и нама дато Дете, сишавши на рупу аспиде,
извлачи је и убија, и сатире гордога и велехвалисавога.

Сада (=силаском Христовим у ад) — пакао постаде Небо,
и светлошћу се испуни преисподња (τὰ καταχθόνια=подзем-

---

[118] Израз τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος=*слабошћу човечанства*, може се превести и са: *немоћју људске природе*. Беседник потврђује истинитост Оваплоћења, људску *реалност* Христа као *човека*, са слабостима („страстима“=*страдалностима* – в. напред *напомену* 92, стр. 158) пале људске природе коју је Он зато узео на Себе да је спасе, обнови, препороди, обожи. Треба упоредити овај израз: „*слабост човечанства*“ са мало ниже наведеним изразом „*свемоћно Божанство*“; такође упоредити са изразом „*Богоначална слабост*“ из *2. Беседе на Успење Богородице*, §18 (овај задњи је из Ареопагитских списа, али и прва два су из истог контекста), да би се донекле схватила парадоксалност православног апофатичког Богословља, присутнога и у Дамаскиновој Христологији.

[119] На основу Књиге о Јову и Пророка Исаије, Св. Дамаскин овде, и на другим местима својих *Беседа* (в. напред §20 и *напомену* 116), као и у другим својим делима, користи слику ловљења рибе мамцем да би драматичније описао Христову *тајну-догађај* избављења и спасења човека из чељусти смрти и ђавола, помоћу слабог људскога тела као „мамца“, који загризавши ђаво, ад и смрт наилазе на моћну „удицу“ Божанства Христова и тако сопственим „оруђем“ бивају уловљени, побеђени и разорени. — Иста мисао се налази и у *Служби* Педесетнице Православне Цркве (у *Пентикостару*, 3. Молитва на *Вечерњу*).

ље),[120] и тама, која (нас) је раније гонила, бива разагнана, Ис.9,2; 61,1; Лк.4,18-19 и слепима се даје прогледање.

Јер онима *који седе у тами и сенци смрти*, јави се Исток са висине (=Христос – Лк.1,78-79). То су Пророци и Патријарси и Праведници јасно праобразовали и предсказивали.

23. Праведник (Христос) бива свезан као непотребан, јер савет (=договор) погибељан замислише против себе они који народ Господњи жању као трску и стазе ногу његових искривљују. Тешко души њиховој! *Зло ће им по делима њиховим догодити се*, вели Исаија. Ис.3,9-12 Но нама тај догађај (Христова страдања) заиста већ постаде прекид бола и укидање мука.

Леђа (Своја) *подмећем под ударце, и образе на шамарање, и подносим срамоту пљувања*, рекао је Он говорећи кроз Исаију. Ис.50,6 Зато се створење руку Мојих неће постидети, нити ће се посрамити. Јер не сматрам отмицом то што сам раван Богу, Фил.2,6 него Бог будући, Оцу једносуштан, Себе низведох у понижење (πϱὸς ϰένωσιν=кь истьщанию), и за безбожне унизих се до смрти, Фил.2,7-8; Рм.5,6 јер је тако Отац (мој) благоволео. Јер оно што Он хоће и Ја хоћу, 1Кор.1,21 будући да сам Му истовољник (συνθελητής=савољник) и заједничар Божанства. И узвишујем се — Свевишњи, пошто се у Мени прославило човечанство, јер тако испуњујем љубав Очеву: да Мноме сачуване овце, Мојом крвљу оправдане и смрћу Мојом стекавши помирење Јн.17,2; 10,7-16; Рм.5,10; 1Јн.4,9; Рут.2,12 са Оцем, живе Мојим животом и под крилима Мојим (вечно) почивају.

24. Схватимо ми који нисмо очима видели, и слухом поверујмо благовестећима мир (=Апостолима). Јер Божија Мишица (десница=Христос), Сведелатна Сила Његова, Ис. 53,1; Јн.12,38; Рм.10,15; 1Кор.1,24 нама се открива. Јер ако схватимо, прославићемо се, и (то) веома јако прославићемо се, лицем одражава-

---

[120] Упореди Дамаскинов *Канон на Ускрс*, песма 3: „Сада се све испуни светлошћу, небо и земља и *преисподња* (=подземље)“… — В. *Увод*, стр. 74.

2Кор.3,18 јући (созерцавајући) славу Господњу у понижености (ἐν εὐτελείᾳ
=у худости), и у неславном изгледу (Његовом) разумевајући
надумну Лепоту.

Јер ако (Христос) и пострада по слабости, али живи
2Кор.13,4 по сили Божијој. Ако је виђен да виси на дрвету, без
Гал.3,13; Ис.53,2-3 лепоте и неславан, и поништен већма од свих синова
Јевр.1,3 људских, али је Он Исти — Сјајност Славе Очеве, Које-
Ис.33,9 га гледајући земља се постиде и плакаше.[121]

1Пет.2,24 Он грехе наше на дрво (Крста) узнесе и нашу рану
Он боловаше, и за нас мучен би̂, и рањавање и бол и
Ис.53,4-5 злостављање поднесе — Измирење мира нашега. Јер
ми *као овце заблудесмо*, са пута Господњег скренусмо,
и нашим путем хођасмо; а Он из милосрдне милости
предаје се за грехе наше; *не препирући се, нити вичу-
ћи*, него нама *пример остављајући*; и *као Јагње без-
гласно би̂ вођен на смрт.*[121a] *Видећете*, вели Мојсије,
*живот ваш где виси пред очима вашим, и нећете пове-
5Мој.28,66 *ровати животу вашем.*

Богоотац Давид, бољерећи кроз Давида (Са̂м) Гос-
Мт.22,43-44 под Давидов, преднајављујући Своје страдање и живо-
творно погребење, говораше: *Разделише одећу моју ме-
Пс.21,19; Јн.19,24 *ђу собом, и за хаљину моју бацаху коцку.* Онај који је
у кожне хаљине оденуо праоце рода (Адама и Еву – 1 Мој.3,
21), добровољно се обнажује за распеће на Крст, да би,
обнаживши нас од смртности, оденуо (нас) лепотом бес-
мртности (=благољепијем нетљенија–1Кор.15,53).

Мт.27,35 И одећу (Своју) коцком дарује војницима (римским),
јер хоће, да када васкрсне из мртвих, незнабошцима
пошаље оне које изабра за ученике (=Апостоле), и Он Са̂м
да вернима буде Одећа божанскога крштења. Јер, вели,
Мт.28,19; Гал.3,27 *који се у Христа крстисте, у Христа се обукосте.*

---

[121] Овде и надаље Беседник парафразира казивања Пророка̂ и Апосто-
ла̂ о *Страдајућем* Месији-Христу као Спаситељу.

[121a] Бројна су библијска места на која Беседник овде алудира; наводи-
мо нека: Ис.53,6-7; Мал.2,8; Лк.1,78; Мт.12,19; ДАп.8,32.

25. Ноје (праотац), затворен у лађу и (тим) дрветом спасавајући семена другога света, и опет поставши почетак рода (људског), Христа предизобрази добровољно сахрањиваног, Који је грех потопио Својом из ребра проистеклом крвљу и водом, а дрветом Крста спасао сав род наш, и постао Вођа новога живота и новога начина живљења.[122] 1Мој.7,1-16 Јн.19,34

Аврам велики Патријарх, водећи на жртву свеспаљења (сина) Исака, онога који је (дат) из обећања (Божијег) и на кога се односи (то) обећање, јасно преднајави жртву Владичину (=Христову). Јер сâм Исак бива жив подарен Богу, а јагње ухваћено (=заплетено) роговима у дрво *Савек* постаде жртва. И бива двострука тајна, и јагњета и Исака — истинити праобраз (τύπος=образ) Христа Бога нашега. Јер је Он двострук и сложен (δυπλοῦς... καὶ σύνθετος),[123] будући Он исти и Бог и Човек: по томе што је Син Божији и Бог, остајући у нестрадалности, и по томе што је Он исти Човек, поставши изнад човека, Себе самога привео је Оцу на жртву пречисту за 1Мој.21,1

---

[122] Синтагма καινοῦ βίου καὶ νέας πολιτείας, старосрпски: новијє жизни и новаго пребиванија (ДАп.3,15; 5,31; Откр.21,5; Фил.3,20), означава нови хришћански ***живот*** и ***животовање*** (како преводи Гаврило Стефановић Венцловић), у смислу новог биолошко-благодатног живота и понашања (=владања) и уређења („режима") у Цркви као лично-саборној, Богочовечанској заједници. — В. и ниже *напомену* 152 (стр. 190).

[123] Израз да је Христос *„двострук и сложен"* означава да је Ипостас (=Личност) Христова ***„састављена"*** („сложена") *из две природе*: Божанске, коју је одувек имао, и Човечанске, коју је узео при Оваплоћењу. Насупрот јеретицима монофизитима, који говоре да је Христос „једна сложена природа" (в. напред *напомену* 111), Дамаскин говори да је Христос „једна сложена Ипостас" (в. и *Беседу 1. на Успеније*, 3). Јер нису две природе Његове сачиниле, сложиле, компоновале једну нову, „сложену" природу (што би значило неку „трећу" природу, у којој би били повређени, суштински укинути онтолошки принципи сваке од сједињених природа, тј. у ствари би људска природа као слабија нестала, апсорбована у Божанску као јачу), него је Личност=Ипостас Бога Логоса примила у себе и уипостазирала (уличностнила) целовиту људску природу и очувала је као такву на свагда, те тако Христос је не само „из две природе", него је и вечно „у две природе", како посведочују Халкидонски Оци и за њима Св. Дамаскин. — В. и напред §12 и 18 и *напомене* 110 и 111 (стр. 165-6).

Јевр.9,14 свет на дрвету *Савек*, то јест на дрвету отпуштења. Јер
1Мој.22,13-14 се *Савек* тумачи као *отпуштење*.

А шта се хоће са три копање белога брашна које
посташе хлеб печени (код Аврама – 1Мој.18,6)? Зар (и то) не
указује јасно на тридневно погребење (Христа) — Хле-
Јн.6,35 ба живота?

1Мој.37,24; А шта (указује) јама Јосифова раније, и затвор (под
1Мој.39,20 стражом) касније? Зар не показује јасно гроб (Христов)
Мт.27,60.66 и стражу на њему. Јер, вели, *положише ме у јаму нај-*
Пс.87,7 *дубљу, у таму и сенку смрти*.

А шта пак Мојсије боговидац и законодавац (пра-
сликује)? Зар не, скривен у котарици, бива предан на
смрт (у воду), и од царице бива опет извађен (из воде)?
Тако и Христос, у гроб се покрива, мртав бив телесно,
а од Свога Божанства, Које царује свом творевином,
опет се узводи у живот.

Зар не опет исти Мојсије штапом удара (=пресече) море,
и двострукошћу ударца указује на усправни и водорав-
ни облик Крста; и у дубину (мора) силази, показујући
силазак Спаситељев у ад; и опет излази, најављујући
(Христов) узлазак из ада; и усмрћује гонитеља фараона
2Мој.14,16-30 и спасава Израиљ, пошто и Христос усмрти смрт и спа-
2Тим.1,10 сава све који у Њега верују. Ширењем пак руку (Мојси-
2Мој.17,11 је) одгони Амалика чинећи Израиљ победиоцем, те
преднајављује исту тајну Спаситељеву (=победу над смр-
ћу и ђаволом).

Ум ми се занебеса (ἐξίστησι=иступа, удивљује) од парадок-
2Мој.16,23 салности мȁне. Јер као што се она само уочи суботе
склањаше (у оставу – 2Мој.16,22-26), тако и Исус, Бог мој и
ради мене Човек, Који је сав Сладост (као мȁна), сав
Лк.23,53-54 Љубав, на крају петка (=уочи суботе) покрива се гробом.

А Јона, зар није Сâм Господ назвао (њега) Својим
праобразом? Јер, вели, *као што Јона би у утроби ки-*
та три дана и три ноћи, тако треба и Син Човечији
Мт.12,40 *да буде у срцу земље три дана и три ноћи*.

26. Али, рећи ће неко: Ако је у петак (у подне, Христос) поднео добровољну смрт, а оживео (=васкрсао) у први дан недеље, како ће се одржати то да је *три дана и три ноћи* провео у срцу земље? Јер тако нам вели божанствени Мојсије, да *Бог светлост назва дан, а* 1Мој.1,5 *таму назва ноћ.*

Када је, дакле, Господ био подигнут на пречисти Крст, тама би по свој васељени; не да је облак наишао Мт.27,45 и закрио сунчеве зраке, нити је месечево тело заклонило као неком завесом и није дозвољавало да светлост досеже до нас, — јер тако познаваоци тога веле да бивају сунчева помрачења, — него је сву земљу захватила тама, далеко тамнија неголи опипљива (тама) египатске казне, пошто је нестала сама светлосна сила која 2Мој.10,21 извире из сунчевог тела. Јер је требало да Творчеву телесну смрт оплакује сва твар. Зато и вели Пророк: *Заћи ће сунце у подне, и помрачиће се светлост у дану.* И други опет (Пророк): *У онај дан неће бити светло-* Амос 8,9 *сти. Неће бити дан, и не ноћ, и к вечеру ће бити светлост.* Дакле, у тој тами божанска и свесвета Душа Го- Зах.14,6-7 сподња, разделивши се од свештеног и животворног Тела (Његовог), дође у срце земље, која се (тама) сматра за (прву) ноћ.

Затим, после (ове) таме, одмах би од Творца уведен дан, јер је сунце опет дошло у свој облик; зато је Пророк и прорекао да ће *к вечеру бити светлост*. Затим, ноћ пре суботе, и субота, и (ноћ) пре првог дана недеље, и то је сјајни и светлоносни дан Свете Недеље (=Васкрсења), у који Нестворена Светлост телесно из гроба излази, као Жених красан лепотом васкрсења. Јер крај не- Пс.18,5; 44,3 деље (=седмице), што Јеванђелист вели *рано у недељу*, Мт.28,1 бива почетак првога дана недеље. (Тако) имаш јасно бројање трију дана и толико ноћи.

Но вратимо се опет тамо где смо скренули.

27. У прах смртни низводи се Онај који је од праха (земаљског) створио човека, и са земље живот Његов
1Мој.2,7; Ис.53,6 узима се. Јер Он чини одлагање земаљскога, не велим (самог) тела, него онога што припада телу: сна и умора, глади и жеђи, сечења и истакања. Јер су та стања ушла кроз непослушност у наш живот (τὸν βίον=житијє).[124]

Ис.57,2 И бива *у миру погреб Његов*, (оном миру) који нам је подарио Крстом и погребом (данас=на Велику Суботу),
Еф.2,14-16 сјединивши раздвојено, и човека одступника потчинивши Створитељу.

Зато зли (=лукави) за погреб Његов бивају предани
Јер.28/51,55 на погибао: Јудеји по разорењу храма и града (Јерусалимског), одведени су заробљени од непријатеља (Римљана),[125] не вратише се више поново ка својима (=граду и храму), јер бивају остављени без божанског старања после оног (Господњег) гласа: *Ево дом ваш оставља се*
Мт.23,38 *пуст*. А демони пак (кажњени су) укидањем тиранске и горде власти, којом су зли зло (κακοὶ κακῶς) нама владали поробивши нас најсрамнијим страстима.

А Он (=Христос), наследио је плен злих (демона) —
Ис.53,12; Лк.11,22; Гал.5,1 (велим) оне од века умрле, ослободивши њих (из пакла), који су под јармом греха били држани.

Јер Он, убројан у безаконике, засадио је доброзакоње.[126] А семе оних непокорних бй на пропаст, и празно-

---

[124] Следујући Светим Оцима, Григорију Богослову и Максиму Исповеднику, Св. Дамаскин овде истиче мисао да при Божијем стварању људске природе, она пре пада у грех и смртност, није имала ове слабости које сада има, него су оне последица пада и удаљења од живота с Богом, од сарадње са бесмртном благодаћу Духа Светога; када је човек био телесан, са телом, али без касније придошлих телесних слабости, које се називају „невине страсти“ (τὰ ἀδιάβλητα πάθη=*без-прекорне страсти*), тј. *страдална* стања која сама по себи немају прекора, јер она нису грех. У Оваплоћењу је Христос, са узимањем праве људске природе, но без греха, узео и ове „*беспрекорне страсти*“, да би нас људе спасао од те и сваке друге пропадљивости. В. напред *напомену* 92 (стр. 158).

[125] Године 70. по Христу, од римских царева Веспазијана и Тита.

[126] Ово доброзакоње (εὐνομίαν=благозаконијє) има свекосмички значај, смисао и димензије. Својим распећем и васкрсењем Христос васпоставља

вање претворише у жалост, и кукњавом уместо песмама Ис.33,2; Амос 8,10
јечаху.

А нама светлост засија из таме, и Живот произађе Ис.58,10
из гроба, и из ада извире Васкрсење, и радост, и весеље, и радовање.[127]

⁂

28. Није неумесно да, дотакнувши се и јеванђелских речи, захватимо и богатство које је у њима. Веле они (=Јеванђелисти) који Духом (Светим) говоре божанске ствари и који Христа имају у себи говорећег: *Кад би вече, дође човек богат из Ариматеје, по имену Јосиф, племенити саветник, човек добар и праведан, који и сâм беше ученик Исусов и очекиваше Царство Божије. Он не би сагласан са делима њиховим*, али
страха ради јудејскога скриваше се. *Он се усуди те* Мт.27,57-58; Мр.15,42-43; Лк.23,50-52
уђе к Пилату, и затражи тело Исусово.

О блаженог и славног човека! Ваистину рече Господ: *Свако се дрво од плодова својих познаје.* Мт.12,33

Будући, дакле, добар и праведан (Јосиф), није се слагао са саветом и делима њиховим (=јудејским). Заиста је овај *човек блажен*, као што вели богоречити Давид, јер *није отишао на савет нечестивих*, *нити је стао на пут грешних*, и узбунтовао, и *на седалиште пагубника није сео* — *против Господа и против Христа Његовог*, *смишљајући* са народима безаконим *залудне* Пс.1,1; 2,1
ствари. Није рекао: *Узми, узми, распни га*! Није Јн.19,15
говорио ону реч кукавицâ, навлачећи на себе и на децу
своју казну невине и божанске крви. *Него је у закону* Мт.27,5
Господњем имао вољу (своју), и у закону Његовом је

првобитни богодани *добри поредак* (εὐταξίαν) у свету-космосу, који је ђавољим и људским грехом, злом и смрћу, у космосу био поремећен. — В. и напред *напомену* 11 (стр. 92). — Ср. Његошеву *Лучу микрокозма* и наш рад *Његош и патристика* (Теолошки погледи, 1989, 1-2).

[127] Овим и сличним изразима: *Светлост, Живот, Радост, Васкрсење* — испуњене су све Дамаскинове песме о Васкрсу (Канон, стихире, тропари Ускрса, и Недељне Васкрсне службе *Октоиха*). — В. и напред *Увод*, стр. 75-77.

5Мој.6,7 ле́гао и устајао, свагда (о њему) размишљајући, и боготочним
водама Духа напајао је мисао своју. Јер је постао
ученик доброга Учитеља и Његовим је стопама
следио.

О, богата ли добром вољом човека! О, мудра ли трговца!
који је земаљским задобио небеско богатство,
Мт.13,44 и који је ризницу живота у себи скрио!

А Пилат, вели (Јеванђелист), *зачуди се да је већ*
Мр.15,44 *умро*. Зачуди се како је Живот умро, како је Ризничар
људског даха предао дах (Свој Оцу – Јн.19,13). Да, умро је,
о! Пилате, али добровољно. Јер *власт има положити*
Јн.10,18 душу Своју и власт има опет узети је. Умро је, да
разори смрт, да оживотвори свезанога јаким оковима
Кол.1,18 човека; да поставши *Прворођени из мртвих*, мртвима
изисточи васкрсење, *да би живот прогутао оно што*
2Кор.5,4 *је смртно*.

Мр.15,45 **29.** Дарује се, дакле, тело (Исусово) Јосифу.

О, незадржне смелости и слободе, коју је родила
вера и божанска љубав! Поставши учесници божанских
дарова ученици (=Апостоли), страхом захваћени,
Мр.14,50 скривају се, а ти (Јосифе) желиш Мртвога Учитеља,
брзо подражавајући твога Вођу и Господа.[128] Јер си расположењем
Јн.10,18; ДАп.15,26 своју душу предао на смрт. Ниси трпео да
гледаш наго и непогребено Тело Господње, него си скинуо
богоносним рукама Свето Тело Бога мога, по Ипостаси
сједињено са Божанством. Дотакао си Божански
Ис.6,6 Жар, чији праобраз Серафими нису могли дотаћи.

---

[128] Следимо у овој реченици интерпункцију и синтаксу старосрпског преводиоца: „А ти мртва желиш Учитеља, брзо подражавајући свога Владику и Господа“ (верујући да је тако и у његовом грчком предлошку). Издавач Kotter, стављајући иначе интерпункцију, (и не дајући варијанте), даје ову синтаксу: „А ти Мртвога желиш, Учитеља брзо подражавајући, твога Вођу и Господа“. Новогрчки превод И. Сакалиса (Ἅπαντα Ἰ. Δαμασκηνοῦ, ЕПЕ, Солун, 1991, т. 9, 134), следујући интерпункцију издавача Migne-а (овде сличнога Kotter-у), у преводу испушта реч *Учитеља* (ваљда грешком?) и тиме заобилази питање синтаксе у овој реченици: да ли реч *Учитеља* треба повезивати с претходним или потоњим делом реченице?

О, блажених руку! О, славнога наручја, којим си држао Тело Бога мога, повивши (га) чистим платном са скупоцених мирисима. Јер, вели, *такав беше обичај у Јудеја да сахрањују.*

А био је, вели (даље), *на оном месту где беше разапет, врт, и у врту гроб нов, у који још нико не беше положен. Онде, дакле, због петка јудејскога, пошто
беше близу гроб, положише Исуса. А гроб беше исечен* Јн.19,40-42
у камену. И наваливши камен на врата, отиде. Мт.27,60

А назива се (тај дан) петком (παρασκευή=спремање), као нека припрема за суботњи одмор, јер субота је био престанак од послова, јер је Бог наредио Јеврејима да се (тог дана) не дотичу ничега пословног (λατρευτοῦ – 2Мој. 12,16). Али нама је божанско страдање (Христово) постало петак (то ѥст припрема) за [престанак] од греха и несрећâ насталих од њега.[129]

Платном, дакле, чистим обавија се Једини Чисти Мт.27,59
и Нетрулежни, Који покрива небо облацима; Који се Пс.146,8
одева светлошћу као хаљином — у гроб се полаже, Пс.103,2
Који има Небо за престо и Земљу за подножје ногу (Својих – Ис.66,1; ДАп.7,49), Који испуњује и ограничује Свемир (τὰ σύμπαντα – Еф.1,23; Кол.1,16-17), Који је једини као
Бог Неограничен, Који шаком захвата (сву) творевину Ис.40,12
— у гробу бива телесно ограничен.[130]

Он као Бог, на Небу је са Оцем и Духом обожаван, и Он Исти као Човек, телесно у гробу лежи, и душом
борави у унутрашњости ада, и разбојнику чини Рај Прем.Сол.17,13

---

[129] Издавач Kotter у тексту нема реч *престанак* — κατάπαυσιν (=починак) (засведочен само у 1. ркпс. из 11. в. и зато од њега дат као разночтеније у критичком апарату); али без те, или њој сличне речи, грчки текст је у најмању руку недовршен, недоречен. Старосрпски превод ту недостајућу реч чита као убијање (=укидање, престанак); поменуто Солунско издање ЕПЕ, са преводом, с разлогом додаје κατάπαυσις, али само у новогрчком преводу; јер иначе како схватити и превести ову реченицу?

[130] Ови поетско-теолошки паралелизми сусрећу се и у богослужбеним песмама *Страсне седмице* наше Цркве, потичући од песника-богослова сличних Св. Дамаскину.

Лк.23,43 доступним, док неограничено Божанство (Његово) беше свуда пратеће.[131]

Јер ако се и оделила божанска и свештена Душа од животворног и пречистог Тела (Његовог), али Божанство Логоса, после зачећа у утроби Свете Дјеве и Богородице Марије, пошто се догодило сједињење по Ипостаси двају природа, остало је неодељиво од обадвога, велим од душе и од тела; и тако је једна Ипостас (=Личност) Христова и у самој смрти остала (јединствена), јер у Ипостаси Бога Логоса постојаше и душа и тело, и по смрти њу имађаху за (своју) Ипостас.[132] Зато ће се (Њємꙋ) *поклонити свако колено наднебесних и земаљских и подземних, и сваки ће језик исповедити, да је*
Фил.2,10-11 *Један Господ Исус Христос на славу Оца. Амин.*

30. А зашто се у нови гроб Он полаже, *у који још*
Јн.19,41 *не беше положен* (ниједан) мртвац? Мени се чини (зато) да не би (потом, кад васкрсне), подозревали устајање (из гроба) некога од раније (ту) положених. Јер су спремни на злодејство они који завиде сопственом спасењу (=Јевреји), и најжустрији су на неверовање.[133]

---

[131] Упореди Тропар Св. Литургије и Велике Недеље: „У гробу телесно, у аду с душом као Бог, у Рају с разбојником, и на престолу (Божанском) био си, Христе, са Оцем и Духом, све испуњујући, Неограничени!“ — Тропар се иначе сматра *песмом* Св. Јована Дамаскина.

[132] Ово јединство Христове Ипостаси=Личности и јесте оно чиме је смрт, као раздвајање душе и тела, побеђена. Јер, како вели Дамаскин на другом месту, јединствена Ипостас (=неразорива Личност) држала је истовремено и душу и тело у Себи нераздвојно, па тако, када је смрт „загризла“ као удицу тело, да би га раздвојила и усмртила, тада се сама њена „вилица“, грамзива јој чељуст, сломила, доживела сама сопствену смрт и разорење, и повраћање=ослобађање свих које је раније била прогутала. У црквеним песмама смрт се назива *„свејадица“*=свепрождрљива=παμφάγος, али је Христовим Васкрсењем тела из мртвих — разорена и испражњена, тако да је Христос *„свима у гробовима — живот даровао“*, како певамо у *тропару* Васкрса.

[133] Ова кратка али јасна карактеристика Јевреја, није код Св. Дамаскина израз неког „антисемитизма“, него једноставна констатација стања, које, нажалост, односно Христа важи код њих и до данас.

Да би се, дакле, васкрсење Господње показало јавно и јасно, у нови и празан гроб бива сахрањен Једино Он — Духовни Камен Живота, из Којег последујући пијаху незахвални (Израиљци – 1Кор.10,4).

Камен Крајеугаони и Нерукосечни, бива покривен 1Пет.2,6; Ис.28,16; Дан.2,45 у стену исклесану. Јер лаколомљиве душе, и које се Мт.27,60; Лк.23,53 лако предају уживањима, не могу примити Божанског Логоса (=Реч Божију), а већином су неплодне и грубо несклоне врлини.

31. *А сутрадан*, вели (Јеванђелист), *који беше по петку, сабраше се архијереји и фарисеји код Пилата, говорећи*. Опет се окупља синедрион безакоња, убице Мт.27,62 Пророкâ и који каменоваху послане к њима; који виноград Мт.23,37 Господњи, велим за Израиљски народ, страшно поједоше; који уз слуге и Сина Наследника с мржњом Пс.52,5 убише, јер не знадоше да ће Он, као Човек, бити Наследник Мт.21,35-39 Јевр.1,2.4; све творевине. *Јер да су познали, не би Господа* Откр.21,7 *славе убили*.[134] 1Кор.2,8

И шта веле Пилату? *Господине, сетисмо се да онај лажа још жив рече: После три дана устаћу*. Мт.27,63 О, уобичајеног идолопоклоницима безакоња! Потчињенога заблуди (Пилата) и роба греху, називају *господином* — варалице и саучесници заблуде! А Спаситеља свих и Господа — Сушту (=Истинску) Истину, Очеву Мудрост и Јн.14,6 1Кор.1,24 Силу, Светлост Истиниту која просветљује сваког човека долазећег у свет, Њега називају варалицом! Јн.1,9

Зашто „*још жив*“ говорите раније? Зар неће живети (и) после смрти Узрочник живота живећима и бића битујућима (=постојећима)?[135] Међу мртвима беше, али Жив, као Слóбодан! Зар нисте никад чули да је Господ кроз Јону Пророка (про)рекао: *Још три дана, и Нине-* Јона 3,4 *вија ће се уништити*? Јер, уништиће се заблуда кад Господ трећег дана васкрсне из гроба, и засадиће се Пс.84,11-12 правда и истина.

---

[134] Христос као Бог одувек и довека је Господар све творевине, али Оваплоћењем постаје *и као **Човек*** (=Богочовек) *Наследник* свега створенога, да би *у Њему и са Њим* и ми људи били *сунаследници* свега Царства Божијега (Рим.8,17; Гал.4,7; Јевр.9,15; 1Пет.1,4; Мт.25,34; 26,29). — Претходним речима и овим цитатом Св. Дамаскин, попут самога Христа и Првомученика Стефана и Апостола Павла (Лк.23,34; ДАп.7,60; 1Кор.2,8), као да извињава Јевреје за Христоубиство. Тако и ми православни гледамо до данас

Заповеди, веле (Пилату), *да се утврди гроб до тре-* Мт.27,64 *ћега дана*. Зашто се узалуд узбуњујете, кукавице? Што Пс.2,1; 13,5 се бојите страха тамо где страха нема? Неће печат задржати Неограниченога! Ако печати јаме нису Авакуму спречили улазак да би нахранио Данила, Пророка и Дан. 6,16-17; 13,32-38 LXX слугу Божијег, како ће печати моћи задржати Свеопштег Господара? Али, злоба је заиста слепа, и брзо сама себе превари.

Да не би дошли ученици Његови и украли Га, и рекли народу да је устао из мртвих; и биће последња Мт.27,64 *превара гора од прве*. Ко краде мртваца, о безумници? Одећу сахрањених можда краду гробокрадице, а мртваца ко је икада украо?! Јер ако не васкрсне, те предсказањем слаже васкрсење, како ће Га ученици узалуд држати? Јер *мртвац* сваки — *заборављен је од срца* Пс.30,13 људског, вели Писмо. А ако је лажов, како неће још више бити заборављен? Како ли неће навући на себе (многе) смрти и свакојаке невоље и товар зала (ученици= Апостоли), ако се буду држали мртвога лажова? Заиста, умишљеном вам преваром (већма) чините похвалу истинитим (догађајима).[136]

32. Али, вели *Пилат*: *Имате стражу; идите утврдите* (гроб) *како знате. И они отишавши утврдише*

на Јевреје, са Павловом надом спасења свих кроз обраћење Христу, једином од Бога даном *Спаситељу све творевине* (Рм.11,11-33).

[135] Старосрпски превод има: Како нећє бити жив Үзрочник живима и мртвима? — али ту нешто, у односу на грчки, недостаје.

[136] Израз τοῖς ἀληθέσιν (датив множ. средњи род) значи: „истинитим стварима=догађајима“, а може означавати и Апостоле као *истините*, који ће се *истинитим* васкрсењем Христовим показати као *истинити*, а не

ӷроб, зайечайивши камен са сйражом. Пилат избега- Мт.27,65-66
ва заједништво са богоубицама, знајући да никакву
кривицу није нашао на Њему, и сав безобразлук њима Јн.18,38
придаје. *Како знайе*, вели, *уйврдийе*. Нека вам не не-
достане икакво противљење васкрсењу, (зато) сам вама
самима уручио печат и стражу. Немој, дакле, ако се
покажу истинита прорицања тог лажова, како ви ка-
жете, са исходом (τῇ ἐκβάσει=резултатом) васкрсења, да
имате (онда) подмукле изговоре и лажне бајке. Сад сто-
јите на ивици бријача.* *Сада је суд*, како Он рече. Јер Јн.12,31
ако се Он подигне из земље васкрсавајући, ви вође би-
ћете одбачени, а Он ће све привући Себи. То су речи Јн.12,31-32
Пилатове. Но бестидници и незахвалници, појуривши
као пси на гроб, камен запечатише. Мт.27,66

Лежи, дакле, у гробу Мртвац, стражом и печатом
чуван — Онај што је створио (и затворио) бездан и запеча-
тио га. Који је поставио границу мору песак — *као* Пс.103,6
Лав йочинуо је; *као Лавић лављи засйао је*; као Цар
спавајући бива чуван. *Ко ће ӷа йробудийи*? *Сад ћу ус-* 1Мој.49,9
йайи (ἀναστήσομαι=васкрснути), *ӷовори Госйод, сад ћу се узви-*
сийи, сад ћу се йрославийи; сад ћейе видейи, сад ћейе Пс.11,6; 1Сам.26,7
осейийи (=разумети).

33. Но жене (мироносице) изгарраху, разгореване
љубављу према Учитељу, све то нескривено гледајући,
и излажући се опасности, стремљаху се ка Господу, и
смелост апостолску победише, не подносећи да буду у Јн.13,37
части превазиђене. Јер, *ӷде се умножи ӷрех, йреизоби-*
лова блаӷодай. Јер требаше да кроз оне (=жене) којима Рим.5,20
се смрт послужи, да се кроз њих послужи (λειτουργηθῆναι
=литургише) и васкрсење.

као лажови. Могуће је превести τοῖς ἀληθέσιν (датив *инсйруменйал*) и у смислу: да ће *исйинийим доӷађајима* Васкрсења, смишљена обмана Јевреја још више се обелоданити и прочути као лаж.

* Хомер, *Илијада* X, 173.

А зашто се пак Апостоли скривају? Требало је да
сведоци Божанског Домостроја (спасења) буду сачувани
као највернији будући проповедници незнабошцима,
као они који су били очевидци и служитељи Божанских
2Пет.1,16; Лк.1,2 тајни. А зашто је и Петар био допуштен да
падне у одрицање (од Христа – Јн.18,17)? Он беше ревнитељ
и најтачнији чувар добара, а требало је да му буде уручена
управа Цркве.[137] Зато, да би (потом) био снисходљив
онима који се враћају из греха, промисаоно је био
допуштен да се оклизне у одрицање, да би био сажаљив
(συμπαθής=милостив), поучен сопственим падом.

Но жене (мироносице), као миром испуњене божанском
благодаћу, и љубављу привукавши Христа — Миро
Песм. пес. 1,3 Изливено за наше обновљење, Њега који се као Бог
понизио и помазао, а телом је помазан, јер су се и Помазавше
(=Божанство) и Помазано (=Човечанство) састали у
испуњење једнога Лица и једне Ипостаси (Христове),[138]
— Њега су (дакле мироносице) свагда с љубављу тражи-
Песм.пес.1,4 ле и за миомиром мириса Његових неодступно трчале,
Мр.16,1-2 те опет купују мирисе и ка гробу (Његовом) хитају. Зато
се и прве удостојише Божанског Васкрсења, јер Праведни
Судија раздељује благодат одговарајућу расположењу.

---

[137] Израз *управљање Црквом* (τοὺς τῆς Ἐκκλησίας οἴακας) не значи код Св. Дамаскина да је Апостол Петар добио неку већу, посебну власт над Црквом, него значи прво место међу осталима њему равним Апостолима. В. *Беседу на Преображење*, §6 и *напомену* 49 (стр. 120). — Иначе је у овом контексту приметно Дамаскиново врло снисходљиво објашњење Апостолског *скривања* и нарочито Петровог *одрицања* у време Христовог страдања.

[138] Израз τὸν θεϊκῶς μὲν κενωθέντα καὶ χρίσαντα, χρισθέντα δὲ σωματικῶς = „*Божански* (као Бог) *се понизио и помазао, а Телесно је помазан*“, као и следећи израз: τὸ Χρίσαν καὶ τὸ χρισθέν = „и *Помазавше* (Божанство) и *Помазано* (Човечанство)“ као *христолошки*, Бого-Човечански *догађај* и *факт*, садржан у Једноме Христу истовремено **Богу-и-Човеку**, Једноме и Јединственоме **Богочовеку**, детаљније је објашњен у Дамаскиновом ***ТиПв*** 3, 47 (цитирани српски превод, стр. 239-243; в. и Јустин Поповић, *Догматика ПЦ*, књ. 2, 161-2). — Израз да је Христос „*једно Лице и једна Ипостас*“ (ἓν πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις) директно је узет из *Ороса* Халкидонског Сабора. Оба израза: **Лице** и

34. Зато, будимо и ми слични оним мудрима слугама
који очекују долазак свога Домаћина; ми који смо Лк.12,36
таланат добили, умножимо га свом снагом, да, као добре
слуге и верни пристави (οἰκονόμοι=строитєљи), радост Господњу
задобијемо. А (спомињани) талант чини ми се Мт.25,14-30
да је сваки благодатни дар (χάρισμα) даван људима од
Божанске Доброте. Јер нема никога ко је сасвим безуделан
(=непричастан) у божанским даровима, но један је за
једну врлину погодан, а други је за другу; и један је за
више (њих), а други је за мање (њих); један је за високе
и преузвишене (врлине), а други за смерне и ниже. *Свакоме
како је Бог одмерио меру вере. А јаки ће бити* Рим.12,3
јако испитани, и коме је много дато, много ће се и Прем.Сол.6,7
тражити од њега. Јер од свакога ће се тражити по мери Лк.12,48
уручене му од Бога моћи. А Давалац зна коме даје, и
све је наго и обнажено пред очима Његовим. Јевр.4,13

Похитајмо, зато, да сваки колико може умножи
таланат. Ко је добио пет, предстоји да дâ пет других
Дародавцу; и два — онај коме су (два) поверена. Један Мт.25,14-30
(нека) пружа добротворну руку потребитима милости
и оптерећенима теретом немаштине, — то је онај који
је добио благодат тога. Други пак нека храни речју
изгладнеле (духовном) глађу и осушене жегом неверовања.
Стецимо пријатеље богатством неправедним Лк.16,9
и наситимо стомаке убогих, да би они као прихватљиви
говорници говорили за нас пред препуним страха
Судом (Божијим). Бездомне примимо у дом, наге оденимо, Мт.25,35
болесне посетимо; не оклевајмо да ногом крочимо
ка онима у затвору; руку пружимо очајнима и ожало-

Ипостас значе исто: Христову **јединствену Личност**, но у време тријадолошких и затим христолошких борби јеретици су злоупотребљавали те изразе, преферирајући час један, час други, па је још Св. Василије Велики истакао потребу употребе **оба** ова **израза** заједно: и πρόσωπον=*Лице* и ὑπόστασις=*Ипостас*, да би се означила јединствена реалност и посебност/особеност Личног Бића=Личне Егзистенције=**Личности**.

шћенима. Сажалошћујмо, пролијмо сузу саучешћа у
патњи, јер (то) ће угасити бесконачни огањ пакла. Ако
то чинимо жеђујућег (=љубећег) срца, и нама ће рећи
Господ: *Ходите благословени Оца мојега, наследите*
Мт.25,34 *Царство које вам је припремљено.*

35. Који смо позвани (на свадбу Јагњетову), светло
се украсимо свадбеним рухом, да бисмо били заједничари
божанског брака. И признати бићемо за достојне
Мт.22,2-14; седења (за трпезом), и јешћемо од Телета угојеног и при-
Лк.15,23;
1Кор.5,7 честити се Пасхалног Јагњета.[139]

Мт.26,29 Испунимо се од новога рода виноградскога. Сада
пак (узимајући) Тело Божије од пшенице и Крв Божију
од вина, истински и неизрециво претвараних епиклезом
(τῇ ἐπικλήσει=призивањем Духа Светога),[140] — јер је исти-
Јн.6,51-55;
1Кор.11,24-27 нит Који је то обећао, — и њима седмоструко као злато
Пс.11,7 очишћавани и од рђе греха омивани. А потом (о васкрсењу),
оживотворени и ослобођени од пропадљивости
Јн.5,25;
1Кор.15,53 и наследивши непропадљивост, бићемо с Богом сједињени
и обожени и наслађиваћемо се Његовог (вечног)
причешћа (μεθέξεως=заједништва).

1Сол.4,14-17 Када затруби труба Господња и мртви васкрсну, биће
постављен Суд, у дан у који одреди Бог да суди васељени
Дан.7,10;
ДАп.17,31 по правди. Тада ће све добити своје васпостављење (ἀποκατάστασιν=апокатастазу),
јер неће бити остављена никаква
друга апокатастаза.[141] Тада ће огањ противнике про-

---

[139] У тумачењу ове Христове приче о Богатој *вечери=свадби* Царевог Сина (Мт.22,2-14) Св. Дамаскин, као изразито литургичко-химнички богослов, следи традиционалну Светоотачку егзегезу: да је ту реч о есхатолошкој Вечери Царства Небеског, која се поклапа са Светом Евхаристијом=Литургијом Цркве, почињућом овде на земљи и настављајућом кроз сву вечност, што се види и из даљег тока ове Беседе, где је засведочен православни Христолошки реализам: есхатолошко *обожење* (θέωσις) наше није идеалистичко, ***спиритуалистичко***, него ***евхаристијско***. И овде Дамаскин претходи Св. Григорију Палами (*Тријаде* 1, 3, 38).

[140] *Епиклезу* у Св. Литургији Дамаскин наглашава и у ***ТиПв*** 4, 13/86.

[141] Очигледно Беседник овде има у виду Оригеново погрешно учење о *апокатастази=„васпостављању* свега у првобитно стање“ на крају историје света. То Оригеново учење је осуђено и на V Васељенском Сабору.

гутати непотрошиво, а праведнике ће дочекати предвечно припремљене обитељи и крило Аврамово, то јест оваплоћени из крила Аврамовог Бог Логос и Господ.[142] Тада ће земља безбожних пасти, и њих дочекати мрак и огањ тамни који су себи запалили, и црв који неуспављиво гризе, и плач помешан са шкргутом зуба; а оне правим срцем и који имају чисту веру, сјајне сјајно блистајуће као сунце примиће земља кротких.[143]

Мт.25,34.41;
Лк.16,22
Јн.1,18;
Јевр.2,16
Ис.26,19

Тада ће се оне неразумне девојке (из приче Јеванђеља) нерасудно збунити, тражећи у невреме оно што је (требало тражити) благовремено, и (већ) гасеће се светиљке (своје) пожуриће да упале туђим уљем. Њима ће брачна одаја бити затворена, а глас неумитног (Судије) изнутра ће строго одјекнути: *Не познајем вас*, што је исто рећи: Не волим вас, јер нисте заволели браћу моју, нисте у себи показале символе (=обрасце) љубави, нисте у себи милостиво срце покренуле. Зато, *суд ће немилостив бити ономе ко не учини милост*. Јер се ничим (тако) не служи мени Сажаљивоме као милошћу.[144] Ништа тако не зна да предухитри суд мој као милост, *јер милости хоћу, а не жртве*. Врата милости нисте убогима отвориле, ни ја вама нећу отворити улаз Царства мога. То су земљоделства (γεώργια =плодови) оних неразумних.

Мт.25,1-12.40.45;
1Јн.3,17; 4,20
Јак.2,13
Мт.7,1; 9,13;
Ос.6,6
Приче 24,30

А мудре (девојке) припремише се и не збунише се, јер су сваковрсним врлинама (=добродетељима) испуниле своје светиљке, и уљем доброчинства обилно их снабделе, и упаливши их светлећим огњем православне вере,[145]

---

[142] Јасна је овде истина: да је *Рај*, и све што он собом садржи и означава, у ствари са̂м Оваплоћени и Очовечени *Христос* Господ. Христос=Вечни Рај.

[143] Ова реченица, као и толика друга места, показује Дамаскиново изузетно познавање Светога Писма, које је, како неко рече, свуда присутно у његовим Беседама. В. овде: Ис.26,19; 2Пет.2,17; Мк.9,48; Мт.13,42-43; Пс.7,11; Мт.5,5; Пс.36,11 итд.

[144] Мисао Св. Григорија Богослова, *Беседа 14*, 5: *О сиромахољубљу*. Иста позајмица и у *Беседи 2. на Успеније*, §16 (стр. 330).

[145] Овде, и на другим местима својих дела, Св. Дамаскин јасно показује да у врлине и добра дела, потребна човеку за спасење и наслеђе Цар-

светле ће светло сусрести Жениха у поноћ, улазећи са
весељем у божанску свадбену одају и наслађујући се
тамошњег уживања, са Свечистим Женихом свагда ду-
ховно сједињаване и удостојаване да чисто са Чистим
Мт.25,1-13 разговарају (προσομιλεῖν=друже се).*

Јн.10,11; Јевр.5,6; **36.** Зато и ми, о! божанско и свештено стадо Вели-
1Кор.5,7 кога Пастира и Свештеника и Жртве, народе изабрани,
Тит.2,14; 1Петр.2,9; царско свештенство, који се као слуге Христове Но-
Ис.62,2; Откр.2,17; 3,12 вим Именом обогатисте, сећајући се Његових страдања
и речи и дела, (треба) да држимо Његове живоносне
заповести. Јер је рекао: *Верујте Богу и Мени верујте*;
и: *Другога Утешитеља послаће вам Отац, Духа Ис-*
Јн.14,1; 15,26 *тине, Који од Оца исходи*. Верујући пак, свесрдно Га
љубимо. *Јер*, вели, *ко љуби мене, тога ће љубити Отац*
Јн.14,21 *мој, и ја ћу га љубити, и јавићу му се Сам.*

37. Омрзнимо пак непријатеље Његове. *Сваки који*
не признаје Христа, Сина Божијег и Бога, *антихрист*
1Јн.4,3 *је*. Ако неко каже да је Христос слуга, зачепимо уши,
1Јн.2,4 знајући да је лажов и истине нема у њему.[147] Понесимо
Јевр.13,13 поругу Његову као круну славе.[148] Јер вели: *Блажени*

ства Небеског, спада неизбежно и права=Православна вера — в. напред *напомену* 6, стр. 90.

[146] В. *Беседу 3. на Успеније*, § 2 и тамошњу *напомену* 80 (стр. 340).

[147] Беседник овде свакако мисли на Мухамеда — Ислам, који учи да је Христос само Пророк, тј. *слуга Божији* (као што је и Мухамед), а не и да је Он истински Син Божији и Бог, па је зато у Курану стављено у уста Исусу: како се тобоже Он правда пред Богом да није говорио „да је Син Божији“, него су му то други приписали. Дамаскин је добро познавао исламско учење, а по заузећу Јерусалима Мухамедов наследник Омар написао је на новоподигнутој џамији у Јерусалиму: да „Бог нема Сина“, дакле јасан проглас против Христа. У Јеванђељима пак кристално је јасно да Христос никада није устукнуо пред оптужбама Јевреја што „себе изједначује са Богом“, јер је заиста био и остао Бог и Син Божији (Мт.26,63-65; Јн.15,18-23.36-43; 8,16-45; 10,30-38), као што је био Човек и Син Човечији.

[148] В. напред *Беседу о сувој смокви*, § 6 и *напомену* 80 (стр. 151). — Свети Дамаскин је и сам на себи носио *поругу Христову* док је био међу својим суграђанима, муслиманима у Дамаску (као што ју је и Павле носио међу својим сународницима Јеврејима; као и још раније Мојсије међу Египћанима – Јевр.11,26;

сте када вас руже и прогоне и реку сваку рђаву реч на вас лажући, мене ради. Радујте се и веселите се, јер је плата ваша велика на небесима. Тако ћемо, дакле, Мт.5,11-12 избећи безумље неразумних, а поревновати мудрости разборитих (девојака).

38. А будимо готови и за Васкрсење Господа из мртвих.[149]

Немојмо (само) лепо спремати оно што је за уживање стомаку.[150] Немојмо телу сабирати многа одела. Нити некорисни луксуз разноврсних мириса. Нити гозбе и опијања, и с њима спојене похоте и нечистоте. Не мислимо високо пред убогима. Не распаљујмо жељу за таштом славом, нити похотљивошћу одбацимо целомудрене (=чедне) узде. Не будимо коњи помамни на жене, бесно манитајући за туђим сасудима. Не сејмо у Јер.5,8 тело потпалу огња (вечнога). Да нас не поткрада прљава обмана злата и сребра и драгог камења. Не док други гладују, да наша обилна трпеза разбуђује неукротивог црва пакла.

Јер ево Жених (Христос) васкрсава!

Ево Цар над царевима из гроба излази (=происходи)!

Припремимо се, да не будемо лишени радости. Будимо искусни купци (τραπεζίται – Мт.25,27), разликујући боље од лошијег, и ово (лошије) очистимо огњем божанске ревности и љубави, а оно (боље) сложимо у своје ризнице. Укротимо гњев и похоту. Увенимо апетит стомака. Уздржањем и смирењем срца опашимо се целомудреношћу (σωφροσύνην=чедношћу). Надменост сру-

---

13,13), као што је и сада, док је ово говорио на Гробу Христовом у Јерусалиму, носио и он и сви његови слушаоци — Православни хришћани, које од тада до данас у Светом Граду и Светој Земљи није имао ко да штити од ружења ради Христа, осим што их штити сила Крста Христовог и Светлост Гроба и Васкрсења Његовог.

[149] Подсећамо читаоца да је ова *Беседа* одржана *на Велику Суботу*, дакле уочи Васкрса, те *Беседа* већ наговештава Ускрс.

[150] То јест богата, укусна јела за Ускрс.

шимо скромношћу и сећањем на смрт (θανάτου μνήμης).
1Кор.9,22 Будимо свима све. Племенито подносимо ружење. Ако нам неправду чине, надом се радујмо. *Јер пролази об-*
1Кор.7,31 *личје овога света*, и пролази све што сада гледамо.

39. Поврх свега, *нека је у вама иста мисао која је*
Фил.2,5 *и у Христу Исусу*, Који нас је, иако непријатеље, заволео, и заволевши помиловао, и помиловавши Себе је
Кол.1,21; Фил.2,8 понизио, и понизивши спасао. Јер из љубави произилази милост, и из милости (добровољно) смирење, а из смирења спасење и узвишење.

Ако се тако будемо владали (=поживели), сада (=у овом веку) ослободићемо се притискајућих нас невоља. Ако јарам страстȋ одбацимо, стрешћемо (са себе) и јарам поробљивачâ; и као што су нам од бољих (ствари) дошле (ове) жалосне, тако ће и од (ових) жалосних поново доћи боље (ствари), и добићемо стару слободу, и чисто ћемо празновати Гоподу Богу *Празник Изласка* (=Пасху – 5Мој.16,8). И ослободићемо се (ове) богохулне речи која се диже противу Творца,[151] и у миру ће бити живљење (πολίτευμα) Цркве.[152]

Потом пак (=у будућем веку), са упаљеним светиљкама светло ћемо изаћи у сусрет Победнику смрти, Бесмртноме Жениху (Христу), и пречиста брачна одаја примиће нас, и гледајући откривеним лицем одражаваћемо славу Господњу, и наслађиваћемо се лепоте Његове, са Којим Оцу са Светим Духом, слава, част, поклоњење и величанство, и сада и у бескрајне векове векова. Амин. 2Кор.3,18

---

[151] Цео контекст ове завршнице у *Беседи* указује да наш Беседник свакако мисли на стање Хришћана под Исламом, али и насртај јереси иконоборачке, с обзиром да мало даље говори о *политевма* Цркве (в. следећу 152. *напомену*). — Хула пак на Творца је и Мухамеданско и иконоборачко лажно, антихришћанско учење и делање. — Нада на ослобођење од тиранâ, подразумева вероватно најпре ослобођење од иконоборачког цара, али није искључено да се мисли и на ослобођење од Ислама.

[152] Израз τὸ τῆς Ἐκκλησίας πολίτευμα = црквено жительство = живљење и *битовање* (како кажу Срби на Косову), потиче из Фил. 3, 20, и означава: *начин живљења* као грађана πόλις-а (=државе). (Гаврило Стефановић-Венцловић је то преводио са ***животовање,*** ваљда за разлику од *живљења* у биолошком смислу). Тако се систем уређења и управе (тј. режим, поредак) једног друштва, заједнице, државе и данас на грчком зове πολίτευμα. Дамаскин овде има у виду *организацију, уређење и живљење* Православне Цркве на Истоку, тј. читав Црквени *поредак*, који је био озбиљно потресен иконоборачком јереси, а и исламским насртајима. В. напред *напомену* 122 (стр. 175).

Гроб Господњи у Храму Васкрсења
у Јерусалиму (*снимак 2002*)

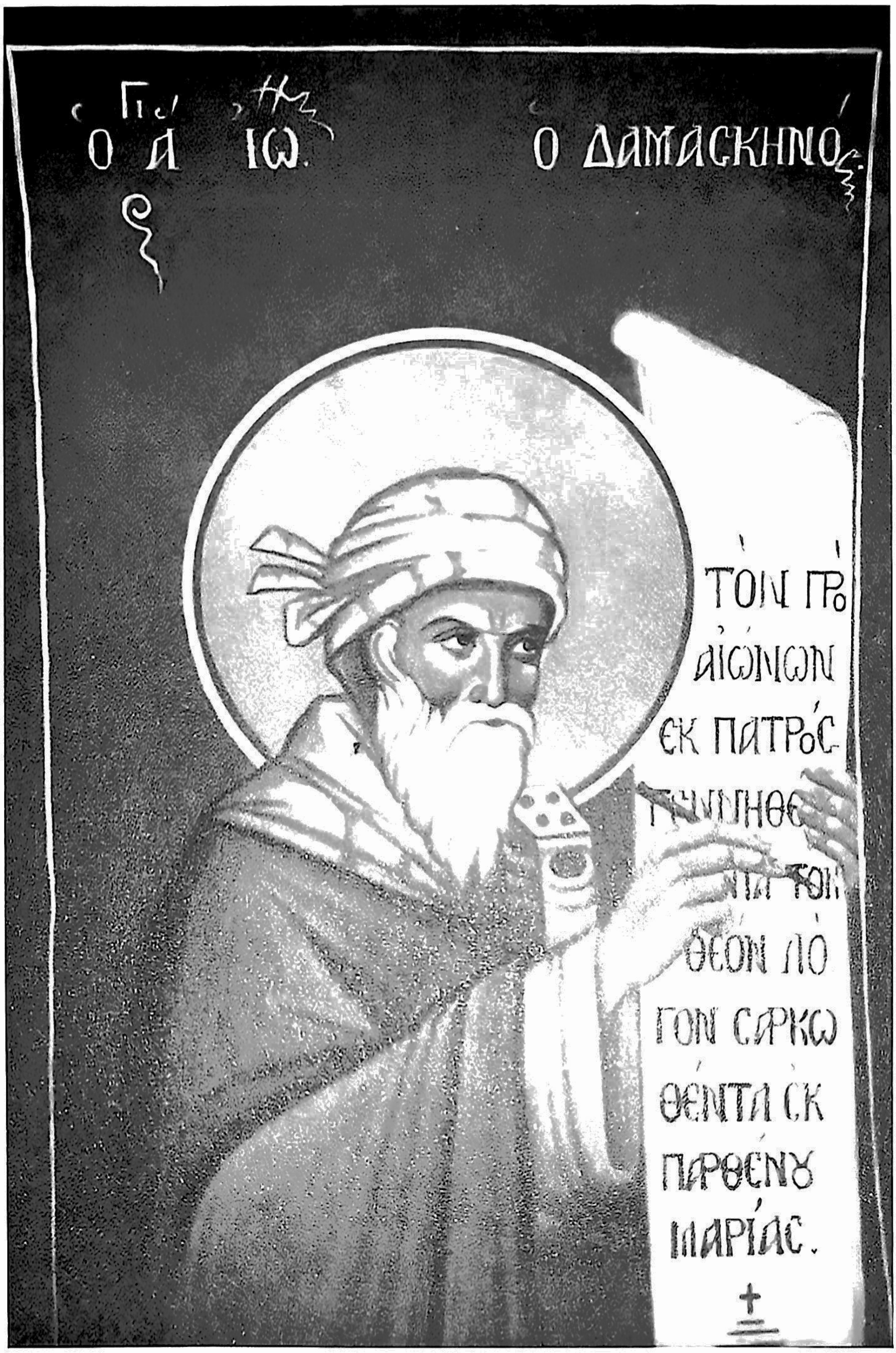
Ο ΑΓΙΟϹ ΙΩ.
Ο ΔΑΜΑϹΚΗΝΟϹ
ΤΟΝ ΠΡΟ
ΑΙΩΝΩΝ
ΕΚ ΠΑΤΡΟϹ
ΓΕΝΝΗΘΕ
ΝΤΑ ΤΟΝ
ΘΕΟΝ ΛΟ
ΓΟΝ ϹΑΡΚΩ
ΘΕΝΤΑ ΕΚ
ΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΜΑΡΙΑϹ.

Преподобни Јован Дамаскин
(*новија фреска у њему посвећеном параклису у манастиру Св. Саве Освећеног код Јерусалима*, снимак 2002)

У Светима оца нашег Јована, презвитера, Дамаскина

Беседа на СРЕТЕЊЕ ГОСПОДА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА[153]

1. Имађаше Празник Рођења (Христовог=Божић) Оваплоћење и силазак (са неба) Владике мога, и неизрециво умањење (κένωσις) Бога, што смо и одговарајуће празновали, сваки род и сваки узраст, чинећи заједничко весеље.

А сада је други Празник Спаситеља (=Сретење), и нека друга о томе тајна. Зато и сâм бивам сав надахнут од задовољства, и реч (=беседу) имам играјућу и жуборећу. Јер ће ова (беседа) најавити свештено *Сретење* Владичино, које је не само доња и наша природа, него и сама виша од нас и небеска (природа) песмом усхвалила и узвеличала, и задивила се величини ове ствари (=догађаја). Но пошто великим и надприродним (догађајима) знамо не само дивити се, него их и опевавати и славити, што је својствено и благоразумном уму и речи (=словесности) заиста вишој, неће нам бити изван циља да се и око садашњег разлога (Празника) подухватимо (беседом), и љубав коју имамо обзнанимо, тако да и са празникољубивим душама сапразнујемо, и Празнику дужну почаст одамо.

---

[153] *Ова Беседа* (Λόγος=*Слово*) *на Сретење Господоње*, налази се у 10 рукописа (од 11. до 16. века), од којих 4 је приписују Св. Дамаскину, 3 Св. Григорију Ниском, а 1 нема име аутора. Издао ју је први пут N. Camarda (*Epigrafi ed Opuscoli Ellenici inediti*, Palermo 1873,98-134); најновије критичко издање, на основу 4 ркпс 11-15. в., Kotter, V, 381-395, који је убраја у spuria (наводећи као спорно место § 3,27, што није јак разлог); J. Nasrallah је сматрао апокрифном! док је проф. П. Χϱήστου и бројни други патролози, као и Hoeck, с разлогом сматрају Дамаскиновом. По језику, стилу и богословљу, као и по своме завршетку веома је блиска Даскиновим *Беседама* (осим ако га је неко врло успешно подражавао, што је мало вероватно), док тешко да припада Св. Григорију Ниском (јер у његово време још није био установљен Празник Сретења, мада је могао говорити на сам јеванђелски догађај Сретење, а и христолошка терминологија *Беседе* млађа је од Григоријевог времена). — Није познато да ли је превођена на друге језике, па ни словенске.

Иако (нам) је реч (=беседа) слаба, но и поред тога неће бити одустајања ономе којега тешкоћа хоће да одврати. Јер знам да постоји расположење према садашњем (Празнику), мада немам реч (томе) доприносећу, но од тога ми је баш и смелост, која ми је ништа мања (него у других), већ је, ако није много рећи, чак и многе превазилазећа.

Зато, дакле, нека ми због тога и напредује реч (=беседа), и ка Сретењу нека срета Бога, колико је могуће проћи ове чудесности. Свакако пак није у невреме Празнику рећи најпре о ранијим (добрима), и о ономе што смо некада задобили, затим надаље рећи о садашњим (догађајима) и зашто нам је (дат) овај Празник. Јер, ако је ради мене палога (човека) свака реч (λόγος=разлог) и свецела тајна,[154] биће угодно слушаоцима да од почетка испитамо оно што се догодило, и како је Саздатељ наш, Који нас је увео у биће, од почетка положио у нас Своју доброту.

2. Пошто је, дакле, добри наш Господ, после духовног света и овај чулни (свет) створио, не из неке предпостојеће материје, него је саму материју створио пре обликâ,[154а] ствара (на крају) и човека са свим (осталим), подаривши му душу умну и створивши (га) по Своме лику, којега и постави за начелника свих на земљи (створења), те му засађује на истоку и Рај, угодан по изгледу, а још угоднији, како и треба, по уживању. 1Мој.1,26-27; 1Мој.2,8

---

[154] Ср. Св. Григорије Богослов, *Беседа 39*, 1 (наш превод, стр. 45).

[154а] Ово је речено против схватања грчке философије, по којој је материја постојала од раније, па је Бог-Демијург само је уобличио, на основу, по Платону, вечно постојећих идејâ, обликâ.

Да би пак имао и неку заповест, која ће га уверавати да зна Творца (свога), даје му се наредба: од којег дрвећâ у рају треба да једе, а којих да се уопште не дотиче; а то забрањено (дрво) је названо дрво познања. 1Мој.2,16 Али, не знам шта је доживео (παθὼν=пострадао), те прималац заповести бесловесује (ἀλογεῖ=неразумно игнорише) Заповедившег (Бога) и потчињава се непријатељу, обманут змијиним саветом и заробљен преваром жене, коју 1Мој.3,1-6; 1Мој.2,18 је добио за помоћника.

Зато и бива изгнан из Раја и лишен дарова, да тачно (ἀκριβῶς) позна: да је у (право) време јео од дрвета, био би виђен као бог по благодати и био би по достојанству уздигнут ка Богу.[155] Сада пак, превара (ђавоља) и јеђење у невреме донело му је срамоту и понижење, и то да је спознао сопствену голотињу и да тражи како 1Мој.3,10 би је покрио; од тога је и допао у овај многопаћени живот, свагда потчињаван рђавијим (стањима) и следујући обмањивању. Зато му је после тога и закон дат, и пророштва свише (од Бога), и претње, и показивање знамењâ (=чудесâ), а уз то још и Пророци и пророштва, Јевр.1,1 да би, ако и не кроза све, макар кроз једно од тога Бога познао Створитеља. Но није му ни тако било (лако) изабирати боље (ствари) и удаљавати се од зла.

3. Шта дакле (бива)? Творац се, милосрђем Своје Доброте, приклања (=сагиње) и снисходи паломе (човеку), да би макар тако истргао из пада и горе постави онога који је (пореклом) одозго и призван ка вишњем (животу); и зато узима на Себе пало тело, и свецело узето (τό πρόσλημμα=тело људско)[155а] Себи сједињује.

---

[155] О изначалном назначењу човека за *обожење* и изједначење с Богом в. напред *напомену* 63 код *Беседе на Преображење*, §16 (стр. 134).

[155а] Ср. *Догматик* 8. гласа, који је спевао Св. Ј. Дамаскин: и из Ње (Дјеве) је произашао са *примљеним* (телом): μετά τοῦ προσλήματος. (*Октоих*). — Цео овај пасус скоро је идентичан са бројним другим местима Дамаскинове Христологије и Сотириологије. В. *Беседу на Вел. Суботу*, §2 (стр. 157) и *Беседу 1. на Успеније*, §3 (стр. 294-5).

О овоме пак треба и нешто кратко речју придодати за оне који приступају Домостроју (Оваплоћења) неправилно.

Бог и Логос, дакле, узевши у Себе људску природу,
њу сву (Себи) свему сједини, поставши са њом (=људском
природом) богоипостасно тело (ὅλῳ ἥνωσεν ὅλην θεοϋπόστατος
σάϱξ σύν ἐϰείνῃ γενόμενος). Јер, иако се једна Логосова Ипо-
стас сјединила нашој људској природи, но пошто и *сва*
пуноћа Божанства у Сину и Логосу *обитава*, и свеце-
Кол.2,9 ло се људска природа у (од Њега) узетој (природи) пока-
зиваше, онда већ и сва Божанска природа, то јест су-
штина, узима удела (μετεσχήϰει – Јевр.2,14) у свој нашој до-
њој (=људској) природи.

Јер, мада особеност Ипостаси очувава у себи и посебну и индивидуалну суштину (ϰαὶ τὴν μεϱιϰὴν ϰαὶ ἄτομον … οὐσίαν), велим једнога човека, (она очувава) и заједничку и општу (суштину) (τὴν ϰοινὴν ϰαὶ ϰαθόλου), то јест свецелог човека, јер пројава посебнога (τοῦ ἰδιάζοντος) свакако указује и на пројаву заједничкога (τοῦ ϰοινοῦ), и индивидуална и разликујућа се природа (ἡ ἄτομος φύσις ϰαὶ διαφέϱουσα) представља свецелу и сједињену природу (ὅλην τὴν φύσιν ϰαὶ ἡνωμένην).[156]

---

[156] Цео овај, као и претходни пасус ове Дамаскинове *Беседе* представља богословски, *христолошки* одговор на јеретичку тврдњу монофизитâ Севира Антиохијског и Јована Филопона: да Христос, као што као Бог Логос има „посебну и индивидуалну природу/суштину" Божанства (чиме је Севир ипак близак јереси „Тритеизма" Јулија Халикарнаског, без обзира што је с њиме полемисао), тако и у Оваплоћењу, као Човек, Он има „посебну и индивидуалну природу/суштину" људску. Јер, по Севиру и Филопону, бесмислено је рећи да је Христос узео на Себе „општу људску природу/суштину" свих људи! Наш Беседник пак овде побија ту јеретичку једностраност Севирову, као што то чини и у свом дело *О јересима*, 83 (Kotter IV,50-55), где у додатку опширно говори о Севировој монофизитској фракцији као јереси. Код Котера (у критичком издању) стоји да тај *додатак* код *јереси 83* имају само два рукописа (из 10-11. в.), али то се објашњава тиме што је сâм Дамаскин своје текстове касније допуњавао и поправљао. Дамаскин пак то исто против Монофизитâ говори и у свом делу *Против Акефалâ*, 2 (Kotter IV, 411), што јасно показује да је Христологију Севира Антиохијског сматрао за јеретичку, и зато га назива θεήλατος=*богокажњени* (*ТиПв* 3,3/47). В. и

Дакле, свега мене са (свим) мојим кроз видљиво примљено (тело) Бог Логос узевши на Себе, свега Себи је несливено спојио, поставши двострук (διπλοῦς) — Он Прости (ὁ ἁπλοῦς), и додирљив — Он Недодирљиви. Јер, мада је Један био и после примљеног (тела), али је био Један из двеју природа, из Божанске и Човечанске, узајамно предајућих (ἀντιδιδούσης) једна другој своја својства, те је једна (=људска) заједничарила и добијала (=примала), а друга — Божанска је своја својства предавала и била заједничарена од оне мање (природе);[157] не да је сједињење (двеју) природа било по смешивању или сливању или промени или измени (њиховој), него по неком неизрецивом мешању и још неизрецивијем спајању (κατά τινα ἄρρητον μῖξιν καὶ κρᾶσιν ἀρρητοτέραν), тако да, саставше се (природе), очувавају једну Ипостас, и у једноме се Лицу познају две природе, то јест да је Један Син и после оваплоћења, јер је Један **Христос** (ὁ Χριστός=**Помазани/к/**), Који је тако ради мене назван, и Који је помазао (χρίσας) мене Својим Божанством.[158]

4. Пошто је, дакле, овај Богочовек Логос (ὁ θεάνθρωπος Λόγος=Богочовечански Логос), прихватио једном (за сва-
гда) да узме удела у нашем телу, — враћамо се, дакле, Јевр.2,14
беседи тамо где смо скренули, — и под крајње смире-
ње је подишао Свевишњи, уједно је све што је бедно Фил.2,7-8
узео (на Себе) и све што може срушити гордост и надмено мишљење (ђавоље).

Против Јаковитâ, 2 и 10 (Kotter IV, 111, 113). — Ово подвлачимо зато што код неких данас, чак и православних теолога, постоји тежња да Северову Христологију сматрају православном, што она није.

[157] О овом περιχώρησις-у=*међусобном прожимању* Божанске и Човечанске природе Христове в. напред *Беседу на Преображење*, §2 и *напомене* 40 и 41 (стр. 114-115).

[158] Наведене речи Св. Дамаскина, уз многе друге сличне или и још јасније, показују зашто не може бити скраћивано Име **Христос** у *Христ*, како сасвим погрешно, и православној и српској језичкој и богословској традицији супротно, чине однедавно неки писци код нас (о чему видети опширније у нашој књизи ***Христос а не Христ***, Врњачка Бања, 2002.

Јер Он, не само да изабира Мајку сиромашну, нити
Лк.2,4-7 да се (само) рађа у простој и малој пећини, него користи
и туђе место за преноћиште, и крпицама бива повијен, и са свима другима простијима општи, свакако чинећи Својим оно што је наше.

Јер, пошто је видео да нас је страсна жеља ка слави свукла у беславност (=у срамоту), Он показује да ће нас смирење опет узвисити и учинити заједничарима Божијим. Но пошто је, како рекосмо, циљ Ономе који је узео на Себе наше примљено (тело) био (тај) да Му ништа од нашега не недостаје, него да све испуни, па да сасвим испуни још и стари закон, тако да га (тиме) учини да он престане, а да други нови (=новозаветни) уведе, те уместо сенке и праобраза да дарује благодат и истину,
Јн.1,17 зато Творац свега прихвата и (Своје) обрезање, и
Лк.2,21-39 очишћење Родитељке (Своје), као и привођења у Храм
и *Сретања* (=Сретење) у Светилишту, којега је сада ова Свечаност и ово што данас празнујемо. На који је пак начин са оцима (=родитељима) стигао у Храм, беседа ће већ (даље) казати.

5. Имао је стари закон уз остало и то: да прворођена
деца иду храму (у Јерусалим), и да родитељи приносе
3Мој.12,1-8 две грлице или истобројне голубове и тиме Бога умилостивљују,
од Којега им је и плодност (ἡ γόνη=рађање деце) и унапређење у светлост рођенога — јер су знали да је Он узрок и већма отац неголи они који су дете произвели, — те Њега и присутним доровима поздрављају, чинећи нешто захвално и закону њиховом непротивречно.

А то чињаху не у неки други дан рођенога, него у први или четрдесети, било по некој тајанственијој части (тога) броја, било по погодности многима, јер се баш тога дана тада зачето (дете) по закону (природе) обликује и сво такво образује и изображава, који су број (зато) строго држали, ни умањен ни увећаван, него је сам себом постојао и није иступао из своје мере.

Пошто је, дакле, по рођењу Владика (Христос) достигао тачне дане, понеше Га Мајка и Јосиф отац (=поочим) и приведоше храму у Јерусалиму, доносећи заједно са Њим и дарове законом одређене, да се не би показали Лк.2,22-24 да нечим мањкају, или да им (нешто) недостаје, или да намерно мимоилазе (закон). Но Јудејима беше приврженост закону не по слободној вољи, него се већма по нужди дешаваше и приношење жртве, и то да је приношено двоје на број, да би једно било за (жртву) умилостивљења, а друго за свеспаљеницу, где је код богатијих и јагње приношено, као што негде вели њихов 3Мој.12,2 закон, описујући њихове приносе дословно; но њима (=Јудејима) је пак било приносити и невољно, као што рекосмо, особито зачињућим и рађајућим (женама) и зато потребујућим и умилостивљења и очишћења.

Богу пак свих (Христу) и Мајци Његовој Пречистој, шта је и требало принети? Или, како је и зачеће поднела Она, Која је после рађања остала чиста, и није се нимало дотакла ни прљања, ни оскврњења? Но ипак су приносили и храму дошли, да не изгледају да преступају закон, и да чини супротно ономе што су хитали да испуне. Јер, ако и знамо да је закон духован, и није му слово оно најдубље, него је созерцање и дух, и да све 2Кор.3,6; Гал.3,21; 5,18 ре́чено показало се сенковито Сунцем Правде (Христом), Јевр.10,1; Малах.3,20; Лк.1,78 и да су ради Њега (били) сви праобрази и загонетке, но Владика није сматрао да је изван онога што приличи (закону), да то очува, и оно што је по историји закона, да би изобличио оне који су (закон) прихватили (само) како се (спољашње) показивао, а нису били вољни да држе оно скривено (=скривени смисао закона).

А ако неко, уз остало, и ово каже, да она реч: *свако мушко које отвори материцу, свето ће се назвати* Лк.2,23 *Господу*, да је (то) речена у закону за оне који су по природи и закону (рађања) отварали утробу, онда би та реч имала одговарајући однос (τὴν ἀναφορὰν) само за Христа, јер је једино Он истински Свет. Но благоразуман ће (човек) ту реч свакако допустити и за Јудеје, зато што су и они по благодати освећивани, и Богу посвећивани по избору и по прихватању.

Но да видимо како Дете Исус долази у храм и ко Га онде долазећег прима и старачким рукама дотиче.

6. Ко ли не зна старца Симеона, који је, узнапредовавши врлином и годинама, очекивао пророштво које ће се на њему испунити, а које је говорило: да он неће доживети смрти пре но што угледа Христа – Владику (=Господа), и прими Га у наручје? Јер је овај Симеон, будући свештеник Божији и служећи Њему по закону, држао себе чистог, очишћујући унутрашње мисли и постајући Богу огледало. Њему је и божанска обасјања Дух (Свети) показивао, не нејасна ни потамњена, него јасна и најчистија, тако да их је гледао не само ка остварењу, него их схватао и као (већ) присутна.

Њему је, дакле, раније предначављено да ће и Бога видети како долази доле људима, и да ће Предвечни (Бог) постати Дете, и да ће доћи у његов храм. Беше му разум не колебљив, нити раздељен на двојне мисли, него сав чврст и постојан, и спремно очекујући пророчено. Јер, иако је време протицало и он старошћу слабио, но није слабио у надама, нити је мислима клонуо, него му је разум остајао нестарећи и младалачки. Када је пак и одређено време стигло, и рођено Дете дошло у храм, видећи Њега Симеон радосним очима, и узевши (Га) трептећим од радости рукама, како би неко рекао, пророкујући рекао је ово: *Сада отпушташ слугу Твога, Владико, по речи Твојој у миру; јер видеше очи моје Спасење Твоје, Које си припремио пред лицем свих народа*, и оно што даље износи божанско Јеванђеље. Лк.2,29-31

Ја пак, дошавши довде речју (=беседом), хтео бих да кажем нешто достојно реченога, а да не оптерећујем беседу голом и површном речју. Ако ли сам пак слаб у томе, као што и немам ум ни реч одговарајућу (=доликујућу), нека ми буде свакако опроштено, што не по правом разлогу (πρὸς λόγον=смислу) проходим садашње (догађаје), за које, и било колико речи, већ изгледа велико, услед расположења (и наклоности ка догађају).

7. Ово речено Симеоном: *Сада оūӣушūаш слуīу Твоīа, Владико* — сматра се да је просто и не носи никакву скривеност. Међутим, није просто, нити има прости смисао. Јер реч *сада*, будући истоимена (ὁμώνυμος), зна да показује многе ствари. Јер та реч показује садашње време, и време тренутно, и безколичинско, и изненадно, и друге просто (ствари). Мени се пак овде чини да, пре других (ствари), то (*сада*) показује оно тренутно и најкраће. Јер вели: *сада*, и одмах (додаје): *оūӣусūи, Владико, слуīу Твоīа*, који је и пре желео да отиде и Лк.2,29 буде са својим Владиком (=Господом), не остајући отежаван у телу (ἐν τῷ σκήνει=шатору, обиталишту – Фил.1,23), јер је требао да види Спасење (=Христа). Јер многи Пророци Лк.1,30 и праведници ово пожелеше да виде, но нико од њих Мт.13,17 није ни видео, ни гледао, само је мени Жéљено јављено, и Спасење свих (мојим) очима бѝ виђено.

Или пак *Сада оūӣушūаш* има и друго значење. Јер, вели, време мога одласка свакако је садашње, јер закон, са којим сам живео и свештенство са којим сам био, видећи их (сада) премештане (μετενηνεγμένα=промењене – Јевр. 7,12), пожелео (бих) да не боравим (више) у телу, да не бих нешто људско помислио, гледајући оно што је раније било страшно (тј. старозаветни закон и свештенство) да је сада недостојно ни једне речи.

Можда ће неко од љубитеља речи (τῶν φιλολόγων) рећи: да постоји и друго тумачење за ово *Сада оūӣушūаш*. Пошто, вели, реч *сада* показује садашње време, а садашње (време) се са прошлим и будућим сједињује: једноме (=прошлом) додирује свршетак, а другога (=будућем) својим свршетком додирује почетак, тако да је овде сабрана триделност времена. Пошто сам, вели (Симеон), у обадвома већ узео удела, и прошло (време) сам свршио, због којег ми је и (дата) благодат пророштва,

а садашњег сам искуство окусио, зато сам и видео Спасење (=Христа); а према будућем, због наде, имам смелости, за коју (наду) и Апостол каже да је основа (ὑπόστασις)
Јевр.11,1 (будућих) стварности̂, јер не видим да ми ишта недостаје — а то је обичај најчистијим душама да говоре — те (зато сада), *Владико, отпусти слугу Твога*, да Ти и овде принесем жртву захвалности, и гласом радовања хва-
Пс.41.5 лим Те.

И (тако) рекавши ово између многог другог, о *Сада отпушташ слугу Твога*, за (следеће) пак: *по речи Тво-*
Лк.2,29 *јој у миру*, мислим да показује ово. По древном и отпочетка најављеном ми пророштву (вели Симеон), по речи Твојој и обећаној ми благодати, што и по остварењу видим, бићу отпуштен *у миру*, не имајући као раније подозрење према пресељењу (одавде), нити се бојећи наилазеће смрти, јер то се дешава онима који пре времена бивају пресељени (из овог у онај свет). Но откако је нама дошао Онај који уништава смрт, дубоки мир и спокојство бива одлазећима (τοῖς ἐκδημοῦσιν=одсељаванима), тако да се пресељење (τὴν μετάστασιν) и не сматра (више) за смрт, него за сан (ὕπνον).

Или пак, *по речи Твојој у миру* — има и овај смисао: да Твоја, вели, *Реч* и Λόγος (=Слово Твоје) донесе мир онима далекима и онима блискима, то јест Јудејима — мојим саплеменицима, и незнабошцима — који дале-
Еф.2,17 ко стајаху (од Тебе).[159] А пошто ови (=Јудеји) одгурнуше и од себе одбацише мир, (зато) уместо њих бише уведени незнабошци и нађоше своје спасење, те ради тога је боље преселити се одавде и не остати у садашњем

---

[159] Удвостручење израза *реч* (τὸ ῥῆμα) и Λόγος (=Слово, Логос) указује да се обоје односе на Христа као Ипостасну (=Личну) *Реч* Божију=*Логос* Божији (Јн.1,1-14), Који доноси *мир* и *измирење* Јевреја̂ и незнабожаца у Цркви (Еф.2,13-22). Ово место такође показује да је Св. Писмо, као *реч* Божија, неодвојива и несхватљива без Личне Речи Божије — Христа Логоса. В. и *напомену* 67, код *Беседе на Преображење*, § 18 (стр. 137) и напомену 81 код *Беседе 3. на Успеније* § 2 (стр. 341).

(животу), да не бих видео и жалосне ствари: народ мој, по благодати усвојен, (сада) истиснут и одбачен.

А оно даље речено, само по себи пружа јасан смисао.

8. *Јер видеше*, вели, *очи моје Спасење Твоје, које си припремио пред лицем свих народа*. Очима мојим, Лк.2,30 вели (Симеон), спољашњим и унутрашњим видех припремљено Спасење свима. Јер не да се једнима оно јави, а другима не, нити пак једнима јасно, а другима нејасно и скривено, него и свима, и јасно, и као пред лицем, и на очи свих бѝ виђено. Јер, шта је тако од догађаја очигледно и познато као Спасење Божије (у Христу), које се свима и на све излило, не остављајући никога непричасним Његовог (=Христовог) виђења и присутства. Ако су пак неки више, неки мање, а неки никако, примили га, кривица је (самих) њих који су се хотомично лишили толиког благодатног дара.

Пошто је Симеон ово баш Спасење (=Христа) назвао *Светлост да обасја незнабошце* и *Славу народа Твога* Лк.2,32 *Израиљског*, и ту поделу је учинио, чини ми се да (та) реч показује овај смисао: да незнабошци, који су (били) држани (=захваћени) тамом и били потпуно слепи, и нису ни мало, ни више, били осветљавани знањем о Сушт ом (=Правом Богу), сада виде Светлост спасоносну, која разгони њихово незнање и открива познање Бога. Но није се само њима то догодило, него далеко више и народу Израиљском, којега (Симеон) назива и сопственим народом, јер се њима Спасење показало, јавило се (као) *Слава*, тиме што се од њих по телу родио Спаситељ, Рм.9,6 ДАп.3,25-26; и што је произрастао из њиховог семена и бедра, Гал.3,16 а уз то још и што је прво к њима послан, мада су они Мт.15,24 све то окренули на зло (παρὰ φαῦλα ἔθεντο).

А ако неко назове *Славу Израиља* то што су потпуно познали не само Оца, него и Његовог Јединородног Сина, и још Божанскога и Светога Духа, такав неће ништа неодговарајуће рећи. Јер ко не зна познање (Свете) Тројице (τῶν Τριῶν) и не сједињују (Тројицу) по суштини, а раздељују по Ипостасима — што Јудејима раније није ни ум ни реч изражавала, јер су истицали само све знање о Оцу, — онда је таквоме и познање свакако несавршено и слава заиста неславна.

Тако је с правом била *Слава Израиља*, и било шта друго што се појавило као спасоносно; но и самим незнабошцима се *Светлост* на други начин открила, јер Рм.8,2 су они примили нови закон, који је самосветлост (αὐτοφῶς), и од старог су се као од свеће одвратили, и нису хтели ни да га погледају, јер шта би им користила свећа и сенка, осим толико колико би се осветлили од несвануте зоре? Јер су заиста парадоксално познали истиниЈн.1,9; Лк.1,78 ту Светлост, и просветлили се зрацима духовнога Сунца (Христа). Јер закон, иако је по изузетку дат у наслеђе Јудејима, али нису ни ови из незнабожацâ били у потпуном незнању њега, но је правилно било да и они окусе (нешто) од њега, и да познају да је све његово (=старозаветног закона) праобразно и сенковито, те не будући тиме ојачавани ни мало, одмах су (зато) одмах прибегли (самој) Истини. Јер, ако је неразуман који свећу држи кад се сунце појави и све осветли, далеко је нераЈевр.8,5; 9,23-24 зумнији онај који, кад се Истина појавила и Бог дошао, држи праобразе и сенке и одбљеске (правих) ликова (као што то чине Јудеји).

Дакле, за то је *Спасење* постало *Светлост незнабошцима*, који су свећу као затамњујућу уклонили. Но пошто је Симеон, уз то што је рекао да је Христос *Светлост* и *Слава*, још и друге речи рекао, да видимо које су то (речи) и какав им је смисао.

9. Јер рече: да *Овај*, Који је узет у његово наручје, Лк.2,34 *лежи да многе обори и подигне*, и *да буде знак препоречни* (σημεῖον ἀντιλεγόμενον=знак против кога ће се говорити). Ово пак, ако има и други тајанственији смисао, није наше да сада кажемо, него (само) оно што се и другима учинило, и што је нама могуће рећи. А шта је то? То да је народ незнабожаца раније лежао као неки страшан пад (πτῶμα=леш), а сада је устао и напустио ранији пад; док је Израиљски народ, који је назван и светим народом, 2Мој.19,6 иступио из свога положаја стајања, и скренуо у пад, јер нису примили Онога Који им је долазио. Зато је правилно Симеон, пророкујући, рекао ово: да је Христос назван и *пад* и *устајање* (πτῶσις καὶ ἀνάστασις), као што је дакле Он и *камен спотицања*, тиме што једни Рм.9,32 (спотичући се) о Њега падају, а други најчудесније устају.

Ако ли пак исти Христос није постао једнима стајање (στάσις), а другима да кажемо као пад (πτῶσις), него је једних и истих Он и једно и друго, изгледа да је и то речено с разлогом. Јер, ако у нама претходно не падну лошије ствари, неће оне боље устати. Јер када пада порок, устаје њему противна врлина, јер је непосредна супротност двога: пад једнога је с правом устајање другога, тако да, пошто је немогуће да обоје буду заједно, једно уместо другога настаје (ἐπισυμβαίνει=догађа се). Пада, дакле, неморалност (ἡ ἀκολασία), а уместо ње устаје целомудреност (ἡ σωφροσύνη); и пада неправда, а стајање добија правда. И такорећи свако од супротстављених (ствари) доживљава једнакост кроз борбу, тако да о једном истом бива и стајање и падање, и може се видети обоје у једном истом роду или врсти. С правом је, дакле, и Христос назван *устајање* и *падање* једних истих, и Симеон је прорекао да Он *на то лежи*, тако да су једни и исти названи за обоје (за оба стања), те, дакле, доживљавају обоје.

А има ова реч и друго (нешто) да каже о дотичном (изразу): да, пошто је Христос Бог и Човек, имајући све дупло у Себи, зато што су (у Њему) природе дупле (=Божанска и Човечанска), једнима који се спотичу о униженост тела (Његовог) и ништа боголико (о Њему) нити схватају нити говоре, Он је био *пад*; а *устајање* опет онима који су познали постојаност (τὸ σταθερόν) (Његовог) Божанског Домостроја (Оваплоћења) и чврстином (вере) ношени су и крећу се.

Пошто је, дакле, Он лежао као *знак препоречни* (=знак спорења), управо то показује та спорност (τό ἀμφίβολον) (око Христа): што се многима десило да се споре око (Његовог) Домостроја (Оваплоћења), и да имају мишљења која теже на две (супротне) стране. Која (мишљења)? Једни су говорили да је Он узео на Себе тело, а други да није; једни да је истински Себи осуштаствио тело, а други да је привидно испунио Домострој; једни да је узео тело небеско, а други одоздо (са земље); једни да је (узео) тело без душе и без ума, а други да је узео (тело) одушевљено и разумно, — и колико су још других (мишљења) говорили, противуречећи (међусобно) и раздељивани по схватањима.[160]

За Дете, дакле, (Исуса) Симеон је то прорекао, и унапред говорио, и свима јасно показао: да му је био богонадахнут и ум и језик, којима је тако велике ствари изрекао.

10. Затим окреће реч и ка Мајци Његовој, и ово говори: *И Теби самој пробошће мач срце, да се открију* Лк.2,35 *помисли многих срцâ*. Нама пак, колико је могуће, нека и то кроз реч (беседе) прође, користећи и овде просто и ненамештено казивање. Дјева, дакле, и Богодевојка, пошто после оног неизрецивог зачећа (Христа), после бесеменог рођења, после (Његовог) показивања толиких чудеса, видећи Сина распињаног и по глави ударaног и подносећег исмевања и ругања, страдала је, као што је то обично (мајкама), и претрпела унутра смутњу и потрес, савлађујући мисли, а не имајући сазнање због чега и зашто Он страда све ово од безаконика? И како Он, Бог будући и Господар, бѝ предат овим бесрамницима, којима не би требао бити предат ни (човек) безаконији од свих (других).

---

[160] Беседник овде уствари спомиње разне *Христолошке* јереси: Гностике, Докете, Аполинаријевце, и др. Све те јереси Св. Дамаскин укратко описује у свом делу *О јересима*.

Све је то Симеон назвао *мачем* Дјевиним; преднајавио је да ће све то мучити Њено срце, као реч искушавајућа, називајући ту реч тако, као судећу међу помислима. Јевр.4,12 Јер, иако је (Симеон) знао Њу да је Божија Мати, али је провидео да ће Она Сину саболовати због страдања, и да ће не мање него Њему — (Њој) пробости срце, не клинцима као Њега, што би могло изгледати и лакшим, него боловима и жалостима, које стешњавају и пробадају утробу (мајчинску) и причињавају неподношљиви бол, те да ће отуда, дакле, срце (Њено) поднети узбуну и потрес, а помисли се поколебати, јер ће страдање (Христово) Њу тако усталасати.

А ово пак: *да се открију помисли многих срца̂*, мислим да показује и то: да ће, после искушења (Њеног) због крста (Христовог), после оног великог узмућења, које је сама Родитељка поднела и са Њом ученици (Христови), јер је већ и њих узбуна захватила, уследити неко исцељење и постојани мир, који ће захватити и њихово срце, откривајући веру њихову и потврђујући и пројављујући већма љубав (њихову) према Богу. Или пак то: *да се открију помисли многих*, означава да ће они (=Апостоли) постати јавни и јасни људима; и да ће многи дознати ко је тај ко љуби Бога и до смрти не мења љубав, а ко је пак тај ко ту љубав има извештачену и показује је као лакоизобличиву; и опет ко је тај који је и са Разапетим (Христом) остао (до краја), а ко је тај који је настојао на крсту (тј. на разапињању Христа) и већма пожуривао (Његово) усмрћење. Јер (Крстом Христовим) свих ових су постале јасне и јавне унутрашње помисли и спољни покрети и поступци.

11. Но речи (беседе) о Симеону (старцу) нека нам се већ заврше, будући једноставно речи Божије и од Бога дате надахнутим пророштвом. Време је пак да кажемо (нешто) и о пророчици Ани, чију врлину и осталу честитост казује Божанско Јеванђеље. Јер ова целомудрена Лк.2,36-38 и остарела (жена) беше осамдесет четири године, а (само)

седам од њих је живела са мужем; отада је девичанство
изабрала, и по свему другом је часно и целомудрено
живела, никада не одлазећи од храма, нити изостављајући
пост, који је узела са свога вршњака, нити молитву,
нити разговор са Богом; нити јој је мањкало шта
друго што је требало, него је и све то заједно упражњавала,
и свако са сувишком. Она је, (дакле), по обичају
дошла у храм, и видећи Бога као Дете, и задививши
се тој великој Тајни, слављаше у тај час Бога, и говораше:
Лк.2,38 да ће већ бити Избављење (λύτρωσιν=Спасење) свима
који Га чекају и остају (верни том очекивању).

А што је Јеванђелист споменуо и њену отаџбину,
Лк.2,36 и род и племе из којег је пореклом, то је, изгледа ми,
учинио зато што је тада било и других (жена) истога
имена са њом, којима је био обичај да врлину упражњавају,
и да не заостају у другим марљивостима; па
разликујући ову речену (Ану) од њих, и показујући да
она има и нешто веће од њих, зато је дословније изложио
о њој и уваженом речју украсио њену честитост.
Ако ли она и јесте старица и седа мудрошћу и годинама,
но и то је свакако њена већа похвала и допуна осталог
(јој) живота и понашања.

А можда ће неко рећи да је, уз остало, реч споменула
и њену старост, зато што је живела по већ остарелом
закону (Мојсијевом), чију је старост и невременост (τὸ
2Кор.5,17; ἔξωρον=истекло време) она јасно описала, и најавила да
Откр.21,5 ће доћи Други (=Христос), Који ће увести све ново.

12. Но пошто нама сада све старо прође, и друго је
2Кор.5,17; Рм.6,4 ново уместо тога уведено: и закон, и реч, и живљење,
и уз то све заједно, последујмо томе (свему) датом, одбацимо
сенке, прихватимо истину, да ходимо у нови́ни
Рм.6,4 живота; нека не буде у нама неке старости (=оветшалости),
не неко остарело живљење и старим праобразима
обележено. Знамо да је наш стари човек погребен (Крштењем),
Рм.6,6 да је умртвљен са страстима и похотама. Није

више као раније тиранисан род наш (људски). Не влада Гал.5,24
непријатељ у нама, јер нас је ослободио од ропства (τῆς
δουλείας) Онај Који је ради нас постао Слуга (ὁ δοῦλος=роб). Рм.8,21; Фил.2,7
Ослободио нас је проклетства Онај Који је за нас постао
проклетство; од непријатељства и од осуде ослободио Гал.3,13
нас је Ослободитељ.

13. Зато сви заједно принесимо благодарност Добротвору, (сви) заједничко славословље: заједно иноци (=монаси) и који у друштву живимо, они на власти и они у грађанству, они нижег и они вишег положаја, и жене које су у браку, и оне које су само Богу посвећене (=монахиње). А пре свих и више од свих — хор Архијереја̂, и свештеника̂, који су под њима. Јер ова Свечаност (=Празник Сретења) све позива на благодарење, благодат (ова) позива на песмословљење, на промену на нови живот. Тако је добро да свако од себе допринесе (слављу) и по могућности ниучему не мањка.

И најпре свештеници треба да приносе чисто богослужење Чистоме (Богу), представљајући себе чисте и потпуно искрене и непорочне, тако да, једино будући чисти, тиме се Богу приближују и дотичу се неизрецивих тајни.[161] Иако се неки од њих свештенополагатељи и тајници (ἱεροθέται καὶ μύσται=који распоређују и свршавају Свете Тајне, тј. Епископи), а други се под њима усавршавају и посвећују (тј. ниже свештенство), но свакако да сваки треба, по чину и положају (своме), да и врлину унапређује, напредујући из силе у силу и свагда се пружајући 1Кор.9,25-27; Фил.3,14
ка ономе што је веће и узвишеније.

Они пак који су увршћени у монахе и они који са другима живе, шта ће дакле друго и радити него да се Богу чисто (ἀκηλιδώτως=неупрљано) моле и Његову Лепоту да гледају, имајући ум несмешан са доњим (земаљским) блуђењима (=лутањима). Ако пак неки од њих изабраше усамљенички живот (τὴν μονοτροπίαν), а други заједништво са другима (=општежиће), потребно је да и свака страна изабира оно што је корисно и доприносеће (спасењу), да би они први само са Богом и собом разговарали, не дотичући се ничега од људских ствари, осим ако је крајња нужда; јер ће с љубављу тако достићи да се приближе Божанској Светлости и непреварно да виде лик Лепоте (Божије).[162] Они пак који су у братству (ἐν συνοδίᾳ=у општежићу), нека се и они бољим начином праведно прихвате да у општем (=у заједништву) неупрљаност чувају (τὸ ἄκοινον ἐν τῷ κοινῷ συντηροῦντες) и у општењу непомешаност (ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὸ ἄμικτον), и њима ће свакако бити за подстицај узвишенијег живота заједничко боравлење са другима, те ће себи и другима врлину саузрастати (συνεπαύξοντες=саповећавати).[163]

---

[161] В. Св. Григорије Богослов, *Беседа 2*, 28: „Треба најпре себе очистити, па онда Чистоме приближити се...“

Но реч (=беседа) неће већ оставити ни оне који живе у грађанству, или на други посебни начин живе, него ће и њима саветовати оно што треба: једне убеђујући да буду добри својим потчињенима, и да се не уздају у власт, нити да имају неуздржано мишљење (τὴν γνώμην= дрско схватање и вољу), знајући, ако не друго, да су и они 1Тим.6,1 под Господарем, Чије ће снисхођење већма потребовати. Оне пак под влашћу (беседа) ће пре свега убедити то да бирају да живе суздржано и опрезно, владајући се скромно и честито, да се покоравају својим началствујућим, да се не понашају као улизице или грубијани, него храбро и племенито, да кад треба поднесу и реч грубљу и надмену, као и то да се не показују у свему мекушци и млитави.

---

[162] Ово место јасно показује исихастичко искуство и расположење нашег Беседника. В. напред *Беседу на Преображење*, §10 и *напомену* 56, (стр. 126).

[163] По среди је овде код Беседника и својеврсна „игра речима“ са κοινός=*општи* (заједнички) и *обичан* (упрљан), и κονοῦν=*општити* (заједничити, и прљати кроз опште употребљавање). Беседник хоће да каже да и заједничко живљење и општење са другима може бити нечисто, ако није *праведно*, с праведношћу=светошћу. — По мишљењу пак Св. Теодора Студита, великог монашког уставотворца и подвигоположника, заједнички, *општежитељни* монашки живот је већи и савршенији подвиг монаштва од *усамљеничког*, јер пружа могућност свестранијег усавршавања у врлинама и уједно у божанској и братској љубави, која је „свеза савршенства“ (Кол.3,14).

Надаље нам је разложно да кажемо и о женама, онима безбрачним и онима у браку, јер неће изван беседе остати ни њихов спомен, него ће беседа свакако обе Тит.2,4 стране поучити: једне да воле мужеве (своје) и да целомудреност (=поштење) изабирају, уважавајући Доброга Еф.5,23-32 Жениха (=Христа), од Кога је брак уведен и одређен да буде несмешан са прљавим похотама; а оне друге — безбрачне (=девственице, монахиње): да се држе само Бога, Кога су већ заволеле и Чије су саживљење изабрале. 1Кор.7,11.34

14. И што ми треба говорити о многима, и свакога понаособ спомињати? Јер Логос (=Христос) све привлачи Себи, све уводи у нови живот, свима пружа оно што је погодно. Ради тога је и за нас по нама постао (Човек) и остварио ову Велику Тајну Домостроја, да се и ми 1Тим.3,16 преселимо ка ономе што је боље, и уједно сваки и сви заједно последујемо Богу Који (нас) је позвао. Јер имамо много шта што нам помаже, моного шта што доприноси спасењу. Имамо пре свега Божије неизрециво Милосрђе, којим је, Богат будући, ради нас осиромашио. 2Кор.8,3 Шта је пак хтео (друго), него свакако да нас обогати Својим Божанством?

Зато се држимо (тог) дара, не одбацујмо благодат, не одступајмо од спомињања Бога (у молитвама).[164] Молимо се Мајци Његовој Пречистој, узмимо Њу за Посредницу, Њу користимо као Помоћницу, јер Она има велику слободу пред Сином (Својим), има велику сажаљивост. Њу знам и да ће умилостивљујући — међу нама показати Лакопримирљивога, и Благосрдногa показујући Милостивим. Зато ћемо Владичици нашој принети ову последњу похвалу (за Празник Сретења):

---

[164] Ср. Св. Григорије Богослов: „Бога се треба више сећати у молитвама, неголи дисати“ (*Беседа* 27, 3).

15. Радуј се, наше Умилостивљење и Прибежиште!

Радуј се, Помирење (свега) света.

Радује се, Најжељеније од свих дарова (Божијих).

Радује се, о! Мајко Логоса и Богородице! Јер Ти си нам отворила врата Раја. Ти си (нам) припремила узлажење ка небу. Ти си (нас) Сину и Богу (Твоме и нашем) својима учинила. Ти си Богу достојно привела оне удаљене (=далекостојеће). И шта имамо рећи, о! Владичице и Дјево, што кроз Тебе нисмо добили?!

Немој, зато, надаље престати да и још молиш Онога Кога си носила у наручју, и Кога си видела као Дете, Који је постао Дете ради мене, који сам веома неразумно детињио и боловао од неразумља. Јер је моје (све) оног првог човека (Адама), јер сам и ја слично њему напустио речи и заповести Сина Твога. Но за све то нам је помиловање (ἀμνηστία=амнестија, опроштај) даровано.

И док смо овде (на земљи), старај се (о нама) и штити нас. А кад одемо одавде, прими нас и приведи пристаништима безбурним, да бисмо Тобом, Свесвета, препливавши ову предугу пучину (живота), нашли тишину и починак, и настанили се у насељима Небеским, које нека сви ми и достигнемо, и задобијемо, и светло се обрадујемо, видећи и доживевши Светлост Божију неизрециву, у Христу Исусу, Господу нашем, Коме нека је слава и моћ, са Беспочетним Оцем и Пресветим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

Међу Светима оца нашег Јована, монаха и презвитера, Дамаскина

БЕСЕДА НА ЦВЕТИ[165]

1. Светао је садашњи Празник и Свечаност, и испуњен весељем, јер (нам) данас предстаде Царски Долазак. И пратња часна предукрашава се, и пророчки глас преднајављује, припремајући Јерусалим да се весели, и Сион Зах.9,9 да радосно поскакује, да се разгали из свег срца уласком Цара, и да се веома радује и весели Његовим Присуством (τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ).

Зато управо и ми, захваћени том радошћу, празнујмо заједно оно што приличи Празнику; и обасјани у уму Сунцем Правде, у приправности срца и са ушима добро- Мал.3,20 послушним сусретнимо Христа Долазећег на страдање.

---

[165] Ова *Беседа* (Λόγος=*Слово*) *на Цвети*, тј. *на Цветну Недељу* (дан када је Господ Христос, пред Своје Страдање, свечано ушао у Јерусалим јашући на магарету, поздрављан од мале деце и мноштва народа поклицима царским и божанским), налази се у 11 рукописа (од 13. до 17. века); до сада није издавана, а најновије критичко издање, на основу 4 ркпс. 13-16.в., у Kotter, t. V, 72-90. Издавач Котер ову *Беседу* убраја у spuria, тј. сматра је само приписану Дамаскину, вероватно због тога што је *Беседа* у 13. веку доживела прераду од неког редактора. Зато *Беседа*, у Котеровом издању, има два текста, први ближи Дамаскиновом језику и стилу, а други са нешто упрошћенијим језиком и проширенијом фразом. (Јединствен текст је у §§1-6 и §§8-10, док §7 и надаље до краја *Беседе*, §§11-23, имају двострук текст). Ми преводимо први текст (садржан у ркпс. *Влатадском* – Солун, бр.12, из 14.в. и *Пантелејмоновском* – Света Гора, бр. 300, из 1441.г.), али се понегде осврћемо и на другу варијанту (садржану у ркпс. *Пантелејмоновском*, бр. 2, из 16. в. и *Кутлумушком*, бр. 35, из 13. века), и неке његове изразе стављамо у угласте заграде [...]. — О спорном ауторству Дамаскиновом ове *Беседе* в. и ниже, *напомена* 172.

Зах.9,9; Јер, ево, долази! Ево, иде! Ево, стигао је *Кротак и*
Мт.21,5 *Јашући на младунчету магарета*!

2. Зато Га сви сусретнимо сложно похваљујући. Па, ако смо умртвљени преступима, и свезани ланцима грехова, и разједани ранама злих дела̂, пошаљимо унапред (пред Њега) сроднике наше ради умољавања: образац покајања — Марту, и Марију — образац смирења и ревности вере, и тако светло, као Лазар, Његовим присуством све (свезе) одбацивши, спремимо се за сусрет (=дочек) и вечеру Исусову (Јн.11.гл.). Ако ли смо остарели у гресима као фарисеји, узмимо на себе дечију безазленост, и покренимо уста на клицање (Њему), и сваку суревњивост и завист очистимо, сваку сујету злобе одбацимо, и чисти најчистијој Светлости приближивши се, дочекајмо Владику нашега спасења, и као Победнику и Избавитељу нашем кликнимо (Му) песму дечију: *Осана на висинама! Благословен Који Долазиш*
Мт.21,9 *у Име Господње*! да нас ослободиш од клетве и туге праоца (Адама). Благословен Који нам радост уместо жалости даруjеш!

Јер, све се сарадује садашњем Празнику, све сапразнује данас Искупитељу нашем Који долази на страдање, Који гледа да нас ослободи од проклетства, јер то и основи (=разлози) весеља показују.

3. Давид, први певајући, у радости гитару ударајући, мелодује и пева са нама: *Господе, Господе наш, како*
Пс.8,2 *је дивно Име Твоје по свој земљи!* Шта велиш, о Богооче? Како велиш да је сада дивно Име, оно које је увек предивно (τὸ ἀεὶ ὑπερθαυμαστὸν)? И зашто је сада *дивно*?
Пс.8,2 — *Јер се* (вели) *уздиже величанственост Твоја изнад небеса*. Која величанственост, о Пророче? — Његовог телесног Домостроја.[166] И како то велиш? — *Јер си из*

---

[166] О *Домостроју* в. *напомену* 71 код *Беседе о смокви*, §1 (стр. 143).

уста деце и одојчади начинио (Себи) *хвалу*. О (дивног Пс.8,3; Мт.21,16
ли) оваквог пророчког лепогласја!

4. Затим одмах Захарија (Пророк), похваљујући Је-
русалим, о садашњем Празнику говори: *Радуј се веома,*
кћери Сионова! Проповедај радост, кћери Јерусалимо- Зах.9,9
ва! Чему ћу се, вели, радовати, о! Пророче, или шта ћу
проповедати? — *Ево, Цар твој долази теби Кротак.* Зах.9,9; Мт.21,5
Како и на који начин? На колима и колесницама и са видом штитова златокованих и осталим војним началством и призором царева? Не, никако. Него како? — објасни нам и Долазак, и кажи нам и Улазак (Његов). Потврди фарисејског (=Јеврејског) народа непокорност Његовим доласком, да не би, чувши улазак Цара, дочекивали Га на колима, не знајући Његовог високог смирења и сажаљења снисхођење.[167]

Шта, дакле, Пророк (каже)? — *Доћи ће ти*, (вели),
Праведан и Спасавајући; *Он Кротак и Јашући на ма-*
гарици и на младунчету магарета. Гледајући Га тако, Зах.9,9; Мт.21,5
о! кћери, *радуј се и весели*, и *подигни глас свој*, и *говори*
Сиону: *Ево, Цар твој долази теби Кротак.* Зах.9,9; Мт.21,5

5. Такав, опет, глас употребивши данас и Павле
(Апостол), питомац Цркве, све поучавајући говори: *Ра-*
дујте се свагда у Господу, и опет велим: радујте се. Фил.4,4
Видиш ли овога Празника радост неизрециву? Видиш ли сагласност радујућих се, и једногласност Пророкâ и Апостолâ, и глас празнујућих?

6. Зато, обрадовавши се сада томе и светло просветливши се, хајде да, изневши на среду Јеванђелских речи умилногласни и слаткотекући и спасоносногрмећи језик, поцрпимо из њега потоке (духовне) користи, и познајмо какав је садашњи Празник, и која је највећеимменита похвала (његова).

---

[167] О узвишеном смирењу в. напред *напомену* 94 код *Беседе на Велику Суботу*, § 3 (стр. 158).

7.[168] И прво отворимо Јеванђелиста Јована, преузмимо његове речи, јер је добро проћи кроз целу књигу (πραγματίαν – догађања). Чујмо, дакле, шта он учи.

После оживљења (=васкрсења) из мртвих светог Лазара, *сабраше свештеници и фарисеји синедрион, говорећи: Шта да радимо? Јер овај човек чини многа чудеса. Ако га оставимо тако, сви ће поверовати у њега,* Јн.11,47-48 *па ће доћи Римљани и узети нам и земљу и народ.*

О безумља! Збор против Исуса састави свештеничко-фарисејски народ, да би Га погубили. О слепила! О ванумног устрашења! Требало је да ви, о! пророкоубице, радошћу се обрадујете ради оживљења (=васкрсења Лазаревог) и да уживате због чудеса̂. О! поробљења завишћу, [том најстрашнијом од људских страсти страшћу].

Какво је зло Исус учинио, о! незахвални духови, да Га ви осудите на смрт? Зато ли што мртвога (Лазара) Јн.11,39 подиже из гроба, и живот дарова већ смрдећему? Шта је злобно учинио да би Римске масе растргле народ ваш? Да ли је покренуо војску? Да ли је народе [подигао и] узбунио? Зар није већма [бескрајна] доброчинства вам пружио? Зашто гњевом огањ распаљујете, о! несрећ- Јн.12,10 ници, и опет се подижете да Лазара убијете? Онај који га је већ смрдећега подигао (из гроба), зар неће и од вас [опет] умртвљенога [опет] васкрснути? Зашто невоље Јн.8,44 (=муке) сами себи задајете, и оцу вашем — ђаволу испуњавате задовољство? Зато ће, заиста, то што сте рекли бити испуњено, и узеће вам Римљани и земљу и народ, и двоструко ћете бити [праведним судом Божијим] предани пропасти.

---

[168] Овде, у §7, и надаље од §11 до краја *Беседе* (§§11-23), у рукописима постоје две варијанте текста *Беседе*. Ми преводимо текст прве варијанте, садржан у ркпс. *Влатадском* – Солун, бр. 12 из 14. в. и *Пантелејмоновском* – Света Гора, бр. 300, из 1441. г. Другу варијанту имају ркпс. *Пантелејмоновски*, бр. 2, из 16. в. и *Кутлумушки*, бр. 35, из 13. века. Ова друга варијанта има нешто упрошћенији а опширнији текст, те зато изгледа да је дело друге редакторске руке (из 13. века).

8. Затим, опет, шта говори Јеванђелист? *А Исус*, вели, *више не хођаше јавно међу Јудејима, него отиде близу пустиње, и онде борављаше са ученицима*. А Јн.11,54
одавде је јасно да (Христос) није одмах и непосредно по Лазаревом васкрсењу био у Јерусалиму од деце похваљиван, него је растојањем дана одложио хођење (у Јерусалим). Зато је, кад се Празник приближио, дошао, Јн.11,55;
како исти Јеванђелист научава. Јн.12,12

9. *На шест дана пре Пасхе дође Исус у Витанију, где беше Лазар који умре, кога Он подиже из мртвих.* Јн.12,1
Погледај ми величину превеликог милосрђа (Божијег) и свршетак тајне (Христове)! *На шест дана*, вели, *пре Пасхе*. Није просто, нити какобило, то Јеванђелист ставио, него веома умесно и правилно. Јер (вели), шест дана пре скончања Пасхе, то јест овога Јагњета, Које ће бити заклано (τυθῆναι=жртвовати се) за живот света, Јн.1,36; 1Петр.1,19;
дође Исус, Сâм Јагње, да једе Свештену Вечеру. 1Кор.5,7

И где, вели, дође? — *У Витанију, где беше Лазар који умре, кога Он подиже из мртвих*. Тамо где предстојаше завист, где је ђаво добио жалац, где је ад претрпео крађу, где је смрт доживела заробљење, где је Јуда показао издају и болест среброљубља и где је ђавола увео. Тамо долази Исус, да пре (Свога) погреба прими Јн.12,3
помазање миром.

10. Затим, *зготовише Му вечеру*, припремише сто Јн.12,2
и преднајавише крај тајноводства (τῆς μυσταγωγίας =Свете Евхаристије), и благодат (χάριν) надгробну, и награду (ἀνταμοιβήν) васкрсења Живоначалноме Христу доделише. *Јер Марија, узевши литру правога мира скупоценога мириса, помаза ноге Исусове, и обриса косом својом ноге Његове; а кућа се напуни мириса од мира*. Тачан Јн.12,3
доказ стави (овде) Јеванђелист: најтачнију драгоценост миомирног мириса, тако да се и дом испунио благомириса. Јер, изливајући на ноге Бесмртнога Мира (Христа – Песм.пес.1,3) опипљиво миро, највернија жена (Марија)

преднајављује: да ће ноге ове у аду згазити главу змије (=Сатане), и врата (адова) скршиће у дан Пасхе (=Васкрса).

11. Јуда, непричастан будући духовних чулâ, не могући уздићи чуло мириса ка дару Мира – Христа, Улазећег дубоко у срца и Освећујућег, брзо је истакао (своју) оболелу мисао [=болест душе], рекавши: *Зашто се ово миро не продаде за триста динара и не раздаде* Јн.12,5 *сиромасима?* Заиста, како си рекао, о! најзавидљивији од ученикâ и најбеднији од земнородних: управо сиромасима се и даде част Мира Бесмртнога (=Христа). Јер кеса стављаних у тебе новаца, (то јест) преумножена у теби похота среброљубља, не само за триста динара продаде Непроцењиво Миро, него си и сâм похитао да Га продаш за тридесет сребреника. Зато је нама, оскудевајућим и потребитима у милости, дато то од тебе продато Миро (=Христос): Оно нам је дало богатство спасења и оставило непотрошиво благо, а тебе је вероватно предало ономе пламену (пакла); нама пак, који смо Њега Мт.26,4.10; Рм.6,4 набавили и сапогребли се (Њему–Христу) кроз крштење, осветивши (нас) миром благодати, подарио је награду непропадљивости (ἀφθαρσίας=бесмртности).

12. Но, зато да не бисмо, о! христољубиви зборе, бавећи се (само) овим (Јовановим) речима, временски закаснили, пођимо напред и започнимо следећи део беседе, те прешавши на (Јеванђелиста) Матеја, рецимо: Мт.21,1 *Тада посла Исус двојицу од ученика, говорећи им. Тада*, када вели? — После оне свештене Вечере, по изласку из куће Лазареве, после помазања миром и достизања (=напуштања) Витаније и најближег подножја Витфаге.[169]

И где их је *послао*? Пази, мој слушаоче. *Идите*, вели, *у село што је пред вама* (τὴν κατέναντι κώμην=наспрамно село), *и онде ћете наћи магарицу привезану и магаре*

---

[169] Види ниже *напомену* 172 о „*наспрамном селу*“, тј. о Витфаги.

с њом; одрешивши доведите је. И ако вам ко рече што, кажите да они требају Господу; и одмах ће их послати. Мт.21,2-3 Видиш ли брзину изреке и послања ствари?

13. *Идите*, вели, *у село насправно* (=село пред вама). Ако ли то треба схватити созерцатељно и анагошки, то *наспрамно село* је предобразац садашњег живота, јер је било *наспрам* (ἄντικρυς=насупрот) и не близу Бога, због пале и никад не подизане иконе (=лика Божијег у човеку). Зато, када се приближио том селу (=лику човечијем) Христос Бог Својим телесним Доласком, тада је, дакле, послао два Завета, Стари и Нови, да Му доведу два народа: оветшалу магарицу и остарелу синагогу Јудејаца, и млади и неизвежбан народ незнабожаца,[170] да би га укротио као ждребе Својим присуством док је јахао на њему, и док су ученици простирали одећу своју, (то јест Христовом) науком облагање одозго наученим живљењем и понашањем. Јн.3,3-6 Јер су они (=Апостоли) Рм.6,3-10 прострли под нас као одећу речи науке (Јеванђеља), и Кол.3,9-10 ставили на нас непропадљиву (=бесмртну) одећу крштења. Тада је и Исус узишао на нас и починуо (на нама), док Га́ прати и с нама следује и спроводи (као магарица) и остарела синагога (Јеврејска). Ако ли пак (не анагошки, него) по редоследу треба тражити тачност догађаја (који су се збили), онда (је то овако).

14. *Посла Исус двојицу ученика* Својих, велим Јована и Јакова, у *наспрамно* село (=у село пред њима). Јер наспрам Елијанаца [=Јерусалимљана][171] је Витлејем, а ово село беше између Витлејема и Назарета, како нам је од почетка и издревна предано од људи историчара.[172] У то, дакле, село *йослао* је (Христос) *ученике* да доведу магаре и магарицу. А господар њихов био је отац истих ученика Заведеј. И када је он запитао, Исус је заповедио ученицима да (му као) одговор кажу: *Да* Мт.21,3 *они шребају Госиоду*. Зато поставши спокојни и неузнемирени, господари (магарице) су деци, као својима, дали магарицу (и магаре).

---

[170] Према Котеру (V,79), текст од речи „*предобразац*“ до „*народ незнабожаца*“ Беседник је узео из сличне *Беседе на Цвети* Св. Евлогија (или Софронија?) која се налази у PG 77,1053 (=86,2017).

[171] Јерусалим се, после разарања од стране Римљана, звао *Елија*, док није у 4. веку Хришћанства, кад је Цркви дата слобода под царем Константином, враћено му име *Јерусалим*.

15. *А они* (ученици), *учинивши како им зайоведи Исус, доведоше маѓарицу и маѓаре, и меѿнуше* (на њих) *хаљине своје, и Он уседе на њих. А народ веома мноѓи йросѿираху хаљине своје йо йуѿу*. Обнаживши се, вели, од јудејске одеће [која је била одећа неверја], на добром путу народном простирући одећу вере, облачаху се (=Крштењем). *А друѓи резаху ѓрање од дрвећа и йро-* Мт.21,6-8 *сѿираху йо йуѿу.*

Сви, дакле, дочекиваху Улазак Христов (у Јерусалим =*Празник Цвеѿâ*), гледајући Га не на [царским] колима, него на убогом магарету, и као пратећи Га Седећег на том [царском] престолу (=магарету), простираху хаљине, обучени у оклоп вере. Они пак који су били најсиромашнији и потребити за одећом, расипали су по земљи гранчице дрвећâ, као победничке награде Победнику смрти. Други, потресајући гране палми, клицали су (Му) као Цару. Други пак, познавши (у Њему) Даваоца милости и Спаситеља свих, приношаху (Му) знамења 1Мој.8,1 милости — маслинове гранчице.

16. А они који иђаху пред Њим и који иђаху за Њим, викаху говорећи: *Осана Сину Давидовом!* То јест: Слава Сину Давидовом! *Благословен Који долази у Име Господње!* Мт.21,6-8

---

[172] Не знамо на које *исѿоричаре* мисли овде Беседник, али је очигледно да (ако ово место није каснији редактор изменио) он не познаје географију Свете Земље. Јер, претходно у §12 он лепо каже да је Христос из Витаније отишао у (суседну) Витфагу, која је код Маслинске Горе (Мт.21,1), на путу из Витаније у Јерусалим, а то није у правцу Витлејема, а још мање у правцу Назарета. Ово би место, дакле, ишло у прилог да *Беседа* није Дамаскинова (који је несумњиво добро знао географију Светих Места), него некога ко није живео у Јерусалиму. — Текст, међутим, није довољно јасан.

Благословен Који долази на спасење свету: Бог противу ђавола и Цар противу тиранина.

Благословен Који долази да тражи заблуделог и да усправи палога (човека).

Благословен Који долази да уклони огњени мач и да га одстрани са уласка у Рај. 1Мој.3,24

Благословен Који долази: Пастир противу вука, Човекољубац противу човекомрзца (ђавола).

Благословен Који долази да пороби ад и ослободи свет.

Благословен Који долази да ратује са ратујућим (на нас ђаволом) и да свеже моћнога (сатану). Мт.12,29

Благословен Који долази на добровољно страдање.

Благословен Који долази да позове Адама из раније [горке] осуде.

Благословен Који долази у Име Господње, Осана на висинама. То јест: *Спаси*, (Ти) Који си *на висинама* Доброхваљен и нас који Те на земљи похваљујемо.

Благословен си — Који си доле (на земљи) Сав, и горе (на Небу) Сав!

Осана Теби – Цару!

Осана Теби – Добротвору!

Осана Теби – Који си на висинама!

17. Такве су лекције (μαθήματα=науке) ових теолога одојчади, зато што је њима Велики Учитељ истине (=Христос).[173] Такве су песме ове мистичке симфоније. Такве су овог свештеног скупа речи — као *злато и камен драги многи*. Њихове песме *слађе су од меда и саћа*. Пс.18,11 Пс.18,11

Овој су деци Анђели припевавали, по њиховим поклицима хорови Анђела су играли. Њиховим похвалама Силе Небеских Началâ и Властй Небеских, говорећи песму, припевавали су Ономе Који је над Херувимима и Који јаше на магарету.

---

[173] Дирљиве су ове речи Беседника: да су деца одојчад — *прави Теолози*! Зато је и рекао Христос да будемо као деца, јер се безазленима откривају тајне Божије (Мт.18,3; 11,25-26).

Заиста, ово је био, и јесте, заједнички Празник небеских и земаљских бића. Јер Он Исти (=Христос), Који доле седи на магарету и од деце је похваљиван; будући горе у наручју Очевом, слављен је од Анђелâ.

О! мистичке ли ове свештене Свечаности! И најслађег ли овог гласа одојчади пророконаучене, бољерећи васпитане од Божанске благодати [Духа Светога]. О! предивнога ли овога Сабора!

Јер ко то [сада], и само гледајући ову свештенолепну децу насликану на икони (ἐν εἰκόνι γραφῆς=у слици на икони), како носе гранчице и Христа сусрећу, неће блистати радостан од созерцања, и душом се освећивати и, као присутне у слици посматрајући их са љубаљу, ући у саму ту причу — а оригинал се у отиску (ἐν τῷ παραγώγῳ) созерцања очувава — и Христа као Присутнога похваљивати са децом, и свецело у уживању ум преносити на то виђење, а да неће притрчати да Њега (=Христа) дочека, и да Га прати ка Јерусалиму, и у храм да са Њим уђе, и да све са Њиме чини [и сарађује], како Он жели и хоће.

18. Али, задивимо се и безумљу (Јеврејских) фарисеја и (њиховом) непромењиво нечастивом (=безбожном) мишљењу. Деца њихова (Јеврејска) са врбицама [и дивним песмама] Христа дочекују, а они Му са ножевима [и мачевима, као неке звери,] приступају! Дечица која сисају дојке мајки — Њега похваљују, а народ непокорни покушава да убије Онога Који им је са неба давао ма̑ну у пустињи! 2Мој.16,14-17

О! гугутања одојчади̑, бољих од језика мудрујућег и брбљајућег таштине! Свештена дечица се не уплашише грубости отаца (својих); њихова строгост не могаше одвратити њихову (=детињу) доброверност (τὸ εὐπίστατον/τὴν εὐπιστίαν) [=чврстину побожности], нити претње њихове размекшаше дечију чврстоверност (τὸ στερροπιστότατον); него уколико се (оци) гњевом покретаху, деца већма гласом наглашаваху *Осана*! — и пут се (Христу) прекриваше хаљинама и гранчицама.

19. И одговараху њима свештена дечица: Што се гњевом борите против нас, о! оци (наши)? Зар нисмо општег Пророка сусрели, Који нам заповеда да тако чинимо? Зар није Он слепога просветлио, и узетога исцелио, и мртвог Лазара васкрсао? Зар није као Бог учинио нама чудотворства, Овај Који је тада оце наше у пустињи прехранио, и сада са пет хлебова пет хиљада људи нахранио? Ако пак ви, о! оци, затворивши духовне очи не схватате (ове) догађаје, ми Њега видимо праћенога од Анђела и као Бога опевавамо. Зато и покретани страхо(поштовање)м, кличемо: *Осана на висинама*! позивајући и вас, да не бисте били од тих истих Анђела невидљиво кажњени.

Мр.8,22; Јн.9,7;11,39; Мт.4,23;8,5; 13,15;14,17; Пс.77,15

20. Чувши то најневернији и најлукавији фарисеји, и захваћени немоћју [=безизлазом] слабости, и душом се [од зависти] изменивши, говораху Господу (=Христу): *Чујеш ли шта ови говоре*? Као говорећи: Зар (то) није претешко што Те хвале као Бога? *Чујеш ли шта ови говоре?* Мт.21,16 Зар прихваташ да чујеш да си Цар и Бог и *Који долази у Име Господње*? Какво друго сведочаство хоћеш против Тебе, ако ово прихваташ? *Чујеш ли шта ови говоре*?

А шта (чини) Исус? (Одговара им): *Да! Зар нисте никада читали* у Писмима: *Из уста деце и одојчади начинио си* (Себи) *хвалу*? Мт.21,16 Прихаватам, вели, ово, јер они испуњују пророчку реч, и ваша деца постају ваши учитељи, те од њих дознајте истину, о! глуви и слепи, народе непокорни и бунтовни! Добро је за вас пророковао Исаија: *Ушима својим тешко слушају, и очи су своје затворили*! Ис.65,2; Рм.10,21

21. А кад Исус дође у Јерусалим, *потресе се сав град* (Јерусалим), *говорећи: Ко је Овај* — сада Хваљени? Мт.21,10

Ко је Овај Цар славе — Праћени од деце?
Ко је Овај — Јашући на магарету?

Није ли можда Он Исус Назарећанин?

Није ли можда Он дошао да укине наше, од отаца предато законодавство?

Ко је Овај — Славословљени гласом (деце), и на убогом магарету без седла Седећи?

Ко је Овај? Какав је ово Знак виђени, којега никада [пре] не беше?

Ко је видео Цара похваљиванога и Седећега на магарету, и Обученога у бедно одело?

Да ли се можда деца варају? Али, она изговарају (божански поклич): *Осана на висинама*! Чудне су речи, чудне ствари, и клицање је (сасвим) ново, и улазак (у град) чудесан! Ово говорећи и Јерусалимљани, гледајући као у вансебности Исуса, беху у недоумици због (овог) догађаја.

22. А Он (Христос), ушавши у Храм Божији, *изагна све који продаваху и куповаху по храму, и испремета столове оних који мењаху новце, и клупе оних који продаваху голубове. И рече им: Написано је: Дом мој дом молитве* Мт.21,12-13; Лк.19,46 *нека се зове; а ви начинисте од њега пећину разбојничку.*

После хваљења деце, после песмопоја мноштва народа, и јахања на магарету, и узбуне Јерусалимљана, Исус улази у храм. И погледај ми изненада поништење Јудејâ. Јер Он изагна све продавце и купце, то јест Рм.2,23 оне који се хвале Законом и који даваху и узимаху; и столове њихових мењача новца законито преврну, и катедре (=клупе) њихове високе надмености обори, и све обичаје њихове, због лоповлука њиховог, поруши, и рече: *Дом мој је дом молитве, а ви од њега начинисте пећину разбојничку*, то јест [злих и] нечистих демона, и хоћете да Ме убијете. Зато ћу од сада народом мојим Јн.8,37; Рм.9,25 назвати народ не мој; и нељубљену — љубљеном.[174]

---

[174] Ово је од Пророкâ наговештено обраћање незнабожних народа у веру и Цркву Христову. — В. *Беседу на Рођ. Богородице*, §8 (други пасус), стр. 284.

23. Зато, дакле, о! божанска омладино и највернији зборе, ми који смо позвани као народ Господњи и царско свештенство, да не учинимо дом Господњи — 1Петр.2,9 свештени наш скинијодушевни храм, пећином најразбојничкијих и нечистих демонâ. Павле (Апостол) нам то сведочи говорећи: *Ако ко поквари храм Божији, ње-* 1Кор.3,16-17 *га ће Бог покварити*.

Очистимо храм тела, освештајмо душу нашу, избришимо из нас високолетеће (=гордељиве) попут голубâ помисли. Не учинимо себе седиштем купацâ и продавацâ. Изагнајмо из нашег живог душевног храма столове мењача новца — многобрижних и лакофал̋шивих и долевукућих (=најнижих) и украшених шароликостима страстȋ, да тако, сусревши Господа, не будемо избачени од Њега као непотребни и као сарадници лоповâ.

Тако, очистивши себе, понесимо са децом врбице. И са ученицима (=Апостолима) одећу духовну, [то јест] прострımo веру, наду и љубав. И са Захаријом Пророком мелодично рецимо кћери Сионској: *Радуј се веома*! Зах.9,9 И са Софонијем (Пророком певајмо јој): *Радуј се и ликуј од свег срца свога*. И са највернијим мноштвом (народа) Соф.3,14 Христа сусретнувши, кликнимо: *Осана! Благословен Који долази у Име Господње*!

Благословен Сушти и Предсушти (ὁ ὢν καὶ προὼν=*Који Јесте, и Који Пред-Јесте*), и сада Долазећи (ἐρχόμενος) у Име Откр.1,8 Господње!

Њему приличи част и поклоњење, са Беспочетним Оцем [Његовим], и Животворним Духом Његовим, сада и увек и векове векова. Амин.

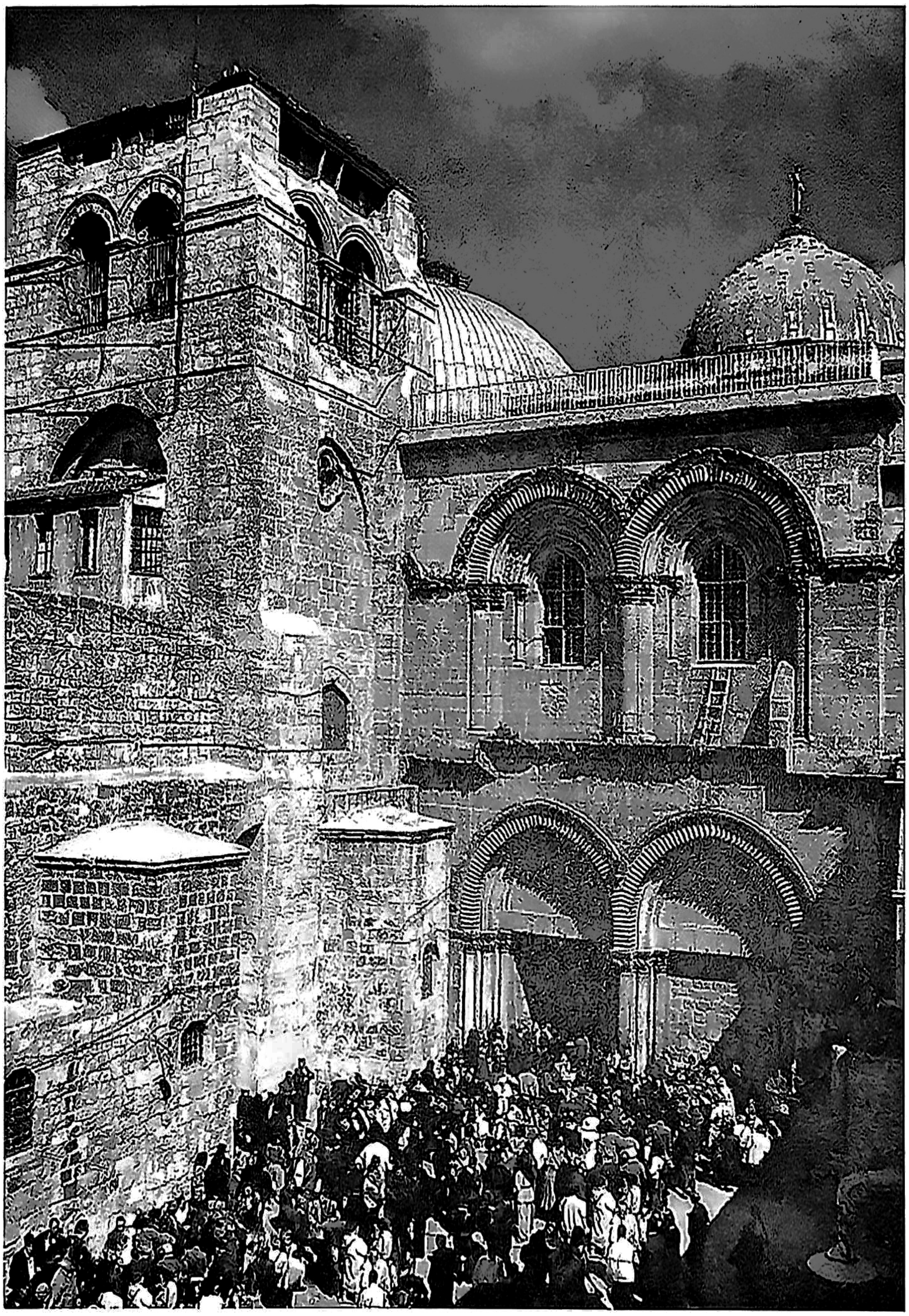

Храм Васкрсења Христовог у Јерусалиму

(подигла га Св. Царица Јелена у првој половини 4. века)

Светог и блаженог јеромонаха Јована Дамаскина

Беседа на ОСВЕЋЕЊЕ (Храма) ВАСКРСЕЊА Христа Бога нашег у Јерусалиму, и на ВОЗДВИЖЕЊЕ ЧАСНОГ и ЖИВОТВОРНОГ КРСТА[175]

1. О, сви ви, који сте уједно грађани два града близанца, Великога овде Јерусалима, славнога под небом све земље, но такође и Града Вишњега, Јерусалима будућега, онога којега тражимо да у њему боравимо, којега гледамо и тамо созерцавамо близу Господа, којега
је Градитељ и Творац Господ, — сви ви, дакле, радујте Јевр.11,10
се! *Радујте се у Господу, и опет велим: Радујте се!* Фил.4,4

---

[175] Ову *Беседу* одржао је Св. Дамаскин у Јерусалиму, у Храму Васкрсења Христовог (који, као што је познато, обухвата под својом куполом: Голготу, Гроб Христов и сам Храм Васкрсења). Беседа је изговорена на *Празник Освећења Храма Христовог Васкрсења и Воздвижења Часнога Крста*, који двоструки Празник се слави 13. и 14. септембра сваке године и обухвата све спасоносне догађаје: од Христовог Распећа, Погребења и Васкрсења, до проналаска Часнога Крста од Свете Јелене и подизања=*Освећења* Храма Васкрсења; затим *Освећење* више пута обнављанога Храма, и нарочито, после персијског уништења Храма и одношења Часнога Крста 614.г., догађај *Обнове=Освећења* Храма и Повратка=*Воздвижења* Часнога Крста 630. године под Патријархом Модестом. — *Беседа* је несумњиво Дамаскинова (веома подсећа на његову *Беседу на Велику Суботу*), а то показује и њен стил и богословски садржај, који се види чак и у нашем, *трећем* по реду преводу. Наиме, *Беседа* је сачувана само у грузијском преводу, учињеном са грчког у другој половини 11. века од Јефрема Мцире, тада монаха на Црној Гори код Антиохије, који је на 4 (од 11 сачуваних) рукописа оставио своје записе

Сви ви, колико вас има, попут срна ожеднелих и Пс.41,2; Јевр.12,22 скачућих, приђите Господу на Гору Сион! Вашим сабрањем на месту Лобање (=на Голготу), дођите наситите Јн.19,34 се пићем бесмртности, које извире из ребра непресушног; испуните се водом живом на радосним изворима живота.

Сви ви, колико вас има, приђите пуни ревности ка Гробу Христовом, Који даје живот неисцрпни и животворни. Ви који долазите из других насеља и многих крајева васељене, радујте се сада, стојећи у дворима Јерусалимовим!

Сви ви, колико год вас има, који сте као неко море радосно под гигантским кретањем свемира, и, да употребимо једно уобичајено поређење, који сте ушли у висине као под хук слапова љубави,[176] подижући одједном све што је створено, или је брана можда већ задржала, пустите сузе слободно да теку, не на начин неразуман, јер је то неприкладно, нити будите безосе-

---

(в. §§ 1,9,21,16). (Сачуваних 11 грузијских рукописа /најстарији из нешто пре 1105.г., а остали из 11-14. века/, насталих превођењем грчке збирке Симеона Метафраста; сви они, као и Метафраст, имају *Беседу* под 13. септембром; цела пак ова грузијска колекција копирана је 1565.г. од Грузијског Патријарха Евдемона Тхкетидзе). — Овај наш, помало брзопотезни, превод извршен је са француског превода, који је са грузијског превео познати стручњак за хагиологију Мишел ван Есброк (M. van Esbroeck, Le discours de Jean Damascène pour la Dédicace de L'Anastasis, OCP 63 (1997), p.53-70/увод/; 71-98/превод), чијим смо се уводом користили, али нисмо могли прихватити од њега предложени датум одржавања *Беседе*, који он ставља између 690. и 692.г., једноставно зато што му процена смисла Беседникових речи у §16 није тачна, те ни предложени датум не може бити помирен са општом хронологијом Дамаскиновог живота (о чему в. више у *Уводу*, стр. 23, *напомена* 21; в. и ниже *напомену* 191 код §16). Ми сматрамо да *Беседа* није „младалачко дело“ Дамаскиново, него је одржана у његовом зрелијем узрасту, као и Беседе *на Преображење* и *на Велику Суботу*.

[176] У три рукописа (BDT) стоји овај запис: „Знај да под сликом водопадне реке он означава масу народа који хита/јури са свих страна ка слатком мору Јерусалима за празник Обновљења Храма и Воздвижења Крста. Заиста, *Беседа* је изговорена у Јерусалиму тога дана од великог Јована Дамаскина, названога од Богородице *Златострујни* (Χϱυσοϱϱόας)“. (Пс.123,4-5).

ћајни, него као умни и разумни поштоватељи Божанствених слика (у себи), уђите у сладост ове пучине, јер вас прима Мајка свих Цркава (=Сион).[177]

2. О, народи, родови и језици, сав роде људски и сви узрасти, цареви и који сте од рода царског, племићи и који сте од рода племенитог, младићи и девојке, старци подмлађени духом, сви синови земаљски и синови људски, грађани и сељаци, брђани и равничари, који сте изгледом умно узвишени, који сте смирењем постали слични миру Исусовом, и ви такође стадо свештено безбрачно (=монаси), који сте начином живота постали слични бестелесним (Анђелима) на висини, слушајте ово што вам тананим откривењем Дух Свети објављује!

Дођите и чујте глас који вам упућује Надбожанствени
Исус:[178] *Који пију од ове воде, реке живе потећи ће из* Јн.7,37-38
утробе њихове. Јасно је да је то вода која долази из срца онога који учествује у пићу заједништва Духа Светога.

Чујте реч коју ми је дао Дух, јер ја за вас отварам Пс.118,131
уста и изговарам реч спасења, којом проповедам Јеванђеље. Пс.44,2
Нека моје усне постану усне псалмопевца, благодарећи гласу датом од Духа с више. Пс.44,3

И дођите и чујте, и ја ћу вам казати почетак овога Празновања и овог вашег сабрања овде, а тако исто и смисао овог изабраног Празника, да бисте окусили светост овог Јубилеја и достојанство његове Тајне.

3. Овај (садашњи) Празник је *Обновљење обновљењâ*, Поновљење поновљењâ, и рећи ћу још једном из љубави према Тројици: Обновљење над обновљењимâ. Јер је он заиста Обнова (свих) обновâ.

---

[177] Позната и омиљена тема Св. Дамаскина да је Јерусалимска Сионска Црква — *Мајка свих Цркава*. В. напред *Беседу о смокви*, §7 и његове *Стихире* Васкрсне, гл. 8. на *Вечерњи*.

[178] Такође познати израз код Дамаскина ὁ ὑπέρθεος Ἰησοῦς=*Надбожанствени Исус*, који налазимо и у његовом *Канону на Благовести* (в. *Прилог 1*), а који потиче из Ареопагитских списа и показује апофатичност тајне Оваплоћења Христовог. — В. ниже *напомену* 185.

Заиста, каже се: Песма песамâ, Светиња светињâ, и Субота суботâ, на исти начин и сада кажемо: *Обновљење обновљењâ*! Реч је *поновљена* (=обновљена) и враћа се у своју младост; она расте као јуница, и скаче као да је на тркалишту; она нимало не умањује част примања Духа, и не удара репом као неким жалцем, као што се каже за василиска (=мала змија отровница). Напротив, она одјекује радошћу као чисте струне харфе, и шири своју поруку боље него јутарња ластавица, јер изнутра пламен Духа исткива славље и подржава је. И ако се она охлади и леди од страха, под влашћу разума, својом топлином она прогони страх и силом своје искре допушта да сиђе пламен с више, сличан облику језика (Педесетнице).[179] Зато паљење ових светиљки (=свећâ за Празник) има разлога: сјај празновања и избор народâ обу́чених крстом (тј. одевених одећом Св. Духа у крштењу). Рм.6,3; Кол.3,10

Ево зашто сам ја ту, усред овог тајноводства (=мистагогије) у божанско дело, као жалац усред оних који чине круг око њега. Ос.5,12 И покренут због оних који су дошли ради мене, обавезан сам да дођем са вером и с радошћу. Зато отварам похвалну песму Празнику, и кличем: *Хвалите песмом новом* Творца и Обновитеља сваке твари, неба, етера, ваздуха, земље и мора! Пс.32,2; 148,1-4

4. Казујте величину Божију ви, две светиљке (=сунце и месец – 1Мој.1,16), иако вам је глас ослабио од (првог) проистицања (=настанка)! Ви увећавате и смањујете свој размер, који ограничује заповест дана и ноћи! Ти, високо Сунце, и златни кругу искричави, ваздушни (=етарски); и ти, Месече, са многим облицима, и сребренога

---

[179] Алузија на Педесетницу са пламеним језицима Св. Духа (ДАп.2,3).

сјаја, који те повећава, с ваздухом и метаморфозама твога облика, са онима Сунца!

И ви осталих пет на број (небеских тела), што лутате са њима у истом боравишту; ви који у своме уназадном маршу припадате истом боравишту са непокретним (телима=звездама), и који затим, без грешке и заповеђеним кретањем, заузимате место у истим колима!

И пре свега тога, ти, Светлости! којом су уздигнуте 1Мој.1,7 (и раздвојене) воде изнад небеса; ви које боравите на њиховим плећима поређане, будући изаткане огњем етра, распрострите се. И ти, облаче и граде, мразе и кишо, росо и слано, ветре и леду, са својим супротностима: топлотом и жаром; узвишења пољâ, и животиње снабдевене чулима, које настањујете земљу и обалу мора; и синови људски, умови назначени да гледате Бога и сарађујете са Царем, Израиљу душевни,[180] служитељи Господњи са свештеницима, душе праведника и душе преминулих, заједно са војскама Небеских нематеријалних Сила, сви ви заједно у јединственим колима свемирским, окупите се, хвалите, благосиљајте, празнујте у химнама, као слатки шапат, ова кола, имајући за диригента Ангела Васкрсења! Дан.3,62-70 1Цар.19,12; Мт.28,2

5. Садашњи овај Празник је Освећење освећењâ, Обновљење обновљењâ. А шта је та нови́на, и је ли ово Обнова над обновамâ? То (управо) говорим, и чујте то, јер све је данас поново ново, поново потврђено и поново саздано (=пресаздано).

Обновљење је обновљени живот и владање достојно овог Празника. Сведок тога је Давид Богоотац, и он је његов (=Празников) навеститељ, Пророк истине, када говори: *Срце чисто саздај у мени, Боже, и Дух прави* Пс.50,12

---

[180] На јеврејском: איש ר אל=*човек који гледа Бога* (1Мој.35,10), како Дамаскин тумачи назив *Израиљ* који је Бог дао патријарху Јакову (1Мој.32,29), а то чини и у *Беседи 1. на Успеније*, §8 (стр. 302, *напомена* 35).

обнови у утроби мојој. Јер се човек Божији обнавља с дана на дан сталним напредовањем у очишћењу, и постаје већма близак (Богу) даровима и благодатима Дап.2,38 Духа Светога, Чијом делатношћу стиче светлију чистоту.

Тако, овај Гроб (Христов) беше нов, онај који је Јо- Мт. 27,60 сиф припремио (=исклесао) у молитви. И тамо је било место обновљења Бога мога, после тродневног телесног боравка (у њему). И тако се збила нова Христова обнова ове људске природе, грехом повређене (=пропадљиве). ДАп.2,31 Он је њу обновио Својим страдањима. Обновљење је, дакле, боравак нетљеног (=непропадљивог, бесмртног) Живота (тј. Христа) у Гробу.

6. Такође, као што почетак седмице, коју сачињавају више дана, називамо Суботом суботâ, тако називај Оснивањем оснивањâ (=Освећењем освећењâ) обновљење у животворном Васкрсењу (Христовом) обновљене људске природе.

Јер кад је руком Божијом човек приведен (=створен) Прем.2,2 из небића у биће, он је био самовластан сâм собом и у односу на сва бића (=створења) која су му долазила (у Рају). Био је собом савршен и живео је Богом, изнад свих створених видљивих твари. Није познавао ништа осим Бога, Творца свога, и Њему је дуговао истовремено и своје биће и своје добробиће,[181] сједињењем своје природе са непропадљивошћу (=бесмртношћу). Заиста, он је био створен примајући непропадљивост, и шетао 1Мој.2,15-17 је по Рају сладости, где је било засађено ово дрво Живота. Тако је преко видљивих твари оствариван његов успон ка невидљивима, и созерцањем његово сједињење са Творцем. Дрво пак познања добра и зла било 1Мој.2,9.17 му је испробавање непослушности и послушности. Он беше створен за биће (=постојање) и боравлјење у (Рају), но у моменту напуштања спасења, да би (наводно) стекао посебно биће са̂м собом, он је то учинио обраћањем к себи самоме и познањем самог себе, чему га је одвело дрво познања, од којег га је Божији милосрдни Промисао био запречио (=забраном окушања – 1Моj.2,17) пре утврђивања (=стабилизовања) своје више природе, и до момента оснажења његове врлине као непогрешиве.

---

[181] Познати светоотачки изрази τὸ εἶναι и τὸ εὖ εἶναι, које срећемо и другде код Св. Дамаскина, стоје овде у позадини.

7. Када је пак пошао за саветом лукавог непријатеља (=ђавола), заведен лажним обећањем обожења,[182] тада се са (горким) сузама сједињује реч са слушањем (=послушањем ђавола – 1Моj.3,5), јер (такав човек) није био у стању да се одупре искушењу. Преслушао је (=није послушао) Бога, и отпао је од Њега, јер је био открио зло, и још више, јер се сам био искључио из правила потчињавања природи, и зато што се био наклонио похоти, којом је опет примио своју (несрећну) судбину да постане послушан ђаволу.

И (тако) човек окуша несрећни плод, који није био 1Моj.3,6 само незрео за телесно схватање, него такође није био ни за оно чиме би достигао испуњење подухвата. Тако, као што окушање хране често изазива слабост тела, ја са̂м сам такође учинио окушање онога што је заједничко природи (људској), и доживео сам морску болест (=повраћање) општег (људског) мореплођења. Ово дрво беше лепо за гледање и плод му укусан за јело, али је 1Моj.3,6 оно невидљиво донело пропадљивост, јер ме је повукло изван натприродне природе (=*Богом дане*) у противприродно (стање),[183] и учинило ме да паднем из непропадљивости у пропадљивост.

---

[182] Види исто напред у Дамаскиновој *Беседи на Преображење*, §16, стр, 134.

[183] Реч је о стању κατὰ φύσιν и παρὰ φύσιν=*природном*, нормалном, богоданом здравом стању човека, и испадања из тог спасоносног стања у *противприродно* извитоперење и пропадљивост.

Постао сам роб неразумног греха и пропадљивости, која се раширила око мене. Тешко мени због овога искушења (и окушања) које ме дотиче! То зато, што оно што је мога праоца (Адама), то је моје.

8. Но тада по природи Премилосрдни (Бог) није хтео дозволити да такав грех дела руку Његових (=човека) буде предмет презира или да изазива презир. Јер Рм.3,12; Пс.137,8; је преко нас самих Он сâм био потпуно презрен, када Јов 10,8 смо сви ми отпали, и сви заједно постасмо непотребни.

Но Животодавац, Свемоћни и Промислитељ, није ме презрео сасвим. Постепено је Својим Промислом све нас васпитно карао (παιδαγωγήσας=педагошки руководио), и позивао нас к Себи сваким Својим законом и Својим Јевр.1,1 милосрдно снисходљивим речима.

Он је, дакле, одредио Своје време, и одлагао је исцеЈн.1,4.9; Гал.4,4 љење за погодно време. А *кад је дошла пуноћа времена*, да кажемо као Апостол, *Бог је послао Сина Свога Јединороднога, рођенога од жене*, да потпуно постане човек. Јевр.4,15 И Он (Христос) је постао у свему човек, осим греха, јер поставши човек, Он је (као човек) саздан и зачет. Сâм је употребио оно што је било отуђено од Њега, и то за онога који се био удаљио (од Њега), за онога који је био (Њиме) створен.

9. Постао је савршени човек од душе и тела, јер је тако рођен, и све силе (=енергије), способности и природне стра(дално)сти[184] душе и тела, он је узео на Себе, јер су му припадале (као Спаситељу палог човека). И исте (је узео) у послушности вољи Очевој, због које су Му припале, те их је узео на Себе. Све проклетство, које је Он изрекао за спасење од преступа заповести̂, Он је доборовољно узео на Себе са проклетством које се односи на нас.

---

[184] У рукописима BD стоји белешка на маргини: „Знај да он (=Беседник) не говори о греховним страстима, које нису природне, него о онима које су природне и без греха, као што су глад и жеђ, сан, рад (=умор) и друге томе сличне". — В. о овоме опширније у Дамаскиновој *Беседи на Велику Суботу*, §2, стр.158 и тамо *напомену* 92.

И Он је савршени Бог, и савршени Човек, двострук у свему осим у Ипостаси (=Личности); зато су две природе: Божанство и Човечанство. Јер ми никада не говоримо да су Божанство и Човечанство (у Христу) једна природа. Јер прва (=Божанска природа) не може бити стечена, али друга (=човечанска природа) може. Он такође није уопште раздељен на делове, него је Бог свецели (=савршени) у човечанству, и Човек свецело савршен због Божанства, јер су се две природе сјединиле међусобно, и сва њихова природна својства, у Једну Ипостас (=Личност) Сина Божијег, Који је Један (l'unique=јединствени) Христос Господ, Син Божији и Син Човечији, Бог и Човек.

Не могу достићи до схватања Исуса као Бога, суздржавају ме страдања (Његова) и (Његово) постајање Јн.17,19; ДАп.10,38 светим. Не могу се ограничити да кажем човек за Овога Који обитава у наручју Очевом и зрачи Својим Божанством. Јн.1,18 Не раздељујем Овога Који је недељив, и не раздвајам Онога Који је нераздељив, јер је истовремено с обе стране (јасно) да је Он Бог, и истовремено с обе стране (јасно) да је Он Човек; свецели Бог са телом Својим, и свецели Човек са надбожанственим Божанством;[185] Један исти Сведржитељ као Бог са Оцем и Духом; Један исти послушан Оцу самовласном људском вољом јер је Човек; Један исти на Крсту и исти на престолу Очевом.[186]

---

[185] Претпостављамо да је у позадини овога *надбожанственим Божанством*, грчки израз ἡ ὑπέρθεος Θεότης = *Надбожанствено Божанство*, који такође потиче из Ареопагитских списа и показује апофатичност *богословља* о Богу – Тројици. — В. и претходну *напомену* 178.

[186] В. *Тропар* Великог Петка и Васкрса, напред стр. 182, *напомена* 131.

10. То је темељ најбољих нови́на̂, које (иначе) не би могле бити достигнуте: Он (=Христос) — Бесмртан и Вечан, Бескрајан, Неограничен, Несхватљив, Недодирљив, Нестрадалан, Непропадљив, Нематеријалан,[187] Једини (l'unique =Јединствени) Којему ништа не може бити придодато, Сведржитељ, Који садржи све у бићу, Милосрдни, Искупитељ, потпуно и превасходно Савршен, и Савршен од почетка. Он је Свети над светима, Господар над господарима, Цар над царевима; Његова је моћ неупоредива; Премудрост и Сила Бога Оца, Светлост Непропадљива, Преизобилна Доброта, Једносуштан и Савечан Богу Оцу.[188]

Рм.9,5 Логос је Син Ипостасни, Који је Бог над свима, Који
се из милосрђа понизио до туђега слуге и Својом неиз-
рецивом благодаћу *испразнио Себе* (ἐκένωσεν ἑαυτόν=ума-
Фил.2,7 њио Себе) и оваполотио се. И као Оваплоћени страдао је
у телу, умро и погребен, и затим васкрсао и вазнео се
на Небеса. И Он, Који је постао Човек, седи код Оца (с
десне стране), јер као Бог Он је безгрешан, и нераздвојан
је од Родитеља Свога, неизмерљиво Неизмерљив.

11. Гле, Промисла неописивог! Крст се јавља као
Престо Божији, јер је на Њему клином закована Ипо-
стасна Мудрост Божија (=Христос), клином (приковаше)
Сведржитеља, Који чини све могућим у свету универ-
зума! Као што је рекао Павле: *Реч о Крсту је лудост за*
1Кор.1,18 *оне који гину, а сила Божија нама који се спасавамо.*

Тако од оних који гину и несавесни (=неразумни) су, Крст, који долази с више, сматран је за лудост и саблазан. Али за нас који смо спасени, он се јавља као сила Божија за свакога.

---

[187] Ср. Дамаскиново *Слово о иконама* 1, 4: „Беспочетни, Нестворени, Непропадљиви и Бесмртни, Вечни и Свевечни/Свагдашњи, Несхватљиви, Бестелесни, Невидљиви, Неограничени, Неуобличиви" (Kotter, t. III, 76).

[188] И овде је видно свудаприсуство Светога Писма и светоотачког Предања у Дамаскиновим Беседама. — В. 1Кор.1,24; 1Тим.6,15; Символ вере.

Јер, шта предизображава Дрво живота наспрам дрвета
познања, ако не предизображава преизобилно и 1Мој.2,9
изузетно Крст? Као што је рекао премудри Соломон:
Нека је блаīословено дрво на којем је Правда обешена. Прем.14,5
А на којем је дрвету Правда била обешена, ако не на
Крсту Господа нашег Исуса Христа, Који је за нас постао
од Бога Оца умилостивљење, оправдање и спасење. Рм.3,25; 1Кор.1,30

Као што је патријарх Јаков унапред поучавао, Израиљ
је добио божанску заповест у овом делу (=радњи)
и ово чудесно име (своје). Зато се (Јаков) поклањао Ономе
Који држи скиптар, и положио је руке укрштене 1Мој.48,12-14
на децу Јосифову: десну руку на старијег, и леву на
млађега. Јер, као што знате по ономе што је претходило,
он је дрветом крста променио поредак.[189] Он је предизобразио
славу својом десницом подигнутом на народ
нови (=хришћански), јер је стари народ (=Јеврејски) одбачен
као нечист.

Такође, чудотворни штап Мојсијев, који је, претворен
у змију, и под видом змије прогутао штапове врачâ, 2Мој.7,10-12
зар није и он јасно праобразовао Крст? Јер је Бог
рекао: *Проклеѿа да је змија међу свим живоѿињама* 1Мој.3,14
и īмизавцима! Тако и Крст, који је био предмет проклетства,
он је уништио свако проклетство. Но сâм он
није остао под проклетством, него, као што је онај први
штап постао змија и затим је опет постао штап, тако
је Крст изишао испод проклетства и постао је скиптар,
који води и утврђује народ Божији — са подршком Пс.44,7; 1Кор.1,24
Мудрости и Силе Божије (Христа).

12. Ко је разделио (Црвено) море? Ко је извео Израиљ
из Египта и ослободио га таме и тешког ропства
фараону, од велике горчине која отежаваше (њихов) 2Мој.1,14

---

[189] В. Минеј за Септембар, Крстовдан 14. Септембра: „Предображавајући Крст Христов, Патријарх Јаков је унуцима дао благослов полажући на главе (њихове) руке унакрст“.

рад, који одговара блату и разврату, као неким избором за оно што је материјално; и ко је открио непри-
2Мој.14,28 јатеља јавно потопљеногa у утробу Црвеног Мора?

Зар није (Мојсијев) штап предизображавао облик Крста, пошто је био од дрвета, и са два ударца показао је савршен облик Крста: први пут по дужини, и други пут по ширини. Јер је Крст Спасов, црвенилом крви Господње, схваћене као потпуно потапање и умртвље-
Рм.8,21; ње огромне снаге пакла, довео народ изабрани из гор-
2Мој.15,25; 2Мој.17,6; ког ропства греху и пропадљивости — ка онима који
4Мој.20,11; Јн.4,23 служе Богу у Духу и Истини. И он је засладио горку
2Мој.17,6 воду, и такође показао је суву стену способном да дадне воду, и два пута је дао Израиљу да утоли жеђ своју.

Зар није овде штап који предизображава Крст? Зар то није овај штап који означавао Крст? Он — који је чудесно постао плодан, и који је дозволио откривење изузетности свештенства. Јер свецели Крст, хваљен и прослављен (=благосиљан), схвата се да је преобратио стару горчину у потоке другог рођења (=крштења), које зрачи из Крста, и који (потоци) су потекли из тврде Стене —
Јн.3,7; 1Кор.10,4 Христа Бога нашега.

2Мој.17,11 И скоро да изоставим ширење руку Мојсијевих у виду Крста, када он поста победник над Амаликом, као што је данас Крст (победник) над ђаволом, кога предизображава (онај) Амалик.

13. И да не бих препунио уши ваше казујући много ствари, јер преизобиље хране отежава уморни стомак, (рећи ћу укратко): праобраз изгледа Крста обдарио је род људски многим даровима препуним значења и смисла.

А када је Јагње Божије вођено на заклање, једном
Јевр.9,26-28 на крају векова, Он је остварио спасење свега света.

Пред Њим (=Крстом) Анђели стоје са страхом, бојећи се и трептећи. Демони се страше пред Њим, јер Он прогони демоне кад њиме прстима закрстимо ваздух. Људи пак, када Му се клањају, испуњавају се добрима добијеним Њиме, док они који Му се не клањају слепи су својим злим неверјем и бедно су поседнути демонима на своју пропаст.

Крст је разагнао таме идолопоклонства, и обасјао нас светлошћу (истинског) Богослужења. Он је показао обмањљивим разметање Јевреја̂, који следују људима
говорећи: *Наш је оштац Аврам*. И Он је показао оне који Јн.8,39
су поновно рођени водом и Духом (у крштењу) као синове
и наследнике Божије, и Он нам је дао право да Бога Јн.3,5
називамо Оцем. Он је показао немудром мудрост овога Рм.8,15
света, и показао је рибаре као (мудре) риторе. Он је 1Кор.1,20
избавио бедне и сиромашне из ропства тирана̂. Њиме
је моћ силника̂ сломљена, и Он је ојачао немоћне снагом.
Њиме је смрт усмрћена, ад испражњен; ризнице Пс.119,4
су адове испражњене и жалац смрти — грех, укинут је. 1Кор.15,56

Тако сам оденут одећом непропадљивости (=бесмртности), 1Кор.15,54
и тако обновљен (=препорођен) светкујем садашње
Обновљење. Певам песму нову под небеским сводовима Пс.95,1
Васкрсења, и празнујем Обновљење са химнама *Освећења* и обновљења природе.

14. Овај Животворни Крст појавио се с неба цару (Константину), предзнаноме (Богом) унапред и предодређеноме избором Његовог предзнања. Бог га је поставио као цара правде. Јер као што смо ми састављени двоструки, велим саздани од тела и душе, тако тело, (цара) огрнуто пурпуром и глава овенчана круном, дају савршену царску власт. Зато Крст довршава врлине, јер је у Крсту скривено савршенство врлина.

Тако, уместо и наместо пурпура и круне, Крст је њему (=цару Константитну) дао његова својства, када га је по закону учинио господарем и царем за време Страдања, са својством круне слуге Божијег и са украсом
— пурпуром унижења. Тако се оденуо силом с више и Мт.27,28-29
распростро је са свих страна победу на земљи, када је

Онај Који га је поставио као цара био послушан Богу; и својим неодољивим подвигом он (=Константин) је учинио покорнима све власти противникâ.

Јер, од тога што је у почетку потврдио служење Богу (примивши Хришћанство) и сам га је усвојио, због тога је покорио својој власти сво незнабоштво и сваку победу (однео), када је постао победник над властима неверникâ и са њима је положио под ноге своје све њихове силе. Којом је силом и којом дозволом он то учинио, ако не јављеним му Крстом (са неба), који му је постао главно оружје (équipement=снабдевање)?

15. Зато је он (=Константин) тражио победоносни Знак (Крста) скривен под земљом (на Голготи),[190] зато што је Приковани на њему (Христос) учинио да се проповед Његова (=Јеванђеље) рашири по свему свету.

И у том трагању дошла је да помогне цару мајка његова (Св. Јелена), обдарена у побожности и сваким другим даром. Она није обдарила сина свога (Константина) наслеђем мањим од оног које му је учинио отац његов царском територијом, јер већма од дара царства, вера (Христова) је учинила сина (Константина) моћним. Зато је она дошла у овај Град (Јерусалим) по благовољењу и старању Божијем. Јер је под Божанском заштитом она нашла под земљом Дрво Триблаженога и Многопоштованога Крста.

Ово Дрво је дошло да заузме место Божанске силе, и ова Чудесна ствар толико је (за нас) велика и пуна надахнућа! Јер, као да најбоље дело Божије још није било довршено, будући да заиста од Бога долази дрво слабомоћно, али Његовом благодаћу ово Дрво (Крста) није претрпело трулеење, мада је било закопано (под земљом) током три века.

---

[190] Овде и надаље Беседник описује налаз Часнога Крста Христовог на Голготи, 326. године, од Св. Царице Јелене, што читалац може видети опширније у: о. Јустин Поповић, *Житија Светих за септембар* 14, и на другим местима.

О велике ли тајне! И још, сва природа сведочи Ономе Који се из узвишене природе (Божанске) умањио и понизио, и оне (=природе) једним срцем и одушевљено Фил.2,7; Јевр.2,9 објављује Крстом Његово царство. А када је печат вере (=Крст Часни) допао у ропство у руке непријатеља (=Јевреја), они Га нису познали, *јер да јесу, не би Господа* 1Кор.2,8 *славе разапели.*

16. Ево још силе Бога Творца свега и Обновитеља свега! Победоносно дрво Крста изишло је из дубине земље, и наградило је цареве земље скиптром Царства Небеског.

Одавде је Гроб почаствован Васкрсењем; не да је он имао потребе да буде поштован од Онога Који је почаствовао људску природу одећом непропадљивости, али Он почаствује изванредну жељу ствараоца овога Гроба.

Од тада је овај Божанствени, чувени и поштовани Храм (Васкрсења) изграђен на Гробу Господњем, и кроз сва времена је изузетно поштован (од хришћана). Отада се место Лобање (=Голгота), светиња Скиније Господње, објављује у облику Цркве; и ту се сакупљају (људи и народи) са свих крајева земље да Је поштују.

Отада је Крст уздигнут, Господар ваздуха је уздигнут, и гордост Јевреја је срушена! Где је, дакле, данас купола са тако познатим Храмом (Јеврејским), са скинијом и столовима, палица и сасуд (мȁне) и поклопац очишћења наткриљен Херувимима, (где су) њени служитељи и поклоници? Јевр.9,1-5 Зар није Храм порушен? Зар није на његовом месту, Исмаило, син слушкиње (Аврамове Агаре), поставио мрзост запушћења?[191] И завеса 1Мој.16,15; Гал.4,22-25 Мт.14,15; 27,51; Дан.12,11

---

[191] Овде се јасно види да су Муслимани Арапи већ били поставили своју џамију у Јерусалиму, на месту Јеврејског Храма; то је позната џами-

Храма зар се није раздрала, и Дух Свети зар није изишао
(=сишао) да оствари дух као Дух Свети, без да буде
ДАп.2.гл. позван?

17. То није никаква обмана што је Бог унапред
учинио, узевши за сведока страшну визију неба и земље:
Чуј небо и слушај земљо! Јер Господ рече: Синове
Ис.1,2 *породих и подигао их, и они ме презреше*! И како их
(онда) Он не би презрео кад су они убили Сина и Наследника?
Мт.21,38 *Во познаје господара свога, и магаре зна за свога*
поседника, али Израиљ не познаје Мене, и народ
Ис.1,3 *мој не схвата*. Ово се јасно испунило кад су они (=Јевреји)
Јн.8,19 викали Христу: *Где је Отац твој?* Ово питање долази
од незналица, јер им је Исус одговорио како је требало
и у причама: *Ви не знате мене, нити Оца мога.*
Јн.8,19 *Кад би мене знали, знали бисте и Оца мога.*

Јн.8,19 Јер Он сâм је био од Бога, и Реч Божија, Која говори.
Кћи Сионова би остављена као колиба у винограду,
Ис.1,8 *као кошара у врту, као град разрушени*. Тако Он, Који
1Кор.1,28 назива непостојеће као постојеће, и свеопштим предвиђањем
и очима које унапред виде издалека, открива
оно што ће доћи. Али ово није био узрок што су ове
ствари (=стварности=догађаји) дошле, јер Бог не куша никога,
нити Он има искуство зла. Сваки заиста куша
Јк.1,13-14 самога себе, као простор лова и похоте у мрежама жељâ,
као што се неко упушта сам да утоне у зло, као
што су радили вође Содома и Гомора.

18. *Шта ће ми мноштво жртава ваших? — говори Господ. Сит сам свеспаљеница овнујских, и претилине јагњади! И крви јунаца и јараца, Ја не желим. Нити (ми) долазите да се покажете преда мном, јер ко је то тражио из руку ваших? Новомесечја ваша, и*

је на Стени – Qubbat al-Sakhra, коју је калиф Абд ал-Малик подигао већ 691.г., о чему сведочи и натпис на њој. Очигледно да је ова Беседа одржана доста времена после тога (в. *напомену* 175 на почетку ове *Беседе*).

суботе, и дан празнични, нећу подносити; пост и нерађење, и новомесечја ваша, и празнике ваше, неће потрпети душа моја. Постасте ми презасићење. Када руке своје пружите к мени, окренућу очи своје од вас; и ако умножите мољење, нећу вас услишати; јер су руке ваше пуне крви. Томе сте ви додали још и крви Ис.1,11-15
царске, као оне од Пророка и слугу (мојих –Ис.1,15). Тешко народу зломе, и роду безбожноме, од кога сте ви (хришћани) остали једни као спасење, а други (=Јевреји =Муслимани) као лек, ако хоћете, јер су непријатељи лек (против) непријатељâ.[192] Промените истовремено и име и савест (=схватање), и још више дело и реч! Оперите се водом и крштењем Духа; ви чија је боја као Ис.1,16; Јн.3,5-6
пурпур, и као црвац (=црвенило), па ће, обезбојивши се белином снега, бити као вуна. И ако хтеднете и послушате ме, јешћете добра земаљска. Ис.1,19

19. Али, гле неразумности! Јер Сион, Град верни, остао је за проституцију, и наситио се крвљу, он који Ис.1,21
је био некада (град) праведности и права! Јер, није Господ Саваот, моћни роде Израиљу, нас оставио, *иначе бисмо били као Содома, и уподобили би се Гомори*! Сада Ис.1,9
је (то) род свети (=хришћани – 1Петр.2,9) који нам је остао, онај који је заблистао у нашим очима, почев од рода Давидова (=одакле је Богородица и Христос), којих Празник сви ми данас светкујемо и чијега Господа ми познајемо.

Ми знамо све о овоме, и нисмо мањкави у овом познању, него осећањем срца нашег познајемо Господа, не у ономе шта Он јесте (по суштини), него (знамо) да Он заиста јесте, јер Он не силази са брегова природе, Јевр.11,6
него отвара море и испуњује сву земљу познањем Бо-

---

[192] Место није сасвим јасно. Беседник вероватно мисли на преостале Јевреје и Муслимане. У том случају се њима обраћа даљим речима *Беседе*.

жијим. Јер Његови јахачи објахују мора свих народâ, и као стреле моћнога испуштају лŷк у облику Крста против табора зла, а тако једнако и Апостоли Христови.

Као што је на њиховим елитним колима постављено
Малах.3,20 Сунце Правде, Које собом окупља дванаест сати и
испуњава све на Гори Сиону, одакла је изишао Духовни
Закон,[193] и у Јерусалим Свети Град, одакле је изишла
Ис.2,3 Реч Божија — Онај Кога је ово докучиво сунце видело
подигнутога на Крсту усред дана и због тога је скрило
Мт.27,45 светлост своју. Тако је унапред провидео некада
Пророк, (и рекао) зачуђен овим претходним виђењем:
Амос 8,9 *Сунце је зашло усред дана*! То је оно што је јасно изрекао
Пророк Амос, отац пророка.

А ти послушај оно што кличу пориви душе, као коњи у њиховом разумном рзању.

Ис.2,3 **20.** *Ходите узађимо на гору Господњу и у дом Јаковљев*! Данас, још једном овде, а затим на Гору подигнуту која се протеже до Неба, где је Христос узишао код Оца. Дођимо и узађимо у Његовој светлости, јер нам је дом Јаковљев изабран, за нас — Његов сопствени народ. Зар ми нисмо дом Јаковљев, одакле је настао народ страни, који не повређује прворподство своје душе.
1Мој.27,19 Дођимо, узиђимо на Гору Свету, јер у последње дане
ова благословена Голгота показује се узвишенија
Ис.2,2 него горе небеске — Најузвишенија Гора! Она позива
благодатним гласом све крајеве света — Узвишенија од (свих) висина, и Светија заиста од свих других светих гора.

На њој је подигнут Рог (спасења), Јединороднога Рога Љубљенога (Христа) — Крст Славни и Свепоштовани, Који је сада уздигнут, Који је једним потезом разорио смрт злу и безумну, бедну и грамзиву. Он у почетку бй подигнут као победнички, и Он је смрт учинио као птицу за игру свакоме; ни деца се више не устручавају већма да живе него да изберу смрт?

---

[193] В. Службу Педесетнице (Дамаскиновог надахнућа): *Јер сада са Сиона изиђе Закон Духовни*..., тј. силазак Духа Светога.

21. То су дела Крста! То су благодатни дарови које нам је Он даровао! Таква је Гора Света, почаствована већма од часних врхова! Такав је блажени Гроб (Христов), наслеђе Божије, трофеј царски, колевка наше природе, у којој је поново рођен (=препорођен=пресаздан) разбијени сасуд, нарочитим стварањем назначен да остане заувек.

Већма него (ишта) претходно, Крст велича Гроб у постојности и највећој неприкосновености, од које је Он сам најдивнији, јер се не може никада више видети у својој несаломљивости. На њему је смрт побеђена животом, и живот је заблисао наново, без да се икада поврати смрти. Он је већ једном предизображен у утроби кита од стране Јоне (Пророка), задржанога три дана у утроби животиње, а да он није био здробљен у чељустима главе (кита) [194] јер га је потпуно, без остатка и

---

[194] У ркпс. DT стоји запис: „Знај да ове речи *он није био здробљен у чељустима главе* (кита) потичу из једне незнабожачке књиге зване *Ликофрон*. Јер, неки незнабожац Ликофрон учинио је похвалу њиховом богу Хераклу. Јер је са његовим мачем ушао да се бори у утробу неког великог дракона (=змије). И он је био унутра толико дуго времена, да је у моменту његовог убијања (дракона), коса од главе Херакла изазвала сплет утробе дракона, слепљујући се уували утробе дракона. Јер, веле се, да је дракон био тако велики да су тамо могла бити поља и огњишта. Тако се велики Јован Дамаскин (=овде у *Беседи*) обраћао мирно незнабошцима. То није то, како ви измишљате приче о Хераклу, него је потпуно и без грешке (истина) да је Христос извукао (Јону) из дубине мора и из дракона (=кита). Ова прича (о Ликофрону) тако је тешка на грчком, да надмаша највеће философе Антиохије, и она нам је објашњена од самог Патријарха Јована, мислим на Јована новог Златоуста, који се данас појавио и подражаваоц је страдања старог (Златоуста)“... — У овом запису грузијског преводиоца реч је о Патријарху Антиохијском Јовану Окситу, који је столовао у Антиохији између 1089. и 1098, и затим је избегао на острво Принчева (код Цариграда). В. *Увод*, стр. 42-43. Cf. H.-G.Beck, p.613. (M. van Esbroeck, p.83.n.10).

без повреде, извукао из дубине морске пучине и утробе
Јона 2,1 морске звери.

Овај Живот (=Христос – Јн.14,6) је низвео росу у огње-
Дан.3,50 ну пећ Тројици Младића јеврејских. Он је тај Који је сачувао Данила баченога у јаму међу лавове, када је затворио чељусти лавова, свезавши им зубе и учинивши глад лављу за јелом блажом од уста јагњећих. И Он га је учинио да изађе здрав и читав (=спасен), насупрот свих одбијања која изазиваху очекивање једног
Дан.6.7 леша код Халдејског тиранина.

22. Кад је Он (=Хистос) успавао живот свакога по телу (тј. умртвио телесни живот), Он је показао, као у некој божанској палати, да је смрт свакога само сан који на неки начин изазива божански живот, као што га ми данас празнујемо у литургији са изворима Обновљења мира. Мојсије је раније (на Синају) био постављен као уводитељ у тајне, и сишао је са Горе Синаја имајући лице прослављено од онога што је видела душа његова. Носио је таблице (Закона) исписане прстом
2Мој.32,15; Божијим, и (виђени) облик Скиније, који је био сличан
34,35; 31,38; Јевр.9,1 целокупном свемиру.

И Веселеил је принео своју службу по Божанском
2Мој.31,1-4 Духу: колики и какав ће бити материјал (за Скинију), које цене и од каквог ће облика бити састављена, од злата драгоценог и од сребра, од бронзе и гвожђа, од јакинта и драгог камења, које ће повремено зрачити многи сјај, почев од камења које бљешти многим боја-
2Мој.31,4 ма; томе је додат и лан и платно украшено ткањем, јер је свако добило прикладност стању своје способности. Тако је Веселеил изградио Скинију са изузетном ценом. Мојсије пак освећује је, постављајући у њу све свете ствари: ковчег, столове, свећњак и стамну (мȁне), сто предложења, поклопац очишћења, палицу и златну
Јевр.9,2-5 кадионицу. Када је све ово припремио, осветио је (Ски-
2Мој.29,1; Јевр.9,19 нију) крвљу јараца и телади.

23. Колико је било богато њено освећење, толико је било смерно (=ниско) њено помазање. Али за освећење садашњег Обновљења, ни један ни други елеменат нису слични. Овде се не ради о неком (у)делу или неком наслеђу Јаковљевом.

Помазање (овога) бива Божанском крвљу и Духом Светим, Којим је помазан Бог наш. Не зато што Га Он Лк.4,18; ДАп.10,38 није уопште имао, јер је Он сâм Тај Који даје Духа, него поставши Човек за нас, Он је Тај Који даје помазање и прима га. Јер Он је истовремено један обадвоје: Онај Који обожује, и истовремено је обожен. Јер је човечанство (=људска природа Христова) по себи помазано Божанством, и тим помазањем и нас такође је Он помазао, и изабрао нас као дом Божији у наслеђе Духа (Светога). Еф.2,18-22

Јер за нас, којима је дата вера као основ, ми једнако зидамо (=изграђујемо) златом, сребром и драгим камењем, а не дрветом, блатом и сламом, материјалом подложним 1Кор.3,10-13 огњу. И тако, када међу нас дође заједничко наслеђе Духа, ми кличемо химну празника: „Ти јеси Христос Бог наш; осим Тебе другога не знамо!“[195]

24. Данас је обновљено Васкрсење Христово, *не крвљу телећом и јарчијом*, него Божанском крвљу и Ду- Јевр.9,12 хом изобилним и оживљујућим. 2Кор.3,6

Једном беше засађен Врт Едемски на Истоку, с циљем да буде Рај изграђен на одликама корена божан- 1Мој.2,8 ских. Тамо је било оснивање (=Освећење) и насељавање божанског лика (=човека), али је то биће по лику (Божијем) било искварено и обнажено отуђењем од (Божанског) познања и постало је туђе божанским наукама. Зато, колико због његовог чина независности, толико и због неуспеха у владању над свим што је на земљи и у мору, Творац му је припремио (друго) царско борави-

---

[195] Ово се пева и у *Служби Св. Педесетнице* и на *Освећењу Храма*.

ште. Оно је чувано пламеним мачем и Херувими су
1Moj.3,24 чували приступ дрвету живота.

Једном је Ноје припремио лађу да се спасе од потапања
1Петр.3,20 у светском потопу. Он је учино обновљење (=оснивање
и грађење лађе) и настањење осам душа разумних (=људских)
1Мој.8,4 и извесан број бесловесних (животиња). И ви знате
како су били спашени ови преживели бродоломци: гора
Арарат сведочи да је лађа била поштеђена.[196]

25. Уљем је било освећење (=оснивање) Царства Давидовог
1Сам.10,1 и средство његовог помазања. Освећење (=оснивање)
Храма (Божијег) изузетног и свуда поштованог
било је у Јерусалиму. Соломон, цар и пророк, саградио
га је; он који је имао крв царску и пророчку, и који је,
1Цар.3,5-12 први од свих, тражио и добио мудрост (од Бога).

Ис.9,6 Али Исус, нови Соломон, Кнез мира, укинуо је Соломона,
Он Који је укинуо зид раздељења и непријатељства
Еф.2,14 телом Својим, Он Који је оземљио небо и онебесио
земљу,[197] и припремио их обоје заједно за једно
обиталиште. Он са̂м је рекао (Јеврејима): *Ево ће вам се
Јер.22,5; Лк.13,35 дом ваш оставити пуст*; дом ваш, а не мој, и снага
стварности дала је за право овој (Његовој) речи.

Јер овај славни Гроб (Христов), Који је са̂м обновио општу људску природу, примио је свога Творца за обновљење, и обнавља васкрсење свих мртвих, не за пропадање, нити за пролазни тренутак. Као што данас опет обнављамо Његов дом да би га сачували, тако да ми празнујемо Обновљење обновљења̂.

---

[196] По древном јеврејском и хришћанском предању, Нојева лађа се на крају Потопа зауставила на планини Арарат (5165м), јужно од Кавказа, између Црног и Каспијског мора.

[197] Француски: lui qui a fait du ciel la terre, et de la terre le ciel = *Он Који је од неба учинио земљу* (или: небом учинио земљу), *и од земље небо* (или: и земљу небом). Претпостављамо, међутим, да је у позадини познати грчки израз црквеног песника: ὁ γεώσας τόν οὐρανόν καὶ οὐρανώσας τήν γήν.

26. Али, где је сада оно старо време? Где је (јеврејска) Светиња над светињама? Зар није све нестало?
Али, није све нестало као облак после изгревања сунца.
Све остаје још са сваке стране, као сенка истине. Јевр.10,1

То је Едем, то је Дрво Живота — овај Крст Триблажени,
овај Ветиљ — благословени *Дом Божији*; то је 1Мој.35,15
Гора висока на којој се налази *Савек* — дрво опроштаја. 1Мој.28,12
Ово је место Божанско, које има Лествицу (Небеску),
познату по силаску Божијем нама (људима), који (силазак)
је, како ми је откривено, добровољни кеносис Фил.2,7
(κένωσις=умањење, понижење) из Божанске славе ка нашој
ништавности доле, то јест уподобљење људима, одласци Варух 3,38; Пс.15,10-11;
и доласци Божији на земљу, и Његово проповедање 1Петр.3,19
онима у аду.

Јер, понизио је Себе Он — Свевишњи и Господ славе. Он је непроменљиво сишао на земљу, и био је виђен и познат међу житељима земље, али је, међутим, ништа мање остао међу Анђелским Силама, нераздвојно и неизрециво са њима у благодати и сили. Ово је Гора Синај која не грми нити се дими у облацима и бури, него је Богом уподобљена нашој смртној природи, са неизмеривом и бескрајном славом Божанске Величине, постала као неки ваздушни леш Божанством.[198]

Ово је Светиња над светињама, чије украшење символизује
цео свет, али је бесумње постала узрок тога да Јевр.9,3
су све свете ствари биле створене од почетка,[199] ствари које ми доживаљавамо од поузданог сведочења Истине, и које дају силуету и потресају на начин летимични оне које су биле истински откривене, и које чине верним поузданост сведочења догађањем Истине.

---

[198] Место нејасно у француском преводу.

[199] У рукописима BDT стоји запис: „Знај да Мојсијев дом садржаваше облик целог свемира, уједно неба и земље“. — Уз ову напомену преводилац M. van Esbroeck додаје примедбу да је то запажање посебно добро приказано од W. Wolska-Conus, *La topographie chrétienne de Cosmas Indicopleustès*, Paris 1962.

27. Где је данас Питија Делфијска, чија је пророчица била један незрели саветник? Где су сада Триптолима и Елевсина? Где је гроб Озирисов и лавиринт Тезејев? Где је гора Олимпска, храм богова, како је погрешно називају? Нема ни свадбе Божанства, ни баханалија, ни мистерија Изиде, које су биле практиковане, док су они (=незнабошци и њихови идоли) били погребени у дубину заборава. Они су били прихватили и свршавали такве ствари чије постојање је лаж и непостојање. Не само да је њихово лажно постојање неосетљиво и неумесно, но и њихово стварно постојање је неумесно и нечисто.

Међутим, овде и упоредо, код наших Божанских ствари (=стварности), бива сасвим обратно. Прво, постојање наших (стварности) није лажно, а оних јесте; друго, код њих је заиста неумесно, а код наших није, јер су наше стварности (такве) због светости у истини.

Ви сада, који сте испуњени преобилне благодати Духа (Светога), које је Христос осветио Својим помазањем у славном и часном Дому Свога Васкрсења; ви који сте постали достојни да постанете народ и стадо Христово, и да словите као такви, дођите и обрадујте се, преображени чудесним Божанским делом. Не да се ослањате на Ликеон, под вођством певачâ наоружаних копљима, него (ослањајући се) на Христа Спаситеља и Господа. Ми немамо ни мачеве ни штитове, него веру, наду и љубав, које нас сјединују и обожују; не ослањајући се на скокове играча-стрелаца, него окриљени божанским расположењем које извире из душе. Ви не вриштите као луди у крицима, него проглашавајте уједињеним гласом: *Како су велика дела Твоја,*
Пс.103,24 *Господе* силâ, *све си премудрошћу створио*!

Ис.63,1; Откр.1,8 **28.** Ко је Овај Који долази сада, Који остаје увек и Који Који ће опет доћи? Уздизањем из силе у силу, од најдоњих до најгорњих, Он награђује оне који уздижу

свој глас одоздо и хвале Га! Он их овенчава не са трњем,
него венцем Васкрсења. Црвенило Његове одеће
долази од Божанства — Њега Који је допустио тело
Своје у поругу. У Његовим рукама су рогови (=силе, Ис.63,2
моћи) којима ће пробости наше непријатеље. Он нам Авак.3,4; Пс.43,6
раздаје зраке неприступне светлости, коју нам је у Својој
љубави за нас Он дао као моћ Своје силе — Крст
сасвим поштовани, Који је сада уздигнут, и од Кога
ми примамо (дар) да будемо поверени Богу Оцу.

Ко је Овај, ако не Бог Господ, Који нам се јавио? Варух 3,38
Видите ли несразмерност ове Благодати у умноженим
добочинствима? Видите ли неизрецивост ове Доброте?
Где не видите овај сјај? Зар небо није на нашој земљи?

Ви сте се сабрали за Празник, темељ Васкрсења, у
овај светлосни дан. Гледајући четири крака (Крста),
уздижите се са Крстом! И шта друго нам откривају четири
рога Крста, ако не четворицу врлинâ, на колима којих
успињу се они који су узети са земље на небо благослова,
ка Цркви Сионској, на Празник прворођених, Јевр. 11,22-23
којима се (сада) обраћам: „Хвалите Бога у Цркви Васкрсења, Јевр.12,23
Извор неисцрпни изворâ Израиљевих! Јер је Он Пс.67,27
расејао непријатеље, Он је силом Свога Божанства ослободио
заробљене, почев од неисцрпне дубине Стене“.

29. Но, о! Речи Божија, даруј ми реч снажну, да могу благовестити достојно светлости овога Дана. Да љубљени Цар војске (=опреме) и лепоте овога Дома растури оклопе незнабожацâ.

Нека дође слава Ливанова, нека бор, чемпрес и кедар у овом Божанском Храму представе нам дар свога приноса!

Дођите, почините и одморите се у почивалишту Васкрсења,
камиле Мадијамске и Гефарске, које носите
на својим леђима богатства незнабожаца, која вам доносе
сребрена крила голуба, поставши златна светошћу Ис.60,6; Ис.30,6;
молитве и сјајем Божанства. Пс.67,14

Полетите одавде ка небу са псалмима код Цара, Ис.9,5 Кнеза мира, и постаните бели као снег, и као брегови плодни!

Будите житељи ове Горе Голготске и постаните ко- 2Цар.2,12 лесница Божја, Који се попео на висину Крста, дајући Себе Самога, и вама је дао место наследникâ код Оца, вас које је ослободио дајући вам дарове Духа.

Дођите у Јерусалим да испуните обећање да сте примљени и захвални, сви ви колико вас има, који доносите свој дар на Сион Господу Богу, да ваше прозбе буду услишене и да Господ опрости дугове ваше.

30. Дођите, ви изабрани, и будите блажени! Певајте химне са псалмима псалмопевца Давида: *Свет је* Пс.64,5 *Храм Твој*, Боже над боговима и Господе над господарима, *Диван је у правди*!

Горе високе, уздигните се! Брегови уздигнути, понизите се! Јер изнад вас уздигла се Гора ова Света, и Господ Бог је погледао земљу са милосрђем! Он се опасао силом да суди; Он Који није сирома, победио је снаге смрти и поломио њене оружнике. Као пивницу, испунио је Цркву крвљу неверникâ, и венцем благослова благословио је овај свод Куполе (Васкрсења), који својим кругом обухвата све, и опет се враћа к себи, једнако као што круг године обухвата све, и окупља и држи у јединству разне поделе сваке природе. Радујте се, свако тело и свако срце, обузети божанском љубављу као огњем за распаљење, која љубав кличе снажно: *Како су дивна обиталишта Твоја, Господе над вој-* Пс.83,2 *скама*!

31. И ви, мале пољске птице, ви мисли расејане, начините своја гнезда у дому Васкрсења Господњег! Ви, мајке будуће танане визије, дођите, душе тамне у сујетности ствари, прикујте се очима и љубављу — Победничкоме Цару, Који је изашао из овог Гроба после три дана!

Постаните љубљеници Бога Моћнога и Живога, и сјединитe се с Њиме у светлости, схватите страх Божији, и опасани суздржањем љубави уђите у дух спасења. Еф.5,14 Ви који сте били мртви, васкрсните!

Подигните се рано из ноћи скраћене до јутарње зоре Васкрсења, која шири по свету руј радости! Небеса одозго обрадујте се, и земљо одоздо, весели се! Облаци, испустите ваше капље воде! Нека сва природа небеса, земље и подземља поклони се Исусу, и нека сваки језик исповеда у клицању, као у музици: *Ово је Дан Госӣодњи, који учини Госӣод, обрадујмо се и узвеселимо у њему*! Пс.117,24

32. Али, гле, огртач који ми је пао, учинио је да изгубим корак у покрету ка моме циљу. Хоћете да вам говорим и пренесем мисли у уши (ваше)? Да, ја то желим, и знам да ћете ми опростити, да ћете се обрадовати овој беседи, као беседи у служби (божанској).

Нема радости безбожницима, него онима за које је Христос рекао *Радујӣе се*! кад је постао Прворођени Јн.20,19; Фил.4,4; Кол.1,18 из мртвих. Јер за њих, ако они и замисле радост, њихова радост већ овде добија крај.

Насупрот томе, Христос нам је рекао без краја: *Радујӣе се*! нама који имамо радост која неће престати никада. Зато ми сада радујемо се благодарећи овој нади: да, прихватајући садашње тегобе, добићемо радост неограничену и преизобилну, у којој ће (сви) васкрснути ући у слободу са онима који нису (духовно) васкрснути. Зато се радујте и у радости Духа (Светога) принесимо себе као принос за овај дан Празника, и да се у радости Духа оствари неосећање страдања.

33. Обратите уши на неизмерну дубину (пропасти) оних који распињу Бога на Крст, јер он (=Крст) поучава свој народ и води га у живот. Овај Свети Гроб са целокупним Градом био је препуштен цару Персијском[200] · и спаљен је огњем, све ово чији облик је овде био раније начињен по старом Храму.

Крст Господњи је био однет у ропство од овог освајача, и бачен под ноге у његовом царству. Али, Он је поново похитао да се врати назад у сјају Свога сопственог Града светости, јер (цар Константин) је изградио ову Божанску Царску палату припремљену унапред да прими Божански Скиптар, донет рукама свештеничким, и он не би могао да испуни задатак који је био себи ставио, да није унапред истакао пред собом Крст Свемоћни и Свенепобедиви. Промислом Божијим, Крст је био сачуван у ризници Шаховој (у Персији) као неки драги камен, и отуда нам је био враћен са силом невидљивом, чинећи све могућим. Тако је рука царева (=Ираклија) била оснажена Крстом, и тиранин (=Персијски цар) је био понижен и поражен, богоборац и непријатељ Божији, који је хтео да уништи Дом Божији. Тако је, дакле, овде (опет) донет Божански Трофеј.

34. И ево поново — Освећење освећењâ! Јер Крст, као што заиста и јесте, богато даје царевима победу, и свештеницима сјај лепоте. И будући да је рукама освајача овај Двор Божански био срушен, зато сада свештенство и царство одају му ову почаст, која утврђује цареве и помазује свештенике. Јер заиста, кроз допуштање овог рушења, које нас је умудрило над злим (људима), даде нам се дар овог Непобедивог Крста, те чини већим оснажење моћи (наше) овим новим уздизањем (=Воздвижењем) онога што је било срушено. А тако је био подигнут и Шатор Давидов, који је био оборен. Сваки се (од нас) радује и прославља Добротвора, Који се сажалио (на нас) Својим милосрђем.

---

[200] Беседник овде описује историјски догађај Персијског освајања Јерусалима, рушење Св. Храма Васкрсења и одношење Часног Крста из Јерусалима у ропство у Персију, заједно са великим мноштвом Хришћана и Патријархом Јерусалимским Захаријом.

Сви народи запљескајте рукама, кличите Богу гла-
сом радовања! Подигните свој глас, подигните, и не Пс.46,2
бојте се! Јер је непријатељ поражен, тиранин (Персиј-
ски), поклоник ватре, убијен је; Хозроје је помрачен,
као што је неко рекао; *Ливан се застидео*, многи бого- Ис.33,9
ви су признали пораз. Дом оних који шире горчину
уклоњен је, они који су газили виноград Божији, који
не беху само они што убијају Пророке, тј. народ Јудеј-
ски, — него и Самога Бога. Они су убили Свеопштег
Наследника као Сина Јединога смрћу на Крсту, да би Мт.21,38-39
они наследили виноград, јер су (све) радили не за славу
Божију, него за славу своју.

35. Нека се радује Црква Христова, и нека процвета као љиљани у (овом) Обновљењу свога Васкрсења! Нека Јевреји носе жалост! Нека идилопоклоници кукају! Јер — С нама је Бог! Нека стари Израиљ пролива сузе, јер је остарио и неважећи!

Радујте се, синови Васкрсења, народе нови, који
расте Духом и никада не стари! Нека деца Сионова
цветају као кринови међу чкаљем неверникâ! Нека се Посм.пес.2,2
покажу слична Анђелу веснику Васкрсења, нека обуку
бело платно, нек се облаче светло! Нека одбаце сваку
бригу, нека учине да се покаже сјај Васкрсења, и нека
отресу сву (ташту) материју као прашину!

Крст нас је превео из ропства на слободу! Ми при-
падамо слободи! Не потчините себе никада више јарму
ропства! Не допустите да вас победе похоте тела, јер
ономе чиме је неко побеђен, томе бива поробљен. Не
сејмо у тело, да не бисмо пожњели трулеж. Служимо Гал.6,8
само Богу, Господару наше природе. Дух лукави одаг-
нат је далеко од нас. Уведимо уместо њега Духа благо-
дати. Дух Свети се радује стварима светим и духовним.
Обновимо све удове душе наше и тела нашег Духом

(Светим). Принесимо Богу нашем сву осећајност и снагу наше природе, и примићемо од Њега Духа, Мисли Духовној (дајмо) — мисао (нашу), Речи Божијој — реч (нашу), Духу Господарском — глас (наш), Тројици Јединственој и Једносуштној — жељу и љубав (нашу)!

36. Крст је уздигнут, узнесимо се са Њим!

Васкрсење Христово је обновљено, обновимо се са Њиме!

Нека ти целокупни Празник и целокупна Тајна буде узрок обновљења, о свештено стадо Божије!

Али, о! човече, који се обнављаш, ако ти дође да кажеш: каква је обнова природе? (Одговор је): Није ништа друго него поновни повратак у изворни поредак стварања! Јер, због излажења изван природе, ми смо се нашли изван природе; треба нам се вратити у стање без искључења из природе, и тако стећи природу одозго, од Исуса Који је даје, Који нам добро чини са снагом, и не оставља нас у миру.[201] А како то бива, слушај!

Стварање спасења је вера, и без вере нема пријема
код Бога. Јер, *вера је основа* (ὑπόστασις=substance) *онога*
Јевр.11,1 *чему се надамо, пројава* (ἔλεγχος=vision) *ствари невидљи-*
Јевр.11,6 *вих*. Јер, потребна је најпре вера у Бога. Јер за оне
који је траже она јесте, и она ће бити, награда. То је
оно што каже (Апостол) Павле, златна уста (l’aède=песник) Цркве.

37. Верујте у Бога, Који је Један од почетка и беспочетан, у Три Ипостаси (=Личности): Бог (Отац), Логос и Дух (Свети). Један је Бог у Тројици: Отац, Син и Свети Дух, Једно Божанство у Трима Ипостасима, Које међусобно немају никакве разлике у самосвојности своје

---

[201] Нејасно место (француски: ne nous laisse pas en paix).

Ипостаси, осим: бити узрок (=Отац) или не бити узрок (=Син и Дух); хоћу рећи: бити Рођен (=Син) или Нерођен (=Отац), и Исхођење (=Дух); Јединство Пироде у Тројици Ипостаси, и Тројица Ипостаси у Јединству Бића.[202]

Веруј у Онога Који је створио сав видљиви свет у једноме трену, не од предпостојеће материје, — не било тога! Јер ако имају два стварања, где је (онда) јединство? И ако је јединство стварање двојства, неко нам мора дати једно друго стварање за порекло двају стварања. Господ Бог твој је једини Господ, Творац, Саздатељ 5Мој.6,4; Мк.12,29 и Промислитељ Својих створења.

Веруј у Оваплоћење Логоса по благовољењу (Бога) Оца, ради нашега спасења. И да је Он све учинио, осим Јевр.4,15 греха, као што то човек треба да чини.

Веруј нарочито да је Пресвета Дјева постала Богородица, и да је Син Божији као Бог узео од Ње тело.

Веруј у васкрсење душа и тела, јер је васкрсење друго стварање после пада човека; а његов пад, то јест смрт, није ништа друго него раздвајање душе са телом.

Веруј да постоји вечна расплата за све што је човек учинио током овог временског живота.

38. Имај разум (такав) да држи узде гњева и похоте, јер разумно биће природно влада над бићем неразумним. Законом божанским као светиљком руководићеш Пс.118,105 своје деловање. Буди господар гњева свога, распоређујући собом на овај и онај начин; користи такође и одобравање и одбацивање. Иди царским путем. Са расуђивањем одбацуј оно што је нездраво и неразборито, и са светошћу одбацуј радозналост и нечистоту. Са строгошћу гони од себе бунтовништво и малодушност, и са тачношћу их проверавај трпљењем и дуготрпљењем.

---

[202] Овај Тријадолошки одломак у *Беседи* сличан је са многим местима у другим *Беседама* Дамаскиновим, а нарочито са 8. поглављем 1. књиге његове *Догматике* (***ТиПв***).

Буди човек (божанских) жељâ (као Пророк Данил),[203] услужан и постојан, непријатељ неприличних жеља и пријатељ праведном гњеву против греха и ђавола. Владај се као младић, и загреј себе а да не паднеш у душевне похоте, и Богу принеси сву љубав своју. Одврати се од зла и чини добро, јер корен зла је зла ствар, а цвет доброте врлинâ отворених међусобно (и повезаних) јесте ствар сасвим изузетна. 1Петр.3,11

39. Он ти је рекао: Као што ти чиниш другоме, тако ће и теби бити чињено; каквом мером мериш, онаквом ће ти се мерити, сходно речи Светога Писма. Буди опрезан када седиш на јавном месту, и испитуј оно што је боље. Не супротстављај машту стварности, него одгони од стварности маштарије. У супротностима изабирај најбоље. Не препусти се никада да идеш за током жеља (својих). Мт.7,12.2

Ако срце твоје затрпаш стварима, Дух (Свети) ће отићи од тебе; но ако изагнаш (привезаност за) материјално, Дух ће се вратити теби. Прихвати добру жељу са слободом, јер је она изузетна и достојна избора, јер си слика (Божија) која показује да је насликана по примеру Прворођенога (Христа), чак и ако ти због твог труда капи зноја теку на путу (остварења) добре жеље. Јер трудови доносе победе, и капи зноја претходе овенчанима (=награђенима). Схвати колико су велике пагубности зла, и старај се једино да се од њих избавиш. Вежбај природу да уздижеш љубав своју и смирење према Богу и ближњему, без којих се нико не може уздићи на висине као на крилима орла. Рм.8,29; Кол.3,10

---

[203] Израз је из књиге Пророка Данила и чест је у богослужбеним песмама наше Цркве.

40. Браћо, обличје овога света је пролазно, оно брзо 1Кор.7,31
пролази. О томе сведочи годишњи круг кретања, и недовољност пролазног и несигурног времена, и са њима изненадност смрти.

Не предаји се непријатељу (ђаволу), јер ти он припрема огањ који је већ запалио.

Љуби Онога који ти је дао биће, и добробиће,[204] да би те сјединио са Својим Божанством.

Не суди са пресудом прогона као судија. Мт.7,1

Обнављај себе стално и тражи од Духа Светога да Пс.50,12
те обнови унутра.

Разапни се сам себи — са Распетим (Христом); и са Рм.6,6
уздизањем Крста — уздигни се.[205]

Присаједни се страдању (Његовом).

Сапогреби се са Њиме у крштењу, умри са Њим
добровољном смрћу, да би се присаjединио и Његовом Рм.6,4
славном Васкрсењу.

Тако се човек обнавља. Тако се (истински) чествује (=поштује) Обновљење Васкрсења.

Приближите ми се, о! острва, вели Исаија, сви који Ис.51,6
сте неверјем (били) удаљени и одсечени од богате трпезе (=Свете Евхаристије), и који, привучени силом Христовом и непобедивом вером, нисте више одвојени, јер
сте ви Цркве Христове, а не пећине разбојничке.[206] Јер.7,11; Мт.21,13

41. *Бог не станује у рукотвореним храмовима*, не- ДАп.17,24
го Он обитава са љубављу у душама праведникâ, и њи-

---

[204] В. напред *напомену* 181 (стр. 234).

[205] Ову мисао о нашем *сараспињању, сапогребењу и саваскрсењу* са Христом, омиљену Св. Дамаскину, сусрећемо код Св. Апостола Павла и Св. Григорија Богослова.

[206] Библијска слика *острва* као *Цркава*, тј. заједницâ разних, раздвојених и расејаних народа, који се вером у Христа приближују и међусобно сједињују, често је употребљена код Светих Отаца. — Беседник можда има овде у виду и разне хришћанске групације, секте и јереси свога времена, које су одвојене од евхаристијског јединства са Црквом Христовом, па их призива да се врате пуноћи Цркве.

1Кор.3,16; 1Кор.14,23 хово сабрање постаје Црква и наслеђе Божије. Нема за Бога места (и смештаја), јер Он је Своје сопствено место.[207] Но тамо где се изграђује Божанска грађевина (=храм=црква), Он је невидљиво са нама, и ми то називамо Дом и Насеље Божије.

Тако је Аврам дао име Ветиљ, јер се Ветиљ преводи 1Мој.32,31 са *Дом Божији*. И тако исто Јаков — *виђење* Божије. Ако су називи такви, колико ли већма сама назвања важе о телесности Божијој (после Оваплоћења).

Због те Тајне (Оваплоћења), Он (Христос) се назива Ис.9,5 *Дивни* (=*Чудесни*), јер су ствари (=догађаји) заиста предивни, када су делатности (=енергије) Божанске природе не само Божански (Њему) приписане, (него и Човечански), јер и човек (у Христу) узима удела у делатности (=енергији); такође и делатности (=енергије) људске природе (у Христу) не сматрају се само као људске, јер Он није само Човек, него је такође и Бог. Зато сваком делатношћу (=енергијом) Христос делује сâм Собом, као Бог и као Човек, којима је открио своју Божанску и човечанску енергију.[208]

Он (=Христос) је имао потребу не само за једном људском вољом због испробавања знања, него је још и потчињавао створену (људску) слободну вољу вољи Очевој, и Он је дао Своме телу времена да делује и да иде у сусрет своме назначењу, (оставио му) његову вољу по закону природе, јер је кроз природу сачувано оно што је више од природе, пошто свако страдање или деловање Христово јесте животворно и освећујуће за свет.

42. *Дођите, једите мој хлеб*, заповеда нам Премуд- Приче 9,5.1 рост (=Христос), јер сам *Себи саградила дом*, начињен од овог тела и ове крви, (јер имам) тело разумно и душу

---

[207] В. *ТиПв* 1,13: „Сам Он (=Бог) је Своје место“.

[208] Француски превод (р.93) овде има: sa virilité divine, али то је нејасно, и зато смо превели овако, сходно *ТиПв*, 3,15/59.

снабдевену умом и дисањем. *Саградила сам* душу *на седам стубова*, зато што сам ради вас и за вас примила (седмодаровно) помазање Духа Божијега. Припремила сам за вас моје жртве, јер сам принела на жртву за вас Себе саму као жртву непорочну (=пречисту), и од Мене сам вам напунила чашу. *Једите моје тело*, једите! *Пијте моју крв*, пијте!

Приче 9,1-2; Лк.4,18; Ис.61,1

Приче 9,2.14; Јн.6,55; Јн.19,34

Мт.26,26-27

Ви (људи) сте подигли Дрво Крста и ви сте ме приковали (на њему) клинцима, но сада је Дрво мога Распећа прослављено!

Данас је оно уздигнуто и поштовано од вас као средство вашега спасења!

Положивши душу за вас, био сам стављен од вас жив у гроб, али сам васкрсао, прославио се, и уздигнут сам до мене (као Бога) и до Оца мога; и Мој Дух Свети вам је послат одозго, једносуштан Мени и Моме Оцу, Којега се ја као наследник налазим међу вама!

Јн.14,16

И ви сте дошли (данас) Светоме Гробу, Којим су сви сводови освећени, и то је за вас разлог празновања, особито у овај дан мога Васкрсења![209]

43. Сва твар се радује у дан Уздизања Часнога Крста и Освећења (Храма) Васкрсења!

Сада ноћ и дан обоје уређују своје односе међусобно, и долазе у сусрет један другоме да се клањају Крсту и Гробу Божанском у једној мери својега кретања.

Сада се земљорадник радује своме скромном раду. Он сабира оно што је посејао и обрадио. Одасвуд где је ишао (=радио) он сакупља у своју ризницу, да би сабрао све што је радећи поштено сакупио. Схвата, дакле, жетву и целим срцем хвали Онога Који му је доделио дар. И понова се радује у нади за оно што очекује, и тако се умножава када опет баца семе (при сетви) са

---

[209] Очигледно да је *Беседа* одржана у дан Васкрсни, у Недељу; вероватно је дотичне године 13/14. септембар падао у недељу.

плугом и браздом. Зато оре бразду, хватајући пар младих волова, и сеје са благословом, да би и сабирао опет са благословом. Обраћа се Милосрдноме (Богу) да Он с неба из облака пошаље капи кише, да би земљу оросио
Пс.125,5 и натопио. Заиста, и ми можемо сејати са сузама, са трудом и подвигом, да укоренимо семена врлинâ у душама нашим, да бисмо такође жњели у радости. Сејмо
Мт.25,25 добро и не закопавајмо таланат у земљу, да бисмо лично сабрали многòструко више заслужених плодова у ризницама вечним, и испунили се сабраним плодовима даваним од Бога.

44. Сада се сабирају гроздови (винограда), и бивају гажени снажним ногама у точилу од младих голобрадих људи; и палме дају своје пуне плодове. Свирач свира игре са вештином, притискајући прсте своје на трубу; он одаје похвалу гласом трубе, и позива младе да се окупе у коло и држи их у ритму гажења ногу њихових (по грожђу). Други држе рукама својим посуде и испуњују их пићем (=вином) произашлим од те игре, остављају (вино) на похрану у судове (=ћупове и бурад) — ту прву материју тела и крви, ради умољавања Бога у молитви, чега је основа хлеб и вино, радост и оснажење срца.[210]

Земљорадник се радује и хвали Дародавца плодо-
Пс.103,15.27-28 ва, Који даје храну и испуњује срца свију.

Сада сваки, било странац или бескућник, хитају и један и други дому своме, да би живели у кући својој и хвалили песмама Онога Који чини обртање године и мења часове (времена). Променама времена Он располаже круг године у две групе, и уравнотежује их хармонично један с другим редовним умањењем и пропорционалним увећањем — када се држи средина јесени и пролећа (=равнодневица) Он меша часове маленим променама, као топло са хладним и хладно са топлим, тако да не бива да наглим упадом супротних поља једнога у друго, сва целина постаје неподношљива, јер Логос зна да су (људима) нагле промене штетне.

---

[210] Беседник у обичном народном сабирању жита и грожђа, у време жетве и бербе, види спремање основне, *насушне* људске хране: и ове свакодневне, и оне Литургијске, Евхаристијске, Есхатолошке, вечне.

45. Сада је Крст уздигнут и Светиња Васксења је обновљена!

Сада је Крст подигнут, и нови Амалик (=ђаво) са свим својим војскама је поражен! 2Мој.17,13

Крст је уздигнут и мноштва народа безбројнога радују се са страхом, и у радости трепте, дрхте и стрепе, јер они виде оно (=Крст) што је веће од највећег чуда, и дивније од најдивнијег знамења.

Горе су се преврнуле пред лицем Дрвета Крста, го- Наум 1,4
ре демонâ — зла познатога.

Јер Крст проглашава похвалу Распетога, и моли (за нас) од Господа милосрђе. Он моли Цара, обученога у Крст, за исходе двоструке победе: да стави под ноге Своје све оне чија је дрска лудост препозната и насиље народа варварских разоткривено.

Уздизање (данас) Часнога Крста је испунило долине и понизило горе и брда; Он је свргао моћнике са престола њиховог и обукао пурпуром оне који нису
ни мислили на то. Он је бацио у пакао смрт пропасну, Лк.3,5; 1,52
и из пакла и пропасти извукао је природу (људску) као
плен из распада. Дан.3,90; 1Кор.15,55

Хвалите Бога над боговима, и узвишавајте Име Његово.

Где је (сада) адова победа? Где се налази непобедива победа победе над свима, ако не у Крсту Неодољивом, (некада) срамном оруђу смрти!

О дубино богатства (и мудрости) и разума Божијег! Рм.11,33
Шта је разорило смрт? Ко је сломио њен жалац — грех?
Ко је показао пакао као слабашну бедност? Ко је 1Кор.15,36

посрамио демона? Мало тело сломљено, (Христов) Крст унижујућих старадања, Смрт, Гроб и Силазак у ад! Јесу ли сви они наги (и слаби)? Не, свакако не! Јер су учињени од стране Логоса Божијег, а како то ви вером осећате! Јер се Логос Божији предао тако за нас из састрадања, и благодаћу неизмерном. Ето како је тешко било разорено оно што је требало бити разорено, али то је ствар Бога Самога.

46. Сви ви незнабошци, које је Господ Бог над војскама створио, дођите, поклоните Му се; и паднимо на колена (пред Њим)!

Дођите сви који сте били ослобођени Крстом Господњим, окупите се са истока и запада, са севера и с мора. Ми смо награђени праведном стазом ка Граду наслеђа Господа Бога нашега, близу Гроба испуњеног славом; овде, где је Он поломио бакарна врата и сломио Пс.106,16 гвоздене вратнице; овде, где је здробио чуваре постављене пред њима, и где је обукао одећу освете, и пакао оцрвенио крвљу, и у јазбини змија и устима дракона Ис.11,8 пружио руку Адаму, који лежаше преојађен.

Дођите, вели Он, дођите и васкрсните. Јер Он је Лк.15,5 понео на својим раменима овцу болесну и залуталу. Са влашћу је Он раскинуо ланце; Он је објавио ослобо- Лк.4,19 ђење сужњима и отпуштање заробљенима. Он је изишао из Гроба и није разорио двери гробне. То сведоче Јн.20,7 бела платна (на Гробу), обновљена Васкрсењем.

47. Имаће један дан Обновљења над обновљењима, Мт.24,30 када ће се чудо Сина Човечијег и Сина Божијег — Крст Свеблагословени, показати најпре као скиптар Царства Вечног, јер, како мислим, Он ће Сам доћи на место Лобање (=на Голготу).

И са Гроба Васкрсења Анђео васкрсења ће затрубити у божанску трубу (општег васкрсења), и у једном моменту сви ће народи човечанства подићи се са Царем, Мт.24,31; 25,31-32 и стаће пред лице Христа, Свеопштег Судије, када ће

Бог, Исус мој; стати међу оне који су крштењем Божијим постали богови (по благодати) и који су сачували Пс.81,1 своје усиновљење, и Он ће им поделити (вечне) почасти. Он ће сејати (свуда) радост, и Сам ће се радовати. И основа свега овога је овај Гроб, који је извор свакога васкрсења.

48. О! невоља неизбројних, казивање којих већ доводи на памет грех у нашем животу! Оставићемо већину њих, зато што ћемо споменути само оне најгорчије: 1Мој.3,18-19; 4,8; 4,24; 6,2; 11,7; 19,24 итд. (Адамовска) обрада земље са знојем, сакупљање угљевља, проливање (невине) крви Авељеве, седмоструко зло Каиново и његово пропорционално распрострањивање; женски пад оних који су били божанским благовољењем створени као синови Божији, који су напустили анђелску вољу и заљубили се у кћери људске разблудне овде (на земљи), и спустили се са висина да се сједине с њима по своме задовољењу, због чега је изазвана пропаст (=потоп) свега рода (људског), то јест скоро свега; пометња језикâ (у Вавилону), уништење Содома, брутална најезда срамних похота које разарају нашег унутрашњег човека. Ово су све моји тешки преступи и бремена тешка за ношење. Но оставићемо их, да не би Празник учинили жалосним, те зато ћемо говорити о нечему другоме, што одговара овоме времену (Празника).

49. Лик Божији (у човеку) био је помрачен и слеп за слушање, био је поробљен да би (правилно) схватао, и мало је недостајало да се сâм убије. Али је и змија (=ђаво) подмукла и зла учинила зло, заиста испуњено несрећама. Она се смејала овој пропасти, и када је слику Божију (=човека) видела слепом за сав живот, одузела јој је њену одећу непропадљивости (=бесмртности). И док је она била слепа и нага, и почела да чини бедне грешке са сваке стране, тада, да би нашла милост од Бога, сва се природа претворила у крик и плач у својој

Рм.8,22 патњи,[211] тада је Творац испољио састрадалну милост према Своме створењу (човеку).

И гле чуда! Ево долази Логос (Христос), и то (чудо) је отада неизрециво. Није ми дано да га схватим, и није ми на срце узишло, и ја га не могу надаље језиком изразити.

Јер лепота и доброта Прворођенога (Христа) посвећује љубав Своју према Своме лику, створеном на почетку, и Он спушта небеса и силази до њега. Тада га је Ис.64,1; Пс.17,10 нашао где борави на земљи, и Он га је узнео на висине, њега који беше побуњеник. Он је постао Посредник за Свој лик и Искупитељ код Бога Оца, када је Себи усвојио крајњу бедност моје природе.

50. Како је то лепо, о, Логосе Божији Јединородни!

Како је то лепо што ја постајем наследник Твоје благодати!

Једном је у древности Крст довео до васкрсења, јер је Крстом, и после Крста, дошло Васкрсење. Сада, пак, Крст уводи Васкрсење (свих), и то са апсолутном сигурношћу.

Јер је Крст славан, почев од васкрсења мртвих, и кроз нас је Он прослављан и уздизан. Он се јавља свему свету као Победа неодољива.

Хајдемо, уздигнимо се са Њим, и мисли наше управљајмо Њиме. Не падајмо поново на земљу, него узиђимо на небеса, у која је Христос Распети ушао за нас и испред нас.

Приближимо се Гробу Христовом одевени у светлост, и себе просветлимо, запечаћени печатом крви Божанске.

Нека знак и чудо Крста буде на хоризонту нашег видика, да нас не дотакну никакви поломи.

---

[211] Свети Симеон Нови Богослов (*Етичко слово*, 5), на основу Рм. 8,20-23, говори о саучествовању све творевине у патњи због пада Адамовог.

О! Крсте Часни, колико си нам добара Ти даровао!

О Живоносни Гробе, колико ли нам садашњих дарова Ти поста преизоблини извор!

О Логосе Божији, Боже Јединородни, колико је велико Твоје милосрђе, колико је велика љубав Твоја према људима!

Ти си Бог наш, и другога не знамо осим Тебе!

Оживи народ Твој и благослови наслеђе Твоје!

Ти Који си једносуштан Оцу и Духу, и Који си нама, Твојим Распећем и Твојим у Гроб полагањем, Дародавац живота вечнога, — Теби слава, Сине Божији, са Богом Оцем, и Светим Духом, у једноме Божанству, Богу свемира, сада и увек и у векове векова. Амин.

***Храм Васкрсења Христовоī** и Манастир **Св. Цара Константина и Јелене** – Јерусалимска Патријаршија (2002.)*

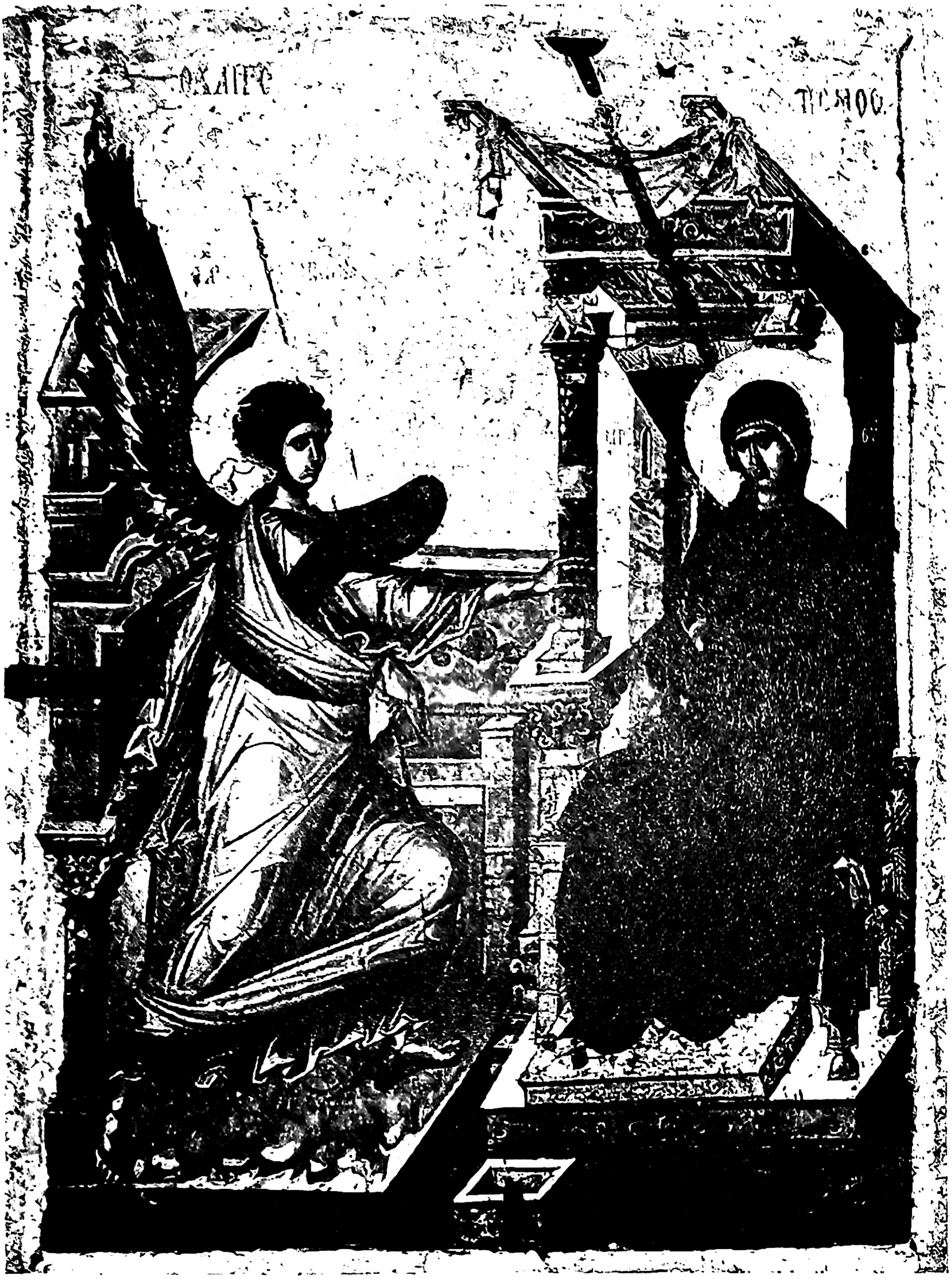

Благовести Пресветој Богородици

(икона из 14. века, Богородица Перивлептос у Охриду)

БЕСЕДЕ
НА БОГОРОДИЧИНЕ ПРАЗНИКЕ

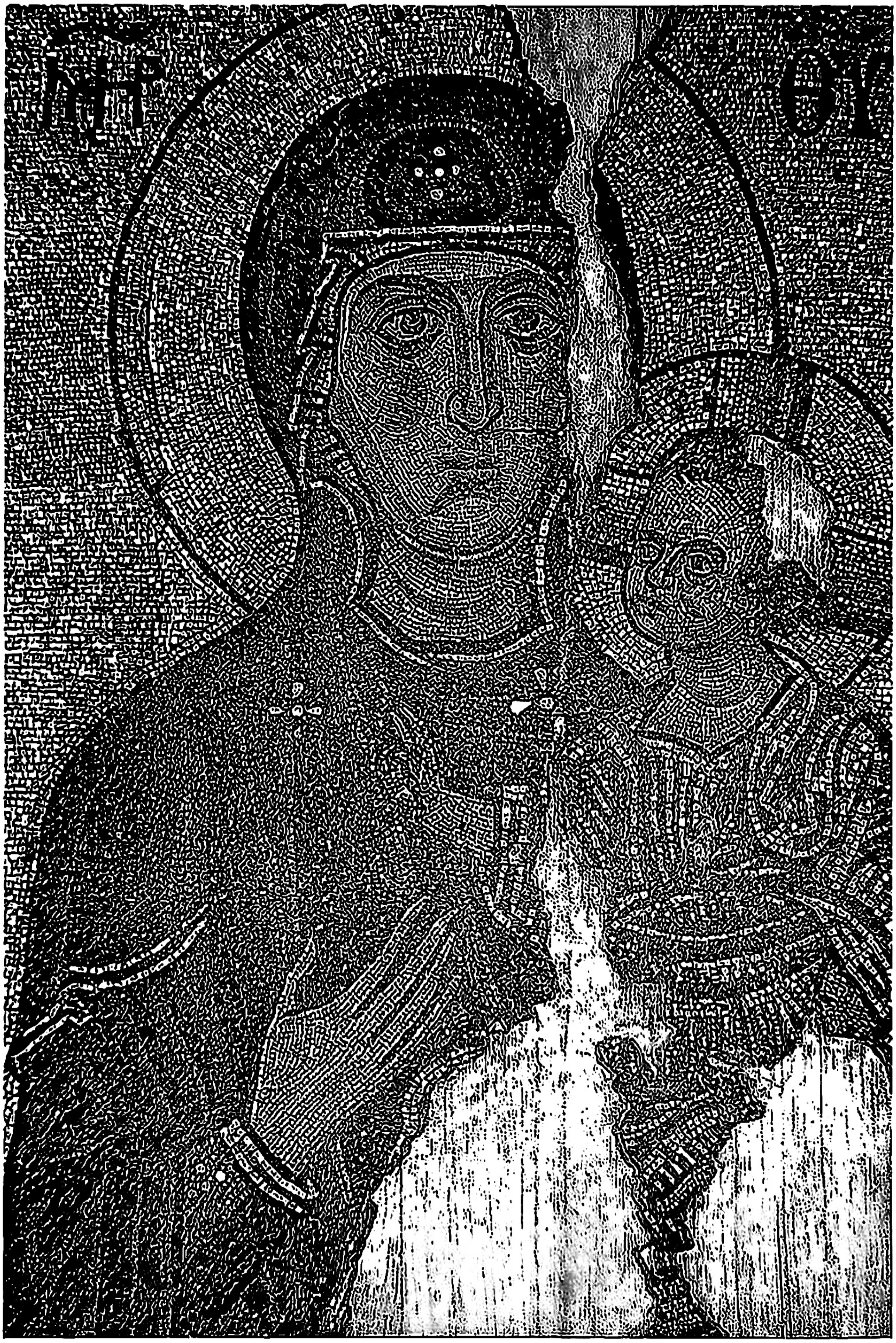

Богородица Одигитрија

(заштитница Св. Симеона Немање, манастир Хиландар, мозаик, 1198. год.)

Јована смиреног монаха и презвитера, Дамаскина

Беседа на РОЂЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ МАРИЈЕ[1]

1. Ходите, сви народи, сав род људски, сваки језик и узраст и свако звање (=достојанство), да са радошћу празнујемо Рођендан свесветске (παγκοσμίου=свемирске) Радости. Јер, ако Јелини (=незнабошци) са сваком чашћу прослављаху рођендане богова (δαιμόνων=бесова) својих, који лажним митовима поткрадаху ум и помрачаваху истину, и рођендан царева својих, носећи им дар, сваки по моћи својој и притом на штету свога иметка, — колико ли већма ми треба да чествујемо Рођендан [Пресвете] Богородице, Којом се сав род људски поново усправи (ἐπανώρθωται=исправи), Којом се жалост праматере Еве у радост претвори. Јер она (=Ева), чу божанском одлуком (речи): *У мукама ћеш рађати децу*, а Ова (=Богородица) [благовест Арханђела]: *Радуј се, Благодатна*! Она (чу): *Бићеш потчињена мужу своме*, а Ова: *Господ је с Тобом*. 1Мој.3,16; Лк.1,28

---

[1] Ова *Беседа* (Λόγος=Слово) *на Рођење Пресвете Богородице Марије*, сачувана је у 102 грчка рукописа од 8-17.в.; издавана више пута (и у PG 96, 661-680); и ми смо пре 30 година приредили њено критичко издање, на основу 5 грчких ркпс. (од 9-15. в.) у издању Дамаскинових *Беседа о Богородици* (са нашим уводом и схолијама, и новогрчким преводом 4 грчка песника): Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ· Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ – Τέσσερις Θεομητορικές ὁμιλίες, Ἀθῆναι/Ἀποστολικὴ Διακονία 1970, текст са новогрч. прев. Е. Мајнаса, на стр. 65-98); најновије

Шта ћемо, дакле, принети Мајци Логоса (=Речи), него реч (λόγον=слово, беседу)? Сва твар нек заједно празнује и нека хвали свете Ане порођај најсвештенији, јер је свету родила Ризницу добара неотуђиву. Јер Њоме (=Богородицом), Створитељ је кроз човечанство (Христово) сву твар пресаздао (μετεστοιχείωσεν=претворио=препородио) на боље. Јер ако је човек, стојећи између духа и материје, свеза све видљиве и невидљиве твари, онда је Логос Божији — Творац, сјединивши се са човечанском природом, кроз њу се сјединио са целокупном творевином.[2] Празнујмо, зато, разрешење људске неплодности, јер нам се овим укиде оскудица добара.

2. Но, зашто се од нероткиње роди Девствена Мати? Зато што је требало да Једино Ново под сунцем (=Христово Оваплоћење – Проп.1,9),[2a] највеће од свих чуда, чудесима буде припремљено, и постепено се од нижих узиђе ка вишима. Имам и други разлог, узвишенији од овога и божанскији. Природа се, наиме, побеђује благодаћу, и стоји бојажљиво (=с трепетом), не усуђујући се да прва крене. Пошто се, дакле, од Ане имала родити

пак критичко издање, по 7 најстаријих ркпс. 8-11.в. (од којих смо 2 и ми користили у нашем издању), јесте већ споменуто Kotter-ово, t. V, 169-182. — Ову прелепу богословско-литургичку и песничку *Беседу* (коју уз Делгера и Котер, без довољно разлога, ставља међу Spuria, сматрајући да Дамаскину припада само око 80% текста, а остало је неко прерађивао) изговорио је јерусалимски презвитер Јован Дамаскин на сâм Празник, 8. септембра, у дому Св. Богоотаца Јоакима и Ане, где је рођена Дјева Марија и где је у рано византијско време подигнута Црква посвећена Њеним Св. Родитељима, у Јерусалиму, код Овчијих врата и бање Витезде, као што се то види у §11: „*Радујте се Овчија Врата, најсветији храме и обитељи Божије Матере*!“ — Беседа је превођена врло рано на грузијски, арапски и словенски-старосрпски језик. У два стара српска ркпс.: у Крушедолском *Зборнику-Панагирику* из 16.в., л.$17^{б}$-$24^{а}$ (=Музеј СПЦ, бр.25); и у *Еванђељу учитељном* Манастира Гомирја, писаном у ман. Крки 1590.г., л.$311^{б}$-$320^{а}$ (=Музеј Срба у Хрватској – Депозит СПЦ, бр. Р- 96), нашли смо и упоређивали превод, па варијанте дајемо овде мирослављевим словима. (Савремени пак српски превод: о. Јустин Поповић, *Житија Светих* за 8. Септембар, ман. Ћелије-Београд 1976, и у *Видослову*, 21/2000).

[2] В. напред *Беседу на Преображење*, §18 (стр. 137).

[2a] В. ниже §10 и *напомену* 15 (стр. 287).

Богородица Девојка, зато се природа (људска) не усуђиваше да предухитри плод благодати, него је остала бесплодна док благодат не произрасте плод. Јер требаше да буде прворођена Она која ће родити *Прворођенога* (=Првенца) *све твари* (=Христа), у *Коме све постоји.* Кол.1,15.17

О, блажени супрузи Јоакиме и Ано, вама је дужна сва (наша) природа, јер је кроз вас принела Дар Творцу, преузвишенији од свих других — Чесну Матер, једину Достојну Саздатеља!

О, свеблажено бедро Јоакимово, из кога произађе семе пречисто!

О, предивна материцо Анина, у којој постепеним из ње додавањем узрасте и, уобличив се, роди се Дете Пресвето!

О, утробо, која си носила у себи живо (ἔμψυχον=одушевљено) Небо, пространије од небеског свепространства!

О, гумно, које си принело Руковет животворне пшенице, као што Сâм Христос негде рече: *Ако зрно пшенично, паднувши у земљу не умре, онда једно остане.* Јн.12,24

О, дојке, које су дојиле Ону која је отхранила Хранитеља света!

О, чудâ над чудима, и парадоксâ над парадоксима (=преславних преславнаја)! Јер је тако требало: да неизрециво и снисходљиво Оваплоћење (Христово, себи) припреми пут чудесима.

Но, како ћу наставити даље? Мисао (ми) вансебује (ἐξίσταται=иступа из себе), а страх ме и љубав напола разделише; срце (ми) уздрхтало и језик се завезао. Не могу издржати задовољство (=сладост); побеђен сам чудесима, преодушевљен постах од љубави. Нека победи љубав, нека страх одступи, нека пева лира Духа (Светог): *Нека* Пс.95,11 *се радују небеса и нека се весели земља.*

3. Данас се двери нероткиње отварају, и рађа се девичанска Двер Божанска, из Које ће и кроз Коју ће Бог, Који је оностран (=превишњи) свим бићима, уђи *телесно у васељену*, сходно Павлу слушаоцу неизрецивих речи. Јез.44,1-3; Јевр.1,6;10,5; Кол.2,9; 2Кор.12,4

Данас из корена Јесејева Младица (ῥάβδος=жезл) произрасте,
Ис.11,1 из Које ће произаћи свету Цвет Богоипостасни.[3]

Данас од земљане природе Небо на земљи саздаде
Онај који је некада од водâ створио и на висину уздигао
1Мој.1,6-8 свод небески. И заиста је ово Небо од онога много чудесније
и божанскије: јер Онај који је на ономе сунце
1Мој.1,16-17; Малах.4,2 створио, из Ове се рађа као Сунце Правде.

Две природе (Он = Христос има), макар безглави (Монофизити) помахнитали; једна је Ипостас (=Личност Христова), макар Несторијанци пресвиснули.[4]

Јер Светлост Вечна (=Син Божији), Светлост Нематеријална и Бестелесна, Која од Вечне Светлости (=Оца) има предвечно биће (τήν ὕπαρξιν=битије), од Дјеве се оваплоћује, и *као Жених из одаје брачне произилази*, и Бог будући и Човек касније постајући, *као Исполин* с радошћу
Пс.18,6-7 *иде путем* наше природе, и кроз страдање ка смрти
Мт.12,29 долази, и везује Јакога и преотима му плен његов,
то јест нашу природу, и у небеску земљу узноси заблуделу
Мт.18,6-7 овцу.[5]

Мт.13,55 Данас Син дрводељин, Свеуметнички Логос Онога
ДАп.13,17 који је Њиме све створио, Моћна Десница Бога Виш-

---

[3] Песнички израз ἄνθος θεοϋπόστατον=**Цвет Богоипостасни** (ср. θεοϋπόστατος σάρκωσις=*Богоипостасно оваплоћење* у *Беседи на Благовести* приписаној Св. Атанасију Великом (PG 28,917) и такође θεοϋπόστατος σάρξ=*Богоипостасно тело* у Канону Богородици (*Октоих*, Недеља, глас 3, песма 7, песма највероватније Дамаскинова) — означава Христа као **Богочовека**: Цвет људске природе, произрастао из Дјеве Богородице, коме је Ипостас=Лице, Лични носилац Сâм Логос и Син Божији поставши и Син Човечији. (Израз *Богочовек* — θεάνθρωπος сусреће се у *Беседи на Сретење*, 4 која се такође приписује Дамаскину, и коју ћемо накнадно превести кад будемо издавали све његове *Беседе*).

[4] О јереси Монофизитâ (званих 'Ακέφαλοι=„Безглави", јер нису признавали православне Патријархе као своје поглаваре), који су сливали две природе Христове у једну, и о јереси Несторијанацâ, који су делили једну Ипостас=Личност Христову на две, пише опширније Св. Дамаскин у својим делима ***ТиПв*** 47, 54, 56; *О јересима*, 81-83; *Против Акефалâ*, 9; *Против Јаковитâ* 2 и 87. — В. и напред *напомене* 111 и 138 (стр. 167 и 186).

[5] В. сличан текст у *Беседи на Велику Суботу*, §22 (стр. 171-2).

њега, наоштрив као прстом Својим Духом (Светим) отупелу Лк.11,20
секиру (=теслу) природе (наше), начини себи живу
(=одушевљену) Лествицу, чија се основа на земљу ослања, а
врх Њен је до самог неба, и на Њој Бог почину, — као
што Јој и Јаков праобраз виде, — и преко Ње Бог непреходно 1Мој.28,12-13
(ἀμεταβάτος) сиђе, боље рећи спусти се снисходљиво,
и *на земљи се јави и са људима йоживе*. Јер то 1Мој.28,12-13; Варух3,38
је (Његов) силазак, и снисходеће понижење, и на земљи Фил.2,7
живљење, и дато људима на земљи познање Његово.
На земљу се ослања духовна Лествица — Дјева, јер
има своје рођење са земље, а Глава је Њена на небу.
Јер сваке жене глава је муж, а Њој, пошто мужа не 1Кор.11,3
позна, глава Јој бй Бог и Отац, Који Духом Светим Лк.1,34
изврши договор (τάς συναλλαγάς=заручење) и као духовно
семе божанско посла Свога Сина и Логоса, Свемоћну
Силу Своју. Јер благовољењем Оца, не од сједињења 1Кор.1,24
природног, него од Духа Светога и Марије Дјеве, натприродно
и непромењиво *Логос йосшаде шело и усели
се у нас*. Јер сједињење Божије са људима бива кроз Јн.1,14
Духа Светога.

*Ко може йримиши, нека йрими; ко има уши да чује,
нека чује*. Удаљимо се од телесног поимања. Бог је бестрастан, Мт.19,12; Лк.8,8
о! људи, и раније родивши бестрасно Сина по
природи, Њега Истог бестрасно рађа и други пут по
Домостроју оваплоћења (οἰκονομικῶς=смотрително).[6] И сведок
је томе богоотац Давид (говорећи): *Госйод рече Мени:* Пс.2,7; ДАп.13,13;
Син мој јеси Ти, ја Те данас родих. А ово *данас* нема Јевр.1,5; 5,5
места у рођењу предвечноме, јер је оно ванвремено.

4. Данас се саздадоше Врата на истоку, кроз Која
ће Христос уђи и изиђи, и остаће Врата затворена, у Јез.44,1-3
којим (Вратима) је Христос — *Враша овцама*, *Исшок* Јн.10,7
је име Њему, кроз Којега имамо приступ Оцу Првосветлосноме Лк.1,78
(τόν Ἀρχίφωτον=Првосветлоначалноме). Данас залахори- Еф.2,18; Јак.1,17

---

[6] В. о ***Домосшроју найомену*** 71, код *Беседе о смокви*, §1 (стр. 143).

ше поветарци, весници свесветске (παγκοσμίου=васељенске)
радости. Нека се радује одозго небо и нек се весели
Пс.95,11 [одоздо] земља; нека се заталаса море светско: јер се у
њему рађа Шкољка, Која ће од Муње Божанства с неба
зачети у утроби и родити Бисер Драгоцени — Христа.
Из Ње ће Цар Славе, обукавши се у порфиру тела, походити
Лк.4,18; Ис.61,1 заробљенике и прогласити опроштај. Нека игра
природа, јер се рађа Овчица, из Које ће Пастир обући
Јагње (на Себе) и растргнути одећу некадашње смртности.
Јн.1,29; 1Мој.3,21 Нека се радује девственост (=девство), јер се, по Исаији,
роди Девојка, Која ће *затруднети и родити Сина,*
Ис.7,14; Мт.1,23 *и даће Му име Емануел,* то јест *С нама Бог.*

С нама је Бог! Познајте, Несторијанци, *и покорите
се, јер је С нама Бог.* Не Анђео, не посредник, него ће
Ис.8,8-9; 63,9 Сâм Господ доћи и спашће нас. *Благословен Који долази*
Пс.117,26-27; Мт.21,9 [*у име Господње*], *Бог је Господ и јави се нама.*

Саставимо Празник због рођења Богородице.

Радуј се Ана, *неплодна, и која не рађа; кликни и*
Ис.54,1 *узвикни ти која не знаш порођајних мука.*

Весели се, Јоакиме, јер из Кћери твоје *Дете нам
се роди, Син нам се даде, и назваће се име Његово: Анђео
Великога Савета* (=Свете Тројице) — о свесветскоме
Ис.9,6 спасењу, — *Бог Силни.*

Нека се постиди Несторије и нека стави руку на уста. *Дете* је Бог, па како није Богородица Она која Га је родила? „Ако ко не признаје (=не исповеда) Свету Дјеву Богородицом, такав је изван Божанства“. Ова реч није моја, па ипак је реч моја, јер је примих од оца нашег Григорија Богослова као најбогословскије наслеђе.[7].

---

[7] Дословно узета реченица Св. Григорија Богослова из *Писма Клидонију* 101, (PG 37,177). Дамаскинове речи у наставку показују шта значи право православно црквено-богословско *Предање*, које није само гола „традиција“, него жива вера и стварност нашег спасења као богозаједништва и богоопштења. Отуда је тако важно правилно=православно, светопредањско исповедање вере (Рим.10,8-10). — В. *Беседу на Божић*, §2, *напомену* 6 (стр. 90).

5. О, блажени супрузи Јоакиме и Ано, и заиста свебеспрекорни. Познасте се по Плоду утробе ваше, као што негда рече Господ: *Познаћете их по плодовима њиховим.* Поживели сте угодно Богу и достојно Оне Мт.7,16 која се од вас родила. Јер поживевши целомудрено и праведно, произвели сте Украс девичанства — Ону која је пре рађања Дјева, и у рађању Дјева, и после рађања Дјева, једина Дјева и Приснодјева, једина и умом и душом и телом Вечнодевствујућа.[7a] Јер и требаше да Девственост (=Марија Дјева), произашла из целомудрености, произведе једину Јединородну Светлост телесно (=Христа), благовољењем Онога који је бестелесно родио Њега, Који не рађа али се вечно рађа, Којега је рађање (τό γεννᾶσθαι) једино Ипостасно својство.[8]

О, коликих чуда и каквих слагањâ (συναλλαγμάτων=разменâ) постаде радионица ова Девојчица: пород нероткиње, девичанство рађајуће, сједињење (μίξις=мешање) Божанства и човечанства, страдања и нестрадалности, живота и смрти, тако да у свему лошије буде побеђено бољим! И све то, о Владико, ради мога спасења! Јер си ме тако заволео да спасење ниси преко Анђелâ ни неког другог створења учинио, него како прво стварање, тако си и ово сада пресаздање (ἀνάπλασις) Собом самоделатно (αὐτουργῆσαι=самодјетелно) извршио.[9] Због тога ликујем и хвалим се и сав од радости поскакујем, и опет се враћам ка Извору ових преславних чудеса, и вином весеља испуњен, опет ударам у лиру Духа и певам песму божанску, рођенданску.

[7a] В. даље *напомену* 46 код *Беседе 2. на Успеније*, §2 (стр. 313).

[8] У грчком тексту је *светлост* — τό φῶς — средњег рода, па су у средњем роду и остали изрази за Христа као Φῶς=**Светлост**, што је једно од Христових имена у *Символу вере* (2. члан): Φῶς ἐκ φωτός=*Светлост од Светлости*. — Иначе, Дамаскиново Тројично богословље о ***Ипостасним=Личним својствима*** Трију Лица Свете Тројице: Оца и Сина и Светога Духа, налази се детаљно изложено у ***ТиПв***, 8 и 10, а често се сусреће и у његовим *Беседама* (нпр. *Беседа на Велику Суботу*, §4). Поновићемо га овде укратко: Бог Отац је ***Нерођен*** (=није ни из кога другога) и ***Извор*** је и ***Узрок*** Сина и Духа, па је тиме Он центар јединства Свете Тројице. Он вечно ***рађа*** Сина, Којега је Лично својство: ***Рађање*** од Оца, и вечно ***происходи*** Светога Духа, Којега је Лично својство: ***Исхођење*** од Оца. Тако је Света Тројица: ***Три Вечна Лица*** (=Ипостаси=Личности), међусобно различита и непоновљива и ни на што друго, ни међусобно једно на друго, несводива, али су зато ***једносуштна***=суштински сједињена у ***Једном Божанству***, тј. имају једно и исто ***Божанско*** Биће, Природу, Суштину, Вољу, Моћ, Дејство, Живот, Љубав, Бесмртност. То су, дакле, „Три Ипостаси (=Личности) у Једној Природи, и Једна Природа у Три Ипостаси“; или: „Тројица у Јединици, и Јединица у Тројици“, како Светотројичну Тајну богословски изражавају Свети Оци (Василије Велики, Григорије Богослов, Максим Исповедник, Дамаскин и др.).

Лк.2,24 **6.** О, најцеломудрији пару грлица разумних, Јоакиме и Ано! Закон природе — целомудреност сачувавши, ви се удостојисте натприроднога, јер (свему) свету родисте Матер Божију, Која за мужа не знађаше. Свето и побожно живећи у људској природи, ви сад родисте Кћер изнад Анђела, и Анђелима Господарицу.

О, Кћери најлепша и најслађа!

Песм.пес.2,5-6 О, Крине усред трња узрасли, из племенитог (=благородног) и царског корена Давидовог!

Тобом се царство обогати свештенством, кроз Тебе дође промена (старозаветног) Закона, и откри се скривани испод слова дух, јер свештеничко достојанство пре-
Јевр.7,11-14; 2Кор.3,6 ђе са Левитског на племе Давидово.[9а]

О, Ружо која си израсла из јудејског трња, и мирисом божанским испунила све и сва!

О, Кћери Адамова и Мајко Божија! Блажено бедро и утроба из којих Ти произађе. Блажено наручје које те ношаше, и уста која се удостојише Твојих чистих пољубаца — само родитељска уста, да би Ти била у свему и свагда девичанствујућа.

---

[9] Опширније тумачење овог кључног Дамаскиновог израза: αὐτουργῆσαι=*самоделатно извршио*, тј. да је Христос као Бог *Творац*, али још више као *Новотворац*, тј. као Пресаздатељ-Препородитељ-Обновитељ-Спаситељ-Обожитељ човека, лично Собом, на Себи и у Себи, али ради нас људи, извршио дело нашег вечног спасења, видети у схолијама нашег напред споменутог атинског (на грчком) издања ових Дамаскинових *Беседа*, Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ, стр. 236-237.

[9а] Богородица Марија је из племена цара Давида, али је из Ње рођени Христос и *Цар* и *Првосвештеник* (Јевр.7,21-28; 8,1-2; 9,11; 2,16-17).

Данас је почетак спасења света. *Кличите Господу, сва земљо; певајте и веселите се и песмопојте. Уздигните* Пс.97,4 *глас свој, уздигните, и не бојте се*! Јер нам се Ис.40,9 роди Мати Божија код светих Врата Овчијих, из Које благоизволи да се роди *Јагње Божије, Које узима на* Јн.1,29 *Себе грехе света*.

Играјте горе — разумна бића, узвишујући се ка висини духовног созерцања. Јер, рађа се најистакнутија Гора Господња, што надилази и превазилази свако брдо и сваку гору — људску и ангелску величину, од које Горе изволи да се телесно без руку-одсече Камен Крајеугаони Христос — једна Ипостас што раздељене сједињује, то јест Божанство и човечанство, Анђеле и људе, незнабошце и телесни Израиљ у један духовни Израиљ (=Цркву). *Гора Божија, Гора богата, Гора украшена,* Дан.2,34-45; Еф.2,14-20 *Гора богата; Гора на којој Бог благоизволи обитавати. Колесница божанска* окружена *мириадама*, велим Херувима и Серафима, божанском благодаћу *управљанима*. Гороврх светији од Синајског врха, јер Пс.67,16-18 га не покрива дим, ни мрак, ни бура, ни страшан огањ, него светлосни сјај Духа Пресветога. Јер док тамо (на Синају) Логос Божији (=Христос) исписа Духом као прстом Закон на каменим таблицама, овде пак (у Дјеви) Сâм се Логос оваплоти од Духа Светога и Њене чисте Јн.1,14 крви, и Себе Самога даде нашој природи као лек спасења најделотворнији. Тамо је била (само) мàна, а овде — Онај који даје сладост мàни.

Скинија она драгоцена, коју начини Мојсије у пустињи од разноврсне и скупоцене материје, а још пре ње сам шатор оца Аврама, нека се поклоне овој живој (ἐμψύχῳ=одушевљеној) и разумној Скинији Божијој. Јер Ова постаде не просто сасуд дејства Божијега, него суштински (οὐσιωδῶς) саме Ипостаси (=Личности) Сина Божијег. Нека одасвуд златом опточени Ковчег (завета) схвати своју неупоредивост са Њоме, а такође и златна стамна и светиљка и трапеза, и све оне старозаветне ствари, јер оне бише почаствоване Њеним праобразом (τύπῳ), као сенке истинског Оригинала (Πρωτοτύπου=Првообраза).[10]

7. Данас Књигу нову (=Свитак нов) начини светворачка Реч (=Логос) Божија, Коју Отац из срца изговори, и Која ће (Реч) језиком Божјим као пером (=трском) — Духом (Светим) бити у Њој написана; која се Књига даде човеку писменом и он је не прочита; јер не позна Јосиф Марију, нити смисао (=силу) ове тајне. Ис.29,1-12

О, најсвештенија Кћери Јоакима и Ане, Која бѝ сакривена од начала и власти (ђавола) и од распаљених стрела лукавога;[11] Која је живела у одаји Духа и сачувана беспрекорном за Невесту Божију и Матер природног Сина Божијег.

О, Кћери најсвештенија, у наручју материнском ношена и страшна за све одступничке силе (демонске)!

О, Кћери најсвештенија, млеком из груди храњена и Анђелима окружена!

О, Кћери Богољубљена, Славо оних који Те родише! Тебе зову Блаженом сва покољења, као што Ти рече, и обистини се. Лк.1,48

О, Кћери Богодостојна, Лепото (=доброто) људске природе, Украсе жена, Исправитељко праматере (=прабабе) Еве; јер се она од пада исправи Твојим рађањем Христа. Јер ако је прва Ева и пала у преступ (греха), и кроз њу је ушла смрт, и послужила је змији да дође до праоца Адама, али зато Марија, послуживши Савету (βουλήματι=вољи) Божанскоме, превари преваранта змију и у свет уведе нетрулежност (=бесмртност). 1Мој.3,5-6

О, Кћери Свагдадевствена, Која не потребоваше мужа ради зачећа, јер Тобом Ношени у утроби, има Оца Вечнога!

---

[10] В. *Беседу на Велику Суботу*, §1 и тамо *напомену* 88 (стр. 156).

[11] В. *Беседу на Рођење Христово*, §4 и тамо *напомену* 9 (стр. 91).

О, Кћери пореклом са земље, а Богородитељским си наручјем држала Саздатеља! Векови су се такмичили који ће се од њих похвалити рођењем Твојим, ал' утакмицу векова победи предодређени Савет Бога, Творца свих векова, те последњи постадоше први, до- Јевр.1,2
бивши у део Твоје рођење. Заиста си постала частнија од све творевине, јер једино од Тебе Творац узе удео (μοῖραν) — првину наше природе (ἀπαρχήν φυράματος=почетак нашега теста). Тело је Његово од тела Твога, и крв Његова 1Кор.15,23
од крви је Твоје, и млеко груди Твојих сисао је Бог, и уста се Твоја сјединише са устима Божијим!

О, несхватљивих и непојмљивих ствари! Провидећи Те Бог свију достојну — заволе Те, и заволевши — предодреди, и у последња времена у биће Те уведе, и Рм.8,29-30
показа Те — Богородицу Матер и Хранитељку Сина Свога и Логоса.

8. Кажу да су супротне ствари лекови за супротне, мада супротности не настају из супротности̂. Јер, иако свака ствар кроз супротности чини (πλέκει=плете) оно што по природи јесте, она, због изобиља (своје) природе, није (настала) од супротности̂.[11а] Тако, као што грех, наносећи ми смрт преко добра, са̂м се (тиме) показа прекомерно грешан, тако је и Узрочник добара (Хри- Рм.7,13
стос), кроз супротне ствари учинио нама оно што је Са̂м Он по природи. Јер, *тамо где се умножи грех, преизобилова благодат*. Да смо сачували ону прву зајед- Рм.5,20
ницу (τὴν... κοινωνίαν=приопштење) са Богом, не бисмо се ове веће и преславније удостојили. Сада пак, отпали смо кроз грех од прве заједнице, не сачувавши оно што смо добили, но Божијим састрадањем (συμπαθείᾳ=милосрђем) бисмо помиловани и прихваћени, да сигурна буде

[11а] Ову комплексну мисао, позајмљену из грчке медицинске традиције, Дамаскин често наводи у својим делима и *Беседама* (*О смокви*, 2; *Беседа 2. на Успеније*, 19; *Против Манихејаца*, 61). Њен смисао види се из даљег тока *Беседе*.

(друга) заједница (τὴν... κοινωνίαν=приопштење). Јер Онај који нас је прихватио (=Христос оваплоћењем) моћан је да ово сједињење (τὴν ἕνωσιν) сачува нераскидљивим.[12]

Јер, пошто се у разврату разблудничи сва земља, и народ Господњи духом блуда одступи од Господа Бо-
Ос.1,2; 4,12 га свога, Који га стече руком Својом моћном и мишицом високом, и изведе га чудима и знацима из дома ропства Фараоновог, и преведе га преко мора Црвенога,
2Мој.13,14; Пс.135,12; 77,13-14 га, и ру́ководи га облаком дању и светлошћу огња сву ноћ, но срце се њихово обрати у Египат, и поста народ
Ос.2,23; Рим.9,25; 1Петр.2,10 Господњи — не (више) народ Његов, и помиловани — непомилован, и вољени — невољен, због тога се сада рађа Девојка, (сушта) противност блуда (=греха) предакâ, и Она се Богу заручује, и рађа Божију Милост (=Христа). И народ Божији постаје онај који пре не беше народ (Његов), и непомиловани бива помилован, и невољени
Јоил 1,21-23 бива завољен. Јер се из Ње рађа Син Божији Љубљени, Који је по Његовој вољи (ἐν ᾧ ηὐδόκησεν=у коме је Његова блага воља – Мт.3,17; 12,18).

9. Чокот до́бролозни из Ане произрасте и процвета (нам) Грозд сладости, Који људима земаљским точи нектар за живот вечни. Јоаким и Ана посејаше себи у
Ос.10,12 правди, и пожњеше плод живота. Просветлише себе светлошћу познања, и Господа Бога потражише, и дође им Плод праведности.

Осоколи се земљо и децо Сионова! Радујте се Господу Богу вашем! Јер пролиста пустиња, нероткиња до-

---

[12] Библијско-патристичку истину о *„другој заједници“*, позајмљену од Св. Григорија Богослова (*Беседе 38*, 13 и *45*, 9), Дамаскин наводи и у *Беседи на Преображење*, 4; в. тамо *напомену* 45 (стр. 118). — Подсећамо да Дамаскин овде поистовећује речи заједница–κοινωνία и сједињење–ἕνωσις, хотећи и тиме да каже да наша ***нова***, „друга (=вечна) заједница“ са Богом јесте оно, Оваплоћењем настало, нераскидиво сједињење наше људске природе са Божанском у Једној Ипостаси=Личности Христа Богочовека, Који нас је тако битијно *прихватио*, у наручје Бога Оца трајно станио, у *заједницу* Свете Тројице вечно присаједининио.

несе плод свој. Јоаким и Ана као горе духовне, сладости Јоил 1,21-23
источише. Веселили се, Ано најблаженија, јер ти породи Амос 9,13
Женско, Које је Мати Божија, Двер Светлости,
Врата (=Извор) Живота; Женско које ће уништити преступ
(=грех) женскиња.

Лице ће ове Женске умољавати богаташи народни.
Овој ће се Женској поклонити цареви незнабожачки
и дарове ће доносити. Ову ћеш Женску (ти, Ана), Богу Пс.44,12
Свецару привести, јер је, као златним украсима, лепотом
врлина оденута и Духа благодаћу украшена. Њена Пс.44,10-16
је слава унутра. Јер је сваке жене слава — муж њен Пс.44,14
споља долазећи, а слава је Богородице унутра — Плод
утробе (Њене — Христос).

О, Женско вољено, преблажено! *Благословена си
Ти међу женама и благословен је Плод утробе Твоје.* Лк.1,42

О, Женско, Кћери царева и Мајко! Кћери Давида
цара и Мајко Свецара Бога.

О, Божанска и Жива Статуо, (ἄγαλμα=тело) Којој се
обрадова Бог Који је изваја. Јер имаш ум Богом руковођен Пс.103,31
и једино Богу обраћен; жељу пак сву усмерену
ка Једино Жељеноме и љубави Достојноме; гњев окренут
једино против греха и његовог родитеља. Живот
си имала бољи од природе, јер си живела не ради Себе,
пошто се ради Себе ниси ни родила. Зато си живела
(само) Богу, ради Којег си и дошла у свет — да би послужила
свесветском (παγκοσμίῳ) спасењу, како би се кроз
Тебе испунио Древни Савет Божији — о Бога Логоса Ис.9,6; 25,1
оваплоћењу и о нашем обожењу.[13]

---

[13] У овој реченици је сажето сво светоотачко богословље о циљу и смислу свега света, свег Божијег стварања и назначења човека и све твари, свег „бездана Љубави Божије према људима“ (како вели и у *Беседи 2. на Успеније*, §16). Наиме, по Предвечном Савету (*=Сабору*) Свете Тројице (о чему говори још Пророк Исаија – 9,6; 25,1), сва творевина на челу са човеком замишљена је од Бога и остварена са циљем: Логосовог-Синовог оваплоћења и у Њему нашег богоусиновљења и обожења. То је речено и Апостоловим речима: „У томе се показа љубав Божија према нама: што је Бог Сина Свога Јединороднога послао у свет *да живимо Њиме*“ (1Јн.4,9), јер је

Жеља Твоја за јелом (ὄρεξις=апетит) била је — хранити се Божанским речима и њима се испуњавати, као Пс.51,10 Маслина многоплодна у дому Божијем, као Дрво засађено на изворима водâ Духа; као Дрво Живота, које Плод свој даде у предодређено од Бога време — Бога Пс.1,3 Оваплоћенога, Живот Вечни свих бића.

Сваку добру и душекорисну мисао привлачила си, а сваку сувишну и за душу штетну пре окушања одбацивала си. Очи су ти свагда биле (усмерене) ка Господу, Пс.24,15 гледајући Светлост вечну и неприступну. Уши су Ти слушале Божанске речи и радовале се лири Духа (Светога); кроз те уши уђе Реч Божија (=Логос Христос) да се у Теби оваплоти. Ноздрве је твоје привлачио (само) миомир Жениха (Твога), Онога Који је Божанско Миро, Које се добровољно излива и помазује (κενούμενον καί χρῖον) Своје човечанство.[14] Јер вели (Свето) Писмо: *Име је* Песм.пес.1,3 *Твоје Миро изливено*. Уста су Твоја хвалила Господа и Његовим се устима прилепљивала. Језик и грло Твоје знали су да окýшају (=расуђују) речи Божије и испуњују се божанском сладошћу. Срце твоје бй чисто и беспрекорно (=нескверно), гледајуће и жарко желеће Бога Невидљивога. Утроба Твоја бй (таква) да се у њу усели Несместиви, и груди Твоје с млеком (такве), да се из њих храњаше Бог — Дете Исус.

Двери Божија — свагда девственујућа. Руке — Бога носеће, и колена — престо узвишенији од Херувима; помоћу њих се оснажише руке слабачке и колена оду- Ис.35,3 зете. Ноге — као светиљком сјајном вођене су Законом Пс.118,105 Божијим, и за Њим неодступно трчаху, докле Љубље- Песм.пес.4,1 ног не привукоше Љубећој. Сва си Обиталиште Духа

Он — „Живот Вечни свих бића“, како вели Дамаскин мало даље у *Беседи*. — Детаљније о овоме в. у нашој студији: *Теотокологија Св. Јована Дамаскина* (на грчком, као *Увод* у наше критичко издање Дамаскинових *Беседа о Богородици*; српски превод у *Теолошки погледи*, 1/1971, 18-42, и у књизи *На путевима Отаца*, књ. 2, 107-145), и овде *Прилог 3*.

[14] В. *Беседу на Велику Суботу*, §33, и тамо *напомену* 138 (стр. 186).

(Светог)! Сва си Град Бога Живога, којег радосно запљускују Пс.18,6 валови реке, то јест таласи благодатних дарова Пс.45,5 Духа. Сва си Лепа, сва *Блиска* Богу. Јер превазишавши Песм.пес.4,7; 6,4 Херувиме и надвисивши Серафиме, Ти постаде сасвим блиска Богу.

10. О, чудо веће од свих чудеса: Жена постаде изнад Серафима! Јер се Бог јави умањен нешто мало мање од Анђела. Нек умукне Соломон премудри, и нека Јевр. 2,7-9 не говори: *Нема ничеīа новоī ӣод сунцем.*[15] Проп.1,9

О, Дјево Богоблагодатна, Храме (=Црква) Божији свети, Којега духовни Соломон — Мироначалник (ὁ εἰϱηνάϱχης=Христос – Ис.9,6) начини и у њега се настани. Храм украшен не златом и бездушним камењем, већ уместо злата блиста Духом (Светим), и уместо драгог камења има Драгоцени Бисер — Христа, Жар Божанства, Којега замоли да се дотакне и наших усана, да би, очистивши се, хвалили Га са Оцем и Духом, кличући: *Свеӣ је, Свеӣ, Свеӣ Госӣод Саваоӣ* — једна природа Божанства Ис.6,3-7 у Три Ипостаси.[16]

Свеӣ (је) Бог и Отац, Који је благоизволео да се у Теби и из Тебе изврши Тајна коју је пре векова предодредио. 1Кор.2,7; Еф.1,9-10

Свеӣи Моћни, Син Божији и Бог Јединородни, Који Те данас произведе Прворођену од мајке нероткиње, да Он, као *Јединородни* од Оца и *Првородни* све твари, роди се Јединородан од Тебе Дјеве Матере, Он — *Прворођени међу многом браћом*, Кол.1,15 Који најприсније са нама Рм.8,29

---

[15] Насупрот овој Соломоновој тврдњи да „нема ничег новог под сунцем“, Св. Ј. Дамаскин вели да је Христос — ***Једино Ново ӣод сунцем.*** В. напред § 2 и такође ***ТиПв*** III, 46: „Јединородни Син и Логос Божији и Бог… приклонивши небеса силази на земљу… и Савршени Бог постаје Савршени Човек, и тиме се остварује од свега новога Најновије — Једино Ново под сунцем… Јер шта је веће од тога да Бог постане човек?“ (***ТиПв*** 3,46).

[16] Св. Дамаскин је написао познату теолошку *Посланицу архимандриӣу Јордану*, насловљену: „О Трисветој песми“, и посвећену тумачењу ове Тројичне песме „*Свеӣи Боже*“, коју певамо у Православној Цркви од почетка 5. века, а она потиче од визије Пророка Исаије (изд. PG 95,24-61 и Kotter, t. IV, 304-332).

Јевр.2,14 узе од Тебе удела у телу и крви. Но Он Те не произведе од самога оца, или од саме матере, да се (Њему) једином Јединородном сачува *Јединородност* у свему. Јер Он је Једини од Јединог Оца Јединородни, и Једини из једине Матере.

Свети Бесмртни, Дух Пресвети, Који Те росом Свога Божанства неповређеном сачува од Божанскога огња, јер то и Мојсијева купина наговештаваше. 2Мој.3,2

11. Радујте се Овчија Врата, најсветији храме (τέμενος=доме) Божије Матере![17]

Радујте се Овчија Врата, још од предака обиталиште Царице!

Радујте се Овчија Врата, некадашњи торе Јоакимових оваца, а сада небу подобна Цркво разумног стада Христовог! Бања Витезда (крај тебе) некада је једном годишње примала Божијег Анђела, који воду замућиваше, и једнога од силазећих у њу болесника од болести ослобађаше. Сада пак, ти имаш мноштво Небеских Јн.5,2-4 војски које са нама хвале Богоматер, овај Бездан чудеса, овај Извор свесветског исцељења, Који не прими Анђела служитеља, већ Ангела Великога Савета (Христа – Ис. 9,6), Који нечујно као Роса Доброте сиђе на Руно (=Дјеву – Пс.71,6; Суд.6,37-38) и сву природу нашу, оболелу и пропадљивости наклоњену, исправи (ἐπανορθώσαντα=*васпостави*) на здравље без болести и на живот без старости.

---

[17] На месту код Бање Витезде, близу Овчијих Врата старог Града Јерусалима, био је дом Јоакима и Ане у коме је рођена Дјева Марија, и ту је врло рано подигнута византијска црква (чији остаци се и данас виде, под новијом базиликом коју држе француски монаси), у којој је наш Бесeдник говорио ову своју надахнуту *Реч*. Ту и данас постоји манастир Св. Јоакима и Ане Православне Јерусалимске Патријаршије, са новијом црквом, и испод ње су остаци одаја, у камену клесане Јоакимове куће, и са каменим натписом споља, који говори да су ту живели Свети Богооци Јоаким и Ана и Девојчица Марија, пре но што је Она дата у Храм Божији, и потом из Храма заручена Јосифу у Назарет. — В. и *Беседу 1. на Успеније*, §6 (стр. 298).

Због Њега и онај (болесник) што у теби лежаше узет, скакаше радосно као јелен. Јн.5,8-9

Радуј се, зато, чесна Овчија (бањо), нека ти (стално) расте благодат!

Радуј се Марија, најслађа Кћери Анина! Опет ме ка Теби љубав привлачи.

Како да изобразим Твој ход најсмернији? Како ли одећу? Како благородност лица Твога? Зрелост мудрости — у телу младоме; одећу красну — избеглу сваку раскош и разнеженост; ход спокојан и скроман — од разметљивости слободан. Владање озбиљно и с благом кротошћу спојено, мушкарцима недоступно, чему је сведок и страх који Те обузе при Анђеловом необичном поздраву. Родитељима беше послушна и покорна; са Лк.1,29 смерним мишљењем и у највишим созерцањима (=виђењима). Реч Ти беше блага и кротка, из негневљиве душе изговарана.

И шта још друго да кажем, него да си Ти — достојно Бога Обиталиште.

Зато Те достојно сва покољења прослављају, као изабрану Славу човечанства.

Ти си похвала свештеника, укрепљење царева, нада хришћана, многоплодна Младица девичанства, јер се преко Тебе лепота девствености распространи.[18]

Благословена си Ти међу женама и благословен је Плод утробе Твоје. Лк.1,42

Благословени су који Те исповедају (οἱ ὁμολογοῦντες= признају и славе) Богородицом, а осуђени су који то одричу и не признају.

---

[18] Св. Дамаскин мисли овде на ширење подвига *девствености* међу девојкама и младићима у Хришћанском ***монаштву***, што антички свет, ни јеврејски ни грчки, није прихватао ни практиковао. Многи Свети Оци, од најранијих времена Цркве, писали су похвале девствености-девичанству, наводећи Христа и Богородицу као прототип девичанства.

12. О свештени супрузи, Јоакиме и Ано, примите од мене ову реч (=беседу) рођенданску.

О, Кћери Јоакима и Ане, и Владичице, прими реч слуге грешнога, но који Те жарко љуби и поштује, и Тебе има као једину Наду радости, и Заштитницу живота, и Примиритељку пред Сином Твојим, и сигурни Залог спасења. Ти ћеш ми скинути бреме грехова, и разагнати облак што ми ум помрачује, и раскинути привезаност за материјално, и зауставити искушења, и успешно ми управљати живот, и руководити ме вишњему блаженству; а (свему) свету мир подарити, и свима овога Града (=Јерусалима) православним житељима радост савршену и спасење вечно, молитвама оних који Те родише и све пуноће Црквене.[19] Нека тако буде, нека буде!

Радуј се, Благодатна, Господ је с Тобом! Благословена си Ти међу женама и благословен је Плод утробе
Лк.1,28.42 *Твоје* — Исус Христос, Син Божији.

Њему* слава и моћ са Оцем и Светим Духом, у бескрајне векове векова. Амин.

---

[19] ***Црквена пуноћа*** — τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας означава сав верујући Божији народ (као што се за посаду брода каже: *бродска пуноћа*), све који сачињавају Цркву. В. ниже *Беседу 3. на Успеније*, §1 и тамо *напомену* 76.

* У три стара рукописа завршетак ове *Беседе* надаље је овакав: „Са Којим приличи свака слава, и част, и величанственост, Беспочетноме Оцу, и Једносуштноме и Животворноме Духу, сада и увек и у бескрајне векове. Амин.“

Јована, смиреног и грешног монаха и презвитера, [Дамаскина],
слуге слугу Господа нашег Исуса Христа, из Старе Лавре,

ПОХВАЛА на СВЕЧАСНО
УСПЕНИЈЕ БОГОМАТЕРЕ

Беседа Прва[20]

1. *Спомен праведних с похвалама* бива, рече пре- Прич.10,7
мудри Соломон. *Јер је часна пред Господом смрт пре-* Пс.115,15
подобних Његових, прорекао је богоотац Давид. Ако,
дакле, спомен свих праведних бива са похвалама, ко
неће одати похвалу Извору праведности и Ризници
преподобности (преподобија=светости), — не да (Њу) просла-

---

[20] Ову *Беседу* (Ἐγκώμιον=*Похвалу*) *на Успеније Богородице* (сачувана у 152 грчка рукописа – од 9-17.в, издавана више пута (и у PG 96,700-721); наше критичко издање Дамаскинових *Беседа о Богородици* /на основу 7 ркпс. из 10-12.в./: Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ, текст и новогрчки превод Н. Триандафилопулос, стр. 100-143; најновије критичко издање /из 10 ркпс. од 9-11.в./ Kotter, t. V, 483-500), одржао је Св. Јован Дамаскин, монах и песмописац из Старе Лавре Св. Саве Освећеног у Јудејској пустињи и такође презвитер и проповедник Јерусалимске Сионске Цркве, „Мајке Свих Цркава“, свакако на Гробу Пресвете Богородице у Гетсиманији, на сам Празник Успења (15. августа), и то као прву од трилогије *Похвалних Беседа на Успеније*, све три одржане једна за другом у току самог славља: на ноћном (в. §4), богослужењу овога у Јерусалиму на Гробу Мајке Божије свечано прослављаног Празника. — Превођена је врло рано на латински, грузијски, јерменски, арапски и словенски-старосрпски језик. (Савремени српски превод објављен у *Видослову*, 6/1995). Упоређивали смо овде одличан текст старосрпског превода из ркпс. *Зборник слова Светих Отаца*, треће четврти 14. века, л. 269^{а}-281^{б} (ркпс. у Народној библиотеци Србије, бр. РС 26) и варијанте дајемо Мирослављевим словима.

ви, него да се са̂м прослави славом вечнујућом? Јер нема потребе за славом од нас Обиталиште (τό σκήνωμα= сєљєнијє) славе Господње, Град Божији, о коме се славно говори, као што рече божански Давид: *Славно казују* Пс.86,3 *за тебе, Граде Божији*. Јер кога ћемо сматрати Градом Невидљивога и Неограниченога Бога, Који својом шаком све обухвата, него Ону која је једина, заиста натприродно и надсуштаствено, неограничено сместила Надсуштаственога Бога Логоса и Бога, о Којој је [кроз Пророке] Са̂м Господ славне ствари говорио? Јер шта је славније од тога да Она прими (у Себе) Савет Божији Ис.25,1; 9,6 древни и истинити?[21]

2. Људски језик, ни анђелски надсветски ум, не може достојно похвалити Ону Којом нам је дато да славу Господњу јасно гледамо и одражавамо (свєтло созєрцавамо – 2Кор.3,18). Шта, дакле? Хоћемо ли (зато) ућутати, стешњени страхом, пошто не можемо достојно похвалити? Нипошто. Па хоћемо ли, што вели пословица, коракнути прекомерно (=прєко стєпєна), и своје границе пренебрегнути, и дрско се дотаћи недодирљивих ствари, одбацивши узду страха? Не, никако. Него ћемо пре страх разблажити љубављу, и од обојега исплести један сложени венац и са свештеном побожношћу, трепетном руком и љубећом душом, са захвалношћу као дуг предати овај прескромни плод (=почєтак) ума нашег Царици Матери, Добротворки целокупне природе.

А има и прича: како су неки сељаци орали земљу с теглећим воловима, па видели цара мимоходећа, чашћу украшеног царском порфиром, сијајућег сјајем круне и окруженог безбројним мноштвом оружаних пратилаца. Онда, немајући ништа што би господару даривали, одједном један (сељак) захвати рукама воде,

---

[21] О Предвечном *Савету Божијем* о Христовом Оваплоћењу од Дјеве и о нашем у Христу Очовеченом обожењу, в. *Беседу на Рођење Богородице*, §9 и тамо *напомену* 13 (стр. 285).

— јер близу тецијаше поток изобилно, — и принесе цару на дар. А цар му рече: Шта је то, дете? А овај му смело одговори: Оно што имадох, то и донесох, ценећи да је то боље, него да оскудица спречи срдачност. Ти пак, (царе), немаш потребе за (нечим) нашим, не хотећи од нас ништа осим наклоности; док је нама и дуг и уједно похвала то што чинимо, јер слава обично зна да следује благоразумнима. Тада се цар задиви и похвали мудрога, и са наклоношћу прихвати ту усрдност, и многим га даровима марљиво награди.

Ако, дакле, онај надмени владар више цењаше наклоност него изобиље (дарова), како ова заиста Добра Владарка, Мати Јединог Доброга Бога, Чија је снисходљивост бескрајна (=неизрецива), Који је више ценио две лепте (удовичине) од скупоцених дарова, — зар неће Она већма примити наше усрђе, не судећи нашу (не)моћ? Да, заиста ће нас примити као дуг приносеће, и узвратиће (нам) неупоредивим (даровима). Мт.19,16 Мр.12,42; Лк.21,2

Пошто је, дакле, свакако неопходно говорити, да бисмо одужили дуг, хајде да Јој упутимо реч, говорећи овако:

3. Како ћемо Те назвати, Владичице? Којим ћемо Те речимаословити? Којим ћемо похвалама свештену и прослављену главу Твоју увенчати — Добротворку, Богатодародавку, Украс рода људскога, Похвалу све творевине, због Које се она заиста назва блаженом. Јер Онога Кога раније није могла сместити, Тобом је сместила; Кога не могаше погледати, Тобом (сада) откривеним лицем созерцава. 2Кор.3,18

Отвори нам, о Божији Логосе (=Речи Божија), муцава уста. Дај при отварању усана наших благорадосну реч. Удахни нам благодат Духа, којом рибари (=Апостоли) постају ритори и неписмени говоре мудрост надљудску — да и ми слабашног гласа узмогнемо макар и бледо казивати величине Твоје Најмилије Мајке.

Јер Она, изабрана од давних покољења предодређеним Саветом и благовољењем Бога и Оца, Који је Тебе (=Сина) ванвремено и неистечно и бестрасно родио — Умилостивљење и Спасење, Оправдање и Искупљење; 1Јн.4,10.14; 1Кор.1,30 Она је Тебе, Живот од Живота, Светлост од Светлости, Бога Истинитог од Бога Истинитог, родила из Ње ова- 1Петр.1,20 плоћенога у последња времена; Она, Чији је порођај преславан, рођење изнад природе и мисли и (свему) свету спасоносно, а Успеније (данас празновано) — преславно и заиста свештено и прехвално.

Њу Отац предодреди (предустави), Пророци Духом Све- Лк.1,35 тим предсказаше, а Духа освећујућа сила сишавши очисти, освети и као преднатопи. И тада Ти — Очев Израз и Реч (῞Ορος τε καί Λόγος)[22] — неограничиво се настани (у Њој), призивајући ка бескрајној висини Твога несхватљивог Божанства бедност наше природе, чију првину Ти узе (на Себе) од свечисте и свечедне и беспрекорне крви Свете Дјеве: Тело одушевљено разумном и умном душом Себи си саздао и Собом му дао Ипостас (ἐν σεαυτῷ αὐτὴν ὑποστήσας),[23] и постао си Савршени Човек, не престајући бити Савршени Бог и Своме Оцу једносуштан, него си из неизрецивог милосрђа узео (на Се) нашу слабост, и произашао из Ње — Један Христос, Један исти Син Божији и Човечији, истовремено Бог Савршен и Човек Савршен, сав Бог и сав Човек, Једна Ипостас сложена из двеју савршених природа:[24] Божанства и Човечанства, и у двема савршеним природама: Божанству и Човечанству; не Бог наг, нити човек прост, него Један Син Божији и Бог Оваплоћени, Један исти Бог уједно и Човек, не подневши сливање (природâ), нити претрпевши раздељење (истих), носећи у Себи двеју разносуштних природа, сједињених по Ипостаси несливено и уједно нераздељиво, природна својства: створено и нестворено, смртно и бесмртно, видљиво и невидљиво, ограничено и неограничено, божанску вољу и људску вољу, божанску енергију (=дјејство) али и човечанску енергију (=дјејство), обе самовласности (αὐτεξούσιά τε δύο=обе слободе=обе самовласти) — божанску као и човечанску, и божанска чуда и људске страсти, велим за природна и беспрекорна страдања.[25]

---

[22] В. *Беседу на Христово Рођење*, §2, и *напомену* 3 (стр. 88).

[23] О овој теми в. *Беседу на Рођење Христово*, §2, и *напомену* 5 (стр. 89).

[24] μία ὑπόστασις σύνθετος ἐκ δύο φύσεων τελείων=*једна сложена Ипостас* (=Личност), *из две савршене природе*. В. о овоме *напомену* 123 код *Беседе на Велику Суботу*, §25.

Јер свецелог Адама, онога пре преступа (у Рају), слободнога од греха, узео си (на Себе), Владико, из милосног милосрђа: тело, душу, ум и њихова природна својства, да свецелом мени дарујеш спасење, пошто заиста: „оно што није узето, то није ни исцељено“.[26]

И тако, поставши Посредник Бога и људи, укинуо 1Тим.2,5
си непријатељство и Оцу Твоме привео си одступнике, Еф.2,14
залутало повратио, помрачено просветлио, разбијено обновио, пропадљиво у непропадљивост претворио; (сву) твар си од многобожачке заблуде ослободио, децом Божијом људе си учинио, обешчашћене си заједни- Јн.1,12
чарима Божанске славе Твоје показао; осуђенога у нај- 2Петр.1,3-4
дубља подземља (човека) узвео си изнад сваког Начала и Власти (на Небу - Еф.1,21), на Царски престо у Себи си саposадио онога који беше осуђен да се врати у земљу 1Мој.3,19
и да у аду борави!

Али, ко је постао Радионица (ἐργαστήριον=делатељница) ових бескрајних добара, која су изнад сваког ума и схватања? Зар не — Тебе родивша Приснодјева?

4. Видите ли, богољубиви оци и браћо, благодат данашњега дана (=Празника Успења)? Видите ли узвишеност и поштованост сада Похваљиване? Зар нису потресне Њене тајне? Зар нису препуне чудеса̂? Блажени

---

[25] πάθη... φυσικά καὶ ἀδιάβλητα. — В. о томе напред *напомену* 92 код *Беседе на Велику Суботу*, §2 (стр. 158).

[26] Речи Св. Григорија Богослова, *Писмо Клидонију* 101, 32 (SCh 208, 50).

су који (то) виде како је могуће и долично видети. Блажени који су стекли духовно (=ꙋмно) чувство.

Какве муње светлости обасјавају ову ноћ!*

Какве анђелске пратње (=дароношєња) украшавају Успеније Живоначалне Мајке!

Какви богонадахнути говори (Светих) Апостолâ блажено похваљују погребење Богопријемног Тела (Њеног).

Како Божански Логос, Који је из неизрецивог милосрђа прихватио да буде Син Њен, Владичанским рукама служећи Овој Свесветој и Божанственој Мајци, свету Душу (Њену) прима!

О Доброга ли Законодавца! Непотчињен закону закон испуњује, који је Сâм заповедио. Јер Сâм Он је озаконио да деца родитељима дуг одају: *Поштуј*, вели, 2Мој.20,12; Мт.15,4 *оца и матер своју*. А да је то истинито, јасно је свакоме ко је макар и мало посвећен у божанске речи Светога Писма. Јер ако су, као што вели Божанско Писмо, *душе праведних у руци Божијој*, Прем.Сол. 3,1 зар не већма Она предаје Душу (Своју) у руке Сина и Бога Свога? Реч је ова истинита и изнад сваког противречја (=прєкословља).

Но, ако је по вољи (да кажемо): ко је Ова и одакле је, и како је овдашњем животу дарована — Дар узвишенији и уједно најдражи од свих Божијих дарова даровани? И какво је Она у овдашњем животу понашање показала, и каквих се тајни удостојила — да то, колико је могуће, размотримо.

Јер ако Јелини (=незнабошци), надгробним беседама (своје) умрле похваљујући, све што сматраху пригодно са сваком пажњом навођаху, тако да похвала похваљиваноме буде целовита, а онима који то немаху да буде подстрек и позив за врлину; и најчешће митовима и безбројним измишљањима преплитаху (свој) говор, јер похваљивани не имађаху сами од себе похвалу, — како

---

* Доказ да је *Беседа* одржана ноћу (на бденију Празника Успенија).

(онда) ми, покривајући, што вели пословица, дубином ћутања оно што је врло истинито и достојно поштовања и заиста стварно и сваког благослова и спасења свима узрочник, да не заслужимо много подсмеха и навучемо (на себе) исту осуду (заједно) са оним што је таланат Мт.25,18 закопао?

Зато почињемо говорити, пазећи на краткоћу беседе, да не би била тешка ушима као претерана храна телима.[27]

5. Јоаким и Ана Њени су родитељи. Јоаким, као неки пастир овцама, није мање напасао мисли своје неголи овце, водећи их властно тамо где хоћаше. Јер будући од Господа Бога као овца пастирствован, не беше лишен ничега од најбољега. Но нека нико не мисли да под најбољим разумем оно што је многима угодно, чему увек стреми мисао грамзивих (=*локалних*), а што нема трајност, нити своје поседнике зна чинити бољима, (то јест) уживања овдашњег живота, која не могу имати постојану снагу, него се сама расипају и зачас пропадају, макар и имала велико богатство. Не, никако, нисмо ми који се томе дивимо, нити је то удео оних који се боје Господа, него су овде (посреди) добра која заиста желе и цене они који мисле добро; (добра) која остају вечно, која Бога радују, а својим имаоцима плод зрео доносе, мислим на врлине (=добродјєтељи), које *плод* Пс.1,3 *свој у време своје*, велим у будућем веку живот вечни Мр.10,30 дају онима који се достојно трудише и своје подвиге уложише колико је могуће. Јер труд претходи врлинама, а за њима следује вечно блаженство. У томе је Јоаким обично напасао своје мисли, *на месту зеленом*, боравећи у созерцању божанских речи, на *води одмора*, веселећи се божанској благодати, одвраћајући се од неумесности Пс.1,3; 22,2-3, а ходећи по стазама правде.

---

[27] Сличан реторички обрт као у *Беседи 40*,1 Св. Григорија Богослова (наш превод и издање стр. 89).

Ана пак, која (именом) значи *благодат*, не мање беше (њему) истонаравна (ὁμότροπος) неголи супруга, изобилујући сваким добром; али неким тајним разлогом беше држана болешћу неплодности. Јер заиста, неплодна беше (тада) благодат у душама људи, не могући доносити плода, зато што *сви застранише, заједно неваљали посташе, не беше никог који разуме, или* Пс.13,2-3; Рм.3,11-12 *који тражи Бога*. Потом Добри Бог, погледајући одозго и смиловавши се на створење руку Својих и желећи га спасити, разрешује неплодност благодати, то јест стерилност Ане богомудре, и (она) рађа Девојчицу (отроковицу) какве раније не биваше, нити ће поново бити. А разрешење неплодности јасно показиваше да ће се разрешити светска (κοσμικήν) неплодност добара, и да ће се као плод родити Стабло (τό στέλεχος=младица) неизрецивога блаженства.

6. Одавде Богородица по обећању произилази. Јер Анђео најављује зачеће Оне која ће се родити. Јер требаше и у томе да не буде нечим умањена или другостепена Она која ће бити Родитељка по телу Јединога и заиста Савршенога Бога. Затим се предаје (=посвећује) светом Храму Божијем (у Јерусалиму), и ту борави, показујући боље и чистије од других понашање, удаљена од сваког неумесног мушког и женског дружења. Али, пошто достиже зрелост узраста и боравак у дворовима (Божјим) законски престајаше, Она бива од свештеничког збора предата Јосифу као заручнику, што ће рећи чувару девичанства, који, неупоредиво са другима, неизмењиво до старости држаше Закон. Код њега ова Света и Свечиста Девојчица бораваше, следујући за кућевним пословима, и ништа изван куће не знајући.[28]

7. *А када дође пуноћа времена*, као што вели Гал.4,4 божанствени Апостол, *послан би од Бога Анђео* Гаврил овој истинској Богокћери, и рече Јој: *Радуј се, Благо-* Лк.1,26-28 *датна, Господ је с Тобом*! Добар је Анђелов поздрав

Овој изнад Анђелâ, јер доноси свекосмичку (παγκόσμιον) радост.[28a]

А Она се на ту реч уплаши, јер није навикла на разговор с мушкарцима, пошто је унапред изабрала да чврсто чува девичанство. *Размишљаше пак у себи какав би ово био поздрав*? И рече Јој Арханђео: *Не бој се, Марија! Јер си нашла благодат у Бога*! Лк.1,29-30

Заиста нађе благодат — Достојна благодати!

Нађе благодат Она која је обрађивала трудове благодати и пожњела богати (=многоплодни) клас благодати.

Нађе пучину благодати Она која је сачувала здравом лађу двоструке девствености, јер је и душу девственом сачувала не мање него тело, одакле је сачувана и девственост тела.[29]

И родићеш, вели (Арханђео), *Сина, и наденућеш Му име Исус*, — а Исус значи Спаситељ, — *јер ће Он спасти народ Свој од безакоња њихових*. Лк.1,31; Мт.1,21

Шта на то (чини) Ризница истинске Мудрости? [Уопште] не подражава праматер Еву, него већма исправља њену неопрезност, и истиче природу као браниоца, одговарајући овако на реч Арханђела: *Како ће ми то бити, кад ја не знам за мужа*? Немогуће говориш, вели, јер твоја реч руши законе природе, које је Створитељ поставио. Не прихватам да будем друга Ева и да се сукобим са вољом Творчевом. Ако ли пак не говориш (нешто) противбожно, покажи начин зачећа и разреши недоумицу. А Њој Анђео Истине (рече): *Дух Свети доћи ће на Тебе, и Сила Вишњега осениће Те; зато ће и Рађано* (Дете) бити *Свето, назваће се Син Божији*. Лк.1,35

---

[28] Беседник је у овом §6 укратко изнео *живот* Св. Дјеве до Благовести.

[28a] Богослов и песник Јован Дамаскин стално наглашава да све у Божанском Домостроју спасења, тј. Оваплоћењу Христа од Богородице, има *свекосмички* значај и размере. В. напред *Беседу о смокви*, § 4, и тамо *напомену* 76.

[29] Осим *двоструке* в. и *троструку* девственост Богородице, стр. 313, *напомена* 46.

Ово што се збива, не робује законима природе, јер Творац и Господар природе по власти мења границе (τοὺς ὅρους τῆς φύσεως) природе.[29]

А Она, чувши свагдажељено и са свештеном побожношћу поштовано Име (Божије), побоја се прекора непослушности, те говори речи пуне страхопоштовања и радости: *Ево слушкиње Господње, нека ми буде по*
Лк.1,38 *речи твојој!*

8. *О, дубино богатства и премудрости и разума Божијег*! и ја бих на време са Апостолом кликнуо. *Како су неиспитљиви судови Његови и неистраживи путе-*
Рм.11,33 *ви Његови*!

О Доброте Божије ненасите! О Љубави неистраживе! *Онај који зове непостојеће као постојеће, Који испуњује Небо и Земљу, Чији је престо Небо, а Земља*
Рим.4,17; ДАп.7,49 *подножије*, утробу Своје слушкиње учини пространим Обиталиштем (=пребивалиштєм), и у њој извршава од свих
Проп.1,9 нових — Чудо Најновије.[30] Јер Сушти Бог (Христос) постаје Човек, и надприродно се по времену порођаја рађа, и отвара матерnamespace матерnamespace

ном (Те) зову царице, то јест душе праведних, и вавек Песм.пес.6,9
ће Те хвалити.

Јер, Ти си Царски Престо, којему предстоје [Престоли, то јест] Анђели, гледајући Ношенога (на њему – Ис.6,1; Дан.7,9-10) свога Владику [и Господа] и Створитеља.*

Ти си постала духовни Едем (=Рај), светији од некадашњега и божанскији! Јер у ономе Адам земљани (=од праха) бorављаше, а у Теби — Господ са Неба. 1Мој.2,7-8; 1Кор.5,47

Тебе ковчег (Нојев)[31] предизобрази, чувајући (у себи) семе другога света! Јер Ти роди Спасење свету — Христа, Који је грех потопио и његове таласе умирио. 1Мој.6,14-21; Лк.8,24

Тебе купина (Синајска) преднаписа, богонаписане таблице (Закона) преднацрташе, ковчег Закона предживописа, златни суд и свећњак и трапеза и жезал Аронов процветали јавно предизобразише. Јер из Тебе Пламен Божанства (Христос), Очев Израз и Реч, најслађа и Небеска Мȁна, Име Безимено (τὸ ὄνομα τὸ ἀνώνυμον) — изнад свакога имена, Светлост Вечна и Неприступна, Небески Хлеб Живота, Неземљоделани Плод — из Тебе телесно произрасте.[32]

Зар Тебе не преднајави пећ (огњена у Вавилону), показујући огањ орошавајући и истовремено горући, праобраз Божанскога Огња који се у Тебе настани (=усели)? Дан.3,25-26

А и шатор Аврамов Те најјасније преднајави. Јер 1Мој.18,1-6
Богу Логосу, кад се у утроби Твојој настани (σκηνώσαντι=*ушатори*), људска природа запретани хлеб — своју првину (ἀπαρχήν), (узету) од Твоје пречисте крви, принесе, печену на неки начин и хлеботворену од Божанско-

---

* Стари српски превод овде додаје реченицу: „Ти си постеља Соломонова, коју окружују војске моћникâ, велим: духовне; јер на њему лежаше од све твари Несместиви“. Грчки рукописи Kotter-овог издања то немају.

[31] Одавде надаље Беседник чини поређења Богородице са старозаветним праобразним стварима и догађајима, слично као у *Беседи на Велику Суботу*, §25 (стр. 175-6).

[32] И овде је код Дамаскина видна свудаприсутност Светог Писма (2Мој.3,2; 16,31; Јевр.9,2-4; Фил.2, 9; 1Тим.6,16; Јн.6,35.48), као и језик Григорија Богослова и апофатика Ареопагитских списа.

га Огња, довођену у биће (ὑφισταμένην=уипостазирану) у Његовој божанској Ипостаси (=Личности) и улазећу у истинско постојање (ὕπαρξιν=битије) као Тело одушевљено душом разумном и умном.[33]

Замало да ми промакне и Јаковљева лествица. Јер шта? Зар није потпуно јасно да је и она позната као Твој преднацрт и праобраз? Јер, којим начином он (=Јаков) виде крајевима лествице Небо спајано са Земљом, и Анђеле како њоме силазе и узлазе, и како се 1Мој.28,12; 32,24-31 истински [Сушти] — Јаки и Непобедиви, праобразно са њим бораше,[34] тако си и Ти, посредовавши и поставши Лествица силаска ка нама Бога, Који је узео (на Се) наш слаби састав (φύραμα=тело) и Себи (га) сплео и сјединио, и човека учинио умом који гледа Бога,[35] раздвојене си сјединила. Отуда Анђели к Њему силажаху Мт.4,11; Јн.1,51 као Владици и Богу служећи, а људи, проводећи анђелски начин живота, уздижу се ка небу.

---

[33] Дубоки и богати језик Дамаскинов успева да још дубљу и богатију богословску мисао његову, тачније *визију* његову, богодаровано му *истинско виђење* и *сагледавање* **Тајне Христове**, изрази у једној јединој реченици као што је ова, у којој је песнички сажет сав смисао старозаветног *Богојављења* Авраму у његовом шатору и угошћења Господа *печеним хлебом* (1Мој.18,1-6), а све опет праобразно означава новозаветну пуноћу Богојављења, тј. Стварност *Тајне Христа* Богочовека. Само богослови-песници Православља, какав је био Григорије Богослов и Јован Дамаскин, могу овако, без „плетенија словес“, да кратко и јасно богослове и христослове, човекослове и правослове. Зато је Дамаскин као песник и богослов толико цењен у Православљу.

[34] Сложени грчки текст, неједнак и у рукописима (6 ркпс. 10-11.в. имају: τόν ὄντως **ὄντα**, док 4 ркпс. 10-11.в. имају само: τόν ὄντως), ми смо превели онако како имају 6 ркпс. (чије смо читање узели и у нашем критичком издању): „истински *Сушти* — Јаки и Непобедиви“ (док Kotter преферира читање 4 ркпс.: „истински Јаки и Непобедиви“), сматрајући да Дамаскин овде има у виду не само 1Мој.32,29 него и 2Мој.3,13-14. Јер на оба места је постављено исто питање Богу: како Му је име?, мада је одговор дат само на другом месту — овај из 6 ркпс.: ***Сушти*** — **ὁ ὢν**. Наставак *Беседе*: да је Јаков *гледао* ***Бога***, иде у прилог овој варијанти из 6 рукописа.

[35] Име које је Бог дао Јакову (1Мој.32,29): ***Израиљ***, јеврејски: יִשְׂרָאֵל = ***Ис-ра-ел*** може значити: *Човек који гледа Бога* (како најчешће Св. Оци и Дамаскин тумачи), али и Човек који се *бори с Богом* (или: – „бори Богу“, „бори за Бога“, како више воле Јевреји).

9. А где ћемо применити проповеди Пророка̂? Зар не на Тебе, ако хоћемо да их покажемо истинитим? Јер шта је давидовско руно, на које Син Цара свих Пс.71,1.6 Бога, Савечни и Сацарујући Своме Родитељу, сиђе као роса? Зар то ниси Ти најјасније?

Ко је пак она Девојка (ако не Ти), за коју Исаија предвиђајно (=прозорљиво) пророкова: да ће *у утроби зачети и родити Сина*, Који је ***С нама Бог***, то јест пошто Ис.7,14; Мт.1,23 постаде Човек остаде и Бог?

А шта је Данилова Гора, од које се одсече Камен Дан.2,34-35; Ис.28,16; 1Петр.2,6 Крајеугаони Христос, без учешћа мушких руку? Зар то ниси Ти, Која си без семена родила (Христа) и опет остала девојка?

Нека дође Језекиљ божанствени и нек покаже Врата затворена, проходна од Господа а не отварана, како је пророчки преднајавио; нека покаже испуњење рече- Јез.44,1-2 нога. Тебе ће свакако показати, кроз Коју прошавши Бог над свима и тело узевши, не отвори врата девичан- Рим.9,5 ства, јер печат (девства) заиста остаје вечнујући.

Тебе, дакле, Пророци проповедају. Теби служе Анђели, службују Апостоли, Девственик и Богослов (Јован) — Вечнодевојци и Богородици. Јн.19,26-27

Јер Тебе данас, кад си отпутовала Сину Твоме, спровођаху Анђели, душе Праведника̂, Патријараха и Пророка̂; испраћаху Те Апостоли, безбројно мноштво Богоносних Отаца са крајева земље, божанском заповешћу Сина Твога сабираху се као на облаку ка овоме божанскоме и свештеном Јерусалиму, и Теби — Извору Живоначалног тела Господњег — свештене химне најбогонадахнутије говораху.

10. О, како се Извор Живота кроз смрт преводи животу![36]

---

[36] Почев од претходне реченице (у §9) па одавде надаље (§10-13), а нарочито у следећој *Беседи 2. на Успеније*, Дамаскин говори нашироко о Ко-

О, како Она која је при рађању (Христа) превазишла границе природе, сада подлеже њеним законима (θεσμούς=уставима), и Тело (Њено) непропадљиво, потчињава се смрти? Зато што (оно) треба, одложивши ово смртно, 1Кор.15,53 да се обуче у непропадљивост, пошто и Господ природе није одбацио искуство смрти. Јер Он умире телом, и смрћу уништава смрт, и пропадљивошћу дарује непропадљивост, и умртвљење чини извором васкрсења.

О, како (Њену) Душу свету, раздвајану од богопријемног Тела, прима сопственим рукама Светворац, законито одајући част Оној коју је, иако по природи слушкињу, неистраживим дубинама човекољубља домостројитељно (οἰκονομικῶς) учинио Мајком (Својом), оваплотивши се истински, а не чинећи очовечење привидним.[37] Јер гледаху, како изгледа, присутне Анђелске војске, очекујући Твој (кроз Успеније) излазак из људског живота.

О предивнога ли (при Успенију) одсељења, које дарује досељење Богу! Јер, иако се то (исто) дарова и свима богоносним Божијим угодницима, — и заиста се дарова и то верујемо, — али је разлика бескрајна између слугу Божијих и Мајке![37a]

Како ћемо, дакле, назвати ову тајну о Теби? — Смрт? Али, мада се и природно Твоја свесвештена и блажена Душа раздваја од Твога сведрлинског и непропадљивог Тела и Тело се предаје законитом погребу, оно међутим не остаје у смрти, нити се распада од трулежи. Јер Оне, чије девичанство и док рађаше остаде непо-

---

μησις=***Успенију*** (=Уснућу) и Μετάστασις=***Пресељењу*** Богородице на Небо. Опширно о томе в. у нашој поменутој студији *Теотокологија* Св. Јована Дамаскина.

[37] В. о *Домостроју и докетизму*, ранију *напомену* 13 код *Беседе на Рођење Христово* (стр. 93), и *напомену* 71 код *Беседе о смокви* (стр. 143).

[37a] Беседник овде наглашава превасходство Богородице над Свима Светитељима, као што је то Њено превасходство и над Свима Анђелима.

врeђено, Тело Њено и при престављењу (μεθισταμένης = при пресељењу) би сачувано непропадљиво; и пресељава се ка бољем и божанскијем животу, не прекиданом смрћу, него остајућем вечно у бескрајне векове векова.

Јер, као што ово свесјајно и многосветло сунце, закратко скривано од месечевог тела, изгледа као да некако нестаје и покрива се мраком, и тама замењује светло, ипак оно не губи своју сопствену светлост, него има у себи свагда извирући извор светлости, или тачније: само оно је непресушни извор светлости, као што је одредио Бог који га је створио; тако и Ти — Стални (ἀένναος) Извор истините Светлости, непотрошива Ризница Саможивота, богато Врело благослова, свих нама добара Узрочник и Посредница, мада се за краћи рок времена телесно прекриваш смрћу, но изобилно нам извиреш непрестане и чисте и непотрошиве валова бескрајне светлости и пића бесмртног живота и истинског блаженства, реке благодати, изворе исцељења, благослов вечни.

Ти си као Јабука међу дрвећем у лугу, и плод је
Твој сладост у грлу верних. Зато Твоје свештено Пресе- Песм.пес.2,3;5,16
љење (μετάστασιν) нећемо назвати смрћу, него је својственије рећи: Успеније (κοίμησιν=*уснуће*), или одсељење, или досељење (Богу). Јер одсељавајући се од тела, досељаваш се ка Господу. 2Кор.5,1.8

11. Тебе са Арханђелима прате Анђели. Од Твојег узласка (на Небо) устрашише се нечисти ваздушни духови (=демони). Твојим проласком благосиља се ваздух, и етар изнад њега освећује се. Твоју Душу с радошћу прима Небо. Тебе са свештеним химнама [и упаљеним свећама] и светлим празновањем (τελετῆς=службом) сусрећу Силе (Небеске), и као да говоре:[38] *„Ко је Ова Узлазећа*

---

[38] Одавде надаље Беседник наводи речи *Песме над песмама* (8,5; 6,9-10; 2,1-2; 1,3-4) примењујући их на Богородицу, као што исту библијску *Песму*, у нешто другачијем контексту других својих *Беседа*, примењује и на Христа.

сва у белом; Јављена као зора, Лепа као месец, Изабрана као сунце?“ Како си Пролепшана, како Слатка! *Ти си Цвет пољски, као Крин усред трња. Зато Те заволише девојке. Трчаху за мирисом миомира Твога. Уведе Те Цар у одају своју*, где Те (Небеске) Власти прате, Начала благосиљају, Престоли песмопоју, Херувими с усхићењем радују се, Серафими славословe — Ону Која је природом и истинским домостројем[39] постала Мати Господа њиховога.

4Цар.2,11 Ниси попут Илије узишла као на небо, нити си као
2Кор.12,2 Павле узнета до трећега неба, него си достигла до самога Царског Престола Сина Твога, самолично (αὐτόπτως) гледајући и радујући се, и са многом и неизрецивом слободом предстојећи (Њему), Ти Која си — неизрециво расположење Анђелима и свима надсветским Силама, непрестајуће весеље Патријарсима, неисказива радост Праведнима, вечно радовање Пророцима: свет Благосиљајућа, свемир Освећујућа! Ти си — уморнима олакшање, плачућима утешење, болнима исцељење, витланима буром пристаниште, грешницима опроштај, тугујућима благонаклона утеха, — свима молећима готова Помоћнице!

12. О, чуда ваистину надприродног!

О, ствари препуних изненађења!

Некада раније гадна и омражена смрт, данас се (Успенијем Твојим) похваљује и назива блаженом! У древности узрочник жалости и туге, суза и потиштености, данас се показа узроком радости и светковине!

Али, мада свима Божјим угодницима, чија се смрт назива блаженом, од кончине долази сигурност да су

---

[39] За значење израза φύσει καὶ ἀληθῇ οἰκονομίᾳ в. ранију *напомену* 71 код *Беседе о смокви*, § 1 (стр. 143), и *напомену* 108 код *Беседе на Велику Суботу*, § 11 (стр. 165).

* Уместо *Теби* – σοὶ (које имају 3 ркпс.) Kotter узима читање *Ти* – σὺ (више ркпс.), али у том случају смисао реченице остаје нејасан и незавршен.

Богу угодили, и зато им се смрт назива блаженом; јер их усавршава и показује блаженима, дајући врлини (њиховој) непромењивост, сходно речи која каже: *Не зови блаженим човека пре његове кончине*. Ипак, не- Сирах 11,28
ћемо на Тебе то (исто) применити. Јер Твоје блаженство није смрт, нити (Ти) пресељење постаде савршенство, нити пак одсељење дарује сигурност. Јер Теби* свих надумних добара почетак и средина и крај и сигурност и истинска потврда постаде — бесемено Зачеће (Христа), Божанско усељење (Сина Божијег), непромењиво (ἄφθορος=нетлѣнно) Рођење (Спаситеља). Зато си ваистину рекла: да ће Те не од смрти, него од самога зачећа (Христовог) *Блаженом звати сви нараштаји*.[40] Лк.1,48

Отуда, није смрт Теби донела блаженство, него си Ти смрт украсила, и њену потиштеност укинула, и смрт (Христа ради) као радост показала.

Зато се Твоје свештено и свепречисто Тело предаје светом погребу, док Анђели претходе, окружују, прате, шта све не раде од онога што приличи, служећи Мајци Господа свога.

Апостоли и сва пуноћа Цркве[40а] химне богоречите и Духом покретане кличу. *Наситићемо се добрима Дома Твојега; Свети је Храм Твој, Диван у правди*. И Пс.64,5-6
опет: *Осветио је Шатор* (=Село) *Свој Вишњи*. *Гора Бо-* Пс.45,5
жија, Гора богата, Гора на којој благоизволе Бог оби- Пс.67.16-17
тавати на њој.

Тебе — истински Ковчег Господа и Бога, сабор Апостолâ, узевши на рамена, као некад давно свештеници праобразни ковчег (старозаветни – Ис.Нав.3,1-17), и у гроб полажући, њиме као неким Јорданом одашиљаху у истиниту Земљу Обећану, велим у Горњи Јерусалим, Мајку свих верних, чији је *Градитељ* (Хитрец=Уметник) *и* Гал.4,26; Јевр.11,10 *Творац Бог*.

---

[40] Ова претходна реченица Св. Дамаскина, сама за себе већ јасно и довољно показује правилност Православне **Теотокологије**=*учења о Богородици* (насупрот римокатоличкој „Мариологији"). Ми православни Богородицу поштујемо и прослављамо у Христу, због Христа и ради Христа, а не попут римокатолика због Њеног тобоже „безгрешног зачећа", Њене лепоте или врлине, због чега они Њу најчешће и сликају независно и одвојено од Христа, док православни, осим под Крстом у тузи, скоро никада не иконопишу Богородицу без Христа.

[40а] В. *напомену* 19 код *Беседа на Рођење Богородице*, § 12 (стр. 290).

Јер Душа Твоја не сиђе у ад, нити Тело Твоје виде ДАп.2,31; Пс.15,10 труљења. Не бй остављена Душа Твоја на земљи, или Твоје пречисто и непропадљиво Тело; него у Небеским Царским одајама пресељена дворује (αὐλίζῃ=настањује се) Царица, Госпођа, Владичица, Богомати, ваистину Богородица.

13. О, како Небо прими Ону која је постала Пространија од небеса (τὴν Πλατυτέρα οὐρανῶν=Шира од небеса)?[41] Како ли гроб смести Божији Сасуд? Да, примио је! Да, сместио је! Јер није телесном величином (тело Њено) постало место (=село) шире од небеса — јер како се тело од три педља (=трилакатно) и стално смањивано може упоредити са ширинама и дужинама неба? — него је већма благодаћу превазишло меру сваке́ висине и ширине. Јер Божанство је неупоредиво.

О, свештеног ли и предивнога и часнога и поштованога (προσκυνητοῦ) Гроба (Богородичиног)! који и сада окружују Анђели, смерношћу и страхопоштовањем многим предстоје му; демони дрхте; људи с вером притичу — поштујући, клањајући се, очима и уснама и љубављу душе целивајући, и црпећи (из њега) изобиље добара.[41a]

Као што, кад би неко ставио миро скупоцено у одело или неко место, па опет уклонио, остали би трагови (=остатци) миомира и после одношења тога мира, тако и сада Твоје божанствено и свештено и свечисто и препуно божанског благоуханја Тело, изобилни Извор благодати, будући положено у (овај) Гроб, и затим опет узнето у боље и узвишеније место (=насеље), није оставило Гроб без часног дара, него предаје (другима) божански миомир и благодат, те остави Гроб (Њен) као извор исцељења и свих добара онима који са вером приступају.

---

[41] Позната је, одавде, фреска Пресвете Богородице *Платитера=Ширшаја* од небеса.

[41a] Тако и данас бива око Гроба Мајке Божије у Гетсиманији, где смо недавно бивали и својим очима гледали православне и друге хришћане, скоро из целог света придошле, да се Мајци Живота поклоне и помоле и благодатну помоћ измоле.

14. Теби и ми данас прилежимо, о Владичице, Владичице, и опет кажем: Владичице! Богородице безбрачнице (=неискусобрачна)! Своје душе привезавши за Твоју наду, као за неку најјачу и најсигурнију котву. Ум, душу, тело, свецеле себе Теби предајући, похваљујући (Те) псалмима и химнама и песмама духовним, колико је Еф.5,19 могуће, јер по достојанству је немогуће.

Јер ако је, као што нас свештена реч (Св. Василија) научи, „одавање части онима који су као и ми слуге (Божије), доказ поштовања према заједничком (нам) Господу“,[42] поштовање пак према Теби, Која си родила Господа, како може бити пренебрегнуто?! Како да нам то не буде најважније? Како да не буде важније и од самога нужног дисања, и цењеније од живота? Јер тако ћемо већма показати усрдну наклоност према Господу своме. Шта кажем према Господу? Јер заиста, онима који се Тебе побожно сећају довољан је и надрагоценији дар Твога спомена, јер он постаје основа (=узрок) неодузимљиве радости. Јер, које ли то радости, којих ли добара не испуњује се онај који свој ум учини ризницом Твога свесветог спомена!

Ова Ти је благодарност (χαριστήριος-захвална реч=*беседа*) — првенац наших речи, врхника (τὸ ἀκροθίνιον=најлепши дар) нашег сиромашног разума, који, покренут љубављу према Теби, заборави и сопствену слабост. Но прими је благонаклоно, знајући за љубав која превазилази моћ (нашу).

---

[42] Ове речи Дамаскин често цитира у својим делима (*ТиПв* IV, 88; *Слова у одбрану светих икона* 1,42; 3,38), а оне потичу од Св. Василија Великог (Беседа 18 на Св. 40 Мученика, PG 31,508).

О, да би нас Ти надгледала (ἐποπτεύοις=старала се о нама), Добра Владарко, Родитељко Доброга Владике, и водила (нас) и (све што је) наше, и управљала где год желиш, и зауставила стремљења наших срамних страсти, и буру (око нас) утишала,[42а] и руководила (нас) мирноме пристаништу Божанске воље, и удостојила будућега блаженства, и слатког и самоличног обасјања од Оваплоћенога из Тебе Бога Логоса, са Којим Оцу, са Свесветим и Животворним Духом Његовим, слава, част и величанство (=великолепност), сада и увек и у векове векова. Амин.

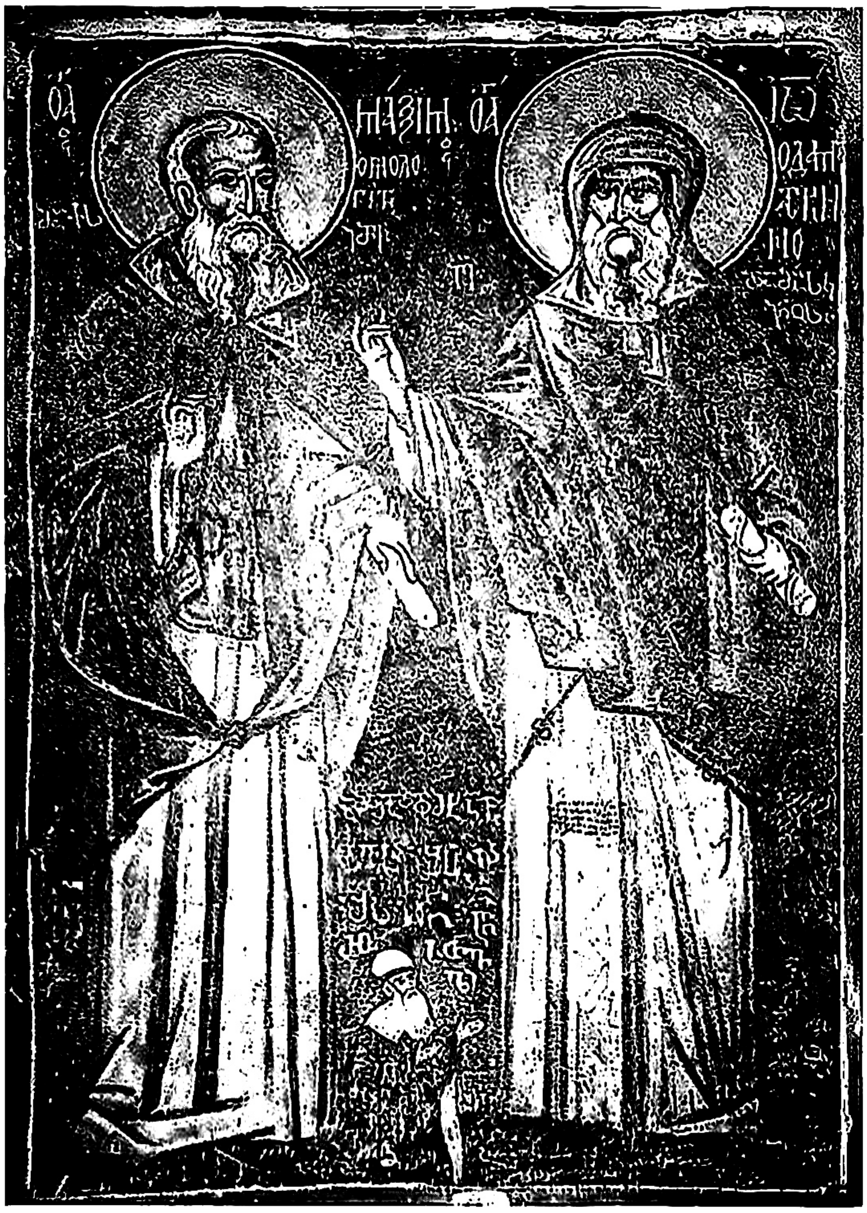

Св. Максим Исйоведник и Св. Јован Дамаскин
(фреска у манасширу Часноī Крсша у Јерусалиму, 16. век)

[42а] Беседник има у виду невоље хришћанâ од иконоборства и Ислама. — В. и крај *Беседе на Велику Субошу*, §39.

Преподобног оца нашег Јована, монаха и презвитера, Дамаскина, Мансура

ПОХВАЛА на Свето и Преславно УСПЕНИЈЕ и ПРЕСЕЉЕЊЕ ВЛАДИЧИЦЕ НАШЕ БОГОРОДИЦЕ И ПРИСНОДЈЕВЕ МАРИЈЕ

Беседа Друга[43]

1. Нема ниједног човека, који би могао достојно да похвали свештено Престављење (ἐκδημίαν) Богоматере, макар имао мириаде језика, и толико уста. Ни кад би се сакупили сви језици многосемених људи, не би достигли (Њој) одговарајуће похвале. Јер Она превазилази сваку границу (θεσμὸν=установу) похвале.

Но пошто је Богу мило по могућству приношено из љубави и ревности и добре воље, а Мајци Божијој мило је оно што је Сину (Њеном) мило и драго, хајде да се опет дотакнемо похвала, потчињавајући се вашим заповестима, о! најбољи међу Пастирима и Богу најомиљенији, призивајући за помоћника од Ње Оваплоћенога Логоса (=Бога Реч), Који испуњује свака отварана према Њему уста, Који је Њој једини Украс и свеблистава Похвала, знајући да, када започнемо похвале, дуг одужујемо, и одужујући га опет започињемо с дуговањима, тако да дуг остаје свагда започињан и испуњаван.

---

[43] Ову *Беседу* (Ἐγκώμιον=*Похвалу*) *на Успеније Богородице* (сачувана у 94 грчка рукописа од 9-17.в., издавана више пута /и у PG 96,721-753/; наше критичко издање Дамаскинових *Беседа о Богородици* /на основу 7 ркпс. из 10-12.в./: Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ, текст и новогрчки превод К. Хјотели, стр. 144-202; најновије критичко издање /из 9 ркпс. 9-11.в./: Kotter, t. V, 516-540), — одржао је Св. Јован Дамаскин у својим већ старијим годинама (в. §1: „остарелу реч“), и то по жељи („заповести“ §1) Архипастирâ Цркве, тј. Јерусалимског Патријарха и осталих му Саслужитеља, на Гробу Пресвете Богородице у Гетсиманији, на сам Празник Успења (15. августа), као другу, и најопширнију, из трилогије *Похвалних Беседа на Успеније*, а све три су одржане у току истог ноћног бдења током Празника. — Превођена је на латински, а можда и друге језике; словенски-старосрпски превод нисмо досад нашли.

Но нека нам буде милостива Ова од нас Похваљивана, Која је изнад свих твари и Владарка свих створених бића, као Мати Бога — Творца и Саздатеља и Господара свих и свега. А опростићете (ми) и ви, о! зборе љубослушатељни божанске речи, и наклоност (моју) примићете, и љубав поздравити, и слабости речи (беседе) саосећати.

Јер, као кад би неко цару, коме је од Бога поверено управљање сународницима, који увек има трпезу богату и сваковрсних јела препуну, и царске одаје испуњене миомиром скупоцених мириса, принео не у (прилично) време истобојни са царским плаштом цвет (ἴον), или ружу, миомирни властар трња, која има зелене пупољке и из њих излазећу двобојну латицу што̀ ће се развити у пуну боју, и (још) неки плод најслађега воћа, (цар) не би гледао на сиромаштво дара, него би, добро знајући и лепо расуђујући, дивио се чудном и необичном поклону, те би узвратио још богатијим и лепшим даровима томе земљораднику. Тако ћемо и ми, приносећи усред зиме (=оскудице) песама цвеће Царици, и спремајући остарелу реч* за подвиг похваљивања, и жарку жељу као кремен крешући о оцило ума, или разум причородни (τὴν μυθοτόκον διάνοιαν), као незрели грозд, згњечивши, (од тога) ћемо пружити неку бледу варницу и зрно речи вама — љубитељима речи и волитељима слушања, те ћемо тако све више и више бити прихваћени.

---

* Беседник је очигледно већ у старијим годинама.

Јер, шта ћемо Мајци Речи (=Логоса) принети неголи реч (=беседу)? Јер слично се радује сличноме и драгоме.[44] Ево, већ запор речи̑ отворисмо и узде мало притегнусмо, те пуштамо реч (беседе) као неког коња на трку.

Но, о Речи (=Логосе) Божија! Ти ми буди помоћник, и несловесни разум мој ологоси,[45] и речју (Твојом) учини ми стазу равном, и пут руководи ка угађању Твоме, ка чему стреми сваки ум и реч мудрога.

2. Данас се Света и једина Дјева приводи Надсветском и Небеском Храму, Она која је толико љубила девичанство, да се од њега као неког најчистијег огња (сва) оврлинила. Јер свака девојка рађањем прекида девичанство, а Она је и пре рођења, и рађајући, и после рођења, остала Дјева.[46]

Данас се свештена и одушевљена (=жива) Лађа Бога Живога, Која је свога Градитеља носила у утроби, спушта на починак у Храм Господњи (у Гетсиманији, и на Небу). И игра од радости Давид, Њен праотац и боготац, и са њим заједно коло воде Анђели и рукопљескају Арханђели и Силе (Небеске) прослављају, и Начала се радују, и Власти веселе се, и Господства радују се, и Престоли светкују, и Херувими песмопоју, и Серафими славослове. Јер, тиме што славу одају Мајци Славе, сами се не мање прослављају. 2Цар.6,14; 3Цар.8,3

---

[44] То је грчка народна пословица. — Претходна реченица: да Логосу-Речи најприличније је принети логос-реч, тј. беседу, потиче од Св. Григорија Богослова (*Беседа 6*, 5).

[45] Грчки израз τὴν ἐμὴν ἄλογον διάνοιαν λόγωσον, може се превести и са: „*мој без-речни* (=немушти) *разум о-речи* (=учини речитим)“. — Отац Јустин Поповић је у свој богословско-философски речник увео израз ***ологосити*** и ***логосност***, у значењу: добити Христову логосност, словесност, логичност, мудрост, благодат.

[46] Једна од битних особина Пресвете Богородице је Њено *присно-дјевство = свагда-девственост*: Она је пре рађања, за време рађања и после рађања Христа била и остала *девојка*. В. и напред *Беседу на Рођење Христово*, §5. — В. такође карактеристику Њене *двоструке девствености* напред, стр. 299, *напомена* 29.

1Мој.8,12 Данас најсвештенија Голубица, непорочна и безазлена Душа, и Божанским Духом освећена, излетевши из Лађе, велим из богопријемног и живоначалног Тела 1Мој.8,8-9 (Њеног), нађе починак ногама Својим одлетевши ка Духовном (=Небеском) свету и настанивши се у чистој Земљи Вишњега наслеђа.

1Мој.2,8.25 Данас Едем Новога Адама прима Словесни (λογικὸν=*логосни*) Рај, у којем осуда (наша) би̑ укинута, у којем Дрво Живота би̑ засађено, у којем наша нагота би̑ оде- 1Мој.3,10-11 нута. Јер ми нисмо више наги и неодети и лишени сјаја божанскога лика и покрадени (=*ускраћени*) изобилне благодати Духа. Нећемо, оплакујући древну наготу, Песм.пес.5,3 рећи: *Свукох хаљину моју, како ћу је обући*? Јер у овај (Рај) нема приступа змија (=ђаво), чије смо лажно обожење зажелели и (зато) бесловесним се животињама уподобили.[47]

Јер Са̂м Јединородни Син Божији, Који Јесте (ὢν=Сушти) Бог и Оцу једносуштан, из ове девствене и чисте Земље саздао је Себе човеком.[48] И обожен сам ја човек, 1Мој.3,21 смртник — обесмртих се, и кожну одећу свукох;[49] јер сам свукао пропадљивост, и обучен сам непропадљиво- 2Кор.5,1-6 шћу — одећом Божанства.

Данас Дјева Пречиста, и непричасна земаљским страстима, него одгајена небеским мислима, није отишла у земљу, него поставши заиста Живо Небо, усељава се у Небеска насеља. Јер ко ће, називајући Њу Небом, промашити истину, осим ако неко, добро познавајући (ствари), уздигне Њу неупоредивим преимућствима и изнад (самих) Небеса? Јер Саздатељ и Садржитељ (συνοχεὺς) Небеса̂ и Уметнички Стваралац сваког светског и надсветског, видљивог и невидљивог створења, Кога не садржи ниједно од свих постојећих места, — ако се као место одређује оно што обухвата садржа̂но (у њему), — Са̂м Лично се у Њој бесемено саздао као Дете, и Њу показао пространом Ризницом Свога свеиспуњујућег и једино неограниченог Божанства; Сав се нестрадално у Њој сажимајући, и Сав остајући изван, и Себе — Необухватног — имајући за (сопствено) место.

---

[47] В. о истој теми, тј. *о лажном обожењу*, напред *Беседу на Преображење*, §16, и *напомену* 63 (стр. 134).

[48] Израз ἑαυτὸν πεπλαστούργηκεν ἄνθρωπον може се превести и са: „*створио је Себе* (као) *човека*“. У досадашњим *Беседама*, и у другим делима Дамаскиновим, наглашава се да је Бог Отац Духом Светим творац оваплоћења и очовечења Христовог, што је такође тачно, али се овде наглашава и *самоделатна* улога Сина Божијег, Који није пасивно оруђе или објекат дејства Оца и Духа, јер је Свете Тројице једна природа и једно дејство, једна воља и једна енергија. Син Божији, дакле, *Сам Себе саздава човеком* и то је Његова *самоделатност* („*автургија*“), о којој говори Св. Дамаскин на другом месту. В. *напомену* 9 у *Беседи на Рођење Богородице*, §5 (стр. 280).

[49] В. Св. Григорије Богослов, *Беседа 45*, 8 (наш превод и издање, стр. 178).

Данас се Ризница живота, Бездан благодати, — не знам како да кажем смелим и неустрашивим устима, — покрива смрћу живоносном, и њој (=смрти) бестрашно приступа Она која је родила Уништитеља њеног (=Христа), ако уопште треба назвати смрћу Њен свесвештени и живоносни Излазак и овог живота (ἀποβίωσιν).

Јер Она Која је свима излила Истински Живот, како ће бити подложна смрти? Но (ипак), следује законитој одредби свога Сина, и као кћер старог Адама потпада под очеве одговорности, пошто их и Син Њен — иако Саможивот (ἡ αὐτοζωή) — није одбацио. Али, будући да је постала Мати Бога Живога, ка Њему достојно бива пренета. Јер ако Бог вели: *Да не би некада* — првосаздани човек — *пружио руку своју и, узевши од дрвета живота и окусивши, довека живео*, зар онда Она која је (у Себе) примила Живот Беспочетни и Бескрајни, који не робује крајевима ни почетка ни свршетка, зар Она неће живети у бескрајне векове?

3. У давнини, пак, Господ Бог је зачетнике рода смртног (=Адама и Еву) — који су се напили вина непослушности, и пијаношћу преступа успавали око срца, и опијеношћу греха очи ума отежали, и заспали смртним сном — одаслао је изгнане из Едемског раја. А

сада Ову (Дјеву), Која је одбила сваки напад страсти, и одгајила Властар послушности Богу Оцу, и започела (нови) Живот свему роду (људском), зар (Њу) неће Рај примити? Зар неће Небо, радујући се, широм отворити врата? Свакако да хоће. Јер Ева, приклонивши слух змијиној поруци, и послушавши поуку злобника (ђавола), и предлогом лажног и преварног уживања бивши погођена у чулност, добила је пресуду (Божију) о жалости и муци, и порођајне болове подноси, и са Адамом бива осуђена на смрт, и настањује се у дубину пакла. А Ову, заиста Свеблажену, Која је Речи (=Логосу) Божијој слух приклонила, и испунила се дејством Духа (Светога), и преко (благовести) Арханђела зачела у утроби Очево Благовољење (=Сина), и без насладе и сједињења с мужем зачела свеиспуњујућу Ипостас (=Личност) Бога Логоса, и природно (προσφυῶς), (но) без порођајних болова родила, и сва се Богу сјединила, како ће Њу смрт прогутати? Како ће Је ад примити? Како ће се трулеж усудити да се дотакне Живопријемног Тела? То је (све) туђе и потпуно страно богоносној Души и Телу (Богородице).

И само гледајући на Њу, смрт се уплашила, јер је, напавши на Сина Њеног, научила од онога што је пострадала, и стекавши (горко) искуство, уразумила се. Њој су недоступне страшне низбрдице ада, а припремљен Јој је прав и гладак и лак пут на Небо. Јер ако *тамо где сам Ја, и слуга мој биће*, вели Христос — Јн.12,26; 14,6 Живот и Истина, како се неће већма (тамо) Мати (Његова) настанити? Пре но што је имала порођајне муке — Ис.66,7 родила је; без мука је и Њен излазак из (овог) живота. Пс.33,22 *Смрт грешних је зла*, а за Ону у којој жалац смрти — 1Кор.15,56 грех бй умртвљен, шта ћемо рећи него да је Почетак бескрајног и бољег Живота? *Часна је*, заиста *смрт пре-* Пс.115,6 *подобних* (=светих) Господа Бога над војскама; но Представљење (μετάστασις) Мајке Божије више је него часно (ὑπέρτιμος).

Нека се сада *веселе Небеса* и нека рукопљескају
Анђели. Нека се сада *радује Земља* и нека радосно иг-
рају људи. Нека сада ваздух одјекује песмама, и ноћ Пс.95,11
тамна нека уклони мргодни и жалосни мрак и нека
радосно подражава светлост дана (својим) пламенима
ватре.[50] Јер (Богородица као) Град Живи Господа Бога
над војскама уздиже се у висине, и цареви из Храма
Господњег, преславнога Сиона, ка Вишњем и Слобод-
ном Јерусалиму — Мајци својој, као дар скупоцени Гал.4,26
приносе Мајку Божију Вечнодјеву; велим за Апосто- Пс.67,30
ле, који су од Христа постављени за кнезове све земље.

4. А не изгледа ми неумесно да речју опишем, колико смогнем снаге, и сликом представим чудеса која су се догодила над Овом Свештеном Мајком Божијом, која смо укратко и врло сажето, као што вели пословица, деца од оца, од почетка примили.

Јер чини ми се да је Овај слатки Сасуд (=Богородица)
Мȁне (=Христа – 2Мој.16,33), Светији од светих и Преподоб-
нији од преподобних, а истинскије је рећи Извор (Мȁ-
не), лежала на неком кревету у божанском и славноме
граду Давидовом, велим за Сион прелепи и преукра-
шени, у којем се испунио (=завршио) Закон писани, а
издиктиран је Закон Духовни (=Јеванђеља – 2Кор. 3,6; Рм.8,2);
у којем је праобразну Пасху Законодавац Христос из-
вршио и Пасху истинску Бог Старог и Новог Завета
предао; у којем је Тајну Вечеру Својим ученицима *Јаг-* Мт.26,17; Мр.14,13
ње Божије Које узима ĝрех свеŝа тајноводствовао,[50a] Јн.1,29
и Себе њима као ухрањено Теле жртвовао, и као Грозд Мт.22,4
истинског винограда оточио; у којем се Христос Апо-

---

[50] Очигледно да су, током ноћног бдења код Гроба Мајке Божије у Гетсиманији, паљене около ватре као осветљење. — В. *Бес. 3. на Усӣење*, стр. 341.

[50a] Грчки израз μεμυσταγώγηκε (од μυσταγωγῶ=тајноводим=уводим и посвећујем у тајну, и μυσταγωγία=тајноводство=увођење и посвећивање у тајну) овде означава *усӣановљење* од Христа и *свршавање* Светих тајни у Цркви: Крштења, Евхаристије и др.

столима јавља васкрснувши из мртвих и Тому уверава, и преко њега све крајеве земље, да је Он Бог и Господ, Који у Себи носи две природе (=Божанску и човечанску) и после оживљења из мртвих, и њима одговарајућа два дејства (=енергије), и (две) самовласне воље, вечнујући (тако и такав) у бесконачне векове. Он (=Сион) је врхоград (=акропољ) (свих) Цркава; он је боравиште ученика̂ (Христових); у њему је многогласни и многојезични и огњелики силазак Духа Светога на Апостоле излио се (у дан Педесетнице - ДАп.2,1д.); у њему је (Јован) Богослов
Јн.19,26-27 примивши (од Христа) Богородицу, служио (Јој) што је потребно; он (Сион) је Мајка свих по васељени Цркава — он је био боравиште Мајке Божије после васкрсења из мртвих Сина (Њенога).[51] У њему, дакле, Сиону, Блажена је Дјева на неком славном кревету лежала.

5. Али дошавши довде речју, да сопствену слабост исповедим, горећи најврућом и кључајућом топлином љубави (τοῦ πόθου), захваћен сам неким трепетом и радостотворним сузама: као да грлим ту постељу, блажену и жељену, препуну чудеса, која је примила (на себе) Живоначално Тело (Њено) и лежањем (тог Тела) добила освећење. Чинило ми се да својим рукама грлим то Свето и Свесвештено и Богодостојно Тело. Очи и руке и чело, врат и образе дотицах рукама и додиром осећах, као да Тело беше присутно. И за́гледавши се очима, не могох видети оно Жељено (τό ποθούμενον). Јер и како бих — Оно што је лебдеће узнето ка Небеским Одајама? И тако бй засад.

6. А какве се тада одаваху (Њој) почасти од Онога који је установио закон да се поштују родитељи?

---

[51] По Јерусалимском предању, које Дамаскин спомиње на почетку овог §4, Пресвета Богородица је, после Христова Васкрсења и Вазнесења, живела на *Сионској гори* у Јерусалиму у Јовановој кући и кући мајке Апостола Марка; а то је поново било такође и после боравка код Апостола Јована у Ефесу, кад се Богородица, пре Свога Успенија, вратила у Јерусалим.

Апостоле, који беху свуда по земљи расејани ради обраћања (ἁλιείαν=*риболовљења*) људи, и који су многосагласним и различитим језицима Духа[52] и мрежом речи (јеванђелске – Мт.4,19; 13,47) људе извлачили из дубине заблуде ка духовној и наднебеској трпези Тајне Вечере, свештене Гозбе духовнога брака Небескога Жениха, коју (свадбу) Отац сјајно и веома царски уготовљује (Своме) Истомоћном и Једноприродном Сину,[53] — њих Мт.22,2-10; Откр.19,9 (дакле) облак, као нека мрежа, божанском заповешћу ка Јерусалиму журно ношаше, сакупљајући их и сабирајући као неке орлове са крајева земље. Јер *где је труп*, Христос Истина рече, *тамо ће се орлови окупити*. Мт.24,28 Мада је та реч проречена за Други велики и јавни с неба Долазак Овога Који је то рекао, али није неумесно да се то и овде, као посластица, обухвати речју (беседе).

Присутни беху, дакле, очевидци и служитељи Логоса (Апостоли – Лк.1,2; 2Петр.1,16), да по дугу послуже и Његовој Матери, и као многоцени и пречасни удео добију благослов од Ње. Јер, ко ће мишљу посумњати да је Она Извор благослова и Источник свих добара? А присутни беху и њихови следбеници и наследници (=Епископи), да узму удела у служењу и истовремено благослову. Јер чији је труд заједнички, оних су и награде одговарајуће. А присуствоваше и сва богопозвана пуноћа (Цркве) у Јерусалиму.[54]

А требаше и најважнији од древних Праведника и Пророка да саприсуствују, да би узели учешћа у овој свештеној пратњи, то јест они који су преднајавили телесно и човекољубиво ради нас рођење од Ње Бога Логоса.

---

[52] Израз „*многосагласним* и *различитим* (πολυαρμονίοις καὶ ποικίλαις) *језицима* Св. Духа“, указује на догађај *Силаска* Св. Духа на Апостоле на Сиону у дан Педесетнице (ДАп.2,3,4), када су Апостоли добили *многе и различите* језике (за проповед Јеванђеља свима народима), али су сви ти *многи* језици били међусобно *многохармонични*, многосложни али *сагласни*, *много-исто-сазвучни*, како се пева и у црквеној *Служби* Св. Педесетнице, у којој је Дамаскинов удео несумњиво велики.

[53] Реч је о Св. Евхаристији која се поистовећује са *Свадбом* Сина Божијег и *Трпезом* Царства Небескога. В. и *напомену* 17 код *Беседе на Рођење Христово*, §6 (стр. 96).

[54] В. *напомену* 19 код *Беседе на Рођење Богородице*, §12 (стр. 290).

Али, ни збор Анђелâ није без удела. Јер, сви они што су Цару добровољно послушни и отуда достојни да часно предстоје пред Њим, требаше да прате Његову по телу Матер, заиста Славну и Блажену, узвишенију од свих нараштаја и целокупне творевине. Сви су предстојали пред Њом, Осветљаваном пламеном Духа (Светога) и светлим зрацима Обасјавајућом оне који смерношћу и страхом и непоколебивом љубављу Њој упућиваху чисти поглед духовни.

Јер нема ниједног постојећег бића којему није то својствено, или је можда само једно (такво, тј. ђаво): да се ниједно од бића тиме што је узвишеније (=што превазилази друго) не спушта (из презрења) ка нечему приношеноме, и силазећи (=снисходећи) ка свему, не бива да не прима приношени дар.[55]

7. Овде биваху речи (=говори) богонадахнуте и богоречите; овде биваху химне неке богодоличне и исходне. Јер је требало и због тога песмопојати (ὑμνῆσαι=химнично певати) Божију надбескрајну Доброту и надвеличанствену Величину и бескрајносилну Моћ, и Његову превасходећу сваку висину и величину Смерност (μετριότητα =снисхођење) према нама, надбогато *Богатство* несхватљиве *Благости*, бескрајни бездан Љубави (Његове):[56] Рм.2,4

како се (Бог Логос), не изашавши из Сопствене Величанствености, спустио у високотворни *кеносис* (ὑψοποιὸν κένωσιν=узвишујуће уништење – Фил.2,7), уз саблаговољење Оца и (Светога) Духа;

---

[55] Цела ова згуснута и језички и појмовно недовољно јасна реченица (нарочито због неодређености средњег рода), несумњиво звучи ареопагитски и упућује на мисао из Дионисијеве *Небеске Јерархије*: да су виша Анђелска бића у служби нижим бићима *предавањем* одозго долазеће Божије благодати, а истовремено су послуживана даровима који преко њих одоздо приносе Богу нижи Анђелски чинови. На тешкоће поимања овог места упућује још изд. Lequien (у Migne, ad. loc.) и новији преводиоци.

[56] Скоро сви изрази у овој реченици директно су узети, или надахнути, из Ареопагитских списа.

како је Надсуштаствени из женске утробе (Дјевине) надсуштаствено се осуштаствио;[57]

како и Бог јесте и Човек постаде, и остаје (такав) будући уједно обоје (=Богочовек);

како, не иступивши из сушти̏не Божанства, ипак најприсније са нама узе удела у телу и крви; Јевр.2,14

како је Онај Који све испуњује и Који је изнад свега и носи све и сва речју уста Својих, Јевр.1,3 настанио се у месту тесном;[58]

како је вештаствено и травнато (=земљано – Пс.102,15) Тело Ове Славне (Богородице) примило сажижући Огањ Божанства, и као злато непатворено остаде неспаљено. Јевр.12,29

Када Бог одлучује — то све бива, јер када Бог хоће — све је могуће, а немогуће је када Он неће.

Уз то још, би̏ покренута и утакмица у речима (=беседама), не да би један другога превазишли, — јер то је ствар сујетне памети и далеко је од богоугодности, — него да не би ни у чем мањкали од добровољности и могућности, када Бога хвале и Матер Божију похваљују.

8. Тада, баш тада су Адам и Ева, праоци рода (људског), радосним устима јасно ускликнули:

Ти си нам, Блажена Кћери, разрешила казну преступа (заповести Божије).

Ти си, наследивши од нас пропадљиво тело, носила нам у утроби (Твојој) Одећу непропадљивости (=Христа).

Ти си из нашег бедра узела биће (τὸ εἶναι), а узвратила си нам добробиће (τὸ εὖ εἶναι).

---

[57] ὁ ὑπερούσιος... ὑπερουσίως οὐσίωται =*Надбићни се надбићно обићетворио.* — У ова претходна два богословско-реторичка питања, као и у следећа три иза ових, Св. Дамаскин износи парадоксалност надразумне ***тајне-факта*** Оваплоћења и Очовечења Христовог, о чему опширније говори у својој Догматици, ***ТиПв***, књ. 3, §§45-70. — В. и *Беседу на Велику Суботу*, §11 и тамо *напомену* 107 (стр. 164).

[58] В. објашњење у нашој књизи *Живо Предање у Цркви*, 211-222, 1998.

Укинула си порођајне болове, свезе смрти си раскинула, древно нам обиталиште (Раја) повратила.

Ми смо Рај затворили, а Ти си нам пут Дрвету Живота опет отворила.

Кроз нас су од добарâ дошле жалости, а кроз Тебе од жалостӣ — повратише нам се (опет) добра.

И како ћеш смрти окусити, Ти — Пречиста?[59]

Ти си Мост ка животу, и Лествица ка небесима, и смрт Твоја постаће превоз (πορθμεῖον=чамац) ка бесмртности.

Заиста си блажена, Ти — Свеблажена!

Јер ко би, ако не Логос (Христос), то пристао да поднесе, што се Сâм прихватио да учини?

А поздрављао је (пљескањем) и сав збор Пророкâ (говорећи): Ти си испунила наша прорицања. Ти си нам жарко очекивану Радост донела. Јер смо се Тобом ослободили окова смрти. Ходи к нама, Божанска и Живоносна Ризнице. Дођи нам жарко желећима Ти Која си нашу жељу (πόθον=љубав) испунила.

Али, одговараше речима (=беседама) не мањим оно у телу предстојеће (Богородици) мноштво Светих,[60] говорећи: Остани са нама, Умољење наше, једино Утешење наше на земљи! Не остави нас сироте, Мајко Сажаљивог Сина Твог, јер смо у опасности. Тебе имамо за починак од трудова и одмор у знојним напорима. Теби, и кад хоћеш остати — могуће је, и кад зажелиш да одеш — нема препреке. Ако одлазиш, Скинијо Божија, с Тобом одлазимо и ми, који смо, ради Сина Твога, народ Твој. Тебе смо стекли једину остављену нам на земљи Утеху. С Тобом и живети док живиш, и умрети Лк.24,29 кад умиреш — блажено је! Ма шта говоримо „кад умиреш“? Јер Теби је и смрт — живот, и то живот најбољи, који и овај живот надилази несравњивим упоређењима; а нама, како ће бити живљив овај живот, ако Тебе немамо заједно (с нама)?

---

[59] У три рукописа (9-10.в.) уместо *окусити* (γεύη/γεύση, како иначе стоји у пет рукописа из 10-11.в. коју варијанту ми узимамо), стоји: *бити* (γένη, и ту варијанту узима издавач Kotter), тј. „како ћеш Ти, Пречиста, *бити смрти* (припадна или подложна)“.

[60] Беседник мисли на Апостоле, Епископе, свештенство и народ, тј. пуноћу Цркве Јерусалимске на земљи (како вели мало ниже, §9), тада окупљену око Тела Богоматере у Гетсиманији.

9. Тако нешто, чини ми се, Апостоли са свом пуноћом Цркве говораху Блаженој Дјеви. Но, пошто видеше Богомајку да хита као изласку из (овог) живота и стреми ка ономе, окретоше се као исходним химнама, испуњени Божанском благодаћу и уста (своја) позајмљујући Духу (Светоме), и из тела иступајући и стремећи 2Кор.5,6-9; Фил.1,23 да оду заједно са одлазећом Мајком Божијом, и чак претходећи Њој колико могаху напоном своје добровољности. Пошто пак сви они љубав и дуг (Њој) посветише, и исплетоше венац многоцветни и разноврсни од свештених химни, добијаху (од Ње) благослов као неко богодано благо: отходне и последње поздраве. А то су биле, колико ја схватам, речи које казују текућост и пролазност садањег живота и на јавност износе скривене тајне будућих добара.

10. Затим, шта мислите да се тада догодило овоме сходно и одговарајуће? Како ми се чини, (то је): Долазак Цара (Њој) као Својој Родитељки, Који божанским и пречистим рукама прима Њену свештену и чисту и непорочну Душу. И Она, као обично, рече: У руке Твоје, Чедо моје, предајем дух мој. Прими моју милу Ти Душу, Лк.23,46; ДАп.7,59; Пс.30,6 коју си сачувао беспрекорном. Теби не земљи предајем Тело моје. Сачувај целим (σῶον) њега, у које си благоволео да се настаниш, и родивши се сачувао си га девственим. Пресели ме к Себи, да тамо где си Ти, Породе моје утробе, будем и ја Теби сажитељка (συνέστιος=укућаница). Јер к Теби хитам, Који си неодступно [од Оца] к мени дошао. Овој мојој најмилијој деци, коју си изволео да назовеш браћом, Ти буди утеха у моме одласку (од Јн.20,17; Јевр.2,11-12 њих). Додај благослов на благослов њихов кроз полагање (на њих) руку мојих.

Затим, подигавши руке, као обично, све сабране благослови, ове (напред) речи говорећи, и чујући (од Христа ове речи): *Ходи, Благословена* Мати моја, *у почи-* Пс.131,8 *валиште* Твоје. *Устани, дођи, Најблискија моја, Лепо-* *то* међу женама. *Јер гле, зима прође, дође време сечења* (гранчица, тј. пролећа). *Прекрасна си, Најблискија моја, и нема мрље на Теби. Мирис миомира Твога изнад је* Песм.пес. 2, 10-12; 4,7; 1,3 *свих мирисних ствари.*

Чувши то Света (Богомати), предаде дух у руке Сина (Свога – Лк.23,46).

11. И шта бива? Покрет и измена, како ми се чини, стихија (природе); гласови и повици и достојне химне Анђелâ, који испред трчаху, саиспраћаху, у пратњи биваху. Једни чињаху спровод пречистој и свесветој Души (Њеној), и узлазећој на Небо саузлажаху, докле Пс.44,10 Царском престолу (Божијем) не допратише Царицу. Други пак окружаваху божанско и свештено и свето Тело (Њено), и песмама ангелодостојним хваљаху Богоматер. А шта (чињаху) они што стајаху око божанског и најсвештенијег Тела? Страхом и љубављу и сузама радости опколивши свето и славно Обиталиште (τὸ σκήνωμα=постељу са Телом), грљаху, целиваху, удове Тела (Њеног) својим телима дотицаху, и тако се додиром испуњаваху освећењем и благословом.

И тада: болести биваху изгоњене, мноштва демона одасвуд гоњена ка самим дубинама ада; ваздух и етар и небо освећиваху се усхођењем Духа (Њеног), а земља полагањем Тела (Њеног). Но и природа воде не оста без удела благодати. Јер (Богомати) би умивена чистом водом, која не Њу спираше, него се сама (вода) највећма очишћаваше. Овде су глуви слух добијали, сакати се Мт.11,5; Ис.35,5-6 усправљали на ноге, слепима се вид обнављао, грешницима који с вером приступише греси се опростише. И затим шта? Платнима чистим Тело се чисто повија, и одмах на постељу полаже се Царица. Онда (приносе) свеће и мирисе и песме испраћајне: Анђели својим језицима песмопојаху химну себи најприкладнију, а Апостоли и богоносни Оци певаху песме боголепне и Духом (Светим) надахнуте.

12. Тада, управо тада, Ковчег Господњи, покренувши се са горе Сиона, ношен на славним раменима Апостола̂, преноси се кроз Гроб (Гетсимански) ка Небеском Храму. И најпре бива вођена кроз Град (Јерусалим), као нека прелепа Невеста, украшена неприступним сјајем Духа (Светога), и тако бива донета у најсветије место Гетсиманије, док су Анђели претходили, пратили, крилима закривали, а (такође) и сва Црквена пуноћа (народа).

И као што је цар Соломон, приликом полагања Ковчега Господњега у Храм, који је он саградио, сацрквио (ἐκκλησίασε=сабрао) *све старешине Израиљеве на Сион, да донесу Ковчег завета Господњег из града Давидовог, а то је Сион; и узеше свештеници Ковчег и Скинију сведочанства, и подигоше их свештеници и левити, а цар и сав народ испред Ковчега приношаху на жртве телад и овце безбројне; и уношаху свештеници Ковчег завета Господњег на место своје, у унутрашњост Дома, у Светињу над светињама, под крила Херувима*, — управо 3Цар.8,1-6; 2Днев.5,2-6 тако и сада, при полагању Духовног Ковчега, не завета Господњег, него саме Ипостаси (=Личности) Логоса Божијег, Он Са̂м — Нови Соломон, Начелник мира и Врхунски Уметник свега, сацрквио је (ἐκκλησίασε) данас све надсветске редове Небеских умова (=Анђела̂) и праваке Новога Завета, велим Апостоле, са свим у Јерусалиму народом светих (=хришћана̂); и душу с Анђелима уводи у *Светињу над светињама*, у Првообразну и Истинску Јевр.8,2.5; 9,12.23.24 и Небеску, на сама крила четвороликих живих бића (=Херувима и Серафима), и поставља је пред Свој Престо, *у* Јез.1,5-8; Пс.44,7.10 *унутрашњост иза завесе, где је Претеча* Са̂м Христос *ушао телесно*. А Тело (Њено) бива ношено рукама Апостола̂, Јевр.6,19-20 док Цар над царевима покрива (га) сјајем невидљивог 1Тим.6,15 Божанства, и сав сабор Светих претходи и свештене испушта гласе и приносе *жртве хвале*, док није, Јевр.13,15; Пс.106,22 као у брачну одају, положено у Гроб, и кроз њега у радост Едема и у Небеска насеља.[61]

13. А присуствоваху вероватно (τυχόν) и Јудеји, који не беху веома противни. А није неумесно да, као јелу додатак, овом казивању додам оно што се на устима многих (људи) препричава. Јер кажу, када су низ гору (Сион) силазили носиоци блаженог Тела Богоматере,[62] да је неки Јеврејин, роб греха и потчињен обмани, подражавајући Кајафиног слугу који је владичанско Јн.18,22 и божанско лице Христа Бога ошамарио, и поставши оруђе ђавола, би̂ понесен дрским и безумним покретом и злођавољим насртајем да приступи оном најбожанскијем Телу, којему се боје да приступе Анђели; и манито и лудачки зграбивши обема рукама постељу, повукао је ка земљи, — што је био напад из зависти началозлобног (ђавола). Но плод тога труда претече га, и он узбра горки грозд, достојан његове намере: говоре (наиме) да су му обе руке (одмах) отпале! И могао се видети (крај) те безаконе дрскости сопствених руку, како се истог трена показао безрук, док није своје расположење променио на веру и покајао се. Носиоци пак постеље одмах су стали, и он је несрећник (покајавши се), дотакао руком до Живоначалног и чудородног Тела, и одмах од сакаторуког постао здрав и читав. Тако, често и невоља зна да породи мудре и спасоносне одлуке. Но да се вратимо на даље казивање.

---

[61] У целом овом, и надаље продуженом, величанственом панорамском опису Богородичине Смрти, Погреба и Пресељења на Небо, најпре Душе а затим убрзо (после три дана) и Тела Њеног, Св. Дамаскин излаже древно предање Јерусалимске Цркве о Богородичином ***Успенију=Уснућу*** (јер за Њу је смрт *заснуће и буђење* у Вечни Живот) и ***Пренесењу=Узношењу*** (душом па телом) у Славу на Небо. Богородица је истински *умрла*, али је, пре свеопштег васкрсења свих тела, већ превазишла оквире смрти и надишла трулење тела, те била узета Сином Њеним код Њега на Небо. — Опширније о овоме видети у нашем тексту *Теотокологија*, *Прилог 3*.

[62] Беседник добро зна топографију Јерусалима: са Сиона се заиста *силази* у Гетсимански врт, отприлике оним правцем којим је и Господ Христос, после Тајне Вечере на Сиону, сишао са Апостолима у Гетсимани-

14. Одатле се ка Гетсиманији најсвештенијој спушта: и опет целивања и грљења и похвале, свештене химне и поздрави и сузе; гроздови зноја тецијаху из страхопоштовања и љубави. И могло се видети где сузе и зној у изливима се такмиче. И тако се пречисто Тело полаже у свеславни и узносећи (ὑπερφερεῖ=*ѓорњеносни*) Гроб, и одатле се трећега дана пресељава (μετεωρίζεται) у Небеске Одаје.

Јер требаше да се ово богодолично Обиталиште,[63] некопани Извор Воде опроштаја, неорана Њива Небескога Хлеба, незаливени Виноград Грозда бесмртнога пића, свагдародна и доброплодна Маслина Очевога Уља (ἐλέου=*Милосѿи* – Христа), (требаше) да се не затвори у шупљине земље, него као што је, од Ње (узето и) у Богу Логосу уипостазирано Тело (људско), Свето и Пречисто, васкрснуло из гроба трећега дана, тако је и Она (требала) да буде узнета (ἐξαρπασθῆναι=*исѿрѓнуѿа*) из гроба, и да Мајка буде пресељена (μεθορμισθῆναι=*ѿремешѿена као лађа*) ка Сину (Њеном). И као што је Он ка Њој сишао (καταβέβηκε), тако Она да буде ка Њему узнесена (ἀναφέρεσθαι), ка *већој* Јевр.9,11.24
и савршенијој Скинији — у само Небо.

Требаше[64] да Она, Која је Бога Логоса у Својој утроби угостила (ξενοδοχήσασα), да се настани у Божанским насељима Сина Свога. И као што је Господ рекао да треба
да буде у дому Оца Свога, требаше и Мати да станује у Лк.2,49
Царским дворовима Сина, *у Дому Божијем* и у Двори- Пс.133,1;
ма Бога нашега. Јер ако је у Њему обиталиште свих 134,2
радујућих се,[64a] где је (другде место) Узроку радости? Пс.86,7

ју на предсмртну молитву (Мт.26,36; Јн.18,1). Данас је приближно тим правцем трасиран пут.

[63] Тј. Тело Богородице као *Обиѿељ* (ἐνδιαίτημα=стан, боравиште) Тела Христовог. Сви даљи епитети односе се истовремено на Богородицу и на Христа.

[64] Ово *ѿребаше* (ἔδει), као и оно претходно и следећа, објашњава сам Дамаскин (иначе израз Гр. Богослова, *Беседа 38*, 10-11): „*Требаше* – показује вољу Творца, јер је она најпримеренији устав и закон творевини“ (*ТиПв* 2,26).

[64a] О Христу као *Обиѿалишѿу=Земљи* свих живих, в. више у нашој књизи *Живо Предање у Цркви*, Врњци 1998, стр. 211-222.

Требаше да у Оне, Која је при рађању сачувала девичанство неповређено, да се и Тело (Њено) сачува непропадљиво и после смрти.

Требаше Она Која је Творца као Дете држала у наручју, да борави у Божанским становима.

Требаше Невеста, Коју је Отац уневестио, да живи у Небеским одајама.

Требаше Она Која је на крсту гледала Сина Свога,
Лк.2,35 и бол, који је рађајући избегла, а мачем у срце примила,
Кол.3,1; Откр.3,21 да види Њега Седећега заједно са Оцем (на Престолу).

Требаше да Мати Божија задобије оно што припада Сину (Њеном); те да Јој се, као Мајци и Слушкињи, поклања сва твар. Јер свагда наслеђе од родитеља прелази на децу; сада пак, као што рече неко мудар:

*извори усходе изнад свештених река.**

Јер је Син Мајци целокупну творевину потчинио.

15. Ходите, зато, да и ми данас празнујемо Празник *Исходни* Матере Божије, не износећи неке свирале и даире и оно што бива са мајком лажних богова,[65] како они (=Јелини) говоре, чинеће групне оргије, измишљајући неразумне митове да је она многодетна, док истинита реч Њу показује бездетном. Све су то демони и небулозне маштарије, које непостојеће они срамотно глуме, имајући као подршку само глупост обманутих (људи). Јер како ће родити из парења бестелесно? И на који начин ће се помешати? И како је бог оно што пре тога не постоји, него настаје са рађањем? А да је род демонâ бестелесан, свима је јасно, чак и онима којима су духовне очи ослепљене. Јер рече негде у својим песмама Хомер, казујући стање својих уважаваних богова:

Јер хлеб не једу, нити пију вруће вино,
*зато крви немају и називају се бесмртни.***

---

* Еврипид, *Медеја I*, 410.

[65] Одавде надаље Беседник извргава руглу јелинско-паганске религиозно-театралне обичаје, подражавајући и у томе Григорија Богослова (*Беседа 39*, 3-7, наш превод и издање, стр. 68-72).

Хлеб не једу, вели, нити топло вино пију, због чега су бескрвни, то јест немају крви, и називају се бесмртни. И заиста је тачно рекао „*називају се*“. Јер се бесмртнима (само) називају, а нису то што се називају, јер су умрли злом смрћу.

Ми пак који обожавамо (τὸ λατρευόμενον=поштујемо и служимо) Истинитога Бога, Бога Који није из небића у биће произведен, него свагда Јесте из свагда Постојећег (Оца) (ἀεὶ ὢν ἐκ τοῦ ἀεὶ ὄντος), изнад узрока и разума и мисли и времена и природе, — ми чествујемо и поштујемо Матер Божију, не прописујући да је надвремено рођење Његовог Божанства од Ње, јер је (Божанско) Рађање Логоса Божијег ванвремено и Оцу савечно, него исповедамо (=признајемо) (Његово) друго рођење по добровољном Оваплоћењу, узрок тога и знајући и говорећи. Јер се оваплоћује Он, Који је беспочетно бестелесан, *ради нас и ради нашег спасења*,[66] да би сличним спасао слично.[67] И Оваплоћаван од ове Свештене Дјеве без (брачног) спајања, рађа се, Сâм остајући свецело Бог и свецело постајући Човек; Он Исти сав Бог са Својим телом, и сав Човек са Својим надбожанским Божанством. Тако, знајући Ову Дјеву Мајком Божијом, Њено Успеније (κοίμησιν=*уснуће*) светкујемо, не проглашавајући Њу за богињу — не било тога! такви митови припадају јелинској глупости, зато и Њену смрт објављујемо; — него, пошто се Бог (од Ње) оваплотио, (зато Њу) познајемо (као) Мајку Божију.

16. Њу, (дакле), свештеним песмама похвалимо данас, ми који смо стекли то богатство: да будемо и називамо се Христов народ!

Њу почаствујмо свеноћним стајањима (=бдењима).

[**] *Илијада* 5, 341-2.

[66] Символ вере Никејско-Цариградски, чл. 3.

[67] Израз Св. Григорија Богослова, *Беседа 45*, 9 (наш превод и издање, стр. 179). Ср. још код Дамаскина у ***ТиПв*** 3,1.

Њу обрадујмо чистотом душе и тела (нашег), Њу Која је, после Бога, већма од свих Чиста. Јер бива некако да се сличне ствари радују сличнима.

Њој угодно послужимо милошћу и састрадавањем према потребитима (=убогима). Јер ако се ничим као милошћу не угађа Богу,[68] ко ће рећи супротно да се не истом (милошћу) и Мати Његова не радује?

Она је објавила неизрециви бездан Љубави Божије према људима.

Њоме нам је укинут многовремени рат са Творцем.

Због Ње нам је проглашено помирење са Њиме, и дарова нам се мир и благодат, и људи у хору певају са Анђелима, и постасмо деца Божија, ми раније безчасници (ἠτιμωμένοι=*посрамљени, без части*—2Кор.5,18-19; Рм.5,1.10; 8,16; Еф.2,14).

Из Ње смо узабрали Грозд Живота (=Христа); из Ње смо пожњели Властар (βλαστόν=*Влат*) непропадљивости (=бесмртности).

Она нам је постала Заручница (Προμνὴστρια) свих добара.

У Њој — Бог постаде Човек, и човек — Бог![69]

И шта је од тога парадоксалније? Шта је од тога блаженије? Занебеса ми се ум страхом, трептећи над тиме што говорим.[70]

Са Маријам пророчицом, о девојачке душе, са тим-
2Мој.15,20 панима заиграјмо, *умртвљујући удове који су на зем-*

---

[68] Мисао Св. Григорија Богослова (*Беседа 14*, 5: *О сиромахољубљу*), позајмљена и у *Беседи на Велику Суботу*, §35 (стр. 189).

[69] Беседник је мало пре рекао: „Она – Богородица – је објавила (*=на јавност изнела, пројавила*) неисказиви бездан Љубави Божије према људима“. Сада ту мисао конкретизује, тј. допуњује и објашњава тиме што каже да је тај „бездан Човекољубља“ Божијег: *Оваплоћење* и *Очовечење* Христово ради нашег *обожења* и *обогочовечења*. В. и напред *Беседу на Рођење Богородице*, §9, и тамо *напомену* 13 (стр. 285).

[70] И Св. Фотије Велики негда вели: да, кад год помисли на величину ***Чуда-Тајне*** Христовог Оваплоћења и Очовечења, да му се ум *занебеса*. Израз ἰλιγγιῶ (који преводимо по Матији Бећковићу: *занебесати*) буквално значи: ***хвата ме вртоглавица***!

љи, јер то је мистички тимпан. Кличимо над Ковче- Кол.3,5
гом Господа Бога душевним поклицима, и пашће зидо-
ви Јерихонски, велим за непријатељске тврђаве про- Ис.Нав.6,20
тивничких сила (ђаволских). Са Давидом поскочимо у
Духу, јер данас *почину* Ковчег Господњи. Са Гаврилом, 2Цар.6,12-15
првостојатељем Анђелâ, кликнимо: *Радуј се, Благода-* Лк.1,28
тна, Господ је с Тобом!

Радуј се, неисцрпна Пучино радости!
Радуј се, једино Укинуће жалости!
Радуј се, свакога срца безболни Леку!
Радуј се Ти, Којом се истисну смрт, а живот поново уведе!

17. А ти, о, од свих светих најсветији Гробе! — после Живоначалног Гроба Владичиног, који постаде извор васкрсења — запитаћу те као живога:

Где је Злато Непатворено, које руке Апостолâ у тебе уризничише?
Где је Богатство непотрошиво?
Где је Ризница Богопријемна?
Где је одушевљена (=жива) Трпеза?
Где је Нова Књига, у којој је неизрециво без руке уписана Реч Божија (=Логос Христос)?
Где је Бездан благодати?
Где је Пучина исцељењâ?
Где је Животочни Извор?
Где је многожељено и многољубљено Тело Богородице?

(И одговара Гроб): Што тражите у гробу, Уздигнуту (μετεωρισθεῖσαν) у Небеске Станове? Што ме чините одговорним за стражарење? Немам ја (те) моћи да се успротивим Божанским наређењима. (Јер), Свето и Свештено Тело (Њено), оставивши платна (=*покрове*), и мени подаривши освећење, и испунивши ме миром и благоухањем (=*миомиром*), и учинивши (ме) божанским Хра-

мом,[71] узето је и однето горе (ἀνάρπαστον οἴχεται), у пратњи Анђела и Арханђела и свих Небеских Сила. Мене сада облећу Анђели. У мени сада обитава Божанска благодат. Ја постадох лекарство за одгоњење болова болесним. Ја сам стални извор исцељења. Ја одгоним
4Мој.35,11 демоне. Ја постадох град уточиште свима добеглицама.

Приступите, народи, с вером, и у таласима попрпите благодатне дарове. Приступите имајући несумњајућу
Јк.1,6 веру. *Који сте жедни воде, идите* (захватите), запо-
Ис.55,1 веда Исаија, и *који немате сребра, идите и купите*
Јн.7,37-39 *без цене*. Ја свима јеванђелски клицах: *Ко је жедан* исцељења од болестȋ, избављења од душевних страстȋ, уништења грехова, ослобођења од свакојаких невоља, уживања Царства Небеског, нека с вером приступи мени и нека захвата талас благодати многомоћан и многокористан. Јер, као што је дејство воде просто и јединствено, као и земље и ваздуха и свесветлог сунца, но у свакоме се од корисникâ (τῶν μετόχων) различито претвара сходно природи, и бива: у лози вино, и у маслини уље; тако и Благодат, мада је проста и јединствена, различито и аналогно, према потреби свакога од удеоничара, чини добро.

Ја нисам (вели Гроб) стекао благодат од своје природе, јер је сваки гроб препун смрада, узрок потиштености, противник радости. Али сам примио (Тело Богородице као) Миро многоцено, и добио удео у миомирису Мира, а то Миро је заиста благомирисно и јако делатно (δραστυκώτατον=*веома ефикасно*), тако да и малим помазањем дарује неодузимљиви дар. Јер се Бог *неће раскаја-*
Рим.11,29 *ти за* (Своје) *благодатне дарове*. Ја угостих Извор радости, и Њеним сталним (=*вечним*) точењем се обогатих.

---

[71] Гроб Мајке Божије у Гетсиманији заиста је постао, и до данас остао, православни *Храм*; управо над самим Њеним Гробом је Свети Престо, на којем се свакодневно свршава Св. Литургија.

18. Видите ли, драги оци и браћо, шта нам говори славни Гроб (Богородичин)?

[72]{И да је то тако, написано је дословно овако и у *Евтимијевској историји*, слово треће, поглавље четрдесето:

„Речено је напред да је многе цркве у Цариграду подигла Христу Света Пулхерија (царица). Једна пак од њих је и Влахернска (Црква), саграђена у почетку царства божанске кончине (цара) Маркијана (450-457.г). Они, дакле, подигнувши тамо чесни Дом (=Храм) Свехвалној и Пресветој Богородици и Приснодјеви Марији, и украсивши га сваком лепотом, тражаху Њено свесвето и богопријемно Тело. И позвавши Јувеналија, Јерусалимског Архиепископа, и епископе из Палестине који су тада боравили у Царском граду, због тада држаног Халкидонског Сабора (451.г.), рекоше њима: Чули смо да у Јерусалиму постоји прва и изванредна црква Пресвете Богородице и Приснодјеве Марије у месту званом Гетсиманија, где је у гроб положено Њено живоносно Тело. Желимо, дакле, да ту светињу (τό λείψανον) донесемо овде као заштиту (φυλακτήριον) овоме Царскоме граду.

И одговарајући Јувеналије рече: У Светом и Богонадахнутом Писму не налази се опис кончине Пресвете Богородице Марије, али из древног и најистинитијег предања примили смо да, у време славнога Успенија Њеног, свѝ Свети Апостоли, који су ради спасења народâ обилазили сву васељену, у трену ока бише лебдећи (у ваздуху) сабрани у Јерусалим; и кад су код Ње дошли, бѝ им анђелско виђење, и чујаше се божански песмопој (ὑμνῳδία) Виших Сила. И тако је у божанској и наднебеској слави у руке Божије предала Душу због неког неизрецивог разлога. А Њено богопријемно Тело са анђелским и апостолским песмопојем (ὑμνῳδίας) донето је и опојано положено у Гроб у Гетсиманији, на којем месту је током три дана трајала непрекидна хоростасија (=групно присуство) и песмопој (ὑμνῳδία) Анђелâ.

---

[72] Одавде до § 19 (тј. између {...}), интерполиран је касније у ову *Беседу* одломак из тзв. *Евтимијевске историје*. Иако сви сачувани ркпс. (најстарији из 890.г.) садрже тај одломак, он ипак представља прекид логичког тока Бeседниковог текста: „*Видите ли... шта нам говори Гроб*“ (§ 18) — „*А шта ћемо ми одговорити Гробу?*“ (§ 19). Међутим, како смо истакли у нашој *схолији* на ово место (у књизи Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ... Атина 1970, 276), наведени текст је постојао и у време Дамаскина, и делове му цитира Св. Андреј Критски, савременик Дамаскинов, а и Дамаскин алудира на неке његове делове: нпр. у *Беседи 3. на Успеније*, § 4, и *Беседи 1. на Успеније*, § 5 и 9.

После пак трећега дана, кад је престао анђелски песмопој (ὑμνῳδίας), присутни Апостоли, пошто је један од њих био изостао и после трећег дана дошао и желео да се поклони Богопријемном Телу, отворили су Гроб. И тело Њено свехвално никако нису могли наћи, него су само нашли лежеће Њене погребне покрове; и, испунивши се од њих неизрецивог миомира, запечатили су Гроб. И задивљени чудом те тајне, само су то могли мислити да је Онај Који је благоволео да се Сопственом Ипостасју оваплоти и очовечи од Ње и да се телом роди — Бог Логос и Господ славе, Који је и после порођаја сачувао Њено девичанство неповређеним, да је Он изволео да, и после (Њеног) одавде окончања живота (ἀποβίωσιν), Њено пречисто и беспрекорно Тело почаствује непропадљивошћу и пресељењем (τῇ ἀφθαρσίᾳ καί μεταθέσει) пре заједничког и свеопштег васкрсења.

А беху тада присутни са Апостолима најсветији Тимотеј, Апостол и први епископ Ефешана, и Дионисије Ареопагит, као што сâм велики Дионисије сведочи у речима о блаженом Јеротеју,[73] који тада и сâм беше присутан, у Писму које је написао реченом Тимотеју, овако говорећи:

„Пошто смо се и са нашим богонадахнутим јерарсима, кад смо и ми, као што знаш, и сам ти и многи од наше свештене браће, сабрали да видимо Живоначално и Богопријемно Тело (Богородице), а присутни бише и брат Божији Јаков и Петар, врховни и најстарији врх међу теолозима. Затим се изволи, после виђења (Тела), да сви јерарси песмопоје, колико сваки могаше, бескрајномоћну Доброту Богоначалне слабости.[74] После теолога, као што знаш, све остале свештенотајнике је надилазио (Јеротеј), сав одлазећи (ἐκδημῶν), сав иступајући из себе и доживљавајући општење (κοινωνίαν) са Оним што је песмохваљено, и са свим што се чуло и видело, и што се познавало и није познавало; био је сматран за богонадахнутог и божанског химнолога (=хвалопојца). И шта би ти говорио о ономе што је тамо богословствовано?! Јер, ако се нисам преборавио, знам да сам више пута од тебе чуо и неке делове од оних богонадахнутих химнодија (=песмопојања).“

---

[73] В. и *Беседу 3. на Успеније*, §4 и тамо *напомену* 86 (стр. 343).

[74] Ова синтагма: „бескрајномоћна доброта *Богоначалне слабости*" (τὴν ἀπειροδύναμον ἀγαθότητα τῆς θεαρχικῆς ἀσθενείας) парадоксални је израз православног апофатичког богословља. Потиче од богонадахнутог писца Ареопагитских списа (који, познат под именом Дионисија Ареопагита, ученика Апостола Павла /ДАп. 17,34/, – није као „фалсификатор" него као смирени монах, а живео је у 5. веку – тако скривао себе), — и указује на тајну Христовог *кеносиса* (κένωσις – Фил.2,7) = добровољног *умањења*, *смирења* и *понижења* ради

И чувши то цареви, затражише од самог Архиепископа Јувеналија онај свети Гроб (σορόν=ковчег) са покровима у њему и хаљинама Славне и Пресвете Богородице Марије, да им, сигурно запечаћено, (све у Цариград) пошаље. И када је то послано, положили су (га) у изграђеном у Влахерни чесном Дому (=*Храму*) Пресвете Богородице. И то је тако било.}

19. А шта ћемо ми одговорити Гробу (Богородичном)? Твоја благодат јесте неисцрпна и стална (ἀέναος=вечна), али се Божанска сила не ограничава местима, нити се доброчинства Богоматере настањују само у Гробу. Јер ако би се ограничавала само Гробницом, мало њих би добијали дар; сада пак по свим крајевима света изобилно се раздају.

Зато, памћење наше учинимо ризницом Богородице. А то, како ће бити? Она је Дјева, и Љубитељка девичанства; Она је Чиста (=Чедна) и љубитељка чистоте (=чедности). Ако, дакле, са телом, и памћење учинимо чистим (=чедним), тада ћемо стећи у себи усељену Њену благодат. Јер она (=Благодат) избегава свако муље и одвраћа се од мутних страсти: стомакоугађање презире, противи се најсрамнијим страстима блуда; мрске блудне помисли избегава као породе змије отровнице; одба-

---

нашег *спасења*, *узвишења* и *обожења*. — Уосталом, Живи и Истинити библијски = црквени Бог, Бог у Христу Откривени и Јављени као *Љубав* (Јн.3,16; 1Јн.4,8-16), делује не силом=насиљем, него, ради поштовања човекове личности и слободе, све чини „слабошћу“ *Љубави* и *Слободе*.

цује речи срамне и љигаве, као и такве песме; мрзи надимање гњева; не прихвата нечовештво и завист и свађе; одвраћа се од таште сујете; непријатељски се супротстављa надувеној гордости; мрзи злопамтљивост, која је непријатељ спасења; сваки порок сматра за смртоносни отров.

Радује се пак њиховим противностима (тј. врлинама), јер су супротности лек за супротности. Постом и уздржањем и псаламским песмама весели се; слаже се са чистотом (=чедношћу) и девственошћу и целомудреношћу, и са њима има стални мир, и с наклоношћу их поздравља; мишљење мирољубиво и кротко прима у наручје; љубав и милостивост и смирење грли као своје најрођеније.

И да свеукупно кажемо: за сваки порок (наш) жалости се и љути се, а свакој врлини као своме дару радује се.

Ако, дакле, од ранијих порока удаљимо се, а врлине са сваком марљивошћу заволимо и са њима се дружимо, Она (=Богомати) ће често Својим слугама доћи, доводећи са Собом збор свих добара, узевши са Собом Еф.3,17 и Усељеника (ἔνοικον=Становника) срдаца наших — Христа, Сина Свога и Цара свих и Господа, Коме слава, част, моћ, и величанственост и великолепност, са Оцем и Светим и Животворним Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

Јована Дамаскина, монаха и презвитера

ПОХВАЛА на СВЕЧАСНО УСПЕНИЈЕ ПРЕСВЕТЕ ВЛАДИЧИЦЕ НАШЕ БОГОРОДИЦЕ

Беседа Трећа[75]

1. Обичај је заљубљенима у нешто да то држе стално на језику, и да дању и ноћу умом то замишљају. Нека ме зато неко не кори што трећи пут, поред претходне две, чиним ову садашњу похвалу (ἐφύμνιον) Матери Бога мога, као неки дар исходни (=испраћајни). Јер, не да Њој (нешто) дарујем, него себи и вама присутнима, о! божанствени и свештени саборе,[76] предлажући јело душекорисно и спасоносно одговарајуће овој свештеној ноћи, зарађујем тако (свима) духовно весеље.

---

[75] Ова *Беседа* (Ἐγκώμιον=*Похвала*) *на Успеније Богородице* (сачувана у 55 грчких рукописа од 9-17.в., издавана више пута /и у PG 96,753-761/; наше критичко издање Дамаскинових *Беседа о Богородици* /на основу 4 ркпс. из 9-12.в./: Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ, текст и новогрчки превод Д. Статопулоса, стр. 204-222; најновије критичко издање /из 7 ркпс. од 9-14.в./: Kotter, t. V, 549-555), – одржана је такође на Гробу Пресвете Богородице у Гетсиманији, на сам Празник Успенија (15. августа), и то после прве две, као трећа, најкраћа *Похвална Беседа на Успеније*, изговорена и она у току ноћног бдења (в. сам почетак, §1, где говори о *ноћи*, као и *1. Беседа*, §1). — Превођена је врло рано на грузијски и арапски језик. Старосрпски превод нисмо нашли, а новији, скраћиван, српски превод дао је П.Ђ.Н. у: *Богословски гласник* III, књ.5, 469-473.

[76] *Сабор* је овде Црква. По древном веровању и сазнању и живом предању Православља, Цркву сачињавају: Света Тројица — Отац, Син и Свети Дух, Свети Анђели и сви Свети, сви верујући Божији људи и народи свих времена и простора, сва творевина Божија на Небу и на Земљи. То је богочовечански **Сабор** Цркве, и отуда долази позната црквена ***Саборност***. (В. и ниже §4 и *напомену* 19 на крају *Беседе на Рођење Богородице*). Црква је, дакле, **сабор=сабрање** хришћана и све твари — вољом Оца, у Име Христа, благодаћу Св. Духа (Мт.18,14-20; Еф.2,18-22; 2Кор.13,13).

Јер, као што видите, захватила нас је оскудица у јелима. Зато и припремам ову гозбу, иако не скупоцену, нити достојно Оне која (нас) је позвала, него колико може да најнужније задовољи глад (духовну). А не потребује Она (=Богородица) похвалâ (ἐγκωμίων) од нас, него ми потребујемо славу од Ње. Јер Прослављено, како ће се прославити? Како ће сунце постати сјајније? Извор светлости, како ће се просветлити? Него нама самима, овим што чинимо, венац плетемо. *Јер живим ја*, 1Цар.2,30; 4Мој.14,28 вели Господ, *и оне који Ме прослављају прославићу*.

А слатко је, заиста слатко пиће вино, и хранљиво је јело хлеб. Пошто (вели Писмо) *вино весели, а хлеб* Пс.103,15 *срце човека укрепљује*. Али шта је слађе од Мајке Бога мога? Она ми је ум мој заробила, језик ми је Она свезала; Њу и будан и у сну замишљам. Она је Мајка Логоса (=Речи Божије), Она је и דародавац речи (=беседе). Пород нероткиње (Ане), Који неплодне душе чини плодоносима. Њено свештено и божанствено *Престављење* (μετάστασιν=*пресељење*) данас празнујемо.

Ходите, зато, да узиђемо на тајанствену Гору (μυστηκὸν ὄρος), и поставши изнад животних и материјалних појава, и ушавши у божански и неухватљиви примрак (γνόφον), и будући унутар Божанске светлости, песмохвалимо Бескрајномоћну Силу (Христову).[77]

Како је из Надсуштаствене Превасходности (τῆς ὑπερουσίου περιοπῆς) нематеријалне и свему оностране Очеве утробе, неиступљиво (ἀνεκφοιτήτως) сишао у Девствену утробу (Богородице), и био зачет и оваплоћен, и кроз страдања добровољно ишао на смрт, и са Телом (Својим) које од земље (=Дјеве) има рођење, и кроз пропадљивост, стекао непропадљивост, па се ка (Богу) Оцу опет повратио, и (данас) Своју по телу Матер привукао (ἐπεσπάσατο=*извео*) ка Своме Родитељу; Њу Која је била Земаљско Небо — преселио је у Земљу Наднебеску![78]

---

[77] Полазећи од алузије на Таворску *Гору* Преображења Христовог и на Божанску *Светлост* тамо пројављену ученицима Христовим (Мт.17,1-8), о чему говори опширно у *Беседи на Преображење* (§§2-5), — и тамо и овде ареопагитским апофатичким језиком, — Беседник овде позива своје слушаоце на гозбу богословља и празновања и партиципирања (=заједничарења) у јединственој *Тајни* Христа и Богородице, која укратко обухвата сав Његов и Њен живот, од рађања до умирања и до Васкрсења и Успенија; и сав наш живот у Њему и са Њом.

2. Данас је духовна и одушевљена Лествица (=Богородица), — Којом сишавши Вишњи на земљи јави се и са људима поживе, — користећи се смрћу као лествицом, Варух 3,38 са земље на небо се преселила!

Данас земаљска Трпеза (=Богомати), Која је Небески Хлеб Живота — Жар Божанства, безбрачно носила, бӣ 2Мој.25,29; Јн.6,48-51 узета са земље ка Небесима; и Вратима Божијим на Јез.44,1-2; Пс.23,7.9 истоку — врата Небеса̂ се отворише.

Данас из земаљског Јерусалима, Град Божији Одушевљени (=Живи), ка *Горњем Јерусалиму* пресељава се; и Она која је *Прворођенога све твари*, Јединороднога из Оца, као Првенца Јединородног из Себе родила, настањује се у *Цркву прворођених*; и Ковчег Господњи, Живи и Словесни, преноси се (μετανίσταται) у станиште Сина (Њенога).[79]

Врата рајска се отварају и дочекују богоносну Њиву, из Које израставши Дрво Живота вечнога (=*Христос*), 1Мој.2,8-9 уништи непослушност Евину и смртност Адамову. Са̂м Христос, Узрочник живота свих и свега, Пећину уклесану, Гору некаменосечну (=*неисклесану*) дочекује, од Ко- 5Мој.3,27; 2Мак.2,5 је Камен без руку одсечен (=Христос) — васељену испуни. Дан.2,34-35

Брачна Одаја (ἡ παστὰς=*брачна постеља*) Божанског ваплоћења Логоса, као у славној одаји почину у Гробу, одакле узлази ка Небеској одаји да славно са Сином и Богом царује, а Гроб као невестинску собу нама на земљи остави. Гроб као невестинска соба?! Да, и од сваке невестинске собе свесјајнији, не блистајући бљеском злата, ни сјајем сребра и одсјајима драгог камења, или украшен свиленом и златотканом одећом и порфиром, него Богосветлећим сјајем Пресветога Духа; не узрокујући спајање телâ земаљских заљубљеникâ, него свезама Духа (чини) сједињење преподобних душа с Богом, боље и слађе од сваког другог.[80]

---

[78] Овај парадоксални речник о „*земаљском* Небу и *небеској* Земљи", Дамаскин, идући за претходним му Св. Оцима (попут нпр. Златоуста), користи и у својим богонадахнутим црквеним песмама, кад нпр. каже да је Христос кроз Богородицу „*оземљио Небо и онебесио Земљу*"...

[79] И ова реченица, као и толике друге, израз је, уз остало, свудаприсуства Светога Писма у Дамаскиновим текстовима. — В. за овде: Гал.4,26; Откр.21,10; Кол.1,15; Јн.1,18; Лк.2,7; Јевр.12,23; Пс.131,8 итд.

Овај је Гроб лепши од Едема! Јер, — да не бих у ономе (Едему) спомињао ласкавост злобника (ђавола), онај, да тако кажем, варљиви савет, завист, превару, Евино мекуштво, лаковерност, слатко-горку замку којом би̏ памећу покр́адена и супруга (Адама) покраде, па 1Мој.3гл. непослушност, изгон (из Раја) и смрт; да не бих, (велим), све то спомињући учинио Празник поводом за потиштеност, — (споменућу) овај (Гроб који) Тело смртно са земље на небо пресели (μετεώρισεν), док је онај (Едем) уздигавши се (надменошћу), у земљу свукао родоначелника (Адама). Јер, зар није у њему осуђен, постали по икони 1Мој.3,19 Божијој (Адам, речима): *Земља си, и у земљу ћеш отићи*?

Овај је Гроб драгоценији од некадашње Скиније, примивши (у себе) словесну и живу и Богосветлећу Светиљку, и Животносну Трпезу, која је имала не хлебове Јевр.9,2-4 предложења, него Небески Хлеб; не огањ материјални, него је примила невештаствени Огањ Божанства.

Овај је Гроб славнији од мојсијевског ковчега, имајући удела не у сенкама и праобразима, него у самој

---

[80] Духовни благодатни *брак* светих душа с Богом, у Св. Писму и код Св. Отаца у Цркви Христовој, упоређиван је често са телесним браком на земљи, углавном метафорички и анагошки, јер су посреди две једва упоредиве стварности, искуства, доживљаји. Тако је код Св. Дамаскина схваћена и библијска *Песма над песмама*, која под видом двоје телесно заљубљених, изображава потпуну љубав и заједницу и појединачне душе, и све Цркве, са Богом. — В. и *Беседу на Велику Суботу*, § 35 (стр. 188-190).

Истини, јер је примио (у себе) чисти и златовидни Сасуд, Јевр.9,24
који је као плод донео Небеску *Мàну* (=Христа). Таблицу
Живу, која је примила Уписану Реч (=Бога Логоса),
прстом Божијим — Свемоћним Духом — оваплоћавану
као Логоса Ипостасног;[81] Кадионицу златну, која је родила
Божански Жар, и сву творевину омиомирила (εὐωδιάσασαν=*благомирисом окадила*).

3. Нека беже демони, нека кукају Несторији (јеретици), као некада давно Египћани, и њихов началник,
нови Фараон, црни разбојник и тиранин (ђаво); јер су
дубином хуљења потопљени. Ми пак који смо спасени 2Мој.14.гл.
неуквашеним ногама (као Израиљ) и прешли слано
море безбожности, песмопојмо Мајци Божијој песму
исходну. Нека Маријам — Црква, узме у руке тимпан 2Мој.14,25-30; 15,20
и нека предводи песму празничну. Нек изађу из духовног
Израиља[82] девојке, кличући са тимпанима и хоровима. 2Мој.15,20

***Цареви земаљски* и судије са началницима, *младићи и девојке, старци са младићима*, нека хвале Богородицу!** Пс.148,11-12
Зборови и беседе сваковрсне, и разни језици људи̑ и народа̑, нека мелодично певају *песму нову*! Нек Пс.149,1
се ваздух пролама духовним одјецима и трубама, и
одбљесцима из ватре[82a] нек занавља дан спасоносни!
***Нека се радују небеса* и *облаци нека каплу веселе*!** Пс.95,11; Ис. 45,8

---

[81] Дамаскин, као и други Свети Оци, виде и у самом Светом ***Писму***, Божијем и људском, први пут *писаном* прстом Божијим у таблицама Закона (датим Мојсију на Синају), праобразну и бледу *слику* и символ *уписивања* Личне ***Речи*** Божије – Ипостасног Логоса=Сина, Духом Светим као „прстом Божијим" (Лк.11,20), у људску природу при оваплоћењу Христовом од Богородице. Тако је људска природа (=човек) – о-順речена, о-глагољена, о-словљена, о-словесњена, о-логосена, обожена Христом **Речју-Логосом** Божијим. — В. и *Беседу на Рођење Богородице*, §§6 и 7 (стр. 280-282).

[82] *Духовни Израиљ* је овде Црква Христова, као и претходно Маријам (Мојсијева сестра), насупрот „телесном Израиљу" (1Кор.10,18; *Беседа 1. на Успеније*, §6).

[82a] Беседа је држана ноћу, у Гетсиманији, коју су хришћани осветљавали ватрама. — В. и напред *Беседу 2. на Успеније*, §3 (стр. 317).

Поскочите радосно предводници* стада Божијег, божански Апостоли, као горе високе и уздигнуте, највишим созерцањима узношени; и јагњад Божија — народе свети, питомци Цркве (Христове), као хумови ка горама
Пс.113,4 високим расположењем стремећи навише.

Вај! Вај! Умре Извор живота, Мати Господа мога! Јер требаше што је од земље састављено да се опет поврати у земљу, и тако (онда) пренесе на Небо, од земље узевши даровани земљи — полагањем Тела[83] — непропадљиви живот. Требаше да, као злато, одбацив-ши земљану и тамну грубост (πάχος=дебљину) смртности, да у смрти као у топионици (пречишћено), Тело нетрулежно и чисто подигне се из гроба, блистајуће сјајем непропадљивости (=*бесмртности*).

4. Данас (Богородица) добија почетак другог постојања (на Небу) од Онога Који Јој је дао почетак првог постојања (тј. од Христа); Онога Који није имао временски почетак (Свога) првог и вечног постојања, мада је Оца имао почетак као узрок Свога Божанског постојања.[84]

Радуј се, Сионе, Божанска света горо, на којој је становала Жива Божанска Гора;[85] Нови Ветиљу, у којем
1Мој.28,18 је ступ помазан уљем — људска природа помазивана

---

* У грчком κριοί значи: *овнови*, као пандан „*јагњади*" (ниже).

[83] *Тела*, најпре Христовог, а онда и Богородичиног. Јер све што се збива с Богородицом, збива се благодарећи Христу — од Ње Оваплоћеном Богочовеку, те се преноси и на Њу, и даље на сву Цркву и на све чланове њене – удове Христове (в. нашу дисертацију *Еклисиологија Апостола Павла*, на грчком).

[84] И у овој реченици, како доликује његовој даровитости и облагодаћеном обичају, Свети Дамаскин кратко и јасно, најтешње повезује Богородичино биће и битовање са Христовом Личношћу и битијем. Изрази πρώτη/προτέρα καί δευτέρα ***ὕπαρξις*** (=биће, постојање) или πρώτη/προτέρα καί δευτέρα ***ἀρχή*** (=почетак, начело) или ἀΐδιος καί χρονική ***ἀρχή*** или αἰτία (=узрок) врло су чести у његовим делима, и, као што читалац може и сам запазити, такође у његовим *Беседама*. Дамаскин је заиста мислилац, богослов, песник, беседник богооткривених му онтолошких дубина и благодаћу датог му егзистенцијалног искуства, и за њега је Библијско богомислије и Православно богословље — ваздух којим дише и језик којим говори. *Христос* и *Богородица* су му као име и презиме; Њима битује, живи и слови.

[85] В. напред *напомену* 51 (стр. 318).

Божанством; из тебе се ка небеској висини уздиже, као из маслинâ, Син Њезин.

Нека се припрема облак свесветски и надсветски, и крила ветровâ, која ће са крајева земље пренети Апостоле до Сиона. *Који су што као облаци* и орлови *који лете* ка телу (Христовом и Богородичином – Ис.60,8; Мт.24,28) — Узрочнику васкрсења свију, да послуже Мајци Божијој? *Ко је Ова Узлазећа, Убељена, сва Прелепа*, Сијајућа као сунце? Песм.пес.8,5; 4,7;6,10

Нека певају гусле Духа — Апостолски језици! Нека звонко јече кимвали — врховни међу теолозима. Сасуд изабрани Јеротеј,[86] посвећен Божанским Духом, који је божанским сједињењем научио и искуством доживео божанске ствари (τὰ θεῖα μαθῶν καὶ παθῶν),[86а] нека сав иступа из тела, сав сапутствује расположењем, и нека одјекује похвалним песмама. Сви народи нека запљескају рукама, нека сви химнохвале Богородицу! Нека Анђели служе смртноме Телу!

Кћери Јерусалимске, последујте у пратњи за Царицом, и као блиске Њој девојке подмлађиване Духом, отидите заједно ка Жениху да станете с десна Владици Пс.44,10.15 (=Господу).

Сиђи, сиђи, Владико, да, Мајци дужан, узвратиш што дугујеш за одгој! Испружи Божанске руке, прими Мајчину Душу, Ти Који си у руке Очеве предао дух (Свој) на Крсту. Кликни к Њој неки слатки шапат: *Дођи, Лепото, Најблискија моја*, Која лепотом девичанства зрачиш изнад сунца. Дала си ми оно што је Твоје; ходи наслади се заједно онога што је Моје. Ходи, Мајко, ка Сину! Сацаруј са Оним Који је из Тебе и заједно са Тобом сиротовао (=на земљи – 2Кор.8,9)! Лк.23,46 Песм.пес.1.15; 2,10; 4,7

---

[86] В. напред *Беседу 2. на Успеније*, §18 и *напомене* 72 и 73 (стр. 334).

[86а] Израз τὰ θεῖα μαθῶν καὶ παθῶν=*божанствена* (стања и стварности) *научио и доживео* (доживео као патос=као потпуни свепрожимајући доживљај) — чест је израз у православном благодатном подвижништву-монаштву; као и израз обратног поретка: παθῶν καὶ μαθῶν=*искусио, па* (из искуства) *научио*.

5Мој.34,1-5; 32,49-50 Отиди, Госпођо (=Владарко), отиди! Не по мојсеовски: Узиђи, и скончај; него већма: Скончај, и тако узиђи! Душу предај у руке Сина Твога. Предај прашњаво (=земљано) — праху, јер ће и оно бити заједно узнето.

Пс.120,1; Пс.122,1 Пс.58,6 Подигните, народе Божији, очи своје, подигните! Гле, на Сиону Ковчег Господа Бога над војскама, и њему телесно предстадоше Апостоли, сахрањујући Живоначално и Богопријемно Тело (Њено), а нематеријално и невидљиво окружују Анђели, са страхом служитељски предстојећи Мајци Господара свога. Сâм Господ присуствује, Који је свуда присутан и све испуњује и све обухвата, Којему места нема ниједног, јер је све у Кол.1,16-17 Њему, као Творачком и Свесадржавајућем Узроку.

Гле, Дјева, Кћер Адамова и Мати Божија, због Адама Тело у земљу шаље, а Душу због Сина у Небеска насеља предаје.

Нека се освећује Град Свети (Јерусалим), и на благослове нека добија благослов вечни!

Проласку Божанског Тела нека претходе Анђели и нека Гроб украшавају.

Нека га украшава Сјај Духа (Светога)!

Нека се припремају мириси, и нека се они миропомажу свепречистим и свемирисним Телом (Богородице).

Нека дође (и) вино чисто, и нека (и оно) поцрпе благослов из пречистог (ἀκηράτου=непропадљивог) Извора благослова.

Пс.95,11 *Нека се весели Земља* полагањем Тела! Нека радосно трепти ваздух узласком Духа (Њеног). Нека дувају лахори росоносни и пуни благодати. Сва твар нека празнује *узлазак* (ἄναδον) Богоматере. Хорови младића нека кличу. Језици ритора нек теку похвалама. Срца мудраца нек философирају о чуду. Старци, који имају часну седину, нека нетремице[87] плодоносе созерцањâ. Сва творевина нека приложи свој допринос, јер ни тако не може достићи ни најмањи део вредности (догађаја – Празника).

---

[87] Можда је одавде надахнут наслов песама Миодрага Павловића: *Нетремице са Христом*!

5. Ходите сви, да умно саотиђемо са Одлазећом (Богомајком).

Ходите сви, да љубављу срца сиђемо ка Гробу заједно са Силазећом.

Окружимо (сви) најсвештенији Кревет (где лежи).
Певајмо свештене химне, овако што припевајући:
Радуј се, Благодатна, Господ је с Тобом! Лк.1,28
Радуј се, Предодређена Мајко Божија!
Радуј се, Предизабрана
предвечним Саветом Божијим!
Најбожанскија Младицо Земље!
Обиталиште Божанскога Огња.
Духа Светога најсвештенији
Моделу (ἄγαλμα=Статуо).[88]
Изворе Воде живе.
Рају Дрвета живота.
Жива Лозо Божанскога Грозда,
точећа нектар и амброзију.
Реко пуна миомирâ Духа (Светога).
Земљо Божанскога Влата (=Жита).
Ружо девичанством најсветлија
и одишућа миомиром благодати.
Крине Царскога огртача.
Овца Која роди Јагње Божије,
Које узима грех света. Јн.1,29
Радионицо нашега спасења.
Узвишенија од Анђелских Сила.
Слушкињо и Мајко Божија!

---

[88] Исти израз у *Беседи на Рођење Богородице*, §9 (стр. 285).

Ходите, да Гроб пречисти обгрлимо, и божанску благодат поцрпимо.

Ходите да душевним наручјима свегдадевствено (=*вечнодевујуће*) Тело (Богородице) понесемо, и заједно у Гроб уђемо, и са (Њом) саумртвимо се, одступајући од телесних страсти, а саживимо (са Њом) живот бестрасни и пречисти (=непорочни).

Да чујемо божанске химне произношене из невештаствених уста Анђелских.

Уђимо поклањајући се, и познајмо чудесност ове Тајне: како би̑ узета, како се у̑здиже, како се у̑знесе ка Небу, како предстоји Сину изнад свих Анђелских чинова! Јер нема никаквог растојања између Мајке и Сина.

Ову ти исходну трећу реч (=беседу) [на оне две (претходне)] учиних, о Мајко Божија, страхом и Љубављу према Тројици (Светој), Којој си послужила, Очевим благовољењем и силом Духа (Светог), примивши (у утробу) Беспочетну Реч, Свемоћну Божију Мудрост и Силу (=Христа – 1Кор1,24).

Прими, зато, топло усрђе, моћ (нашу) превазилазеће. И дарује спасење, страсти̑ душевних ослобођење, болова телесних олакшање, од невоља̂ избављење, мирно стање живота, просветљење Духа.

Љубав (нам) ка Сину Твоме разгори, благоугодан Њему живот (наш) учини, да бисмо и онамошње блаженство задобивши, гледали Те Блистајућу славом Сина (Твога), и узносили свештене химне, вечно сарадујући Јевр. 12,23 се у Цркви празнујућих достојно Духа, Домостројитељу кроз Тебе спасења нашега Христу, Сину Божијем и Богу нашем, Коме нека је слава и моћ, са Беспочетним Оцем и Пресветим Духом, сада и увек, и у векове векова. Амин.

Јована монаха и презвитера, Дамаскина

БЕСЕДА на БЛАГОВЕСТИ ПРЕСВЕТЕ ВЛАДИЧИЦЕ НАШЕ БОГОРОДИЦЕ[89]

1. Данас јаче од златних сунчевих зракâ засија царски и надчудесни Празник и Свечаност (Благовести) Царице (Богородице).

Данас Саборна и Апостолска Црква украшава се, веома веселећи се.

Сада љубогледаоци и свечари, празнујући (овај) Празник над празницима, свенародно се окупљају.

Нека се сада радује небеска, земаљска и подземна сфера, и сва у њима створења.

---

[89] Ова *Беседа* (Λόγος=*Слово*) у свим грчким рукописима приписује се Св. Јовану Дамаскину. Наш превод је по тексту издања Migne (PG 96,648-661), који има једну празнину при крају §2. Беседник на крају ове *Беседе* каже: „*Ову Ти изаткасмо четворострукy радосних поздрава педесетницу*“, што би значило да је изрекао 200 поздрава Богородици: *Радуј се*! Међутим, тих поздрава има на број мање од 200 (чак и ако се броје и удвојени поздрави и они на почетку који немају *Радуј се*, али је могуће да празнина у рукопису има десетине поздрава *Радуј се*!). — Постоји још једна *Беседа на Благовести*, која се у бројним грчким (и словенским) ркпс. приписује Св. Дамаскину, али неки ркпс. и патролози ту *Беседу* приписују Дамаскиновом савременику Св. Герману, Патријарху Цариградском (која је под његовим именом објављена у PG 98,320-340). Ова друга *Беседа* преведена је на словенски и старосрпски под Дамаскиновим именом: Преподобнаго отца нашего Иоанна Дамаскина: Слово на Благовештеније Пресвјатија Владичици нашеја Богородици и Приснодјеви Марији (ркпс.Хиландарски бр.431 /бугарске редакције/ из друге половине 16.в. /л.26-37/, и ркпс. бр.25 /српске редакције/ у Музеју СПЦ /л.$278^{б}$-$287^{б}$/); та *Беседа* није ова коју овде дајемо у нашем преводу, и она је слична овде преведеној, садржи много пута понављани поздрав Богородици: *Радуј се, Благодатна!* и такође садржи даље дијалог Архан-

Нека се сада похваљује Свехвална (Богородица), као Доброхваљена, свехвалним похвалама.

Нека се сада велича Боговеличана и Богоистакнута и Богоупотребљена (као орган спасења) Дјева.

Нека се сада похваљује заиста Многоименита и Многоока, и Узвишенија од свеукупне творевине.

Нека се сада блаженом назива Богодружевни (ἡ θεόμιλος) и Богосместиви и космопоштовани Божији Ковчег.

Јер данас заиста свуда по васељени бива радост и весеље.

Данас нека кличу сабори празникољубаца.

Данас нека сви народи кличу Царици од (цара) Давида, говорећи са Давидом: *Славне ствари говораху*
Пс.86,3 *се о Теби, Граде Бога, Цара Великога.*

Данас нека се отвори богописана књига Пророкâ, и нека говори о овој Вечнодевојчици и Вечнодјеви Марији.

Данас нека се радују сви градови Јудеје ради Живога Града (Божијег).

Данас Гаврило, Хоровођа садашње свепразничне Свечаности, нека кличе свише Царици, и нека говори:
Лк.1,28 *Радуј се, Благодатна, Господ је с Тобом*!

Данас кличимо и ми блатојезични, и рецимо Великопрослављеној и Светлоносној Матери Бога нашег и Спаса Исуса Христа, неке речи радостотворне, хармонично похваљујући (Је), и говорећи:

Радуј се, Благодатна, Господ је с Тобом! Благословена си Ти међу женама, и благословен је Плод утробе
Лк.1,28 *Твоје.*

гела са Богородицом (највероватније настао под утицајем Дамаскиновог *Канона* на Благовести, који има сличан дијалог) и краћи дијалог Богородице са Јосифом, којим се и завршава *Беседа*. Иако ни прва, овде преведена *Беседа на Благовести* није сигурно да је (у оваквом виду) изашла из пера Св. Дамаскина, ни још мање она друга, ми их сматрамо обе блискима Дамаскиновом стилу и језику.

2. *Радуј се, Благодатна* (κεχαριτωμένη), Изабрана од свих нараштајâ, и племенâ, и језикâ, и нацијâ, и народâ.

Радуј се, Облагодаћена (κεχαρισμένη), пре векова Предодређена Творцу и Цару векова.

Радуј се, Свршетку (τό συμπέρασμα=*Савршенство*) Старога и Новога Завета.

Радуј се, богоносних Отаца и Патријараха многоцветни Цвете.

Радуј се, од (свих) Светих Пророкâ од века предначављено Име.

Радуј се, Праунуко светскога оца — богосазданог Адама.

Радуј се, Кћери светске мајке и прве међу женама — Еве.

Радуј се, одушевљени (=живи) Ковчеже, предобрашче Нојеве (лађе).

Радуј се, по обећању Божијем нелажно Рођена из бедра оца народâ Аврама.

Радуј се, Небодостижна Лествице, коју некада виде 1Moj.28,12-13
велики међу патријарсима Јаков.

Радуј се, огњеносна Купино, коју некада виде славни 2Moj.3,2-5
Мојсије на гори Синају.

Радуј се, светопроизрасла Палицо Аронова, истинског 2Moj.28,1-3
међу свештеницима Прелепога (=Христа).

Радуј се, порфироукрашена Нова Скинијо, коју је 2Moj.36,1-2
обновио Украситељ Веселеил (=Христос).

Радуј се, златна драгокамена и златоткана Речи (τό λόγιον – Божија).

Радуј се, Поклопце очишћења, осењивани одозго 2Moj.25,17-22
са два Серафима.

Радуј се, свештенички Наплећку (ἐφούδ) Првосве- 2Moj.28,4-7
штеничке одежде.

Радуј се, Златна Кадионицо... //*овде у рукопису постоји већа празнина.*//

... хвалише гласом великим сви Анђели моји.

Радуј се, Ти у Којој, уселивши се телом као скинијом (σαρκὶ σκηνώσας), ради нас, настани се Онај што кроз Ис.45,5 Исаију говори: *Ја сам Бог Први, и Ја сам после тога.*

3. Радуј се, Божија богоносна Ризницо, Која си телом сместила Несместивога.

Радуј се, Божија богоносна Ризницо, и од сваког слушања узвишеније Слушање (ἄκουσμα=Чувење).

Радуј се, зато радуј се, јер си родила Дете (τέτοκας παιδίον), о Којем наговештава Јаков, говорећи: *Лавићу* 1Мој.49,9 *лављи Јуда, из младице, сине мој, узрастао си.*

Радуј се, јер си родила Дете, о Којем говори богоотац Пс.71,15 Давид: *И живеће, и даће Му се од блага Арабијског.*

Радуј се, јер си родила Дете, Којему, по Данилу, Дан.7,10 предстоје хиљаде хиљадâ Анђела.

Радуј се, јер си родила Дете, Којега химнослови и славослови и благосиља свецела творевина наднебеских и земаљских бића.

Радуј се, јер си родила Дете, Којега богослове многооки Херувими и господослове[90] шестокрилати Серафими.

Радуј се, јер си родила Дете у многоименитом Граду Давидовом (=Витлејему).

Радуј се, јер си родила Дете Предвечно и Младо (προ-Пс.67,27 αιώνιον καὶ πρόσφατον), пореклом са извора Израиљевих.

Радуј се, јер си породила Детенце (γεγέννηκας βρέφος), уметничког Творца деце и Држитеља свега.

Радуј се, јер си породила Детенце, једномоћно (ὁμοδύναμον) и једнославно (ὁμόδοξον) (Богу) Оцу.

Радуј се, јер си породила Детенце, у четрдесет првој години царства кесара Августа, као што казује чуЛк.2,1 десни Лука.

---

[90] Изрази богослове=θεολογεῖ и господослове=κυριολογεῖ означавају да Херувими и Серафими признају, поштују, именују и називају Христа као *Бога* свога и као *Господа* свога.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега су свемноштвени (παμπληθεῖς) Анђели запоселе земаљске просторе.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега пастири, ноћни чувари (стада у Витлејему), бдијући дивљаху се.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега
припеваху Анђели, говорећи: *Слава на висини Богу, и на* Лк.2,8-15
земљи мир, међу људима благовољење.[91]

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега се Мт.2,3
(Ирод) узбуњује и спрема убиство.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега Мт.2,16
Ирод у гњеву своме потреса се.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега рођака Твоја Јелисавета бежи (у пустињу) прогањана.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега
Захарија, највећи свештеник, бива убијен између храма Лк.23,35
(и жртвеника).

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега војска Мт.2,16
(Иродова) претражује Витлејем.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега се шаљу маченосци (=војници) џелати.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега новорођена и муцава деца бивају раскомадана.

Радуј се, јер си породила Детенце, ради Којега
Рахиља плачући потоцима суза, велико нарицање исказује. Мт.2,18

Радуј се, јер си породила Детенце, Које је осмога Лк.2,21
дана обрезано, сходно закону Мојсијевом.

Радуј се, јер си породила Детенце, Које је (старозаветни) закон на таблицама исклесало, и било под законом, и закон испуњавало.

Радуј се, јер си породила Детенце, Које у дан четрдесети Лк.2,22
би донето у храм Соломонов.

---

[91] За реч *благовољење* в. напред *напомену* 14, код *Беседе на Рођење Христово*, §5 (стр. 93).

Радуј се, јер си породила Детенце, изгледом Одојче,
Које видећи старац изгледом Симеон, хиташе да буде
Лк.2,29-30 отпуштен.

Радуј се, јер си породила Детенце, Којега је пророчица
Лк.2,36-38 и удовица Ана пред свим народом славила као Господа.

4. *Радуј се, Благодатна*, Којом нам се јави Бог,
Приче 8,20 Који је рођен пре свих гора, велим Свемоћник (Παντεξούσιος=Свевластник).

Радуј се, Којом нам се јави Надсветски, Који је
космос (=свет) неукрашен — украсио (ὁ ὑπερκόσμιος... ὁ κόσμον
ἄκοσμον κοσμήσας), и твар (дотад) нестворену — створио.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је, пре но што
Пс.101,26-28 су настале горе и створена земља и васељена, Рођен
од Оца Нерођенога.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је небо распростро
Пс.103,2-3 као кожу, и сушу утврдио над безданим водама.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је песком укротио
Пс.103,9,25 великовелико и светосместиво и чудесновидно море.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је пречистим
и нерукотвореним рукама (Својим) рукостворио првога
1Мој.1,27; 2,7 међу људима човека — Адама.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је рекао Авраму:
Зато, благосиљајући благословићу те, и умножавајући
1Мој.21,16 *умножићу те.*

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је некада преко
Мојсија избавио народ Израиљски из ропства египатског,
2Мој.14.гл. и у мору (Црвеном) убио цара Фараона.

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је кроз нараштаје
Јевр.1,1; био виђен од Отацâ и Пророкâ и свих по намери
Рм.8,28 позваних (од Бога).

Радуј се, Којом нам се јави Онај који је из милосрђа
милости (Своје), ради човека постао Човек.

Радуј се, Којом нам се јави Једини у светима Свети,
и Једини у прослављенима Прослављени, и Једини Вишњи
по свој земљи.

Радуј се, Којом нам се јави Једини Нестрадални и Једини Састрадални и Једини Нелажни, и Једини од Јединога Јединородни Син Божији и Бог.

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом нам се рађа Саморађани (ὁ αὐτογενέθλιος),[92] и произилази Самопроизашли (ὁ αὐτοφυής), и расте Савршени (τέλειος).

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом нам се отеловљује Бестелесни, и започиње Беспочетни, и смешта се Несместиви.[93]

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом се оживотворава — Саможивотни, и количињује се Бесколичински, и оваплоћује се Бесплотни.

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом се саздава Несаздани, и осиромашује (Све)Богати, и детињује (Све)Вишњи.

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом Неопипљиви бива опипљив, и држи се (=дохвата се) Недодирљиви, и бива ношен — Носитељ свега.

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом се млеком храни Старатељ (свих и) свега, и Хранитељ, и Владајући Бог.

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом Син Божији и Логос — постаде Син Човечији телесно, по неизрецивом благовољењу.[94]

Радуј се, о! Госпођо Богородице, Којом Онај без мајке (као Бог) — постаје без оца (као Човек), и Нови Мелхиседек бива уведен (у свет – Јевр.1,8).

Радуј се, о! Госпођо Богородице, кроз Коју прође (=роди се) Красни лепотом већма од (свих) синова људских. Пс.44,3

---

[92] Беседник вероватно мисли на то што се Христос родио од Дјеве Сâм, без посредништва људског оца.

[93] В. напред *напомену* 107 код *Беседе на Велику Суботу*, § 11 (стр. 164), и Дамаскинове *песме* о Божићу.

[94] В. претходно *напомену* 91.

5. Радуј се, једина Мати Божија, Која с крајева неба до крајева његових, мајчински и давидовски, имаш досезање заштите и помоћи (Твоје нама).

Радуј се, Једина Мати Божија, величанствени и великосветлосни Украсе наднебеских и земаљских и подземних бића и твари.

Радуј се, Једина Мати Божија, од сваког зрака Светлија, и од сваке чистоте Чистија.

Радуј се, Једина Мати Божија, од свега поштованог Поштованија, и од свега чувенога превасходно Чувење.

Радуј се, Једина Мати Божија, Која си од свега слаткога Сладоснија, и од свега племенитога Племенитија, и од сваког изобилног богатства Богатија.

Радуј се, Једина Мати Божија, Једино заиста истински, свелепотно и свимажељено Име хришћанског света.

Радуј се, Једина Мати Божија, Поштована у векове, и Слављена у векове, и Хваљена у бескрајне векове.

Радуј се, Једина Мати Божија, у свим нараштајима нараштајâ од Анђелâ и људû једногласно са страхо(поштовање)м Величана.

6. Радуј се, Једина међу царицама Царице, Кћи царевâ, Мати Свецара Христа, а љубочасних царева снаго.

Радуј се, Једина међу царицама Царице, у хаљине позлаћене Оденута, Украшена, као што клицаше велики псалмопојац Давид. Пс.44,10

Лк.1,28 Радуј се, Једина *међу женама Благословена*, Која си грех прамајке Еве исправила.

Радуј се, Једина *међу женама Благословена*, Која си најпониженији род долележећих жена узвисила.

Радуј се, Једина *међу женама Благословена*, Обасјана и Пречудесна, јер си Једина Христа Богочовека безмужно зачела и безболно родила.

Радуј се, Једина заиста *међу женама Благословена* и Прослављена, Која си Једнога од Трисветлосне и Пресвете Тројице, неопаљиво зачевши, родила.

Радуј се, Једина *међу женама Благословена*, јер си Једина нетесноместно сместила Онога Кога свет (=космос) не може сместити.

Радуј се, Једина Невесто Неневестна, унапред описана у невестинској књизи Песама (над песмама).

Радуј се, Једина међу девојкама Дјева, Која си и пре рађања (Христа), и у рађању, и после рађања остала Дјева.[95]

Радуј се, Једина међу дверима Двери затворена, и Једини Граде међу градовима ограђен кулама. Јез.44,1-2

7. *Радуј се*, ваистину *Благодатна*!

Радуј се, јер си Светија од Анђелâ, и Часнија од Арханђелâ. Лк.1,28

Радуј се, Благодатна, јер си Предивнија од Престолâ, и Господственија од Господставâ, и Силнија од Силâ (Небеских).

Радуј се, Благодатна, јер си Виша од Началâ и Узвишенија од Властӣ (Небеских).

Радуј се, Благодатна, јер си Краснија од Херувимâ и Поштованија од Серафимâ.

Радуј се, Благодатна, јер си Узвишенија од небесâ и Чистија од сјајнога сунца.

Радуј се, Благодатна, јер си Племенитија од свих истокâ под сунцем, и Царскија од свих царстава земаљскога битија.

Радуј се, Благодатна, јер си Благостнија од заиста добре и велике земље (Обећане), у којој тече мед и млеко.

Радуј се, Благодатна, јер си Убељена већма од снега, и Услађена већма од меда.

Радуј се, Благодатна, јер си Мириснија од кринова, и Руменија од ружа, и Цветнија од многоцветнога пролећа.

Радуј се, Благодатна, јер си Украшена већма од Јерусалима, и Узвеличана већма од храма Соломоновог.

---

[95] В. напред *напомену* 46 код *Беседе 2. на Успеније*, §2 (стр. 313).

Радуј се, дакле, *радуј се*, и опет велим: *радуј се, Благодатна*, јер су небо и земља пуни Величанства Твога.

8. Радуј се, Којом се ми смерни благочестнољепно поклањамо Христовом другом и светлоспасоносном Рођењу (на земљи).[95]

Радуј се, Којом смо познали Светотворачку (=космотворачку) и Живоначалну и Свагдацарствујућу Тројицу (Свесвету).

Радуј се, Којом смо ми, народ Хришћански, названи (Именом) Сина и Бога Твога.

Радуј се, Којом смо ми уписани као грађани (ἐπολιτογραφήτημεν) у Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву.

Радуј се, Којом држимо душеспасоносну и светлолику веру (Православну).

Радуј се, Којом се клањамо многоклањаноме и исцелитељноме Крсту (Христовом).

Радуј се, Којом се крстисмо светотворно и трисветло (светим) Крштењем.

Радуј се, Којом се усуђујемо да, приближивши се, причешћујемо се чистим и страшним Телом (Христовим) на трепетносвршавајућој Трапези (Свете Литургије).

Радуј се, Којом окушамо истинског и бесмртног Хлеба (Христа).

Радуј се, Којом смо од адових врата на Небеса уздигнути.

Радуј се, Којом се избависмо проклетства, и удостојисмо се неизрециве радости.

Радуј се, Којом се клањамо христоликим и часно поштованим иконама (εἰκονογραφίας).

Радуј се, Којом газимо златоливене и демонолике идоле Јелинске (=многобожачке).

---

[95] Прво Христово рођење је оно *Божанско* и *Вечно* — на Небу, као Сина Божијег од Бога Оца, а друго је рођење као Човека од Пресвете Богородице.

Радуј се, Којом древнога и велехвалисавог отпадника (ђавола) побеђујемо.

9. Радуј се, Којом се миротвори (=умирује) царство Ромејско (=Византијско).

Радуј се, Којом се царевима дарује да царују, и војсковођама уручује војсковођство.

Радуј се, Којом се често односе победе у војним редовима туђинских и странојезичних народа.

Радуј се, Којом иноплеменици као лишће падају; и безаконици, иако их нико не гони, као ветром бивају гоњени.

Радуј се, Којом мачено сци и штитоносци (непријатељâ) бивају поражени, и гвожђеносци бивају пре сукоба рањени.

Радуј се, Којом бивају устрељени двоструковешти стрелоносци, и ударени бивају народи који хоће ратове.

Радуј се, Којом се мачем убија варварски (βαρβαρογενὴς) и жедноубилачки пас Исмаил (=Муслимани).

Радуј се, Којом усред (туђинских) оружникâ успевају да побегну верници из заробљеништва, (избављени Тобом) од жалосно ухваћених и гвожђима окованих заробљењâ.

Радуј се, Којом сав свет бива покриван (=штићен Покровом Твојим), и заувек сачуван (од пропасти).

Радуј се, Којом нам бй даровано свако добро на небу и на земљи.

Радуј се, Којом нама вернима благослов бй (богато) источен, јер смо ми народ Твој, мада смо свезани ланцима грехâ.

Радуј се, Којом се заједно благосиља слабашних мушкараца траволико биће, а такође и слабородних жена варљива и свеколебљива природа.

Радуј се, Којом безбожни, поставши побожни, побожно благочествују (=православствују), и клањају се Свечасноме Рођењу Твоме (=Христу).

Радуј се, Којом златољупци — Христољупци постају, и среброљупци — човекољупци, и богатољупци — сиромахољупци.

Радуј се, зато, *Благодатна*, јер су многи Тебе ради новце многе презрели, да би Тебе — Једино Добру, задобили.

Радуј се, јер су многи благочестиви цареви много пута, Тебе ради, злато сматрали за прашину и сребро за пепео.

Радуј се, јер су многе од христољубивих царица (своје) круне, сијајуће драгим камењем и златоткане царске огртаче сматрали ништавнијим од паучине.

Радуј се, јер многи племићи, Тебе ради, презреше индијско и златоблистајуће драго камење.

Радуј се, јер многе, да и то кажем, од племићских жена, Тебе ради, за ништа сматраху прелепе пурпуре и платна од црвца, и порфирне огртаче, и огрлице накита.

Радуј се, јер и многе од женâ прељубницâ (=грешница), драгокамене наушнице и наруквице (своје) сматраху за безначајније од лишћа (шумског).

Радуј се, јер много пута многи од славних и познатих (људи), па и оних богатих, Тебе ради, хиљаде и хиљаде златникâ и сребреникâ сматраху за трице.

Радуј се, јер (ради Тебе) многе од новорођених девојака (поставши монахиње) одбацише своје беловидне и златоткане хаљине.

Радуј се, јер многе, да кажем, од жена златоносећих, ради Тебе, за свагда изабраше да носе црне и костретне хаљине (у монаштву).

10. *Радуј се, Благодатна*, јер си нам постала Уточиште, и посредујеш за нас земнородне код Сина Твога, и Бога Твога, и Бога нашега (Христа).

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једина свих заједно крајева земље Опште Спасење, и свих хришћана Хришћанска Заштито.

Радуј се, Благодатна, Једина беспомоћних предстојећа Помоћи, и Једина слабашних Великомоћна Снаго.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једино Узвишење понижених, и Једина Заштито убожјака, и Једина Мајко сирочади̂, и сиромахâ, и удовицâ.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једина Утехо паћеника, и Једини Покрове непокривених.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једино Избављење заробљених, и Једино Позвање натраг изгнаних и прогнаних.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једина Посето болникâ, и Једино Исцељење болујућих, и Једино Излечење демонопоседнутих (=ђавоиманих).

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Једини Руководитељу морепловаца, и Једини Сапутниче и Водитељу ноћу путујућих.

Радуј се, Благодатна, јер очи свију нас у Тебе — Једину Чисту, уздају се, и у Тебе свагда гледају.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, свагда Предстојећа пред нама смиренима, и Избављајућа нас од сваког праведног гњева и претње.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, Ти Која свагда чуваш и закриљујеш сиротнородно наше племе у искушењима, у опасностима, и у разним недаћама.

Радуј се, Благодатна! Радуј се, јер нико као Ти, осим Бога, није наследио толико Име, нити је ико икада достигао такву славу.

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које ми данас надсветски празнујемо овај Надсветски дан (Благовести).

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које се ми данас саборно окупљамо у Твојим светоходним (ἁγιοβάτοις) храмовима, и велегласно Те похваљујемо.

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које ми данас, окупљени попут пчела, умножавамо химнологију (=песмопој), као (што) Ти (умножаваш) заштиту (Твоју нама).

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које ми данас, светлоносећи свеће у Цркви, Тебе светловеличамо.

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које ми данас ове Давидове са Давидом, и оне Ангелове са Ангелом — изговарамо речи.

Радуј се, заиста Преблагословена! Радуј се, ради Које данас ми, заробљени хвалиоци, ову четвороструку радосних поздрава изаткасмо педесетницу (πεντακοντάδα).

Али, продужи милост Твоју, Преблага Владичице, на оне који Те познају, и погледај на слуге Твоје и на дела Твоја, и упути све на пут мира, јер очи свију у Тебе се уздају, и Твојим посредиштвом стекосмо помирење са Сином и Богом Твојим, и Богом нашим.

Њему слава, Њему власт, Њему моћ, са Беспочетним Оцем Његовим, и Сaприродним и Светим Духом, сада и увек, и у бескрајне векове векова. Амин.

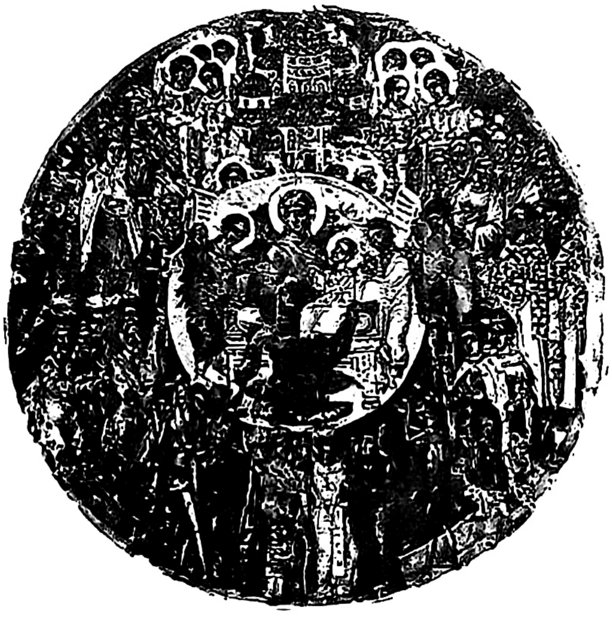

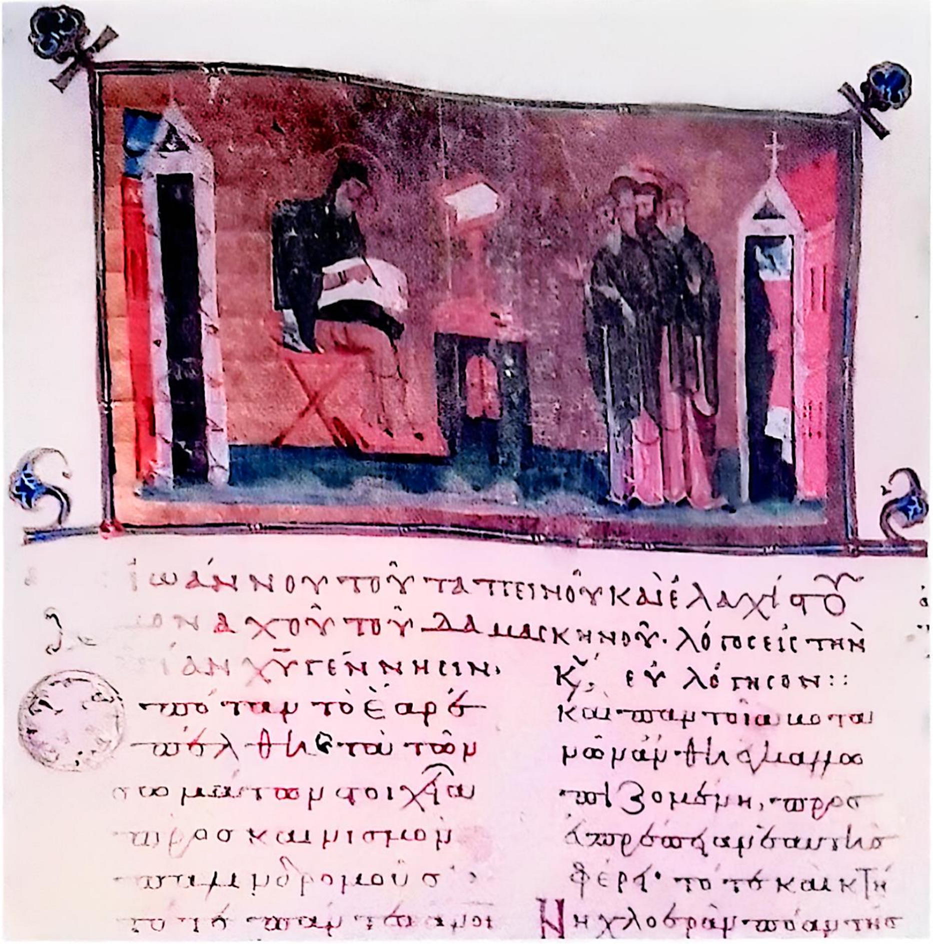

Св. Јован Дамаскин поучава монахе

(Заглавље његове *Беседе на Рођење Христово*, рукопис Јерусалимске Патријаршије, бр. 14, 11. век, л. 92а)

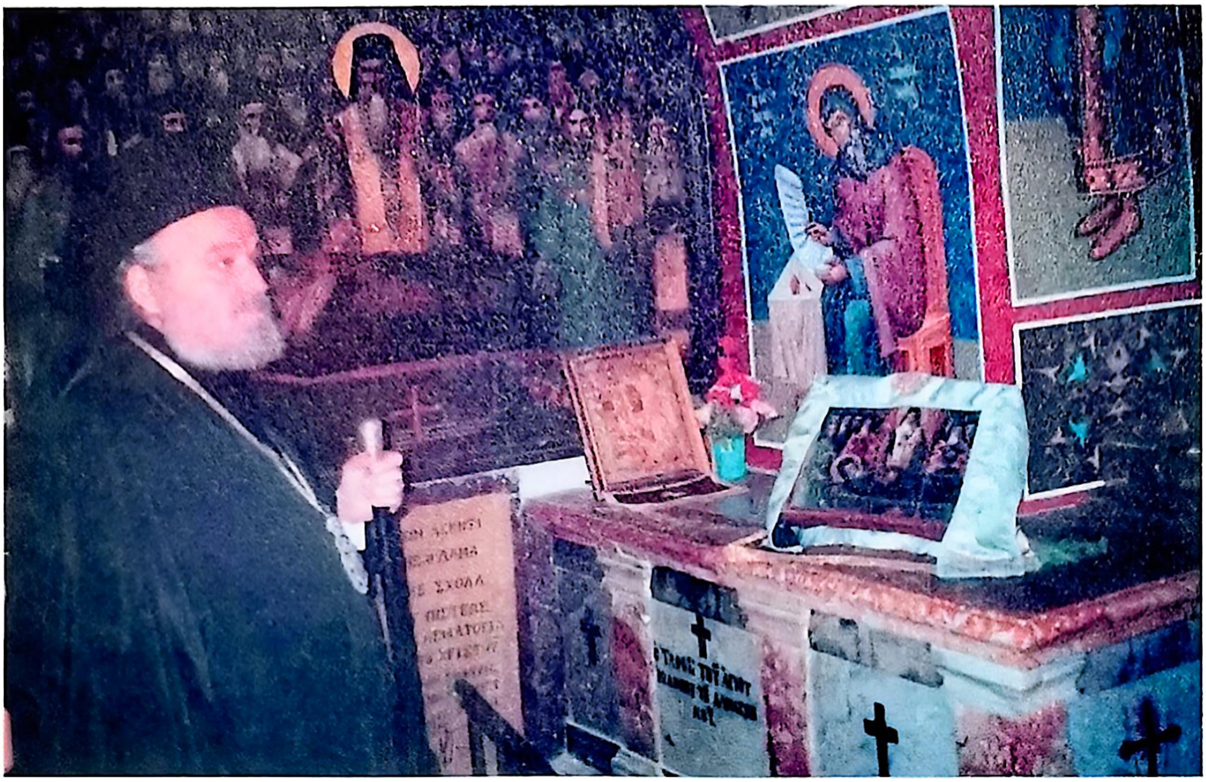

Његово Блаженство Патријарх Јерусалимски г. Иринеј Први
крај гроба у цркви Св. Дамаскина, у ман. Св. Саве Освећеног (снимак 2002.)

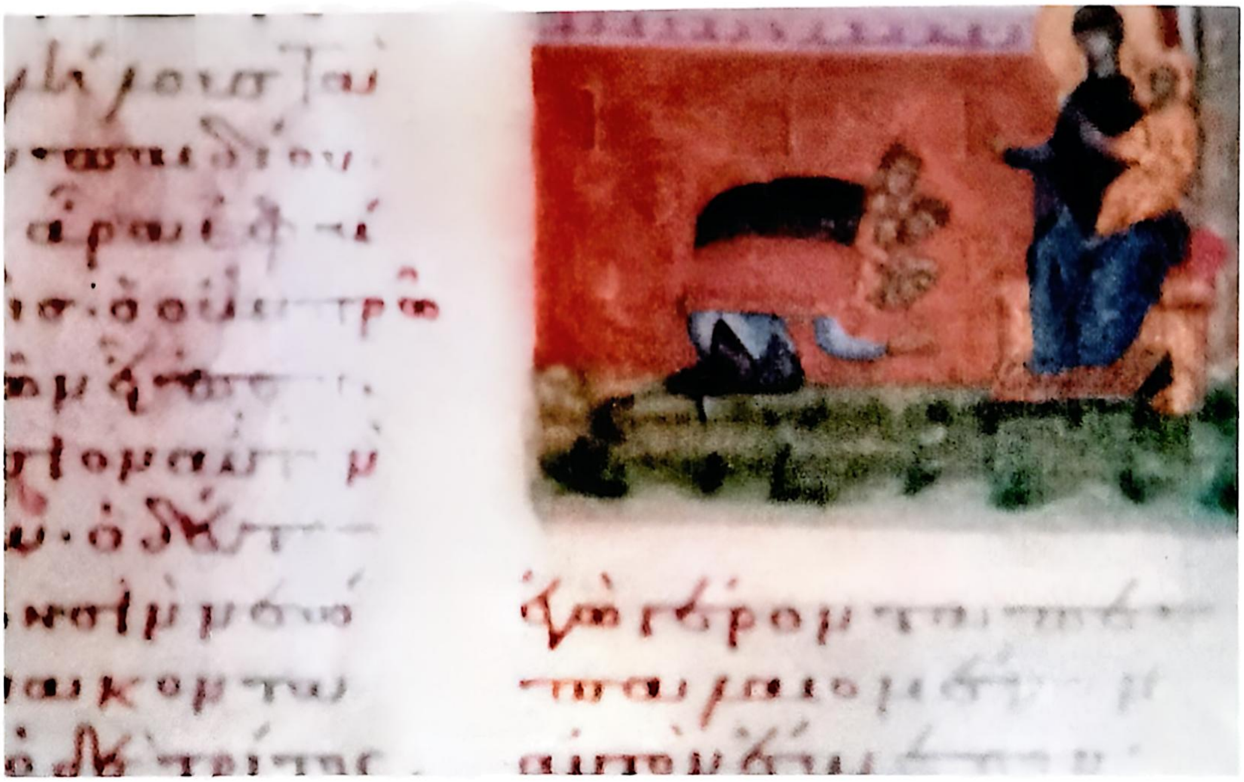

Поклоњење Персијских мудраца Новорођеноме Христу
(ркпс. *Беседе на Божић Св. Дамаскина*, Јерусал. Патријаршија, бр. 14, 11.в, л 97а)

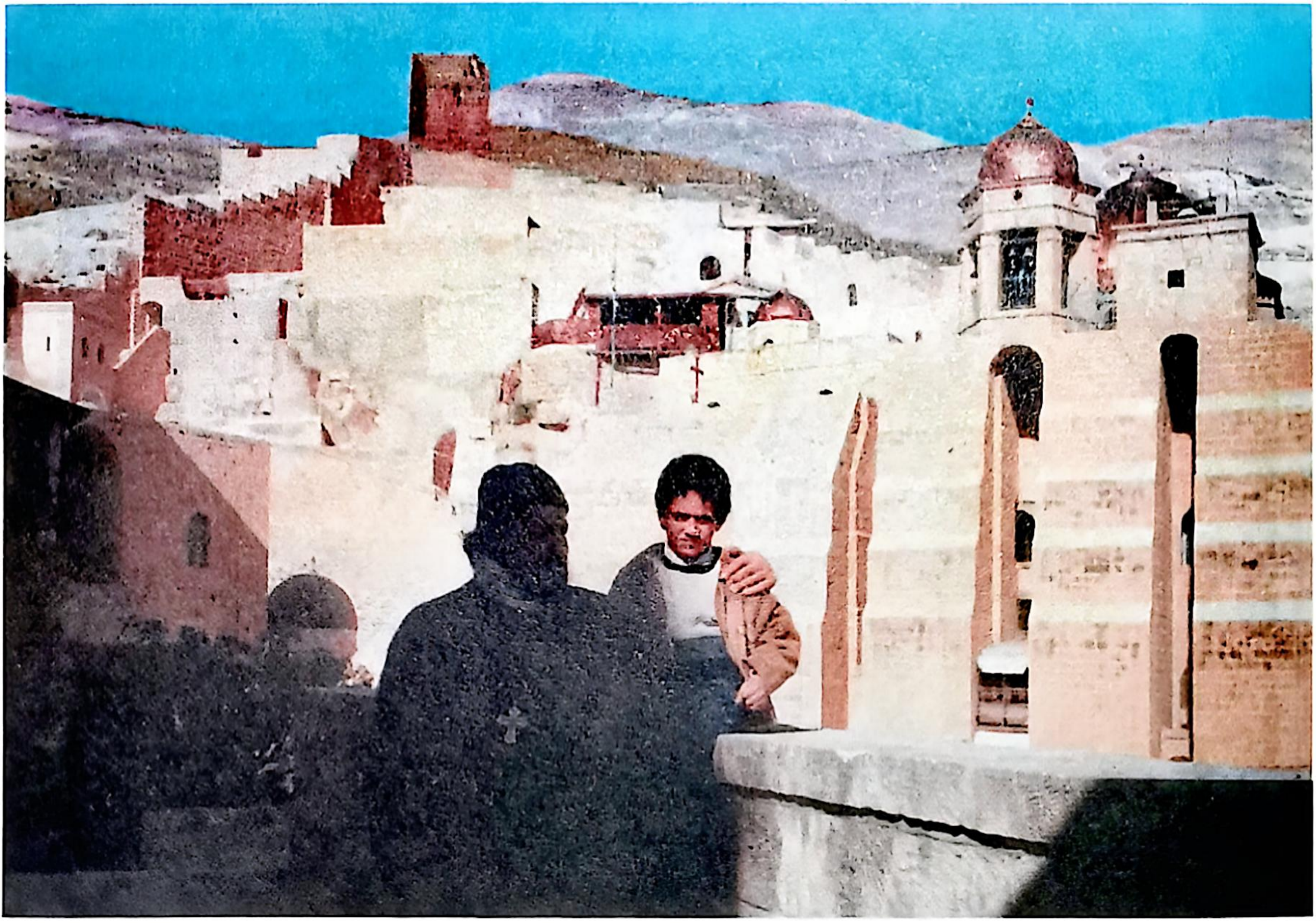

Манастир Светог Саве Освећеног код Јерусалима
са келијом, гробом и црквицом Св. Дамаскина (снимак 2002. г.)

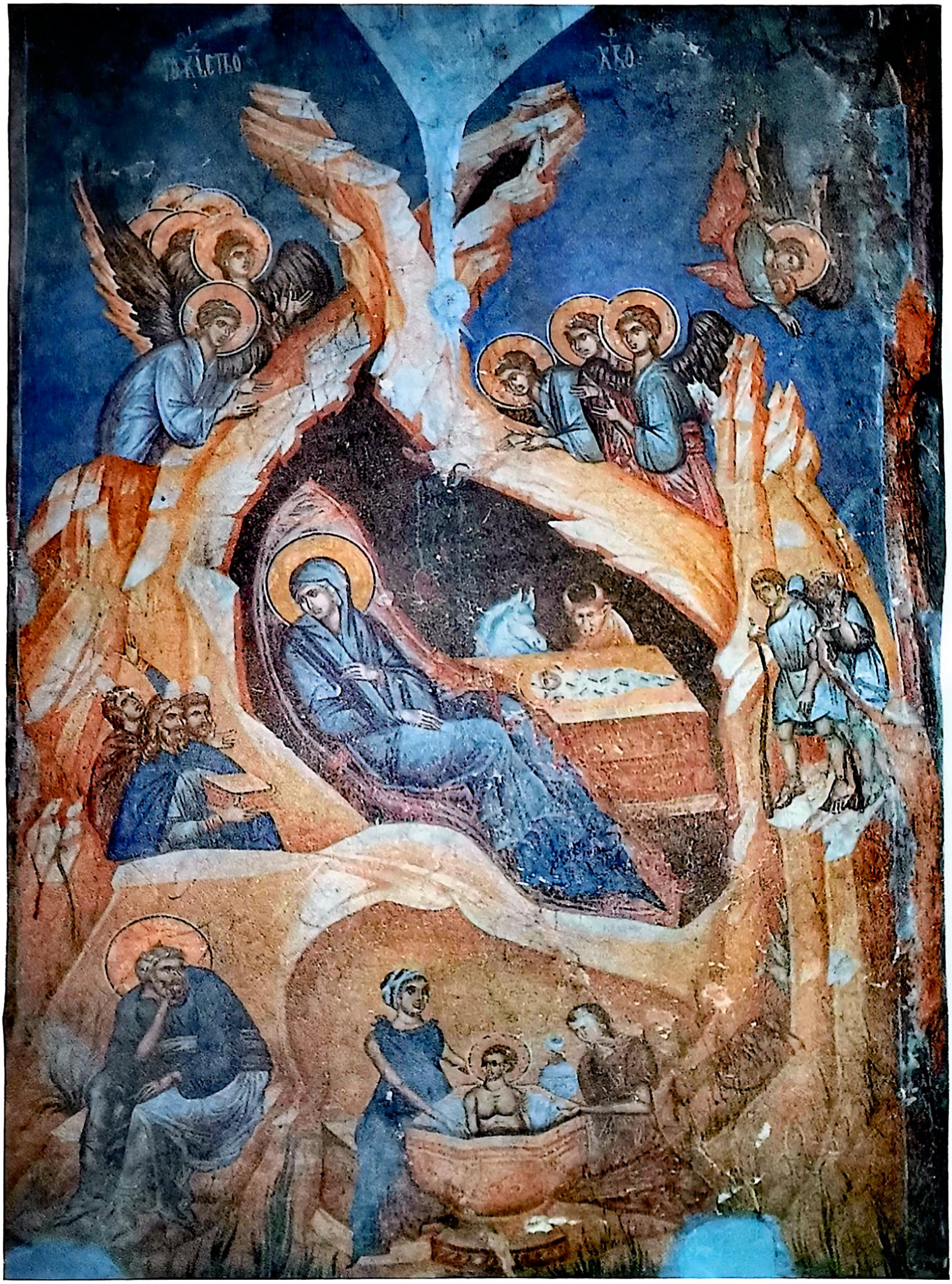

Рођење Христово

фреска у цркви Богородице Одигитрије у Пећској Патријаршији (1335. г.)

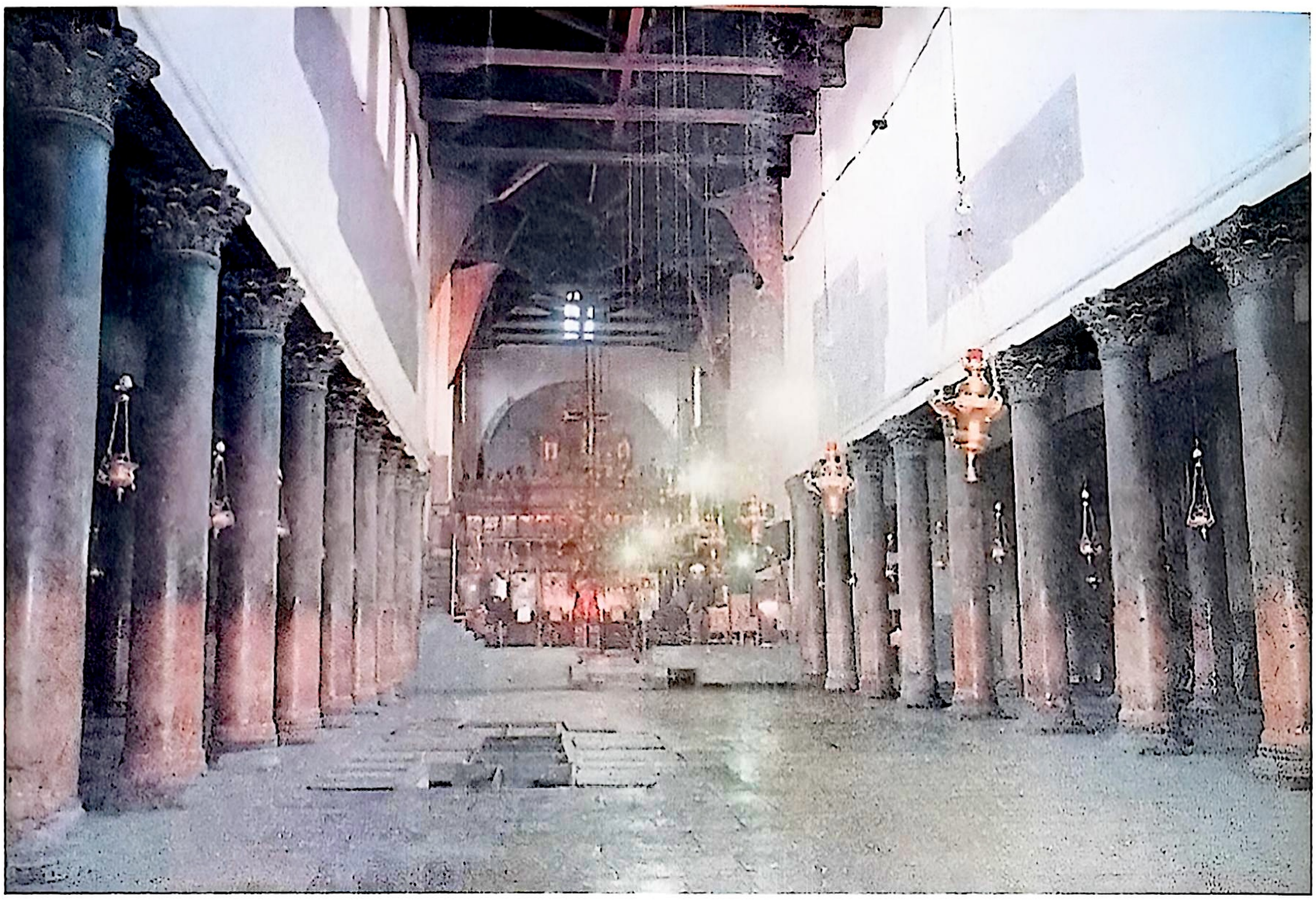

Црква – базилика Рођења Христовог у Витлејему (4. и 6. век)

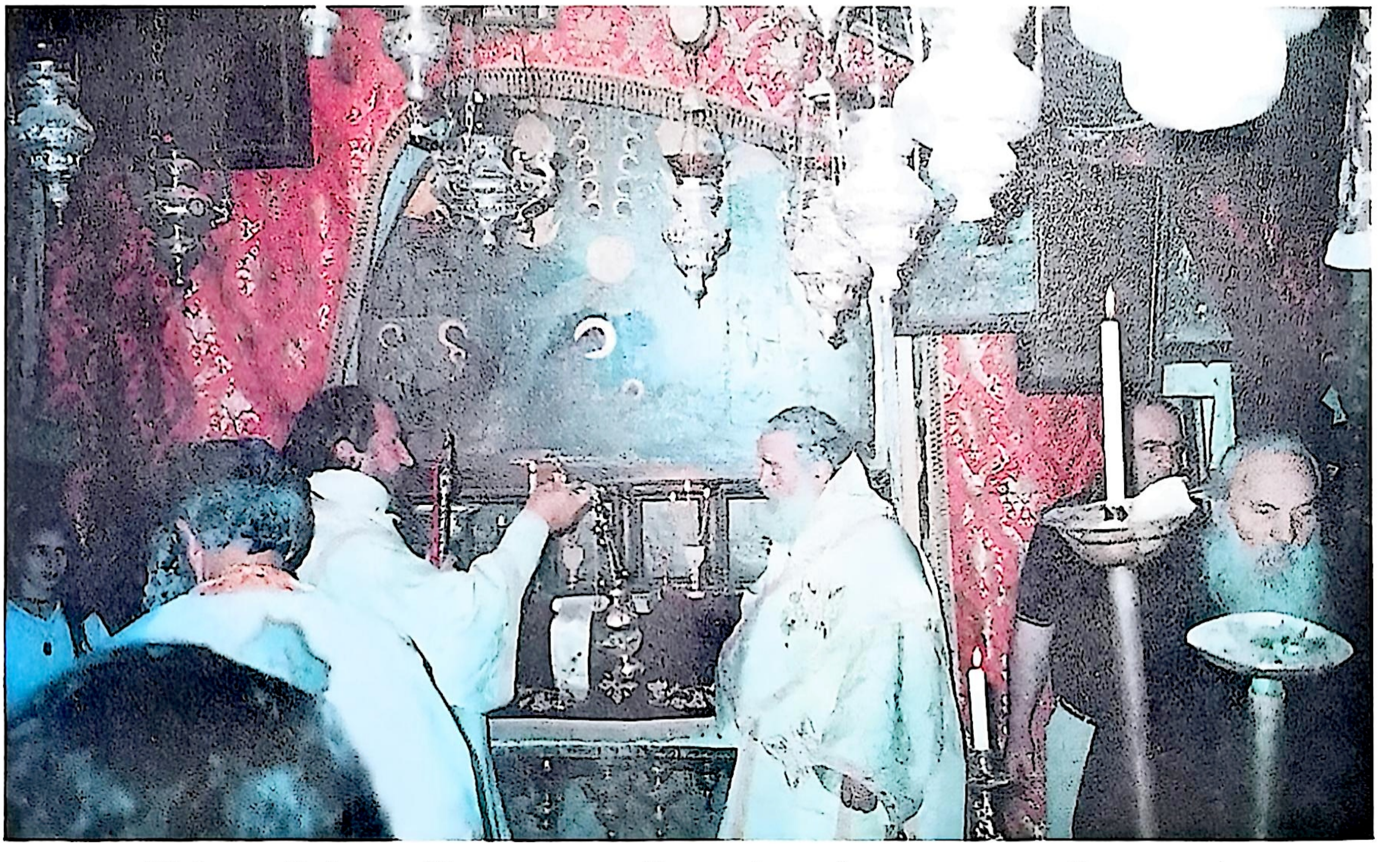

Пећина Рођења Христовог у Витлејему (испод олтара Базилике).
Св. Литургија после ослобађања, 42 дана окупиране Цркве (12. мај 2002.)

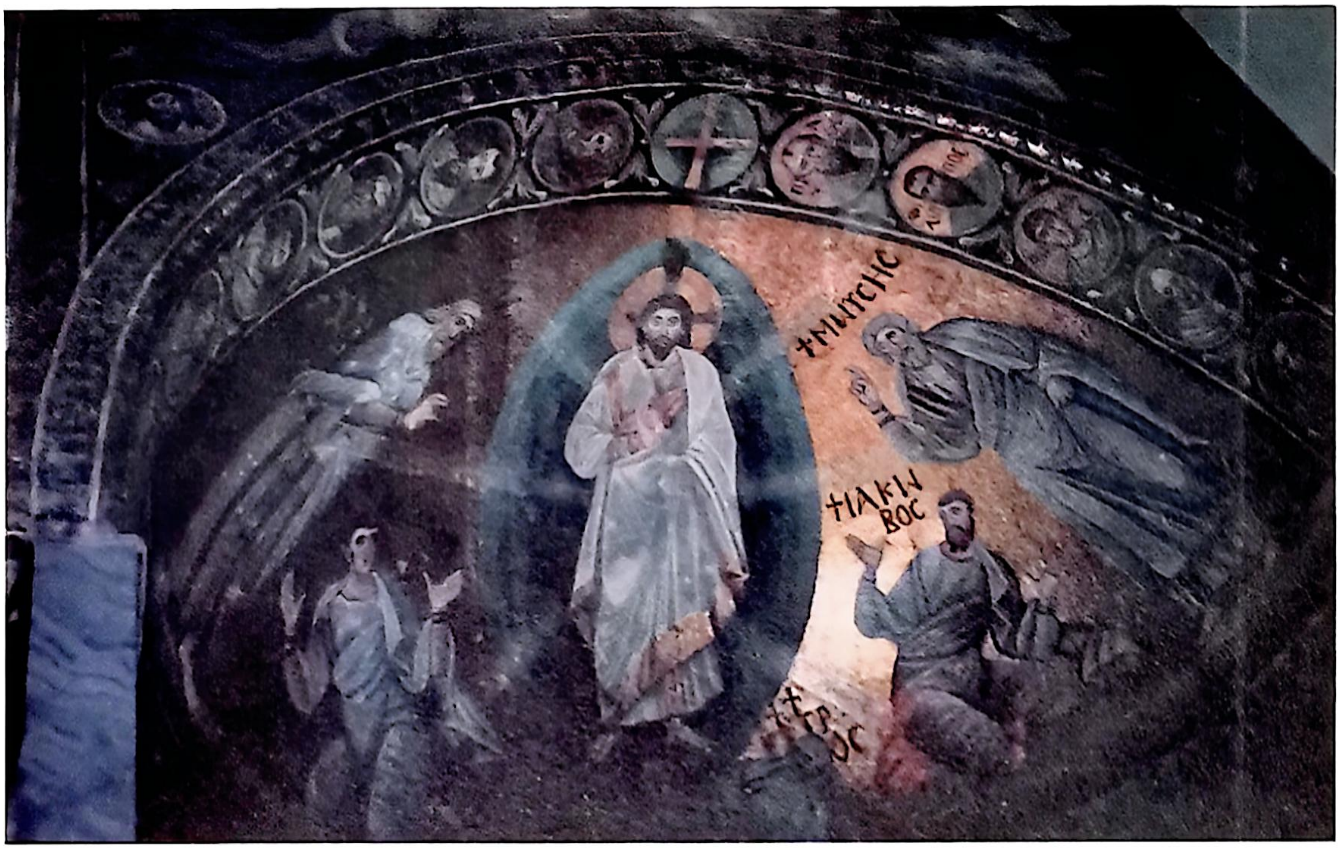
+ΜΩΥCΗC
+ΙΑΚΩ ΒΟC
+ΠΕΤΡΟC

Преображење Христово (мозаик у цркви Синајског манастира, 6. век)

Гора Преображења – Тавор у Галилеји (снимак 2002.)

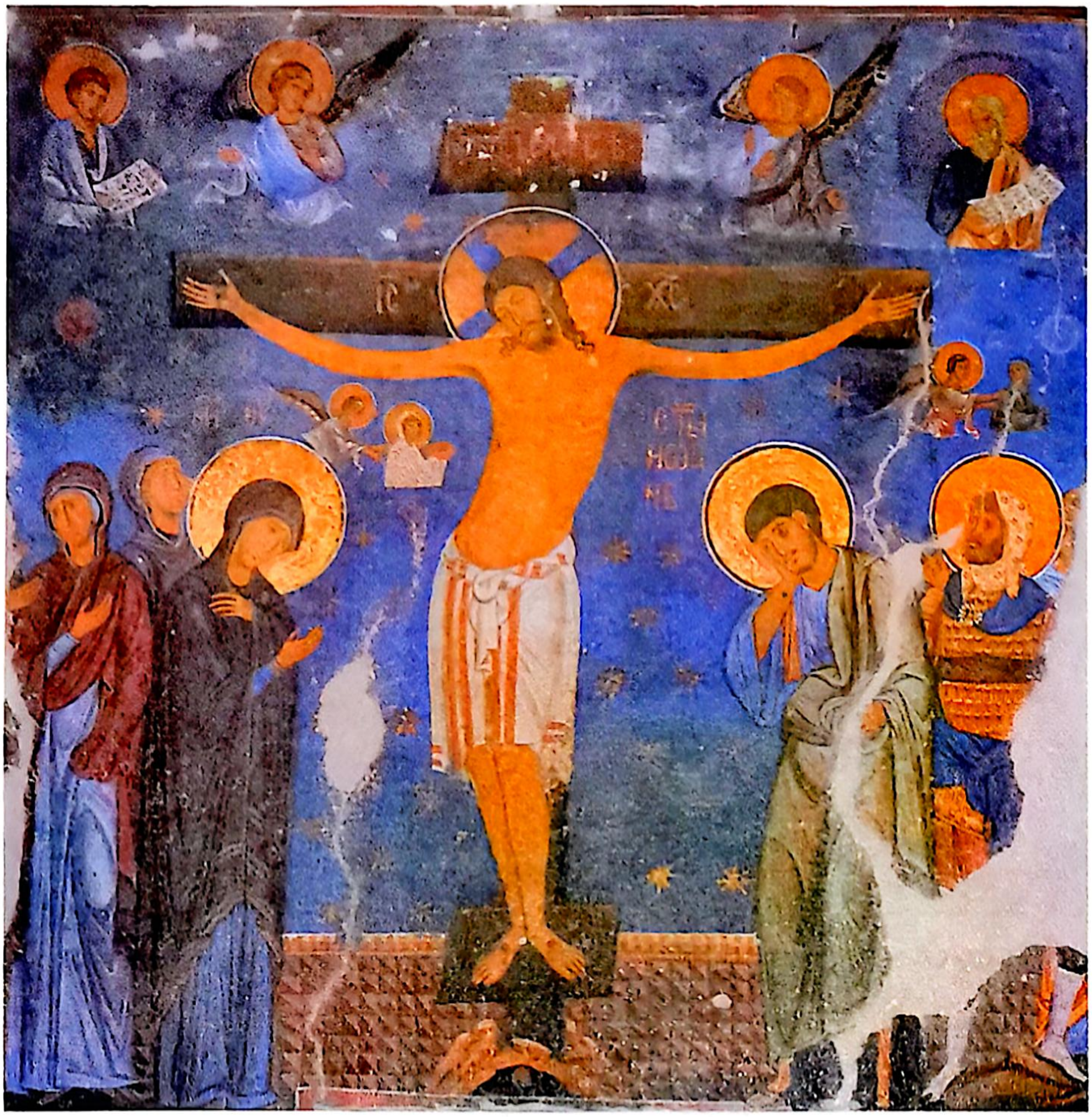

Распеће Христово (фреска у манастиру Студеница, 1207. г.)

Гроб Господњи у Храму Васкрсења у Јерусалиму (снимак 2002. г.)

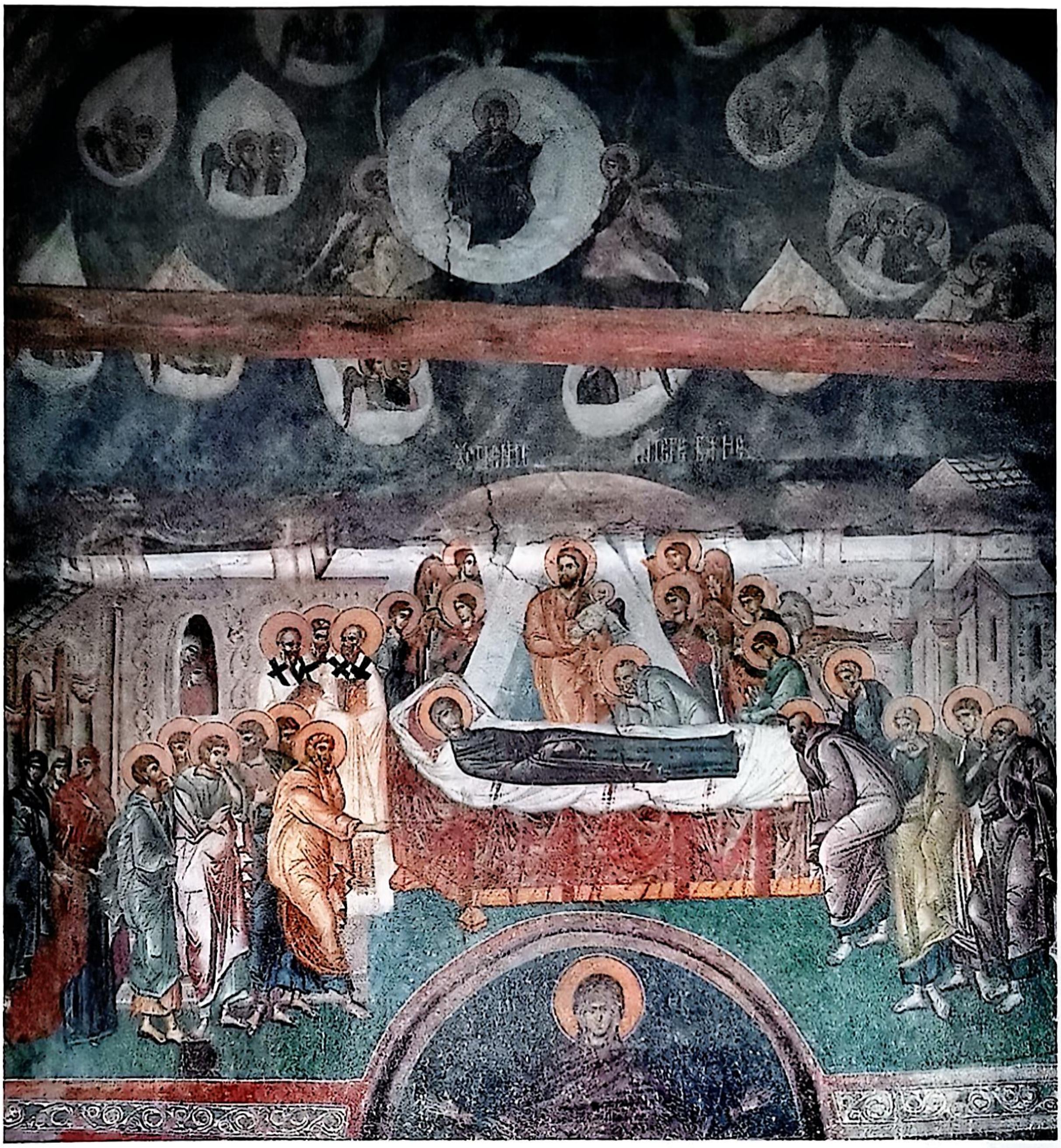

Успеније Богородице (фреска у манастиру Грачаница, 1318. г.)

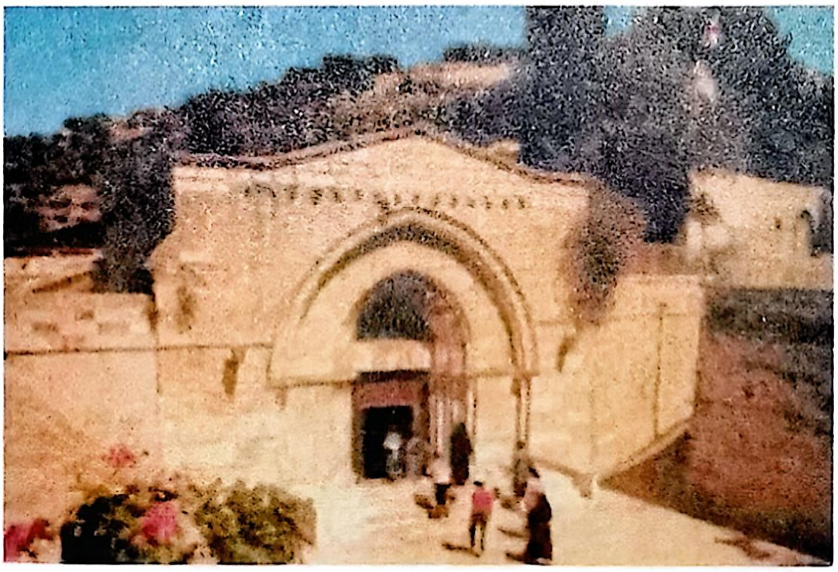

Црква Успенија над Гробом Мајке Божије
у Гетсиманији (снимак 2002. г.)

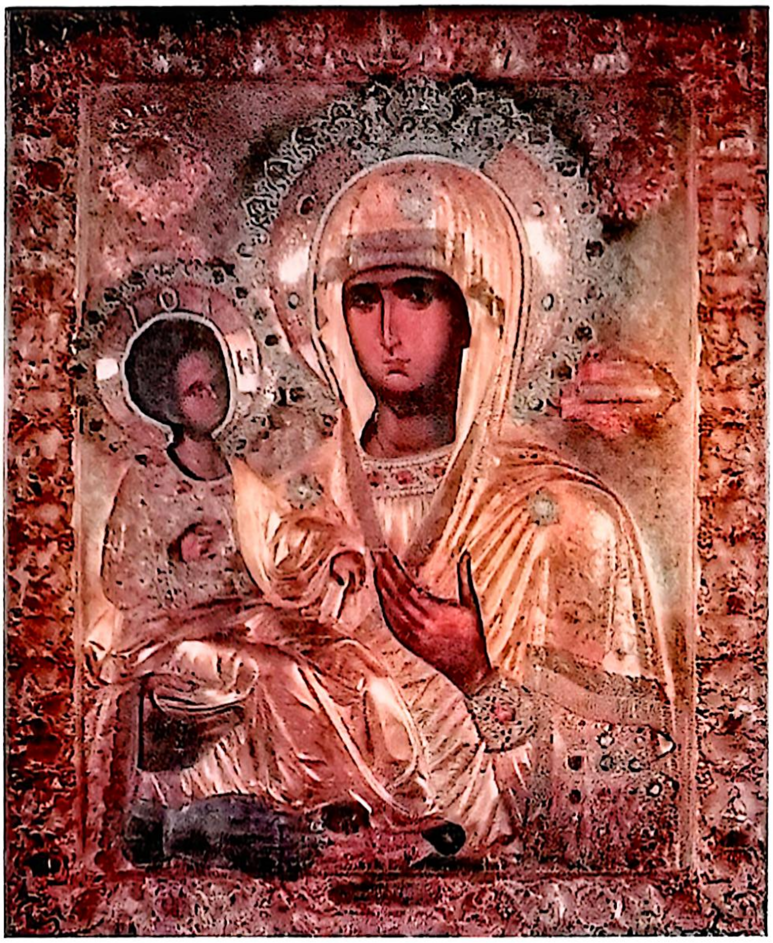

Дамаскинова Икона Богородице Тројеручице

(Манастир Св. Саве Освећеног – Манастир Хиландар)

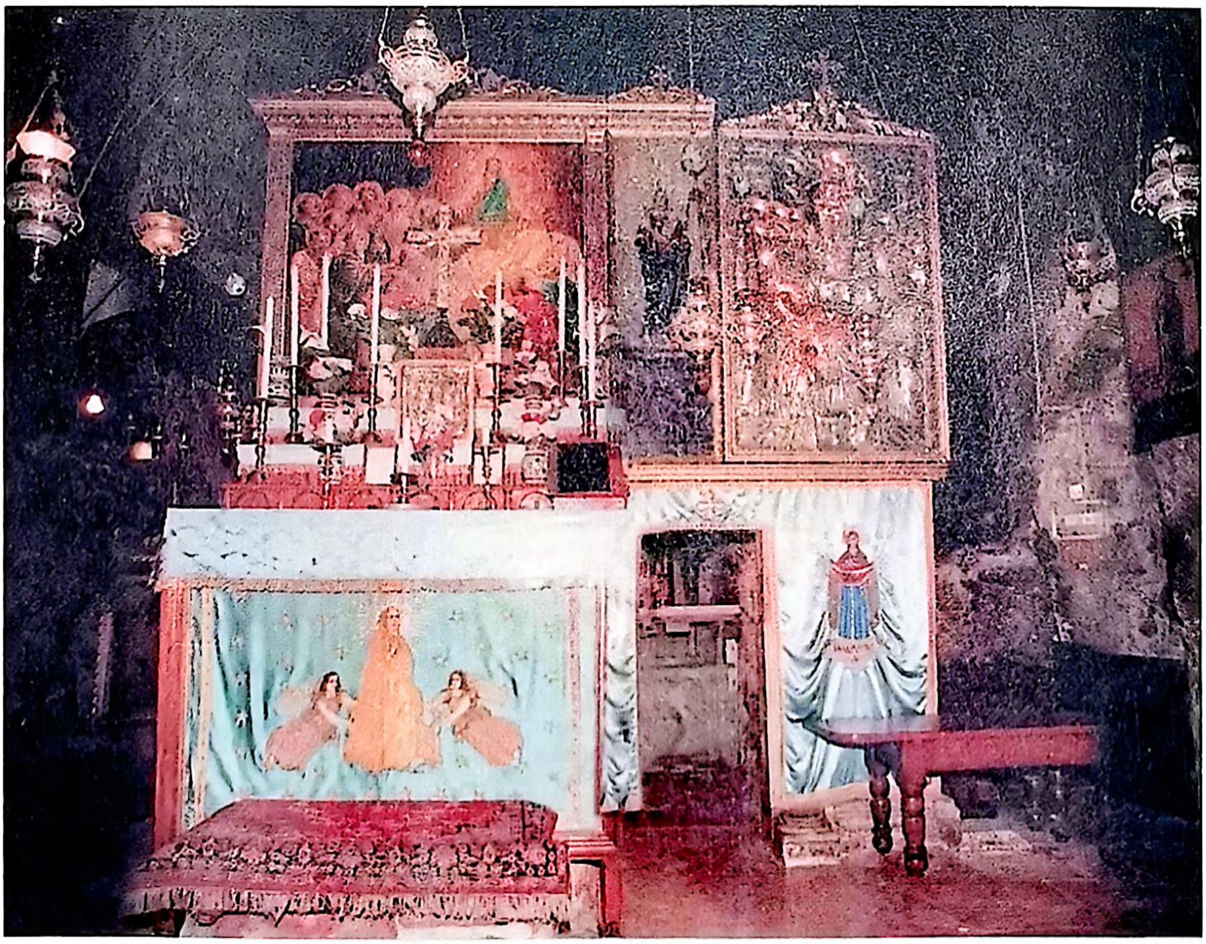

Гроб Мајке Божије у Гетсиманији (снимак 2002. г.)

ПРИЛОЗИ

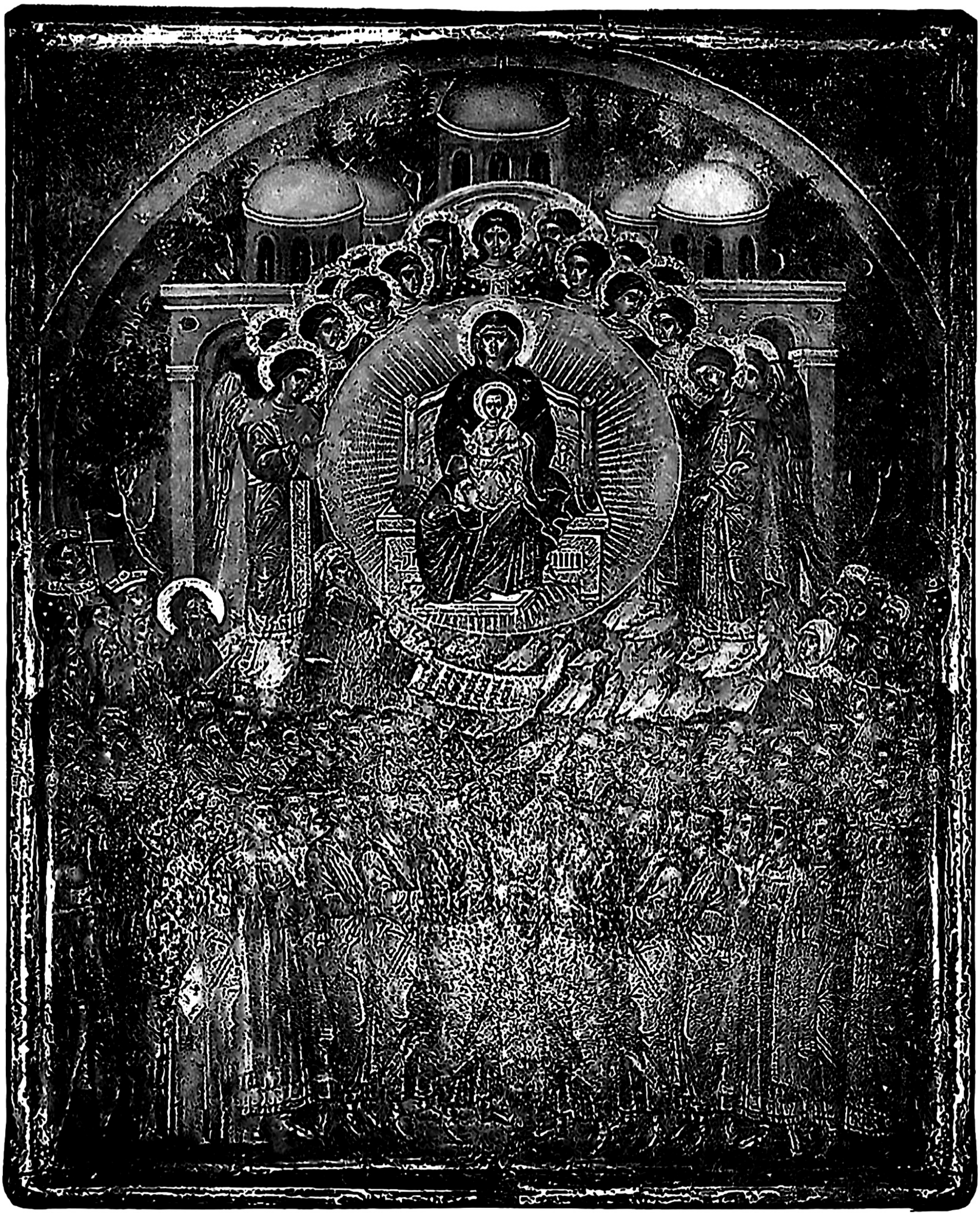

Пресвета Богородица са Христом
са Сабором свих Светих
(икона у Синајском манастиру)

Прилог *1:*

ДАМАСКИНОВА ПОЕЗИЈА
(избор)

ХИМНА БОГОРОДИЦИ
Глас 8.

Теби се, Благодатна, радује сва твар:
Анђелски сабор и људски род.
Освећени Храме и Рају Словесни,
Девственичка Похвало!
Из Тебе се Бог оваплоти и постаде Дете,
Он који је пре векова Бог наш.
Јер материцу Твоју учини Престолом,
И утробу Твоју — Ширу од Небеса!
Теби се, Благодатна, радује сва твар,
Слава Теби!

(*Октоих*, **Васкрсно јутрење, глас 8, Богородичан**)

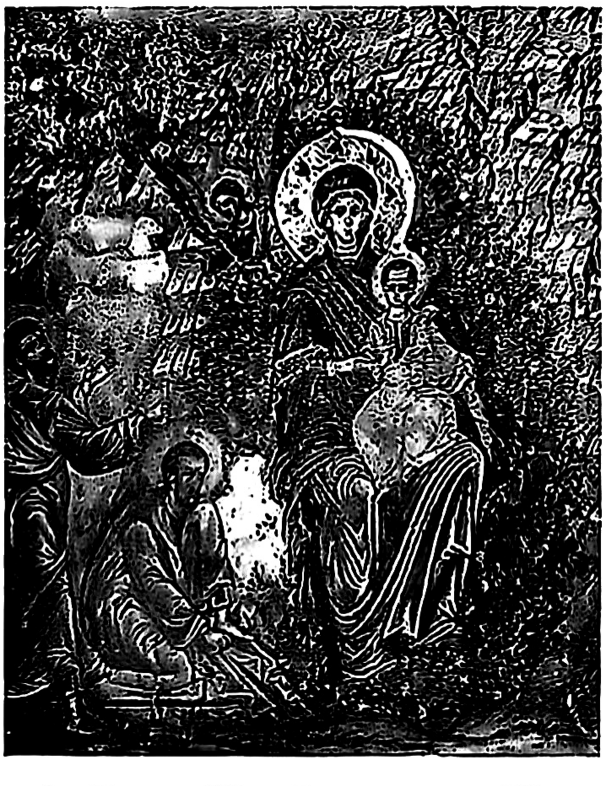

Мојсије пред Неопалимом Купином
(икона у Синајском манастиру)

ПЕСМА НА БЛАГОВЕСТИ

Глас 8.

Нека се веселе Небеса
  и нек се радује Земља!
Јер Очев Савечни Син,
  Сабеспочетни и Сапрестолни,
[Јединородна Мудрост и Сила],
  узевши срдачну милост човекољубља,
Себе је до умањења (εἰς κένωσιν) низвео,
  по благовољењу и Савету Очевом:
у утробу се Девствену настанио,
  предочишћену Духом (Светим).
О чуда над чудесима!
  Бог (је) међу људима.
Несместиви у материци
  и Ванвремени у времену!
И преславно је то:
  што је и зачеће бесемено,
и умањење неизрециво
  и сва Тајна неизмерива!
Јер се Бог умањује,
  оваплоћује, и саздава се!
А Анђео Богородици говори:
  Радуј се, Благодатна,
с Тобом је Господ,
  Имајући велику милост!

(Песма неиздана; *рукопис Св. Лавре Атонске, Г 11, л.* $30^{б}$).

КАТАВАСИЈА НА БЛАГОВЕСТИ

Глас 4.

Ирмос 1.
Отворићу уста моја и напуниће се Духа,
и реч упутићу Царици Матери:
јавићу се празнујући весело,
и певаћу достојно Њена чудеса.

Ирмос 3.
Твоје песмопојце, Богородице,
Живи и Изобилни Изворе,
сакупљене у скупу духовном оснажи,
и у Твојој Божанској слави – венаца славе удостој.

Ирмос 4.
Који седи у слави на Престолу Божанства
дође, Исус Надбожанствени (ὁ ὑπέρθεος),
на облаку лаком; и моћном руком Својом
спасе оне што кличу: Слава, Христе, моћи Твојој!

Ирмос 5.
Све се задиви Божанственој слави Твојој:
јер Ти си, Безбрачнице Дјево,
у крилу имала Бога над свима,
                    и родила Вечнога Сина:
— свима што славе Тебе спасење дарује.

Ирмос 6.
Божанствени овај и свечасни,
празнујући Празник Богоматере,
Ви богомудри, ходите рукама запљескајмо,
и од Ње рођенога Бога славимо.

Ирмос 7.
Не послужише твари, благочестиви,
место Створитељу,
но претњу огњем презревши храбро,
с радошћу певаху:
Препрослављени Господе и Боже Отаца,
Благословен јеси!

Ирмос 8.
Младиће благочестиве у пећи
Изданак Богородичин спас'о је.
Тада се показа праобразно, а сада на делу јави се,
и васељену подиже да пева:
Господа славите дела, и преузносите у све векове!

Ирмос 9.
Свак на земљи рођени да ликује, Духом осветљаван,
да празнује Бестелесних умова природа,
штујући Светковину свештену Богоматере,
и да кличе:
Радуј се, Свеблажена, Богородице Чиста,
Вечна Дјево!

(Штампани грчки и словенски Минеј за Март.
Превод о. Јустина Поповића)

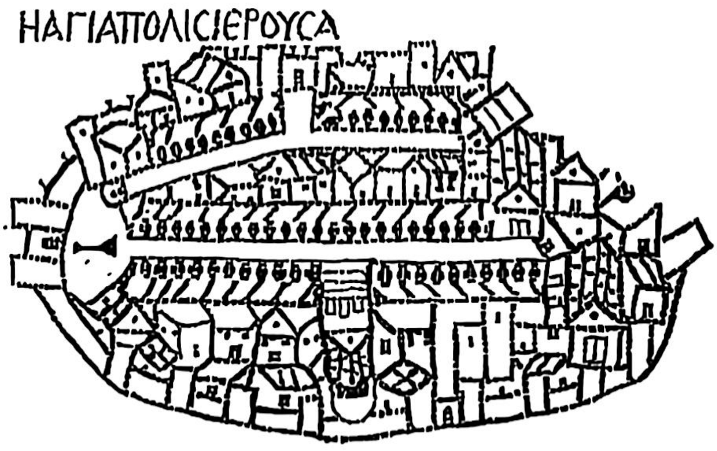

Прилог 2:

Свети Јован Дамаскин

ИСПОВЕДАЊЕ ПРАВОСЛАВНЕ ВЕРЕ*

(Пропратно писмо Дамаскиново Митрополиту Петру II).

Не мали двострани страх и недоумица ме хвата, о најбољи међу Оцима и најсветији Архипастиру међу пастирима. Јер, с једне стране, увиђам опасност од непослушности, а с друге стране, збуњује ме тежина терета (=обавезе). Где ћу побећи, и како ћу избећи, недоумица је моја. Ево, теби, духовноме Оцу, све своје предајем; као јагње безазлено нећу се спорити, нити викати, нити ћу сам себи пастир бити, него ћу твоју наредбу послушати. Повијам врат, не као немирна јуница (у Старом Завету), него као (жртвено) теле послушно, пошто тражећи опроштај (=извињење), не добих га. Знам грехова мојих сплет, али сам уверен да, ако разрешиш на земљи, биће разрешени са неба. Ево стојим теби послушан, чини што хоћеш. Бога имам за управитеља, Он све може. Па пошто је заповедила твоја најсветија Глава да исповедим своје веровање, (ево): нека зна сав дом Израиљев; нека пази небо и говорићу, и нека слуша земља речи уста мојих! (5Мојс.32,1 = Друга Библијска песма).

1. Верујем у Оца и Сина и Духа (Светога), Тројицу Једносуштну и Јединицу Триипостасну (=Триличностну), један Почетак беспочетни, једну вољу, једну енергију, једну власт, једно Господство, једно Царство. Три Ипостаси (=Личности) Које ни у чему немају разлике осим (само) у нерођености (Оца), и рођености (Сина), и исхођењу (Духа).

Општа напомена: Све речи у заградама (...) додатак су преводиоца, ради јаснијег поимања текста.

* Свети Јован Дамаскин један је од највећих Светих Отаца богослова и философа и песника и беседника Православне Цркве. Његова *Догма-*

(Верујем) Оца нерођенога и не рођенога; Сина рођенога и не нерођенога; Духа Светога исходећега, и нити узрока нити нерођенога; јер има узрок и извор Оца, из Њега происходећи, не рођајно, него исходећи. (Тако) Један је Отац, Један Син, Један Дух Свети.

(Верујем) Оца савршеног Бога, Сина савршеног Бога, Духа Светога (савршеног) Бога; не два бога, нити три, него (Њих) Троје — Једнога Бога. Јер нити се временом расецају, ни начином, нити се моћју раздељују, него један у другоме (међусобно) имају перихорисис (=узајамно прожимање), без икаквог сливања или мешања. Јер су Логос и Свети Дух Силе Очеве, зато је и Један Бог. Али, иако су (ова Двојица) Силе, нису безипостасни (=безлични). Јер је свака Ипостас савршена, да не буде Божанска природа сложена из суштине и сила. Кроз које свако, по себи посматрано, савршен је Бог, савршена Ипостас (=Личност), а Један је (Њих) Троје Бог са-међусобно и унутар-међусобно поимани. И парадоксално је то свакако, али једино Богу долично.

Један је, дакле, Бог Отац, и Син, и Дух Свети. Један је Творац неба и земље и све твари, и видљиве и невидљиве, Који је из небића у биће произвео све и сва, не из предпостојеће материје. Један је Бог и један је свих и свега Почетак (=Начело), а не два. Једно (је) Божанство надбожанско (ὑπέρθεος), једна надсуштаствена Суштина, наддобротна Доброта, Пучина бескрајне и нео-

---

тика („Тачно изложење Православне вере“) као и *Догматици* = песме Богородици на свих 8 гласова у *Октоиху*, незаменљив су буквар Православног исповедања вере Христове. Као **пример његовог богословља** доносимо овде у српском преводу његов *Свитак о Православном веровању* (Λίβελλας περὶ Ορθοδόξου φρονήματος — PG 94, 1421-32), састављен од њега на молбу новог Епископа Илије, који је у то време прешао од монофизита Маронитâ у Православље, те је тада овај текст, као своје *Епископско исповедање вере*, предао Митрополиту града Дамаска Петру II (пострадао од калифа Марвана 745.г., в. *Увод*, стр. 27) приликом хиротоније (или пријема у Православље). — Текст је пропраћен краћим Дамаскиновим писмом Епископу Илији, које такође доносимо у преводу.

граничене суштине, Узрок свих добара, суштетворна Сила, беспочетна, непропадљива, вечна и неописива (=неограничена), Свевечноизворна Светлост Трисветла, Триипостасна, примраком несхватљивости покривена.

2. Још верујем, да је Јединородни Син и Логос Божији, предвечни, нестворени, једносуштни Оцу и Светоме Духу, Један од Свете Тројице, бескрајном добротом и неизрецивим човекољубљем, благовољењем Оца, оваплотио се бесемено од Духа Светога и Марије, Свете Приснодјеве и Богородице, у последња времена, ради нас и (ради) нашега спасења, оставши оно што беше — Бог савршен и Оцу једносуштан, поставши оно што не беше, савршен Човек, Мајци и нама једносуштан, узео тело одушевљено душом разумном и умном. И јесте један Христос, један Господ, један Син Божији и Човек, Он исти Бог савршен и Човек савршен, једна Ипостас (=Личност) сложена из Божанства и човечанства, из две природе, и две природе је Он исти, и у двема природама (Он исти), које су савршене сходно доличном свакој (од њих) оросу и логосу (=одређењу и разлогу).

Син Божији по предвечноме од Оца бестелесном рођењу, Син Човечији Он исти по спасоносном у последња времена оваплоћењу и примању (људскога тела). Безматеран првотно (тј. раније) од Оца, као Бог, безотачан друготно (тј. касније) Он исти, као Човек, од Матере; две природе и једна Ипостас (=Личност). Јер ако су две Ипостаси, онда није један Син, него ћемо и тетраду (=четворицу) обожавати. Јер ако је друга Ипостас Јединороднога Сина Божијег и друга Сина Дјевиног, (онда је) други Син и други, и није Један Син, него двојица; јер две Ипостаси не могу бити један Син. И опет, ако је друга Ипостас Јединороднога Сина Божијег и друга Сина Дјевиног, (тада) или је истиснут Јединородни Син Божији и уместо њега уведен је Син Дјевин, или тетрада (=четворица) седе на престолу (Божијем), и тетради (четворици) служимо као Богу: Оцу, и Сину, и Светоме Духу, и Сину Дјевином. Али, не било тога! да ми то мислимо, него (верујемо) једну Бога Логоса, Јединороднога Сина Божијег са телом Његовим, сложену Ипостас, из две природе, и у двема савршеним природама, но нераздељиво и несливено по Ипостаси сједињеним нераздвојно.

Не говорим једну природу сложену (како уче монофизити), да не бих Сина разноприродног и разносуштног Оцу хулио (=хулно замишљао), јер је просте и несложене природе Отац; него говорим (Сина као) једну Ипостас сложену, да не бих рекао ни голога Бога, нити простога човека, нити да у Тројици накнадно уведем четврту ипостас. Јер ако је (Христос) савршен у Божанству, савршен је и у човечанству Он исти после сједињења. Јер пре сједињења свакоме је јасно да је Син Божији био у једној природи Божанства, и био је само Бог, као и Отац и Дух Свети. Отуда је из неизрециве доброте узео нашу природу, и поставши сједињен нама, у Божанству је савршен Човек по подобију (=истоветности) нама осим греха (Јевр.4,15), и тада је био виђен у двема природама.

Јер ако је савршен у Божанству после сједињења, и савршен у човечанству Он исти, свакако ће (дакле Он исти) бити у двема савршеним природама. Јер Божанство и човечанство су две природе, а не једна. Јер нити је створено и нестворено једна природа, нити је страдално и нестрадално једна природа. Јер ако је једна природа Божанства Христова и човечанства Његова сложена (како мисле монофизити), а страдао је Христос, (онда) је једна Његова природа страдала, то јест човечанство Његово. А ако кажемо две природе Христове, једну нестрадалну и једну страдалну, страда оно што је природом страдално, а нестрадално остаје нестрадално. А како (онда) Он, будући једне (сложене) природе, јесте Оцу једносуштан? Јер нити је Отац и ми једносуштни, нити је Отац нити ми сложени из Божанства и човечанства. Зато (ми православни) кажемо једну сложену Ипостас (тј. Личност Христову). Јер није постојало одушевљено тело Господње по себи, нити је имало сопствену ипостас, нити је постало неки човек по себи, него је постало (тело) Бога Логоса, и Њега оно има за Ипостас (тј. Личност).

Зато умом и срцем и устима исповедам и проповедам, изворно и истински Богородицу, Свету Дјеву Марију, пошто је истински родила из Себе оваплоћеног Предвечног и Јединородног Сина Божијег и по природи Бога.

3. Још исповедам двострука сва Његова (=Христова) природна двеју природа својства: нествореност и беспочетност Божанства, створеност и почетност човечанства; неограниченост и невидљивост и недодирљивост (=неопипљивост) Божанства и ограниченост и додирљивост (=опипљивост) и видљивост човечанства; нестрадалност Божанства, страдалност човечанства; божанску природну вољу и људску природну вољу; божанску природну енергију (=дејство) и природну људску енергију. Јер Он хтеде и дејствова, као Бог и Оцу једносуштан, божанска (дела) чудотворећи, и Он исти хтеде и дејствова људска (дела) као човек и нама једносуштан, хотећи, и дејствујући, и страдајући оно што је нама својствено. Јер хтеде и дејствова природне и беспрекорне наше природе воље, не супротношћу мишљења (γνώμης), него својством природа. Јер није природна воља човекова супротна Божанској вољи. Јер вољом и благовољењем Божијим хоће човек природне (ствари); јер Бог хотећи, дао је њих природи. Јер оно грешно што је по нашем мишљењу (γνώμην) и задовољству (тј. насладди) мимо Божанског закона, то је супротно Божанској вољи, (тј. то су) гномичка и лична хтења.

Дакле, као Бог, Христос је хтео Божанском вољом и дејствовао Божанском енергијом, са Оцем и Духом, божанска (дела), као: одржање и управљање свемиром, спасење људи, и (друго) што је вољно (својствено) Божанској природи; а као Човек хтео је људском вољом, и људским дејством дејствовао је природне (ствари) човечанства, као: јести, пити, гледати, мислити, пружати руку, ходити, спавати, и све томе слично, по Очевом благовољењу. Јер хтеде и као Бог наше спасење; (али) није прихватио грешно по наслади и придошло (гномичко) хтење; јер Он греха не учини, нити се нађе преваре у устима Његовим (1Петр.2,22).

Јер будући Божанска Ипостас (=Личност) и узевши људску природу, природном вољом човечанства, по Својој Божанској Ипостаси (=Личности), употребљавао је вољу Свог човечанства, и тако је Нови (Адам) спасао старога Адама. Јер Он постаде у свему послушан, као Човек, Богу и Оцу до смрти (Фил.2,8). Јер Он не као Бог постаде послушан, јер послушност јесте самовласно потчињење сопствене воље другој вољи, а Божанска воља није ропска, нити послушна (=потчињена). Јер није Божанске воље желети јело, пиће, сан, хтети узети и не моћи, јер је Божанска воља свемоћна. Нити је Божанске енергије (=дејства) гледати телесним очима, и дисати, ходати, и руке пружати.

4. Зато, као што исповедамо (=верујемо и признајемо) две Његове природе, саисповедамо и две природне воље и две природне енергије Његове, једнога и истога Христа, једне сложене Ипостаси (=Личности) Сина Божијег и Сина Човечијег; Једнога и истога Хотећега природно и божанске (ствари) и човечанске (ствари): божанске Божанском вољом, човечанске човечанском вољом. Јер, будући да је Христос једна Ипостас двеју природа, Божанске и човечанске, Он Исти хоће једне (природе) божански и друге (природе) човечански, и деј-

ствује божанска (дела), и богољудски (θεανδρικῶς) људска (дела).

Јер, иако као Бог хтеде божанска (дела) и као Човек људска (дела), али опет не као голи Бог хтеде божанска (дела), нити као обичан Човек људска (дела), него као Бог оваплоћен (ἀνδρισθεὶς=ољуђен), то јест очовечен, природном Божанском вољом и енергијом, као Бог и Човек Он Исти, хтео је и дејствовао божанска (дела), и природном људском вољом и енергијом, као Бог и Човек Он Исти, хтео је и дејствовао људска (дела), будући да као Човек хоће и дејствује људска (дела). Јер хоће и дејствује сваке (од две) природе својствене јој (ствари), са заједничарењем оне друге (природе); тако да Божанство самовластно и свевластно кроз човечанство Његово делује, а Човечанство самовластно по свему Његовој Божанској вољи (сагласно) хоће да и оно хоће оно исто што Божанска воља хоће, због јед(инстве)ности Ипостаси (=Личности Његове).

А да је један Христос и једна Ипостас (=Личност), јасно је (и очигледно). Јер Он пита: „Шта говоре људи ко је Син Човечији? И рекоше ученици: Једни (говоре) да си Јован Креститељ, други пак Илија, а други Јеремија, или један од Пророка. А ви, шта кажете ко сам ја? И одговоривши Петар рече: Ти си Христос Син Бога Живога“ (Мт.16,13-16). Он је Себе исповедио за Сина Човечијег, Петар пак гласно (Га) назва Сином Божијим. Зато и чу (од Христа): „Блажен си, Симоне сине Јонин, јер тело и крв не открише (то) теби, него Отац мој Који је на небесима. (Затим рече): Ти си Петар, и на овом камену (Христос) Цркву утврди, и врата адова — јеретичка уста — неће је надвладати“ (Мт.16,18).

5. Још исповедам да Трисвета песма (=*Свјати Боже*) означава Три Ипостаси Божанства и једну суштину и Господство. Зато ни додатак сујетномислећег Петра Кожара (=монофизита) не прихватам; јер (он тиме) или

Тројици придаје страдање распећа, или Тројици уводи са стране четврто лице.

6. А одбацујем и Оригенове глупости (=заблуде): преегзистенцију душа, и бесмислено пресељење душа, и чудовишну апокатастазу.

Ово (дакле) мислим и заиста исповедам, и са овом вером желим да представем страшноме суду Христовом.

7. А примам и Светих шест (Васељенских) Сабора: Први у Никеји 318 Светих Отаца, против Арија трибожника. Други у Цариграду 150 (Отаца), против Македонија духоборца. Трећи у Ефесу претходни, двеста (Отаца), против Несторија разделитеља Ипостаси Христа Бога, и човекослужитеља, и четворомисленика, и непријатеља истинске Богородице. Четврти у Халкидону 630 (Отаца), против Евтиха и Диоскора теопасхитâ (=монофизитâ). И Пети у Цариграду 164 Светих Отаца, против Оригена, глупоговорећег старца. И Шести 289 (Отаца) у великом Цариграду најсветији и најправославнији Сабор, одржан против Серѓија (и Хонорија) и Кира и Павла и Петра и Пира и Макарија и Стефана његовог ученика (=монотелитâ).

И све што ови (Сабори) одредише примам и прихватам, примајући све које они примише, и одбацујући и анатемишући све које они одбацише; и сваку јерес (одбацујем): од Симона Мага до ових сада покренутих (=јеретика иконобораца) против Свете Цркве Христа Бога нашег.

8. И заклињем се Светом и Једносуштном и Обожаваном Тројицом, без сваке обмане, да тако мислим, и ништа друго мимо овога не примам; и да не заједничарим са другачије верујућим који овако не исповеда (праву веру), посебно са Маронитима (=монофизитима); нити да примам клирика двобрачника у свештенство или у било коју службу доличну Оцима. Да се потчињавам Најсветијој Католичанској (=Православној) и Апостолској Цркви наше Христољубиве Митрополије Дамаска, и да у свему слушам и повинујем се твојој Светости, и осталима после тебе предстојатељима Најсветије Цркве; и да не примам никога од Манихејаца који су избачени (из Цркве) од твоје Светости. Да следујем такође и будем привржен светим канонима Светих Апостола, и Светих Сабора, и Светога и Небојављенога Василија (Великог).

Ово све чуваћу надајући се у неизрециву милост Божију и у ваше молитве. И са овом вером ћу представити суду Христовом и стећи Његово спасење благодаћу Његовом.

Њему слава и моћ са Беспочетним Оцем и Светим Духом, сада и увек, и у векове векова. Амин.

(Превод са грчког из PG 94, 1421-32.
Постоји словенски-старосрпски превод,
али овде није упоређиван).

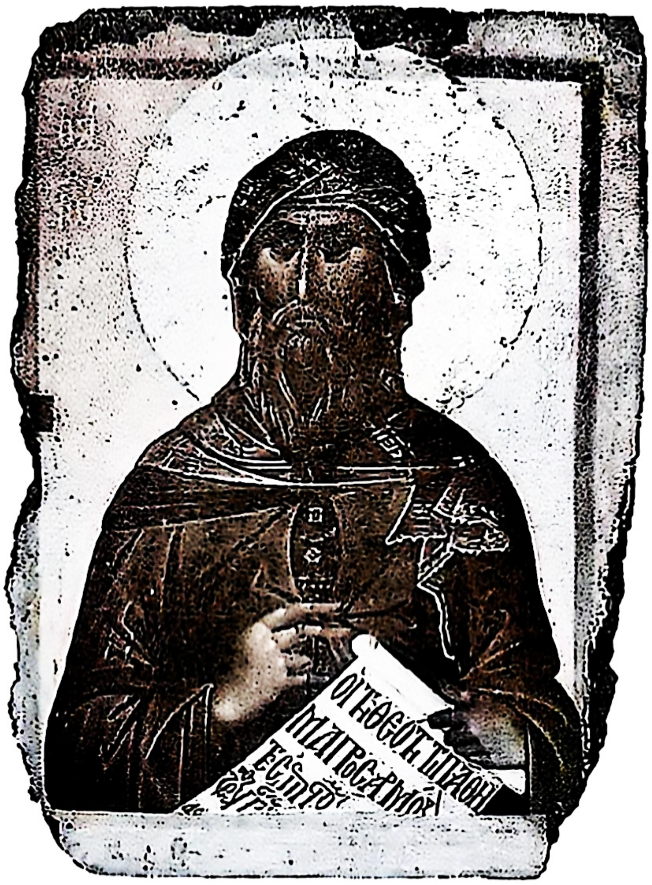

Свети Јован Дамаскин
(*икона, поч. 14. в., Скит Свете Ане — Света Гора*)

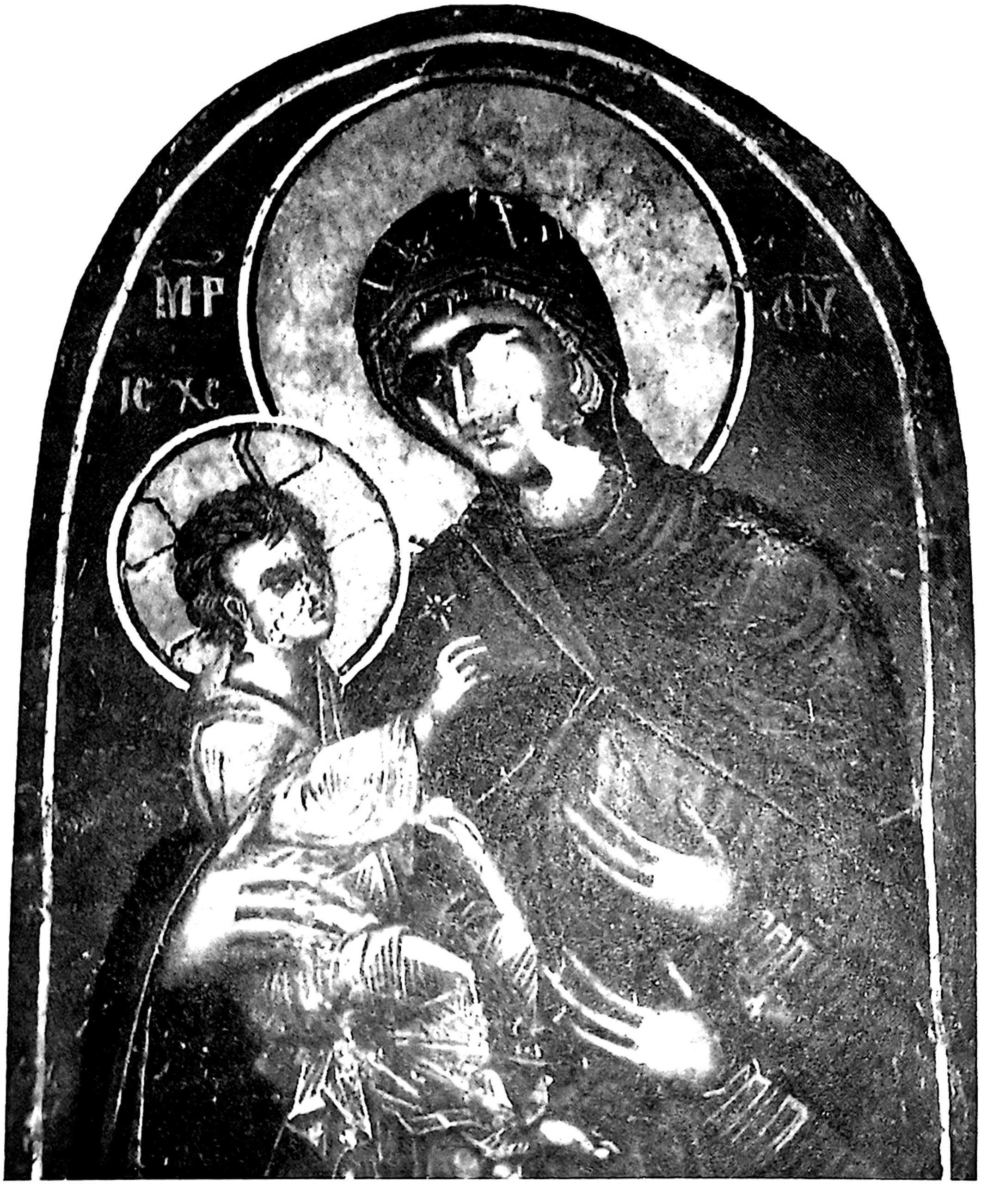

Богородица ***Тројеручица***
(фреска у Белој Цркви у Карану, код Ужичке Пожеге, 1. полов. 14. в.)

Прилог 3:

УЧЕЊЕ СВЕТОГ ЈОВАНА ДАМАСКИНА О ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ

О ПРАВОСЛАВНОЈ ТЕОТОКОЛОГИЈИ[1]

> „Правилно и истинито ми називамо Свету Марију *Богородицом,* јер то име сачињава сву тајну Домостроја спасења“.
>
> *Св. Јован Дамаскин* (*ТиПв* III, 12)

Од моје мајке, а потом и од духовног оца, научио сам библијску, псаламску истину: да треба стављати „стражу устима својим“ када говоримо о *тајнама Божијим.* Колико ли већма треба то чинити када говоримо о највећој Божанској Тајни, богочовечанској *Тајни над тајнама* — Христу Оваплоћеном и Очовеченом и Његовој Богоматери, Пресветој и Преблагословеној Богородици Марији Приснодјеви. Ако је боговидац Мојсије са страхом и трепетом „побожно се бојао и само да погледа“ у купину на Синају, која је „горела а није сагоревала“, а притом је била само „сенка истине“ — праобраз Истинске *Купине Неопалиме* Богородице, шта чинити нама грешнима и недостојнима кад треба да говоримо о Христу и Светој Богородици, осим да, заједно са свом пуноћом Цркве Христове, молимо се, имајући за химноде и канонархе наше свете црквене песнике, „творце и слаткопојце“, међу њима и *златоточног* (ὁ χρυσοῤῥόας) Светог Јована Дамаскина:

---

[1] Овај чланак написан је као увод у наше ново критичко издање грчког текста *Беседâ* Св. Јована Дамаскина о Пресветој Богородици, штампано у Атини под називом: Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ (Богородичине беседе Св. Дамаскина, Атина 1970). Критичко издање тих Дамаскинових беседа (на основу 12 између најстаријих рукописа) приредили смо због тога што грчки текст у издању M. Lequíen-а 1712.г. (прештампан у Migne PG 96,661-680 и 700-761), а тако исто и у поновљеном издању у серији „Sources Chrétiennes“, N° 80 (P.Voulet, St. Jean Damascène, Homélies sur la Nativité et la Dormition, Paris 1961), има много грешака, које често мењају и сâм смисао текста (чак и догматски). Наше атинско издање, осим овог Увода, пропраћено је и многобројним богословским схолијама, у којима читалац може наћи још многе друге, детаљније изложене, моменте богословског учења Св. Ј. Дамаскина о Пресветој Богородици.

Огради ум мој, Спасе мој,
јер Ограду света хоћу да похвалим
– Пречисту Матер Твоју.
Тврђавом речи̂ оснажи ме,
и дубином појмова ојачај ме.
Даруј ми, стога, језик и говор,
и мисао непостиђену.
Јер сваки дар просветљења
даје се од Тебе, Светлодавче,
Који се усели у утробу Приснодевствену.

(Икос на Успеније Богородице)

Између Светог Јована Дамаскина и Христа и Богородице несумњиво се одиграла нека божанска тајна, збио се неки богојављени догађај, и њега препородио, учинивши га трајно привърженим и посвећеним у двоједину *Тајну* Христа и Богоматере, сједињеним са богочовечанском тајном и реалношћу Цркве Христове, чије је живо оличење и *Ковчег* — Пресвета Богородица. Од тада, његова десна рука и његова уста, сав његов богодани и подвигом умножени таленат, и пре свега његово срце и ум били су у служби *Јединородном* и *Првородном* Сину Божијем и Сину Дјевином, и Његовој Премилој Дјеви-Матери Богородици, најпре у Јерусалимској Сионској *Мајци свих Цркава*, а затим и у читавој Саборнокатоличанској Цркви кроз векове и нараштаје. Отуда, сва његова дела, богословска и апологетска, беседничка и песничка, надахнута су и преиспуњена Христологијом и Теотокологијом, Христослављем и Богородицеслављем.

Сво његово богословље, целокупно му беседништво и песништво, стаје у ове неколике његове речи:

„Правилно и истинито ми називамо Свету Марију **Богородицом**, јер то Име сачињава сву Тајну Христовог Домостроја спасења. Јер ако је Родитељка — **Богородица**, свакако је Рођени од Ње — **Бог**, а свакако је и — **Човек**... И тако треба схватати и називати Свету Дјеву **Богородицом**, не само ради Божанске природе Логоса (која се у Њу уселила), него и због **обожења** Човечанске природе (од Ње узете)... Јер је Богомати натприродно дала Саздатељу да се сазда, и Богу и Творцу свега да се **очовечи** и да **обожи** узето на Себе човечанство, пошто је Ипостасно (=Лично) сједињење очувало сједињене природе (=Божанску и Човечанску) онаквима какве су се и сјединиле... Бог будући савршен (Христос) — Човек савршен постаје, и збива се од свега новога Најновије, **Једино Ново под сунцем** (Проп.1,9), чиме се пројављује бескрајна моћ Божија. Јер шта је веће од тога да Бог постане Човек? И Логос Божији непромењиво постаде тело (Јн.1,14) од Духа Светога и Марије Свете Вечнодјеве и Богородице, и бива Посредник Бога и људи — Једини Човекољубац“ (***ТиПв***, 3,1.12/45.56).

О тој богочовечанској *Тајни* Христа и Богородице, о светајни Цркве као Богочовечанске заједнице Свете Тројице са нама људима, говори понајвише Свети Дамаскин у своме капиталном делу Догматика (***ТиПв***) и у својим *Беседама о Христу и Богородици*, које овде доносимо у преводу на савремени српски језик.

⁂

Кад је, при крају исповедничког и подвижничког живота, Св. Јован Дамаскин писао своје главно богословско дело: *Тачно изложење Православне вере*,[2] он је ту, пре свега, нагласио свето и божанско *Предање* Православне Католичанске Цркве. Све што он пише о Богу, о Светој Тројици, о Христу, о Пресветој Богородици, све то црпи из „Божанског Предања“, које нам је открио и предао Бог кроз целокупни Домострој спасења у Христу. „Све што су нам предали Закон и Пророци, Апостоли и Еванђелисти, ми то примамо, признајемо и поштујемо, и преко тога ништа друго не тражимо ... Ми смо дужни то примати, у томе пребивати, и не померити вечне границе, нити преступати Божанско Предање“ (***ТиПв*** I, 1). То исто писао је Св. Дамаскин и раније, у својим чувеним *Словима* (или *Речима*-трактатима) у одбрану Светих Икона: „Зато, браћо, стојмо на камену вере и на Предању Цркве, не померајући границе које су одредили Свети Оци наши, и не дајући места онима који хоће да уводе новотарије и да руше зграду Свете Саборне (Католичанске) и Апостолске Цркве Божије“.[3] За Св. Јована Дамаскина Божанско Предање јесте пре свега само то целокупно *здање* или *тело* Православне Католичанске Цркве Апостолске,[4] Цркве саздане на „*темељу*“, тј. на „крајеугаоном ***Камену***“ Апостола Павла (1Кор. 3,11, Еф.2,20), и на „Стени богословља“ Апостола Петра (Мт.16,18), а та „*Стена*“ је Христос (1 Кор. 10,4).[5]

---

[2] В. Migne, PG 94, 789-1228; Kotter, t. II. Због честих навођења дословних Дамаскинових речи ми ћемо надаље ово његово дело цитирати скраћено као ***ТиПв*** (=*Тачно изложење Православне вере*), са ознаком књиге латинском

Дамаскинова верност Предању Цркве састоји се пре свега, у његовој *Христологији*. Као и само Свето Писмо и Свети Оци, тако и Св. Дамаскин све посматра

цифром, и поглавља арапским бројем. *Беседе* пак Дамаскинове о Богородици цитираћемо такође скраћено: *Р* (=*на Рођење Богородице*), *У1* (=*на Успеније I*), *У2* (=*на Успеније II*) и *У3* (=*на Успеније III*), са означавањем арапским бројем параграфа из нашег атинског издања.

[3] Слово III, 41 (PG 94, 1356).

[4] Не излажући овде опширније Еклисиологију Св. Дамаскина, указујемо само узгред на неке њене моменте. Ср. и *Беседу У2*, 4; и *Исповедање вере – Прилог 2*.

[5] В. *Беседу на Преображење*, §6 и тамо *напомену* 49, *на Велику Суботу*, §30 и *Слово I о иконама* (94, 1284). Ср. такође и: *Канони Св. Дамаскина Апостолима Петру и Павлу*, 29. јуна, песма 3.

и све тумачи *христолошки*. Христос Спаситељ, Један од Тројице, Који је рођен од Св. Дјеве — *Бог* и *Човек,* јесте централна тема целокупног Св. Писма и Св. Предања[6], и зато централна тема и целокупног богословља Светог Дамаскина. Христологија заузима највећи део његових дела, и то не само његове Догматике, тј. „Тачног изложења Православне вере" (где су од укупно 4 књиге, две и по посвећене Христологији), него и у самим његовим *Беседама о* Пресветој Богородици доминира Христологија, као што се то види већ при њиховом простом читању. Из истог разлога због којег у теологији Св. Дамаскина доминира Христологија, из тог истог разлога и његово учење о Пресветој Богородици постоји и налази се само у склопу Христологије, у склопу теологије о Христу Богочовеку, а ни у ком случају не представља то његово учење о Богородици неку самосталну „мариологију" (попут римокатоличке), или неку посебну „антропологију", која би имала за свој центар Дјеву Марију. Православно богословље Дамаскиново није ни „антропологија", ни „мариологија", него је пре свега *Христологија,* која у себи, наравно, обухвата и антропологију и *Теотокологију.*[7] Ово и овакво схватање бива због тога што Христос јесте истовремено и истинити савршени Бог и први истинити и савршени Човек, остајући при том увек *Један и Исти Христос Богочовек.*[8]

---

[6] Ср. Св. Атанасије Велики, *Против Аријанаца* III, 29 (PG 26, 385): „Сав циљ и карактер Св. Писма састоји се у томе да покаже двоструко обећање о Спаситељу: прво, да је Он одувек био Бог и Син, Логос, Сјај и Мудрост Очева; и друго, да је Он касније ради нас узео тело од Дјеве Богородице Марије и постао Човек".

[7] Схоластичко делење и цепкање теологије на Западу довело је и до стварања тзв. самосталне „мариологија" (а постоји чак и „јосифологија"). Ми намерно овде не употребљавамо израз „мариологија", јер сâм назив „Теотокологија", по речима оца Јустина Поповића, већ директно указује на везу и зависност учења о Пресветој Богородици (Θεοτόκος) са догматом о Боговаплоћењу, тј. са Христологијом.

Отуда Света Дјева, Која је Христа Богочовека родила, зато се управо и назива *Богородица* — Θεοτόκος. Само име и достојанство Христа као „Бога Оваплоћеног и Очовеченог“, даје с правом Његовој Мајци по телу назив *Богородица,* тако да име *Богородица* — Θεοτόκος — по тачним речима Св. Дамаскина, у себи „садржи и потврђује све тајну Домостроја спасења“ (*ТиПв* III, 12). Јер име „Бого-родица“ (Бого-родитељка) потврђује да Онај који се од ње родио јесте истинити *Бог* и истинити *Човек,* као што вели опет Дамаскин: „Ако је Она која је родила — Богородица, онда је и Онај који се родио од ње — несумњиво *Бог,* а такође несумњиво и *Човек*“ (*ТиПв* III, 12).

И тако, веран Предању Православне Апостолске Цркве, предању великих Отаца те Цркве, поборника православног учења да је Св. Дјева заиста Богородица, Св. Дамаскин недвосмислено исповеда Њу као истинску *Богородицу,* и, заједно са својим „богомудрим оцем“ — Григоријем Богословом, он понавља: „Ако неко не исповеда Свету Дјеву као Богородицу, такав је туђ Божанству“, туђ Богу (*Р*, 4). Но истовремено Св. Дамаскин, исповедајући *православно* веру Цркве о Пресветој Богородици, не преступа границе те правилне православне вере о Богородици, него остаје и ту веран предању тих истих Св. Отаца,[9] те зато и говори: „Оно чему се

---

[8] Ср. *Беседа У1*, 4: „Један Христос, један Син, Он исти Бог и Човек; истовремено Бог савршени и Човек савршени; свецели Бог и свецели Човек, једна ипостас сложена из две савршене природе — Божанства и Човечанства и у двема савршеним природама — Божанству и Човечанству; не само обнажени Бог, нити само прости човек, него један исти Син Божији и Бог Оваплоћени; уједно Бог и Човек Он исти“. Уп. такође и *Догматик* 8. гласа (састављен од стране Св. Дамаскина): „Један је Син двострук природом, али не Личношћу (Ипостасју); и зато, проповедајући Га истински као савршенога Бога и савршенога Човека, ми исповедамо Христа Бога нашега“.

[9] И пре свега, Св. Кирила Александријског, који се више од свих борио да заштити православну веру о Богородици, па ипак је говорио: „Ми никада никога између створења нисмо сматрали за Божанство, јер смо научени да за Бога сматрамо само Онога који је једини по природи

ми једино поклањамо јесте — Бог Истинити“, а „Матер Божију ми чествујемо и поштујемо... Знајући пак Свету Дјеву као Матер Божију, ми Је нипошто не сматрамо за богињу (зато што такви митови приличе само јелинској глупости), — јер ми објављујемо и смрт Њену. Него Је знамо као Матер Божију пошто се Бог Оваплотио из Ње“ (*У2*,15). Из ових речи Св. Дамаскина јасно се види да Пресвета Богородица у нашој православној вери није ниуком случају неки циљ сам за себе. То ће нам још јасније показати исти Св. Отац у својој *Беседи на Рођење Богородице*, обраћајући јој се овим речима: „Ти си живела не ради себе, јер се ниси ни родила ради себе; зато си ти живела ради Бога, ради Кога си и дошла у живот, да би послужила спасењу целога света, да би се древни савет *Божији* о Оваплоћењу Логоса и о нашем обожењу испунио преко Тебе“ (*Р*,9).[10]

Учење Светог Дамаскина о Пресветој Богородици налази се баш у вези са овим „древним и истинитим *Саветом*“ Божијим (*У1*,1) о „Оваплоћењу Логоса и обожењу човека“. Наиме, у „неиспитаним безданима човекољубља“ Свога (*У1*,10), Божанска и Животворна Тројица — Јединица, Бог наш, „сабравши се к Себи на са-

---

истинити Бог. Блажену пак Дјеву ми знамо као човека, сличну нама“ (*Против Несторија*, I, 10. PG 76, 57).

[10] Ове тако јасне христолошке речи Св. Дамаскина треба особито да имамо на уму ми православни богослови, не само у односу на протестанте који одричу свако поштовање Богородице, или на римокатолике, који својим новим „догматима“ и својом аутономном „мариологијом“ кваре прави и аутенични лик Богоматере Деве, него и у односу на оне између православних богослова који хоће да учење о Богородици излажу ван контекста Христологије, преносећи га на ванправославни, ванпредањски терен тзв. „софиологије“ (као нпр. С. Булгаков), или у виду неке самосталне „антропологије“, и слично. Истинска вера и предање Православне Католичанске (Саборне) Цркве Христове прогласила је Пресвету Богородицу за „скиптар Православља“ кроз уста баш самог Св. Кирила Александријског на Трећем Васељенском Сабору (ср. Mansi IV, 1253), а управо је Св. Кирило један од најхристолошкијих Отаца Цркве.

бор,[11] јединственим саветом воље Своје“, одредила је још пре свих векова Оваплоћење и Очовечење Бога Логоса и обожење човека. Тај предвечно „предодређени Савет“ (*Р*,7) Божији открива нама људима „бескрајно богату пучину Божије доброте“,[12] и то откривење бива управо кроз Пресвету Богородицу: „Јер Она је објавила неисказани бездан љубави Божије према људама“ (*У2*,16). Бог Отац, који је, по речима Дамаскина, „благоизволео“ да се у Богородици и из Ње „изврши предвечно предодређена тајна“ Оваплоћења (*Р*,10), по *предзнању* је предодредио Њу за Матер Сину Своме Јединородноме, Који, ради нас и нашега спасења, из Ње постаје тело, иако је беспочетно био бестелесан“ (*У2*,15). За нас, наравно, ово Божије „предодређење“ Свете Дјеве је несхватљиво и недоступно, но оно се ипак у Богу поклапа и поистовећује са Његовим предвечним *предзнањем* личне *слободе,* личне *слободне воље,* и личне *вредности,* и личне *светости* Свете Девојке Марије.[13] Имајући баш то у виду Св. Дамаскин и говори Дјеви Марији ове речи у *Беседи* на Њено рођење. „Бог унапред провидећи Тебе као *достојну,* заволео Те је, и заволевши предодредио Те је, и у последња времена довео Те је у биће, и показао Те Богородицом, Мајком и Хранитељком Сина Својега — Логоса“ (*Р*,7). Ове речи Дамаскинове Богородици: „довео Те је у биће“, тј. довео Те Бог на свет преко родитеља Твојих, означавају овде да је Бог предвидео и унапред знао не само вредност Св. Дјеве Марије (Р,7), Њене врлине (Р,9) и Њено „пречисто девичанство" (Р,5; У2,2), него је такође провидео унапред и праведност (Р,9) и целомудреност и богоугодан живот (Р,5-6; У1,6) *родитеља* Њених, те је због тога њима и дао тако велики дар: Кћер, Која ће родити Бога, и на тај начин ће они постати *богооци*, тј. богопрародитељи. Карактеристичне су у вези тога и следеће речи Св. Дамаскина из *Беседе 1. на Успеније*: „Заиста си нашла благодат — Ти Која си била достојна благодати" (У1,8). Ове Светитељеве речи показују самоочевидни принцип *сарадње* Бога и човека, принцип *садејства* (сарађивања) или „*синергизма*" Бога и слободне воље човека у току целокупне историје спасоносног Домостроја Божијег о људима. Но погледајмо то питање мало изближе.

---

[11] Овај многозначајни и скоро непреводиви израз припада Св. Фотију Цариградском (В. његову *Беседу на Рођење Богородице*, §9, у издању Фотијевих *Хомилија* од В. Лаурдас-а у Солуну 1959, стр. 96).

[12] *Беседа на Велику Суботу*, §1. Ср. и *Беседу У2*, 7.

[13] Зато што, по Дамаскину, „предодређење је дело божанске предзнајуће заповести“ (*ТиПв* II, 30); јер „Бог све унапред види и зна, али не и све унапред предодређује“ (исто). Божанско пак предзнање и виђење унапред (тј. предвиђање) није принудно ни за кога, него је оно просто предвиђајуће, како веле Св. Оци. Јер „Бог не жели да једино Он буде праведан, него да се сви по својој могућности уподобљавају Њему“ (*ТиПв* IV, 19).

После тога кад су наши прародитељи у рају, „зажелевши лажно обожење" (У2,2), пали *непослушношћу* (У2,3) и отпали од Бога, и обрели се наги (тј. остали без благодати Св. Духа коју су имали — У2,2), и затим се оденули у „кожну одећу смртности" (Р,4; У2,2) и пропадљивости и грубе телесности (**ТиПв** III, 1),[14] и тако кроз свој пад у грех потпали под смрт и распадивост (**ТиПв** IV, 13), а после њих затим и сви ми, њихови потомци, „као рођени од Адама и стога подобни њему, наследивши проклетство и пропадљивост" (**ТиПв** IV, 13), обрели смо се ван Раја обнажени, тј. без благодати Духа Светог, — већ од тада човекољубиви Бог почео је да „педагошки" припрема и уређује и „домостроитељствује" промисаони план нашег спасења (**ТиПв** III, 1). Но пошто смо ми људи слободно пали и по својој вољи отпали, због тога, „да не би добро било принудно и изнуђено" (**ТиПв** IV, 19),[15] требало је да ми опет *слободно* и добровољно примимо и прихватимо тај Богом уређивани („економисани“=домостројни) план нашег спасења и излечења од пада и пропасти, тј. да слободно *саучествујемо* и *сарађујемо* у том Божијем Домостроју спасења нашег.

---

[14] Ср. и *Беседу о осушеној смокви*, § 3, и *Беседу на Велику Суботу*, § 24.

[15] „Јер оно што се чини по нужди, већ није врлина" (**ТиПв** II 12).

Ови изрази: „сарађивати“, „садејствовати“ и сл., означавају пре свега да сами људи нису били у стању да „ураде“ или „учине“, да „издејствују“ или „створе“ своје сопствено спасење, јер, по речима Апостола, „сви људи скренуше с пута, сви пропадоше, и сви скупа неваљали и непотребни постадоше“ (Пс.13,3; Рм.3,12; *У1*,6). Спасење људи могао је да учини и оствари и изврши једино Бог, који је „узрок и почетак сваког добра“, и који „дејствује све у свему“ (***ТиПв*** II,3; 1Кор.12,6). Човек, међутим, требало је да *са-рађује* и *са-дејствује* са Творитељем и Извршитељем његовог спасења, Богом, јер „спасење се, по речима Отаца, даје онима који хоће, а не онима који су принуђивани“.[16] И ето, баш у том Божијем делању и човековом са-рађивању и састоји се сав смисао читаве историје Домостроја спасења, у који Домострој (тј. план) спасења Бог људе управо *призива* и *позива.* На то Божије *призивање* и *позивање* кроз историју одговарају слободно и добровољно људи, може бити, у врло малом броју, но ипак и ти малобројни постају „*избор*“ Божији, по речи Апостола (Рм.11,5.7), кроз који „*избор*“ Бог припрема и спасење осталих људи. На тај начин, спасоносни промисао Божији, спасоносна и неуморна благодат Божија, увек је у историји палог човечанства налазила „тачке ослонца“, или, по речима Ап. Павла: „сасуде милости“ (Рм.9,23), кроз које се и стварала и остваривала свештена историја спасења људи, но увек на основу слободне *сарадње,* слободног *синергизма* и *садејства* Бога и *човека.*[17] Тако се кроз целу историју Старог Завета, преко изабраних и добровољних сарадника Божијих, остваривао постепено припремани план за спасење рода људског, тј. постепено припремање човечанства за долазак Христа Спаситеља.

---

[16] В. Св. Максим Исповедник, *Одговор Таласију*, 54 (PG 90, 528).

По истој Божанској педагогији тај Домострој спасења достигао је свој врхунац и свој завршетак у Пресветој Дјеви Марији, Која се особито убраја у те „*изабране*“ (*У1*,3) као *достојна* и као Својом слободном вољом *послушна* Богу (*У1*,8; *У2*,3), те као таква Она је и послужила Светој Тројици више од свих (*Р*,7-9; 5), и више него сви људи од века *садејствовала* је у Домостроју спасења. На овај и овакав начин Св. Јован Дамаскин, и уопште Св. Оци Цркве, виде сав Стари Завет као једно опште припремано „призвање“ и „избрање“ Божије, које се протезало кроз поколења до Свете Дјеве Марије (ср. Рм.11,7.5).[18] Другим речима, Св. Оци и са њима Дамаскин гледају на Стари Завет као на један *родослов* („генеалогија“) Пресвете Богородице, из Које се затим рађа Спаситељ света Христос (***ТиПв*** IV,14; *У1*,3), Спаситељ пре свега оних људи који сачињавају тај „родослов“, и наравно Спаситељ и самог врхунца тог родослова тј. саме Свете Дјеве,[19] а кроз Њу већ и целокупног човечанства.

---

[17] Јер, по речима Св. Отаца, „иста је ствар уништити слободу, или уништити човека“ (в. Николај Кавасила, PG 150, 638, и његове три *Беседе о Богородици* у новом издању П. Нелас-а, Атина 1968, са врло интересантним схолијама).

[18] Особито интересантно и дубоко тумачење Рим. 11, 5 и 7 даје Св. Симеон Нови Богослов. У свом *2. Етичком слову* тумачи христолошки сву историју рода људског, која, по њему, започиње из „ребра“ првог Адама и извршава се кроз старозаветна „избрања“, а на крају завршава кроз Богородицу у Богочовеку — Другом Адаму — као Црква, која у ствари јесте „Сâм Христос“ (в. изд. Sources Chrétiennes, 122, стр. 326-338).

[19] О своме спасењу кроз Христа, јединог Спаситеља, посведочила је и исповедила смирено сама Богородица у време непосредно после Благовести: „И обрадова се дух мој Богу Спаситељу моме“ (Лк.1,47). У једној пак стихири пред празник Рођења Христовог Црква Православна пева овако: „Јави се Господ од Дјеве Матере, и над Њим се Мати нагну и поклони Му се као служавка, и рече Ономе Кога је држала у Свом наручју: Како си се уселио у мене, или како си се зачео у мени, Искупитељу мој и Боже?“ Ср.

И тако, по Св. Дамаскину и уопште по Св. Оцима Цркве, Пресвета Дјева Марија представља Собом врхунац и крај целокупног Старог Завета, и на Њу се, пре свега, односе све праслике и пророштва Старог Завета (*У1*,9-10). Она је врхунац и плод целокупног старозаветног „педагошког“ припремања човечанства за примање Оваплоћеног Бога Спаситеља. И баш због свега тога Дјеву Марију нити је могуће нити је потребно одвајати од Њеног рода и од порекла Адамовог, од рода људског. Јер по речима Дамаскина, Адам је у истој мери и Њен *прародитељ* као и свих других људи, и Она је — „кћер Адамова“ (*Р*,6; *У2*,2) и кћер Давида „праоца и Богооца“ (*У2*,2), из чијег се корена Она родила „по обећању“ Божијем (*У1*,7; ***ТиПв*** IV,14), сједињујући у Себи свештеничку и царску лозу (*Р*,6).

Рођење Свете Дјеве Марије из „корена Јесејева“ (*Р*,3), тј. из корена Давидова, и поред оног чудесног по благодати Божијој разрешења неплодности Њене мајке Ане (*Р*,2; *У1*,6-7),[20] то рођење не представља, по Дамаскину, никакво натприродно издвајање Пресвете Дјеве из Њеног човечанског рода, од Њених „*праотаца* и *богоотаца*“ (зато се и назива: „кћер Давидова“ — *Р*,9), нити издвајање од самог *родоначелника* Њеног Адама (због чега се такође назива: „кћер Адамова“ — *Р*,6; *У2*,2). Напротив Света Дјева, као „кћер старога Адама“, налази се као и сви потомци Адамови под *одговорношћу оца*“ (*У2*,2), тј. под „*одговорношћу* старога *палога* Адама, како у пита-

---

такође шта пише презвитер јерусалимски Хрисип (V век) о томе како је Христос спасао Свету Дјеву „из пада у који је и Њу оставила сродност са праматером Евом“ (*Беседа о Марији Богородици*, Patrologia Orientalis, t. XIX, 338).

[20] Слична чуда чинио је Бог често у Старом Завету. Такво чудо нпр. учинио је Бог с Аном, мајком пророка Самуила (1Цар.1,19), и са Јелисаветом, мајком Св. Јована Претече, кога је Бог посветио још у утроби матере његове (Лк.1,15), као и пророка Јеремију (Јер.1,5). Наравно да због тога нико никада није сматрао да су ти Свети Пророци Божији били рођени ван прводрoднога греха.

њу зачећа и рођења Својег од родитеља, тако и у питању Своје смрти, која смрт управо и јесте последица прародног греха. Тако: Девојка Марија је зачета из семена Јоакимовог (*Р*,2) у утроби Аниној, тј. из природног *брачног односа*[21] Јоакима и Ане (Р,2; ***ТиПв*** IV,14), и зато као таква Она „има своје биће са земље“ (*Р*,3), и „наслеђује пропадиво тело од Адама“ (*У2*,8) Исто тако и по питању Њене смрти: Света Дјева умире људском *смрћу* (*У2*,15).[22] Јер као „кћер Адамова“, Она „због Адама предаје тело земљи“ (*У2*,4), и Њена пречиста и блажена душа „природно се раздваја“ од неупрљаног и пречистог тела Њеног, а тело пак „предаје се законитом погребу“ (*У1*,10).

Све ово до сада наведено сведочи, наравно, јасно и недвосмислено да је Пресвета Дјева, као уосталом и сви из људског рода, наследила од праоца Адама *наследност првородног* греха[23], *са одговорношћу,* (по речима Дамаскина) *и последицама* тога греха. Стога Св. Дамаскин говори сасвим јасно и одређено о *очишћену* и *освећењу* Свете Дјеве Духом Светим у време Благовести, када је силом благодатног наиласка Духа Светот Дјева била *очишћена* и *освећена* и тек се онда у Њој силом Духа Светог зачео Син Божији Јединородни. Дамаскин пише: „Бог Отац је Њу предодредио, Пророци Духом проповедали о Њој, а освећујућа сила Духа Светот Својим наиласком *очистила је* и *осветила* и такорећи напојила Њу, и тада си се Ти — Логос Божији, уселио у Њу на један неописив начин...“ (***У1***,4; ***ТиПв*** III,2)[24].

---

[21] По речима Св. Дамаскина, „из брака су произишли сви смртни, после прародитеља“ (***ТиПв*** IV, 24). Једино се Христос родио „не из природног сједињења мужа и жене (тј. не из брака), јер је Он „зачет у непорочној утроби Дјеве не из сједињења с мужем, нити од сладострастног зачећа, него од Духа Светог“ (*Р*, 3; ***ТиПв*** III, 1). По учењу Св. Отаца, брак је био установљен ради тога „да род људски не буде истребљен и уништен смрћу“ (***ТиПв*** IV, 24), и управо са семеном палог Адама везана је наследност прародног греха (ср. Симеон Нови Богослов, *Етички*... 13, изд. Sources Chretiennes, 129, стр. 408). Због тога Господ Спаситељ и није зачет од тог семена Адамовог, јер по речима, Св. Григорија Паламе, „да је Господ био зачет из семена (људског), онда Он не би био нови човек нити безгрешан, нити Спаситељ оних који греше“ (PG 151, 169). — Још јасније о томе говори Св. Максим Исповедник: „Сви рађани од Адама, зачињу се у безакоњима (Пс.50,7), потпадајући под праочеву осуду... После пада је људска природа имала као почетак свог происхођења (тј. рађања) сладострасно зачеће из семена и текуће рођење, а као крај — болну смрт кроз трулеж. Господ Христос пак, не имајући такав почетак телесног рођења Свог, није био потчињен ни таквом завршетку, тј. смрти (PG 90, 788 и 1325). Ср. такође и речи Св. Епифанија Кипарског о рођењу Дјеве Марије од њених родитеља: „Она није рођена на неки други начин, него као људска природа, тј. као и сви остали, из семена мужевљевог и материне утробе“ (PG 42, 748). Уп. и Св. Тарасије Цариградски, *Беседа на Ваведење* (PG 98, 1485).

[22] Ср. Св. Андреј Критски (*Беседа на Успеније*, I; PG 97, 1052): „А, ако треба рећи истину, и до Ње је дошла природна људска смрт“. Св. Андреја Критског, који је био пореклом Јерусалимљанин и зато сведок јерусалимског предања Дамаскин често следи у свом излагању о Пресветој Богородици.

Све ово до сада речено, наравно, уопште не значи да Св. Јован Дамаскин не признаје или не истиче велику *светост* Пресвете Богородице. Напротив, ствар стоји обратно. Заједно са читавом Православном Црквом Дамаскин признаје, истиче, хвали и прославља велику *личну светост* Богородице, као што ћемо то мало даље опширније видети. Овде се само хтело да укаже на Дамаскиново аутентично православно учење, које смо горе изложили. Оно показује јасно колико је овај православни Отац Цркве био далеко од нове „какодоксије“ Латинске западне цркве о такозваном „непорочном зачећу“ Свете Дјеве, тј. о Њеном тобожњем изузимању од наследности првородног греха још од самог Њеног зачећа у утроби мајке.[25] Ово западно новотарење у вери о Пресветој Богородици, уз то још и догматизовано „непогрешивим“ Ватиканом,[26] (иако је такво учење потпуно туђе и Св. Писму и Св. Предању), самовољно одваја и одељује Богоматер Дјеву од Њених предака — прародитеља и богородитеља, и од Њеног рода људског, рода човечанског са којим је она онтолошки везана (зато баш и јесте *прави представник* тог човечанства), одричући тиме и сав смисао целокупне припреме домостроитељне историје Старог Завета о којој смо говорили. Тим лажним учењем о „непорочном зачећу“ Дјеве такође се умањује права вредност и лична слободна светост Пресвете Дјеве. И поврх свега тога: тим неоснованим римским „догматом“ подрива се сва реалност и истинитост нашег спасења, јер се тим псевдодогматом одриче с једне стране јединство рода људског, јединство људске природе као такве, а с друге стране се доводи у сумњу и сама реалност истински *спасоносног Оваплоћења* Христовог, тј. рођења Христовог од једног правог представника палога човечанства[27].

---

[23] Ср. Св. Атанасије Велики (PG 26, 1061): „Марија је наша сестра јер смо сви из Адама“. Ср. и Бл. Августин, Adv. Julian, libr. IV-V. Migne, PL t. 45.

[24] О чишћењу Св. Деве види такође и Дамаскиново дело *Против јереси несторијанске*, 43 (95, 221-4), и такође његов *Канон на Благовести* (песма 7 и 8) и још многе друге његове црквене песме. Ср. такође о томе и код Григорија Богослова (PG 36, 633, и 37, 462); Кирила Јерусалимског (PG 33, 976); Софронија Јерусалимског (PG 87, 3245-8); Андреја Критског (PG 97, 817), и др.

[25] Не узимајући уопште у обзир аутентично учење Св. Дамаскина о Пресветој Богородици, и догматске основе и последице тог и таквог његовог

учења, неки римокатолички богослови старају се да обавезно и код Дамаскина нађу учење о Conceptio Immaculata. Тако нпр. M. Jugie, St. Jean Damascène et l’Immaculée Conception, у »Bessarione«, 1923, p. 1-7; Chevalier, La Mariologie de St. Jean Damascène, у »Orientalia Christiana Analecta«, 109 (1936), p. 140 sq.; V. Grumel, La Mariologie de St. J. Damascène, у »Echos d’Orient« 40 (1937) p. 318; P. Voulet, у споменутом изд. *Омилија* Дамаскинових, Sources Chrétiennes. N° 80 (Introduction, p. 20). — Насупрот овима види православне богослове: В. Анагностопулос, *Учење Јована Дамаскина о Богородици*, у „Ортодоксија“, Цариград, стр. 31-32, 1956-7 (на грчком); А. Лебедев, *Разности Церквей Восточной и Западной в учении о Пресв. Деве Марии Богородици*, Варшава 1881; Г. Флоровски, *The Ever-Virgin Mother of God*, у »The Mother of God. A symposium«, London 1949. and 1959 p. 58-60 (Ed. Members of the Fellowship of St. Alban and St. Sergius); ср. и С. Булгаков, *Купина Неопалимаја* (прве 3 главе), Париз 1927; Ср. такође А. Књазев, »Immaculata«, у »Le Messager Orthodoxe« 7, III (1959) p. 22-30.

[26] Учење о „непорочном зачећу“ Дјеве Марије прогласио је за „догму“ Римске цркве Пије IX својом булом »Ineffabilis Deus«, 8. децембра 1854. В. такође конституцију »Lumen Gentium« II Ватиканског концила (глава VIII § 59). Ср. и R. Laurentin, Court traité sur la Vierge Marie, éd. 5-e. Paris, 1967, p. 114.

[27] В. Јустин Поповић, *Догматика Правосл. Цркве*, књ. II (Београд 1935), стр. 256-57; В. Лоски, Le Dogme de l’Immanculée Conception у »Messager de

Али размотримо и то питање мало изближе и мало детаљније.

По Св. Дамаскину, безгрешни Логос Божији узео је на Себе људску природу, тј. целога човека, да би целога *сйасао,* да би га целога сјединио са Собом и тако га обожио: „Јер Он сав примио је мене целога, и свецео се сјединио са свецелим, да би даровао спасење целом човеку. Иначе, оно што Он није узео на Себе, то није ни исцељено" (***ТиПв*** III,6). То „узимање" или примање човека у Ипостас Бога Логоса (или тачније речено: то нераздељно и несливено сједињење у Христу Божанске и Човечанске природе или: уипостазирање човека у Ипостас Бога Логоса, – ***ТиПв*** III, 2, 9, 22) то обезбеђује једном за свагда перманентну и нераздељиву *заједницу* Бога и човека, коју Св. Дамаскин, следујући за Григоријем Богословом, назива: „друга заједница".[28] Ова међутим „друга заједница" између Бога и човека дошла је после губљења од стране Адама оне „прве заједнице с Богом" (*Р*,8), те према томе када је Христос дошао у свет нашао је човека *йалоѓ* у грех. Зато при Свом Оваплоћењу Христос баш тог палог човека узима свецелог на Себе, осим наравно греха (пошто грех и не спада у праву природу човека). Да-

---

l'Exarchat du Patriarche Russe en Europe Occidentale« N° 20 (1955); А Књазев у напред споменутом чланку, а такође и у свом чланку *La Mère de Dieu*, у књизи »La Vierge Marie« (N° 8, серија »Eglises en dalogue«, изд. Mâme, Париз 1968). — Јединство људске природе јесте једна од основних истина православне антропологије и сотириологије но та истина је већ заборављена у римокатоличкој теологији. Правилно примећује С. Булгаков да је у римокатоличкој теологији то спојено „са општим одсуством јасне антропологије" (Купина Неопалимаја, стр. 23), но треба приметити да је то опет последица одвајања антропологије на Западу од њених правих, христолошких коренова, а не тобож због одсуства на Западу „софиологије", како мисли Булгаков.

[28] Ср. његову *Беседу* 45, 9 (PG 36, 633-6). В. такође код Св. Максима Исповедника, *Оgѓ. Таласају*, 54 (PG 90, 520). Ова „друга заједница" јесте управо то ипостасно сједињење човека с Богом у Христу Богочовеку које сједињење, остајући вечно и нераскидиво, представља собом остварење предвечног великог савета Божијег (*Р*, 8-9; ***ТиПв*** IV, 4). Ср. и ***Беседу на Преображење***, §4).

маскин, истина, каткад истиче да је Господ узео на Себе „целога Адама и то онога пре пада слободнога од греха“ (*У1*,4), тј. „Адамово биће“ (***ТиПв*** III, 1), или другим речима — Адамову људску природу без греха.[29]

У исто време Свети Дамаскин, следујући за другим Св. Оцима а особито за Св. Максимом,[30] говори о „невиним страстима“ наше људске пале природе, које је страсти (или *йашње*) Господ Спаситељ узео на Себе. „Ми исповедамо, вели он, да је Христос узео на Себе све природне и невине (безпрекорне) страсти или патње човекове. Јер је Он узео на Себе целога човека и све што̀ је својствено човеку, осим греха... А природне и невине страсти су оне које не зависе од нас, *које су ушле сйоља у људски живоӣ као йоследица осуде за йресӣуй,* а то су: глад, жеђ, умор, труд, сузе, трулежност... Он је, дакле, све узео на Себе, да би све осветио“ (***ТиПв*** III,20). И ето, баш ту и такву људску природу, са њеним немоћима и слабостима, са *йройадивошћу* и *ӣрулежношћу*,[31] осим једино греха (јер грех, будући да „настаје из касније посејаног у нашој вољи и са нашом сагласношћу семена ђавољег“, не улази зато у састав људске природе — ***ТиПв*** III, 20) — узео је Господ на Себе управо од Свете Дјеве Марије (иначе откуда другде?). И зато Он Свету Дјеву Марију, иако „по природи служанку“ учини, „по недознајним дубинама човекољубља свога, *Мајком Својом по Домостроју спасења*, Оваплотивши се од Ње истински, а не чинећи Своје очовечење привидним и призрачним“ (*У1*,10).[32] Ову исту истину потврђује Св. Дамаскин још

---

[29] То је било зато, вели Дамаскин, што „Искупитељ, који је имао да дође, требало је да буде безгрешан и неподлежан власти смрти кроз грех, и још зато што је требало оснажити и обновити људску природу“ (***ТиПв*** III, 1).

[30] Види *Одг. Таласију*, 21 и 24 (PG 90, 312-316 и 405-8). Ср. и Св. Василије Велики, *Писмо* 216, (PG 32, 972), и св. Кирил Александријски, *Писмо* 45 (PG 77, 236).

[31] Говорећи о „пропадљивости“ или „трулежности“ људске природе, Св. Дамаскин, у полемици против јереси тзв. „афтартодокета“, прави разлику између: „пропадљивост“ или „трошност“ и „распадљивости“ или „распадања“. Прво значење, тј. „трошност“ означава „патње човекове“, као што су: глад, жеђ, умор, пробадање ексерима, смрт или раздвајање душе с телом, и слично. Сходно томе значењу речи „пропадљивост“ (или „трошност“), ми кажемо да је и тело Господа Христа било трошно, јер је Господ све ове споменуте патње узео на себе добровољно. С друге стране, друго значење, тј. „распадљивост“ („распадање“) означава „потпуно распадање тела на елементе из којих је састављено, тј. уништење тела. Овакво међутим распадање тело Господа Христа није претрпело“ (***ТиПв*** III, 28). И даље Св. Дамаскин објашњава: „Говорити и тврдити да је тело Господа Христа још пре васкрсења било нетрулежно, у оном првом значењу речи „пропадљивост“ тј. „трошност“ како то мисле неразумни Јулијан и Гајан (тј. јеретици „афтартодокете“), — то би било непобожно. Јер, да је тело Господње

било непропадљиво, онда оно не би било једносушно с нама, и у том случају све оно о чему говори Еванђеље да се десило као: гладовање (Христово), жеђ, приковање ексерима, пробадање ребра, смрт — значило би да се то десило само привидно (докетички), а не стварно. А ако се све то десило докетски (тј. призрачно), онда је и тајна Домостроја нашег спасења само једна лаж и театрална сцена; онда је Господ само докетски, а не стварно постао човек; и ми смо онда спасени само привидно, а не стварно... Ми међутим говоримо и тврдимо да је тело Господње тек после Спаситељевог васкрсења из мртвих било нетрулежно и непропадљиво и у оном првом значењу те речи“ (***ТиПв*** III, 28). Из тог еванђелског и светоотачког учења, које излажу горње Дамаскинове речи, види се да је Господ Спаситељ узео на Себе од Св. Дјеве ово трошно или „пропадљиво“ тело, да би у таквом телу кроз страдања на крсту спасао нас пропадљиве и трулежне људе. Иначе, откуда другде би Господ могао узети такво тело? И да ли без таквог тела не би био посреди у ствари неки докетизам? — Против јеретика „афтартодокета“ писао је такође и Леонтије Византијски. „Афтартодокете“ су говорили да је, при зачећу Христа, тело Пресвете Богородице било „преелементирано“, тј. „измењено“, и због тога је она постала „нетрулежна“ наиласком Духа Светог. Одговор на то Леонтија Византијског врло је карактеристичан (и баш у вези са новим „догматом“ Римске цркве). Он пише: „Поштујући Св. Дјеву више него што треба, они („афтартодокете“) нису предвидели неумесност која из тога произилази... Наиме, наилазак Духа Светог није од Св. Дјеве одузео способност да може да роди нити је био препрека за то. Напротив, тај наилазак је Њу натприродно привео ка бесеменом зачећу које се и десило. Притом, треба још приметити да, ако би, по њиховом мишљењу, Дјева наиласком Духа постала нетрулежна, тада би наравно Она постала и корен бесмртности рода људског, а не Божански Младенац Који се родио од Ње (тј. Христос Спаситељ)“ (PG 86, 1325-28A). Ове речи Леонтија Византијског саме по себи већ много говоре у вези нове римске „догме“, и из њих се још једном јасно види сва противност римског догмата о „непорочном зачећу“ светоотачком христолошком и сотириолошком учењу о Пресветој Богородици.

на много места. Тако, говорећи о томе на другом месту, он каже: „Зато Бог узима на Себе целог човека, и уједно — најбољи део његов, који је *потпао под болест*, да би целом човеку даровао спасење (***ТиПв*** III, 18; *У1*,4).[33]

Ова *болест* или немоћ или слабост људске природе, или по речима Дамаскиновим, ове „природне и невине страсти мојег (људског) састава“ (*У1*,4),[34] и уопште сва *трулеж* и *пропадљивост* наша, нису грех саме по себи, јер је све то ушло у људску природу после прворододног греха, као *последица* истога (као последице које су споља ушле у природу људску, после сагрешења *слободне воље* Адамове).[35] Због тога се исто тако говори да је Господ, поставши човек и узевши на Себе ове „невине страсти“ или патње наше човечанске природе постао за нас и уместо нас „грех“ и „проклетство“ (***ТиПв*** III,25; IV,18; 2Кор.5,21; Гал.3,13) — иако Он сâм није био ни проклетство ни грех, него сушта *светост* и сушти благослов —, зато што је Он узео на Себе наш грех и наше проклетство да би нас спасао од истог.[36] Јер Господ Христос као Богочовек савршено је безгрешан, те према томе нема никаквих страсти или патњи, но пошто је Он истовремно и *Спаситељ* палог човечанства, зато Он као

---

[32] Није особито потребно подвлачити да неки изрази, као овај у овој речници: „из разлога домостроја“, или: „по домостроју“ и сл., не могу код Дамаскина уопште имати никакав докетички призвук. Ради се просто о разлици коју чини св. Дамаскин између „икономије“ („домостроја“) и „теологије“, како је то већ познато код Светих Отаца. — В. напред *напомену* 71 код *Беседе о смокви*, §1.

[33] Ср. и Св. Прокло Цариградски (*Беседа I у похвалу Пресв. Богородици*, PG 65, 688-9): „Да се Господ није обукао у мене, Он тада не би спасао мене; али Он се у утроби Деве обукао баш у осуђенога“. Ср. и Теодот Анкирски (V век), *Беседа о Св. Марији Богородици* и *на Рођ. Христово*, 13 (*Patrologia Orientalis* t. XIX 333).

[34] Ср. *Беседу на Велику Суботу*, §2.

[35] Ср. Св. Максим Исповедник, *Одг. Таласију*, 42, и 62 (PG 90, 405-8 и 652).

[36] В. напред *Беседу на Велику Суботу*, §20: „Господ је постао проклетство ради нас, иако он сам није проклетство, него шта више благослов и освећење; него је он узео на себе наше проклество и ради нас се распео и умро и сахрањен био“.

Спаситељ људи, „узимајући на Себе наше лице и чинећи га Својим“ (*ТиПв* III,25; IV,18), уствари узима на Себе целокупну људску природу и њене човечанске страсти (=страдалности) и грех и проклетство, и шта више и саму смрт (*У1*,10),[37] тако извршавајући и остварујући наше конкретно спасење (*ТиПв* IV,18). Ето то управо и значи онај често понављани светоотачки сотириолошки израз: „*да спасе слично сличним*“ (*ТиПв* III,18).

Тако, дакле, Овоплођење и Очовечење Бога Логоса у Св. Богродици и од Св. Богородице било је баш зато „да би сама та сагрешивша и пала и трулежи подложна природа људска победила тиранина (ђавола) који је њу био обмануо, и да би се на тај начин ослободила од трулежи и пропадљивости“ (*ТиПв* III,12).[38] Тако је безгрешни Господ Христос, Оваплоћењем од Св. Дјеве Марије, узео на Себе као *Спаситељ* људи и те „непорочне страсти“ наше пале људске природе, које „страсти“, међутим, Адам није имао пре прворoдног греха. Ето у томе се управо и састоји „снисходеће смирење“ (*Р*,3) и „узвишујуће понижење“, умањење, испражњење (κένωσις) — *У2*,7; Фл. 2,6-10) Христа Спаситеља као Јагњета Божијег, које узима на Себе грехе света. Зато је, по речима Дамаскина, Пресвета Богородица, која је „родила *спасење* света“ (*У1*,9), тј. Христа *Спаситеља*, постала *место* или *радионица* где се извршило то спасоносно узимање и примање на Себе пале Адамове људске природе од стране Бога Спаситеља и Искупитеља: „Овца која је родила Јагње Божије, Које узима грех света; Она — *радионица* нашег спасења, Која превазилази Анђелске силе, Служавка и Мајка Бога“, Спаситеља палог човека (*Уз*,5).

---

[37] У *У1*,10 вели Дамаскин дословно: „Господ није одбио да доживи и смрт, јер је умро телом, и смрћу уништава смрт, и трулежношћу дарује нама нетрулежност, и Своју смрт чини извором васкрсења“ за нас.

[38] Ср. такође и *У3*,2: Надсуштаствени је „сишао у девичанску утробу, и зачео се, и оваплотио се, и кроз страдања добровољно иде на смрт, и са телом које има порекло са земље задобија пропадљивошћу непропадљивост (бесмртност)“.

Ето, дакле, зашто ми православни одричемо и одбацујемо римски догмат о „непорочном зачећу“ Пресвете Дјеве Марије, тј. о изузимању Дјеве Марије из општечовечанске наследности прворoднога греха, чиме се, као што видесмо, подрива и сама реалност и *спасоносност* Оваплоћења Спаситеља Христа. Но поврх свега тога што је до сада речено, остаје за то римокатоличко учење у том случају нерешен, и за западну „мариологију“ нерешив, проблем смрти Богородичине. Ако Пресвета Богородица није била под наслеђем прворoдног греха, поставља се онда питање како и зашто је умрла? Јер смрт је последица прворoдног греха („јер је кроз грех смрт ушла о свет“, — ***ТиПв*** III,27; Рм.5,12), а Господ Христос је умро (иако „будући безгрешан, и зато неподложан смрти“) по Својој вољи и љубави за нас људе, као Спаситељ и Искупитељ наш, „претрпевши смрт ради нас“, како вели Св. Дамаскин (***ТиПв*** III,27). Наравно, на питање о смрти Пресвете Богородице у римокатоличкој „мариологији“ до сада нема одговора, а не може га ни бити, јер претходни догмат о „непорочном зачећу“ спречава и искључује такав одговор.[39]

---

[39] И стварно, у последњем ватиканском догмату о телесном вазнесењу (Assumption) Богородице на небо (тај догмат је проглашен булом папе Пија XII, „Munificentissimus Deus“, од 1. новембра 1950. г.; ср. још и конституцију „Lumen Gentium“, гл. VIII, § 59, II Ватиканског концила) сасвим је прећутано питање да ли је Богородица стварно умрла или није. (Ср. M. Jugie, La Definition du Dogme de ll'Assomption. Breve analyse et commentaire de la constitution apostolique „Munuficentissimus Deus“. Extrait de l'Annee Theologique, II, 1951, где је на стр. 5. цитирана кратка дефиниција дотичног догмата у споменутој були: „Immaculatam Deiparam Virginem Mariam, expleto terrestris vitae cursu, fuisse corpore et anima ad coelestem Gloriam Assumptam“). У овом другом римском догмату о Богородици ништа се не говори о смрти њеној, зато што претходно догмат о „непорочном зачећу“ већ одриче и саму могућност њене смрти. Идући оваквим путем „непогрешиви“ Ватикан је, наравно, пошао против свег предања древне Цркве, а следовао је једино средњевековном пијетизму Запада. (У каквом се богословском безизлазу налази римокатоличка „мариологија“ по питању

За нас православне пак јасно је да је Мајка Божија умрла као човек, као „кћи Адамова“, како вели Св. Дамаскин (*У2*,8,15; *У3*,4) и други Свети Оци, и зато ми и овде, као и у свему, држимо и исповедамо о Богородици ону и онакву веру каква нам је предана кроз Свете Оце. Западни лажни „пијетизам“ у односу према Светој Дјеви Марији (о којем ће бити касније говора) никада не може бити мерило праве, Православне вере и истине хришћанске. Тај римокатолички „пијетизам“ који је почео још у Средњем веку, да би у прошлом и нашем веку довео до два нова римска „догмата“ о Богородици, један такав „пијетизам“, макар био и догматизован ауторитетом Ватакана, сасвим је туђ Христолошким основама истините Теотокологије, и као такав он одваја римокатоличку „мариологију“ од Христологије и Сотириологије.

смрти Св. Дјеве може се видети код R. Laurentin, Court traite стр. 149-150 и 182-5). По древном пак предању Цркве, и пре свега по предању Јерусалимске Цркве — „Мајке свих Цркава“ (*У2*,4), које предање изражава и Св. Дамаскин, Пресвета Богородица је стварно умрла, и тек после смрти и погреба њеног, њено пречисто тело је узео к Себи на небо њен Син Спаситељ, (*У1*,10-13; *У2*,2-18), као што ћемо то даље видети у нашем излагању. Ако жели да тај факт узме у обзир, онда римокатоличкој теологији остаје једина могућност: да прогласи Богородичину смрт за „искупитељну“ смрт, а Св. Деву за „Искупитељицу“, или „Саискупитељицу“ (Corredemptrice), као што, уосталом, о томе већ говоре и пишу неки римокатолички богослови, и у том правцу се креће савремена римокатоличка „мариологија“ (Ср, Јакинтос, унијатски епископ у Грчкој, *Велики Катихизис*, I: Догматика, изд. 2, Атина 1958, стр. 78-79. В. опширније још код проф. J. Калогиру, *Марија приснодјева и Богородица у Православној вери*, Солун 1957, стр. 110 ид. (на грчком), и такође његов чланак „Марија“ у „Трискевтики ке Итики Енкиклопедија“, т. VIII, 673-6. Ср. такође и R. Laurentin, Court traite... стр. 67-70, 141-5 и 193, где се налази и опширнија библиографија с „Corredemption“, тј. о Богородици као „саискупитељици“). Наравно, кретање западне „мариологије“ у том правцу означава већ стварање још једног новог „догмата“, који неће имати за циљ ваљда ништа друго него само да оправда папску „непогрешивост“, или боље рећи — да се још више и више удаљи од вере и предања древне Цркве. — У вези пак постављеног проблема о тобож „искупитељном“ смислу Богородичине смрти, ограничићемо се овде само на то да укажемо на категоричко одрицање од стране Св. Дамаскина чак и саме мисли о томе. Дамаскин пише: „Ми њу не сматрамо за богињу, јер ми објављујемо и смрт њену“ (*У2*,15). Из тих речи је јасно да „објављивати смрт“ Свете Дјеве означава управо

Прелазимо сада на Дамаскиново излагање о светости Дјеве Богородице. Иако је Пресвета Дјева Марија, као наследница природе старога Адама, и била од зачећа Свога под наслеђем прворадног греха, Њену личну светост истиче, хвали и прославља посебно овај Свети Отац, како у својој *Догматици*, тако и у својим *Беседама*, а такође и у својим црквеним песмама. У том прослављању личне светости Мајке Божије Дамаскин, наравно, као и увек, верно следује другим Оцима, и због тога су његове многобројне песме, канони, химне и тропари посвећени Пресветој Богородици, признати и усвојени од Православне Цркве као израз њене вере и њеног сазнања те се зато и употребљавају тако често на скоро свим нашим богослужењима.

За Св. Дамаскина Дјева Марија је истински Света и Пресвета; Она је „узвишенија од Анђелских сила" (*Уз*,5), „далеко изнад Херувима и преузнесена над Серафимима" (*Р*,9). Она је „заиста после Бога чистија од свих" (*У*2,16). Као и светост великих Пророка Божијих — Јеремије и Јована Претече, који су још „у утроби матере" били освећени и испуњени Духом Светим (Јер.1,5; Лк.1,15), тако и светост Пресвете Дјеве Марије почиње још „из утробе матере" Њене. Али, Њена светост је несравњиво већа и од светости ових Пророка, и та Њена светост достиже свој врхунац не у време Дјевиног рођења од Своје мајке (како би хтела римокатоличка „мариологија"), него у моменту зачећа у Св. Дјеви Сина

да она није Бог, те према томе није и не може бити ни искупитељица (јер: „Не анђео, и не посредник, него је сам Господ дошао и спасао нас" — *Р*,4). Насупрот пак томе, у питању смрти Христа Спаситеља „објављивати смрт Господњу", како вели Апостол Павле и Св. Дамаскин за евхаристијско објављивање смрти Христове (1Кор.11,26; ***ТиПв*** IV,13), означава управо доказ да је Искупитељ и Спаситељ Христос — Бог и да његова смрт јесте истинско искупљење и спасење за нас. Тако пак нешто нико никад не може рећи за смрт Св. Богородице. Уосталом, зар је уопште потребно шта говорити о томе да смрт Св. Дјеве није ни „искупитељна" ни „саискупитељна" смрт?

Божијег Јединородног силом Духа Светог. Надаље пак та светост Богоматере постаје преображена и нетрулежна и бесмртна у Њеном уснућу и престављењу на небо,[40] о чему ћемо нешто касније говорити. Ако је благодат Божија била велика у Светих Пророка, који су само пророковали о Оваплоћењу Христовом, колико је онда била већа благодат Божија у Оне Која је постала Мајка Самог Оваплоћеног Бога! Исто тако, ако по речима Светих; „по мери љубави према Богу дају се и благодатни дарови“[41] какву је онда велику љубав и остале врлине имала Света Дјева и како је уопште била велика Њена светост, да она зато добије тако велику благодат Божију.

Да је Дјева заиста била „достојна Творца“ (*Р*,2), како вели Св. Дамаскин, то је посведочено фактом да, између свих створења и бића у свима ваковима, једино је Она имала тако велику светост да буде изабрана од Бога да постане Мајка Најсветијега, Мајка Сина Божијег, и тако да послужи тајни „једино новој под сунцем“ (*Р*,2), тајни Оваплоћења и Очовечења Бога Логоса. Наравно та Њена светост ослања се на сав Божији Домострој спасења рода људског, о коме смо у почетку говорили, када смо видели да се тај промисаони и педагошки, тј. спасоносни план Божији састојао у сукцесивним „изабрањима“ најдостојнијих (Ноја, Авраама, Исаака, Давида)[42] током целе историје Старога Завета, но, поврх свега тога, код Дамаскина је нарочито јасно подвучена лична светост Пресвете Дјеве, о чему ћемо даље опширније да говоримо.

Видели смо до сада код Св. Дамаскина да Дјева Марија јесте „кћер Адамова“ што се тиче Њене људске природе, тј. да је Она по природи једнака свима потомцима старог родоначалника Адама. Но што се тиче Њене слободне воље и Њене личне делатности и Њених личних врлина, Св. Дамаскин управо противставља Њу праоцима Адаму и Еви и показује апсолутно превасходство Њене лично достигнуте и задобијене светости над њима (*Р*,8; У2,2-3). Дамаскин, што је врло важно, показује да је наслеђе прворoдног греха у Св. Дјеви било умртвљено и недејствено (неактивно), јер су слободна воља Њена и све силе и енергије душе и тела Њеног биле „посвећене Богу и Господару“ Њеном,[43] и зато Она није имала никаквих личних грехова. Управо због те Своје личне светости Пресвета Дјева Марија је била још „од древних поколења изабрана“ (*У1*,3; *У3*,5), и отуда Она се родила „из благородног и царског корена Давидовог“ (*Р*,6), из „корена Јесејевог“ (*Р*,3), из које лозе су били Њени свети и праведни родитељи. Ка тим Њеним истински праведним родитељима стремила је и у њима се такорећи концентрисала светост свих предака Богородичних из Старог Завета, тј. светост Њених „праотаца и богоотаца“, кроз чије сукцесивно „изабирање“ и очишћење „семена“ њиховог[44] Бог је припремао Пресвету Дјеву, Која има да сабере у Себе и синтезира и, шта више, далеко преумножи целокупну светост Старог Завета. Њени праведни и богоугодни родитељи (*Р*,5) родили су Њу у целомудрености и уздржању (јер су били „богољубиви", а не „сластољубиви", — 2Тим.3,4), тако да Св. Дамаскин „семе" Јоакимово назива — „свебеспрекорно семе" (*Р*,2).

---

[40] Грчка реч „μετάστασις“ управо значи: „престављење“, „преселење“, и тако ту реч преводе наши црквенословенски текстови.

[41] Св. Григорије Палама, *Беседа* 37, на Успење (PG 151, 472).

[42] Ср. *Беседу на Велику Суботу*, §25, и такође ***ТиПв*** IV, 14; *Р*,6; *У1*,3.

---

[43] Св. Симеон Богослов пише да се потомци Адамови „својом вољом а не насиљем покоравају тиранину ђаволу, јер то јасно показују они који су Богу угодили пре закона и у време закона, који су вољу своју предали Богу Господару своме, а не ђаволу“ (*Етички*... X, Sources Chretiennes, 129, стр. 262). О могућности светости у Старом Завету сведочи цела 11. глава посланице Јеврејима. В. о томе такође и изврсни чланак В. Лоског, *Panaghia* у његовој књизи *A l'image et a la ressemblance de Dieu*, Париз 1967, стр. 199-202.

[44] О том прејемственом „избрању“ потомака Адамових а предака Богородичиних, и о њиховом „очишћавању“ говори врло проницљиво и дубоко Св. Григорије Палама у својој *Беседи на Недељу праотаца*. Дух Свети је, вели он, „унапред припремао и Њен (Дјевин) долазак у живот, изабирајући и очишћујући од почетка ланац рода (њеног); достојне или оне који ће бити родитељи достојних. Он је изабирао, а недостојне је сасвим одбацивао... Јер, иако је Св. Дјева пореклом од тела и семена Адамовог, а од Ње по телу Христос, но и то семе је Духом Светим на много начина од почетка очишћавано изабирањем на најбољи начин кроз разна поколења“ (*Беседа* 57, изд. С. Иконому, Атина 1861, стр. 213-216). О самом пак избрању

И Свети Дамаскин и други Св. Оци озбиљно узимају у обзир чињеницу рођења Свете Дјеве баш од престарелих и целомудрених, праведних родитеља. Дамаскин подвлачи велику светост и благодат дану од Бога Јоакиму и Ани (*Р*,6), и такође описује даље како су Св. Јоаким и Ана „по молитви и обећању добили од Бога Богородицу" (***ТиПв*** IV,14). Даље исти Св. Отац говори како је Света Дјева још од детињства „доведена и предана у храм Божији" (*У1*,7; ***ТиПв*** IV,14), и какав је Она живот проводила у храму Божијем (*У1*,5), и још, какву је тамо благодат од Бога добила за Свој свети и добродетељни живот. Њено свето и богоугодно владање и Њен свети и безгрешни живот, с једне стране, а с друге стране Божија изобилна благодат, били су тако велики и тако су превазилазили сама људска бића, да Дамаскин с правом говори да „такво биће никада није раније било, нити ће икада бити" (*У1*,6) на свету: Она је дар даровани нашем садашњем животу, већи и дражи дар од свих других Божијих дарова" (*У1*,5). Да би боље разумели питање личне светости Пречисте Дјеве Марије, погледајмо опет изближе неке карактеристичне стране тог питања.

Посматрајући очима Лукиног Јеванђеља Свету Дјеву Марију, ову другу Еву, која је живела не у Рају као

родитеља Пресвете Богородице Св. Палама вели: „Зато су уместо родитеља који су имали много деце изабрани ови бездетни родитељи да би се од многодобродетељних родила сведобродетељна Девојчица, и од врло целомудрених — Свечиста; и да би целомудреност, спојивши се са молитвом и подвигом, добило као плод свој: да буде родитељ Девичанства" (тј. Св. Деве). *Беседа* 42, тамо стр. 10-11.

прва Ева, него у овом и оваквом свету који „у злу лежи“ (и зато Њу назива: „крин који је одрастао усред трња; ... ружа из трња Јудејског“ — *Р*,6), Св. Дамаскин вели да се Дјева с правам удостојила да чује од Арханђела Божијег поздрав: *„Радуј се, благодатна, Господ је с тобом“* и: *„Не бој се, Марија, јер си нашла благодат у Бога“* (Лк.1,28; *У1*,8). Тумачећи ове последње речи Арханђела Гаврила упућене Светој Дјеви Дамаскин вели: „Заиста, *нашла си благодат Ти, Која си достојна благодати.* Нашла си благодат Ти, Која си се трудила на њиви благодати и пожелела си богати род благодати. Нашла си море благодати Ти, Која си сачувала целу и неповређену лађу двоструког девства, јер си и душу сачувала девственом не мање од тела, одакле се сачувало и девство тела“ (*У1*,8). Ове толико карактеристичне Светитељеве речи потпуно тачно и истинито изражавају онај однос који постоји између благодати Божије и човекове слободне воље, конкретно овде слободне воље Свете Богородице.

Благодат Божија јесте, несумњиво, дар Божији, но она се даје онима који поседују у себи и пројављују добровољну (тј. слободну) ревност и старање и чистоту. Јер човек, по речима Дамаскиновим, „будући да је саздан разуман и слободан, добио је власт да се непрестано сједињује с Богом кроз своју сопствену слободну и добру вољу“ („иако, додаје Дамаскин, не сви ми чинимо оно што је дано нашој природи“, — ***ТиПв*** IV, 13; III,14). Бог са своје стране, вели на другом месту Дамаскин, „свима даје од Своје силе (енергије) према способности и пријемчивости свакога, то јест сходно чистоти физичкој и моралној“ свакога од нас (***ТиПв*** I,13), тако да „свакоме који изабира добро, Бог садејствује (συνεργεῖ=помаже) у достизању тог добра.“[45] Ове последње речи Дамаскинове поново нам откривају и показују неопходност оног принципа са-дејства или са-радње Бога и човека („богочовечанског синергизма“), принципа који важи уопште за однос између Бога и човека, а посебно за историју Божанског Домостроја спасења људи, те, према томе, првенствено важи у односу на Пресвету Богородицу. У том са-дејству или „синергизму“ Бог од Себе даје Своју благодат, боље рећи даје Себе Самога, а човек од себе даје своју слободну вољу, или тачније: целокупнога себе (ср. Кол.2,9-10; 1Кор.15,10). По томе, дакле, принципу, што се благодат Божија даје по аналогији вредноће и труда и љубави човекове према Богу,[46] можемо замишљати и судити какво је било „старање (подвиза́вање) и живљење“ богоносне Дјеве Марије у Светом храму Божијем (*У1*,7), када се Она тамо удостојила тако велике благодати.

---

[45] *Слово о иконама*, III, 33 (94, 1352).

С правом вели Дамаскин да је Њен подвиг живота у храму Божијем био „бољи и чистији од свих других“ (*У1*,7; *У2*,16), укључујући у те „друге“ и саме Анђеле небеске (*У1*,8). Јер, иако у слабом људском телу, Света Дјева, кроз своје „двоструко девичанство“[47] (а које двоструко девство Анђели немају, јер њихова природа нема тела) показала је светост већу од светости Херувимâ и Серафимâ (*Р*,9). Зато је Њена надан̂ђелска светост нераздељиво спојена са тим Њеним пречистим и неоскврњеним дјевством или тачније речено — са Њеним *Приснодјевством*, вечним дјевством (*Р*,5-6).

У храму Божијем, у Светињи над светињама, богољубива Дјева Марија, као „најсветија голубица, то јест целомудрена и незлобива душа, посвећена Духом Светим“ (*У2*,2),[48] будући истовремено и „чиста и љубитељка чистоте“ (*У2*,19), проводи савршени живот изаткан од двоструког девичанства: девичанства душе и девичанства тела. Она — Девојка Пречиста (*У2*,2), „није се никада дотакла до земаљских страсти него је одгојена небеским мислима“ (исто). Јер, као „најсветија Девојчица, скривена од распаљених (греховних) стрела лукавог ђавола“ (*Р*,7), Она због Своје велике љубави према девичанству (зато је и названа: „Дјева девственољубива“ — *У3*,5), толико се мења и преображава на бољи и божански живот, наравно уз помоћ благодати Светога Духа (***ТиПв*** IV, 14), да Св. Дамаскин каже за Њу: „Она је толико желела и волела девичанство, да се потпуно испунила њиме као неким најчистијим огњем“ (*У2*,2), и отуда постала „обиталиште божанског огња“ (исто), као нека „Духом Светим извајана свештена Статуа“ (*У3*,5). Њене личне врлине и благодат Духа Светога (ср. *Р*,9; „таласи благодатних дарова Духа“) толико су красиле Пречисту Дјеву Марију да је Она, „обучена у прекрасну лепоту врлина и украшена благодаћу Духа“ (*Р*,9), постала „Лепота човечанске природе... Којој се обрадовао њен Творац Бог“ (*Р*,7 и 9). Управо због свега тога Пречиста Дјева и постаје богодостојна“ (*Р*,7), достојна Бога и као таква бива изабрана „за Невесту и Мајку Божију“ (*Р*,7).

---

[46] „Ко је, међутим, волео више Бога од Св. Дјеве коју ми прослављамо? Ко је пак од стране Бога био више вољен него Она?“ — умесно и с правом пита Св. Григорије Палама (*Беседа* 53, *на Ваведење*, тамо, стр. 177).

[47] По речима Св. Златоуста: „Девичанство се баш и састоји у светости и телом и душом“ (*О девичанству*, 6. PG 48, 537).

Свети Дамаскин детаљно описује свето владање и живљење и врлиновање Дјеве Марије у храму Божијем (особито у *Беседи Р*,9 и 11) и уопште сво Њено „незадрживо“ и „неповратно“ стремљење ка Богу, Њену потпуну оданост Богу и Њену љубав према Богу, као и љубав Божију према Њој (ср. *Р*,9: „Она је незадрживо стремила к Богу, док није ка љубећој привукла љубљенога“; ср. такође и *Р*,7: „Дјевица богољубљена“). На крају пак, у своjем

---

[48] Св. Андреј Критски вели да у храму Божјем „хранитељ Св. Дјеве био је Дух Свети, до њеног јављања Израиљу“ (*Беседа 1. на Рођење Богородице*, PG 97, 820).

„Тачном изложењу Православне вере“, Дамаскин своди све што је раније рекао о личној светости Дјеве Марије овим речима: „Засађена у дому Божијем и испуњена Духом као плодна маслина, Она је постала обиталиште сваке врлине. Удаљивши ум од сваке овосветске и сваке телесне жеље, Она је на тај начин сачувала девичанство и душе и тела, као што је и приличило Оној Која је имала да прими у своја недра Бога. Јер Бог као Свети, само у Светима обитава. На тај начин се Дјева Марија уздиже до светости и показује се као Свети и чудесни Храм, достојан Бога Вишњега“ (***ТиПв*** IV,14). Таква је, ето, била светост Пресвете Дјеве у Њеном животу пре Благовести.

Но ма колика била велика светост и слава и врлина и благодат Пречисте Дјеве Марије до Божије благовести Њој преко Арханђела, ипак врхунац Њене славе, „почетак и средина и крај“ Њених надумних блага (*У1*,12), јесте несумњиво сама благовест Божија Њој: о Оваплоћењу од Ње Сина Божијег. То значи, највећа слава Дјеве Марије јесте факт рођења од Ње Богочовека Господа Христа. Или, по речима Св. Дамаскина (у *У1*,12), највећа слава Св. Дјеве у целокупном животу Њеном јесте: „безсемено зачеће (Духом Светим у Њој Оваплоћеног Логоса Божијег — *Р*,3), и Божанско усељење (у Њу Ипостаси Сина Божијег — *Р*,6), и неповредиво рођење (од Ње Емануила, Богодетета, Богочовека Исуса — *Р*,4). Јер по речима истог Дамаскина, сва „слава Богородице је унутра, а то је — плод утробе Њене“ (*Р*,9), — рођени од Ње Син Њен, Христос.

И заиста, по завршетку боравка Дјеве Марије у храму Божијем, пошто су је свештеници предали праведном и целомудреном Јосифу као чувару Њеног девичанства (*У1*,7; ***ТиПв*** IV,14), Она, када је за то дошла „пуноћа времена“, прима кроз Арханђела Гаврила благовест Пресвете Тројице, „Којој је Она послужила“ (*У3*,5; *У1*,8). У том моменту Дјева се удостојава непојмивог и несхватиивог човекољубивог снисхођења Божијег, и уселења у Њу и Оваплоћења од Ње, Другог Лица Божанске Св. Тројице, Сина Божијег Јединородног, Кога је Она сусрела и примила у Себе са бескрајним послушањем и смирењем (***ТиПв*** III,2; *У1*,8; *У2*,3; Лк.1,38.48),[49] исправљајући тако Својим послушањем непослушност праматере Еве, и постајући на тај начин истинска Богородица, истинска Богородитељка.

Но сва, међутим, тајна Пресвете Богородице, како су нам то предали и како су нас научили Св. Апостоли и Св. Оци, своди се, на крају крајева, на „тајну Христову“ и у њој се она једино објашњава. Овде важи као једино правило онај одговор који је Св. Прокло Цариградски дао једном Јеврејину. Наиме, на питање Јеврејина: „Шта ти то мени говориш: да је могла жена да роди Бога“, Свети Прокло Цариградски одговара: „Не велим ти да је жена могла родити Бога, него велим да је Бог могао кроз оваплоћење да се роди од жене, јер Њему је све могуће.“[50] Уствари, исти одговор даје и Св. Дамаскин када каже: „То се збило зато што је то Бог хтео; јер када Бог хоће, онда је све могуће, а ништа није могуће ако Он неће“ (*У2*,7). Из ових одговора ових Св. Отаца очигледно је да се свемогућство Божије, о коме они овде говоре, поклапа истовремено са човекољубивим и неизмерним снисхођењем Божијим.[51] Јер једино као снисхођење Божије ми можемо замислити следеће тајне: како то да Логос Божији „сиђе доле не прелазећи са места на место… и јави се на земљи (*Р*,3), и спусти се до узвишујућег кенозиса; како да се Надсуштаствени надсуштаствено осуштаствио у утроби жене; како је Он као Бог постао човек… и није иступио из Своје суштине Божанства, а ипак је постао на најприснији начин заједничар у телу и крви нашој; како се Онај Који све испуњава и Који је изнад свега уселио у малено и уско место; како је материјално и пропадиво тело ове Блажене Деве примило у себе прождирући огањ Божанства… и остало неповређено и неуништено (*У*2,7); како је Богородица и пре рођења (Христовог) Девојка, тј. стално-девојка, или „Приснодјева“ (*Р*,5), — сва ова и слична питања, или боље рећи све ове тајне Богочовечанске, јесу необјашњиве људским умом и неизрециве људским језиком, и, по речима Василија Селевкијског: „све је то била тајна, и до сада јесте тајна, и никада неће престати да буде тајна.“[52] Све се то збило „како једини Бог зна“, и „човек не треба да испитује природу неиспитивих и недостижних ствари.“[53].

---

[49] Ако сви Св. Оци карактеришу смирење као „боготворно смирење“, онда се та карактеристика односи пре свега на Пресвету Богородицу, јер је она својом послушношћу и смирењем „Бога учинила Сином човечјим, и човека — сином Божјим“ (Св. Григорије Палама, *Беседа* 53, 40, тамо стр, 188. Ср. и Н. Кавасила, *Беседа на Благовести*, 10, изд. П. Нелас, стр. 158). Смирењем Пресв. Богородице и њеним послушањем Богу решен је заувек проблем и трагедија човекове слободе, и људска слобода је кроз то смирење и послушање пројавила се и показала се да је и она створена „по слици и прилици“ слободе Божије, како о томе говори отац Јустин Поповић, следујући Св. Максиму и Св. Дамаскину (***ТиПв*** III, 14) и другим оцима. Ср. и В. Лоски *Theologie mystaque de l'Eglise d'Orient*, Париз 1944, стр. 137.

[50] *Беседа* II, о Оваплоћењу Господа (PG 65, 697).

Због те Божанске и несхватљиве тајне Оваплоћења Логоса Божијег од Пресвете Дјеве, Она се с правом назива и јесте истински Богородица. Зато и пише Св. Дамаскин: „Ако је рођено (од Ње) Дете — Бог, како онда није Богородица Она која Га је родила?“ (*Р*,4). Дјева Марија јесте заиста Богородица, јер Она: „није родила простог човека него истинитог Бога; и не просто Бога, него Бога Оваплоћеног“ (***ТиПв*** III 12; *У1*,3,4). Она је родила „не човека обоженог, него Бога учовеченог“ (***ТиПв*** III, 2). Другим речима, Богомати је родила не просто неког богоносног или обоженог човека, него Самог Бога Логоса, Јединородног Сина Божијег, Који је „благоволењем Оца, и не из природног сједињења, него од Духа Светог и Марије Дјеве натприродно постао тело без промене“ (*Р*,3), при чему је „сама Богомати натприродно послужила томе да се Саздатељ сазда, да Бог, Творац свега, постане човек, обожујући човечанство које је узео на Себе, и да у исто враме то сједињење (Божанске и Човечанске природе у Христу) очува обе сједињене природе (онаквима каве су оне ушле у сједињење“ (***ТиПв*** III, 12). То јест, неизрециво сједињење Божанске и Човечанске природе у Христу Богочовеку чува обе сједињене природе непромењенима и непроменивима. Ове последње речи Дамаскинове означавају то да вечна Ипостас (тј. Личност) Логоса Божијег, Која је Једносуштна Оцу по Божанству, узела је на Себе у утроби Дјеве Марије човечанство наше, тј. нашу пуну људску природу, и тако је Христос постао једносуштан Матери Дјеви и нама људима, сједињујући на најтешњи начин обе природе (тј. Бога и човека) у једној истој Ипостаси Својој, у једној истој Личности Својој, без и најмање промене или сливања тих двеју природа, и без губитка суштинских својстава сваке од тих природа (*У1*,1; ***ТиПв*** III,3,6).[54] Тако је Христос истовремено и Бог и Човек, истински и савршени Бог и истински и савршени Човек, но ипак један и исти јединствени Христос Богочовек. Наравно да у том ипостасном сједињењу са Божанством у Христу људска природа (узета од Св. Дјеве) узвишена је и уздигнута до обожења, и због тога се опет Света Дјева назива Богородицом „не само због Божанске природе Логоса, него и због обожења човека“ (***ТиПв*** III,12).[55] Јер у утроби Богоматере Дјеве, људска природа, кроз ипостасно сједињење са Божанством, уздигнута је до „обожења и ологосења и преузвишења“; „обожила се и постала Бог и једнобожна са Логосом“ (***ТиПв*** IV,18; ***У2***,2).

---

[51] Ср. *Р*, 2: „Божије неизрециво и снисходљиво Оваплоћење“. Тајна Христова управо се и назива снисхођењем и *кеносисом* (Фил.2,6-8). Карактеристичан је овде и следећи израз Св. Дамаскина: „Оваплоћење није дело природе него начин домостроитељног снисхођења“ (*Против Јаковитâ*, 59. PG 94, 1464).

[52] *Беседа на Благовести* (PG 85, 445).

[53] Дијалог против иконобораца (приписује се Св. Дамаскину, PG 96, 1356A).

---

[54] Ср. и *Против Јаковиша̄*, 52 (94, 1461).

Пресвета Богомајка такође је и Христородица — јер је Христа родила,[56] веле Свети Оци, (шта више Њу би било могуће назвати још и: Христородицом и Господородицом и Спаситељеродицом и Богородицом),[57] али пошто је тај израз „Христородица“ злоупотребио „безбожни и богопроклети јеретик Несторије“, одричући називом „Христородаца“ оно право име „Богородица“, зато ми и не називамо Мајку Бога нашег Спаситеља „Христородицом“, него узвишенијим и тачнијим именом: *Богородица*, тј. Она Која је родила Бога Оваплоћеног. Јер само име „Христос“ означава „помазаник“, те зато „христородице су и друге мајке пророка и царева (тј. „помазаника“ Божијих), док је једино Света Богородица Марија заиста Богородица.“[58] Зато с правом Леонтије Византијски, познати христолошки богослов Истока, запечаћује Светоотачко Предање о том имену Мајке Божије следећим речима: „Само је једно најличније и најглавније и најзначајније име Свете и Пречисте и увек славне Дјеве, име — Богородица.“[59]

Осим тога, из исте ове тајне Божанског Оваплоћења знамо још и то, по Св. Дамаскину, да је Пресвета Дјева, како пре рођења Христа, тако и при самом рођењу, а исто тако и после рођења била и остала стално-Дјева, свагда Девојка: „и умом и душом и телом приснодевствена“ (*Р*,5). Њено свагдашње Девичанство (Приснодјевство) значи да Она, како у часу безсеменог зачећа Сина Божијег силом Духа Светог, није знала за мужа („неискусомужна“ — *Р*,6), нити је знала за брак („неискусобрачна“ — *У1*,14), тако исто и при рађању Христа „рођени од Ње сачувао је Њено Девичанство неповређено, прошавши једини Он кроз Њу и сачувавши је запечаћеном“ (*ТиПв* IV,14), и „отворивши утробу није повредио кључеве девства Њеног“ (*У1*,9). Познато је да, по природним законима наше људске природе, свака девојка „порођајем повређује девичанство“; насупрот томе, Дјева Мати, Богородица је: „и пре рођења дјева, и при рађању дјева, и после рађања дјева“ (*У2*,2). Ово натчовечанско и спасоносно чудо десило се зато што је рађање Богочовека Христа од Св. Дјеве било истовремено „ради нас, подобно нама (тј. на наш начин), и изнад нас“, тј. то рађање је било и спасоносно за нас, и природно као наше, и истовремено натприродно, тј. изнад наше природе.

---

[55] У Њој је „Бог постао човек, а човек — Бог“ (***У2***,16).

[56] *Против јереси Несторијанске*, 24 (95, 224). Ср. и Св. Кирил Александријски (PG 76, 265): „Јер ако је она Христородица, онда је сигурно и Богородица; а ако није Богородица, онда није ни Христородица“.

[57] *Бес. на Рођ. Христово* (приписује се Св. Атанасију Великом, PG 28, 965-9).

[58] *Против јереси Несторијанске*, 24 (95, 224), и ***ТиПв*** III, 12.

[59] *Против Несторијанаца*, IV, 47 (PG 86, 1708).

Оно је било „ради нас“, вели Св. Дамаскин, „зато што је било ради нашег спасења; било је такође као и наше, (тј. на начин нашег рађања), јер је Син Божији постао човек од жене и родио се у одређени рок после зачећа; а било је истовремено и изнад нас (тј. натприродно) зато што се Он родио не од семена него од Духа Светога и Свете Дјеве изнад закона обичног зачећа“ (*ТиПв* III,7), и „без порођајних болова“ Дјеве (*У2*,13).[60] Јасно је само по себи да је могућност таквог натприродног рођења Светој Дјеви дао Животворни Дух Божији,

---

[60] Ср. и *Догматик* 7. гласа, дело Дамаскиново: „Ти си се, Богородице, показала као мати натприродно, а остала си и девојка неизрециво и надумно; и језик људски не може исказати чудо рођења твога. Јер будући да је пречудесно зачеће (Христа у Теби), Пречиста, зато је и начин рођења несхватив. Јер тамо где хоће Бог, тамо се побеђује природни поредак“.

„Који је Њу очистио и дао јој силу како да прими тако и да роди Логоса Божијег" — Христа (*ТиПв* III,2), а тако исто ту могућност и способност дао је Св. Богородици и сâм Њен Син Јединородни, „Који је рођењем Својим ослободио зачетке наше природе и девичанску утробу осветио"[61].

Из даљег излагања Св. Дамаскина о животу Пресвете Богородице после Христовог рођења од Ње, видимо да је Она „остала Девојка и после рођења" Његовог кроз сав живот свој, тј. остала је Приснодјева, сталнодева, „не имајући до смрти Своје никаквог општења с било каквим мужем" (*ТиПв* IV,14). Године земаљског живота Сина Њеног Христа Она је проживела увек заједно с Њим, у часу пак Његовог Распећа и Крсне Смрти Она је „оне муке, које је избегла при рођењу Његовом претрпела у време Његовог страдања, када су матерински бол и жалост трзали и кидали Њену утробу" (*ТиПв* IV,14; *У*2,14).[62] Даље, међутим, после Васкрсења Христовог из Гроба, Св. Богородица је с радошћу „проповедала Њега као Бога који је умро телом", али је и васкрсао из мртвих победивши смрт. На крају пак, после Вазнесења на небо Њеног Сина Христа, Богомати је до свог Успенија и преселења на Небо живела међу вернима у Цркви у Јерусалиму, „у божанственом и многознаменитом граду Давидовом, на Сиону", како то вели Св. Дамаскин: „Сион — Мајка Цркава по целој васељени био је обиталиште Мајке Божије“ (*У2*,4).

---

[61] *Молитва* при освећењу воде на Крштењу. У својем трактату *О Оваплоћењу Логоса*, Св. Атанасије Велики говори: „Зато и када је Дјева рађала Њега, Он (Логос) није страдао, нити се прљао будући у телу, него напротив Он је и тело освећивао" (PG 25, 125). Ове речи Св. Атанасија означавају да је Господ Христос осветио и тело које је узео на Себе као и тело Богомајке, од које је узео то тело. Ово пак показује да је рођење Господа од Св. Дјеве имало сотириолошки карактер и значај и за саму Матер. Ср. такође Св. Атанасије, *Против аријанаца*, III, 61 (PG 26, 277).

[62] Митрополит Филарет Московски пише: „Бездан њених страдања није довео до буре и до потпољења њеног (Богородичиног), јер је тај бездан непрестано утапао у исто тако неизмерни бездан њеног трпљења, смирења, вере наде и потпуно предaности вољи Божијој" (*Беседе и речи*, 1844, т. I, 442).

Преславно Успење и чудесно Престављење (=пресељење) Мајке Господње исповеда и проповеда Св. Дамаскин следујући „древном и истинитом предању“ Цркве Јерусалимске (*У2*,4,18), и у својим *Беседама* описује подробно многе чудесне догађаје који су се десили у дан Успења Мајке Божије (као што то може читалац и сам видети при читању истих, особито његове *Друге Беседе на Успење*), ми се нећемо овде задржавати на изношењу свих тих детаља и догађаја, него ћемо само размотрити питање о смрти Пресвете Богородице, о погребу Њеног пречистог тела и Њеном пресељењу на Небо.

Несумњиви је факт по Дамаскину, да је Света Богомајка умрла смрћу људском. Иако је Она, вели Дамаскин, „извор живота“, ипак се и Она „кроз смрт приводи животу“ на Небу (*У1*,10). И још: Она Која је „при рођењу (Христа) превазишла границе наше природе, сада ипак потпада под законе те природе, и Њено пречисто тело подлеже смрти“ (*Исто*). Или она места која смо већ цитирали раније: Света Дјева као „кћер старога Адама“, у време смрти „потпада под одговорности свога оца“ (*У2*,2),[63] и Њена Света душа „природно се раздељује од непорочног тела, тело пак предаје се законитом погребу“ (*У1*,10). У односу пак на „погреб“, тј. на сахрањивање тела Пречисте Богомајке у земљу, Дамаскин вели да то бива ради тога да би „оно што је састављено од земље, вратило се поново у земљу“ и тамо у земљи скинуло са себе „трошност и пропадљивост“ (*У1*,10; *У3*,3), а обукло се „у нетрулежност“, тј. преобразило се у светло и духовно тело бесмртности (исто; ср. и ***ТиПв*** IV,27).

---

[63] У свим рукописима грчки текст на овом месту гласи: „τὰς πατρικὰς ΕΥΘΥΝΑΣ ὑπέρχεται. У издању пак Minge-а (96, 725) учињена је овде, намерно или ненамерно не знамо, очигледна грешка: уместо глагола „ΥΠΕΡΧΕΤΑΙ“ (=потпадати, потчинити се, подлећи), стоји један мало чудан глагол: „ΥΠΕΡΕΡΧΕΤΑΙ“ (=превазилазити), који, разуме се, мења смисао текста (треба применити узгред да би овај други глагол лако могао да се употреби у корист учења о „безгрешном зачећу“). Исту грешку у грчком тексту понавља и R. Voulet у поправљеном издању Sources Chrétiennes, № 80, стр. 130, иако исти у уводу пише да је контролисао неколико старих грчких рукописа, непознатих раније издавачу. Факат је међутим да између девет најстаријих грчких рукописа (које смо ми употребили за наше атинско издање) стоји глагол ΥΠΕΡΧΕΤΑΙ (=потпадати), као што то, уосталом, изискује и смисао читавог контекста ове *Беседе* и сва Теотокологија Св. Дамаскина.

Но, и поред свега тога што Св. Дамаскин говори о таквој природној људској смрти Пресвете Богородице, он, истовремено, исповеда и говори, заједно са Андрејем Критским,[64] да је смрт Богородице била у исто време и „изнад нас“, тј. изнад природе, натприродна. Ово пак чудо такве Њене смрти десило се зато што је „бескрајно силна Доброта богоначалне слабости“ (*У2*,18)[65] Њеног Сина Христа „обновила природе“[66] и „све учинила новим“ (Откр.21,5), тј. све ствари је поставила на један нови начин егзистирања и живота. Наравно, парадоксално је и наизглед противречно говорити о „богоначалној слабости“ Божијој (јер „слабост“ Божија или „немоћ“ Божија означава уствари исто што и „боганачална свемоћ“ Божија), но баш та „слабост“ Божија јесте оно што је спасло свет и човека.

---

[64] Ср. његову *Беседу* 12, *на Усиење* (PG 97, 1053): „Ако по Св. Писму, нема човека који живи а да не дочека смрт, а човек је и изнад човека и Св. Дева коју ми прослављамо, онда је очигледно да је и она испунила тај исти закон природе заједно с нама, мада и не на једнак начин с нама, него изнад нас“. Већ смо раније напомињали да Св. Дамаскин и Св. Андреј Критски следе за једним и истим јерусалимским предањем.

[65] Тај антиномијски и апофатички израз Св. Дамаскин узима од Дионисија Ареопагита (*О Божанским именима*, III, 2. PG 3, 681-4). Ср. изврсно тумачење тог израза у схолијама Св. Максима (PG 4, 236-7). То место из Ареопагита наводи такође и Св. Андреј Критски у својој *Беседи на Усиење Боїородице* (PG 97, 1061-68). И овде опет напред споменути издавачи изменили су грчки текст (истина постоји и један манускрипт такав), тј. уместо речи: „ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ“ (=слабост, немоћ), они су ставили реч: „ΕΥΣΘΕΝΙΑΣ“ (=добромоћност). Изгледа да су то учинили не поимајући апофатичност и динамизам горњег светоотачког израза. Ср. нашу схолију у атинском издању.

[66] Израз припада св. Григорију Богослову (PG 36, 348).

Јер „слабост“ Божија јесте само један апофатички израз којим Свети Оци називају спасоносни Христов кеносис за нас, тј. Христово понижење и смирење за нас, Његово снисходљиво Оваплоћење ради нашега спасења, Његово спасоносно страдање ради нас и Његову Животворну Смрт за нас, смрт, која као смрт Богочовекова бива истовремено и ради нас и изнад нас (превише нас). Благодарећи управо тој Божанској „богоначалној слабости“ Својој Христос је Васкрсењем Својим уништио власт смрти и трулежи и људска смртна природа обукла се већ у бесмртност и непропадљивост. „Обожен сам ја човек, радосно кличе Св. Дамаскин, и ја пропадљиви и трошни обесмрћен сам … Скинуо сам са себе трулеж и пропадљивост, и обукао сам се у бесмртност кроз одевање у Божанство Христово“ (*У2*,2).

Као доказ истинитости тог факта обесмрћења човека после Христове Смрти и Васкрсења служе сви Светитељи Његови, као живи удови вечноживог Христа, а пре свих њих сама Христова „Живоначална Мати“ (*У1*,5). Због свега тога, како је после Христовог Васкрсења могуће називати Светитеље Христове „мртвима“, када је њихова Глава и њихова Првина=почетак — Христос Богочовек жив и Животворан? Зато с правом вели Св. Дамасакин да њихова смрт није више смрт, него „предивно пресељење које им дарује насеље код Бога“ (*У1*,10). А пошто се ова победа над смрћу даје „свима богоносним слугама Божијим — а даје им се ми у то верујемо“ (*У1*,10), како онда да се то исто у још већој мери не даје Матери Божијој?[67] Јер смрт „живоначалне Матере“ Господа нашег толико превазилази и сам појам „смрти“, да се она више и не назива „смрћу“, него: „уснуће“ (*усйеније*), „божанско представљење“ или „пресељење ка Богу“ и „насеље код Бога“ (*У1*,10; *У3*,1). А ако се уосталом и назове смрт Мајке Божије „смрћу“, онда је то пре „смрт живоносна“, како вели Св. Дамаскин (*У2*,2), тј. смрт која доноси живот, смрт која је уствари „почетак новог бића“ и новог живота (*У3*,4), вечног бића и вечног живота. Што се пак тиче питања зашто је Бог ипак оставио да се Светитељи Његови и сама Мати Његова баш кроз смрт „преводе“ или „пресељавају“ у вечни живот, на то питање Св. Дамаскин одговара да су такви праведни „судови“ Божији и „одлуке“ Божије (ср. *У2*,2: „и Она следује одлуци Сина Свога“).

---

[67] Особито зато што постоји „бескрајна разлика између слугу Божијих и Матере Божије“ (*У1*,10).

Јасно је, међутим, и очигледно је то да смрт над Богомајком нема више никакве власти (ни над Њом, ни у Њој), како о томе богомудро говори Дамаскин у својој *2. беседи на Успење*: „Данас се Ризница живота и Пучина благодати покрива животворном смрћу, и Она Која је родила Уништитеља смрти неустрашиво приступа ка смрти, ако уопште и приличи назвати „смрћу“ Њено свеосвећено и живоносно пресељење у други живот. Јер, зар може бити подложна власти смрти Она Која је родила Сина, свима истинити Живот?“ (*У2*,2). Како може, вели даље Дамаскин, да прогута смрт Ону Која је Мајка Ипостасног Живота; Ону „Која је испуњена силом (енергијом) Духа Светог ... и Која је родила Очево благоволење — Ипостас Бога Логоса, Који Собом испуњује све и сва? Како Њу као такву може пакао да прими у себе? Како се трулежност (=пропадљивост) сме усудити да се, макар само, приближи Њеном Живоносном Телу? Наравно, све је то потпуно туђе Њеној богоносној души и телу. Јер смрт се уплашила већ при самом погледу на Њу, пошто је, од оног момента када је та иста смрт била напала на Сина Њеног, смрт извукла за себе горко искуство (пораза) и од тога се умудрила.“ (*У2*,3)[68]

Из свега до сада реченога очигледно је, да је у питању смрти, и то „живоносне смрти“ Пресвете Богородице, овде постоји једна антиномија, једна парадоксална тајна, тајна адамовско-христолошка. Но исто тако јасно је да ту Богочовечанску антиномију не треба отклањати и просто решавати људским досеткама и измишљањима, нити наизглед пијетистичким схватањима, као што то покушава да чини Римска Црква са својим новим ватиканским „догматима“ о „непорочном зачећу“ и о „вазнесењу Свете Дјеве“ (без претходне Њене телесне смрти). И овде, као и свуда, треба се држати само вере Св. Апостолâ и Св. Отаца и древног Предања Цркве Христове. А ова се вера и Предање, као што смо видели, састоји у томе, да је Пресвета Богородица, као кћер старог палог Адама, умрла стварном људском смрћу, али да је као Мати Новог Адама — Богочовека Христа, превазишла оквире обичне смрти и кроз смрт прешла (најпре душом а затим и телом, као што ћемо даље видети) у вечни бесмртни (непропадиви) живот код Сина Свога и Бога. За Њу смрт није била нешто недостојно и неславно и зато никаква лажна слава Њој није потребна (као што је, на пример, лажна слава њено тобожње „непорочно зачеће“ од родитеља или „вазнесење“ на небо без пролаза кроз смрт, како то учи псевдо-пијетистичка „мариологија“).

Пресвета Богородица има Своју бесмртну славу и Своје непролазно блаженство, које се, по речима Дамаскина, састоји у овоме: у „безсеменом зачећу (у Њој) и Божанском усељењу (у Њу) и нетрулежном рођењу“ (од Ње) Сина Божијег Јединородног — Христа Спаситеља, Другог Лица Свете и Живоначалне Тројице. Са

---

[68] Управо зато Св. Дамаскин и преноси на Богородицу речи Св. Писма које се иначе, односе на Христа: „Душа Твоја није сишла у ад, нити је тело твоје видело truљења (ДАп.2,31; Пс.16,10). Није остављена душа Твоја у земљи, или Твоје пречисто и беспрекорно тело; него будући тамо пресељена, обитава у небеским царским обитељима Царица и Владарка и Господарица, и Богомати, и истинита Богородица“ (*У1*,12).

овом славом и чашћу и блаженством Богоматере не може се сравнити ни упоредити никаква друга слава, ни врлина, ни благодат, ни енергија — било Божанска или људска: „јер је Она (тј. Богородица), вели Свети Дамаскин, била сасуд не просто енергије Божије, него у истину сасуд саме Ипостаси Сина Божијег, тј. Личности Самога Бога“ (*Р*,6). Зато и Њена смрт није за Њу нешто недостојно, нешто што би тобож умањивало Њену славу, јер тим путем смрти прошао је већ Син Њен Христос (*У*3,1) и, као Бог и Спаситељ, „уништио је смрћу Својом смрт“ и, „као претеча за све нас ушао је телесно у најунутарњије место иза завесе“, тј. у наднебеску Божанску „Светињу над светињама“ (*У2*,12; ср. Јевр. 6,19-20).

Због свега пак тога, после Своје Смрти и Васкрсења, Њен Син и Спаситељ Христос долази у време Њеног уснућа („успенија“) (*У2*,10), и, као Син „служећи Пресветој и Божанственој Матери Својој, узима на Своје Владичанске руке Њену Свету Душу“ (*У1*,5) и, уз спровод свих Анђела и Светитеља, узноси је не просто на Небо него „до самог Царског Престола Свог“ (*У1*,11), у унутрашњост небеске Светиње над светињама (*У2*,12). Исто тако, Он исти, при светом погребу (*У1*,12) „Живоначалног и Богопријемног тела“ Богоматериног (*У3*,4), сазива опет, попут новог Соломона, на црквени сабор све Своје Небеске војске Анђела и Светитеља и све Своје Апостоле Новога Завета, са целокупним црквеним народом у Јерусалиму (*У2*,12), и тако синовски, али Божански невидљиво прати спровод Пресветог и Богоносног Тела Мајке Своје док се оно „полаже у свеславни и пречудесни гроб“, да би одатле „после три дана било у нетрулежности (=непропадљивости) својој (*У1*,10) узнето у Небеске обитељи“, тј. у Небеско вечно и бесмртно насеље код Јединородног и љубљеног Сина Њеног и Бога — Господа Христа (*У2*,14; *У3*,2,4). Тако и толико нам говори Св. Дамаскин о Успењу и Пресељењу Свете Дјеве Богородице.

Овде би било могуће још много штошта рећи и навести из Православне Теотокологије Св. Јована Дамаскина, из његовог богословља о Пресветој Богородици, с обзиром да је богатство богомдане теологије и (теантропологије) Светих Отаца неисцрпно, но ми се овде мислимо зауставити и не проширивати даље наше излагање.

Ограничићемо се само још простом напоменом да би било могуће још говорити нпр. о месту Свете Богородице у небеској „Цркви прворођених“ (*У3*,2), затим о Њеном ходатајству (=посредништву) за Цркву овде на земљи (*У2*,8,16), и уопште о месту Богомајке у целокупној Небоземној Цркви, која је Тело Сина Њеног — Христа Богочовека, од Кога је Пресвета Мати Његова неодвојива и неодељива („јер нема растојања између Мајке и Сина“, вели Св. Дамаскин – *У3*,5). Затим би било могуће још говорити о томе како је Пресвета Богородица, „Добротвор све природе људске“ и целокупне твари Божије (*Р*,1; *У1*,2; *У2*,11,16); и још: како се Њој на Небу клања сва твар као „Царици и Владарки и Господарици и Богоматери и истинитој Богородици“ (*У1*,12; *У2*,14).

И, на крају свега, напоменимо само колико би се још могло рећи о њој — Мајци Господа нашег из оног свакодневног и вечнотекућег живота и искуства Цркве Православне! Заиста, по речи саме Мајке Божије: „Гле од сада ће Ме величати сви нараштаји“. Треба признати и потврдити факт да част и величање и слава и благодат Пресвете Богомајке у Православној Католичанској Цркви Христовој кроз векове, никад не престаје и не исцрпљује се. Јер по речима Дамаскина: „Част која се одаје Њој, прелази, уствари, и узноси се ка Њеном Сину рођеном од Ње“ (***ТиПв*** IV,16; *У1*,14).

Уза све ово, могли бисмо узгред напоменути да би такође било могуће још много шта рећи о Пресветој Богомајци из светих богослужења наше Св. Православне Цркве у којима има толико много песама и химни

Матери Божијој написаних баш руком и пером Светог Дамаскина.[69]

И, шта више, не само част него са чашћу и све друго, а пре свега: правилна, православна вера (=*православљење*) и правилно благочестиво поштовање, које увек има за свој главни центар и циљ ону основну хришћанску „Велику Тајну побожности“ (1Тим.3,15-16), тј. Велику Тајну Боговаплоћења Христа Спаситеља од Дјеве Богородице. Тако се ова Тајна Пресвете Богородице своди на крају крајева на „Тајну Христову“, ту спасоносну Богочовечанску Тајну „од свега новога најновију, и једино нову под сунцем“ (***ТиПв*** III,1; *Р*,2; *У1*,9).

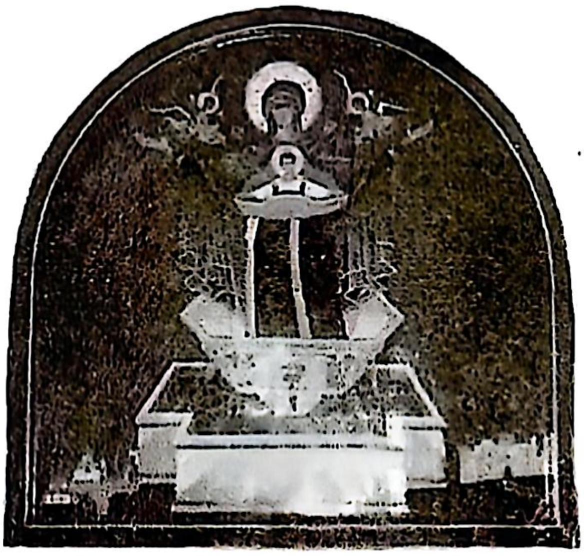

Богородица *Шира од небеса̂ и Живоносни извор*
(новија фреска у Хиландарском метоху Каково)

---

[69] Навешћемо само један пример из песама Св. Дамаскина Пресветој Богородици, да би се видело богатство тих химни посвећених Богомајци. То је познати *Богородичен* из Октоиха (и из Литургије Св. Василија), глас 8:

„Ради Тебе се, Благодатна, радује сва твар,
Анђеоски сабор и људски род,
освећени Храме и Рају духовни,
Девичанска похвало!
Од Тебе се Бог оваплоти и постаде Дете,
Он који је пре векова Бог наш.
Јер материцу Твоју учини престолом,
и утробу Твоју ширу од небеса.
Теби се, Благодатна, радује сва твар,
слава Теби!“

Прилог 4:

ИКОНА И ОВАПЛОЋЕЊЕ
код Св. Отаца и Св. Јована Дамаскина

1. Већ од самог почетка постављања питања о светим иконама, Христолошки догмат се нашао у самом центру теолошке проблематике око икона. Православна теологија и пре Јована Дамаскина, а нарочито од њега па надаље, наглашавала је значај догме Оваплоћења за православну иконографију и иконологију. Јер проблем иконе, а реч је била пре свега о икони Христовој, постављен је као питање о могућности уопште, *описивања* Бога, Који је по природи *неописив* (ἀπερίγραπτος). Али за православну теологију тај проблем је већ био постављен самом тајном-фактом Божанског *Оваплоћења*, јер она већ имплицира овај двоструки теолошки проблем: *неописивости* (τὸ ἀπερίγραπτον у првом реду значи: *неограниченост, необухватност*) и *описивости* (τὸ περιγραπτόν такође најпре значи: *обухватност, ограничивост*) Бога, Који је по природи Свога бића бескрајан и безграничан.

У том смислу, врло је карактеристично запазити да је управо Свети Јован Дамаскин почео своје велико теолошко дело, своју *Догматику* (*Тачно изложење православне вере*), речима Св. Јеванђелиста Јована (1,18): „Бога нико никада није видео: Јединородни Син који је у наручју Оца, Он Га објави“ (ἐξηγήσατο = *изведе на јавност, показа, откри*). Ова јеванђелска истина, садржана у наведеним речима о тајни Бога и тајни Оваплоћења, истовремено нам показује и ово двоструко теолошко питање и његово решење — кроз могућност и реалност Оваплоћења Бога Невидљивог и Неограниченог, а самим тим и могућност хришћанске иконографије, иконологије и иконопоштовања.

С једне стране, дакле, немогуће је направити било какву *слику* или *опис* („нацрт“) Бога, јер је Он Невидљив и Необухватљив („не-описив“, не-оцртив), јер Бога као таквог „нико никада није видео“ (ср. и Јн. 5, 37: „Нити сте глас Његов икада чули, нити *лице* Његово видели“ – ср. и 5Мој.4,12). С друге пак стране, Јединородни Син Божији, „Који је *Слика* Бога Невидљивога“ (Кол.1,15), Својим Оваплоћењем је открио Невидљивога Бога у људском лику, како то вели и Св. Дамаскин парафразирајући притом речи праоца Јакова: „Видех људско лице Бога, и спасена би душа моја“ (1Мој,32,31 — *О Иконама* I, 22; PG 94, 1256).[1] Према томе, када је реч о Оваплоћењу и о иконопоштовању, треба увек имати на уму ову двоструку истину православне теологије: суштинску невидљивост и неописивост Божанства и факт Оваплоћења Логоса — Сина Божијег — којим је Бог у Христу постао реално видљив људима.

Управо зато је Личност Богочовека Христа — *Једна Ипостас у двема природама* — темељ и кључ за решење питања иконе као „теолошког топоса“. То је оно што тему иконографије, иконологије и иконопоштовања најтешње повезује са темом, тј. фактом Оваплоћења. А ту везу је јасно изразио и Свети Седми Васељенски Сабор у Никеји 787. године у своме догматском „*оросу*“ овим речима: „*Ко се поклања икони, тај се поклања Лицу* (τὴν ὑπόστασιν = *личности*) *онога који је на њој насликан*“ (Mansi, *Collectio Conciliorum*, 13, 377). Но ту и такву поставку проблема, тј. тесну повезаност иконе и Оваплоћења већ је био започео Свети Јован Дамаскин. Али не само он.

---

[1] Дамаскинова дела цитирамо углавном по Migne-у, али имамо у виду и најновије критичко издање B. Kotter-а из 1975.

2. Нешто пре Јована Дамаскина већ је Цариградски Патријарх Свети Герман I (715–730) теолошки стављао поштовање светих икона на христолошку основу. Разлог за ово можда је код Светог Германа био и личне природе. Познато је, наиме, да је он као Епископ Кизички, године 712, узео учешћа у једној закаснелој осуди Шестог Васељенског Сабора, али је затим ускоро, године 715, већ као Патријарх Цариградски одмах сазвао један сабор од око 100 епископа који је васпоставио и потврдио VI Васељенски Сабор (из 680–681 године), последњи велики Сабор који се бавио Христолошким догматом.

Десетину година касније, када је избила иконоборачка криза, на челу које су стајали тројица епископа из његовог Патријархата, Свети Герман је покушао да са њима мирно разговара и расправи питање о значају икона и легитимности иконопоштовања, па је том приликом, у *Писму* Јовану Синадском, написао и следеће редове који јасно показују христолошко утемељење православног иконописања и иконопоштовања: „Ми не изображавамо лик или слику или облик или неку форму невидљивога Божанства... Али, пошто је Јединородни Син (Божији), који је у наручју Очевом, позивајући натраг (=*спасавајући*) Своје створење из смртне осуде, изволео да постане човек, благовољењем Оца и Светога Духа, ми зато изображавамо слику Његовог људског лика и Његовог по телу љуског изгледа, а не Његовог несхватљивог и невидљивог Божанства, и тиме настојима да нашу веру (јасно, видљиво) представимо, показујући да Он није по фантазији (=*привидно*) или као сенку нашу природу Себи присајединио ... него да је самом стварношћу и истински (αὐτῷ τὸ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ) постао савршени човек по свему“. (PG 98, 157C).

Свети Герман Цариградски писао је слично и у своме *Писму* другом иконоборцу, Томи епископу Клавдиопољском: „Треба изображавати у иконама црте лика (ἰδέας=*изгледа*) Господњег по телу на изобличење јеретика који клеветају да је Он по фантазији а не истински постао човек, а за извесно руководство (χειραγωγίαν δέτινα) онима који не могу лако да се уздижу на висину духовног сагледавања..., тако да им се кроз гледање уписује (у ум и срце) тајна: да се Бог јавио у телу и да је поверован у свету (1Тим.3,16), и (то) ће се наћи (=*показати*) као веома освећујуће и спасоносно за све нас, тако да оно што је у јеванђелским проповедима написано о Његовом по телу живљењу на земљи са нама људима, да ће се то (кроз иконе) неизбрисиво уписивати у памћење људи да би се поштовање Његове славе и светиње за нас јасније проповедало и од нас поклањало“ (PG 98, 173D). Из наведеног места Светог Патријарха Германа I, као и из претходног, очигледно је, пре свега, да је истина Боговаплоћења Христовог теолошка основа сликања Његове иконе, а затим се истиче да је иконописање и иконопоштовање на свој начин јавно и визуелно поучавање и проповедање спасоносне хришћанске тајне Боговаплоћења.

Да наведемо и још један текст Светог Германа, из његовог познатог списа *О јересима и саборима*: „Ми смо примили (кроз свето Предање) да када исписујемо (=*сликамо*) на дасци Господа нашег Исуса Христа по људским цртама, то јест по Његовом видљивом Богојављењу (κατὰ τὴν ὁρατὴν αὐτοῦ θεοφανείαν), то чинимо ради сталног (=*трајног*) памћења Његовог живота у телу, Његовог страдања и спасоносне смрти и отуда произашлог искупљења свету, и кроз то схватамо висину смирења Бога Логоса“ (PG 98, 80A).

Из свих наведених текстова Св. Германа Цариградског (од којих се последњи у свом завршетку наслања на 82. канон Трулског Сабора из 692. године) јасно је да се црквена православна иконографија и иконопоштовање темељи на централном догађају Хришћанске вере — Оваплоћењу Бога Логоса. Јер Оваплоћење Христово је откривење и јављање Бога Скривеног и Невидљивог и Неописиваног. Оваплоћење је, по речима св. Германа, истинска и потпуна *Теофанија*: „Његово видљиво Богојављење“.

Ова реч *Теофанија* уводи нас у сами центар читавог Божанског откривења, засведоченог и записаног у Светом Писму Старог и Новог Завета, а познато је да Свети Оци на Истоку већ у самом Светом Писму као таквом виде најаву и разоткривање тајне Оваплоћења, тајну *описивања* у речима Бога по природи Неописивог. Од овог описа Богојављења у *речима* нормалан је прелаз у описивање Бога јављеног у очовеченом Христу *помоћу слика*, тј. цртежом и бојама — у *иконама*. Тако се код Светих Отаца, а ево видели смо и код Светог Германа, повезује *логографија* (*=словопис*) и *иконографија* (*=иконопис*) и међусобно и обоје заједно са *Богојављењем*, са Божијим *Теофанијама*, како су оне доживљаване у општем контексту Божијег Откривења и јављања у Старом и Новом Завету. Ову изразито библијску тему о *теофанијама* тако ће исто схватити нешто касније (849.г.) и познати *Синодик Православља*, где ће се рећи да су старозаветна „пророчка виђења“ Бога била, чак „и пре Оваплоћења Логоса“, већ „јављена њима (Пророцима) иконографија“.[2]

Међутим, постоји и јасна разлика у степену пуноће између старозаветних *теофанија* и јединствене новозаветне *Теофаније* кроз лично Оваплоћење и Очовечење Христово, па је зато познати 82. канон Петошестог Трулског Сабора, из 692. године (на кога се текстуално Св.

---

[2] Види критичко издање J.Gouillard-a, *Le Synodikon de l'Orthodoxie*, у *Travaux et Memoires* 2, Paris 1967.

Герман наслања), стављајући црквену иконографију и православно иконопоштовање на јасну христолошку основу, још пре Светог Германа и Светог Јована Дамаскина, истакао предност новозаветне *реалности* Истине над старозаветном *сенком* и зато, уместо символичког сликања, одредио да се у Цркви практикује право *иконописање*, тако да се убудуће Христос више не слика символички „као Јагње“ него реалистички „као истински Човек“, као Оваплоћени Бог. Ево пуног текста тог светог канона, насталог у времену пре појаве иконоборачке јереси:

„На неким сликама (=*примерцима*) часних Икона нацртано је јагње на које Претеча (Јован) показује прстом, и које је узето као праобраз благодати, предназнаговештавајући нам кроз (старозаветни) Закон истинито Јагње — Христа Бога нашег. Али, иако поштујемо старе праобразе и сенке (Старог Завета), као символе и предзнаке саме Истине, ипак предност дајемо Благодати и Истини (ср. Јн.1,17), примивши њу (Истину) као испуњење Закона. Зато, да се уметношћу у бојама (ταῖς χρωματουργίαις) исписује (=*слика*) пред очима свију оно Савршено, одређујемо да се од сада, уместо старо(заветно)г јагњета, има на иконама сликати човечански Лик (τὸν ... χαρακτῆρα) Јагњета (Божијег) Које узима грехе света — Христа Бога нашег, да бисмо кроз то схватили висину смирења Бога Логоса, и тако бивали увођени у (трајно) памћење Његовог живота у телу и страдања и спасоносне смрти и отуда произашлог искупљења света“ (Mansi, 11, 977-980).[3]

Очигледно је и из наведеног текста 82. Трулског канона да је правослана црквена иконографија и иконопоштовање теолошки већ било и пре иконоборства засновано на Христологији, то јест на новозаветној реалности Боговаплоћења као истинитог и пуног Богојављења.[4]

---

[3] Видети и текст са коментарима Зонаре и Валсамона у *Ралис–Потлис*, *Атинска Синтагма* т. 2, 492-493; ср. и Еп. Никодим Милаш, *Правила Правослане Цркве са тумачењима*, т. 1, 570.

3. Овај христолошки контекст, у који је одмах стављено питање о светим иконама, није био стран богословском предању Православног Истока. Јер, на Истоку су сви теолошки проблеми пре иконоборства, па чак и Тријадолошки, започињали и коначно решавани у вези са питањем Личности Христове. Христологија је била полазиште богословске мисли Источних Отаца Цркве. Али, наравно треба нагласити да Христологија код великих Отаца на Истоку значи далеко више него једно просто питање или само једно поглавље из хришћанске догматике. Јер, код Источних Отаца Христологија је увек и најтешње повезана са свим „гранама“ целокупне хришћанске теологије: са Тријадологијом, Пневматологијом, Сотириологијом, Еклисиологијом, Космологијом, Антропологијом, Есхатологијом. У ствари, речено једном светоотачком речју: Христологија тесно повезује катексохин *Теологију* (*=Тријадологију*) и Божанску, Богочовечанску *Икономију* (*=Домострој*) о свету и човеку, повезује их и држи у тесном јединству, али без сливања и смешивања.

Тако и у питању употребе и поштовања светих икона у Цркви, Христологија као богословска основа, у сам појам, или тачније, у стварност *иконе*, укључује и још много других елемената из хришћанске теологије, из хришћанске вере и благодатног искуства, тако да се у спору око светих икона показало да није било по среди само једно споредно питање о „сликама“, о узгредном „помоћном" или „поучном" средству „за неписмене", што би сву православну иконологију сводило на једнострану религиозну дидактику, а икону само на илустрацију.[5]

---

[4] Ср. и студију Г. Острогорског, *Повезивање питања о иконама са христолошком догматиком у списима апологета из раног периода иконоборства*, Сабрана дела, књ. 5, стр. 148-163, Београд 1970.

Велико богатство и многодимензионалност црквене *иконе* показао је нарочито Св. Јован Дамаскин у своја позната *Три слова у одбрану Светих Икона* (чији текст даље користимо према Migne-у и новом критичком издању Kotter-а из 1975). Нећемо се овом приликом опширније задржавати на свим, иначе богатим текстовима Светог Дамаскина о иконама, уосталом већ широко познатим свима, него ћемо само навести неке одломке карактеристичне за нашу тему.

Овај велики богослов систематичар говори најпре о икони Божанској — живој и природној икони Бога Оца, која је Син Његов Јединородни: „Икона жива, природна и истоветна (ἀπαράλλακτος) Невидљивога Бога јесте Син, носећи у Себи свецелога Оца, у свему имајући истоветност (ταυτότητα=*идентичност*) са Њиме, разликујући се једино узрочношћу (τῷ αἰτιατῷ = *по ипостаси*)". (*О Иконама* I, 9; PG 94, 1240). После овог божанског нивоа иконе, Дамаскин додаје антрополошки ниво: да је и човек такође *икона*, јер је у почетку створен „по слици (κατ᾽ εἰκόνα) и прилици Божијој" (*исто*, III, 26). Али, ова боголика икона у човеку, после човековог пада, помрачена је и оштећена, јер је грехопадом прекинут однос и заједница (она прва) човекова са Богом, те је човек постао неспособан да види свој *Прототип* — Сина Божијег, „*по лику*" Чијем је и створен. Оваплоћење Сина Божијег, природне *Иконе* Божије и *Прволика* човековог, уследило је зато да би било омогућено и обезбеђено спасење, тј. васпостављење и коначно обожење створене боголике иконе у човеку и роду људском (*О иконама* I, 4 и 21; PG 94, 1236, 1252-53; ср. и PG 96, 552).

---

[5] О овоме опширније видети код Leonide Ouspensky, *La Théologie de l'Icone dans l'Eglise Orthodoxe*, Paris 1980, нарочито поглавље IX: *Le sens et le contenu de l'Icone*, pp. 133-175.

Очигледно је да смо овде, код Светог Дамаскина, у контексту једне свестране и дубоке теологије о икони, коју с правом можемо назвати *Христолошка иконологија*, јер она у себи садржи истовремено елементе и теолошке и антрополошке и сотириолошке, то јест све основне елементе целокупне Хришћанске теологије.

4. Управо из ове *Христолошке иконологије*, могли бисмо чак рећи из ове *теолошке онтологије* изражене иконичким језиком, потиче у Цркви оно свето и непрекинуто предање православне иконографије и иконопоштовања, на које се *предање* и позива Свети Јован Дамаскин у својим надахнутим *Речима о иконама* (I, 1-2, 23; II, 16 итд). На то исто црквено предање о иконама позива се затим и Свети Седми Васељенски Сабор, говорећи да у „Предање Цркве спада и сликање ликовног живописа (τῆς εἰκονικῆς ἀναζωγραφίσεως ἐκτύπωσις), које је сагласно јеванђелској проповеди и има за циљ да потврди истинско а не привидно Очовечење Бога Логоса“ (Mansi, 13, 377). Седми Васељенски Сабор у Никеји следовао је не само у овоме него и у свему осталоме теологију иконе Св. Јована Дамаскина. Зато га је и свесаборно похвалио, заједно са Св. Германом Цариградским и Георгијем Кипарским (Mansi, 13, 357.400.413).

Као што смо већ напоменули, Јован Дамаскин је своју теологију иконе засновао на христолошком темељу, што се јасно види из његових-трију расправа о иконама. Из великог богатства тих трактата навешћемо овде као доказ само неке одломке.

„Када видиш Бестелеснога да је постао човек ради тебе, тада прави *слику* (=*икону*) људског обличја (Његовог). Када је Невидљиви постао видљив у телу, сликај као икону подобије Онога Којега си видео. Када се Бестелесни и Необухватљиви ... Који постоји (вечно) у обличју Божијем (ἐν μορφῇ θεοῦ) и узео је на Себе обличје слуге (μορφὴν δούλου) и смирио Себе и понизио (до кенозиса = *до граница људске природе*) … када се Он обукао у телесно обличје, тада цртај на икони слику Онога Који је благоизволео да се покаже видљив, и истакни ову икону пред очи свију. Сликај Његово неизрециво снисхођење, рођење од Дјеве, крштење у Јордану, преображење на Тавору, спасоносну смрт на Крсту, погребење, васкрсење, вазнесење на небо. Све ово описуј речима (=*у писму*) и бојама (=*на иконама*)“. (*О Иконама* I, 8 и III, 8).

„Сликамо на иконама Бога Невидљивога, не као невидљивога, него као ради нас посталог видљивог заједништвом у телу и крви (=*оваплоћењем* — ср. Јевр. 2, 14). Не сликамо на иконама Невидљиво Божанство, него иконопишемо Божије видљиво тело“ (*исто* I, 4).

„У старини Бог као бестелесан и безобличан (ἀσχημάτιστος = *непредстављив*), није се никако сликао; а сада, када се Бог јавио у телу и са људима поживео (Варух 3,38), сликамо на икони оно што је у Бога видљиво. Не клањам се материји, него се клањам Творцу материје, Који је ради мене постао материја и прихватио да се у материји настани и кроз материју моје спасење извршио; и нећу престати да поштујем материју кроз коју је моје спасење извршено. Не поштујем је пак као Бога — нипошто! — мада је тело Божије Бог због ипостасног сједињења (са Божанством), поставши непромењиво оно што је Логос који га је помазао (ὅπερ τὸ χρῖσαν) и оставши опет оно што је било по природи — тело са душом разумном и умном, створено а не нестворено. А осталу материју поштујем и уважавам, кроз коју ми је дошло спасење, јер је испуњена Божанском енергијом и благодаћу“ (*исто* I, 16).

„Када бисмо ми правили слику (=*икону*) Бога Невидљивога, онда бисмо заиста грешили … Али ми ништа такво не чинимо; него, када се Бог Оваплотио и јавио на земљи у телу и са људима поживео из неизрециве доброте (Варух 3,38), и узео на Себе природу и дебљину и облик и боју тела, ми тада, правећи слику (=*икону*) Његову, не грешимо, јер жарко желимо да видимо Његово обличје (τὸν χαρακτῆρα = *црте лика Његовог*)“. (*Исто* II, 5 и III, 2).

5. У свим наведеним текстовима, као и многим другим које због опширности не наводимо, Јован Дамаскин и остали православни иконопоштоватељи стављају нагласак на битну промену која се збила између Бога и видљивог света кроз догађај и у догађају Христовог Оваплоћења. Оваплоћењем Бога Логоса наступио је нови поредак ствари, *нови однос* Бога и људи. „Својом слободном вољом Бог је, прихватајући на Себе једну материјалну егзистенцију (=*човека као психосоматско биће*), постао видљив и тиме је материји дао једну нову функцију и нову вредност“.[6]

Овај *нови однос* Бога са творевином настао Оваплоћењем, Свети Јован Дамаскин, следујући за Григоријем Богословом и Максимом Исповедником, назива *другом заједницом* — δευτέρα κοινωνία, то јест новом и последњом заједницом између Бога и човека у Христу.[7] Из ове нове заједнице, христоцентричне, богочовечанске (*теантрополошке*, богочовекоцентричне, рекао би отац Јустин Поповић) — која је у ствари сама *Црква* као Дом Божији, *Тело* Христово, *Заједница* Духа Светога (2Кор. 13,13; Еф.1,17-23; 2,19-22) — настају огромне спасоносне последице за свет и човека, за целокупну творевину, духовну и материјалну. То су они дарови божанске благодати, *дарови* Духа Светога даровани нам у Цркви, који сачиљавају пуноћу новог живота у Христу за синове човечије усиновљене Богу у Сину Божијем Оваплоћеном. Видљиво, пак, то је она слава и лепота Цркве Божије, чији су светли и духовно-уметнички израз свете иконе.

---

[6] Jean Meyendorff, *Initation à la théologie byzantine*, Paris 1975, p. 64.

[7] Речи Св. Јована Дамаскина у *Беседи на Преображење*, §4, в. напред; ср. и Св. Григорије Богослов, PG 36, 636; Св. Максим Исповедник, PG 90, 520). Исту христолошку и сотириолошко-антрополошку тему из теологије о икони износи Свети Дамаскин и у својој поезији, нарочито у *Канону на празник Преображења*.

Свете иконе у Православној Цркви, и пре свега икона Христова као *Икона* par exellence, сведоче о овом новом односу између Бога и створеног света, о новом *завету = савезу* Бога са родом људским, новој богочовечанској заједници вечног живота пројављеног и доживљеног у заједници позваних и одазваних верника, браће Христове, сабраних у Светој Евхаристији Цркве. Отуда су свете иконе у Православљу *литургијског* карактера. Тако су свете иконе, по речима оца Георгија Флоровског, постале не само дела хришћанске уметности, него истовремено и теолошки документи, факта и сведочанства догматска и литургијска.[8] Управо оно што је и само Јеванђеље у Цркви Христовој. По речима Светог Теодора Студита, света икона и јесте видљиво Јеванђеље: „И на телесновидном Његовом изгледу (=*Христовом лику, икони*) на дасци могуће је схватити оно исто што и у богописаним Јеванђељима“ (PG 99,340). Слично томе рећи ће нешто касније и цела Црква у *Синодику Православља*: „Велико дело Домостроја Христовог спасени (=*верни*) познају и кроз проповедање речју и кроз иконичко (ликовно) изображење.“[9] Или да наведемо речи оца Јована Мајендорфа на исту тему: „Нова радосна вест о Богу који је постао човек, о присуству међу људима једне прослављене и обожене људске природе, најпре у Христу а затим, кроз Њега и Духа Светога, у Богородици Марији и у Светима, сав тај *украс Цркве* био је сада изражен кроз хришћанску уметност Византије“.[10]

---

[8] Г. Флоровски, *Византијски Оци V-VIII века*, Париз 1933, стр. 247-254, и такође чланак на енглеском у *Church History*, vol. XIX, 2 (1950), 77-96.

[9] Ново критичко издање *Синодика*: J. Gouillard, *Le Synodikon de l'Orthodoxie* (Travaux et Memoires, 2), Paris 1967, p. 47.

6. Не намеравамо се овде дуже задржавати на византијској иконографији као аутентичном изразу хришћанске уметности, нити пак на развоју свег православног богословља о икони. То је разлог што се у оквиру овог предавања нећемо заустављати ни на текстовима других православних теолога о светим иконама, као на пример: Цариградских Патријараха Св. Тарасија и Св. Никифора, или Светог Теодора Студита. Такође се нећемо задржавати ни на тексту саме догматске одлуке Светог Седмог Васељенског Сабора о иконама и иконопоштовању.

Желимо да се овде још позабавимо великом темом Оваплоћења, не само као основом православног иконописа и иконопоштовања, него и као темељом *теологије о икони* уопште, онако како је та тема о *икони* виђена у библијској и патристичкој традицији.

У временима која су претходила периоду појаве иконоборства и Седмом Васељенском Сабору, велики богослови Цркве на Истоку бавили су се опширније библијском, и пре свега павловском, темом о *икони*. Библијском темом *иконе* бавили су се нарочито велики Кападокијски Оци, а пре њих Свети Атанасије Велики, а пре њега Свети Иринеј Лионски, чије се богословље директно надовезује на богословље о икони Светих Апостола Павла и Јована.

Подсетимо се, на пример, само на познати одломак из Иринејевог дела *Против јереси* (I, 16,2), где овај велики богослов раног Хришћанства рекапитулира познату библијску христолошко-антрополошку тему о човеку као *икони Божијој*, и то и протолошки и есхатолошки, то јест: почев од самог стварања човека у почетку „по

---

[10] *Initation à la théologie byzantine*, p. 73.

слици Божијој“, па све до каначног испуњења у човеку и човечанству „*подобија* Божијег“ на крају Божанске Икономије спасења и возглављења (ἀνακεφαλαίωσις) свих и свега у Христу Оваплоћеном.

Тако, објашњавајући библијско казивање о стварању човека „по слици Божијој“, Свети Иринеј пише: „Ово се (стварање човека по слици Божијој — 1 Мој.1,26) показало истинито онда када је Логос Божији постао човек (оваплоћењем), уподобивши Себе човеку и човека Себи, да би тако, кроз уподобљење човека Сину (Божијем) човек постао драг(оцен) Богу. Јер у ранијим временима говорено је да је човек постао по *слици* Божијој, али се то није показивало (=*није се видело*), јер је још био невидљив Логос, по Чијем је лику човек и постао, те је зато (човек) тако лако и изгубио сличност (τὴν ὁμοίωσιν). А када је Логос Божији постао човек, Он је обоје потврдио: јер је и *слику* (τὴν εἰκόνα) показао истински, поставши Сам то што је била Његова слика (=*човек*), и такође је *сличност* сигурно васпоставио, уподобивши човека Невидљивоме Богу кроз видљивога Логоса.“[11]

Овим својим повезивањем антрополошког значења *иконе* са Оваплоћењем, то јест утемељивање истине о Божијој „слици и прилици“ у човеку на *христолошком* основу, али тако да је обухваћена и протологија и есхатологија, допуњено је код Св. Иринеја истовремено и *пневматолошком* димензијом. Наиме, познато је да су код Светог Иринеја Христологија и антропологија прожете и тесно повезане са Пневматологијом, јер тек тако су пуни израз истинске црквене, католичанске (=*православне*) вере и теологије Цркве. Тако је код Иринеја антропологија само једно поглавље Христологије и Пневматологије.

---

[11] Ово место Св. Иринеја (*Contra haereses* V, 6, 2) сачувано је у грчком оригиналу код Св. Јована Дамаскина у Сацра Паралела (овде користимо критичко издање Иринејевог списа, *Sources Chrétiennes*, t. 5, 153, Paris 1969, p. 217).

Ево како ту истину, а у контексту идеје о *икони*, излаже Свети Епископ Лионски: „Бог ће се прославити у Своме створењу (=*човеку*), када га буде усавршио да буде слично и сагласно Сину Његовом (ср. Рм.8,29). Јер рукама Божијим, то јест Сином и Духом, човек сав постаје по слици и прилици (=*йо икони и йодобију*) Божијој, а не само део човека. Јер душа и дух могу бити део човека, а никако (цео) човек, јер савршен човек јесте спој и сједињење душе која је примила Дух Очев и спојила се са телом створеним по слици Божијој. Зато и вели Апостол да „премудрост говоримо која је у савршенима“ (1Кор.2,6), називајући *савршенима* оне које су примили Духа Божијег ... Апостол њих назива и *духовнима* (1Кор.2,15; 3,1), јер су они *духовни* по заједништву у Духу (Светом), а не по лишавању или губљењу тела ... Када, дакле, овај Дух (Божији), сједињен са душом (човека), сједини се и са телом створеним (од Бога), онда човек, због изливања (на њега) Духа (Светога), постаје *духован* и *савршен* човек, а то је онај што је постао *йо слици и йрилици Божијој*“ (*Прошив јереси* I, 6,1).

7. Из наведеног места Светог Иринеја као и у многим другим местима код њега, а такође и начелно у целокупној теологији Светих Отаца на Истоку, хришћанска антропологија, и наравно Христологија увек су бивале допуњаване, и чак условљаване, Пневматологијом.[12] А пошто је то тако, пошто се православна антропологија — која је отворена, Христоцентрична антропологија — увек схвата и поима само у контексту потпуне, тј. правилне Христологије, оне са којом је тесно повезана и узајамно условљена Пневматологија, онда је јасно да Пневматологија улази и у саму антрополош-

---

[12] В. на пример, *Jean Zizioulas, Implication ecclésiologiques de deux types de Pneumatologie*, „COMMUNIO SANCTORUM“ — Melanges à J-J, von Allmen, Genève 1982, pp. 141-154.

ку тему о *икони*, тј. слици и прилици Божијој у човеку. Отуда Свети Иринеј изричито наглашава да без Христа, а то значи без Сина Божијег Оваплоћеног и Духом Светим помазаног, није могуће говорити о истинској икони и подобију Божијем у човеку. Он, истина, такође сведочи да то истовремено значи и следећу истину: да пуно и савршено, тј. непропадљиво и неотуђиво остварење, и испуњење и усавршење, *слике и прилике* Божије у човеку — и човечанству, тј. Цркви — није могуће без присуства и дејства (=*енергије*) Духа Светога: „Ubi autem Spiritus Patris, ibi homo vivens ... Perfectus homo constat carne, anima et Spiritu“: „Где је Дух Очев, тамо је живи човек ... Савршен човек састоји се од: тела, душе и Духа Светога“ (*исто* I, 9,1-3).

Због овога Свети Иринеј додаје и следећу истину православне Христолошко-пневматолошке антропологије: „Плод делатности Духа Светога јесте спасење тела. Јер који би други био видљиви плод невидљивога Духа него ли да тело учини савршеним и способним да прими у себе бесмртност“ (*исто* I, 12, 4).

Ову исту мисао, тј. богословско сведочење Светог Иринеја понавља и Свети Атанасије Велики у своме познатом делу *О оваплоћењу* (гл. 8): „Бог Логос нам је (оваплоћењем) даровао првине Духа Светога, да бисмо ми могли постати синови Божији по лику Сина Божијег“ (PG 26, 997 A).[13]

И Свети Кирило Александријски позабавио се антрополошком темом о *икони*, тј. богословским питањем о *слици и прилици* Божијој у човеку. И он, наравно, врло карактеристично све то заснива на христолошкој основи, то јест на Оваплоћењу. Он каже: „Људски лик (=*обличје, изглед*) не може нам дати да видимо Бога, осим у јединственом случају када је *Логос постао човек сличан нама*, остајући при том истински Син (Божији) по природи: у Њему, пошто је Он Бог, то се може види на чудесан начин“ (PG 75,1329). Ову своју мисао Св. Кирило на другом месту још проширује, попут других светих Отаца пре њега, који су истину о *слици и прилици* Божијој у човеку схватили *Тријадолошки*, тј. у смислу да је човек створен по *лику* Свете Тројице. Али исти Свети Кирило одмах додаје да постављање теме о *икони* на Тријадолошку основу не мења битно ствар, јер у светоотачком предању Православне Цркве христологија и Тријадологија су неодвојиве једна од друге, те је отуда и антрополошка тема о икони тесно повезана са обема, исто као и са Пневматологијом, како смо то већ видели напред код Светог Иринеја и Светог Атанасија.

---

[13] Иста је мисао развијена и у богословљу о икони код великих Кападокијских Отаца. В. на пример, њихов коментар на 1Мој.1,26-27 у познатим *Омилијама о стварању човека*, које се приписују и Св. Василију и Св. Григорију Ниском (критичко изд. *Sources Chrétiennes*, 160, Paris 1970).

Ево једног таквог карактеристичног места из Светог Кирила, које нам то показује: „Ако се и каже да је човек постао по лику Сина (Божијег), онда је и у том случају по слици Божијој. Јер у њему (човеку) светле све црте (οἱ χαρακτῆρες) Једносушне Тројице, пошто је једно по природи Божанство у Оцу и Сину и Светоме Духу... Зато је довољно да са једноставношћу верујемо да смо створени по божанском лику (=*икони*), природно добивши обличје по Богу. Ако пак треба рећи и нешто не баш сасвим невероватно (онда додајемо): било је неопходно да ми, који смо имали назвати се синовима Божијим, будемо створени већма по слици Сина (Божијег), да би нам и црте синовства боље доликовале (=*одговарале*).“[14]

---

[14] *De dogmatum solutione* 4; ed. P. E. Pusey, Oxford 1872, p. 558.

Из наведеног места Светог Кирила Александријског постаје нам јасно како се велика богословска тема *о икони*, на њеном и теолошком и антрополошком плану, повезује кроз тајну Оваплоћења и Очовечења Христовог у једну јединствену тајну нашег спасења и обожења и усиновљења Богу у Христу благодаћу Духа Светога.

Исти је случај и са богословском темом православног сликања и поштовања свете *иконе* као уметничког *лика* (*=слике*). Наиме, основа и оправдање хришћанског црквеног иконописања и иконопоштовања јесте богочовечанска икона Христа Оваплоћеног, а она је онда, по истој вери и благодати спасења, смисао и оправдање светих икона Пресвете Богородице и Светих Људи Божијих у Цркви.

8. Завршићемо ово излагање са навођењем, без даљег коментара, три карактеристична текста који су истовремено и библијски и патристички, а који довољно јасно резимирају целу нашу тему.

Најпре реч Светог Теодора Студита: „То што је Бог створио човека по Своме лику и Своме подобију показује да чин прављења икона (εἰκονουϱγίας = *иконопис*) јесте нека божанска ствар.“[15]

Други одломак је од Светог Дијадоха Фотичког (5. век). Објашњавајући шта је то лепота и слава Божија и тим поводом тумачећи речи Псалма 16, 15, које говоре о *виђењу лица славе Божије*, Св. Дијадох вели: „Божанска природа није у неком лику или обличју, него то (тј. речи наведеног Псалма) значи да ће се у лицу и слави Сина (Божијег) јавити нама Невидљиви Отац. Јер, зато је Бог и благоизволео да Његов Логос кроз облик (*=вид*) Оваплоћења дође у људску природу (*=у људски лик*), да би човек, гледајући у згуснутост обличја

---

[15] *Antirrhitique* III; PG 99, 420A.

(=*лика*) Његовог славног тела — јер један лик види други лик — могао, после очишћења, да види лепоту васкрсења као на самом Богу. Тако ће се, дакле, Отац на неки скривенојавни (κρυφοφανεῖ) начин јавити праведницима, на који се начин сада јавља Анђелима, док ће се Син јавити откривено због тела (које има). Јер заиста је долично да они над којима ће Бог у вечности владати као цар, да Га као свога Господара свагда гледају познатљиво (γνωστῶς), што би било немогуће да Логос Божији није Својим Оваплоћењем и Очовечењем узео на Себе видљиви лик“.[16]

И на крају, завршавамо речју праоца Јакова (1Мој. 32,31), коју понавља и Св. Јован Дамаскин, али већ после факта Боговаплоћења Христовог: „Видех људски лик Божији, и спасе се душа моја“ (*О Иконама* I, 22; PG 94, 1256).

Јеромонах Атанасије (Јевтић)

(Предавање, на грчком, о 1200-годишњици
Седмог Васељенског Сабора, у Цариграду,
новембра 1987)

---

[16] *Vision*, 21. *Oeuvres spirituelles*, Sources Chrétiennes, No 5bis, Paris 1966, pp. 175-176.

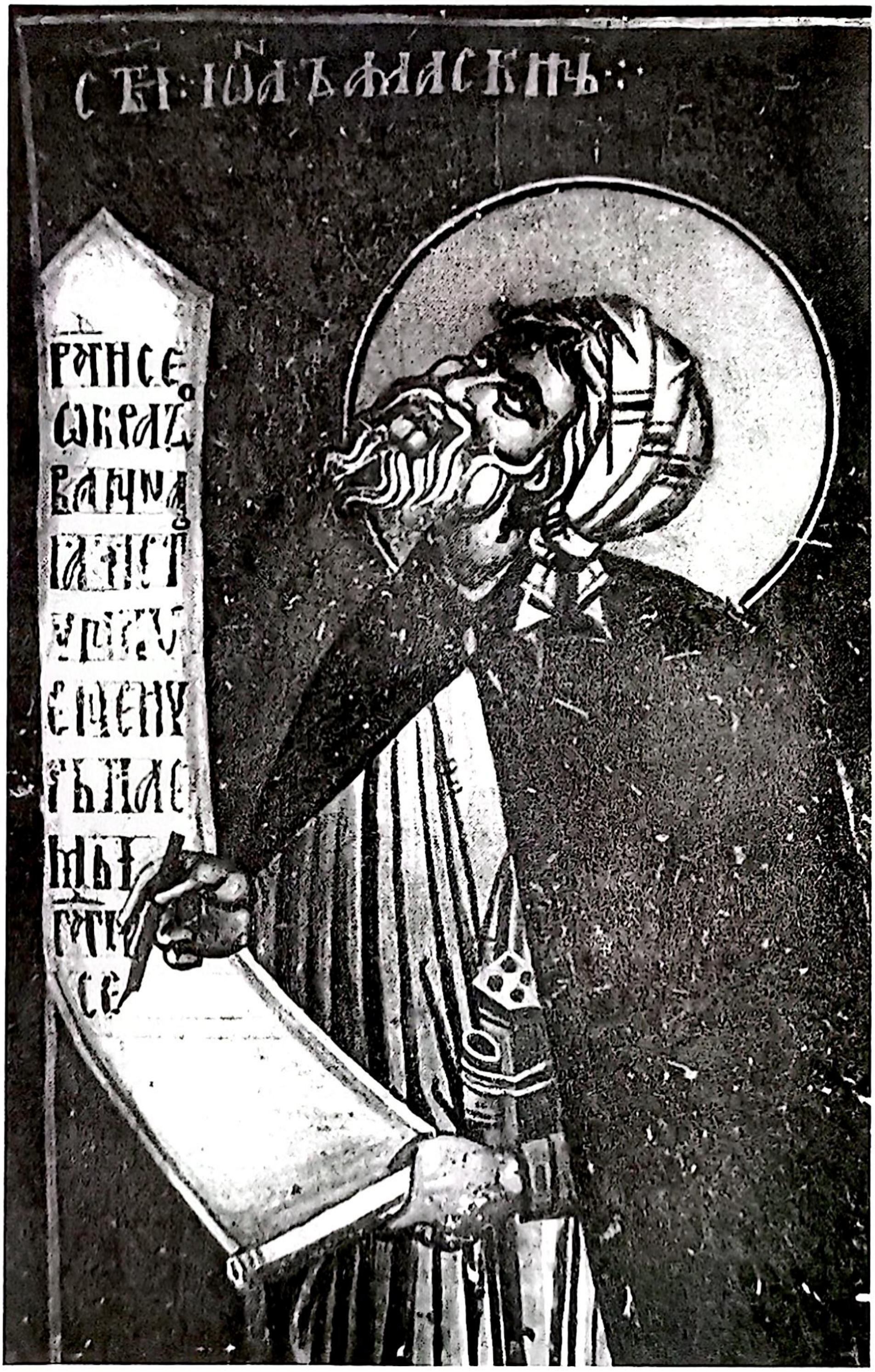

Свети Јован Дамаскин

(фреска у ман. Лесново, припрата, 14. век; рад сликара Михаила)

ИЗВОРИ и Литература (синопсис)

Издања ДЕЛА и Житија (=Биографија) Дамаскинових:

J. P. Migne, *Patrologia Graeca*, t. 94-96 (грчка *Житија* и главнина *Делâ* по издању Lequien, 1712).

B. Kotter, Die Schriften des Johannes von Damaskos – најновије у више томова критичко издање Византолошког института у Шејерну–Немачка, под надзором Немачке Академије наука (Walter de Gruyter, Berlin):

t. I: Institutio elementaris. Capita philosophica (Dialectica) (1969)
t. II: Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Expositio fidei (1973)
t. III: Contra imaginum calumniatores orationes tres (1975)
t. IV: Liber de hearesibus. Opera polemica (1981)
t. V: Opera homiletica et hagiographica (1988)

Γιέβτιτς Ἀ. (А. Јевтић), Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ· Ἡ ΘΕΟΤΟΚΟΣ – Τέσσερις Θεομητορικές ὁμιλίες, Ἀθῆναι /Ἀποστολικὴ Διακονία/ 1970.

Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, **Ἅπαντα τά ἔργα**, τ.1-12 (ΕΠΕ=Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας), ἔκδ. Π. Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1976-92 (текст по Migne, са новогрчким преводом Ἰ. Σακαλῆς-а и краћим уводима).

Voulet P., Homélies sur la Nativité et la Dormition, S.Ch. 80, Paris 1961.

M.van Esbroeck, Le discours de J.Damascéne pour la Dédicace de l'Anastasis, OCP 63 (1997), 53-59.

Источник знања (Философска поглавља и Тачно изложење Православне вере, цитирамо као ***ТиПв***), прев. С. Јакшић (изд. „Јасен", Никшић-Београд 1997. и 2001).

Најпотпунији попис Дамаскинових дела у: M. Geerard, Clavis Patrum Graecorum, vol. III, Brepols–Turnhout, 1979, № 8040-8127.

Опширну хронолошки изложену ***библиографију*** о Дамаскину и ***издавању његових дела*** (од 1472 до 1988.г.), даје о. Г. Драгас (на почетку PG т. 95 у фототипском преиздању од ἰ. Ἰω. Διώτη, Ἀθῆναι 1985, σια΄-ριθ΄).

⁂

Biographie de Saint Jean Damascène. Text original arab. Publié pour la première fois par le P. Constantine Bacha, Harissa (Liban) 1912. — Portillo R.D., The arabic Life of S.J. of Damascus (and new english translation), Parol d'Orient, 21/1996, 157-188.

Delehaye H., Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitane, Bruxellis 1902.

Gorodillo M., „Damascenica", OCP 8/1928, 45-104.

М. С. Кекелидзе, Грузинская версиа арабского Жития С. І. Дамаскина, *Христианский Восток* (Спб.), т. 3/1914,с.119-174. Руски превод А. Василев-а у *Полное Собрание Творении Св.І.Дамаскина*, т.,Спб.1913, с.1-22.

Κωνσταντίνου Λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου, Λόγος εἰς τόν Ἅγιον Ἰωάννην τόν Δαμασκηνόν, PG 140, 814-886.

Leonzio di Damasco, *Vita di Santo Stefano Sabaita* (725-794), testo arabo edito e tradotto da Bartolomeo Pirone /Studia Orientalia Christiana, Monographie, 4/, Cairo-Jerusalim 1991, pp.428.

Поповић Јустин, Житија Светих за Децембар, Београд (изд. Ман. Ћелије), 1977.

Feciory D., Viata sfantului Joan Damaschin. Studiu de storie literara crestina, Bucuresti 1935.

Библиографија:

Δετοράκης Θ., Κοσμᾶς ὁ Μελωδός. Βίος καί ἔργον (Ἀνάλεκτα Βλατάδων, 28), Θεσσαλονίκη 1997. — La Main coupée de J.Damascine, Anal.Bol./1985-6, 371-381.

Δοσιθέου Πατρ. Ἱεροσολύμων, Ἱστορία περί τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσσάντων (1715), Θεσσαλονίκη 1982.

Δυοβουνιότου Κ., Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀθῆναι 1903.

Εὐστρατιάδου Σωφρ., Μητροπ. πρ. Λεοντοπόλεως, Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης Δαμασκηνός καί τά ποητικά αὐτοῦ ἔργα. Ποιηταί καί ὑμνογράφοι τῆς Ὀρθορόξου Ἐκκλησίας, τ. Α΄, Ἱεροσόλυμα 1940.

Ματσούκας Ν., Φιλοσοφική καί δογματική διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ΕΘΣΘ, 38/1966, 50-88, 226-243.

Μουρίνη Γ., Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, *Νέα Σιών*, 1958, σ. 131, 226, 308, καί 1959, σ. 43.

Παπαδοπούλου Χ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἀθῆνα 1970, – Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, Ἀλεξάνδρεια 1951.

Σταμούλη Χ., Θεοτόκος καί ὀρθόδοξο δόγμα. Σπουδή στή διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Θεσσαλονίκη 1996.

Φωκυλίδου Ἰ., Ἡ Ἱερά Λαύρα Σάβα τοῦ Ἡγιασμένου, Ἀλεξάνδρεια 1927.

Χρήστου Π., Ἑλληνική Πατρολογία, τ. 5, Θεσσαλονίκη 1992. — Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐν ΘΗΕ, τ. 6 (Ἀθῆναι 1965), 1219-1231.

Јевтић А., Учење Св. Ј. Дамаскина о Богородици (Православна Теотокологија), *Теолошки погледи*, 1/1971, 18-42 (и у књизи *На путевима Отаца*, Београд 1991, 2, 107-145).

Медников Н., Палестина от арабской инвазии до крестоносцев, по арабским источникам, т.1-4, Спб.1897-1902 (Правосл. Палест. Сборник,50; изд. Палестинского Общества).

Острогорски Г., Историја Византије, Београд 1959, 2.изд.1993.

Поповић Ј., архим., Догматика Православне Цркве, І-ІІІ, Београд 1932, 1935, 1976 (садржи многе и опширне изводе из дела Св. Ј. Дамаскина).

Татић-Ђурић М., Из наше средњевековне Мариологије. Икона Богородице Евергетиде, *Зборник за ликовне уметности/Матица Српска, Нови Сад, бр.6/1970*, с.15-36. – Икона Богородице Знамење, *исто*, бр. 13/1977, с. 3-26. – La Vierge de la Vraie Esperance - symbole commun aux arts byzantin, georgien et slave, *исто*, бр. 15/1979, с. 71-92. – Богородица Млекопитатељница, *исто*, бр. 26/1990, с. 119-138.

Филарет (Черниговский), Историческое учение об Отцах Церкви, I-II, Спб. 1882.

Флоровский Г., Византийские Отцы V-VIII в., Париж 1933 (2. изд. Ymca-Press, Paris 1990).

Auzépy M.-Fr., „De la Palestine à Constantinople (VIIIe-IXe siécles): Etienne le Sabaite et Jean Damascène“, *Travaux et Mémoires*, 12 (1994), 183-218.

Beck H. G., Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich, Minchen 1959.

Canivet P. et Rey-Coquais J.-R., La Syrie de Byzance à l' Islam, Damas 1992.

Chevalier, La mariologie de St. Jean Damascéne, OCA 109 /Roma 1936.

Conticello V. S., „Jean Damascène“, Dictionaire des Philosophes Antique III, Paris 2000, 989-1012. – Pseudo-Cyril's „De SS. Trinitate“: A Compilation of Joseph the Philosopher, OCP 61/1995, 117-129.

Florovsky G., The Ever-Virgin Mother of God, /The Mother of God. A symposion/, London 1949/1959.

Histoire du Christianisme des origines à nos jours, t. I-XIII, Paris (Desclée), 1995-2000.

Jugie M., La vie de St Jean Damascène, Echos d' Orient, t.23/1924, p. 137-161. – Une nouvelle vie et un nouvel ècrit de St Jean Damascène, Echos d' Orient, t.31/1928, p. 35-41. – La mort et l'assomtion de la Sainte Vierge. Etude historico-doctrinale /StT 114/, Citta del Vaticano 1944.

Kazhdan A. – Gero S., Kosmas of Jerusalem: A more critical approach to his Biography, Byzantinichd Zeitschrift, 1989, p.122-132.

Laurentin R., Court traité sur la Vierge Marie, Paris 1967.

Le Coz R., St Jean Damascène, Écrits sur l'Islam, Paris/Cerf 1992, SCh N° 383, p. 280 (увод са биографијом, коментари и грчки текст са преводом).

Losky V., Essai sur Théologie mystique de l'Eglise d'Orient, Paris 1944 (српски превод, Н. Сад 1996). – Vision de Dieu, Neuchatel 1962. – A l'image et a la ressemblance de Dieu, Paris 1967.

Mango C. and Scott R., *The Cronicle of Theophanes Confessor*, Translated with Introduction and Commentary, Oxford 1997 (reprint 1999).

Manns F., Le Recit de la Dormition de Marie (Vatican grec 1982). Contribution a l'etude des origines de l'exegese chretienne, Jerusalem 1989

Meyendorff J., Le Christ dans la Theologie byzantine, Paris 1969. – Byzantine Theology, франц. превод: Initiation a la Theologie byzantine. L'histoire et la doctrine, Paris 1975.

Nasrallah J., Saint Jéan de Damas, son époque, sa vie, son oeuvre /Les Souvenirs chrétiens de Damas 2/, Harissa 1950. – Damas et la Damascène: Leurs églises à l'époque byzantine, *Proche-Orient Chretien*, 35/1985, 37-58, 264-276.

Quasten J., Patrology, t. III; trad. française: Initiation aux Pères de l'Eglise, Paris 1963.

Patrich J., Sabas, Leader of Palestinian Monasticizm. A Comparative Study in Eastern Monasticisme, Fourth to Seventh Centuries (Dumbarton Oaks Studies XXXII), Washington DC, 1995, pp.420. /Значајна монографија, објављена исте године на јеврејском у Јерусалиму, садржи неколико страница о Св.Ј. Дамаскину: 329-30 и 351-2, и доноси опширну библиографију, стр.359-390/.

Patrich J. (ed.), The Sabaite Heritage in the Orthodox Church from the Fifth Century to the Present (Orientalia Lovanensia Analecta, 98), Leuven/Peeters 2001, pp.470 /зборник радова са Међународног Симпосиона /Јерусалим-Хајфа, 24-30 мај 1998/, који је организовао проф. J. Patrich са Хајфа Универзитета (аутор претходно наведене студије о Св. Сави и његовој Лаври); садржи 31 научни рад из историје, литературе, теологије и археологије. Св. Ј. Дамаскином се посебно баве аутори: 1) Аер. Konstantinis Aristarhos (Peristeris): Literary and scribal activities at the Monastery of St. Sabas, 171-177; 2) Ch. Hannick: Hymnographie et hymnograph's Sabaïtes, 217-228; 3) A.Louth, John of Damascus and making of the Byzantine Theological SyNthesis, 301-4; 4) M.-F. Auzépy, Les Sabaites et l‘Iconoclasme, 305-314; чланак Светлане Поповић /САД/, Sabaite Influences on the Church of Medieval Serbia, стр.385-407 (ауторка није обухватила Дамаскинов утицај на богословље и химнографију средњевековне Србије, нарочито код Св. Саве, Доментијана и Теодосија). У Зборнику је дата богата библиографија, стр.431-449.

Pelikan J., The Christian Tradition. A History of the Development of Doctrine, I-III,Chicago 1971.

Puech A., Histoire de la Literature Grecque Chrétienne, t. III, Paris 1930.

Rozemond K., La Christologie de Saint Jean Damascene /Studia Patristica et Byzantina, 8/, Buch-Kunstverlag Ettal, 1959, p.118.

Sahas D., John of Damascus, On Isham. The haeresu of the Ismaelites. Leiden-Brill 1972.

Vaihlé S., Date de la mort de St.J.Damascéne, *Échos d'Orient*, 9 (1906), 28-30.

Wenger A., L'Assomption de la T.S.Vierge dans la tradition Byzantine du VIe au Xe siecle. Etudes et documents, Paris 1955, pp.426.

Yousif Ephrem-Isa, *Les Chroniqueurs Syriaques*, L'Harmattan, Paris 2002.

Zizioulas J., L'être ecclésial, Genève 1981.

⁂

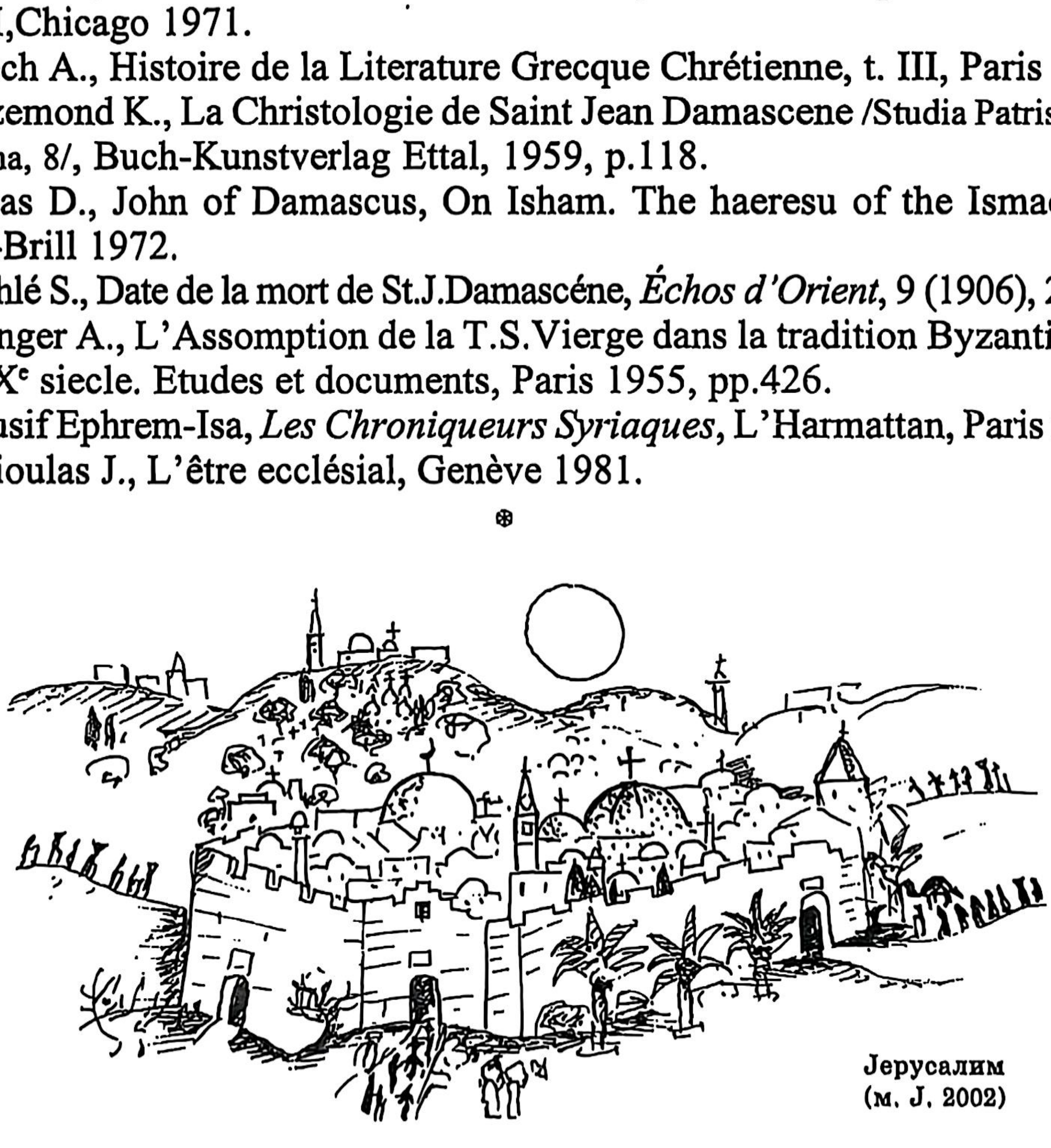

Јерусалим
(м. Ј. 2002)

САДРЖАЈ

УВОД

Епоха, живот, дела Светог Јована Дамаскина (А. Јевтић) ------- 9

БЕСЕДЕ НА ХРИСТОВЕ ПРАЗНИКЕ

Беседа на Свето Христово Рођење --- 87
Беседа на Преображење Господа нашег Исуса Христа ---------- 111
Беседа на Велики Понедељник – о осушеној смокви ------------- 141
Беседа на Свету и Велику Суботу -- 155
Беседа на Сретење Господа нашег Исуса Христа ------------------- 195
Беседа на Цвети -- 215
Беседа на Воздвижење Часног Крста ---------------------------------- 229

БЕСЕДЕ НА БОГОРОДИЧИНЕ ПРАЗНИКЕ

Беседа на Рођење Пресвете Богородице Марије -------------------- 273
Похвала на Свечасно Успеније Богоматере (Беседа Прва) -------- 291
Похвала на Преславно Успеније и Пресељење Владичице
наше Богородице и Приснодјеве Марије (Беседа Друга) ------ 311
Похвала на Свечасно Успеније Пресвете Владичице
наше Богородице (Беседа Трећа) --------------------------------- 337
Беседа на Благовести Пресвете Богородице ------------------------ 347

ПРИЛОЗИ

1. Дамаскинова поезија (избор) --- 363
2. Исповедање Православне вере --- 367
3. О Православној Теотокологији -- 377
4. Икона и Оваплоћење --- 421

Извори и Литература --- 441